

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXIII
Januari 1970

Aflevering

I

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Strafrechtspraak

- Feitelijke insubordinatie, enig lichamelijk letsel *tengevolge* hebbende: Een zee-milicien-matroos gaf een kwartiermeester een schop en een stomp, waardoor deze een trauma scrotum bekwam. (W.M.Sr. art. 117; W.Sr. art. 55, 300) . . . . .
- (1) Beklaagde was als bestuurder van een auto naar rechts een bocht omrijdend, tegen een lantaarnpaal opgereden, welke daardoor beschadigd werd. (2) Vervolgens had hij met hulp van de inzittenden de auto naar een andere straat weggeduwd, waarbij hij duwde en stuurde, en daar geparkeerd.
Krijgsraad: (1) veroordeling krachtens art. 25 W.V.W.; (2) vrijspraak *terzake* van het wegrijden voordat de identiteit van de auto en de bestuurder waren vastgesteld.
H.M.G.: (1) veroordeling krachtens art. 25 W.V.W.; (2) veroordeling krachtens art. 30 lid 1 aanhef en sub a j^o art. 35 W.V.W. (W.V.W. art. 25, 30) . . . . .
- Diverse overtredingen van het Alg. Regl. Vervoer door een korporaal in burger: balkondeuren geopend, terwijl de trein in beweging was en door die deuren een krat met lege bierflesjes naar buiten geworpen; tijdens het stilstaan van de trein op een station door de geopende deuren op de sporen gewaterd; te Assen het station via de sporen verlaten. Met toepassing van art. 58 W.K. legt de Krijgsraad 14 dagen streng arrest op. Bevestigd door het H.M.G. (W.K. art. 2, 58; Alg. Regl. Vervoer art. 4, 5, 6) 11
- Feitelijke insubordinatie. Een soldaat gaf een korporaal der Kon. Marine op de openbare weg een vuistslag tegen de hals. (W.M.Sr. art. 76, 117, 121; W.Sr. art. 14a, 24) 17
- Opz. wederr. gebruik van een militaire vrachtauto door een soldaat; voorts als bestuurder van een militaire vrachtauto onder drankinvloed gereden over een openbare weg in Duitsland (W.M.Sr. art. 4, 162, 164) 20
- Als korporéal, in opdracht van een Duitse onderofficier op post gesteld ter bewaking van een Engels onderdeel in West-Duitsland, als zodanig in slaap gevallen. Twee dagen later opdracht gekregen hebbende om rondes te lopen, zijn post verlaten.
Krijgsraad: overtreding van art. 129 W.M.Sr.
H.M.G.: Van „wacht” of „patrouille” in de zin van art. 129 W.M.Sr. kan slechts sprake zijn als het commando over die wacht of patrouille gevoerd wordt door een Nederlandse militaire meerdere. In casu was de commandant van de bewuste wacht of patrouille een Duitse onderofficier, Stabsunteroffizier der Feldjager. Het H.M.G. doet de zaak af als ware het Hof de C.O. van beklagde. Opgelegde straf: verlaging. (W.M.Sr. art. 69, 75a, 129; W.K. art. 58) 25
- Eendaadse samenloop van het besturen van een motorrijtuig, terwijl beklagde onder drankinvloed verkeerde en een verkeersovertreding, waarbij het zwaarste (het eerste) feit in aanmerking komt. (W.M.Sr. art. 162, 165; W.Sr. art. 55; W.V.W. art. 26; R.V.V. art. 22) . . . . .
- Als bestuurder van een bromfiets daarmede gereden onder drankinvloed; zich vervolgens met geweld door rukken, slaan en trappen verzet tegen de politieagent, die beklagde op heterdaad betrapt had, en die hem *terzake* wilde voorleiden. (W.Sr. art. 180, 181; W.V.W. art. 26) 36
- Als schildwacht op post geplaatst bij het onderofficiershotel van de legerplaats Seedorf (Dld.), in het wachthuisje gaan zitten en in slaap gevallen. (W.M.Sr. art. 69, 129) 39

STRAFRECHTSPRAAK

Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 9 mei 1968

President: Mr. A. J. Veldman (wnd.); *Leden:* J. F. Jongepier, Kapitein ter Zee van Administratie en A. J. Knegtman, Luitenant-Kolonel der Mariniers.

Raadsman: Mr. J. L. Koning.

Als zeemilicien-matroos een kwartiermeester een schop tegen de geslachtsdelen en een stomp in het gezicht gegeven: feitelijke insubordinatie, enig lichamelijk letsel ten gevolge hebbende.

(W.M.Sr. art. 117; W.Sr. art. 55, 300).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen C. J. M. L., zeemilicien matroos der 2e klasse met groot verlof, geboren 29 augustus 1946, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 9 april 1968, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij dienende als zeemilicien-matroos der 2e klasse bij de zeemacht „op of omstreeks 18 november 1967 te ongeveer 22.00 uur te Barcelona „(Spanje), opzettelijk gewelddadig een in uniform geklede kwartiermeester „ter van de Koninklijke Marine, althans een manspersoon een schop „tegen diens geslachtsdelen en een stomp in diens gezicht heeft gegeven, „tengevolge waarvan deze kwartiermeester, althans dat manspersoon „L. M. Kuijpers genaamd, o.a. een trauma scrotum bekwam, althans „veel pijn ondervond“;

Overwegende, dat ten processe zakelijk gerelateerd hebben verklaard:

C. J. M. L., oud 21 jaar, *als beklaagde:*

dat hij op 18 november 1967, toen hij diende als zeemilicien-matroos der 3e klasse aan boord van Hr. Ms. Karel Doorman, welk schip van 17 november 1967 tot 20 november 1967 lag afgemeerd in de haven van Barcelona in Spanje, te omstreeks 17.00 uur de wai is opgegaan om te gaan passagieren; dat hij aan de wal in diverse café's in Barcelona vrij veel bier heeft gedronken; dat hij zich van die avond niet veel meer weet te herinneren;

C. T. Roterman, oud 39 jaar, *als getuige:*

dat hij op 18 november 1967 te ongeveer 22.00 uur te Barcelona in Spanje in één van de zijstraten van de Avenida Ramblas een in uniform

geklede matroos der Koninklijke Marine in een bokshouding zag staan tegenover een eveneens in uniform geklede kwartiermeester der Koninklijke Marine; dat hij zag, dat deze matroos op een zeker moment naar de kwartiermeester sloeg met één van diens vuisten en deze raakte; dat hij niet precies zag waar die slag aankwam, wel dat tengevolge van deze klap de pet van de kwartiermeester op de grond viel; dat die kwartiermeester de pet opraapte en zich wilde verwijderen; dat op dat moment de eerder genoemde matroos de kwartiermeester schopte in de richting van diens liezen; dat hij die kwartiermeester hierop in elkaar zag krimpen waardoor deze enigszins voorover gebukt kwam te staan; dat die matroos de kwartiermeester vervolgens met één van diens handen een slag in het gezicht gaf; dat die kwartiermeester vervolgens door omstanders in bescherming werd genomen en weg werd geleid;

L. M. Kuijpers, oud 34 jaar, als getuige:

dat hij op 18 november 1967 te ongeveer 22.00 uur passagierde, gekleed in het uniform der Koninklijke Marine als kwartiermeester te Barcelona in Spanje in een zijstraat van de Avenida Ramblas aldaar; dat hij toen aldaar een aanmerking maakte op een zich eveneens in die straat bevindende in uniform geklede matroos der 3e klasse van de Koninklijke Marine die zeer slordig gekleed was; dat hij voelde, na enkele woordenwisselingen tussen die matroos en hem, dat deze met één van diens handen tegen hem aanduwde; dat tengevolge daarvan zijn pet kwam te vallen; dat hij toen zijn pet oppakte en terwijl hij deze stond af te vegen plotseling een harde schop tegen zijn geslachtsdelen kreeg; dat, toen hij zich als reactie hierop enigszins bukte, hij een harde stomp op zijn rechter oog kreeg; dat hij zag, dat de dader van deze handelingen de matroos der 3e klasse was die hij kort tevoren een aanmerking op diens tenue had gemaakt; dat hij tengevolge van de schop tegen zijn geslachtsdelen een hevige pijn in zijn onderlichaam voelde en tengevolge van de klap op zijn oog zijn gezicht plaatselijk dik werd en dat hij er een blauw oog van over hield; dat hij tengevolge van dit aan hem toegebrachte letsel van 18 tot 24 november 1967 in de ziekenboeg heeft gelegen en geen werk heeft kunnen verrichten; dat hij later door de marine-recherche werd geconfronteerd met de matroos die hem te Barcelona genoemde schop en stomp had gegeven en dat hij nu weet, dat deze matroos der 2e klasse Z. heet;

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn en voorgelezen:

I. een door H. Lassche, sergeant van speciale diensten (rechercheur) der Koninklijke Marine, onbezoldigd ambtenaar van het Korps Rijkspolitie, d.d. 25 november 1967 op ambtseed opgemaakt en getekend proces-verbaal, houdende onder meer de verklaring van C. T. Roterman, oud 38 jaar, luidende zakelijk gerelateerd:

dat hij op 21 november 1967 aan boord van Hr. Ms. Karel Doorman

in verblijf 1H30 de man zag staan, die de kwartiermeester als bedoeld in zijn verklaring, afgelegd voor de officier-commissaris, schopte en sloeg; dat deze genaamd was matroos der 3e klasse zeemilicien C. J. M. L.;

II. een door G. F. M. van der Velden, arts, d.d. 24 november 1967 afgelegde geneeskundige verklaring betreffende kwartiermeester L. M. Kuijpers, houdende onder meer, dat hij bij genoemde kwartiermeester als letsel heeft waargenomen een trauma scrotum;

III. een door de commandant van Hr. Ms. Karel Doorman getekend uittreksel uit het stamboek van C. J. M. L., houdende onder meer, dat betrokkene op 10 oktober 1966 werd ingelijfd als gewoon dienstplichtige der lichting 1966 en op 22 november 1967 met terugwerkende kracht op 1 november 1967 werd bevorderd tot zeemilicien-matroos der 2e klasse;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen met beklagdes schuld eraan hetgeen hem is ten laste gelegd wordende het geschrift onder III. slechts gebruikt in verband met de inhoud van de verklaring van beklagde en de inhoud van de bewijsmiddelen onder I en II.;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gekwalificeerd als:
„*Feitelijke insubordinatie, enig lichamelijk letsel tengevolge hebbend*”;

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van beklagde een gevangenisstraf voor de tijd van *drie weken* en een geldboete van *tweehonderd gulden*, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door een hechtenis van *twintig dagen* passend is;

dat er termen aanwezig zijn de gevangenisstraf voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen waartegen het militair belang zich niet verzet; . . . enz.; (*Red.*).

NASCHRIFT

Nu de Krijgsraad het tenlastegelegde, dus incl. het daarin vervatte alternatief „een kwartiermeester, althans een manspersoon” gaaf bewezen heeft verklaard, heeft de Krijgsraad zich kennelijk op het standpunt gesteld dat de tenlastelegging geen elkander uitsluitende alternatieven bevatte. Dan is mitsdien bewezen zowel de feitelijke insubordinatie (W.M.Sr. art. 117) als de mishandeling (W.Sr. art. 300). Terecht uitsluitend kwalificerende volgens artikel 117 W.M.Sr. heeft de Krijgsraad kennelijk artikel 55(2) W.Sr. toegepast. Dit artikel is echter in het vonnis niet aangehaald.

Het valt op dat de beklagde, ná het plegen van dit ernstige misdrijf tegen de ondergeschiktheid, werd bevorderd.

W. H. V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 23 januari 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel C. L. Jongenburger en Luitenant-Kolonel G. J. Advokaat;

Raadsman: Mr. N. L. van der Veen.

Beklaagde was als bestuurder van een auto, naar rechts een bocht omrijdende, tegen een op de hoek op het trottoir staande lantaarnpaal opgereden, waardoor schade aan de lantaarnpaal werd toegebracht.

*Beklaagde had vervolgens, geholpen door zijn inzittenden, de auto weggeduwd waarbij beklagde naast de auto duwde en tevens **het** stuur bediende.*

De Krijgsraad acht het onaannemelijk dat her in de bedoeling van de wetgever zou hebben gelegen, deze handeling te beschouwen als het besturen van een motorrijtuig.

Vrijspraak te dier zake.

*HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie sententie achter het vonnis): in het midden kan blijven of elke vorm van voortbewegen of verplaatsen door middel van duwen van een motorrijtuig met een niet in werking zijnde motor „rijden“, resp. „besturen“ oplevert; in het onderwerpelijke geval moet beklagde echter geacht worden als bestuurder met het motorrijtuig te zijn weggereden in de zin van artikel 30 W.V.W., nu hij het motorrijtuig door duwen heeft voortbewogen en het aldus uit de straat, waar het ongeval had plaats gevonden, heeft verplaatst naar een **andere** straat, waar hij hei heeft geparkeerd, waarbij beklagde de tot **het** bepalen der rijrichting onmisbare handelingen heeft verricht.*

(W.V.W. art. 25, 30).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. V., kop., geboren 3 januari 1948, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de vordering van de Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 23 januari 1969 strekkende tot veroordeling van beklagde tot:

1) een geldboete van *eenhonderd gulden*, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door *tien dagen* hechtenis mot ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van *vijf maanden* en

2) gevangenisstraf voor de tijd van *twee weken* voorwaardelijk met een proeftijd van *drie jaar* en gehoord de voorlezing van deze vordering;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 29 juli 1968 te Almelo, als bestuurder van een auto daarmee zo onoplettend en zo onvoorzichtig dan wel met zo grote snelheid heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Jan Vermeerstraat, dat hij die door hem, beklagde, bestuurde auto niet behoorlijk op het wegdek van die straat heeft kunnen houden, doch tegen een rechts van hem op het trottoir van die Jan Vermeerstraat staande lantaarnpaal is opgereden en tot stilstand is gekomen en vervolgens toen aldaar als gevolg van die botsing met die lantaarnpaal, waarbij schade werd toegebracht aan die lantaarnpaal, welke toebehoorde aan een ander dan een inzittende van het door hem, beklagde, bestuurde motorrijtuig, is doorgereden of is weggereden, voordat de identiteit van het door hem bestuurde motorrijtuig en van hem, beklagde, behoorlijk is kunnen worden vastgesteld;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig korporaal in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 29 juli 1968, te omstreeks 23.30 uur, als bestuurder van zijn auto, Skoda, gekentekend MD 80-95, daarmee heeft gereden over de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Jan Steenstraat te Almelo; dat hij, aan het eind van genoemde straat rechtsaf slaand om de eveneens voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Jan Vermeerstraat in te rijden, de bocht, die haaks is, te kort maakte en met de rechter wielen van zijn auto op de stoeprand kwam en zodoende het trottoir van laatstgenoemde straat opreed; dat hij niet heeft kunnen voorkomen, dat hij met de doos hem bestuurde auto tegen een rechts van hem op het trottoir van de Jan Vennerstraat staande lantaarnpaal is opgereden en tot stilstand gekomen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P. 44/68 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 23 augustus 1968 getekend door Gerrit Hendrik Bertus Vonk, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, nr.: 42.12.07.407, 1e verbalisant en Fokke Geert Althof, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, nr.: 45.03.14.005, 2e verbalisant, beiden behorende tot de brigade der Koninklijke Marechaussee te Hengelo (O.), zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

Hubertus Johannes Bernardus Maria Perik, geboren 24 september 1951 te Almelo, scholier, wonende te Almelo, Frans van Mierisstraat 31:

dat hij op 29 juli 1968, omstreeks 23.30 uur, was gezeten rechts naast de bestuurder, J. V., in de personenauto, merk Skoda, voorzien

van het kenteken MD 80-95; dat zij, gekomen in de Jan Steenstraat te Almelo, aan het eind van genoemde straat al rijdende rechtsaf wilden slaan, de Jan Verineerstraat in; dat genoemde V., die de auto bestuurde, echter plotseling in de bocht met het rechter voor- en achterwiel op het trottoir kwam; dat zij op een gegeven moment met de auto botsten tegen een lantaarnpaal, die gezien hun rijrichting rechts op het trottoir in genoemde Jan Vermeerstraat stond;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 29 juli 1968 te Almelo, als bestuurder van een auto, daarmee zo onvoorzichtig heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Jan Vermeerstraat, dat hij die door hem, beklagde, bestuurde auto niet behoorlijk op het wegdek van die straat heeft kunnen houden, doch tegen een rechts van hem op het trottoir van die Jan Vermeerstraat staande lantaarnpaal is opgereden en tot stilstand is gekomen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„overtreding van artikel 25 van de Wegenverkeerswet”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 35, derde lid, van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende immers, dat de Auditeur-Militair weliswaar tevens beklagdes veroordeling heeft gevorderd terzake van het feit dat beklagde, na tegen de lantaarnpaal, welke toebehoorde aan een ander dan een inzittende van het door hem, beklagde, bestuurde motorrijtuig, te zijn opgereden, waarbij aan die lantaarnpaal schade werd toegebracht, is doorgereden of weggereden, voordat de identiteit van het door hem bestuurde motorrijtuig en van hem, beklagde, behoorlijk is kunnen worden vastgesteld, doch de Krijgsraad de aan deze vordering ten grondslag liggende opvatting dat ook dit gedeelte van het tenlastegelegde bewezen zou zijn, niet kan delen;

Overwegende, dat de Auditeur-Militair met dit onderdeel van het tenlastegelegde kennelijk heeft bedoeld aan de beklagde ten laste te leggen het misdrijf, omschreven bij artikel 30 eerste lid, aanhef en sub a van de Wegenverkeerswet en de woorden van de tenlastelegging „als bestuurder van een auto is doorgereden of weggereden” derhalve moeten worden opgevat in dezelfde betekenis als die waarin de woorden „bestuurder van een motorrijtuig” en „door te rijden en weg te rijden” in genoemd wetsartikel zijn gebezigd;

Overwegende, dat de Krijgsraad als juist aanvaardt de door beklaagde ter terechtzitting afgelegde verklaring, inhoudende dat Konings, Perik en hij, beklaagde, de Skoda van de plaats waar deze tot stilstand was gekomen na tegen de lantaarnpaal te zijn opgereden, de Govert Flinckstraat hebben ingeduwd, waarbij hij, beklaagde, hielp met duwen en tevens aan het stuur trok, welke verklaring steun vindt in de verklaringen van Konings en Perik zoals deze zijn opgenomen in voormeld ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee;

Overwegende, dat derhalve beantwoord moet worden de vraag, of iemand die een auto voortduwt en daarbij het stuur vasthoudt en daaraan zo nodig manipuleert om de auto in de gewenste richting te doen gaan, is aan te merken als de bestuurder van een motorrijtuig die daarmede rijdt;

Overwegende, dat bij artikel 9, eerste lid, aanhef en sub 3e, van de Wegenverkeerswet is verboden het als bestuurder van een motorrijtuig daarmede rijden zonder in het bezit te zijn van een rijbewijs;

Overwegende, dat het de Krijgsraad onaannemelijk voorkomt dat het in de bedoeling van de wetgever zou hebben gelegen een rijbewijs te eisen voor het voortduwen van een auto, ook al manipuleert men daarbij wat met het stuurwiel;

Overwegende, dat het de Krijgsraad eveneens onaannemelijk voorkomt dat het in de bedoeling van de wetgever zou hebben gelegen iemand die op vorenomschreven wijze zich met een motorrijwiel over een weg voortbeweegt strafbaar te doen zijn op grond van het bepaalde bij artikel 26, eerste lid, van de Wegenverkeerswet wanneer hij dit onder invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank zou doen;

Overwegende, dat er geen aanleiding is om onder „als bestuurder van „een motorrijtuig daarmede rijden" in artikel 30 van de Wegenverkeerswet iets anders te verstaan dan in de artikelen 9 en 26 van genoemde wet;

Overwegende, dat uit het voorovenvogene volgt, dat beklaagde zich niet heeft schuldig gemaakt aan het bij artikel 30 van de Wegenverkeerswet strafbaar gestelde misdrijf;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 75,—, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 7 dagen — *Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 22 april 1969

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Commodore Bruinier, Lt.-Generaal b.d. Valk (plv.);

Raadsman: Mr. A. Mout, advocaat te 's-Gravenhage.

(Zie *het vonnis, hiervóór*).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, met name niet met de daarin voorkomende beslissingen, waarbij het laatste gedeelte van het aan beklagde tenlastegelegde niet is bewezen verklaard en beklagde daarvan is vrijgesproken, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 29 juli 1968 te Almelo, als bestuurder van een auto daarmede zo onoplettend of zo onvoorzichtig dan wel met zo grote snelheid heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Jan Vermeerstraat, dat hij die door hem, beklagde, bestuurde auto niet behoorlijk op het wegdek van die straat heeft kunnen houden, doch tegen een rechts van hem op het trottoir van die Jan Vermeerstraat staande lantaarnpaal is opgereden en tot stilstand is gekomen en vervolgens toen aldaar als gevolg van die botsing met die lantaarnpaal, waarbij schade werd toegebracht aan die lantaarnpaal, welke toebehoorde aan een ander dan een inzittende van het door hem, beklagde, bestuurde motorrijtuig, is doorgereden of is weggereden, voordat de identiteit van het door hem bestuurde motorrijtuig en van hem, beklagde, behoorlijk is kunnen worden vastgesteld”;

Overwegende: . . . enz.;

overwegende, dat beklagde ter terechtzitting heeft verklaard, zake-lijk weergegeven en onder meer:

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig korporaal in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 29 juli 1968, te omstreeks 23.30 uur, als bestuurder van zijn auto, Skoda, gekentekend MD 80-95, daarmede heeft gereden over de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Jan Steenstraat te Almelo; dat hij, aan het eind van genoemde straat rechtsaf slaand om de eveneens voor het open-

baar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Jan Vermeerstraat in te rijden, de bocht, die haaks is, te kort maakte en met de rechter wielen van zijn auto op de stoeprand kwam en zodoende het trottoir van laatstgenoemde straat opreed; dat hij niet heeft kunnen voorkomen, dat hij met de door hem bestuurde auto tegen een rechts van hem op het trottoir van de Jan Vermeerstraat staande lantaarnpaal is opgereden en tot stilstand gekomen;

dat hij met behulp van Konings en Perik, zijn passagiers, vervolgens zijn auto heeft weggeduwd, waarbij hijzelf tevens aan het stuur trok, naar de Govert Flinckstraat en deze auto vervolgens op een daar aanwezige parkeerstrook heeft achtergelaten; dat hij direct na de aanrijding had gezien, dat de lamp in hogergenoemde lantaarnpaal niet meer brandde, terwijl zulks vlak vóór de aanrijding nog wèl het geval was; dat voornoemde lantaarnpaal noch hem noch een van zijn genoemde passagiers in eigendom toebehoorde;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal . . . enz. (*Red.*);

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 29 juli 1968 te Almelo, als bestuurder van „een auto daarmede zo onvoorzichtig heeft gereden over de voor het „openbaar verkeer openstaande rijweg, de Jan Vermeerstraat, dat hij „die door hem, beklagde, bestuurde auto niet behoorlijk op het wegdek van die straat heeft kunnen houden, doch tegen een rechts van „hem op het trottoir van die Jan Vermeerstraat staande lantaarnpaal is „opgereden en tot stilstand is gekomen, waarbij schade werd toegebracht aan die lantaarnpaal, welke toebehoorde aan een ander dan „een inzittende van het door hem, beklagde, bestuurde motorrijtuig, „en vervolgens is weggereden, voordat de identiteit van het door hem „bestuurde motorrijtuig en van hem, beklagde, behoorlijk is kunnen „worden vastgesteld“;

Overwegende omtrent het laatste gedeelte dezer bewezenverklaring: dat in het midden kan blijven of elke vorm van voortbewegen of verplaatsen door middel van duwen van een motorrijtuig met een niet in werking zijnde motor oplevert een rijden met dat motorrijtuig door hem of hen, die het duwen, als bestuurder(s) daarvan;

dat evenwel in het onderwerpelijke geval, blijkens de uit de hierboven gebezigde bewijsmiddelen naar voren gekomen omstandigheden daarvan, beklagde geacht moet worden als bestuurder van het in de bewezenverklaring bedoelde motorrijtuig te zijn weggereden in de zin van artikel 30, eerste lid, aanhef en onder a, van de Wegenverkeerswet, nu hij — nadat de bewezenverklaarde botsing had plaats gevonden en het

motorrijtuig daarbij tot stilstand was gekomen — het motorrijtuig door dit met anderen te duwen heeft voortbewogen en het aldus uit de straat, waarin de botsing had plaats gevonden, heeft verplaatst naar een andere straat, waar hij het motorrijtuig heeft geparkeerd en onbeheerd heeft achtergelaten, terwijl hij, beklaagde, bij voormeld voortbewogen en verplaatsen de tot het bepalen der rijrichting van het motorrijtuig onmisbare handelingen, bestaande uit de vereiste manipulaties aan het stuurwiel, heeft verricht;

Overwegende, dat het bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „*Overtreding van artikel 25 van de Wegenverkeerswet*”;
2. „*Als bestuurder van een motorrijtuig na een ongeval ontstaan als gevolg van aanrijding met dat motorrijtuig, waarbij schade is toegebracht aan enig goed van een ander dan een inzittende van dat motorrijtuig, wegrijden vóórdat de identiteit van het motorrijtuig en van de gene die tijdens het ongeval het motorrijtuig bestuurde, behoorlijk is kunnen worden vastgesteld*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. artikel 25 juncto 35 van de Wegenverkeerswet;
2. artikel 30 lid 1 aanhef en sub a juncto 35 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat het Hof niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is zijnde van geen feiten **d** omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon van de beklaagde;

Overwegende, dat het Hof op grond van het sub 2 gekwalificeerde feit termen aanwezig acht beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor de tijd van zes maanden;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis, waarvan hoger beroep, en opnieuw **recht**doende:

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde:

1. voor het sub 1 gekwalificeerde strafbare feit tot betaling van een geldboete van **vijfenzeventig gulden**, met bepaling, dat die geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van **vijftien dagen**;

2. voor het sub 2 gekwalificeerde strafbare feit tot betaling van een

geldboete van *vijfzeventig gulden*, met bepaling, dat die geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van *vijftien dagen*;

Ontzegt beklagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van *zes maanden*;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven bewezen werd verklaard; spreekt hem daarvan vrij.

NASCHRIFT

Het verschil tussen de benadering van het feit door de Krijgsraad en die, door het H.M.G., ligt n.m.m. hierin dat de Krijgsraad meer in abstracta redeneert en het Hof in concreto.

De Krijgsraad gaat na welke betekenis het begrip „bestuurder³” in andere artikelen van de verkeerswetgeving toekomt. Aangezien de Krijgsraad meent dat voor het voortduwen van een auto en daarbij bedienen van het stuur geen rijbewijs vereist zal zijn, concludeert hij dat ook de tenlastegelegde handeling geen „besturen” in de zin van artikel 30 W.V.W. kan opleveren.

Het H.M.G. laat de betekenis van dit begrip in andere wetsartikelen (en in andere feitelijke omstandigheden) in het midden en bepaalt zich tot het tenlastegelegde gebeuren. Uitgaande van de ratio van het verbod en van de stelling dat beklagde „bij voormeld voortbewegen en ver- „plaatsen de tot het bepalen der rijrichting van het motorrijtuig onmis- „bare handelingen, bestaande uit de vereiste manipulaties aan het stuur- wiel, heeft verricht”, concludeert het Hof dat deze concrete handelwijze „wegrijden als bestuurder” in de zin van artikel 30 W.V.W. oplevert.

De aantrekkelijkheid van het strakke betoog van de Krijgsraad wordt overtroffend door de bevrediging voor het rechtsgevoel, die de oplossing van het H.M.G. oplevert. Daarbij wordt het H.M.G. duidelijk gesteund door de ratio van het verbodsartikel.

W. H. V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 20 mei 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel D. H. Abbenes en Majoor F. H. Houtkamp;

Raadsman: Mr. N. L. van der Veen.

Als korporaal (in burgerkleding) in een trein, rijdende op het traject Amersfoort—Assen de balkondeuren geopend, terwijl de trein in beweging was en door die deuren een krat met lege bierflesjes naar buiten geworpen.

Terwijl de trein op een station stil stond, door de geopende deuren op de sporen gewaterd. Beroep op overmacht (nl. dat beklagde wegens de volte van de trein, de W.C. niet tijdig zou kunnen bereiken) verworpen nu hij zich zelf in de uvermachtspositie heeft gebracht.

Te Assen het station via de sporen verlaten.

De Krijgsraad acht bijzondere aanleiding aanwezig om met toepassing van artikel 58 W.K. de zaak krijgstuuchtelijk te behandelen en legt de straf van 14 dagen streng arrest op.

Bevestigd door het H.M.G.; zie senfentie achter het vonnis.

(W.K. art. 2, 58; Alg. Regl. Vervoer art. 4, 5, 6).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W. K., geboren 11 september 1947, res. korp., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

dat hij op of omstreeks 26 januari 1969,

„1e. in trein nr. 143, van de Nederlandse Spoorwegen, rijdende op „het traject Amersfoort—Assen;

„a. de buitendeuren (balkondeuren) van het rijtuig, waarin hij zich „bevond, heeft geopend, terwijl de trein in beweging was;

„b. uit de trein door de geopende balkondeuren een krat met lege „bierflesjes naar buiten heeft geworpen, geschopt of laten vallen;

„c. zich onbehoorlijk heeft gedragen en/of de trein op enigerlei wijze „heeft verontreinigd, door alstoen te Zwolle en/of op enige andere „plaats, gelegen aan voornoemd traject, in ieder geval tussen Amers- „foort en Assen, via geopende balkondeuren van een rijtuig van die „trein naar buiten te wateren en voorts in die trein ledige bierflesjes met „zoveel kracht in een krat te werpen, dat deze aan scherven gingen;

„2e. terwijl het hem uit de aard van zijn betrekking niet vrij stond, „en zonder daarvoor toestemming van de spoorweg te hebben, langs „een andere dan de daarvoor aangewezen weg het station van de Ne- „derlandse Spoorwegen te Assen heeft verlaten";

Overwegende, dat beklagde ter terechtzitting heeft verklaard:

dat hij op zondag 26 januari 1969 te omstreeks 22.00 uur met de trein vanuit Rotterdam is vertrokken met bestemming Assen; dat hij, direct na het vertrek uit Utrecht, op het balkon, grenzende aan de restauratie, is gaan zitten; dat aldaar ook de hem bekende korporaal S. zat; dat S. en hij op een gegeven moment ieder twee flesjes pils hebben gekocht; dat hij, nadat zij deze flesjes pils hadden opgedronken, een krat pils, inhoudende 24 flesjes, heeft gekocht; dat zij met zes man deze 24 flesjes pils hebben opgedronken; dat zij de lege bierflesjes weer in de krat hebben gedaan; dat hij op een gegeven moment dit krat met lege bierfles-

jes **door** de geopende balkondeuren naar buiten uit de trein heeft geschopt; dat **S.** en hij op een station door de geopende balkondeuren op het spoor hebben geplast; dat hij, in Assen aangekomen, op een gegeven moment zag dat de ober van de restauratie een weekendtas van iemand vasthield; dat hij daarop met zijn arm die ober om diens hoofd heeft vastgepakt, waarna deze de weekendtas losliet; dat **S.** en hij onmiddellijk hierna via het tweede perron en de sporen naar het eerste perron zijn gehold; dat het hem uit de aard van zijn betrekking niet vrij stond om langs een andere dan de daarvoor aangewezen weg het station van de Nederlandse Spoorwegen te Assen te verlaten en dat hij daarvoor evenmin toestemming had;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal Nr. Gn Pv 27/1969 van de **Spoorwegrecherche** district oost groep Groningen, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 3 februari 1969 getekend door **Jan de Groot**, brigadier bij de Spoorwegrecherche te Groningen, onbezoldigd ambtenaar van het Korps Rijkspolitie, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

Jan Klemens, oud 51 jaar, hoofdconducteur ter standplaats Groningen, wonende te Groningen, Spiegelstraat 15:

dat hij **op** zondag 26 januari 1969 als hoofdconducteur dienst deed in personentrein nummer 143; dat hij, toen de trein in Assen stilstond, zag, dat de Wagon-Lits-kelner, de hem bekende Van der Laan, twee jongemannen vasthield, die zich bij zijn, Klemens', nadering losrukten en vanaf het tweede perron via de sporen naar het eerste perron holden en vervolgens het station verlieten nabij het gebouw van Van **Gend** en **Loos**;

Reinier Guus van der Laan, oud 27 jaar, van beroep: kelner, wonende te **Wijhe**, Broekslag 5:

dat hij **op** zondag 26 januari 1969 als kelner dienst deed in de restauratie van de trein nummer 143; dat deze trein van Amsterdam naar Groningen reed; dat op een balkon naast de restauratieafdeling ongeveer twaalf militairen in burger zaten; dat deze op een gegeven moment van hem een krat (24 flesjes) bier kochten en die meenamen naar het balkon; dat hij enige tijd later zag dat door een of twee jongemannen de buitendeuren van dat balkon werden geopend; dat drie of vier jongemannen toen naar buiten plasten door de geopende deuren; dat hij weer een poosje later, toen hij bovenbedoelde krat met inmiddels lege flessen wilde weghalen, constateerde dat de krat, evenals de flesjes, weg waren; dat hij toen tevens zag dat de buitendeuren op het balkon **open** stonden; dat hij vlak vóór aankomst van de trein in Assen van het bewuste balkon een weekendtas wegnam; dat een militair hem die tas weer afpakte; dat hij daarop **toen** de trein op het station te Assen stilstond, probeerde twee jongens vast te houden, die mede de rommel **op** het balkon naast de restauratieafdeling in de trein veroorzaakt hadden;

dat hem zulks niet gelukte; dat deze jongens zich losrukten en over de sporen van het tweede naar het eerste perron zijn gevlucht;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op of omstreeks 26 januari 1969,

„1e. in trein nr. 143, van de Nederlandse Spoorwegen, rijdende op „het traject Amersfoort—Assen;

„a. uit de trein door de geopende balkondeuren een krat met lege „bierflesjes naar buiten heeft geschopt;

„b. zich onbehoorlijk heeft gedragen door alstoen te Zwolle of op „enige andere plaats, gelegen aan voornoemd traject via geopende bal- „kondeuren van een rijtuig van die trein naar buiten te wateren;

„2e. terwijl het hem uit de aard van zijn betrekking niet vrij stond, „en zonder daarvoor toestemming van de spoorweg te hebben, langs „een andere dan de daarvoor aangewezen weg het station van de Ne- „derlandse Spoorwegen te Assen heeft verlaten”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „*overtreding van artikel 6, paragraaf 2, aanhef en onder g van het „Algemeen Reglement Vervoer door een ander dan de in artikel 53 en „56 van de Spoorwegwet genoemden*”;

2. „*overtreding van artikel 4, paragraaf 3, aanhef en onder d van het „Algemeen Reglement Vervoer door een ander dan de in artikel 53 en „56 van de Spoorwegwet genoemden*”;

3. „*overtreding van artikel 5, aanhef en onder a van het Algemeen „Reglement Vervoer door een ander dan de in artikel 53 en 56 van de „Spoorwegwet genoemden*”;

alle voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 64 van de **Spoorwegwet**;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de Krijgsraad het verweer van beklaagde, dat hij via de geopende balkondeuren naar buiten heeft gewaterd, omdat hij hoognodig naar het toilet moest en de toiletten in de trein door de drukte onbereikbaar waren, begrijpt als een beroep op overmacht, doch dit beroep op overmacht reeds daarom verwerpt, omdat beklaagde zich- zelf in deze overmachtspositie heeft gebracht;

overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de zaak in artikel 2, onder ten tweede van de Wet op de Krijgstucht omschreven feiten op- leverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan en

de Krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht om met toepassing van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht de zaak verder te behandelen als ware hij de Commanderende Officier;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden krijgstuchtelijke straf de juiste acht, in aanmerking genomen zowel de omstandigheden waaronder de vergrijpen zijn begaan, als de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar.

Bevindt, dat de zaak in artikel 2, onder ten tweede van de Wet op de Krijgstucht omschreven feiten opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan warden afgedaan;

Legt aan beklaagde *terzake* een krijgstuchtelijke straf op van *veertien dagen* streng arrest, met omschrijving van de strafreden als volgt:

„In de laatste trein op zondagavond op weg naar het onderdeel zich „op liet balkon van een rijtuig hoogst onordelijk gedragen door na het „overmatig gebruik van bier:

„a. een krat met lege bierflesjes door de geopende balkondeuren naar „buiten te schoppen;

„b. via geopende balkondeuren naar buiten te wateren;

„Bovendien vervolgens het station der Nederlandse Spoorwegen te „Assen langs een andere dan de daarvoor bestemde weg verlaten".

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 17 juli 1969

President: Mr. Lamers; **Leden:** Mr. Fikkert, Generaal-Majoor Coopmans, Commodore Bruinier, Generaal-Majoor (b.d.) Winkel (plv.), gep. Schout-bij-Nacht Van der Zijl (plv.);

Raadsman: Mr. Sj. Tadema.

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat blijkt een ten processe aanwezige „Akte intrekking hoger beroep" Mej. M. W. Boekkers, ambtenaresse bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem, op 28 mei 1969 als bijzonder daartoe schriftelijk gemachtigde van W. K. is verschenen voor de secretaris van voornoemde Krijgsraad, verklarende namens K. voornoemd in te trekken het ingestelde hoger beroep van het d.d. 20 mei 1969 door voornoemde Krijgsraad in de zaak tegen K. gewezen vonnis;

Overwegende, dat blijkt een aan voornoemde akte gehechte en ondertekende brief, gestempeld als binnengekomen bij voornoemde Krijgsraad op 28 mei 1969, de korporaal W. K. „de heer Jansen" machtigt in te trekken hogeraangeduid hoger beroep;

Overwegende, dat uit het voorgaande volgt, dat Mej. Boekkers voornoemd, op 28 mei 1969 ten overstaan van de secretaris van de Krijgsraad voornoemd verklarend als hoger aangeduid, zulks heeft gedaan zonder dat beklagde haar bijzonder daartoe schriftelijk had gemachtigd;

Overwegende, dat het Hof derhalve, ten deze artikel 212 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht overeenkomstig toepassend, verstaat dat het hogeraangeduide intrekken van het hoger beroep niet op de voorgeschreven wijze is geschied en dan ook zonder effect is gedaan;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof overigens tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende, dat het Hof zich wijders verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, met overneming der gronden.

NASCHRIFT

Uit de door de Krijgsraad opgelegde en door de H.M.G. bevestigde krijgstuuchtelijke straf blijkt, dat de militaire rechter niet op het standpunt staat dat de militair niet anders is dan een burger in uniform: voor de gepleegde feiten zou een burger slechts met geldboeten zijn gestraft. Beklaagde was bovendien niet eens in uniform gekleed!

W . H . V .

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 7 augustus 1969

President: Mr. J. D. van den Berg (plv.); *Leden:* Luitenant-Kolonel J. P. H. van der Meer en Luitenant-Kolonel D. G. van Wilpe;

Raadsman: Mr. A. K. H. S. Haitsma Mulier.

Feitelijke insubordinatie: beklaagde, dienstplichtig soldaat, op de openbare rijweg bezig aan zijn auto, heeft aldaar een korporaal van de Koninklijke Marine een vuistslag tegen de hals gegeven.

Buiten dienst gepleegd?

Geldboete van f 75.

(W.M.Sr. art. 76, 117, 121; W.Sr. art. 14a, 24).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. A. K., geb. 3 augustus 1947, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de vordering van de Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 7 augustus 1969 strekkende tot veroordeling van de beklaagde tot een geldboete van *vijfzeventig gulden*, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door *vijftien dagen* hechtenis en gevangenisstraf voor de tijd van *em week* voorwaardelijk met een proeftijd van *drie jaar* en gehoord de voorlezing van deze vordering;

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als soldaat 1e klasse in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 23 „april 1969 te Wank, gemeente Dussen, in elk geval in Nederland, opzettelijk gewelddadig zijn meerdere, de korporaal der Koninklijke Marine, „C. M. de Gast een klap in diens nek heeft gegeven, waardoor die De „Gast pijnlijk werd getroffen“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op woensdag 23 april 1949, omstreeks 18.30 uur, voor zijn ouderlijke woning aan de St. Ignatiusstraat 17 te Hank in de gemeente Dussen bezig was aan zijn auto; dat hij in een woordenwisseling is geraakt met de hem bekende C. M. de Gast, van wie hij weet dat deze korporaal bij de Koninklijke Marine is;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal P. 42/69 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 5 mei 1969 getekend door Teunis Arie Bos, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee,

behorende tot de brigade Keizersveer, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

Cornelis Marinus de Gast, korporaal, Marinenummer 12200, van beroep: militair, behorende tot de Onderzeebootbestrijdingsdienst der Koninklijke Marine, aan boord van Hr. Ms. „Zeearend" te Den Helder:

dat hij op 23 april 1969 omstreeks 18.30 uur in de St. Ignatiusstraat te Hank, gemeente Dussen, terwijl hij gekleed was in de uniform der Koninklijke Marine met de onderscheidingsteken van korporaal, van de soldaat K. een slag in zijn hals kreeg, welke hem veel pijn veroorzaakte;

Overwegende, dat Wilhelmina Petronella van der Pluijm, oud 58 jaar, wonende te Hank, gemeente Dussen, bij haar verhoor door de Officier-Commissaris als getuige zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat zij op 23 april 1969 te omstreeks 18.30 uur op bezoek was bij haar dochter, die woont in de St. Ignatiusstraat 15 te Hank, gemeente Dussen; dat zij toen aldaar zag dat K. plotseling voor Karel de Gast sprong, ineens uithaalde en Karel de Gast een vuistslag gaf ter hoogte van de linkerkant van diens hals;

Overwegende, dat Cornelia Adriana Maria Huigen, oud 31 jaar, wonende te Hank, bij haar verhoor door de Officier-Commissaris als getuige zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat zij op woensdag 23 april 1969, staande voor het raam van haar woning in de St. Ignatiusstraat 15 te Hank, gemeente Dussen, zag dat er onenigheid ontstond tussen Karel de Gast, die toen gekleed was in uniform van de Koninklijke Marine en K.; dat zij heeft gezien dat Karel de Gast op een gegeven moment door K. werd geslagen; dat zij zag dat De Gast een vuistslag tegen de linkerzijde van diens hals kreeg;

Oenwegende, dat uit eerdergenoemde Justitiële Verklaring blijkt, dat J. A. K. op 23 april 1969 als dienstplichtig soldaat der eerste klasse in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht;

overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als soldaat 1e klasse in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, op 23 april 1969 te Hank, gemeente Dussen, opzettelijk „gewelddadig zijn meerdere de korporaal der Koninklijke Marine, C. M. „de Gast een klap in diens nek heeft gegeven waardoor De Gast pijn-„lijk werd getroffen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„feitelijke insubordinatie”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 117, 1e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaaide meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaaide strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaaide zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 75,—, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 8 dagen — *Red.*).

NASCHRIFT

(1) De Auditeur-Militair eiste terzake van de gepleegde feitelijke insubordinatie een gecombineerde straf: voorwaardelijke gevangenisstraf en onvoorwaardelijke geldboete; de Krijgsraad liet de (voorwaardelijke) gevangenisstraf achterwege en volstond met alleen de geldboete.

De vordering van de Auditeur-Militair steunde op artikel 14a W. Sr.: ingeval van voorwaardelijke gevangenisstraf of hechtenis kan de Rechter tevens (onvoorwaardelijke) geldboete opleggen en wel maximum f 2.000 als op het feit niet meer dan 3 maanden gevangenisstraf is gesteld en maximum f 4.000 als op het feit meer dan 3 maanden gevangenisstraf is gesteld. Geen misdrijven zijn uitgesloten van de mogelijkheid van het opleggen dezer „bijkomende“ onvoorwaardelijke geldboete. Dat ligt ook wel voor de hand, omdat voorwaardelijke veroordeling voor alle misdrijven mogelijk is.

De Rechter greep echter niet naar het artikel 14a, maar naar artikel 24 W. Sr.: her opleggen van geldboete in plaats van gevangenisstraf. Deze bijzondere verzachting van een niet-bedreigde straf heeft de wetgever echter uitgesloten voor de zwaarste misdrijven en wel die, waarop meer dan 6 jaar gevangenisstraf is bedreigd. En op feitelijke insubordinatie, artikel 117 W. M. Sr., is 8 jaar gevangenisstraf gesteld.

Het is, meen ik, een teken van deze tijd dat geweldpleging, ook de geweldpleging tegen het openbare gezag, is gedevalueerd. Het metterdaad aanranden van de persoon van de meerdere, door de Wetgever van 1921 (Znvoeringswet) nog tot de allerzwaarste misdrijven gerekend en in tijd van oorlog met capitale straf bedreigd, is in de hedendaagse opvattingen eenvoudig geworden tot één der misdrijven tegen de ondergeschiktheid, in het algemeen vatbaar voor een milde voorwaardelijke veroordeling. Het uitsluitend opleggen van geldboete is daarvoor echter (nog) niet toegestaan.

(2) Een andere vraag is, of de beklaaide in casu wel artikel 117 (fei-

telijke insubordinatie) en niet artikel 121 (idem, buiten dienst gepleegd) heeft overtreden. Dagvaarding en vonnis vermelden over de omstandigheden, waaronder het feit gepleegd is, bitter weinig. Men krijgt bij het lezen van het vonnis de indruk dat beklagde op de openbare weg zijn auto stond te wassen of daaraan stand te „sleutelen”; dat de hem bekende korporaal De Gast langs kwam; dat er enkele woorden zijn gewisseld en dat beklagde toen onverhoeds op zijn meerdere is afgesprongen en hem een vuistslag heeft toegediend. Dit lijkt op „buiten „dienst gepleegd”, tenzij de woorden van de meerdere binnen die enkele ogenblikken een dienst-situatie hebben geschapen, bijvoorbeeld doordat de meerdere beklagde verbood hem beledigend toe te spreken of doordat de meerdere beklagde (die in uniform was?) een aanmerking over zijn tenue maakte, en beklagde naar aanleiding dáárvan zijn meerdere aanvloog.

De vraag, of artikel 117 dan wel 121 overtreden is, is niet een louter steriele: als namelijk artikel 121 overtreden was, zou de maximum-straf 5 jaar gevangenisstraf hebben bedragen en daarmee zou de slagboom voor artikel 24 W.Sr. opgeheven zijn.

W. H. V.

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht te Arnhem

Vonnis van 6 februari 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel F. Henner en Luitenant-Kolonel D. H. Abbenes;

Raadsman: Mr. J. van der Deure.

Opzettelijk en wederrechtelijk gebruik van een militaire vrachtauto; voorts: als bestuurder van een militaire vrachtauto gereden terwijl hij onder invloed van alcoholhoudende drank verkeerde, gepleegd in Duitsland.

(W.M.Sr. art. 4, 162, 164).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMACHT TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M. B., dpl. sld., geboren 10 september 1947, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks 24 maart 1968 in of nabij het NATO oefenterrein (schietterrein Bergen-Hohne, in de Bondsrepubliek Duitsland,

„1e. opzettelijk wederrechtelijke militaire vrachtauto, in gebruik bij „de krijgsmacht, heeft gebruikt, als bestuurder daarmee rijdende over „de voor het openbaar en/of militair verkeer openstaande weg, de weg „van Loheidsbrücke naar Althohne;

„2e. als bestuurder van een militaire vrachtauto daarmee heeft ge- „reden over de voor het openbaar en/of militair verkeer openstaande „weg, de weg van Loheidsbrücke naar Althohne, terwijl hij verkeerde „onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, „dat hij niet in staat moest worden geacht deze vrachtauto naar behoren „te besturen, althans in voormelde hoedanigheid toen aldaar als be- „stuurder van een militaire vrachtauto daarmee rijdende over de voor het „openbaar en/of militair verkeer openstaande weg, de weg van Loheids- „brücke naar Althohne, zo onvoorzichtig en roekeloos heeft gereden, „daarbij onder meer met in verhouding tot de omstandigheden — betrek- „kelijk smalle weg, een scherpe bocht — te hoge snelheid, en nu en dan „van de rijbaan in de berm gerakend, dat tenslotte de door hem bestuurde „vrachtauto van de rijbaan is geraakt en tegen een ter linkerzijde van de „weg in de berm staande boom is gebotst, zulks onder de feitelijk ver- „zwarende omstandigheid, dat hij kort te voren een aanzienlijke hoe- „veelheid alcohol had gedronken, door welke wijze van rijden de vei- „ligheid op de weg is in gevaar gebracht of naar redelijkerwijze is aan „te nemen in gevaar is kunnen worden gebracht”;

Ovenvegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Com-
missaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 24 maart 1968 in werkelijke dienst was als dienstplichtig
soldaat bij de Koninklijke Landmacht en was ingedeeld bij de 111e Ge-
mengde Intendance Aanvullingsplaatscompagnie; dat hij op genoemde
datum met zijn onderdeel voor oefeningsdoeleinden in het NATO oefen-
terrein (schietterrein) Bergen-Hohne in de Bondsrepubliek Duitsland
verbleef; dat hij zich nog kan herinneren dat hij, beklaagde, op 23
maart 1968 zijn militaire DAF YA 314, gekentekend KO 23-37, heeft
bestuurd;

overwegende, dat Z., 21 jaar oud, wonende te Velsen, kroep: ver-
tegenwoordiger, destijds in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat
111e Gemengde Intendance Aanvullingsplaatscompagnie, bij zijn ver-
hoor door de Officier-Commissaris bij de Krijgsraad als getuige onder
meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij op 24 maart 1968 heeft gezien dat in het bivak in het NATO
oefenterrein Bergen-Hohne (Bondsrepubliek Duitsland) de hem beken-
de soldaten M. B., X. en Y. zaten te kaarten; dat hij, getuige, zag dat
een fles Hennessy cognac werd leeggeschonken in cola glazen, die eerst-
genoemde kaartspelers bij zich hadden staan; dat hij, getuige, heeft gezien
dat uit deze fles cognac werd geschonken in het cola glas van M. B.;

dat de fles leegraakte en de soldaat X. een volle fles haalde; dat ook uit deze fles cognac werd geschonken in het glas van M. B., totdat dat voor ongeveer driekwart met cognac was gevuld; dat hij, getuige, heeft gezien dat M. B. uit dit glas dronk; dat ter sprake kwam dat men met de auto van M. B., die DAF-chauffeur was, naar de Hitlerbunker wilde gaan; dat hij, getuige, M. B. erop heeft gewezen dat, hij, M. B., daarvoor een rijopdracht moest hebben; dat M. B. toen zei: „dit teken ik zelf wel”; dat hij, getuige, heeft gezien dat M. B. daarop inderdaad een handtekening op een rijopdracht zette; dat M. B. achter het stuur van **zijn** DAF ging zitten; dat hij, getuige, met Y. achter in de laadbak plaats heeft genomen; dat zij het bivak uit zijn gereden en daarna met de militaire DAF, die door de soldaat M. B. werd bestuurd, zijn gereden over de voor het openbaar en militair verkeer openstaande weg, de weg van Loheidsbrucke naar Althohne; dat M. B. tijdens de rit in de voor hem rechter berm reeds en daar twee houten **bermpaaltjes** omver reed; dat M. B. opeens abrupt stopte en uitstapte om te urineren; dat, toen zij weer doorreden, hij, getuige, de manier van rijden van M. B. zo ruw vond, dat hij, getuige, bang was; dat Y. en hij, getuige, verschillende malen door de opening in het zeildoek tussen de laadbak en de bestuurderscabine naar M. B. geroepen hebben dat hij, M. B., kalm aan moest doen; dat op een zeker moment M. B. nog voor de Hitlerbunker op de weg draaide; dat, toen zij weer terugreden, dit weer zo ruw ging, dat Y. en hij, getuige, bang werden en enkele malen door eerder genoemde opening in het zeil naar M. B. riepen, dat hij kalm aan moest doen; dat er door M. B. werd teruggeroepen „de mazzel”; dat M. B. op een zeker moment slingerend ging rijden en in de voor hem, getuige, linker berm terecht kwam en daarin, na ongeveer 30 meter, tegen een aldaar staande boom tot stilstand kwam;

Overwegende, dat Wouter Haaring, 21 jaar, wonende te ?-Gravenzande, bankemployé, thans in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat en ingedeeld bij de 111e Gemengde Intendance **Aanvullingsplaatscompagnie**, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris bij de Krijgsraad als getuige onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat op 24 maart 1968 de hem bekende soldaten M. B., X., Y. en P. op het bivakterrein in het NATO schietkamp **Bergen-Hohne** (West-Duitsland) zaten te kaarten; dat hij, getuige, heeft gezien dat op 24 maart 1968 door bovenvermelde militairen tussen omstreeks 14.00 uur en 16.15 uur tijdens het kaarten cognac werd gedronken; dat voordat P. om 15.00 uur wegging zij gevierden een fles cognac op dronken; dat daarna X. nog een volle fles cognac haalde, die ook leeg ging; dat tegen 16.00 uur het plan op kwam op met de auto van M. B., een militaire DAF YA 314, naar de Hitlerbunker te rijden; dat op dat moment aan het luidruchtige gedrag van M. B. wel te merken was dat hij wat gedronken had; dat hij, getuige, voordat M. B. aanstalten maakte **om** op

de bestuurderszitplaats van de DAF te gaan zitten, deze op de schouder heeft getikt; dat hij, getuige, toen tegen M. B. heeft gezegd, dat hij, getuige, „het onverantwoordelijk vond", dat hij, M. B., zijn auto zou gaan besturen; dat hij, getuige, heeft gezien dat de DAF het bivak uitreed bestuurd door M. B.; dat de soldaten Y. en Z. achterin de laadbak zaten;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. P/C/104M/16/68 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 3 april 1968 gesloten en getekend door Gerrit Koele, Opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, 1e verbalisant, Daniël Ritmeester, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, 2e verbalisant, en Frans Henri Laarman, marechaussee der 1e klasse, 3e verbalisant, allen behorende tot het 104 Marechaussee Eskadron te Nunspeet, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

getuige Leendert van den Tol, geboren te Oud Beijerland, ongehuwd, wonende te Oud Beijerland, Piet Heinstraat 9, dienstplichtig sergeant in werkelijke dienst 111e Gemengde Intendance Aanvullingsplaatscompagnie, voor de duur van Schietserie 68-1, ingedeeld als motortransport-Onderofficier in het Verzorgingsgebied Abessinië te Bergen-Hohne, gelegerd in de Generaal Spookkazerne te Ermelo:

dat toen hij, getuige, op 24 maart 1968 terugkeerde van passagieren hoorde, dat er een DAF YA 314 bestuurd door de soldaat M. B. tegen een boom was gebotst; dat de plaatsvervangend-compagniescommandant, de 1e Luitenant Heijmens, aan hem, getuige, op 25 maart 1968 vroeg of hij, getuige, opdracht had gegeven voor de rit die soldaat M. B. met zijn voertuig zou hebben gemaakt; dat hij, getuige, de Luitenant Heijmens, mededeelde, dat hij, getuige, hier niets van af wist; dat de Luitenant Heijmens, hem, getuige, de rijopdracht toonde, waar zo te zien zijn, getuiges, handtekening bij de rit van 24 maart 1968, van Hohne naar Bunker, 2 keer op voorkwam; dat hij, getuige, geen schriftelijke opdracht aan de soldaat M. B. had verstrekt en zo te zien, zijn handtekening toch op de rijopdracht voorkwam. hem, getuige, bleek dat deze was nagemaakt; dat deze rijopdracht de rijopdracht was op naam van soldaat M. B. en dat de rit van 24 maart 1968, die hier op voorkomt, niet door hem, getuige, is ingevuld en getekend; dat hij ook aan niemand toestemming heeft gegeven om dit te doen;

getuige Albertus Quirinus Cornelis van den Bosch, geboren te Veldhuizen, gehuwd, wonende te De Meern, Veldhuizenlaan 28, Kapitein der Intendance, commandant 111e Gemengde Intendance Aanvullingsplaatscompagnie gelegerd in de Generaal Spookkazerne te Ermelo:

dat hij commandant is van de 111e Gemengde Intendance Aanvullingsplaatscompagnie, in maart 1968 in bivak liggende in de NATO schietplaats te Bergen-Hohne; dat hem op 24 maart 1968 werd medegedeeld dat er een ongeval had plaats gevonden waarbij een voertuig van zijn

compagnie was betrokken; dat hij op 24 maart 1968 geen toestemming heeft gegeven om met het militaire motorrijtuig KO 23-37 een rit te maken;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op 24 maart 1968 in of nabij het NATO oefenterrein (schietereen) Bergen-Hohne, in de Bondsrepubliek Duitsland,

„1e. opzettelijk wederrechtelijk een militaire vrachtauto, in gebruik bij de krijgsmacht heeft gebruikt, als bestuurder daarmee rijdende over de voor het openbaar en militair verkeer openstaande weg, de weg van Loheidsbrücke naar Althohne;

„2e. als bestuurder van een militaire vrachtauto daarmee heeft gereden over de voor het openbaar en militair verkeer openstaande weg, de weg van Loheidsbrücke naar Althohne, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht deze vrachtauto naar behoren te besturen”;

Overwegende, dat nu het aan beklagde sub ten 2e primair tenlastegelegde is bewezen een onderzoek naar het sub ten 2e subsidiair tenlastegelegde achterwege kan blijven;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon opzettelijk wederrechtelijk enig motorrijtuig gebruiken dat bij de krijgsmacht in gebruik is”;

2e. „als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon, als bestuurder van een motorrijtuig daarmee over enige voor het openbaar en militaire verkeer openstaande weg rijden onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moet worden geacht het rijtuig naar behoren te besturen”;

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1e. artikel 164 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2e. artikel 162 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstem-

ming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het begane feit termen aanwezig acht, beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor de hierna te bepalen tijd;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 6 weken en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 1 jaar — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 29 januari 1969

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel Drs. P. V. H. J. Hamburg en Kolonel L. Keijser;

Raadsman: Kapitein P. E. de Rooij.

Als korporaal in opdracht van een Duitse militair als schildwacht op post gesteld ter bewaking van een Engels onderdeel in West-Duitsland en als zodanig in slaap gevallen.

Twee dagen later, opdracht gekregen hebbende om rondes te lopen, zijn post verlaten.

KRIJGSRAAD: *overtreding van artikel 129 W.M.Sr.;*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (*zie de sententie hierna*):

Van „wacht“ of „patrouille“ in de zin van artikel 129 W.M.Sr. kan eerst sprake zijn als het commando over die wacht of patrouille gevoerd wordt door een Nederlandse militaire meerdere. In casu was de commandant van de bewuste wacht of patrouille (bij het „Garrison Theatre“ te Mönchen Gladbach) een Duitse onderofficier: een Stabsunteroffizier der Feldjager.

Het slapen op post en het verlaten van het terrein van de patrouille is mitsdien niet strafbaar.

Wel is sprake van een met het tenlastegelegde samenhangend krijgstuchtelijk feit. Het Hof acht bijzondere aanleiding aanwezig, de zaak te behandelen als ware hij de commanderend officieren legt op de krijgstuchtelijke straf van verlaging op de beide feiten.

(W.M.Sr. art. 69, 75a, 129; W.K. art. 58).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R. A., geboren 23 mei 1948, korporaal, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 1 mei 1968 te Mönchen-Gladbach (West-„Duitsland), althans in West-Duitsland, terwijl hij als vrijwilliger, wiens

„dienstverband hem tot doorlopende werkelijke militaire dienst ver-
„plicht, in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Lucht-
„macht en was ingedeeld bij een wacht of patrouille, welke tot taak
„had de bewaking van het Garrison Theater aldaar, in strijd met de als
„zodanig op hem rustende verplichting om voortdurend paraat en waak-
„zaam te zijn, is gaan slapen, althans in slaap is gevallen, in de garde-
„robe van gemeld Theater, althans onvoldoende paraat en waakzaam is
„geweest,

„2. dat hij op of omstreeks 3 mei 1968 te Mönchen-Gladbach (West-
„Duitsland) althans in West-Duitsland, terwijl hij als vrijwilliger, wiens
„dienstverband hem tot doorlopende werkelijke militaire dienst ver-
„plicht, in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Lucht-
„macht en deeluitmakende van een wacht of patrouille de opdracht had
„gekregen buitenom het Garrison Theater rondes of patrouille te lopen,
„totdat hij zou worden afgelost, in strijd met genoemde als zodanig op
„hem rustende verplichting, voordat hij was afgelost zich binnen ge-
„noemd Theater heeft opgehouden”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Van 20 april 1968 tot 3 mei 1968, terwijl ik als vrijwilliger met een dienstverband dat mij tot doorlopende werkelijke militaire dienst verplichtte, in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, was ik gedetacheerd bij het Nederlands Administratief Korps Two Ataf te Mönchen-Gladbach. Op 1 mei 1968 maakte ik deel uit van de wacht welke diende ter bewaking van het Garrison Theater te Rheindahlen, gemeente Mönchen-Gladbach. De wachtcommandant van de wacht waarbij ik was ingedeeld was de sergeant Behling. Die dag had ik wachtdienst van 23.00 uur tot 2 mei 1968 te 08.00 uur. Ik was belast met de bewaking van dat theater en moest voortdurend paraat en waakzaam zijn. Op 1 mei 1968 ben ik in strijd met bovenvermelde verplichting te 23.10 uur naar de garderobe van dat theater gegaan alwaar ik liggend in slaap ben gevallen. Op 2 mei 1968 werd ik te 00.30 uur gewekt door genoemde wachtcommandant.

Op 3 mei 1968, te 08.30 uur, kreeg ik — nog steeds deeluitmakende van voormelde wacht — van de sergeant Behling de opdracht rondes rond het theater te gaan lopen. Nadat ik een ronde van een kwartier had gemaakt, ben ik naar binnen gegaan omdat ik het buiten koud vond, terwijl ik wist dat ik buiten moest blijven;

Overwegende, dat Bodo Behling, oud 25 jaar, beroepsmilitair, wonende te Gelsenkirchen (W.-Dld.), als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Van 1 mei 1968 te 23.00 uur tot 2 mei 1968 te 08.00 deed ik dienst

als wachtcommandant van een wacht die was aangewezen ter bewaking van het Garrison Theater te Rheindahlen, gemeente Mönchen-Gladbach in West-Duitsland. De korporaal R. A. maakte toen deel uit van die wacht. Op 1 mei 1968 te 23.10 uur zag ik R. A. nog in het wachtlokaal, doch even later was hij verdwenen. Op 2 mei 1968 te 00.30 uur vond ik R. A. in de garderobe van het theater, liggend op de grond in slapende toestand. Na hem een paar maal aangestoten te hebben werd hij wakker. Gedurende voormelde wacht moest iedere wachthebbende voortdurend paraat en waakzaam zijn. Op 3 mei 1968 deed ik van 08.00 uur tot 14.00 uur wederom dienst als wachtcommandant van voormelde wacht. De korporaal R. A. maakte ook weer deel uit van die wacht. Te omstreeks 08.30 uur heb ik R. A. opdracht gegeven om rondes te lopen rond het theater ter bewaking en ter controle, totdat hij zou worden afgelost. Na ongeveer 15 minuten constateerde ik bij een gehouden controle dat R. A. die rondes niet liep. Even later trof ik hem aan in het theater, terwijl hij toen nog niet door een ander was afgelost;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde sub 1 en 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat hij op 1 mei 1968 te Mönchen-Gladbach (West-Duitsland), „terwijl hij als vrijwilliger, wiens dienstverband hem tot doorlopende „werkelijke militaire dienst verplicht, in werkelijke militaire dienst was „bij de Koninklijke Luchtmacht en was ingedeeld bij een wacht, welke „tot taak had de bewaking van het Garrison Theater aldaar, in strijd „met de als zodanig op hem rustende verplichting om voortdurend paraat en waakzaam te zijn, in slaap is gevallen in de garderobe van gemeld Theater;

„2. dat hij op 3 mei 1968 te Mönchen-Gladbach (West-Duitsland), „terwijl hij als vrijwilliger, wiens dienstverband hem tot doorlopende „werkelijke militaire dienst verplicht, in werkelijke militaire dienst was „bij de Koninklijke Luchtmacht en deeltmakende van een wacht de „opdracht had gekregen buitenom het Garrison Theater rondes te lopen, totdat hij zou worden afgelost, in strijd met genoemde als zodanig op hem rustende verplichting, voordat hij was afgelost, zich binnen genoemd Theater heeft opgehouden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als ander militair dan die, bedoeld in het eerste, derde en vierde lid „van artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht, behorende „tot enige wacht een als zodanig op hem rustende verplichting niet na„gekomen, meermalen gepleegd”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129, vijfde lid juncto eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij werden begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de begane feiten beklagde ongeschikt acht om in de door hem beklede rang van korporaal te blijven dienen;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een voorwaardelijke militaire detentie voor de tijd van 4 weken, proeftijd 1 jaar en voorts, onvoorwaardelijk, veroordeling tot de stand van soldaat in de laagste klasse — *Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 24 september 1969

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Commodore Bruinier en Generaal-Majoor b.d. Lagerwerff (plv.);

Raadsman: Kapitein P. E. Rooij.

(Zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch, appellant van een vonnis van 29 januari 1969 door die Krijgsraad ten laste van na te noemen beklagde geweest, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen R. A., geboren te Haarlem, 23 mei 1948, korporaal, geïntimeerde en van R. A. vernoemd, appellant van gemeld vonnis, tegen de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad vernoemd, geïntimeerde, enz.;

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie

dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende, de bewezenverklaarde feiten niet strafbaar achtende — de bewaking van het Garrison Theater kan niet worden gezien als een „wacht“⁹¹ in de zin van artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht — beklaagde zal vrijspreken doch daarnaast zal verstaan dat beklaagde zich aan een met de zaak samenhangend (niet „zelfstandig“, daar de bewezenverklaarde feiten niet het woord „dienstdoende“ inhouden) krijgstuchtelijk vergrijp heeft schuldig gemaakt te weten:

ad 1) „Op 1 mei 1968 in strijd met een hem gegeven dienstbevel om „bij de bewaking van het Garrison Theater te Rheindalen voortdurend „paraat en waakzaam te zijn, gaan slapen“;

ad 2) „Op 3 mei 1968 in strijd met een hem gegeven dienstbevel tot „het maken van rondes rond het Garrison Theater te Rheindalen, zich „buiten het theater opgehouden“ en — verder handelend als ware hij de Commanderende Officier (daartoe als bijzondere aanleiding aanwezig achtende het lange tijdsverloop gelegen tussen het plegen der feiten en de berechting — veroorzaakt door het onderzoek naar de vraag of de bewaking als „wacht“³¹ in de zin van art. 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht is te beschouwen → beklaagde (zijnde ingevolge art. 38 van de Wet op de Krijgstucht het opleggen van twee hoofdstraffen niet mogelijk) de straf zal opleggen van verlaging tot de stand van soldaat in de laagste klasse;

Gelet op het door de Raadsheer-Commissaris, de commodore J. H. B. Bruinier, gehouden onderzoek;

Overwegende dat liet Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: (enz. Zie vonnis — *Red.*).

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem ten laste gelegde heeft gepleegd, met name niet dat hij op de tijden en plaatsen als vermeld in de tenlastelegging was ingedeeld bij een wacht of patrouille als bedoeld in artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht, zodat hij van het tenlastegelegde dient te worden vrijgesproken;

Overwegende dienaangaande, dat eerst dan sprake kan zijn van een wacht of patrouille als bedoeld in voornoemd artikel, indien het commando over deze wacht of patrouille wordt gevoerd door een Nederlandse militaire meerdere als omschreven in Titel IX van het Wetboek van Militair Strafrecht, dan wel van een vreemde militair, ten aanzien van wie is voldaan aan de voorwaarde, welke artikel 75a van het Wetboek van Militair Strafrecht stelt ten aanzien van verliouding van meerdere tot mindere;

Overwegende, dat bij het onderzoek is komen vast te staan, dat com-

mandant van de wacht of patrouille waartoe beklaagde behoorde, was de Stabsunteroffizier der Feldjager B. Behling;

Overwegende, dat voornoemde Stabsunteroffizier zolang aan het bepaalde van artikel 75a van het Wetboek van Militair Strafrecht geen verdere inhoud is gegeven, géén meerdere als omschreven in Titel IX van genoemd Wetboek van een Nederlandse militair kan zijn, zodat in casu moet worden aangenomen dat beklaagde niet was ingedeeld bij een wacht of patrouille bedoeld in artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde naar liet oordeel van het Hof zich heeft schuldig gemaakt aan een met de zaak samenhangend krijgstuchtelijk vergrijp;

Overwegende dienaangaande, dat uit het gehouden onderzoek is gebleken:

dat beklaagde zich vrijwillig heeft gemeld om van 20 april 1968 tot 3 mei 1968 dienst te verrichten bij het Nederlands Administratief Korps Northag/Twontaf te Mönchen-Gladbach;

dat hij daar was ingedeeld bij het bewakingspersoneel van het Garrison Theater te Rheindalen, gemeente Mönchen-Gladbach; dat in die periode in dat gebouw een symposium plaats vond van officieren, behorende tot bij de NAVO aangesloten landen; dat hij van 1 mei 1968 23.00 uur tot 2 mei 1968 08.00 uur bewakingsdienst had in en bij dat gebouw en hij, naar hij wist, doorlopend waakzaam diende te zijn; dat hij echter in stede van waakzaam te zijn niet heeft weten te voorkomen, dat hij in de garderobe van dat gebouw in slaap is gevallen; dat hij op 3 mei 1968 van 08.00 uur tot 14.00 uur wederom bewakingsdienst had, daarbij rondom genoemd gebouw patrouilles moest lopen en buiten het gebouw moest blijven; dat hij echter na een kwartier het gebouw is binnengegaan;

Overwegende, dat deze handelwijze van beklaagde strijdt met hetgeen de militaire tucht eist van een Nederlands militair met de rang van beklaagde, die is ingedeeld bij een bewakingseenheid als hogergenoemd;

Overwegende, dat het Hof bijzondere aanleiding aanwezig acht de zaak verder te behandelen als ware het de commanderende officier van beklaagde;

Gezien de artikelen 193 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht, 4, 16, 58 van de Wet op de Krijgstucht, 75 en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep, en opnieuw rechtdoende:

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd;

Spreekt hem daarvan vrij.

Bevindt, dat beklaagde zich aan een met de zaak samenhangend krijgstuchtelijk vergrijp heeft schuldig gemaakt;

Straft beklaagde terzake met de straf van:
„Verlaging tot de stand van soldaat der laagste klasse”,
wegens:

„Als korporaal tezamen met militairen van vreemde nationaliteit belast
„met bewakingsdiensten buiten Nederland, in stede van waakzaam te zijn
„tijdens de bewakingsdienst gaan slapen, en later een bij die bewakings-
„dienst behorende patrouille niet verricht”;

Bepaalt dat voornoemde straf en omschrijving van de strafreden in be-
klaagdes straflijst zullen worden ingeschreven.

NASCHRIFT

*In deze sententie trekt het (Nederlandse) Hoog Militair Gerechtshof de
lijn door die aangevangen is bij de sententies van het Indische Hof van 3
september 1937 (M.R.T. XXXIII, blz. 480) en van 8 oktober 1937 (M.R.T.
XXXIII, blz. 636). Volgens het H.M.G. van Nederlands Indië is sprake
van het „op post of uitkijk gesteld” zijn, als de wachthebbende krachtens
bevel van een daartoe bevoegde meerdere zijn post heeft betrokken.*

*„Bevoegde meerdere” veronderstelt een bevoegde meerdere naar Neder-
lands recht, dus een meerdere, behorende tot de Nederlandse krijgsmacht
of een meerdere, behorende tot een buitenlandse krijgsmacht, mits met
toepassing van het bepaalde in artikel 75a W.M.Sr.*

W .H. V.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

(Vonnis van 14 mei 1969)

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Kolonels R. B. Lewis en A. J. W.
Wijting;

Raadvrouw: Mr. C. H. J. H. J. de Vries-van Haften.

*Eendaadse samenloop van het besturen van een motorrijtuig terwijl
hij onder drankinvloed verkeerde en een verkeersovertreding, waarbij
mitsdien het zwaarste (het eerste) feit in aanmerking komt.*

(W.M.Sr. art. 162, 165; W.Sr. art. 55; W.V.W. art. 26; R.V.V. art. 22).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen
W. T. J. M., res. korp., geboren 9 september 1946, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde na voeging is ten laste gelegd:

1. „dat hij op of omstreeks 19 december 1968 te Valkenswaard, als
„bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, daarmede heeft gereden
„over de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Waalreseweg,

„terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht het motorrijtuig naar behoren te besturen,

2. „dat hij op of omstreeks 19 december 1968 te Valkenswaard, als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig, daarmede rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Waalreseweg, gezien zijn rijrichting, niet zoveel mogelijk rechts heeft gehouden,

3. „dat hij op of omstreeks 15 januari 1969, te Zeelst (gemeente Veldhoven), althans in Nederland, terwijl hij als vrijwilliger wiens dienstverband hem verplicht tot doorlopende werkelijke militaire dienst, in de rang van korporaal in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Luchtmacht, als bestuurder van een motorvoertuig (personenauto),

a. „daarmede heeft gereden over een voor het militair verkeer openstaande weg, gelegen op het Peter Zuidkamp, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank dat hij niet in staat moest worden geacht dit motorrijtuig naar behoren te besturen,

b. „daarmede zodanig onoplettend en/of onvoorzichtig en/of met zodanige te hoge snelheid heeft gereden over een voor het militair verkeer openstaande weg, gelegen op het Peter Zuidkamp, dat hij met het rechtervoortwiel van het door hem bestuurde voertuig de trottoirband van die weg heeft geraakt, waarna hij de macht over de besturing van het voertuig verloor en tot stilstand is gekomen in de tuin van het aan die weg gelegen gebouw 33, door welke gedraging(en) van hem, beklaagde, de veiligheid op die weg ter plaatse in gevaar werd gebracht, althans redelijkerwijze in gevaar kon worden gebracht";

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 19 december 1968 heb ik vanaf omstreeks 16.00 uur tot omstreeks 22.20 uur bier gedronken. Daarna heb ik als bestuurder van mijn auto, merk Opel, type Rekord, gekentekend 87-89 BK, daarmede gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg Waalreseweg te Valkenswaard. Ik heb aldaar en aldus voortrijdende op een gegeven moment op de gezien mijn rijrichting linkerrijstrook gereden waardoor ik toen in botsing kwam met een mij tegemoetrijdende auto, merk Fiat, die naar mij later bleek was gekentekend 45-56 FD en werd bestuurd door Adrianus Hendrikus Alida Kuijlaars.

Op 15 januari 1969 heb ik vanaf omstreeks 18.30 uur tot omstreeks 22.30 uur ongeveer 10 glazen bier gedronken. Daarna ben ik met de korporaal Kobertus Gerardus Stekelenburg naar een bar in Zeelst gegaan. Aldaar heb ik 3 à 5 glazen bier gedronken. Vervolgens heb ik omstreeks 23.20 uur, terwijl ik als vrijwilliger met een dienstverband

hetwelk mij verplichtte tot doorlopende werkelijke militaire dienst in de rang van korporaal in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Luchtmacht, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, merk Ford, type Consul, gekentekend EP 60-82, daarmede gereden over een voor het militair verkeer openstaande weg op het Peter Zuidkamp te Zeelst, gemeente Veldhoven, terwijl ik verkeerde onder een zodanige invloed van het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank dat ik niet in staat was dat motorrijtuig naar behoren te besturen. Aldaar en aldus voortrijdende met een snelheid van 50 à 60 kilometer per uur bemerkte ik te laat dat ik op een gegeven moment naar rechts moest afslaan. Toen ik alsnog die manoeuvre trachtte uit te voeren, heb ik met mijn rechtersvoorband de trottoirband van die weg geraakt waardoor ik de macht over het stuur verloor en ik kwam tenslotte tot stilstand in de tuin van het aan die weg gelegen gebouw 33. Voormelde Stekelenburg zat toen als passagier in het door mij bestuurde motorrijtuig;

Overwegende, dat Jan Aloysius Cornelis Gerrits, oud 21 jaar, van beroep bankwerker, wonende te Eindhoven, als getuige door de Officier Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 19 december 1968 heeft W. T. J. M. in mijn bijzijn vanaf omstreeks 16.00 uur tot omstreeks 22.20 uur ongeveer 18 glazen bier gedronken;

Overwegende, dat Petrus Henricus van Dijssel, oud 21 jaar, van beroep instrumentmaker, wonende te Veldhoven, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 19 december 1968 heeft W. T. J. M. in mijn bijzijn vanaf omstreeks 16.00 uur tot omstreeks 22.20 uur ongeveer 18 glazen bier gedronken;

Overwegende, dat Adrianus Hendricus Alida Kuylaars, oud 22 jaar, van beroep metselaar, wonende te Valkenswaard, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 19 december 1968, omstreeks 22.30 uur, reed ik als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, merk Fiat, gekentekend 45-56 FD, daarmede over de voor het openbaar verkeer openstaande weg Waalreseweg te Valkenswaard. Ik reed uiterst rechts op het voor mij bestemde weggedeelte. Aldaar en aldus rijdend kwam mij een vierwielig motorrijtuig, merk Opel, type Rekord dat naar mij later bleek was gekentekend 87-89 BK en werd bestuurd door W. T. J. M., tegemoet. Die Opel reed op het gezien zijn rijrichting linker weggedeelte waardoor hij in botsing kwam met het door mij bestuurde motorrijtuig;

Overwegende, dat Mechtildus Hubertus Leonardus Maria van Oorschot, oud 36 jaar, hoofdagent van gemeentepolitie, wonende te Val-

kenswaard, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 19 december 1968, omstreeks 22.30 uur, trof ik bij een door mij ingesteld onderzoek aan W. T. J. M. die kort tevoren bij een verkeersongeval op de voor het openbaar verkeer openstaande weg Waalreseweg te Valkenswaard betrokken was geweest. Ik constateerde toen dat M.'s adem sterk riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij met dikke tong sprak, dat zijn evenwicht onvast was en dat zijn gang zwaaiend was. Ik achtte hem gezien mijn waarnemingen toen niet in staat een motorrijtuig naar behoren te besturen;

Overwegende, dat Robertus Gerardus Stekelenburg, oud 21 jaar, reserve militair, wonende te Sint Michielsgestel, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 15 januari 1969 heb ik gezien dat W. T. J. M. vanaf omstreeks 19.00 uur tot omstreeks 22.30 uur bier heeft gedronken. Omstreeks 22.30 uur ben ik met voormelde M. nog naar een bar in Zeelst geweest alwaar M. hooguit 6 glazen bier heeft gedronken. Vervolgens ben ik omstreeks 23.20 uur als passagier meegereden in een vierwielig motorrijtuig, merk Ford, type Consul, naar mij later bleek gekentekend EP 60-82. Voormelde M. was bestuurder van dat motorrijtuig en hij reed daarmee op een gegeven moment op een voor het militair verkeer openstaande weg op het Peter Zuidkamp te Zeelst met een snelheid van 50 a 60 kilometer per uur. M. moest daar naar rechts afslaan en toen hij die manoeuvre trachtte uit te voeren raakte hij met zijn rechtervoorwiel de trottoirband van die weg. Hij verloor toen kennelijk de macht over het stuur en we kwamen toen tenslotte tot stilstand in de tuin van het aan die weg gelegen gebouw 33;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde sub 1, 2 en 3 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „of omstreeks” in sub 1, „of omstreeks” in sub 2 en „of omstreeks”, „althans in Nederland”, „en/of”, „/of” en „althans redelijk”, „kerwijze in gevaar kon worden gebracht” in sub 3;

Overwegende, dat het sub 1 en 2 bewezenverklaarde zowel valt onder de strafbepaling van artikel 26, eerste lid, juncto artikel 35, eerste lid, van de Wegenverkeerswet als onder die van artikel 22 juncto artikel 139, eerste lid, van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens, doch dat beide feiten zijn gepleegd in ééndaadse samenloop, zodat onder toepassing van artikel 55, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht de kwalificatie dient te luiden:

„als bestuurder van een motorrijtuig handelen in strijd met artikel

„26, eerste lid, van de Wegenverkeerswet”,

strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid, van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat het sub 3 bewezenverklaarde valt zowel onder de strafbepaling van artikel 162 van het Wetboek van Militair Strafrecht als onder die van artikel 165 van het Wetboek van Militair Strafrecht, doch dat beide feiten zijn gepleegd in ééndaadse samenloop, zodat onder toepassing van artikel 55, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht, de kwalificatie dient te luiden:

„als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon als bestuurder van een motorrijtuig daarmee over enige voor het militair verkeer openstaande weg rijden onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moet worden geacht het rijtuig naar behoren te besturen”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 162 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de bewezenverklaarde feiten, gekwalificeerd als voormeld, termen aanwezig acht beklagde de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor de duur van twee jaar;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht om het in beslag genomen motorrijtuig, merk Opel, type Rekord, gekentekend 87-89 BL, aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende daarbij, dat dit motorrijtuig met betrekking tot hetwelk de onder 1 en 2 bewezenverklaarde feiten, gekwalificeerd als voormeld, zijn begaan, van zodanige aard is, dat het ongecontroleerde bezit daarvan strijdig is met de wet en het algemeen belang;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling terzake van de feiten sub 1., 2. en 3. tot een gevangenisstraf voor de tijd van 6 weken, waarvan 3 weken voorwaardelijk (proeftijd 2 jaren), ontzegging van de rijbevoegdheid voor de duur van 2 jaren en onttrokken-verklaring aan het verkeer van de auto; voorts een geldboete van f 250, subs. 25 dagen hechtenis, onvoorwaardelijk — Red.).

Mobiele Krijgsraad Luchtmacht

Vonnis d.d. 1 april 1969

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel K. W. Woudenberg en Luitenant-Kolonel J. van Nieuwenhuyzen.

Als bestuurder van een rijwiel met hulpmotor daarmede gereden terwijl hij onder invloed van alcohol verkeerde en vervolgens zich met geweld tegen een politieagent, die hem op heterdaad had betrapt en terzake wilde voorgeleiden, verzet door te rukken en te trekken en hem op het hoofd te slaan, lichamenlijk letsel ten gevolge hebbende.

(W.Sr. art. 180, 181; W.V.W. art. 26).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M. S. K., geboren 13 juli 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde na voeging is ten laste gelegd:

1 dat hij op of omstreeks 25 augustus 1968 te Oldenzaal, als bestuurder van een tweewielig rijwiel met hulpmotor, daarmede heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Hofmeijerstraat, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht het motorvoertuig naar behoren te besturen;

2 dat hij op of omstreeks 25 augustus 1968 te Oldenzaal opzettelijk toen de in uniform geklede in politiedienst zijnde hoofdagent van gemeentepolitie te Oldenzaal, Hendrikus Joseph Weusthuis, die even tevoren hem, beklaagde op heterdaad had betrapt op overtreding van artikel 26 van de Wegenverkeerswet, hem te dier zake had aangehouden en vastgegrepen teneinde hem te geleiden voor een hulpofficier van justitie, zich met geweld tegen die ambtenaar heeft verzet door rukken en trekken in tegenovergestelde richting als waarheen die ambtenaar, werkzaam in de rechtmatige uitoefening zijner bediening, hem wilde brengen, waarbij hij tevens genoemde ambtenaar zodanig op het hoofd heeft geslagen dat deze daarvan lichamenlijk letsel heeft opgelopen";

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Vanaf 24 augustus 1968, omstreeks 21.00 uur, tot 25 augustus 1968, omstreeks 01.00 uur, heb ik ongeveer 12 glazen bier gedronken. Ik heb daarna op 25 augustus 1968, omstreeks 01.15 uur, als bestuurder van een tweewielig rijwiel met hulpmotor, daarmede gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Hofmeijerstraat, te Oldenzaal, en

aldaar heb ik toen de macht over het stuur verloren, waardoor ik tegen een geparkeerde auto ben gebotst. Ik was toen niet in staat, tengevolge van voormeld biergebruik, mijn bromfiets naar behoren te besturen.

Op **25** augustus 1968, omstreeks **01.20** uur, bevond ik mij op de **Hofmeijerstraat** te Oldenzaal. Ik was toen aangehouden door de in uniform geklede hoofdagent van gemeentepolitie van Oldenzaal Hendrik Joseph Weusthuis nadat deze mij op heterdaad had betrappt op het feit dat ik een bromfiets had bestuurd, terwijl ik onder een zodanige invloed van het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank verkeerde dat ik niet in staat kon worden geacht een bromfiets naar behoren te besturen. Voormelde hoofdagent zei toen dat ik mee moest naar het politiebureau hetgeen ik niet wilde. Die hoofdagent greep mij toen vast en ik heb me toen met geweld tegen hem verzet door te trekken en te rukken in een tegenovergestelde richting als waarheen die hoofdagent mij wilde brengen. Ik heb die hoofdagent daarbij met mijn beide vuisten op zijn hoofd geslagen;

Overwegende, dat Hendrikus Joseph Weusthuis, oud **32** jaar, van beroep hoofdagent van gemeentepolitie te Oldenzaal, wonende te Oldenzaal als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 25 augustus 1968, omstreeks **01.20** uur, heb ik op de **Hofmeijerstraat** te Oldenzaal een persoon die naar mij later bleek was genaamd **M. S. K.** op heterdaad betrappt op overtreding van artikel 26 van de Wegenverkeerswet en hem te dier zake aangehouden en hem gezegd dat hij mee moest gaan naar het politiebureau te Oldenzaal. Ik was toen gekleed in het uniform van de gemeentepolitie van Oldenzaal en ik deed op dat moment dienst. Toen **M. S. K.** daarop wegrende heb ik hem vastgegrepen bij zijn arm teneinde hem voor te geleiden voor een hulpofficier van Justitie. Nadat ik **M. S. K.** had vastgepakt heeft deze zich met geweld tegen mij verzet en gerukt en getrokken in de tegenovergestelde richting als waarheen ik mij wilde begeven. Hij sloeg mij daarbij met **zijn** beide vuisten op mijn hoofd tengevolge waarvan ik een bult op mijn achterhoofd en een dik linkeroor bekwam;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. 5578, opgemaakt en gesloten te Oldenzaal op **25** augustus 1968 door Hendrikus Joseph Weusthuis, hoofdagent van gemeentepolitie te Oldenzaal, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisant:

Op **25** augustus 1968, omstreeks 01.20 uur, heb ik **M. S. K.**, die als bestuurder van een rijwiel met hulpmotor tegen een stilstaande auto was gebotst, aangehouden op de Hofmeijerstraat te Oldenzaal. **M. S. K.** verkeerde nagenoeg in kennelijke staat van dronkenschap:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigd bewezen acht, hetgeen aan beklaagde sub 1 en 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uit-

zondering van de woorden: „of omstreeks" in sub 1 en „of omstreeks" in sub 2;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„1. als bestuurder van een motorrijtuig (*bromfiets*) handelen in strijd met artikel 26, eerste lid, van de Wegenverkeerswet;"

2 wederspanning, terwijl het misdrijf of de daarmee gepaard gaande feitelikheden enig lichamelijk letsel tengevolge hebben;"

1. strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid, van de Wegenverkeerswet,
2. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 180 juncto artikel 181, aanhef en sub 1e, van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het sub 1 bewezenverklaarde en gekwalificeerde feit termen aanwezig acht om aan beklagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor de duur van drie maanden;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf van 1 maand, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar, alsmede (onvoorwaardelijk) een geldboete van f 75,—, subs. 15 dagen hechtenis en ontzegging van de rijbevoegdheid voor 3 maanden — *Red.*).

NASCHRIFT

(1) In de kwalificatie van het feit, strafbaar gesteld in artikel 26 W.V.W. heeft de Krijgsraad het woord „(*bromfiets*)" verwerkt: een woord dat in de kwalificatie volgens het wetsartikel niet voorkomt en daarom, hoe verduidelijkend ook, daarin niet thuishoort.

(2) De tenlastelegging omschrijft niet welk lichamelijk letsel de politieagent heeft opgelopen; dit komt pas in de getuigenverklaring naar voren.

W. H. V.

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht

Vonnis van **21** augustus **1968**

President: Mr. **K. N. Korteweg**; **Leden:** Luitenant-Kolonel **C. A. de Regt** en Majoor Jhr. **F. E. M. van den Poll**;
Raadsman: 1e luitenant Ham te Seedorf.

*Als schildwacht op post bij het onderofficiershotel van de legerplaats Seedorf, in het wachthuisje gaan zitten en in slaap gevallen.
3 weken militaire detentie.*

(W.M.Sr. art. **69**, **129**).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen **L. L. T.**, geb. **19** februari **1948**, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks **27 juni 1968** te Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland, ingedeeld zijnde bij de wacht van de legerplaats Seedorf, terwijl hij als „schildwacht *) op post was gesteld bij de poort „Oost (Onderofficiershotel), de als zodanig op hem rustende verplichting voortdurend volkomen waakzaam te zijn niet is nagekomen, zijnde hij toen aldaar in voormelde hoedanigheid in zijn schildwachthuisje gaan zitten en in „slaap gevallen“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op **27 juni 1968** was ik in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht en gelegerd in de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland. Ik was van **26** op **27 juni 1968** ingedeeld bij de wacht van de legerplaats Seedorf. Op **27 juni 1968** ben ik om **05.00** uur als schildwacht op post gesteld bij de „Poort Oost“ (Onderofficiershotel). Ik wist dat ik in de tijd dat ik als schildwacht op post was gesteld niet in het schilderhuisje mocht zitten en dat ik voortdurend waakzaam moest zijn. Ik ben in het schilderhuisje gaan zitten en ik moet daar in slaap gevallen zijn. Om ongeveer **05.20** uur werd ik gewekt door de **O.K.P.** de sergeant-majoor Van Egmond. Ik was als schildwacht bewapend met pistool;

Overwegende, dat zich bij de stukken bevindt een rapport opgemaakt

---

*) De tenlastelegging vermeldt niet dat beklaagde hetzij gewapend was, hetzij van een kenteken was voorzien, een en ander zoals in artikel **69** W.M.Sr. beschreven. (Red.)

en ondertekend door de S.M.I. Van Egmond, C.P. d.d. 27 juni 1968 luidende als volgt:

De S.M.I. Van Egmond C.P. Officier van Kazerne-piket van de leger-plaats Seedorf van 26 juni 1968 tot 27 juni 1968 rapporteert, dat hij bij controle te 05.20 uur op 27 juni 1968 de Limburgse Jager T., die op dat ogenblik op post gesteld was bij de poort Onderofficiershotel, zittend en slapend in zijn schilderhuisje heeft aangetroffen;

overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — bovengenoemd rapport slechts gebezigd i.v.m. de verklaring van beklaagde — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 27 juni 1968 te Seedorf in de Bondsrepubliek „Duitsland, ingedeeld zijnde bij de wacht van de legerplaats Seedorf, „terwijl hij als schildwacht op post was gesteld bij de poort „Oost“ „(Onderofficiershotel), de als zodanig op hem rustende verplichting „voortdurend volkomen waakzaam te zijn niet is nagekomen, zijnde hij „toen aldaar in voormelde hoedanigheid in zijn schildwachthuisje gaan „zitten en in slaap gevallen“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als schildwacht een als zodanig op hem rustende verplichting niet „nakomen“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 weken — *Red.*).

TUCHTRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 10 september 1969

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Commodore Bruinier en plv. lid Generaal-Majoor Lagerwerff.

Klager was gestraft met 3 dagen licht arrest wegens het uit onachtzaamheid niet hebben uitgevoerd van de hem gegeven opdracht om ter gelegenheid van het bezoek van de burgemeester van Ede aan het infanterieschietkamp een demonstratie te geven met een elektrisch doelvoertuig. In eerste beklaginstantie werd de opgelegde straf gehandhaafd en de omschrijving der strafreden gewijzigd.

Klager, zich bezwaard gevoelende over de hem opgelegde strafen de strafreden, was voorts van mening dat hij niet behoorlijk in de gelegenheid was geweest om zich te verweren alsvorens te worden gestraft.

Het H.M.G. gaat voorbij aan klagers klacht over de gevolgde procedure waarvoor een nader onderzoek noodzakelijk zou zijn, nu het Hof uit het gehouden onderzoek niét de overtuiging heeft geput, dat het aan klagers onachtzaamheid te wijten is geweest, dat de demonstratie met een elektrisch doelvoertuig in het infanterieschietkamp niet kon worden uitgevoerd.

Beklag gegrond.

(P.I.H.M.G. art. 58, lid 1).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring gedagtekend 17 juni 1969, waarbij de majoor H., rnr . . . dienende bij de Staf Infanterie Schietkamp in de Harskamp, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de Inspecteur der Infanterie over de straf van drie dagen licht arrest hem opgelegd door de commandant van voornoemd schietkamp wegens

„De opdracht om ter gelegenheid van het bezoek van de burgemeester van Ede een demonstratie te geven met het elektrisch doelvoertuig „uit onachtzaamheid niet uitgevoerd“, bij welke beschikking op 11 juni 1969 genomen en op 13 juni 1969 aan klager uitgereikt, de opgelegde straf werd gehandhaafd en de omschrijving van de strafreden werd gewijzigd zò dat deze kwam te luiden:

„Uit onachtzaamheid niet zodanige maatregelen getroffen — niettegenstaande daartoe verstrekte opdracht — dat een demonstratie met „een elektrisch doelvoertuig op het terrein I-rechts in het Infanterie „Schietkamp ter gelegenheid van het bezoek van de burgemeester van

„Ede, kon worden uitgevoerd”;

Gezien de op deze zaak betrekking **hebbende** bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de krijgsmacht;

Overwegende, dat klager, zakelijk weergegeven, onder meer heeft verklaard zich bezwaard te gevoelen over de hem opgelegde straf en de daarbij behorende strafreden, zoals deze bij voornoemde beschikking respectievelijk werden gehandhaafd en gewijzigd en voorts van mening te zijn, dat hij, nadat hem was gebleken dat krijgstuchtelijke strafoplegging werd overwogen, niet behoorlijk in de gelegenheid is geweest zich te verweren alvorens te worden gestraft;

Overwegende, dat het Hof daar kan laten klagers klacht met betrekking tot de bij de strafoplegging gevolgde procedure — waaromtrent het Hof een nader onderzoek noodzakelijk zou achten alvorens **terzake** te kunnen beschikken — nu het Hof uit het in de zaak gehouden onderzoek niet de overtuiging heeft geput, dat het aan klagers onachtzaamheid te wijten is geweest, dat op 16 mei 1969 een demonstratie met een elektrisch doelvoertuig op het terrein I-rechts in het Infanterie Schietkamp ter gelegenheid van het bezoek van de burgemeester van Ede, niet kon worden uitgevoerd, weshalve het beklag als gegrond moet worden aangemerkt en de voornoemde beschikking op klagers beklag dient te worden te niet gedaan;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Vernietigt de beschikking waarvan beklag;

Doet de strafoplegging te niet;

Bepaalt dat de strafoplegging waarvan beklag in klagers straflijst zal worden doorgehaald en onleesbaar gemaakt;

Bepaalt dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en desverlangd aan de Minister van Defensie.

Commandant 103e Geneeskundig Bataljon

Beschikking van 14 augustus 1969

De beklagmeerdere overwoog naar aanleiding van her onderzoek op het beklag van een soldaat over de hem opgelegde straf van 7 dagen licht arrest met de strafreden,

„Ondanks door zijn sectiehoofd hiervoor gewaarschuwd te zijn toch „een kwartier voor het einde van de morgendienst naar de compagnie „vertrokken”. o.m.:

(1) dat klager ondanks waarschuwing te vroeg het bureau had verlaten, waarbij in het midden kan worden gelaten of dit nu 5, 10 of 15

minuten was, en dat de strafreden op ondergeschikte punten enige wijziging behoefde;

(2) dat de straf van 7 dagen licht arrest, waarin begrepen was een vrij weekeinde aansluitend op vakantieverlof, te **zwáár** moet worden geacht in verhouding tot de ernst van het vergrijp;

(3) dat klager in zijn belangen was geschaad doordat de voor één dag optredende waarnemende bataljonscommandant het beklag buiten behandeling had gelaten, waardoor klager de volle straf heeft moeten ondergaan en zijn vertrek met reeds toegestaan vakantieverlof heeft moeten uitstellen in verband met het door de beklagmeerdere te houden onderzoek.

De beklagmeerdere wijzigde de opgelegde straf in 4 dagen licht arrest, alsook de omschrijving der strafreden, en bepaalde voorts:

(1) dat het klager is toegestaan op maandag voor 12.00 uur terug te keren van vakantieverlof in plaats van voor de aanvang van de **dienst**;

(2) dat het ten onrechte geleden nadeel, t.w. **het** gemiste vrije weekeinde, zo spoedig mogelijk zal worden gecompenseerd door verlening van 2 dagen buitengewoon verlof.

(W.K. art. 37, 66, lid 2 en 3).

De Luitenant-Kolonel J. L. **Muijs**, Commandant van 103 Gnkbataljon (Geneeskundig Bataljon),

Gezien het beklagschrift van de dpl. soldaat R., registratienummer . . ., ingedeeld bij het stafdetachment-102 Geneeskundige Groep en in onderhoud gesteld bij **143** Geneeskundige Aanvullingsplaatscompagnie, houdende de op 6 augustus **1969** kenbaar gemaakte wens zich te beklagen over de straf van 7 (zeven) dagen licht arrest met de strafreden:

„Ondanks door zijn sectiehoofd hiervoor gewaarschuwd te zijn toch „een kwartier voor het einde van de morgendienst naar de compagnie „vertrokken“, hem opgelegd door de 1e Luitenant E., waarnemend Commandant van **143** Gnkvplcie, en hem op 4 augustus **1969** ter kennis gebracht;

Gehoord de klager en de strafoplegger en als getuigen de **Adjutant-Onderofficier-instructeur J. S. Mollenbrok** en de dpl. soldaat C. van der Linde;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende, dat klager heeft verklaard:

1. op het tijdstip dat ik naar het legeringsgebouw vertrok, had ik mijn werkzaamheden *helemaal* af.

2. Bovendien heb ik aan de sld. C., die op het moment bij mij was, de juiste tijd gevraagd, om er zeker van te zijn dat ik niet te vroeg zou vertrekken. Hij antwoordde mij dat het *5 minuten voor twaalf* was. De **Adjutant Mollenbrok**, bij wie ik tewerkgesteld ben, was op dat moment niet aanwezig.

3. Op de compagnie aangekomen, hoorde ik dat het iets vroeger was dan ik van *sld. C.* gehoord had. Hieruit concludeerde ik op z'n vroegst om **10 voor twaalf** niet kwart voor twaalf van het bureelgebouw vertrokken te zijn. De afstand bureelgebouw — compagnie vergt ten hoogste **5 minuten** lopen.

4. Bovendien heeft de Eerste Luitenant E. veel te weinig rekening gehouden met het feit dat ik a.s. vrijdagavond met vakantie zou vertrekken en nu eerst in de loop van maandag 11 augustus kan vertrekken, hetgeen dan twee dagen scheelt. Ik vind het een te zware straf, mede rekening houdende met het feit dat ik nog geen straflijst heb.

Overwegende, dat volgens verklaring van getuige Mollenbrok Mager was gewaarschuid dat voortijdig vertrek van het bureau niet meer zou worden getolereerd, hetgeen overigens door klager niet is **bestreden**;

Overwegende, dat volgens verklaring van getuige *C.* diens horloge inderdaad voorliep, wat deze getuige overigens in zijn eigen zaak terecht niet als excuus heeft aangevoerd;

Overwegende, dat het weinig *terzake* dienende is of klager vijf, tien, of vijftien minuten te vroeg is weggegaan van het bureau;

Overwegende, dat de strafreden in hoofdzaken het gepleegde krijgstuchtelijk vergrijp wel juist weergeeft doch op ondergeschikte punten toch enige wijziging behoeft;

Overwegende, dat de strafmaat van 7 (zeven) dagen licht arrest, waarin begrepen een vrij weekend aansluitend op vakantieverlof, te zwaar geacht moet worden in verhouding tot de ernst van het gepleegde feit;

Overwegende, dat klager in zijn belangen is geschaad, doordat de voor één dag als zodanig op 8 augustus 1969 optredende waarnemend Bataljonscommandant het wenselijk achtte de behandeling van het beklag uit te stellen tot de Bataljonscommandant zelf weer aanwezig zou zijn, waardoor klager de volle straf heeft moeten ondergaan;

Overwegende, dat klager zijn vertrek met reeds toegestaan vakantieverlof nog een extra halve dag heeft moeten uitstellen in verband met het door de beklagmeerdere te houden onderzoek;

Beschikkende op het beklag:

Wijzigt de opgelegde straf in 4 (*vier*) **dagen licht arrest**, welke straf moet worden geacht geheel te zijn ondergaan door het ondergaan van de straf waarvan beklag;

Wijzigt de omschrijving van de strafreden, zodat deze komt te luiden:

„Gewaarschuid dat voortijdig vertrek niet werd getolereerd, het bureau waar hij zijn normale werkzaamheden verricht, zonder toestemming of voorkennis van het bureauhoofd ongeveer 10 minuten te vroeg „verlaten om zich naar het legeringsgebouw te begeven”.

Bepaalt, dat aan klager is toegestaan op maandag voor 12.00 uur

terug te keren van het hem reeds toegestane vakantieverlof in plaats van voor aanvang van de dienst;

Bepaalt, dat hem voorts ter compensatie van het ten onrechte gemiste vrije weekend alsnog zo spoedig mogelijk, zulks in overleg met C-Stafdet-102 Gnkgp, 2 (twee) dagen buitengewoon verlof moeten worden verleend;

Bepaalt, dat een afschrift van deze beschikking zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Commandant 103e Geneeskundig Bataljon

Beschikking van 14 augustus 1969

De beklagmeerdere overwoog, naar aanleiding van het onderzoek op het beklag van een soldaat over de hem opgelegde straf van 7 dagen licht arrest met de strafreden:

„Ondanks door zijn sectiehoofd gewaarschuwd te zijn, toch een „kwartier voor het einde van de morgendienst naar het legeringsge-„bouw vertrokken“. o.m.:

(1) dat klager te vroeg het bureau had verlaten, waarbij in het midden kon worden gelaten of dit een kwartier of 10 minuten was;

(2) dat niet is komen vast te staan dat klager gewaarschuwd was;

(3) dat de straf van 7 dagen licht arrest, waarin een vrij weekeinde viel, niet in redelijke verhouding geacht kon worden te staan met het aan klager verweten vergrijp;

(4) dat klager in zijn belangen is geschaad, omdat de vóór één dag optredende waarnemende bataljonscommandant, het beklag buiten behandeling had gelaten waardoor klager de volle straf heeft moeten ondergaan.

De beklagmeerdere wijzigde de opgelegde straf in 3 dagen licht arrest, alsook de omschrijving der strafredenen bepaalde voorts:

dat het door klager ten onrechte geleden nadeel, t.w. het gemiste vrije weekeinde zo spoedig mogelijk diende te worden gecompenseerd door het verlenen van 23 dag buitengewoon verlof.

(W.K. art. 37, 66, lid 2 en 3).

De Luitenant-Kolonel J. L. *Muijs*, Commandant van 103 Geneeskundig Bataljon;

Gezien het **beklagschrift** van de dpl. soldaat C., rnr. . . ., ingedeeld bij het Stafdetachment 102 Geneeskundige Groepen in onderhoud gesteld bij 143 Geneeskundige Aanvullingsplaatscompagnie, houdende de op 6 augustus 1969 kenbaar gemaakte wens zich te beklagen over de straf van 7 (zeven) dagen licht arrest met de strafreden:

„Ondanks door zijn sectiehoofd hiervoor gewaarschuwd te zijn, toch „een kwartier voor einde morgendienst naar het legeringsgebouw ver- „trokken^w, hem opgelegd door de 1e Luitenant E., waarnemend Com- mandant van 143 Gnkavplcie, en hem op 4 augustus 1969 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager en de strafoplegger en als getuigen de **Adjutant-Onderofficier-instructeur J. S. Mollenbrok** en de reserve-1e **luitenant-apotheker D. van Bladeren**;

Gezien de op de zaak betrekking **hebbende** bescheiden;

Overwegende, dat Mager heeft verklaard:

Sinds maandag 28 juli 1969 ben ik tewerkgesteld bij de Sectie 1 van de 102 **Gnkgp**, mijn nieuwe Sectiehoofd aldaar is de Adj. **J. S. Mollenbrok**. Woensdag 30 juli, op een tijdstip gelegen tussen 11.45 en 12.00 verliet ik het Bureelgebouw en begaf mij naar de Weekkamer van de 143 Gnkavplcie. Toen ik daaruit kwam ontmoette ik sld. **P.** in de gang, die mij vertelde dat de Adj. **J. S. Mollenbrok** (mijn Sectiehoofd) had opgebeld omdat we volgens hem te vroeg vertrokken waren. De sld. **P.** vertelde mij dat hij van de Sergeant-majoor van Seventer gehoord had dat het op dat moment vijf voor twaalf was. Hieruit trok ik de conclusie dat ik op z'n vroegst om tien voor twaalf vertrokken was, aangezien de afstand van het Bureelgebouw naar de Legeringsplaats op z'n hoogst vijf minuten is en naar alle waarschijnlijkheid minder. Toen ik vertrok was mijn werk geheel af. Ik was pas twee en een halve dag bij de **Sectie 1** werkzaam en was in die tijd nog nooit door mijn Sectiehoofd (de Adj.o.o. **J. S. Mollenbrok**) gewaarschuwd, dat ik te vroeg vertrokken was. De strafreden die dit vermeld is dus absoluut onjuist. Bij mijn vorige Sectiehoofd (de 1e Luitenant van Bladeren) was het min of meer de gewoonte dat ik indien ik tien voor twaalf **mijn werk afhad**, vertrok en daarbij werd nog nooit een aanmerking gemaakt. Derhalve vind ik deze straf van zeven dagen licht arrest voor een feit waarvoor ik niet gewaarschuwd ben te hoog. Bovendien is in die zeven dagen een vrij weekend van twee dagen begrepen.

Overwegende, dat Mager door eerder aan het gehele stafpersoneel gegeven waarschuwingen alsmede door een voorheen aan een kamer- genoot opgelegde straf wel degelijk op de hoogte geacht moet worden van de gestelde regel dat het bureaupersoneel niet tijdens de bureau- tijden mag weggaan zonder uitdrukkelijke toestemming van het bureau- hoofd of van de Commandant van het stafdetachement;

Overwegende, dat niet aannemelijk kan worden gemaakt dat klager onmogelijk de vereiste toestemming kon vragen;

Overwegende, dat klagers vorige bureauhoofd er in het algemeen niet op stond dat men precies zijn tijd volmaakte, doch — als het werk af was — wel accepteerde als men iets voor de vastgestelde tijd van het

bureau naar de compagnie vertrok, ook zonder dat hem dit nadrukkelijk werd gevraagd;

Overwegende, dat niet is komen vast te staan, dat klager persoonlijk en op de dag van (af kort voor) het hem verweten feit **terzake** is gewaarschuwd;

Overwegende, dat het weinig **terzake** dienend is **d** klager een kwartier of tien minuten te vroeg van het bureau is vertrokken;

Overwegende, dat de strafreden niet een geheel juiste omschrijving vermeldt van het vaststaande aan klager te verwijten krijgstuuchtelijk vergrijp;

Overwegende, dat de opgelegde straf van 7 dagen licht arrest, waarin een vrij weekend, niet in redelijke verhouding geacht kan worden met hetgeen aan klager kan worden verweten;

overwegende, dat klager in zijn belangen is geschaad, doordat de voor één dag als zodanig op 8 augustus 1969 optredende waarnemend bataljonscommandant het wenselijk achtte de behandeling van het beklag uit te stellen tot de bataljonscommandant zelf weer aanwezig zou zijn, waardoor klager de volle straf heeft moeten ondergaan;

Beschikkende op het beklag:

Wijzigt de opgelegde straf in **3** (drie) dagen licht arrest, welke straf moet worden geacht geheel te zijn ondergaan door het ondergaan van de straf waarvan beklag;

Wijzigt de omschrijving der strafreden, zodat deze komt te luiden:

„Zonder toestemming of voorkennis van zijn bureauhoofd het bureau, waar hij zijn normale werkzaamheden verricht, ongeveer 10 minuten voor de gestelde tijd verlaten om zich naar het legeringsgebouw te begeven.”

Bepaalt, dat het door klager ten onrechte gemiste vrije weekend zo spoedig mogelijk, zulks in overleg met C-Stdet-102 Gnkgp, dient te worden gecompenseerd door het verlenen van 2½ (twee en een halve) dagen buitengewoon verlof;

Bepaalt, dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Commandant 103e Geneeskundig Bataljon

Beschikking van 14 augustus 1969

De beklagmeerdere overwoog. naar aanleiding van het onderzoek op het beklag van een soldaat over de hem opgelegde straf van 7 dagen licht arrest met de strafreden:

„Ondanks door zijn sectiehoofd hiervoor gewaarschuwd te zijn toch „een kwartier voor het einde van de morgendienst naar het legeringsgebouw vertrokken”. o.m.:

(1) dat niet was komen vast te staan dat klager gewaarschuwd was;
(2) dat zijn voortijdig vertrek verband hield met de uitvoering van een dienstopdracht, doch dat niet gebleken was dat klager geen toestemming tot voortijdig vertrek had kunnen vragen;

(3) dat de aan klager opgelegde straf van 7 dagen licht arrest, waarin een vrij weekend viel, niet in redelijke verhouding geacht kon worden te staan met hetgeen aan klager kon worden verweten;

(4) dat klager in zijn belangen was geschaad, omdat de voor één dag optredende waarnemende bataljonscommandant het beklag buiten behandeling had gelaten, waardoor klager de volle straf heeft moeten ondergaan.

De beklagmeerdere wijzigde de opgelegde straf in 2 dagen licht arrest, alsook de omschrijving der strafreden en bepaalde, dat het ten onrechte door klager geleden nadeel, leed, zo spoedig mogelijk diende te worden gecompenseerd door het verlenen van 3 dagen buitengewoon verlof.

(W.K. art. 37, 66, lid 2 en 3).

De Luitenant-Kolonel J. L. Muijs, commandant van 103 Geneeskundig Bataljon;

Gezien het beklagschrift van de dpl. soldaat P., reg. nr. . . ., ingedeeld bij het Stafdetachment-102 Geneeskundige groep en in onderhoud gesteld bij 143 Geneeskundige Aanvullingsplaatscompagnie, houdende de op 6 augustus 1969 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van 7 (zeven) dagen licht arrest met de strafreden:

„Ondanks door zijn sectiehoofd hiervoor gewaarschuwd te zijn toch „een kwartier voor einde morgendienst naar het legeringsgebouw ver- „trokken.“, hem opgelegd door de 1e Luitenant E., waarnemende commandant van 143 Gnkavplcie, en hem op 4 augustus 1969 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager en de strafoplegger en als getuige de Adjudant-onderofficier-instructeur J. S. Mollenbrok;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden; overwegende, dat klager heeft verklaard:

De contactcommissie van de 143 Gnkavplcie zou op woensdag 30 juli 1969 voor 12 uur een verslag inleveren bij de Eerste Luitenant E. Het verslag werd door mij getypt, en op woensdagochtend tussen 11.45 en 12.00 uur verliet ik het bureau waar ik werkzaam ben om het verslag in te gaan leveren bij de Eerste Luitenant E. Op dat tijdstip had ik mijn werk helemaal af. De Adjudant J. S. Mollenbrok, bij wie ik tewerk gesteld ben, was op dat moment niet aanwezig. Ik heb mij direct naar het bureau van de Eerste Luitenant E. begeven en hem heb ik aldaar het verslag overhandigd. Toen ik uit zijn kamer kwam werd ik bij de Sergeant-Majoor van Seventer geroepen die mij vertelde dat de Ad-

judant Mollenbrok mij door de telefoon wenste te spreken. Deze zei mij toen dat wij te vroeg weggegaan waren en dat we „er wel meer van zou-„den horen". Ik heb daarop aan de Sergeant-Majoor van Seventer gevraagd hoe laat het was en die mij daarop antwoordde: dat het vijf minuten voor twaalf was. Hieruit concludeerde ik dat ik op z'n vroegst tien voor twaalf vertrokken was en niet kwart voor twaalf, aangezien het lopen van het Bureelgebouw naar de Legeringsplaats en het verslag inleveren op z'n hoogst vijf minuten in beslag heeft genomen en waarschijnlijk minder. De feiten liggen nu als volgt:

1. Het Dienstbelang is in geen enkel opzicht geschaad, immers mijn werk was volledig af.

2. Er was evenmin sprake van onwettige afwezigheid; op het moment dat mijn afwezigheid geconstateerd werd bevond ik mij bij de Eerste Luitenant E. op zijn bureau.

3. De voorgaande keren dat ik eerder weg moest (b.v. om op de administratie te komen) heb ik steeds toestemming gevraagd.

4. Ik geef toe dat ik deze maal geen toestemming heb gevraagd, daar de Adjudant op het moment van vertrek afwezig was en ik het verslag volgens afspraak bij de CC wilde inleveren.

Ik heb dus te goeder trouw gehandeld en alleen om het feit dat ik geen toestemming heb gevraagd (toestemming die ik zeker gekregen had) ben ik met zeven *dagen* licht arrest gestraft, dagen waarin bovendien een vrij weekend van twee dagen is gelegen. Ik vind dit een te zware straf.

Overwegende, dat klagers verklaring betreffende het inleveren van een commissieverslag door de Luitenant E. is bevestigd;

Overwegende, dat klager door eerder gegeven waarschuwingen aan het stafpersoneel, alsmede door een voorheen aan een collega opgelegde straf, op de hoogte geacht moet worden van de gestelde regel dat het bureaupersoneel niet tijdens de bureautijden mag weggaan zonder uitdrukkelijke toestemming van het bureauhoofd of van de commandant van het stafdetachement;

Overwegende, dat niet is komen vast te staan, dat klager persoonlijk, en op de dag van (af kort voor) het hem verweten feit *terzake* is ge-waarschuwd;

Overwegende, dat klagers voortijdig vertrek van het bureau weliswaar verband hield met de uitvoering van een andere hem toegevallen dienst-opdracht, doch niet aannemelijk kan worden gemaakt dat hij onmogelijk de vereiste toestemming kon vragen welke toestemming hem des-gevraagd overigens waarschijnlijk wel zou zijn verleend;

overwegende, dat de strafreden niet een geheel juiste omschrijving vermeldt van het vaststaande aan klager te verwijten krijgstuuchtelijke vergrijp;

Overwegende, dat de opgelegde straf van 7 dagen licht arrest, waar-

in een vrij weekend, niet in redelijke verhouding geacht kan worden met hetgeen aan klager kan worden verweten;

Overwegende, dat klager in zijn belangen is geschaad, omdat de voor één dag als zodanig op 8 augustus 1969 optredende waarnemende bataljonscommandant het wenselijk achtte de behandeling van het beklag uit te stellen tot de bataljonscommandant zelf weer aanwezig zou zijn, waardoor klager de volle straf heeft moeten ondergaan;

Beschikkende op het beklag:

Wijzigt de opgelegde straf in: 2 (*twee*) dagen *licht arrest*, welke straf moet worden geacht geheel te Zijn ondergaan door het ondergaan van de straf waarvan beklag;

Wijzigt de omschrijving der strafreden, zodat deze komt te luiden:
„Zonder toestemming of voorkennis van zijn bureauhoofd het bureau, waar hij zijn normale werkzaamheden verricht, ongeveer 10 minuten voor de gestelde tijd verlaten om een door hem getypt commissieverslag in te leveren bij zijn administratieve commandant”;

Bepaalt, dat het aan klager ten onrechte toegebrachte leed zo spoedig mogelijk zulks in overleg met C-Stafdet-102 Gnkgp, dient te worden gecompenseerd door het verlenen van 3 (*drie*) dagen *buitengewoon verlof*;

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

29 oktober 1969

(M.A.W. 1968/K 1)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd.); Leden: Mr. W. H. Schipper en Mr. A. O. W. D. Grosheide.

(Besluit beoordeling officieren landmacht).

Een majoor had een kennisgeving ontvangen als uitvloeisel van een over hem opgemaakte beoordeling. Na gemaakt bezwaar wordt deze beoordeling in belangrijke mate te zijnen gunste gewijzigd. Toch is hiermede volgens het oordeel van de Raad aan klager nog niet voldoende recht wedervaren. Nu de oorspronkelijke beoordeling — voorzover aangevochten — te zeer heeft berust op gronden welke niet houdbaar waren, moet gezegd worden dat de gehele beoordeling in zoverre te weinig gefundeerd is.

Volgt o.m. nietigverklaring van de beoordelingslijst, in zoverre een oordeel is uitgesproken en toelichting is gegeven m.b.t. de gewraakte vier gezichtspunten.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: X., wonende te Y., Mager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, tegen: de Minister van Defensie, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden N. van Duuren, referendaris aan verweerders Ministerie, wonende te Berkel.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende, dat verweerder bij brief van 18 juli 1967 met toepassing van artikel 13 van het „Besluit beoordeling officieren landmacht” aan klager, majoor der . . . het navolgende heeft bericht:

„Ik deel u mee, dat ik kennis heb genomen van de omtrent u onder „dagtekening van 16 januari 1967 uitgebrachte beoordeling in de functie van compagniescommandant bij . . . Daarbij heb ik geconstateerd, „dat het punt samenwerking niet hoger is gewaardeerd dan met „Ver„„richt zijn dienst meestal in goede harmonie met anderen”. Vervolgens „is mij gebleken, dat u op het punt menselijke verhoudingen niet ten „volle toekomst aan de waardering „Ziet het belang van goede mense„„lijke verhoudingen en weet daarnaar te handelen”. Als bijzonderheid „is daarbij onder meer aangegeven: „Had eigen sfeer in zijn compag„„nie. Wil een band. Zonderde zich persoonlijk en met zijn compagnie

„,te veel af. Bevorderde niet actief de sfeer bij . . .”. U wordt in de „aanvullende opmerkingen van de beoordelingslijst onder meer gekenschetst met de woorden „Is eenzelvig en teruggetrokken. Eigenzinnig „,van aard. Ziet de zaken vaak zwart-wit. Kan moeilijk ongelijk be- „,kennen. Betoont zich soms duidelijk onvergenoegd als een order hem „,niet bevalt. Zijn loyaliteit trek ik soms in twijfel. Snel en vaak ge- „,prikkeld hetgeen mogelijk deels te verklaren is uit gescheiden gezins- „,leven”. Voorts wordt er in een bij de beoordelingslijst gevoegde nota „,op gewezen, dat uit bedoelde aanvullende opmerkingen blijkt dat uw „,houding en gedragingen als officier niet altijd juist zijn. Op het punt „,houding en gedragingen als officier bent U slechts met „,zwak” beoordeeld.”;

Overwegende, dat klager tegen de hem aldus ter kennis gebrachte waarderungen bij verweerder een bezwaarschrift heeft ingediend, waarna verweerder — gezien het advies, aangaande dit bezwaarschrift uitgebracht door een commissie, als bedoeld in artikel 15 van vorengemeld besluit — bij beschikking van 8 februari 1968 heeft bepaald onder in-trekking van genoemde brief van 18 juli 1967, dat

a. aan klager met de hem ter kennis gebrachte waarderungen uit zijn beoordeling d.d. 16 januari 1967 niet in alle opzichten recht is weder-varen;

b. die punten van waardering door hem — verweerder — zodanig zijn beoordeeld, dat dientengevolge aan klager de hierbij gevoegde kennisgeving wordt uitgereikt; luidende de evenbedoelde kennisgeving als volgt:

„Ik deel U mede, dat ik kennis heb genomen van de omtrent U on- „,der dagtekening van 16 januari 1967 uitgebrachte beoordeling in de „,functie van compagniescommandant bij . . . Daarbij is mij gebleken, „,dat in de bijzonderheden bij het punt menselijke verhoudingen onder „,meer is aangegeven:

„,Had eigen sfeer in zijn compagnie. Wil een band. Zonderde zich per- „,soonlijk en met zijn compagnie te veel af”. Voorts heb ik geconsta- „,teerd, dat U in de aanvullende opmerking van de beoordelingslijst on- „,der meer wordt gekenschetst met de woorden: „Is eenzelvig en terug- „,getrokken. Eigenzinnig van aard. Ziet de zaken vaak zwart-wit. Kan „,moeilijk ongelijk bekennen. Betoont zich soms duidelijk onverge- „,noegd als een order hem niet bevalt. Snel en vaak geprikkeld het- „,geen mogelijk deels te verklaren is uit gescheiden gezinsleven”. „,Voorts wordt er in een bij de beoordelingslijst gevoegde nota op ge- „,wezen, dat uit bedoelde aanvullende opmerkingen blijkt dat Uw hou- „,ding en gedragingen als officier niet altijd juist zijn. Op het punt hou- „,ding en gedragingen als officier bent U met „vrij goed” beoordeeld.”;

overwegende, dat klager van deze beschikking bij de Raad in beroep is gekomen en op de bij aanvullend klaagschrift, met bijlagen, ingeko-

men 3 maart 1969, aangevoerde gronden de Raad kennelijk heeft beoeld te verzoeken het bestreden-besluit nietig te verklaren en te verstaan, dat de over hem opgemaakte beoordeling, zoals deze na bezwaar is komen te luiden, dusdanig wordt gewijzigd, dat hem deswege geen kennisgeving wordt uitgereikt;

Overwegende, dat verweerder bij contra-memorie de redenen heeft aangevoerd voor zijn verzoek het kroep van klager ongegrond te verMaren;

Overwegende, dat verweerder nog enkele aanvullende stukken desgevraagd heeft ingezonden en op 31 maart 1969 een aanvullende contra-memorie;

IN RECHTE:

Overwegende, dat bij de bestreden beschikking de beoordeling, over klager opgemaakt betreffende het tijdvak 13 januari 1966 tot 16 januari 1967, in belangrijke mate te zijnen gunste is gewijzigd; dat hierbij opmerking verdient, dat de oorspronkelijke beoordeling, opgemaakt door de commandant-SROKI, zover deze in de eerste kennisgeving was verwerkt, het beeld vertoonde van een officier die in ernstige mate in zijn functie en als officier was tekortgeschoten; dat zulks met name geldt voor de waardering „zwak” voor punt 29 van de beoordelingslijst, houding en gedragingen als officier; dat dit beeld, zoals reeds is opgemerkt door de commissie van onderzoek van bezwaarschriften, de gedachte oproept van een officier, die een hoogst bedenkelijke figuur is, wie velerlei ernstige tekortkomingen moeten kunnen worden verweten;

Overwegende, dat de Raad uit de gedingstukken, daarbij met name gelet op de vele voor klager gunstige verklaringen, welke bij het aanvullend-klaagschrift zijn overgelegd, de overtuiging heeft verkregen, dat klager met een kenschetsing, als in de op 16 januari 1967 opgemaakte beoordeling vervat, in ernstige mate onrecht werd gedaan; dat dit onrecht bij de bestreden beschikking in niet-onbelangrijke mate is te niet gedaan, doch dat daarmee naar 's Raads oordeel aan klager nog niet in voldoende mate recht is wedervaren; dat immers moet worden bedacht, dat de zeer ongunstige kwalificaties, welke in de beoordeling waren vervat, mede een rol moeten hebben gespeeld bij die kwalificaties, welke bij de bestreden beschikking zijn gehandhaafd, waardoor deze een te zwaar accent hebben gekregen; dat hierbij bovendien in aanmerking moet worden genomen, dat tot bedoelde kwalificaties mede heeft bijgedragen een voorval, dat na het beoordelingstijdvak heeft plaats gevonden, zodat dit in de onderwerpelijke beoordeling niet tot uitdrukking had mogen zijn gebracht;

Overwegende, dat de Raad nu de oorspronkelijke beoordeling — voor zover aangevochten — is gebleken zozeer te berusten op gronden, welke niet houdbaar waren, van oordeel is, dat gezegd moet worden, dat de gehele beoordeling in zoverre te weinig gefundeerd is;

Overwegende, dat hieruit volgt, dat recht moet worden gedaan als volgt;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart nietig verweerders besluit van **8 februari 1968** alsmede verweerders kennisgeving van deze datum;

Verklaart nietig verweerders kennisgeving van **18 juli 1967**;

Verklaart nietig de beoordelingslijst, in zoverre daarbij een oordeel is uitgesproken en toelichting is gegeven met betrekking tot de punten **21, 22, 29 en 31.**

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Rechten van de mens in perspectief

De heel vleierende bespreking van het boek: „De rechten van de mens in „perspectief“ in het juni/julinummer brengt mij er toe aan de redactie gastvrijheid te vragen voor enkele aanvullende opmerkingen, die in het oorspronkelijke geschrift wegens ruimtegebrek — ik overschreed toch al enigermate de toegestane omvang — achterwege zijn gebleven. Bij dit plaatsgebrek kwam nog de moeilijkheid, dat ik alleen op een mogelijkheid kon wijzen, waarvoor geen bewijsplaatsen waren aan te geven; maar die op gevoel berustte en op eigen conclusies uit de contemporaine geschiedenis. Niettemin zijn er wel enkele argumenten voor aan te geven.

Bij mijn beschouwing van het slot van het hoofdstuk „De rechten van „de mens in oorlogstijd“ over de waarde van de beschreven regelingen heb ik vooral het oog gehad op de te verwachten moeilijkheden in bezet gebied. De ervaring van W.O.II heeft wederom uitgewezen, dat een bezetting zeer verschillend kan zijn, afhankelijk van de toestand in het bezette land, van het karakter van de bevolking, van de opvattingen van het bezettingsleger en van de bezettingsautoriteiten en tenslotte van de politiek van beide oorlogvoerenden. De bezetting van Nederland vertoonde nogal verschillen, indien de toestand van mei/juni 1940 wordt vergeleken met die van eind 1944. De toestand in Rusland van 1941-1944 was geheel anders om van de door Japan bezette gebieden maar niet te praten. Met dergelijke verschillen tussen bezettingen houdt het geschreven recht maar heel weinig of vrijwel helemaal geen rekening.

Het bezetten is nooit een doel op zichzelf en men moet zich daarom afvragen: „Waarom bezet een oorlogvoerende territorium van zijn tegenpartij?“ Hij kan daartoe een drietal redenen hebben, die echter niet altijd scherp zijn te scheiden. Voor een goed begrip is de scheiding wel nuttig.

1. Het bezetten kan het gevolg zijn van de militaire operatiën. De aanvallende zoekt het leger van de tegenpartij, rukt daartoe het vijandelijk gebied binnen en bezet dit. Het bezette gebied is dan voor hem van belang vanwege de aanvoerlijnen, die er doorheen lopen en die hij nodig heeft om de operatiën tegen het leger van de tegenpartij voort te kunnen zetten.

2. Het doel kan ook zijn het veroveren van betwist gebied om dit bij de eigen staat in te lijven.

3. De economische kracht van het te bezetten gebied wenst de bezetter te benutten voor zijn oorlogvoering.

Het onder 1. gestelde past geheel in de gedachtegang van de Haagse Vredesconferenties, die, gebaseerd op het onjuiste denkbeeld van ROUSSEAU, dat oorlog iets is, waar burgers niets mee te maken hebben, als basisregel stelden, dat de bezetter verplicht is de orde te handhaven en het openbare leven normaal moet laten voortgaan. Hiervan moesten de

Nederlandse autoriteiten na 15 mei 1940 uitgaan; maar later bleek wel — zoals te verwachten was — dat op deze onjuiste grondslag geen werkend rechtsstelsel kon worden opgebouwd. Aan deze bepaling van het L.O.R. (art. 43) zal zeker elke grondslag ontvallen als de regering van een land, dat dreigt geheel of gedeeltelijk bezet te worden, besluit de theorie van de verschroeide aarde in praktijk te brengen. De bezetter zal dan in het veroverde gebied slechts personen aantreffen, die niet tot werken in staat zijn en die ook niet voor eigen levensonderhoud kunnen zorgen. Bovendien kan worden aangenomen, dat deze regering, hoewel niet in het gezette gebied aanwezig, niet zal nalaten de achtergebleven bevolking te beïnvloeden en dat hoogst waarschijnlijk niet in de geest van het genoemde artikel van het landoorlogreglement.

In het onder 2 genoemde geval zal de bezetter het bezette gebied als eigen territoir behandelen en, vooruitlopende op het vredesverdrag, de bevolking beschouwen als eigen inwoners.

Het onder 3 genoemde geval past in de gedachtengang betreffende oorlogvoering zoals deze vóór en in W.O.II algemeen werd gevolgd. Het geheel of gedeeltelijk bezette land zal echter zijn tegenpartij dit economische voordeel niet gunnen en de theorie van de verschroeide aarde in praktijk trachten te brengen (zie hierboven).

Aan de conferentie van Genève van 1949, waar het verdrag betreffende de bescherming van burgers werd opgesteld, dat bedoeld is als een aanvulling van het landoorlogreglement (art. 154), werd niet deelgenomen door Duitsland, noch door Japan; de beide staten, die de meeste ervaring als bezettende mogendheid hadden. De ervaring als zodanig van Rusland en de Westerse mogendheden verzonk in het niet tegenover de herinnering, die vele deelnemers aan de conferentie in een bezet land van een bezetting hadden. Eenmaal heeft een afgevaardigde gewaarschuwd dat *zijn* collega's er wel rekening mee moesten houden dat hun land bezettende mogendheid zou kunnen zijn; maar deze woorden vonden geen weerklink, omdat zij niet aansloten op wat zij zelf hadden beleefd. Het Duitse en Japanse optreden als bezetter was als misdadig veroordeeld en dus werd er met hun ervaring geen rekening gehouden. Als gevolg daarvan gaat ook het verdrag van 1949 nog steeds uit van de onjuiste stelling van ROUSSEAU en van de daarop gebaseerde regels van het landoorlogreglement.

Om met iets minder vaags te eindigen, wil ik de lezer wel de vraag voorleggen hoe een bezetter de orde zal kunnen handhaven en de veiligheid van zijn troepen en installaties zal kunnen waarborgen in een gebied, waarin de bevolking zich zoveel mogelijk verzet, als hij zich strikt zou houden aan de artikelen 5 en 47 t/m 78 van de IVe Conventie? De staat van beleg op eigen grondgebied zal hem op veel punten ruimere bevoegdheden kunnen geven.

Tot slot moge ik nog wijzen op het al bij de Haagse Vredesconferenties

ingevoerde verbod tot het nemen van gijzelaars, dat ontelbare malen is overtreden en weer in 1949 in Genève is herhaald. Deze kwestie is uitvoerig behandeld in: JHR. MR. C. M. O. VAN NISPEN TOT SEVENAER, „La „prise d'otages”.

Gelet op het vorenstaande is het niet verwonderlijk, dat het Internationale Comité van het Rode Kruis, toen het in het Midden-Oosten aandrang op het toepassen van de IVe Conventie, o.a. tot antwoord kreeg: „the „Israeli Government stated that it wished to leave the question of the „application of the IVth Convention in Israel-occupied territory „open „„,for the moment”, preferring to act on a pragmatic basis and to grant „delegates practical facilities.” (International Committee of the Red Cross Annual report 1968, blz. 33 en 34).

MR. J. D. SCHEPERS

Naar aanleiding van het vorenstaande schrijft Mr. F. KALSHOVEN.

Ik ben Mr. SCHEPERS dankbaar voor zijn aanvullende opmerkingen, die duidelijk maken waarop zijn bezorgdheid ten aanzien van de werking van het geschreven oorlogsrecht zich in hoofdzaak richt. Bij de inhoud van zijn opmerkingen wil ik echter op mijn beurt een enkele kanttekening plaatsen.

Het betoog van de schrijver gaat uit van de feitelijke vaststelling, dat militaire bezettingen op allerlei punten grote verschillen kunnen vertonen, zowel aan de kant van de bezetter als aan de tegenovergestelde zijde. De opsomming die hij geeft van de verschillende varianten kan overigens gemakkelijk worden aangevuld met andere mogelijkheden: men denke aan bezetting om politieke druk te oefenen op de regering van de tegenpartij, om het vijandelijke regime te vernietigen, om bepaalde militaire operatiën van de vijand onmogelijk te maken, enzovoort.

Nu zal iedereen wel toegeven, dat deze en dergelijke verschillen in aard en omstandigheden van de bezetting op hun beurt kunnen leiden tot verschillen in de toepassing van het geschreven bezettingsrecht. Maar Mr. SCHEPERS gaat verder: als ik hem goed begrijp, betoogt hij in de eerste plaats dat in het geschreven recht met al deze modaliteiten had moeten worden rekening gehouden en dat derhalve ten onrechte elke differentiatie naar de situatie ontbreekt, en in de tweede plaats dat dit recht laboreert aan het onjuiste uitgangspunt dat oorlog iets is waarmee burgers niets te maken hebben.

Mijn hoofdbezwaar richt zich tegen de tweede stelling, die de crux vormt in het betoog van Mr. SCHEPERS en die neerkomt op de bewering dat bij de totstandbrenging van het Landoorlogsreglement en van de Verdragen van Genève van 1949 elk realisme, althans op dit punt, zou hebben ontbroken.

Inderdaad: op de Haagse Vredesconferenties (1899, 1907) was de

gedachte sterk vertegenwoordigd, dat de burgerbevolking de oorlogvoering diende over te laten aan de strijdkrachten. Het waren vooral de militaire vertegenwoordigers van de grote mogendheden die er zo over dachten en die zich dan ook hardnekkig en met succes verzetten tegen erkenning van zoiets als een recht tot gewapend verzet van de burgerbevolking in bezet gebied. Maar zij slaagden er al evenmin in, een uitdrukkelijk verbod van zulk gewapend verzet in het Landoorlogsreglement opgenomen te krijgen, met het gevolg dat de „unprivileged belligerency” (Baxter) ongeregeld bleef. luist met het oog hierop kwam de Russische gedelegeerde, De Martens, met de reddende formulering dat voor zover geen specifieke regels voor bepaalde situaties waren tot stand gebracht, de bevolkingen zowel als de belligerenten zouden „blijven onder de bescherming en de heerschappij van de beginselen van het volkenrecht, zoals die voortvloeien uit de tussen beschaafde volken gevestigde gebruiken, de wetten der menselijkheid en de eisen van het openbare rechtsbewustzijn”; een zinsnede die, opgenomen in de Preambule van het Landoorlogsverdrag, als de „De Martens-clausule” beroemdheid heeft verworven.

In het Landoorlogsreglement vindt men voorts een bepaling, die weliswaar niet rechtstreeks maar dan toch indirect op het verzet in bezet gebied betrekking heeft: te weten het in art. 50 opgenomen verbod van collectieve straffen voor „faits individuels” waarvan de bevolkingen „ne pourraient être considérées comme solidairement responsables.”

Ook van de Verdragen van Genève van 1949 kan men moeilijk staande houden, dat zij zouden zijn gebaseerd op de gedachte dat de burgers buiten de oorlog staan. Ten eerste vindt men in het Krijgsgevangenenverdrag (art. 4) een uitdrukkelijke bepaling van de strekking dat leden van georganiseerde verzetsgroepen die aan een aantal in het Verdrag opgesomde voorwaarden voldoen, aanspraak hebben op behandeling als krijgsgevangenen als zij in handen van de tegenstander vallen. Ten tweede bevat het Burgerverdrag een uitvoerige regeling over de behandeling van gevaarlijke of verdachte personen die geen aanspraak kunnen maken op krijgsgevangenen-status, en wel ter zake van hun internering (artt. 78-141) en eventuele berechting (artt. 64-77). In de derde plaats is het verbod van collectieve bestraffing versterkt met de pertinente regel dat niemand mag worden gestraft voor een feit dat hij niet persoonlijk heeft begaan, en gecombineerd met het al even pertinente verbod van alle maatregelen van vreesaanjaging of terrorisme en van represailles (art. 33).

Kortom, de geldende oorlogsrechtelijke verdragen bevatten weliswaar geen positieve uitspraak over de rechtmatigheid of onrechtmatigheid van verzet door de burgerbevolking in bezet gebied, maar wel houden zij in zover ermee rekening, dat zowel het lot van de verzetslieden als dat van de niet aan het verzet deelnemende burgerbevolking voorwerp

zijn van min of meer uitvoerige regelingen. Een bevestiging van de stelling, dat uitgangspunt zou zijn geweest dat de burgers met de oorlog niets te maken hebben, kan ik hierin niet vinden. Ten overvloede kan men trouwens opmerken, dat de gedachte van Rousseau in wezen niet zo heel veel te maken heeft met het militaire standpunt „dat de burgers „zich buiten de oorlogvoering moeten houden“: de strekking van zijn opmerking schijnt veeleer dat het feit van de oorlog niet noodwendig ook de burgers tot elkaars vijanden maakt.

Vervolgens nog een enkel woord over de stelling, dat in het geschreven oorlogsrecht ten onrechte geen of althans onvoldoende rekening wordt gehouden met de verschillende denkbare bezettingssituaties. Ik wil daarover kort zijn: men kan natuurlijk van mening verschillen over de wenselijkheid van deze of gene regel van bezettingsrecht, maar het enkele feit dat de bezetter in bepaalde situaties de neiging zal voelen om bepaalde aspecten er van te negeren, kan nog niet de stelling dragen dat de verdragen aan de belligerenten meer ruimte hadden moeten laten.

Er zijn twee kanten aan deze zaak: enerzijds de gedragingen en houding van de bezette bevolking (resp. van de wettige overheid), anderzijds de oogmerken en handelingen van de bezetter. Wat het eerste betreft, zie ik niet waarom de bezetter niet zou toekomen met de hem in het Burgerverdrag toegekende bevoegdheden, zelfs als het gaat om een gebied „waarin de bevolking zich zoveel mogelijk verzet“. Het staat om te beginnen buiten kijf, dat de bezetter elk actief, gewapend verzet met de wapens mag bestrijden. Voorts verschaffen de verdragsteksten hem vergaande bevoegdheden om de nodige veiligheids- en strafmaatregelen te treffen. De hem opgelegde beperkingen komen in hoofdzaak hierop neer, dat hem enerzijds is verboden om zijn maatregelen blindelings tegen de burgerbevolking in haar geheel te richten, en anderzijds in standrecht toe te passen op gevangengenomen verdachte personen. Met andere woorden: de bezetter moet ook in deze situatie de meest essentiële rechten van de mens erkennen. Of een staat van beleg op eigen grondgebied nog verdergaande bevoegdheden kan verschaffen, is irrelevant: het gaat daar om de regeling van uit de eigen territoriale soevereiniteit voortvloeiende bevoegdheden; in het geval van bezetting daarentegen om beperking van een zuiver feitelijke machtsuitoefening ten aanzien van een bevolking waarover aan de bezetter rechtens generlei gezag toekomt. In ieder geval ontgaat het mij, hoe uitdrukkelijke voorzieningen zouden hebben kunnen worden getroffen voor de verschillende gradaties van verzet.

Wat de andere kant van de zaak aangaat (de bedoelingen van de bezetter en het door hem gevoerde beleid), zie ik al evenmin hoe in een verdragsrechtelijke regeling van het bezettingsrecht een oogmerk van annexatie dan wel van economische uitbuiting anders hadden kunnen

worden bejegend dan door aan de verwezenlijking ervan paal en perk te stellen, wederom in het belang van de meest essentiële rechten van de burgerbevolking (recht op zelfbeschikking, recht op voortbestaan). Men kan hoogstens de vraag opwerpen, of een totale miskennis van deze fundamentele rechten door de bezetter niet moet leiden tot een situatie waarin de bevolking van het betrokken gebied wordt gelegitimeerd geacht tot gewapend verzet; maar ook zoiets leent zich niet voor regeling bij verdrag.

Tenslotte: het nemen van gijzelaars is pas in 1949 verboden verklaard (art. 34 van het Burgerverdrag); of al voor dat tijdstip het doden van gijzelaars, hoewel niet uitdrukkelijk verboden, niettemin onrechtmatig moest worden geacht, is nog steeds een omstrede kwestie. En wat de redenen zijn voor de houding van de Israëliëse regering tegenover het Internationale Comité van het Rode Kruis is mij niet bekend, maar het lijkt mij minstens even waarschijnlijk dat het hier gaat om een politiek standpunt dat verband houdt met de positie van de Joden in verschillende Arabische Staten, als om een houding die zou voortvloeien uit de door Mr. SCHEPERS aangevoerde argumenten.

Leiden, 18 november 1969.

Geval van uitschelden en slaan van soldaten door een generaal tijdens de veldtocht op Sicilië in de tweede wereldoorlog.

Een enkele maal komt het voor dat een meerdere zich tegenover een mindere vergeet, zich niet weet te beheersen en deze dan kwalijk bejegend (art. 141 - 142 W.M.Sr.).¹⁾ In „Kruistocht door Europa” haalt generaal DWIGHT D. EISENHOWER het volgende door hem behandelde geval aan.

„De (Amerikaanse) generaal GEORGE S. PATTON” (1885—1945), die tijdens de veldtocht van de geallieerde troepen op Sicilië (van 10 juli—17 augustus 1943) het 7de Amerikaanse leger commandeerde, „bracht toen een bezoek aan enkele hospitalen achter het front om met de gewonden te spreken, en kwam vlak na elkaar, twee mannen tegen, die zo op het oog geen lichamelijke letsels hadden opgelopen. Aan de eerste, die hij ontmoette, vroeg PATTON waarom hij in het hospitaal was opgenomen. Hierop antwoordde de man: „Generaal, ik denk dat ik last

---

1) Vonnis Mobile Krijgsraad Duitsland Landmacht van 17 oktober 1968, waarbij een tweede-luitenant, die geprikkeld was over de z.i. onvoldoende dienstvervulling van een wachtmeester, deze mindere uitgescholden en vervolgens geslagen had, werd veroordeeld tot voorw. gevangenisstraf met proeftijd en onvoorw. geldboete. (M.R.T. LXII, 1969, blz. 285.)

„heb van mijn zenuwen." PATTON vloog op. Hij zelf werkte al enkele dagen onder hoogspanning. Hij was bovendien oprecht de mening toegedaan, dat eigenlijke „oorlogsmoeheid" of „oorlogsneurose" niet bestaat. Hij beweerde altijd, dat iedereen, die tijdens de gevechten last kreeg van een inzinking, door een heftige schok of schrik zijn verantwoordelijkheidsgevoel en plichtsbetrachting weer terug zou krijgen. PATTON was op dat ogenblik tot het uiterste geladen tengevolge van al het lijden, dat hij gezien en opgemerkt had bij zijn bezoek aan de gewonden. Hij brak los in een stortvloed van scheldwoorden. De dokters en verpleegsters protesteerden tegen deze tirade, maar door de heftigheid van zijn optreden durfden ze niet tussenbeiden te komen.

Slechts enkele ogenblikken later ontmoette hij een andere soldaat onder ongeveer dezelfde omstandigheden. En nu vergat hij zich zozeer, dat zijn hand uitschoot. Hij raakte de man op zijn helm, die over de grond rolde, maar toen overwonnen de dokters en verpleegsters hun natuurlijke angst en scheidden PATTON van de soldaat.

De beide soldaten waren natuurlijk volkomen in de war. Eén van deze mannen was ernstig ziek. De dokters deelden later mee, dat hij op dat moment een temperatuur had van 38,8. PATTON kreeg al spoedig zijn zelfbeheersing weer zover terug, dat hij zijn inspectie kon voortzetten, waarna hij vertrok. Maar tijdens zijn verder bezoek bleef hij luidkeels zijn mening ten beste geven over de lafaards, die beweerden, dat ze aan psychoneurose leden en hij riep uit, dat ze niet in hetzelfde hospitaal behoorden te worden verpleegd als de dappere gewonden.

In een oogwenk was dit voorval bekend in het gehele hospitaal en bij de eenheden, die daar in de buurt lagen. Ik ontving al spoedig een onofficieel rapport van de officier-arts, die de leiding van dit hospitaal had, terwijl slechts enkele uren daarna een aantal oorlogscorrespondenten, die naar het hospitaal waren geweest om de juiste toedracht te vernemen, bij mij op bezoek kwam. Hun rapport hield in hoofdzaak een bevestiging in van de mededelingen, die ik al van de dokter had ontvangen. De vraag was nu: wat moest ik hieraan doen? Zoals iedere veteraan weet, is het aan het front dikwijls noodzakelijk streng op te treden om van iedere man directe plichtsvervulling af te dwingen. Als er bij een peloton of bataljon één man is, die bij de uitvoering van orders aarzelt of zich daaraan tracht te onttrekken, moet hiertegen snel en streng worden opgetreden. Geen enkele soldaat zal in het gevecht vertrouwen stellen in een leider, als hij niet weet, dat deze van iedere man van de ploeg de volle plichtsbetrachting rist. Als de kogels fluiten hangt het leven en het welzijn van iedere man af van de plichtsbetrachting van alle andere en geen soldaat zal dan een zwakkeling als zijn leider accepteren. De overtreding van PATTON zou, als deze aan het front, bij een gevechtsgroep, zou zijn begaan, geen overtreding zijn geweest. Het zou slechts een onbetekend voorval zijn geweest — niemand zou er acht op

hebben geslagen, alleen zou men even gedacht hebben, dat dit nu eens een officier was, die geen lijntrekkerij duldde.

Maar gezien de tijd en de plaats, was PATTON'S overtreding van ernstige aard, temeer daar zij werd begaan door iemand met een dergelijke hoge rang en positie. Een dergelijke bejegening van een dienstplichtig soldaat in een hospitaal was niet anders dan onbeschoft te noemen, ofschoon de zeer gespannen geestestoestand van PATTON zelf hiervoor wel een verklaring geeft. Juist zijn emotionaliteit en onstuimigheid waren de eigenschappen, die hem, bij een bewegelijk front, tot zulk een voortreffelijk legercommandant maakten. Bij de achtervolging van de vijand en het uitbuiten van successen, heeft men een bevelhebber nodig die slechts oog heeft voor de opmars; hoe meer hij zijn mensen voorwaarts drijft, hoe meer mensenlevens hij spaart. Vermoeidheid moet hem onverschillig laten en hij moet meedogenloos het laatste grein energie van zijn mannen eisen.

Dit alles was mij volkomen duidelijk, zodat ik mij de gehele zaak kon verklaren, ondanks mijn verontwaardiging over deze daad. Ik meende, dat wij PATTON moesten behouden voor de grote gevechten, die wij nog in Europa zouden moeten leveren, maar ik moest daarbij de wegen en middelen zien te vinden om het nadeel te beperken, dat ongetwijfeld uit zijn ongeremde gedrag zou voortvloeien en om de zekerheid te krijgen, dat dit zich niet meer zou herhalen. Ik hield mij op dat ogenblik intensief bezig met de uitwerking van de plannen voor de landing in Italië, zodat ik niet onmiddellijk naar Sicilië kon gaan. (Eisenhower had toen zijn hoofdkwartier op Malta. Red.). In verband hiermee zond ik naar Sicilië drie verschillende personen, in wier oordeel, tact en integriteit ik groot vertrouwen had. Eén van hen stuurde ik naar generaal PATTON, de tweede ging naar het hospitaal, waar de onaangenaamheden zich hadden afgespeeld. En de derde zou een bezoek brengen aan de divisies, die deel uitmaakten van PATTON'S leger, om zich persoonlijk een oordeel te vormen omtrent de mate, waarin dit voorval bij de troepen bekend was, en om te bepalen, hoe de manschappen er op reageerden. Ik wilde niet alleen over onderling onafhankelijke beoordelingen, afkomstig uit verschillende bronnen, beschikken, maar tevens moest het gehele onderzoek zo snel mogelijk worden beëindigd.

Mijn conclusies waren van dien aard, dat ik meende PATTON te moeten handhaven. Eerst diende ik hem een scherp gestelde schriftelijke berisping toe, waarbij ik hem deed weten, dat een herhaling van deze overtreding zijn onmiddellijk ontslag tengevolge zou hebben, en bovendien, dat zijn aanblijven als commandant over een deel van mijn troepen, afhankelijk was van het aanbieden van zijn verontschuldigen aan de beide mannen, die hij had beledigd. Ik eiste verder, dat hij zich zou verontschuldigen tegenover het personeel van het hospitaal, dat van het voorval getuige was geweest. Tenslotte eiste ik van hem dat hij zou

verschijnen voor de officieren en afvaardigingen van de manschappen van elk van zijn divisies, om hun te verzekeren, dat hij had toegegeven aan een opwelling en dat hij hun positie als soldaten van een democratisch volk eerbiedigde.

PATTON voldeed aan dit alles onmiddellijk en ik hield mij weer van de resultaten van een en ander op de hoogte door middel van een aantal waarnemers en inspecteurs.

Intussen riep ik, zodra mijn gedragslijn vaststond, de correspondenten die mij van dit voorval verslag hadden uitgedaan bij mij. Ik verklaarde hun tot in onderdelen de maatregelen, die ik had genomen en de redenen, die ik daarvoor had. Ik las hun de brief voor, die ik aan PATTON had geschreven en uittreksels uit diens antwoord. En daarmee was, wat mij betreft, dit incident gesloten.

Omtrent één aspect van deze zaak is een aanzienlijk misverstand gezezen. Het ging om de bewering, dat in dit geval censuur werd toegepast. Maar mijn staf zowel als generaal PATTON kregen uitdrukkelijk bevel, dat onder geen enkele voorwaarde mocht worden gepoogd deze geschiedenis in de doofpot te stoppen. Deze ondubbelzinnige instructies, die ik persoonlijk aan een aantal journalisten meegaf, betroffen zowel „indirecte aandrang" als directe censuur. Ik zei hun zonder veel omhaal, dat zij zich op hun eigen oordeel moesten verlaten! Dat zij uit vrije wil weigerden van deze kwestie gewag te maken, wordt bewezen door het feit, dat twee van de persvertegenwoordigers, die omtrent deze affaire uitvoerig aan mij rapporteerden, twee dagen na het gebeurde naar de Verenigde Staten vertrokken. Het Geallieerde Hoofdkwartier kon toen op hen direct noch indirect nog enige invloed uitoefenen. Het waren Demaree Bess en Quentin Reynolds. Niettemin werden tengevolge van het naspel van deze kwestie, onze gewoonlijk uitstekende relaties met de pers een tijd lang enigszins gespannen. Toen dit verhaal tenslotte maanden later Washington via de spraakmakende gemeente bereikte, raakte de openbare mening zeer in opschudding, nadat een radiocommentator in een van de uitzendingen er melding van had gemaakt. Om de persmensen bij ons Hoofdkwartier het volle pond te geven, besloot mijn stafchef een informele persconferentie te houden, ten einde hun de eventuele ontbrekende details te verschaffen. De enige instructie, die ik hem gaf, was: „Vertel hun de volle waarheid."

Tijdens deze conferentie werd de vraag gesteld, of PATTON ook disciplinair was gestraft, waarop de stafchef antwoordde, dat er geen berisping was gegeven. hetgeen' technisch gesproken, juist was, aangezien de berisping niet in de officiële stukken was aangetekend. Maar in feite was deze verklaring onjuist, en direct na afloop van de conferentie belde een journalist mij op, om te protesteren tegen wat hij „een smerige „behandeling van de pers" noemde. Ik gaf onmiddellijk order, dat de verklaring zou worden rechtgezet. Maar het kwaad was al geschied en

het bericht was al in Amerika; en dat, terwijl de conferentie pas tien minuten geleden gehouden was! De stafchef betreurde zijn fout diep; en hij nam het zichzelf zo kwalijk, dat het duidelijk was, dat hij een dergelijke fout nooit meer zou begaan. Bovendien kregen wij beiden nog weer eens duidelijk bewijs van de snelheid der journalistieke berichtgeving. Tegenover journalisten moest in ieder geval de eerste verklaring altijd de juiste zijn.

Na dit incident kreeg ik van mijn oude vriend GEORGE een lange brief, waaruit hier het volgende wordt aangehaald: „Ik kan geen **woor-**den vinden om uitdrukking te geven aan mijn verdriet en droefenis, „dat ik jou, aan wie ik alles te danken heb en voor wie ik met plezier „mijn leven **ZOU** geven, reden tot ongenoegen heb gegeven”.

(Overgenomen uit „Kruistocht door Europa" door Dwight D. Eisenhower, blz. 200— 203, uitgave Heinemann, 's-Gravenhage).

STRAFRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 10 september 1969

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Commodore Bruinier;
Raadsman: Mr. H. de Waard te Rotterdam.

Het medeplegen van poging tot diefstal door twee of meer verenigde personen: beklagde had zich 's nachts, met twee vrienden, naar een geparkeerde auto begeven met het oogmerk daar de mistlampen af te halen. Beklaagde en één van zijn vrienden stonden op de uitkijk; de ander onderzocht de bevestiging van de mistlampen, toen hij werd betrapt door de eigenaar van de auto.

Verworpen het verweer dat nog geen sprake was van een uitvoeringshandeling.

(W.Sr. art. 45, 47, 310 en 311).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem, appellant van een vonnis op 12 december 1968 door die Krijgsraad ten laste van de na te noemen beklagde geweest, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen A. A., geboren 25 november 1947, destijds dpl. soldaat, thans met groot verlot, geïntimeerde en van A. A. voornoemd, appellant, tegen de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad voornoemd, geïntimeerde.

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen, en opnieuw rechtdoende, de beklagde zal veroordelen terzake van medeplegen van poging tot diefstal tot gevangenisstraf voor de tijd van twee maanden;

Overwegende dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende dat aan de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 11 juli 1968 te Arnhem met het voornemen „opzettelijk tezamen en in vereniging met anderen of een ander, althans „alleen, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening weg te nemen „enige mistlampen, toebehorende aan anderen of een ander dan hem, be- „klaagde en zijn medebeklaagden, opzettelijk ter uitvoering van voor- „meld voornemen en voormeld misdrijf, na met B. B. en C. C. te hebben „afgesproken „op jacht te gaan naar een paar mistlampen" met voor- „noemde personen in de nacht heeft rondgereden door de stad en toen,

„nadat hij en beide andere genoemde personen waren uitgestapt uit de „auto, waarin zij rondreden, met beide andere beklaagden is toegelopen „op een geparkeerde personenauto en terwijl zijn mede-beklaagde C. C. „keek en voelde hoe de zich op deze auto bevindende mistlampen waren „bevestigd, (welke toebehoorden, naar hij begreep, aan anderen of een „ander dan hem, beklaagde en zijn mede-beklaagden) heeft toegekeken „en uitgekeken naar onraad, zijnde de algehele uitvoering van het voor- „genomen misdrijf niet voltooid, uitsluitend tengevolge van de omstan- „digheid, dat hij en zijn mede-beklaagden werden opgeschrikt, door de „met een geweer bewapende eigenaar van deze geparkeerde auto en „mistlampen, door wiens verschijning hij op de vlucht is geslagen; „of indien het voorgaande niet tot veroordeling van beklaagde zou leiden: „dat hij toen aldaar, althans in de omgeving van Arnhem, opzettelijk „door het verschaffen van gelegenheid, middelen en/of inlichtingen heeft „uitgelokt, dat C. C., nader te noemen misdrijf heeft gepleegd, hebbende „hij toen aldaar opzettelijk eerstens door nader te noemen C. C. te ver- „tellen, dat zijn beklaagdes mistlampen waren gestolen en dat hij de ge- „dachte had een paar andere mistlampen „te versieren", dat hij het plan „had in Arnhem ergens een auto te vinden met mistlampen en deze dan „van deze auto weg te nemen en voorts door vervolgens nader te noemen „C. C. met zijn beklaagdes auto te vervoeren naar de plaats van het „misdrijf, uitgelokt, dat C. C. toen aldaar opzettelijk ter uitvoering van „het voorgenomen misdrijf met het oogmerk van wederrechtelijke toe- „eigening weg te nemen enige mistlampen, toebehorende aan anderen of „een ander dan hem (hen) beklaagde(n), na met beklaagde, A. A.'s, auto „te zijn vervoerd naar een op de weg geparkeerde auto met mistlampen „toebehorende aan F. van Hall, in elk geval aan anderen of een ander „dan hem (hen) beklaagde(n), is toegelopen op deze geparkeerde auto „en heeft gevoeld hoe voormelde mistlampen op deze geparkeerde auto „waren bevestigd, zijnde de algehele uitvoering van voormeld door C. C. „te plegen misdrijf niet voltooid, uitsluitend tengevolge van de van be- „klaagde C. C.'s wil onafhankelijke omstandigheid, dat de eigenaar van „de auto, onraad bemerkende, met een jachtgeweer in de handen ver- „dachte (beklaagde — *Red.*) C. C. heeft opgeschrikt en gedwongen heeft „zijn huis binnen te gaan en in elk geval uitsluitend ten gevolge van enige „van zijn beklaagde C. C.'s wil onafhankelijke omstandigheid/omstandig- „heden”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde met betrekking tot hetgeen hem primair is tenlastegelegd ten processe zakelijk weergegeven onder meer heeft verklaard:

dat hij op 3 juli 1968 's-avonds wegens pech op de weg van Nijmegen naar Arnhem zijn wagen, een Morris, heeft laten staan; dat hij, toen hij de volgende dag zijn auto kwam halen, zag dat twee mistlampen, die op

de voorbumper van genoemde auto waren gemonteerd, van zijn auto waren verdwenen; dat hij na enige dagen op het idee kwam aan andere lampen te komen op dezelfde wijze als hij ze was kwijtgeraakt; dat hij dit ook aan zijn vriend C. C. heeft verteld; dat hij op 10 juli 1968 met zijn vriend C. C. afsprak om in die nacht in Arnhem een paar andere mistlampen van een andere auto af te halen; dat hij later op die dag dit aan zijn vriend B. B. vertelde en vroeg of deze met hem meeding, waarin deze toestemde; dat overeenkomstig de afspraak B. B. en hij op 11 juli 1968 kort na 00.00 uur de Oranjekazerne te Schaarsbergen hebben verlaten en met zijn, beklagdes, auto naar Arnhem zijn gereden waar zij om 00.30 uur die nacht op de Zjpendaalseweg C. C. hebben ontmoet;

dat zij vervolgens met zijn drieën door Arnhem zijn gaan rijden op zoek naar een auto, voorzien van mistlampen en geparkeerd op zodanige plaats dat zij zonder al te veel gevaar die mistlampen zouden kunnen stelen; dat zij na een hele poos rijden te Arnhem een zijstraat, die nogal slecht was verlicht, zijn ingereden; dat zij toen aldaar een auto geparkeerd zagen staan die voorzien was van mistlampen; dat zij een eind voorbij die auto zijn gekeerd en terug zijn gereden in de richting vanwaar zij kwamen; dat hij toen aldaar ongeveer 30 meter voorbij de auto, waarvan zij de mistlampen wilden demonteren, stopte; dat zij geen enkele afspraak hadden gemaakt hoe zij die mistlampen zouden wegnemen en welke rol ieder daarbij zou vervullen; dat zij, nadat zij waren uitgestapt, in de richting van bedoelde auto zijn gelopen; dat hij na enige meters is blijven staan om te zien of er soms onraad kwam; dat hij, toen zij drieën uitstapten, het voornemen had willens en wetens te **zamen** en in vereniging met C. C. en B. B. de op bedoelde auto gemonteerde mistlampen te demonteren en weg te nemen; dat hij zag dat C. C. doorliep tot aan de auto, die zij op het oog hadden; dat hij toen zag, dat C. C. aan de mistlampen van bedoelde auto voelde; dat **hij**, beklagde, op dat moment zag en hoorde dat er een man uit een nabijgelegen huis kwam en riep: „sta of ik schiet” of iets dergelijks; dat hij zag dat deze man een geweer in de hand had en dat C. C. door bedoelde man mee naar binnen werd genomen in het huis, waaruit hij, beklagde, die man had zien komen; dat B. B. en hij toen hard zijn weggelopen; dat, indien zij niet door bedoelde met een geweer bewapende man zouden zijn opgeschrikt, de mistlampen van bedoelde auto zouden zijn gedemonteerd en meegenomen met de bedoeling deze mistlampen dan later op zijn, beklagdes, auto te zetten;

dat hij wist dat bedoelde mistlampen noch toebehoorden aan C. C., noch aan B. B., noch aan hemzelf en Sât geen van hen van iemand recht of toestemming had gekregen bedoelde mistlampen van die auto af te halen en weg te nemen;

Overwegende, dat een ten **processe** aanwezig proces-verbaal No. P. 334/68-256/68-Garn op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 20 augustus 1968 getekend door Gerrit van Suntenmaartensdijk, wachtmeester der

Koninklijke Marechaussee, brigade Arnhem, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

1. C. C.; geboren te Amsterdam, 29 september 1947, van beroep: kantoorbediende, wonende te Amsterdam, dienstplichtig soldaat, ingedeeld bij de B-compagnie 12 Pantserinfanteriebataljon, gelegerd in de Oranjekazerne te Schaarsbergen:

dat de in zijn compagnie ingedeelde soldaat A. A. in het bezit is van een auto, merk Morris; dat A. A. begin juli 1968 hem, C. C., vertelde dat hij, A. A., met voormelde auto pech had gehad tussen Nijmegen en Arnhem en de auto had moeten laten staan langs de Rijksweg; dat op deze auto een paar mooie mistlampen hadden gezeten, die de volgende dag, toen A. A. bij zijn auto terugkwam, gestolen bleken te zijn; dat hij op 10 juli 1968 met de soldaten A. A. en B. B. afsprak de daaropvolgende nacht op jacht te gaan naar een paar andere mistlampen voor de auto van A. A.;

dat hij op 11 juli 1968 omstreeks 00.30 uur op de Zijpendaalweg te Arnhem bij A. A. en B. B. is ingestapt, waarna zij met hun drieën in Arnhem zijn gaan rondrijden, op zoek naar een auto, waarop mistlampen zaten; dat zij na ongeveer anderhalf uur rijden in de Hobbemastraat te Arnhem arriveerden; dat hij aldaar een Fiat zag staan, met twee mistlampen op de voorbumper gemonteerd; dat A. A. toen stopte en zij zijn uitgestapt en naar de Fiat zijn gelopen; dat hij, C. C., toen aan de lampen en de bumper heeft gevoeld hoe de mistlampen waren gemonteerd; dat hij op dat moment hoorde dat ergens in de straat een deur van een woning werd geopend en zag dat iemand met een geweer bewapend naar buiten kwam; dat hij zag dat deze man op hem kwam toelopen en tegen hem zei: „staan blijven“; dat de man, die inmiddels bij hem was gekomen, hem met het geweer onder schot hield en hem beval diens woning binnen te gaan, alwaar de politie werd gebeld; dat hij toegeeft te hebben gepoogd de mistlampen van de auto merk Fiat, die geparkeerd stond in de Hobbemastraat te Arnhem en die hem niet in eigendom toebehoorden, weg te nemen; dat hij van de eigenaar van bedoelde auto geen toestemming had gekregen om dit te doen;

2. Frederik van Hall, geboren te Elspeet (gemeente Ermelo) op 18 maart 1945, van beroep: schoorsteenbouwer, wonende te Arnhem, Hobbemastraat 2:

dat hij op 10 juli 1968 omstreeks 23.00 uur, de hem in eigendom toebehorende Fiat personenauto, voorzien van het kenteken 22-64 DR, heeft geparkeerd op de hoek van de Hobbemastraat en de Ruisdaelstraat te Arnhem; dat hij op 11 juli 1968, omstreeks 02.00 uur, vanuit het raam van zijn slaapkamer in perceel Hobbemastraat 2 te Arnhem, zag dat buiten een Morris personenauto reed; dat hij zag dat deze auto op de splitsing Ruisdaelstraat-Hobbemastraat keerde en terugreed in dezelfde richting vanwaar deze was gekomen; dat hij zag dat genoemde auto ongeveer 50 meter voorbij zijn woning stopte en dat er toen drie personen

uitstapten, die allen op zijn Fiat aflieden; dat hij zag dat een van hen, nadat hij bij zijn, Van Halls, auto was aangekomen, onmiddellijk aan het werk ging, met de kennelijke bedoeling de twee op zijn auto aanwezige mistlampen er af te halen; dat hij zag, dat een ander van hem op enige afstand bleef staan; dat hij, Van Hall, toen onmiddellijk een jachtgeweer heeft gepakt en hierna naar buiten is gegaan en toen één van deze personen onder bedreiging van zijn jachtgeweer zijn woning heeft binnengebracht, alwaar hij de politie heeft gebeld;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal No. 36160 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 11 juli 1968 getekend door Tom Rang en Rolf Meijerink, respectievelijk hoofdagent en agent van gemeentepolitie te Arnhem, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

dat zij op 11 juli 1968 te omstreeks 02.30 uur in het perceel Hobbemastraat 2 te Arnhem een persoon hebben aangehouden, die volgens de verklaring van de bewoner van voornoemd perceel, F. van Hal (zijnde dit kennelijk een schrijf- of tikfout voor F. van Hall), in die woning was binnengebracht; dat bedoelde persoon opgaf genaamd te zijn: C. C., geboren te Amsterdam op 29 september 1947, dienstplichtig soldaat, wonende te Amsterdam, Garde Jagers, 12e Pantserinfanteriebataljon, Oranje Kazerne;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 11 juli 1968 te Arnhem met het voornemen opzettelijk te-
„zamen en in vereniging met anderen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening weg te nemen enige mistlampen toebehorende aan
„anderen of een ander dan hem, beklagde en zijn medebeklaagden,
„opzettelijk ter uitvoering van voormeld voornemen en voormeld misdrijf, na met B. B. en C. C. te hebben afgesproken „op jacht te gaan naar
„„een paar mistlampen”, met voornoemde personen in de nacht heeft
„rondgereden door de stad en toen, nadat hij en beide andere genoemde
„personen waren uitgestapt uit de auto, waarin zij rondreden, met beide
„andere beklagden is toegelopen op een geparkeerde personenauto en
„terwijl zijn medebeklaagde C. C. keek en voelde hoe de zich op deze
„auto bevindende mistlampen waren bevestigd, (welke toebehoorden,
„naar hij begreep, aan anderen of een ander dan hem, beklagde en zijn
„medebeklaagden) heeft uitgekeken naar onraad, zijnde de algehele uitvoering van het voorgenomen misdrijf niet voltooid, uitsluitend ten-
„gevolge van de omstandigheid, dat hij en zijn medebeklaagden werden
„opgeschrikt door de met een geweer bewapende eigenaar van deze geparkeerde auto en mistlampen, door wiens verschijning hij op de vlucht
„is geslagen”;

Overwegende, dat door de raadsman van beklagde ter terechtzitting

nog is betoogd dat hetgeen ten laste is gelegd geen strafbaar feit oplevert, met name dat er geen sprake kan zijn van een strafbare poging aangezien *C. C.* nog niet bezig was met een uitvoeringshandeling maar was blijven steken in het stadium van de voorbereidingshandelingen;

Overwegende, dat het Hof dit betoog verwerpt aangezien naar het oordeel van het Hof onder de omstandigheden van het gebeuren de manipulaties van *C. C.* met betrekking tot de weg te nemen mistlampen zijn te beschouwen als een begin van uitvoering van de voorgenomen diefstal van die lampen;

Overwegende, dat het bewezene dient te worden gekwalificeerd als:
„Het medeplegen van poging tot diefstal door twee *of* meer verenigde „personen“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 311 *junctis* de artikelen 310, 45 en 47 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde primair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat nu het primair ten laste gelegde als bewezen is aangenomen, het subsidiair tenlastegelegde onderzoek noch beslissing behoeft;

Overwegende dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan, mede gelet op de persoon des daders en het omtrent hem d.d. 25 juni 1969 uitgebrachte en ten processe aanwezige voorlichtingsrapport van de afdeling Rotterdam van het Nederlands Genootschap tot Reclasering;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep, en opnieuw rechtdoende:

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Vooroordeelt beklagde tot betaling van een geldboete van honderdvijftig (f 150,—), met bepaling dat die geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van vijftien dagen;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde primair meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven uitdrukkelijk bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 10 september 1969

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker,
Generaal-Majoor Coopmans, Commodore Bruinier;
Raadsman: Mr. H. de Waard te Rotterdam.

Zie de hiervoor afgedrukte sententie.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de arrondissementskrijgsraad te Arnhem, appellant van een vonnis op 12 december 1968 door die Krijgsraad tenlaste van de na te noemen beklaagde geweest, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen B. B., geboren 22 februari 1947, destijds dpl. soldaat I, thans met groot verlof, geïntimeerde, en van B. B. voornoemd, appellant, tegen de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad voornoemd, geïntimeerde;

Post alia:

Overwegende dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 11 juli 1968 te Arnhem met het voornemen opzettelijk te-
„zamen en in vereniging met anderen, met het oogmerk van wederrechte-
„lijke toeëigening weg te nemen enige mistlampen, toebehorende aan
„anderen of een ander dan hem, beklagde en zijn mede-beklaagden, op-
„zettelijk ter uitvoering van voormeld voornemen en voormeld misdrijf,
„na met A. A. en C. C. te hebben afgesproken „op jacht te gaan naar een
„„paar mistlampen" met voornoemde personen in de nacht heeft rond-
„gereden door de stad en toen, nadat hij en beide andere genoemde per-
„sonen waren uitgestapt uit de auto, waarin zij rondreden met beide
„andere beklagden is toegelopen op een geparkeerde personenauto en
„terwijl zijn mede-beklaagde C. C. keek en voelde hoe de zich op deze
„auto bevindende mistlampen waren bevestigd, (welke toebehoorden,
„naar hij begreep, aan anderen of een ander dan hem beklagde en zijn
„mede-beklaagden) heeft uitgekeken naar onraad, zijnde de algehele uit-
„voering van het voorgenomen misdrijf niet voltooid, uitsluitend ten-
„gevolge van de omstandigheid, dat hij en zijn mede-beklaagden werden
„opgeschrikt door de met een geweer bewapende eigenaar van deze ge-
„parkeerde auto en mistlampen, door wiens verschijning hij op de vlucht
„is geslagen";

Overwegende, dat door de raadsman van beklagde ter terechtzitting nog is betoogd dat hetgeen ten laste is gelegd geen strafbaar feit oplevert met name dat er geen sprake kan zijn van een strafbare poging aangezien

C. C. nog niet bezig was met een uitvoeringshandeling maar was blijven steken in het stadium van de voorbereidingshandelingen;

Overwegende, dat het Hof dit betoog verwerpt aangezien naar het oordeel van het Hof onder de omstandigheden van het gebeuren de manipulaties van C. C. met betrekking tot de weg te nemen mistlampen zijn te beschouwen als een begin van uitvoering van de voorgenomen diefstal van die lampen;

Overwegende, dat het bewezene dient te worden gekwalificeerd als:

„*Het medeplegen van poging tot diefstal door twee of meer verenigde personen*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 311 junctis de artikelen 310, 45 en 47 van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 100,—, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van tien dagen — *Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 10 september 1969

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, **Schout-bij-Nacht Bakker**, Generaal-Majoor Coopmans, Commodore **Bruinier** en **Generaal-Majoor van Nass** (plv.);

Raadsman: Majoor der Mariniers **A. J. Hakkert**.

Aangifte doen van een strafbaar feit, wetende dat het niet gepleegd is: beklagde, matroos der 2e klasse, had te Curaçao eerst aan zijn oudste officier en vervolgens aan de sergeant der mariniers, groepscommandant van de afdeling Militaire Patrouilles in de Nederlandse Antillen — in strijd met de waarheid — gemeld dat een diefstal was gepleegd.

Het Hof bevestigt de veroordeling, door de Permanente Krijgsraad voor de Zeemacht in de Nederlandse Antillen uitgesproken en overweegt dat, aangezien artikel 4 R.Z. aan elke officier en onderofficier de verplichting oplegt om van te zijner kennis gekomen strafbare feiten te rapporteren aan de commandant waaronder de verdachte ressorteert, beklagde door zijn aangifte de opsporing in gang heeft gezet, zijnde die commandant uit kracht van artikel 6 R.Z. verplicht, de zaak te onderzoeken.

Wel is bij de processtukken aanwezig een „Memorie van Appel” van de Fiscaal, maar niet een akte als bedoeld in artikel 212 R.Z., inhoudende een tijdig door de Fiscaal ingesteld hoger beroep, zodat aangenomen moet worden dat door de Fiscaal geen gebruik is gemaakt van zijn recht van appel.

(R.Z. art. 4, 6, 212; W.Sr. art. 188).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van K. E. C. D. J., matroos der tweede klasse, destijds dienende bij de marinebasis „Parera”, thans bij de Marinekazerne te Amsterdam, geboren 8 maart 1947, appellant van een vonnis, op 15 maart 1969 door de Permanente Krijgsraad in de Nederlandse Antillen geweest, tegen de Fiscaal bij de Krijgsraad voornoemd, geïntimeerde, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat bij de processtukken aanwezig is een „Memorie „van Appel”, gedagtekend 20 maart 1969 en ondertekend door de Fiscaal van de Krijgsraad voornoemd; dat echter — nu niet bij deze stukken werd aangetroffen een akte als bedoeld in artikel 212 van de Rechtspleging bij de Zeemacht, inhoudend dat meergenoemde Fiscaal tijdig bij de secretaris van voornoemde Krijgsraad appel van voornoemd vonnis heeft ingesteld — moet worden aangenomen, dat zijdens de Fiscaal voornoemd geen gebruik werd gemaakt van het recht van hoger beroep tegen voornoemd vonnis;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklagde opgelegde hoofd- en bijkomende straf, zijnde het Hof van mening dat er termen aanwezig zijn om de bijkomende straf niet te handhaven;

Overwegende, dat gelijk in voornoemd vonnis als bewezen is **aangeno-**men, beklagde op 29 maart 1968 te Curaçao de aangifte heeft gedaan, als nader omschreven in de bewezenverklaring, in eerste instantie aan de oudste officier van Hr. Ms. „L 9609 en vervolgens aan de sergeant der mariniers, groepscommandant van de afdeling marinepatrouilles in de Nederlandse Antillen;

Overwegende, dat de vraag kan worden gesteld of deze aangifte is een aangifte als bedoeld in artikel 188 van het Wetboek van Strafrecht en of mitsdien genoemd artikel wel op het onder 2 in voornoemd vonnis tenlastegelegde en bewezen verklaarde feit van toepassing is;

Overwegende, dat het Hof deze vraag bevestigend beantwoordt;

Overwegende immers, dat uit de wetsgeschiedenis blijkt, dat artikel 188 van het Wetboek van Strafrecht in de 8ste titel van het Tweede Boek van dat Wetboek, welke titel het opschrift draagt „Misdriften tegen het „openbaar gezag”, is ondergebracht om strafbaar te stellen benadeling van de Staatsdienst door misleiding van de Justitie (Zie Memorie van Toelichting, Smidt 2e druk, blz. 188); dat dit misdrijf dus is gepleegd, als de dader de Justitie in actie heeft gebracht ter zake van een strafbaar feit, waarvan hij weet dat het niet gepleegd is; dat de Rechtsmachtinmilitaire

zaken, waaronder niet alleen de berechting van strafbare feiten, maar ook de opsporing daarvan en het vooronderzoek is te begrijpen, blijkens de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof en de Wetten op de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht en bij de Zeemacht, is opgedragen, wat de berechting betreft, aan het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden, en, wat de opsporing en het vooronderzoek betreft, aan de militaire autoriteiten in voege als in laatstgenoemde wetten is aangegeven; dat artikel 4 van de Rechtspleging bij de Zeemacht elke officier en onderofficierde verplichting oplegt om van het (te zijner kennis gekomen strafbaar) feit terstond te rapporteren aan de commanderende officier onder welke de verdachte ressorteert; dat de betekenis van genoemd artikel 4 meebracht de verplichting voor hoger-genoemde oudste officieren sergeant der mariniers om de hun door de beklagde aangegeven diefstal te rapporteren aan de commandant van de marinebasis „Parera” te Curaçao, die uit kracht van artikel 6 van de Rechtspleging bij de Zeemacht verplicht was de zaak te onderzoeken; dat mitsdien artikel 188 van het Wetboek van Strafrecht op het onder 2 tenlastegelegde en bewezen verklaarde feit van toepassing is;

Overwegende, dat het Hof na te noemen straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, de omstandigheden waaronder ze werden begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met uitzondering van artikel 23 van het Wetboek van Militair Strafrecht en nog gelet op artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd, doch alleen voorzover de aan beklagde opgelegde hoofd- en bijkomende straf betreft en de daarop betrekking hebbende overweging;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende;

Veroordeelt beklagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van twee maanden;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

NASCHRIFT

Het grote belang van deze sententie ligt niet in „de onderhavige vrij on-, benullige misleiding van de militaire justitie, die de militaire rechtsorde „niet op haar grondvesten deed schudden”, zoals de Fiscaal FRANKEN schreef in zijn Memorie van Appel bij het vonnis van de Zeekrijgsraad te Willemsoord van 24 februari 1937 (M.R.T. XXXIII, blz. 168 e.v.) maar in het feit dat er bestaat „een militaire maatschappij met een eigen wettelijke „regeling op het stuk van opsporing en vervolging. In die maatschappij is de „commandant belast met de opsporing . . .” (Naschrift bij het vonnis van de Krijgsraad te Velde West van 5 juni 1947, M.R.T. XL, blz. 617 e.v.).

Het is goed, deze beginselen voor ogen te houden, omdat het niet altijd zal gaan om vrij onbenullige misleidingen van de militaire justitie.

Zoals in bovenstaande sententie, is ook uitgemaakt bij sententie van 23 april 1937, M.R.T. XXXIII, blz. 163 en vonnis van de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten, van 17 maart 1944, M.R.T. XLI, blz. 35.

W. H. V.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 19 november 1969

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Bruinier.

Niet-ontvankelijk hoger beroep, nu het is ingesteld nadat de beklaagde op de dag van de uitspraak van het vonnis afstand heeft gedaan van het recht van appel. Door deze verklaring was voor beklaagde op die datum de termijn van appel verstreken.

(P.I. art. 75, R.L. art. 211).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van C. L., geboren 20 december 1948, dpl. sld., appellant;

Gezien . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat beklaagde, blijkens een zich bij de processtukken bevindende akte, opgemaakt door de secretaris bij de arrondissements-krijgsraad te 's-Gravenhage, op 13 augustus 1969 afstand heeft gedaan van het recht om in hoger beroep te komen van het door die Krijgsraad op 13 augustus 1969 tegen hem gewezen vonnis, waardoor op deze datum voor hem de termijn van appel was verstreken, zodat hij in het door hem, blijkens hiervan door voornoemde secretaris opgemaakte akte, op 20 augustus 1969 tegen voormeld vonnis ingestelde hoger beroep, niet kan worden ontvangen;

Gezien artikel 211 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht, j^o 75 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklaagde niet ontvankelijk in het door hem ingestelde hoger beroep.

NASCHRIFT

Het Hof construeert het doen van afstand van het recht van hoger beroep als een per dat moment verstrijken van de appeltermijn. Dit geschiedt op de voet van artikel 211 R.L., waar met zovele woorden vermeld is dat door het „berusten. . . de termijn van appel” verstrijkt.

W. H. V.

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht

Vonnis van 27 juni 1968

Wvd. President: Mr. A. J. Veldman; *Leden:* J. F. Jongepier, Kapitein ter zee van administratie, A. J. Knegtmans, Luitenant-Kolonel der mariniers;

Raadsman: Luitenant ter zee van vakdiensten der 2e klasse oudste categorie G. A. van Schooten;

„Opzettelijke ongehoorzaamheid“: op de tot hem gerichte order om zich naar de bottelarij te begeven, geantwoord: „Dat doe ik niet, ik ben dienstweigeraar“.

Beklaagde is lijdende aan een gebrekkige ontwikkeling der geestvermogens;

Veroordeling tot een geldboete van f 150,—.

(W.M.Sr. art. 114; W.Sr. art. 37a).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen L. N., matroos der 2e klasse, geboren 25 december 1947, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 4 juni 1968 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als matroos der 2e klasse bij de zeemacht op of omstreeks 3 januari 1968 te ongeveer 08.20 uur te Den Helder aan boord van Hr. Ms. Potvis, toen zijn meerdere, luitenant ter zee der 2e klasse, oudste categorie P. Vis in diens hoedanigheid van oudste officier, hem, beklaagde, de order had gegeven naar de bottelarij van de Onderzee-, dienstkazerne te gaan om daar werkzaamheden te verrichten, daartoe, tot hem, beklaagde, zeggende: „Ga nu naar de bottelarij“, althans worden van dergelijke bevelende strekking gebruikende, opzettelijk daarop, tegen bedoelde officier heeft gezegd: „Dat doe ik niet, ik ben dienstweigeraar“, althans woorden heeft gebezigd van een dergelijke weigerende strekking en niet naar de bottelarij van de Onderzeedienstkazerne, is gegaan“;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde op 26 juli 1965 als matroos der 3e klasse bij de zeemacht is aangenomen en thans nog als matroos der 2e klasse bij de zeemacht dient;

Overwegende, dat ten processe zakelijk gerelateerd heeft verklaard: L. N., oud 20 jaar, *als beklaagde:*

dat hij op 3 januari 1968, toen hij diende als matroos der 2e klasse bij

de zeemacht, te ongeveer 08.20 uur te Den Helder aan boord van Hr. Ms. Potvis, van een meerdere van hem, de luitenant ter zee der 2e klasse OC Vis, die oudste officier aan boord was, een order heeft gekregen om naar de bottelarij van de Onderzeedienstkazerne te gaan teneinde aldaar werkzaamheden te verrichten; dat luitenant ter zee Vis tegen hem zei: „Ga nu naar de bottelarij”, althans woorden van dergelijke strekking; dat hij begreep, dat dit een opdracht was doch dat hij daarop tegen luitenant ter zee Vis heeft gezegd: „Dat doe ik niet, ik ben dienstweigeraar”, althans woorden van dergelijke strekking en dat hij daarop niet naar de bottelarij van de Onderzeedienstkazerne is gegaan; dat de luitenant ter zee Vis diens opdracht nog heeft herhaald doch dat hij heeft volhard in zijn weigering;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is en voorgelezen een door J. van Dongen, sergeant van speciale diensten (rechercheur), tevens onbezoldigd ambtenaar van het korps Rijkspolitie, d.d. 5 januari 1968 op ambtseed opgemaakt en getekend procesverbaal, houdende onder meer de verklaring van P. Vis, oud 29 jaar, luidende zakelijk gerelateerd:

dat hij luitenant ter zee der 2e klasse OC is en als oudste officier aan boord van Hr. Ms. Potvis is tewerkgesteld; dat op 3 januari 1968 te omstreeks 08.20 uur de kwartiermeester Schulken bij hem kwam en hem meedeelde, dat de matroos der 2e klasse N. dienst weigerde; dat Schulken zei, dat N. weigerde naar de bottelarij van de Onderzeedienstkazerne te gaan om daar werkzaamheden te verrichten; dat matroos N. vervolgens bij hem werd gebracht waarop hij deze vroeg waarom deze de opdracht van kwartiermeester Schulken had geweigerd uit te voeren; dat matroos N. daarop tegen hem zei: „Ik weiger dienst, ik ben dienstweigeraar”; althans woorden van dergelijke strekking; dat hij N. erop wees, dat diens houding voor hem zeer ernstige consequenties met zich meebrachten waarop deze hem antwoordde zich daarvan bewust te zijn; dat hij N. vervolgens vroeg of deze de opdracht van kwartiermeester Schulken had begrepen waarop deze eveneens bevestigend antwoordde; dat hij N. hierna persoonlijk de opdracht gaf zich naar de bottelarij te begeven, zeggende: „Ga nu naar de bottelarij”, althans woorden van een dergelijke strekking; dat matroos N. daarop tegen hem zei: „Dat doe ik niet, ik „ben dienstweigeraar”, althans woorden van een dergelijke strekking; dat hij, omdat N. niet voor rede vatbaar was, deze voorlopig arrest liet aanzeggen te ondergaan in de vorm van streng arrest;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen met beklagdes schuld eraan hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gekwalificeerd als: „Opzettelijke *ongehoorzaamheid*”;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is en voorgelezen een door H. Havinga, zenuwarts te Voorburg, na de eed als deskundige te hebben

afgelegd, d.d. 14 mei 1968 betreffende beklagde opgemaakt en getekend psychiatrisch rapport, waarvan de conclusie luidt:

dat beklagde tijdens het begaan van het feit lijdend was aan een gebrekkige ontwikkeling der geestvermogens in de zin van een duidelijk disharmonische, kwetsbare, infantiele en labiele structuur, met een masochistische gevoelsinstelling die hem martelaarschap doet begeren; dat bovengenoemde gebrekkige ontwikkeling der geestvermogens niet opheffend of beperkend werkte op de geschiktheid om de feitelijke strekking en het ongeoorloofde van het begane feit te beseffen, wèl beperkend werkte op de mogelijkheid tot wilsbepaling; dat althans niet kan worden verklaard, dat het feit buiten de invloed van genoemde factor stond;

Overwegende, dat er naar 's Krijgsraads oordeel niet een zodanig verband bestaat tussen de geconstateerde ziekelijke storing en gebrekkige ontwikkeling van beklagdes geestvermogens en het gepleegde feit, dat dit feit hem deswege in het geheel niet zou kunnen worden toegerekend dat derhalve ten aanzien van beklagde recht gedaan behoort te worden naar de bepalingen van de 2e titel van het eerste boek van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van beklagde een geldboete van *honderdvijftig* gulden, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door een hechtenis van vijftien dagen passend is; (. . . enz.; Red.).

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht

Vonnis van 11 juli 1968

Wvd. President: Mr. A. J. Veldman; Leden: P. J. J. Wirth, Kapitein-luitenant ter zee, A. J. Knechtmans, Luitenant-Kolonel der mariniers; Raadsman: Luitenant ter zee van vakdiensten der 2e klasse oudste categorie G. A. van Schooten.

Medeplichtigheid aan diefstal door inklimming, meermalen gepleegd. Beklagde had meermalen aan de hoofddader gelegenheid tot het plegen van inbraken verschaft door de hoofddader telkens, met z'n auto, te ver naar plaatsen waar inbraken konden worden gepleegd, speciaal plaatsen waar een kermis of een feest plaats vond.

Heling, meermalen gepleegd: telkens van de hoofddader een deel van de buit ten geschenke aangenomen.

(W.Sr. art. 48, 310, 311, 416).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. D., kok der le klasse, geboren 30 juli 1932, beklaagde.

Gezien: . . . enz.

Gezien de dagvaarding d.d. 19 juni 1968 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

1 dat hij op 5 augustus 1967, op 26 augustus 1967 en op 8 september 1967 telkens in Nederland telkens opzettelijk aan D. E. op diens verzoek en na daartoe met E. een afspraak te hebben gemaakt, inhoudende, dat hij, beklaagde, E. per auto naar diverse plaatsen in Nederland zou brengen teneinde laatstgenoemde in staat te stellen aldaar inbraken te plegen, gelegenheid heeft verschafte tot het:

a . op 5 augustus 1967 te Heerhugowaard na te zijn ingeklommen in perceel Middenweg 135 met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening wegnemen van o.a. een geldbedrag groot ongeveer f 3500,— à f 3750,—, althans enig geldbedrag, welk geldbedrag toebehoorde aan P. Joon, althans aan een ander of aan anderen dan aan E. en/of aan beklaagde;

b. op 26 augustus 1967 te Harlingen na te zijn ingeklommen in perceel Hoogstraat 41 met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening wegnemen van o.a. een geldbedrag groot ongeveer f 3500,— à f 4000,—, althans enig geldbedrag, welk geldbedrag toebehoorde aan L. van der Veen, althans aan een ander of aan anderen dan aan E. en/of aan beklaagde;

c . op 8 september 1967 te Wieringen, na te zijn ingeklommen in perceel Westerlanderweg 138 met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening wegnemen van een geldbedrag groot ongeveer f 60,—, althans enig geldbedrag, welk geldbedrag toebehoorde aan P. Ottens, althans aan een ander of aan anderen dan aan E. en/of aan beklaagde;

„hebbende hij immers opzettelijk op genoemde tijdstippen genoemde E. in zijn, beklaagdes auto, respectievelijk gebracht van Schagen naar Heerhugowaard, van Den Helder naar Harlingen en van Den Helder naar Wieringen, waarop laatstgenoemde bovenvermelde inbraken heeft gepleegd;

2 dat hij op of omstreeks 5 augustus 1967 in de omgeving van Heerhugowaard, althans in de provincie Noord-Holland, opzettelijk een geldbedrag, groot ongeveer f 2000,—, althans enig geldbedrag, welk geldbedrag naar hij wist door D. E. door diefstal met inklimming, in ieder geval door misdrijf, was verkregen, van deze E. als geschenk heeft aangenomen;

3 dat hij op of omstreeks 7 september 1967 te Den Helder, althans elders in Nederland, opzettelijk een geldbedrag groot ongeveer f 120,—, althans enig geldbedrag, welk geldbedrag naar hij wist door D. E. door

„diefstal met inklimming, in ieder geval door misdrijf, was verkregen, „van deze E. als geschenk heeft aangenomen”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde op 9 januari 1950 als kok der 3e klasse bij de Zeemacht is aangenomen en op 1 februari 1968 als kok der 1e klasse is ontslagen;

Overwegende, dat ten processe zakelijk gerelateerd hebben verklaard:

J. D., oud 35 jaar, *als beklagde*:

1. dat hij op 5 augustus 1967, op 26 augustus 1967 en op 8 september 1967 aan D. E. gelegenheid heeft gegeven op diverse plaatsen in Nederland inbraken te plegen door hem met zijn auto, merk Renault, gekentekend . . ., naar die plaatsen te rijden en hem zodoende in staat te stellen aldaar inbraken te plegen; dat E. hem daartoe telkenmale had verzocht en een afspraak had gemaakt om deze naar de plaats te rijden waar deze wilde inbreken;

2. dat E. hem op 5 augustus 1967 had opgebeld en een afspraak had gemaakt inhoudende dat hij, beklagde, E. uit Schagen, bij het busstation, tegenover het station van de Nederlandse Spoorwegen zou ophalen; dat hij met zijn auto vanuit Den Helder naar Schagen is gegaan, waar hij omstreeks 20.30 uur E. ophaalde, die aldaar bij hem in de auto stapte; dat zij, na in Schagen nog wat rond gereden te hebben en een biertje te hebben gedronken, zijn doorgereden naar Heerhugowaard; dat E. hier zijn slag wilde slaan; dat E., nadat hij, beklagde, zijn auto had gestopt in een parkeerhaven van de weg, die dwars door Heerhugowaard loopt, is uitgestapt; dat hij daar ongeveer anderhalf uur heeft gewacht; dat hij zag, toen E. terugkwam, dat deze iets onder diens jasje met zich meedroeg; dat hij, toen zij beiden in de auto zaten, zag dat E. een geldkistje bij zich had; dat E. tijdens de rit het kistje opende en dat hij de inhoud controleerde; dat hij zag, dat de inhoud van het kistje uit bankbiljetten bestond; dat E. deze bankbiljetten daarna in de auto heeft verdeeld, door telkens een bankbiljet van de stapel te nemen en te zeggen: „Een voor mij, een „voor jou”; dat het gedeelte dat E. voor hem had uitgeteld vervolgens door deze aan hem werd gegeven, hetwelk hij als een geschenk heeft aangenomen en in zijn zak heeft gestoken; dat hij in elk geval wist, dat het geld afkomstig was van diefstal en dat E. geen recht of toestemming had zich dit geld toe te eigenen; dat hij niet weet hoe groot het geldbedrag was, dat E. had weggenomen, doch aangezien hij zelf ongeveer f 1500,— kreeg moet het ongeveer f 3000,— geweest zijn; dat het bedrag ook wel groter geweest kan zijn;

3. dat hij op 26 augustus 1967, na een afspraak met E. gemaakt te hebben en na te ongeveer 18.30 uur uit Den Helder te zijn vertrokken met zijn vrouw en E., naar Friesland is gereden; dat zijn vrouw op de hoogte was van het feit dat hij E. naar Friesland moest brengen, waar deze zou gaan inbreken; dat zij omstreeks 20.00 uur door Harlingen kwamen,

waar die avond feest met vuurwerk was; dat E. opmerkte dat zij met de neus in de boter vielen en dat hij op verzoek van E. daar is gestopt; dat zij allen zijn uitgestapt en dat E. alleen is weggegaan; dat zij, na nog wat rond gelopen te hebben en na naar het vuurwerk te hebben gekeken, omstreeks 21.00 uur naar de auto zijn teruggegaan, waar zij E. aantroffen; dat E. aan zijn vrouw toen een enveloppe of iets dergelijks gaf; dat hij wel vermoedde dat er geld in zat; dat zij daarna allen zijn ingestapt en dat hij daarna Harlingen is uitgereden in de richting Leeuwarden; dat hij, voordat hij Harlingen uit was, nog even is gestopt om wat patat-frites te eten; dat E. toen ook is uitgestapt en weer is verdwenen; dat E. na ongeveer een half uur terugkwam en hem, beklaagde, aanwijzingen gaf om enkele straten verder te stoppen; dat E. daar uitstapte en dat hij zag dat E. achter een heg vandaan een grijze regenjas met iets daaronder weg-pakte; dat E. bij de auto gekomen, de regenjas terug achter de heg gooide; dat hij zag dat in de regenjas een geldkistje had gezeten, dat E. in de auto deponeerde; dat hij zag, toen zij buiten Harlingen waren gekomen, dat E. bezig was met de verdeling van het geld uit het geldkistje, terwijl deze zei: „Een voor Mikkie, een voor Jopie“; dat het totale geldbedrag, wat E. toen had weten te bemachtigen ongeveer f 400,— was;

4. dat hij op 8 september 1967 E., nadat E. hem dit verzocht had, reed door verschillende dorpen in de kop van Noord-Holland; dat zij vanuit Den Helder vertrokken; dat zij omstreeks 21.30 uur door de Haukes te Wieringen reden; dat E. hem in die plaats beduidde te stoppen, bij een huis waar licht brandde en waaraan een bord hing met het woord „poulier” erop; dat E. daar is uitgestapt en dat hij zag dat E. naast dit huis door een tuintje verdween; dat E. een minuut of vijftien later terugkwam en dat hij weer doorreed op weg naar Den Helder; dat E. hem in de auto vertelde dat het huis, waarin hij was geweest leeg stond, maar dat hij in een laatje toch nog wat geld had gevonden; dat E. van dit geld later op de rit in Den Helder zijn benzine heeft betaald; dat E. daarna met hem mee naar huis is gegaan en aldaar zijn zakken heeft leeggehaald; dat toen bleek dat hij allemaal los geld in zijn zak had tot een bedrag van ongeveer f 45,—; dat E. ongeveer f 15,— voor zijn benzine had betaald; dat E. derhalve in de Haukes te Wieringen ongeveer f 60,— weggenomen had; dat hij ook toen begreep, dat E. te Wieringen geld had weggenomen, wat deze niet toebehoorde en dat deze geen toestemming of recht had dat geld weg te nemen;

5. dat hij op 7 september 1967 bij hem thuis in Den Helder te omstreeks 23.00 uur van F. een geldbedrag van ongeveer f 120,— als geschenk heeft aangenomen; dat hij wist, dat E. dat geld die avond in Sneek door diefstal had verkregen, nadat hij hem in zijn auto onder andere naar Sneek had gereden; dat hij wist dat, terwijl hij met zijn auto ergens in Sneek stond te wachten, E. aldaar bezig was om te trachten ergens in te breken, om geld te bemachtigen; dat E. hem op de terugweg naar Den

Helder vertelde, dat deze in Sneek alleen maar los geld had weten te bemachtigen welk losse geld deze bij hem thuis op de tafel deponeerde; dat E. en hij dit geld hebben geteld, hetwelk ongeveer f 300,— bleek te zijn; dat E. hem van dit geld ongeveer f 120,— gaf;

D. E., oud 34 jaar, *als* getuige:

dat hij in de zomer van 1967 zoekende was naar woonruimte en daardoor in contact kwam met de heer en mevrouw D. alwaar hij een kamer kreeg; dat D. hem reeds na enkele dagen benaderde met het voorstel of hij er bezwaar tegen bad om, als zij iets wisten, ergens in te breken, omdat deze nogal omhoog zat met grote schulden; dat hij met dit voorstel akkoord ging; dat, omdat hij alleen tijdens de weekends bij de familie D. kwam, alsdan werd overlegd waar mogelijk zou kunnen worden ingebroken; dat mevrouw D. hierbij ook altijd aanwezig was; dat zij begonnen zijn met enkele inbraken in Den Helder en dat zij vervolgens die plaatsen in de omgeving gingen bezoeken waar feesten, een kermis, of iets dergelijks werden gegeven; dat zij alsdan in de auto van D. reden naar de uitgezochte plaats, waarbij zij ieder naar een kant uitkeken naar een geschikt pand; dat indien zij een geschikt pand vonden, hij naar binnen zou gaan, terwijl D. met diens auto op de uitkijk bleef staan; dat deze bij gevaar zou waarschuwen door middel van de lichten of de claxon van diens auto; dat hij altijd degene was, die naar binnen ging, omdat D. daar zelf niet geschikt voor was, naar diens zeggen en het ook niet durfde;

1. dat hij zich herinnert dat D. en hijzelf op een zaterdagavond, 5 augustus 1967, vanuit Schagen in de auto van J. D. wat zijn gaan rondrijden op zoek naar een geschikt pand om in te breken; dat zij op een gegeven moment, toen het al donker was, in Heerhugowaard zijn gekomen, waar zij zijn gestopt bij een slagerij; dat hij daar een kasregister heeft weggehaald, waar praktisch geen geld in bleek te zitten; dat zij dit kasregister even buiten Heerhugowaard in een sloot hebben gegooid; dat zij daarop zijn teruggereeden, Heerhugowaard in en een onverlichte rijwielzaak zagen; dat hij daar toen is ingeklommen, terwijl D. met diens auto even voorbij dit pand op de uitkijk stond; dat hij uit dit pand een geldkistje heeft meegenomen; dat zij beiden vervolgens Heerhugowaard weer zijn uitgereden; dat hij tijdens het rijden het kistje heeft opengebroken en daarin een groot aantal bankbiljetten aantrof; dat hij deze bankbiljetten daarop in de auto heeft verdeeld, door twee gelijke stapeltjes te maken; dat hij onmiddellijk na het verdelen zijn stapeltje heeft nageteld; dat dit ruim f 2000,— bleek te zijn; dat hij het andere stapeltje aan D. gaf; dat het genoemde geldbedrag van f 4000,— hem niet toebehoorde en dat hij van niemand recht of toestemming had gekregen om dat geld na inklimming in dat pand weg te nemen;

2. dat hij, wederom op een zaterdagavond, 26 augustus 1967, met D. en zijn vrouw had afgesproken dat zij drieën die avond weer op pad zouden gaan om in te breken; dat zij die avond geen vast doel hadden en op

een zeker moment met de auto van D. door Harlingen reden; dat hier feest bleek te zijn met vuurwerk, wat voor hun doel goed uitkwam; dat D. diens auto in een winkelstraat parkeerde; dat hij toen in een fietsenzaak is ingeklimmen en aldaar een busje met geld heeft gevonden; dat hij het geld los in zijn zak heeft gestopt; dat hij het geld, weer teruggekomen bij de D's aan mevrouw D. heeft gegeven; dat zij daarna nog wat in Harlingen hebben rondgereden op zoek naar een ander object; dat zij in een stille wijk van Harlingen een onverlicht winkelpand aantreffen, wat hun wel geschikt leek voor een bezoek; dat hij daarop in dat pand is ingeklimmen en in dat pand een geldkistje heeft gevonden, dat hij meenam; dat hij het kistje toen in een vlakbij gelegen zijstraat onder een jas heeft verstopt; dat hij toen met de auto van D. naar de plek is gereden waar hij het kistje had verborgen; dat hij toen het kistje heeft gepakt; dat hij in de auto het kistje heeft opengebroken en zag dat er vrij veel bankbiljetten in zaten; dat hij samen met mevrouw D. onmiddellijk is begonnen het geld te verdelen; dat het bedrag, dat in het geldkistje had gezeten in totaal na telling ongeveer f 4000,— bleek te zijn; dat hij wist dat dit geldbedrag van ongeveer f 4000,— hem niet toebehoorde en dat hij geen recht of toestemming had dit geld weg te nemen;

3. dat D. en hijzelf op 8 september 1967 hadden afgesproken, om 's avonds in de kop van Noord-Holland nog wat te gaan rondrijden op zoek naar een geschikt object om in te breken; dat zij op een gegeven moment in de Haukes te Wieringen tenslotte een pand in het donker zagen, wat hen wel geschikt leek; dat het naderhand een poelier bleek te zijn; dat hij nadat D. diens auto had gestopt, aldaar naar binnen is geklimmen; dat hij daar uit een oude toonbanklade het zich daarin bevindende geld heeft meegenomen; dat hij het geld daarna in de auto heeft geteld, waarbij bleek dat het geldbedrag ongeveer f 60,— was; dat D., terwijl hij binnen was in dat pand, zoals gebruikelijk was, weer met zijn auto in de buurt op de uitkijk stond; dat hij wist dat het geldbedrag van f 60,— hem niet toebehoorde en dat hij geen recht of toestemming had dit geld weg te nemen en zich toe te eigenen;

4. dat vanaf het begin, na de kennismaking met D., dat deze plannen ter sprake kwamen om gezamenlijk te gaan inbreken, werd afgesproken dat zij de buit steeds eerlijk en gelijk zouden verdelen; dat hij dan ook het geldbedrag, dat hij op 5 augustus 1967 in de omgeving van Heerhugowaard had weggenomen, groot ongeveer f 4000,— zodanig had verdeeld, dat D. hier ongeveer f 2000,— van in handen kreeg; dat hij op dezelfde wijze op 7 september 1967 bij C. thuis te Den Helder een bedrag van ongeveer f 3000,— heeft verdeeld; dat D., diens vrouw en hij die avond naar Sneek waren gereden, waar hij is ingeklimmen in een kruidenierszaak, alwaar hij toen f 300,— heeft weggenomen uit een geldlade in de toonbank; dat hij wist, dat dat geld hem niet toebehoorde en dat hij ook geen recht of toestemming had dat geld weg te nemen en zich toe

te **eigenen**; dat D. van dat geld dus ± f 150,— heeft gekregen;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen met beklaagdes schuld eraan hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gekwalificeerd als:

1 Medeplichtigheid aan diefstal, waarbij de schuldige zich de toegang „tot de plaats des *misdrifts* heeft verschaft door middel van inklimming, „meermalen gepleegd“;

„2. *Opzettelijke*¹ heling, meermalen gepleegd“;

Overwegende, dat gelet op de ernst van de gepleegde feiten, de omstandigheden waaronder deze zijn begaan en de persoon van beklaagde een gevangenisstraf voor de tijd van een jaar passend is;

dat er termen aanwezig zijn een gedeelte van de gevangenisstraf groot drie maanden voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen waartegen het militair belang zich niet verzet; (. . . enz.; Red.).

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht

Vonnis van 26 september 1968

Wvd. President: Mr. A. J. Veldman; Leden: J. F. Jongepier, Kapitein ter zee van administratie, A. J. Knegtman, Luitenant-Kolonel der mariniers;

Raadsman: Kapitein der mariniers, W. Kayzer.

Mishandeling: als marinier der *Ie* klasse een andere marinier een stomp tegen de mond gegeven, waardoor een bloedneus ontstond en een voortand afbrak.

(W.Sr. art. 82, 300, 302).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen V. D. V., marinier der *Ie* klasse, geboren 23 juni 1948, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 29 augustus 1968, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 3 juni 1968 te ongeveer 22.30 uur te Den Hel-„der in de bar-dancing „*Capri*“ opzettelijk gewelddadig een manspersoon „met zijn tot vuist gebalde rechterhand met grote kracht een slag of stomp „in het gezicht althans tegen het lichaam, heeft gegeven, tengevolge waar-

---

) Volgens art. 416 W. Sr. luidt. de kwalificatie „heling^m. (Red.)

„van dat manspersoon J. B. genaamd, bloedend werd verwond, althans „pijn ondervond“;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde op 3 augustus 1964 als marinier der 3e klasse bij de zeemacht is aangenomen en thans nog als marinier der 1e klasse bij de zeemacht dient;

Overwegende, dat teil processe zakelijk gerelateerd heeft verklaard:

V. D. V., oud 20 jaar, *als beklaagde*:

dat hij op 3 juni 1968 te ongeveer 22.30 uur in de bar-dancing „Capri“ in de Spoorstraat te Den Helder een hem toen onbekende marinier met zijn tot vuist gebalde rechterhand een harde slag in diens gezicht heeft gegeven; dat, tengevolge van deze slag, bedoelde man op de grond viel waar hij enige tijd bleef liggen; dat hij zag, dat tengevolge van deze slag bloed uit de omgeving van diens mond vloeide;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is en voorgelezen een door Th. W. Veldman, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, d.d. 14 juni 1968 op ambtsead opgemaakt en getekend proces-verbaal, houdende onder meer de volgende verklaringen, luidende zakelijk gerelateerd:

die van J. B., oud 16 jaar:

dat hij op 3 juni 1968 zich 's avonds bevond, gekleed in het uniform van het korps mariniers, in de bar-dancing „Capri“ in de Spoorstraat te Den Helder; dat hij omstreeks 22.15 uur aldaar aan liet dansen was; dat hij tijdens dat dansen zijn uniformjasje had uitgetrokken; dat hij vervolgens na het dansen zijn uniformjasje weer wilde aantrekken; dat hij, toen hij naar de kapstok wilde lopen waar zijn jasje hing, werd aangesproken door 2 in burger geklede personen; dat één van deze personen, een Indonesisch type, hem aansprak; dat hij hoorde, dat deze tegen hem zei: „Waarom ben je niet in tenue marinier en laat je legitimatiebewijs zien“; dat hij vervolgens aan die persoon vroeg wie deze was; dat deze hem daarop antwoordde: „Een korporaals-houding-afstand en u“; dat hij vervolgens tegen deze man zei: „Mag ik eerst je legitimatiebewijs zien“; dat bedoeld persoon dat weigerde; dat hij hierna tegen deze persoon zei: „Jongen, dan ben je geen korporaals, misschien ben je wel marinier der 1e klasse of 2e klasse?“; dat hij hierna hoorde dat het Indonesische type tegen hem zei: „Je bent zeker geplaatst aan boord van Hr. Ms. Hertog „Hendrik?“; dat hij daarop antwoordde dat hij geplaatst was aan boord van Hr. Ms. Zuiderkruis; dat vervolgens die Indonesische jongen tegen hem zei, dat deze inderdaad marinier der 1e klasse was; dat hij vervolgens tegen deze persoon zei „Dan hoeft u niet in het vervolg geen korporaals meer „te noemen“; dat hij vervolgens zag en voelde, dat de persoon die naast de Indonesische jongen stond, hem met grote kracht met diens tot vuist gebalde rechterhand in het gelaat sloeg ter hoogte van de mond; dat hij zag en voelde, dat hij tengevolge van die Map een bloedneus had, terwijl er ook bloed uit zijn mond liep; dat hij direct na het gebeurde naar het

toilet van genoemde gelegenheid is gelopen; dat hij aldaar het bloed van zijn gelaat heeft gewassen; dat hij toen in de spiegel zag, dat één van zijn voortanden (bovenkaak) was afgebroken terwijl hij eveneens zag, dat er een scheurtje in zijn onderlip zat; dat zijn overhemd tengevolge van het gebeurde met bloed besmeurd raakte; dat hij naderhand met een taxi naar de centrale ziekenboeg der Koninklijke Marine is gegaan alwaar men zijn verwondingen heeft behandeld;

die van *verbalisant*:

dat hij verdachte V. D. V. en getuige M. heeft getoond aan aangever B.; dat B. hem verklaarde: „De marinier 1e klasse V. D. V. die U mij toont, „herken ik aan zijn gelaat en postuur als de man die mij gisteravond een „klap in het gelaat heeft gegeven“;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen met beklagdes schuld eraan hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gekwalificeerd als: „*mishandeling*“;

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van beklagde een gevangenisstraf voor de tijd van 3 weken passend is;

dat er termen aanwezig zijn een gedeelte van de gevangenisstraf, groot een week, voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen waartegen het militair belang zich niet verzet; . . . enz.; *Red.*).

NASCHRIFT

Uit de bewezen-verklaring blijkt dat één van de boventanden van de gelaedeerde afgebroken is.

Volgens artikel 82 W.Sr. wordt onder zwaar lichamenlijk letsel begrepen een ziekte die geen uitzicht op volkomen genezing overlaat. Een afgebroken tand is een verwonding (en kan als een ziekte worden beschouwd) die geen uitzicht op volkomen genezing overlaat. Ik meen dan ook dat hier van zwaar lichamenlijk letsel gesproken moet worden en dat — indien dit letsel in de dagvaarding zou zijn vermeld — het feit als zware mishandeling had behoren te zijn gekwalificeerd.

W. H. V.

Arrondissementsknijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 3 september 1969

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Luitenant-Kolonel J. C. Engelsman en Ritmeester P. H. T. van Vlodrop;

Raadsman: Mr. G. Smelt.

KRIJGSRAAD: *Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid: beklagde, be-*

roepskorporaal, was op 23 juni 1969 niet van weekendverlof teruggekeerd doch had een telefonische ziekmelding gedaan en een ziekmeldingskaart ingezonden. Bij controle door de controlearts op 4 juli werd niemand thuis aangetroffen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: Vrijspraak. Bij onderzoek is gebleken dat beklaagde een foutief adres bij zijn onderdeel had opgegeven; aan zijn werkelijke adres had geen controle plaats gehad.

(W.M.Sr. art. 97)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen T. J. korporaal TS, geboren 18 oktober 1945, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als beroepskorporaal Technisch Specialist bij de „B-Batterij 14e Afdeling Veldartillerie der Koninklijke Landmacht te „Nunspeet, aldaar op 23 juni 1969 niet van verlof bij zijn voormeld onderdeel is teruggekeerd en daarvan sindsdien, althans sinds 4 juli 1969 „opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven tot hij „op 10 juli 1969 na lastgeving door de Koninklijke Marechaussee bij „zijn onderdeel is teruggekeerd”.

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als beroepskorporaal Technisch Specialist bij de B-Batterij van de 14e Afdeling Veldartillerie der Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was en gelegerd te Nunspeet, ben ik aldaar op 23 juni 1969 niet van weekendverlof bij mijn voormeld onderdeel teruggekeerd en daarvan onafgebroken afwezig gebleven tot dat ik op 10 juli 1969 na lastgeving door de Koninklijke Marechaussee mij persoonlijk heb teruggemeld bij mijn onderdeel. Op 10 juli 1969 kwam een Marechaussee aan huis, die mij een lastgeving tot onmiddellijke terugkeer uitreikte en ik heb daaraan onmiddellijk voldaan. Ik ben niet naar mijn onderdeel teruggekeerd op 23 juni 1969, omdat ik last had van maagkrampen. Mijn moeder heeft op 23 juni 1969 een telefonische ziekmelding gedaan en mijn vader heeft een ziekmeldingskaart ingevuld, ondertekend en verzonden. Op 4 juli 1969 ben ik weer voor het eerst opgestaan.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, Brigade Nunspeet, nr. P.172/69, van 23 juli 1969, opge maakt door Willem Welleman, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, zakelijk inhoudt als verklaring van: Herman Moed, Commandant B-Batterij, 14e Afdeling Veldartillerie, gelegerd in de legerplaats Nunspeet:

De korporaal T. J. is ingedeeld bij de batterij, waarover ik het comman-

do voer. Op 23 juni 1969 kreeg ik een telefonische melding, dat J. ziek thuis was. Ook kreeg ik een ziekmeldingskaart. Op 7 juli 1969 kreeg ik van de controlerend arts te 's-Hertogenbosch bericht, dat bij controle op 4 juli 1969 J. niet thuis was aangetroffen. Op 10 juli 1969 heb ik aan de brigadecommandant der Koninklijke Marechaussee te Nunspeet verzocht om aan J. een lastgeving tot terugkeer naar zijn onderdeel uit te reiken. Op 10 juli 1969 te omstreeks 14.30 uur meldde de korporaal J. zich bij mij;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „sindsdien, althans”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede, tenminste een dag en niet langer dan dertig dagen durende,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97 ten eerste van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van veertien dagen — Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 3 december 1969

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Bruinier en Lt.-Generaal Valk (plv.);
Raadsman: Mr. G. Smelt te 's-Gravenhage.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage, appellant van een vonnis, op 3 september 1969 door die Krijgsraad ten laste van de na te noemen beklagde geweest, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen T. J., geboren 18 oktober, 1945, korporaal TS, geïntimeerde, en van T. J. voor-

noemd, appellant, tegen de Auditeur-Militair bij de Krijgsraadvoornoemd, geïntimeerde;

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: (zie vonnis — *Red.*);

Gelet op het door de raadsheer-commissaris de generaal-majoor **Coopmans** gehouden onderzoek waarbij als getuige werd gehoord **Willem Gijsbertus Blik** reserve-kapitein arts, ingedeeld bij het Garnizoens Geneeskundig Detachement te 's-Hertogenbosch;

Overwegende, dat bij dit verhoor is gebleken dat de controle op beklagdes afwezigheid wegens ziekte, door de controlerend arts voornoemd op 4 en op 9 juli 1969 is uitgeoefend aan het hem van de zijde van beklagdes onderdeel verstrekte adres, te weten Prins Bernhardstraat 6 te 's-Hertogenbosch, alwaar genoemde arts beide keren niemand thuis trof;

Overwegende, dat het Hof uit de stukken is gebleken dat beklagde ten tijde van de hem ten laste gelegde opzettelijke afwezigheid verbleef aan het adres Prins Bernhardstraat 6 te Rosmalen aan welk adres naar het Hof gebleken is, op genoemde data door het geneeskundig detachement voornoemd geen geneeskundigecontrole op beklagde is gehouden;

Overwegende, dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklagde het hem tenlastegelegde heeft begaan, zodat hij, met vernietiging van het vonnis waarvan hoger beroep, daarvan moet worden vrijgesproken;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep en opnieuw rechtdoende;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd;

Spreekt hem daarvan vrij.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Beschikking van 19 juni 1967

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Majoor Mr. W. F. Th. Roosmale
Nepveu en Majoor Mr. J. O. de Lange.

Beschikking op een vordering van de Auditeur-Militair, strekkende tot onttrekking aan het verkeer van twee messen met schede, welke in een kort tevoren gediend hebbende strafzaak in beslag zijn genomen en ter secretarie van de Krijgsraad zijn gedeponereerd.

De Auditeur-Militair wordt niet-ontvankelijk verklaard in zijn vorder-

ring, omdat artikel 36a van het W.Sr. aldus moet worden uitgelegd dat onttrekking aan het verkeer bij afzonderlijke beschikking slechts mogelijk is, wanneer er in het geheel geen uitspraak is gedaan, bij voorbeeld wanneer de dader onbekend of overleden is of om een andere reden niet te berechten is.

(W.Sr. art. 36a; W.Sv. art. 446).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, requirant, tegen A. G., dpl. sld., geboren 15 juni 1945, gerequireerde.

Gezien een vordering van de Auditeur-Militair bij deze Krijgsraad d.d. 18 mei 1967, strekkende tot onttrekking aan het verkeer van een duikersmes met schede en een dolkmes met schede, welke in de zaak tegen A. G., geboren te Bandoeng 15 juni 1945, dienstplichtig soldaat 1e klas Staf Stafcompagnie 1e Divisie „7 December” te Schaarsbergen, wonende te Gemert, onder diens vader in beslag zijn genomen en ter secretarie van deze Krijgsraad zijn gedeponereerd;

Overwegende, dat uit een ambtsedig proces-verbaal no. P.185/66, opgemaakt en ondertekend door Lambertus Johannes van Schaijk, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Uden van de Koninklijke Marechaussee, gesloten op 26 oktober 1966, blijkt, dat met behulp van die messen de strafbare feiten zijn begaan ter zake waarvan genoemde A. G. bij in kracht van gewijsde gegaan vonnis van deze Krijgsraad d.d. 5 januari 1967 is veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de tijd van drie maanden, waarvan één maand voorwaardelijk met een proeftijd van drie jaren;

Overwegende, dat bij dit vonnis is verzuimd, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 198 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht, een beslissing te geven over de twee hierboven bedoelde inbeslaggenomen, nog niet teruggegeven messen;

Overwegende, dat de Auditeur-Militair nu met zijn hierboven vermelde vordering beoogt, dit verzuim te doen herstellen bij afzonderlijke beschikking als bedoeld in artikel 36a van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat derhalve de vraag moet worden beantwoord, of moet worden aangenomen dat de wetgever, bij de wet van 22 mei 1958, Stbl. 296, onttrekking aan het verkeer bij afzonderlijke beschikking mogelijk makende, bedoeld heeft die mogelijkheid te openen ook in zaken welke reeds geëindigd zijn;

Overwegende, dat bevestigende beantwoording van deze vraag zou betekenen, dat tegen iemand, na beëindiging van een tegen hem aangespannen strafzaak, nog een vordering tot onttrekking aan het verkeer van in die zaak inbeslaggenomen goederen zou kunnen worden ingesteld;

Overwegende, dat die mogelijkheid naar het oordeel van de Krijgsraad een inbreuk zou vormen, zo niet op de woorden, dan toch in elk geval

op de geest van het bepaalde bij artikel 68 van het Wetboek van Strafrecht en het voor de hand had gelegen dat, indien zodanige inbreuk op dit fundamentele beginsel van het Nederlandse Strafrecht in de bedoeling van de wetgever zou hebben gelegen, daaraan bij de totstandkoming van bovengenoemde wet de nodige aandacht zou zijn besteed, hetgeen evenwel niet het geval is geweest;

Overwegende, dat bovendien opmerking verdient dat, zou de Krijgsraad bij zijn vonnis van 5 januari 1967 een beslissing hebben genomen over de inbeslaggenomen messen, hetzij door ze verbeurd te verklaren of onttrokken te verklaren aan het verkeer, hetzij door ze terug te doen geven, de veroordeelde c.q. de Auditeur-Militair, door het instellen van hoger beroep, de mogelijkheid zou hebben gehad de op dit punt gegeven beslissing aan het oordeel van het Hoog Militair Gerechtshof te onderwerpen;

Overwegende, dat, aangenomen dat het sinds de wet van 20 november 1963, Stbl. 485, in artikel 36a van het Wetboek van Strafrecht van overeenkomstige toepassing verklaarde artikel 446 van het Wetboek van Strafvordering ook bij de Krijgsraad zou kunnen worden toegepast, tegen de afzonderlijke beschikking, te geven op de onderhavige vordering van de Auditeur-Militair, slechts beroep openstaat voor het Openbaar Ministerie, doch niet voor de veroordeelde;

Overwegende, dat bij de beslissing over onttrekking aan het verkeer van inbeslaggenomen voorwerpen gewichtige belangen niet alleen van het openbaar gezag, maar ook van de beklagde kunnen zijn betrokken, zodat uitsluiting van hoger beroep bezwaarlijk ware te rijmen met het stelsel van de commune rechtspraak waarin voor zodanige uitsluiting slechts plaats is in gevallen waarin uit hoofde van de lichte toegepaste of gevorderde repressie aanleiding bestaat om de berechting tot één feitelijke aanleg te beperken en meerbedoelde uitsluiting van hoger beroep a fortiori onverenigbaar ware met het stelsel van de militaire rechtspraak waarin hoger beroep, ook in de nietigste zaken, onbeperkt is toegelaten (vergelijk: H. R. 18 januari 1955, N. J. 1955, no. 311);

Overwegende, dat de Memorie van Toelichting van het wetsontwerp dat aanleiding heeft gegeven tot de wet van 22 mei 1958, Stbl. 296, naar het oordeel van de Krijgsraad, elders, namelijk bij de toelichting op het voorgestelde artikel 552b van het Wetboek van Strafvordering, op onduidelijke wijze heeft doen blijken van de bedoeling, dat onttrekking aan het verkeer niet mogelijk zou zijn in een zaak waarin reeds bij ge-
wijsde werd beslist;

Overwegende, dat daarin immers is gesteld: „Een ander geval van de „beklagprocedure wordt genoemd in artikel 552b. Zowel verbeurdver- „klaring als onttrekking aan het verkeer kunnen voorwerpen treffen, die „niet aan de veroordeelde toebehoren. Maar dan moeten ook de voor- „waarden aanwezig zijn, genoemd in artikel 33b, onderscheidenlijk artikel

„119 (te weten: van het Wetboek van Strafvordering, gelijk oorspronkelijk voorgesteld; thans artikel 36a van het Wetboek van Strafrecht). „Voor het geval dat de aanwezigheid dier voorwaarden aan twijfel onderhevig mocht zijn, dient aan degene, wie de voorwerpen toebehoren, iets „als een rechtsmiddel te worden gegeven. Daarom wordt de mogelijkheid „van beklag geopend; niet voor de veroordeelde, want die *heeft* genoeg aan „de gewone rechtsmiddelen; doch voor derden. Is de onttrekking aan het „verkeer niet bij einduitspraak (ex. art. 354) doch bij een beschikking „(ex. art. 119; nu 36a van het Wetboek van Strafrecht) *bevolen*, dun is ook „de verdachte een niet-veroordeelde die, in *plaats* van de gewone *rechts*„middelen, de *mogelijkheid* tot beklag heeft”;

Overwegende ten slotte, dat, ware het de bedoeling van de wetgever geweest bij afzonderlijke beschikking herstel mogelijk te maken van een in een voorafgaand vonnis door de rechter gepleegd verzuim om over inbeslaggenomen voorwerpen te beslissen, het niet alleen voor de hand had gelegen, dat een regeling zou zijn gegeven aangaande de rechtsmiddelen welke voor degene tegen wie de vervolging was gericht, tegen een dergelijke beschikking openstaan, maar tevens dat de eis zou zijn gesteld, dat deze wordt opgeroepen, ten einde op de ingediende vordering te worden gehoord, hetgeen eveneens als een fundamenteel beginsel van Nederlands (straf)procesrecht is te beschouwen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op bovenvermelde gronden van oordeel is, dat artikel 36a van het Wetboek van Strafrecht aldus moet worden uitgelegd, dat onttrekking aan het verkeer bij *afzonderlijke* beschikking slechts mogelijk is in de gevallen welke in genoemde Memorie van Toelichting uitdrukkelijk zijn genoemd, te weten „wanneer er helemaal geen „uitspraak wordt gedaan”, waarbij als voorbeelden van gevallen waarin geen uitspraak wordt gedaan zijn genoemd: „wanneer de dader onbekend „of overleden of om een andere reden niet te berechten is”;

Overwegende, dat instellen van hoger beroep de juiste en naar het oordeel van de Krijgsraad tevens enige weg zou zijn geweest om het door de Krijgsraad gepleegde verzuim om te beslissen over de inbeslaggenomen messen, te doen herstellen;

Overwegende, dat uit het vooroverwogene voortvloeit, dat naar het oordeel van de Krijgsraad het belang van de strafvordering zich niet meer verzet tegen teruggave van de inbeslaggenomen messen aan A. G., zijnde degene onder wie zij in beslag zijn genomen;

Overwegende, dat, nu gebleken is dat de messen in eigendom *toebehoren* aan laatstgenoemde G., die om de afgifte daarvan heeft verzocht, deze messen aan hem behoren te worden afgegeven.

BESCHIKKENDE:

Verklaart de Auditeur-Militair niet ontvankelijk in zijn vordering.

Geef de Secretaris van deze Krijgsraad last tot teruggave van de in deze beschikking bedoelde messen met scheden aan A. G., wonende te **Gemert**.

Arrondissementsrechtbank Alkmaar (Strafkamer)

Beschikking van 21 januari 1969

Voorzitter: Mr. Alblas; *Leden:* Mrs. Vellinga en Reisig.

De Rechtbank acht zich niet bevoegd van een vordering ex art. 36a W. Sr. kennis te nemen nu de zaak geëindigd is door toepassing van art. 74 W. Sr. (W.Sr. art. 36a).

Gezien de vordering van de O. v. J. bij voornoemde Rechtbank d.d. 20 dec. 1968, strekkende tot onttrekking aan het verkeer van het in die vordering omschreven inbeslaggenomen voorwerp, t.w. een ijzeren gewicht van 5 kg;

Gezien het door de Rijkspolitie te Nibbixwoud opgemaakte proces-verbaal d.d. 7 nov. 1968, nr. 113, met de daarbij behorende kennisgeving van inbeslagneming en girokaart;

Overwegende, dat de vordering steunt op art. 36a W. Sr., luidende, voorzoveel hier van belang: „ . . . bij afzonderlijke beschikking op vordering „van het O.M. kan het gerecht de inbeslaggenomen voorwerpen aan het „verkeer onttrokken verklaren, indien zij daarvoor vatbaar zijn. De artt. „33b, 33c en 35, laatsteszinsnede, van dit Wetboek, alsmede art. 446 W. Sv. „zijn van overeenkomstige toepassing”;

Overwegende, dat uit de **bijlagen** van de vordering blijkt, dat de zaak, waarin het gewicht in beslag is genomen, is geëindigd door toepassing van art. 74 W. Sr.;

Overwegende, dat derhalve geen **dagv.** is uitgebracht, hetgeen ten **gevolge** heeft dat het voor de rechter niet mogelijk is vast te stellen of hij de bevoegde rechter is om van een vordering ex art. 36a W. Sr. kennis te nemen, waaraan niet afdoet dat in dat artikel het voorschrift van art 446 W. Sv. van overeenkomstige toepassing is verklaard;

Overwegende, ten overvloede, dat — indien men voormeld beletsel om tot vaststelling van de bevoegdheid van de rechter te geraken, niet aanwezig zou achten — de Rechtbank van oordeel is dat, nu het hier betreft een overtreding van de **IJkwet**, waarvan de kennisneming aan de **Ktr.** is opgedragen, deze rechter bevoegd moet worden geacht om eveneens van een vordering als de onderhavige kennis te nemen;

Overwegende, ten slotte dat het de Rechtbank, gelet op de circulaire van de Min. van Justitie aan de P.'s-G. bij de Hoven, Hoofdafdeling Publiekrecht Afd. Staats- en Strafrecht Nr. 098/263, voorkomt dat het inbeslagnomen gewicht niet in aanmerking komt voor onttrekking aan het verkeer, omdat het door her-ijking weer geschikt te maken is voor goorloofd gebruik.

Beschikkende:

Verklaart zich onbevoegd van de vordering kennis te nemen.

Arrondissementskrijgsraadte Arnhem

Vonnis van 3 december 1968

President: Mr. J. D. van den Berg; Leden: Kolonel E. H. Neppelenbroek en Luitenant-Kolonel D. G. van Wilpe;

Raadsman: Mr. J. P. M. van der Horst.

Opzettelijk bezitten van een gebruikelijke bereiding waaraan de hars, die uit hennep wordt getrokken, ten grondslag ligt.

(Opiumwet art. 10(1)).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen I. H., dpl. sld., geboren 3 september 1947, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 16 augustus 1968 te 's-Gravenhage, in elk geval in Nederland, opzettelijk aanwezig heeft gehad of in zijn bezit heeft gehad of heeft aangewend, hennep en/of uit hennep getrokken hars en/of een gebruikelijke bereiding van hennep, als bedoeld in artikel 3 lid (1), sub d van de Opiumwet 1928;”

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard :

dat hij op 16 augustus 1968 te omstreeks 17.15 uur te 's-Gravenhage op het Plein in het bezit was van een klein stukje haschisch, verpakt in een stukje zilverpapier dat hij had gestopt in een leeg lucifersdoosje; dat hij wist dat het verboden is haschisch en andere dergelijke stoffen in bezit te hebben; dat hij toen ter plaatse is aangehouden door twee agenten van gemeentepolitie die hem overbrachten naar het politiebureau aan de Jan Hendrikstraat aldaar;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal van gemeentepolitie van 's-Gravenhage, nr. PV 29211968, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 16 augustus 1968 getekend door Marinus van den Heuvel, brigadier van gemeentepolitie-rechercheur van 's-Gravenhage, vergezeld van de brigadier-rechercheur G. van Aggelen, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisant:

dat hij met assistentie van brigadier Van Aggelen op 16 augustus 1968 te 17.15 uur op het Plein te 's-Gravenhage heeft aangehouden een persoon, die bleek te zijn genaamd I. H.; dat hij deze persoon heeft overgebracht naar het bureau van politie aan de Jan Hendrikstraat te 's-Gravenhage; dat, bij onderzoek aan de kleding van genoemde H. door hem, verbalisant, in de linkerborstzak van het militaire jack, dat H. ten tijde van zijn

aanhouding droeg, werd aangetroffen een lucifersdoosje met daarin een stukje zilverpapier dat een klein stukje op haschisch gelijkende stof bevatte; dat hij genoemd lucifersdoosje met inhoud in beslaggenomen heeft en heeft overgedragen aan de Brigade Koninklijke Marechaussee 's-Gravenhage;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. P. 148/1968 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 26 augustus 1968 getekend door Wouter van Gammeren, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, rnr.: 24.07.05.017, behorende tot de brigade 's-Gravenhage, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisant:

dat hij op 16 augustus 1968 het op I. H. inbeslaggenomen lucifersdoosje, in welk doosje zich een stukje zilverpapier bevond dat een klein stukje op haschisch gelijkende stof bevatte uit handen van personeel der gemeentepolitie te 's-Gravenhage heeft overgenomen en op 19 augustus 1968 tot het doen instellen van een onderzoek naar de aard van deze stof heeft overgedragen aan Dr. H. Jansen, apotheker aan het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te 's-Gravenhage;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig rapport op ambtseed opgemaakt te 's-Gravenhage op 19 augustus 1968, gedagtekend en ondertekend door Dr. H. Jansen, apotheker aan het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te 's-Gravenhage onder meer inhoudt als verklaring van genoemde deskundige:

dat hij op 19 augustus 1968 van W. van Gammeren, opperwachtmeester bij de Koninklijke Marechaussee te 's-Gravenhage heeft ontvangen een monster groen-bruine substantie; dat hij deze groen-bruine substantie heeft onderzocht; dat uit de resultaten van het onderzoek besloten mag worden dat de onderzochte substantie een gebruikelijke bereiding van hennep, als bedoeld in de Opiumwet van 1928, artikel 3, lid 1, sub d is;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op of omstreeks 16 augustus 1968 te 's-Gravenhage, in elk „geval in Nederland, opzettelijk aanwezig heeft gehad of in zijn bezit „heeft gehad een gebruikelijke bereiding van hennep, als bedoeld in artikel „3 lid (1), sub d van de Opiumwet 1928“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „opzettelijk bezitten of aanwezig hebben van een gebruikelijke bereiding „,waaraan de hars die uit hennep wordt getrokken, ten grondslag ligt“, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 10, ~~6631c~~ lid, van de Opiumwet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om-

standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar.

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken, voorwaardelijk, met een proeftijd van 3 jaar en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 75,—, bij gebreke van betalingen verhaal, te vervangen door hechtenis voor de tijd van 15 dagen; voorts: onttrokken-verklaring aan het verkeer van de inbeslaggenomen haschisch, zijnde de Krijgsraad van oordeel dat deze haschisch van zodanige aard is dat het ongecontroleerd bezit ervan in strijd is met de wet -- *Red.*).

Arrondissementskrijgsraadte Arnhem

Vonnis van 8 januari 1968

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel P. Ridder en Majoor W. J. Esseveld.

(1) *Opzettelijke ongehoorzaamheid (aan het bevel om, in verband met onordelijk gedrag, de eetzaal te verlaten).*

(2) *Feitelijke insubordinatie (door een „plate”, die zijn meerdere hem wilde afnemen, niet terstond uit handen te geven).*

(W.M.SR. art. 110, 114, 117; W.K. art. 60).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W. J., dpl. sld., geboren 7 november 1946, beklagde.

Gezien: . . . enz.

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 30 oktober 1967 te Steenwijk, althans in Nederland,

1 toen zijn meerdere, de kapitein H. R. Haak, in diens functie van 1e officier van de week, naar aanleiding van de omstandigheid, dat beklagde zich in de manschappeneetzaal onordelijk gedroeg, aan hem, beklagde, het bevel gaf onmiddellijk de eetzaal te verlaten, heeft geweergerd of opzettelijk heeft nagelaten aan voormeld bevel te gehoorzamen

„door willens en wetens in de eetzaal te blijven en te zeggen: „dat doe ik „„niet““;

„2e. opzettelijk zijn meerdere, de kapitein H. R. Haak, feitelijk heeft „aangerand, althans van diens vrijheid van handelen heeft beroofd en/of „zich met geweld tegen deze meerdere verzet, hebbende beklaagde „alstoen aldaar, toen zijn meerdere, voormelde kapitein, de plate, welke „beklaagde in strijd met het bevel om de eetzaal te verlaten toch aldaar „met aardappelen, jus, kip, appelmoes en soep had laten vullen, van hem, „beklaagde, wilde afnemen, daarbij zeggende: „je begrijpt, dat van eten „„hier helemaal niets terecht komt“, willens en wetens deze plate niet „terstond uit handen gegeven, doch — door deze plotseling los te laten — „heeft bewerkt, dat vrijwel de gehele of nagenoeg de gehele inhoud van „die plate op het uniform van die meerdere terecht kwam“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 30 oktober 1967, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, zich bevond in de hal van de manschappeneetzaal van de Kornputkazerne te Steenwijk; dat toen de kapitein H. R. Haak naar hem toekwam; dat de kapitein hem, beklaagde, toen opdracht heeft gegeven om de eetzaal uit te gaan; dat hij, beklaagde, toen heeft gezegd: „dat doe ik niet“; dat de kapitein wegliep; dat hij, beklaagde, toen naar het loket is gegaan en een plate met eten heeft gehaald, aardappelen, jus, kip, appelmoes en soep; dat de kapitein terugkwam, toen hij, beklaagde, met de volle plate in zijn handen bij het loket stond; dat de kapitein zei: „je begrijpt, dat van eten hier helemaal „niets terecht komt“; dat de kapitein tegelijk de plate vastpakte en zei: „geef hier die plate“; dat hij, beklaagde, de plate vasthield, maar, toen de kapitein eraan bleef trekken, de plate plotseling los liet; dat hij zag, dat de inhoud van die plate op de kleren van kapitein terecht kwam;

Overwegende, dat getuige Haak, Hans Robert, oud 33 jaar, wonende te Steenwijk, van beroep militair, kapitein, commandant C-compagnie 45 Pantserinfanteriebataljon, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij zich op 30 oktober 1967 bevond in de manschappeneetzaal van de Kornputkazerne te Steenwijk in zijn functie van eerste officier van de week; dat hij zag, dat sergeant-I Daniëls moeilijkheden had met een soldaat bij de ingang van de eetzaal; dat hij, getuige, naar de sergeant Daniëls is toegegaan om te kijken wat er aan de hand was; dat hij, getuige, hoorde dat bedoelde soldaat, die naar hij later vernam W, J. heette, niet had willen wachten met de eetzaal binnengaan; dat hij, getuige, toen die W. J. opdracht heeft gegeven onmiddellijk de eetzaal te verlaten; dat hij, beklaagde, dat weigerde; dat hij zei, dat hij eerst ging eten; dat hij, getuige, toen is weggelopen om de marechaussee te laten waarschuwen; dat, toen

hij, getuige, terugkwam, W. J. inmiddels bleek een plate te hebben laten vullen met aardappelen, jus, kip, appelmoes en soep; dat hij, getuige, naar hem toe is gegaan en tegen hem heeft gezegd: „je begrijpt, dat van „eten hier helemaal niets terecht komt", of iets dergelijks; dat hij, getuige, toen de plate heeft teruggeduwd, totdat deze weer stond op de plaat voor het uitdeelloket, terwijl W. J. de plate ook bleef vasthouden; dat door een handeling van W. J. de inhoud van de plate over hem, getuige, heen kwam;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende ieder bewijsmiddel slechts gebezigt ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 30 oktober 1967 te Steenwijk,

1e toen zijn meerdere, de kapitein H. R. Haak, in diens functie van officier van de week, naar aanleiding van de omstandigheid, dat beklagde zich onordelijk gedroeg, aan hem, beklagde, het bevel gaf onmiddellijk de eetzaal te verlaten, heeft geweigerd aan voormeld bevel te gehoorzamen door willens en wetens in de eetzaal te blijven en te zeggen: „dat doe ik niet";

2e. opzettelijk zijn meerdere, de kapitein H. R. Haak, feitelijk heeft aangerand, en zich met geweld tegen deze meerdere heeft verzet, hebbende beklagde alstoen aldaar, toen zijn meerdere, voormelde kapitein, de plate, welke beklagde in strijd met het bevel om de eetzaal te verlaten, toch aldaar met aardappelen, jus, kip, appelmoes en soep had laten vullen, van hem, beklagde, wilde afnemen, daarbij zeggende: „je begrijpt, dat van eten hier helemaal niets terecht komt", willens en wetens deze plate niet terstond uit handen gegeven, doch — door deze plotseling los te laten — heeft bewerkt, dat vrijwel de gehele of nagenoeg de gehele inhoud van die plate op het uniform van die meerdere terecht kwam";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „opzettelijke ongehoorzaamheid",

2. „feitelijke insubordinatie",

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht,

2. artikel 117 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming

acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde voorlopig arrest heeft ondergaan van 30 oktober 1967 tot 2 november 1967 in de vorm van streng arrest en zich sedert 6 december 1967 in voorlopig arrest bevindt, tot 8 december 1967 ondergaan in de vorm van streng arrest en sedert die datum ondergaan in de vorm van verzuwaard arrest in het Depot voor Discipline te Nieuwersluis;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de zaak van dien aard is, dat beklaagde, die in arrest is, daaruit behoort te worden ontslagen, waarover bij afzonderlijke dispositie is beslist;

Overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad van de in voorarrest doorgebrachte tijd bij de uitvoering van de op te leggen gevangenisstraf vijf weken in mindering behoren te worden gebracht;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot 8 weken gevangenisstraf met aftrek van voorarrest voor de tijd van 5 weken, voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar en met de bijzondere voorwaarde dat de veroordeelde zich gedurende de eerste 6 maanden van die proeftijd zal gedragen naar de hem door of namens het Medisch-Maatschappelijk Bureau voor Alcoholisme te geven aanwijzingen — *Red.*).

NASCHRIFT

De feitelijke insubordinatie wordt, blijkens de bewezen-verklaring, gezien in het feitelijk aanranden van de meerdere en zich met geweld tegen deze meerdere verzetten. Het „van zijn vrijheid van handelen beroven“, dat in de dagvaarding nog voorkomt, is in de bewezenverklaring vervallen.

Van „aanranden“ is m.i. niet gebleken. Het loslaten van de plate, waardoor de meerdere het eten over zijn kleding kreeg, is m.i. geen „aanranden“ van die meerdere. Hoogstens een „belediging door een feitelijkeheid“. Men zou hierin ook een krijgstuuchtelijk vergrijp kunnen zien hetwelk, wegens zijn samenhang met het strafbare feit, bij de strafbepaling in aanmerking had kunnen worden gebracht.

De Krijgsraad stelde de bijzondere voorwaarde dat beklaagde zich zal gedragen naar de aanwijzingen van het M.M. Bureau voor Alcoholisme. Uit het vonnis blijkt echter van enige noodzaak daartoe niet.

W. H. V.

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht

Vonnis van 26 maart 1968

President: Mr. K. N. Korteweg; **Leden:** Luitenant-Kolonel R. P. Pieters en Luitenant-Kolonel P. Ridder;

Raadsman: Majoor W. G. Tibben.

Na een hem verleend verlof niet teruggekeerd naar zijn onderdeel te Seedorf; opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid terwijl de schuldige zich in het buitenland verwijdert.

(W.M.Sr. art. 97 en art. 98).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. J. V., geboren 8 februari 1946, sld-I, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als soldaat 1e klasse in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet,

„1e. op of omstreeks 1 december 1967 na een hem verleend verlof „of bewegingsvrijheid niet naar zijn onderdeel te Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland, is teruggekeerd en daarvan sindsdien opzettelijk „dan wel met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en „gebleven, tot hij op of omstreeks 22 december 1967 bij zijn onderdeel „is teruggekeerd, hebbende hij beklaagde zich in voormelde periode be- „geven naar en verbleven in Frankrijk;

„2e. op of omstreeks 6 januari 1968 na een hem verleend verlof of „bewegingsvrijheid niet naar zijn onderdeel te Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland is teruggekeerd en daarvan sindsdien opzettelijk „dan wel met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en „gebleven, tot hij op of omstreeks 9 januari 1968 te of nabij Oldenzaal „is aangehouden”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 1 december 1967 in werkelijke dienst was als **reserve**-soldaat eerste klasse bij de Koninklijke Landmacht; dat hij op genoemde datum bij de aanvang van de dienst om 08.00 uur van verlof teruggekeerd had moeten zijn bij zijn onderdeel te Seedorf in West-Duitsland; dat hij op genoemde datum echter in Zuid-Frankrijk verbleef; dat hij opzettelijk niet op een zodanig tijdstip van daar vertrokken is, dat hij tijdig bij zijn onderdeel in Seedorf terug kon zijn, maar in **Zuid**-Frankrijk gebleven is; dat hij op 22 december naar Seedorf is teruggegaan en zich bij zijn onderdeel heeft teruggemeld; dat hij van **nie**-

mand recht of toestemming had gekregen om van 1 december 1967 tot 22 december 1967 van zijn onderdeel weg te blijven; dat hij op 6 januari 1968 moest terugkeren van nieuwjaarsverlof naar zijn onderdeel te Seedorf; dat hij op 6 januari 1968 opzettelijk niet is teruggekeerd naar de kazerne en hij, zonder daarvoor recht of toestemming te hebben gekregen, afwezig is gebleven van zijn onderdeel in Seedorf, totdat hij op 9 januari 1968 in de trein aan de grens bij Oldenzaal door de Koninklijke Marechaussee is aangehouden;

ad sub 1e. en 2e. ten laste gelegde:

Overwegende, dat voornoemde Justitiële Verklaring zakelijk onder meer inhoudt, dat de verdachte van 1 december 1967 tot en met 22 december 1967 en van 6 januari 1968 tot en met 9 januari 1968 onafgebroken zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd is afwezig geweest van zijn onderdeel, B-compagnie 42 Pantserinfanteriebataljon, gelegerd te Seedorf in West-Duitsland; dat hij zich persoonlijk heeft teruggemeld op 22 december 1957;

ad sub 2e ten laste gelegde:

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. **P.5/68**, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 10 januari 1968 getekend door Jacobus Albert Akker, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, behorende tot de brigade Oldenzaal der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisant: dat hij op 9 januari 1968 aan de doorlaatpost Oldenzaal-station, gelegen in de gemeente Oldenzaal, heeft aangehouden J. J. V.;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende elk deel der bewijsmiddelen slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als soldaat 1e klasse in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht,

e . . op 1 december 1967 na een hem verleend verlof niet naar zijn „onderdeel te Seedorf in Duitsland, is teruggekeerd en daarvan **sinds-**„dien opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, tot hij „op 22 december 1967 bij zijn onderdeel is teruggekeerd,

„2e. op 6 januari 1968 na een hem verleend verlof niet naar zijn „onderdeel te Seedorf in Duitsland is teruggekeerd en daarvan sinds-„dien opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, tot hij „op 9 januari 1968 te **Oldenzaal** is aangehouden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede tenminste „één dag en niet langer dan dertig dagen durende, terwijl de schuldige „zich in het buitenland verwijdert, meermalen gepleegd”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en sub 1e, juncto artikel 99, eerste lid, aanhef en sub 5de van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklagde voorlopig arrest heeft ondergaan van 9 januari tot en met 12 januari 1968, welk arrest is ondergaan in de vorm van streng arrest, en dat de beklagde zich sedert 27 februari 1968 in voorlopig arrest bevindt, welk arrest beklagde tot 1 maart 1968 heeft ondergaan in de vorm van streng arrest en sedertdien ondergaat in de vorm van verzaamd arrest in het Depot van Discipline te Nieuwersluis;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de aard en de omstandigheden van de zaak vorderen, dat de beklagde gedurende het proces in arrest wordt gehouden, waarover bij afzonderlijke dispositie is beslist;

overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad de tijd, door de beklagde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem op te leggen militaire detentie geheel in mindering behoort te worden gebracht, te weten van 9 tot en met 12 januari 1968 en van 27 februari 1968 tot de dag van tenuitvoerlegging van dit vonnis;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 maanden (met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten van 9 tot en met 12 januari 1968 en sedert 27 februari 1968), waarvan 1 maand voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar — *Red.*).

Mobiele Krijgsraad Luchtmacht

Vonnis van 3 september 1969

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Kolonel J. M. J. Kort en J. van Nieuwenhuijsen;

Raadsman: Kapitein J. G. A. Valette.

Als sergeant, belast met het innemen van militaire kleding en uitrusting bij vertrek met groot verlof, aan militairen toegestaan bepaalde stukken te houden („beletten van een maatregel *in* het belang van de krijgsmacht *on-„dernomen”*) en van sommige militairen *terzake giften* aangenomen („als „ambtenaar een gift aannemen wetende dat *zij* gedaan wordt naar aanleiding „van een handeling in strijd met zijn *plicht*”).

(W.M.Sr. art. 134, 1; W. Sr. art. 363, 2).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen **G. R. F.**, sergeant, geboren **30** mei 1928, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

1 dat hij op verschillende tijdstippen in of omstreeks het jaar 1968 „te Erle (West-Duitsland), terwijl hij als sergeant der 1e klasse in werke-„**lijke** militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, opzettelijk, zon-„der daartoe bevoegd te zijn, de maatregel in het belang der Krijgsmacht „of van de dienst ondernomen of bevolen, dat iedere militair, die met „groot- of klein verlof de militaire dienst verlaat, de hem in bruikleen „verstrekte militaire kleding en uitrustingsstukken dient in te leveren bij „de SMV, heeft belet, belemmerd of verijdeld, door terwijl hij belast was „met inname van genoemde goederen, opzettelijk, zonder daartoe bevoegd „te zijn, aan militairen, die met groot- of klein verlof de militaire dienst ver-„lieten, toe te staan een of meer van de hun in bruikleen verstrekte mili-„**taire** kleding- of uitrustingsstukken te behouden;

2 dat hij op verschillende tijdstippen in of omstreeks het jaar 1968 „te Erle (West-Duitsland), terwijl hij als sergeant der 1e klasse in werke-„**lijke** militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en derhalve als „ambtenaar in de zin der wet, giften, te weten sigarettenbonnen **en/of** „geld, heeft aangenomen, van met groot- of klein verlof de militaire dienst „verlatende militairen, wetende dat deze giften hem gedaan werden **ten-„gevolge** van of naar **aanleiding** van hetgeen door hem, in strijd met zijn „**plicht**, in zijn bediening is gedaan of nagelaten, te weten het als degene, „die belast was met de inname van militaire kleding- **en/of** uitrustings-„stukken van met groot- of klein verlof de militaire dienst verlatende mili-„**tairen**, aan deze, in strijd met de desbetreffende voorschriften en derhalve „met zijn plicht, toestaan, hun in bruikleen verstrekte militaire **kleding-**

„en/of uitrustingsstukken te behouden of na te laten deze van genoemde „militairen in te nemen“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Vanaf 20 mei 1968 tot 19 mei 1969 was ik als sergeant der eerste klasse in werkelijke militaire dienst bij de Koninklijke Luchtmacht en als hoofd Squadron Materieel Verzorging van het 221 Squadron van de 2e Groep Geleide Wapens te Erle in West-Duitsland was ik onder meer belast met de inname van de in bruikleen verstrekte militaire kleding- en uitrustingsstukken van iedere militair van dat squadron die met groot of klein verlof de militaire dienst verliet. In de periode van mei 1968 tot medio november 1968 heb ik te Erle meermalen welbewust aan militairen die met groot of klein verlof de militaire dienst verlieten en die de aan hen in bruikleen verstrekte militaire kleding- en uitrustingsstukken bij mij kwamen inleveren toegestaan een of meer van de aan hen in bruikleen verstrekte militaire kledingstukken te behouden, hoewel ik daartoe niet bevoegd was. Ik wist dat ik aldus doende een maatregel in het belang van de **krijgsmacht** ondernomen belette. Regelmatig heb ik te Erle in voormelde periode van militairen die ik als voormeld toestond kledingstukken te behouden sigarettenbonnen, waarmee ik belastingvrij sigaretten kon kopen, gekregen. Ik heb deze bonnen altijd aangenomen en het was mij wel duidelijk dat ik die bonnen kreeg omdat ik hen die kledingstukken liet behouden;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig **procesverbaal** nr. **P.23/69**, opgemaakt en gesloten te Schöppingen op 12 maart 1969 door Johan **Maasdam**, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee en Leopoldus **Franciscus** Rietveldt, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, beiden behorende tot de Brig. Schöppingen, o.m. zakelijk inhoudt:

als verklaring van Petrus Hubertus Farla:

Als chef Materieeldiensttevens commandant Materieelsquadron van de Groep Techniek en Materieel Geleide Wapens te Hesepe in West-Duitsland, ben ik belast met de uitgifte en inname van materieel, waaronder kleding, van onder andere het 221 Squadron van de 2e Groep Geleide Wapens te Erle in West-Duitsland. De inname zelf bij dat squadron geschiedt door personeel van de Squadron Materieel Voorziening. Niemand van dat personeel is gerechtigd om militaire kledingstukken welke moeten worden ingenomen van de dienst met groot of klein verlof verlatende militairen door die militairen te laten behouden of te verkopen;

als verklaring van Johannes **Machiel** Peels:

In de periode van mei 1968 tot medio november 1968 was ik tewerkgesteld bij de Squadron Materieel Voorziening van het 221 Squadron van de 2e Groep Geleide Wapens te Erle in West-Duitsland. Ik heb toen en aldaar gezien dat het Hoofd van voormelde SMV, de sergeant der eerste

klasse G. R. F. meermalen aan met groot- of klein verlof de militaire dienst verlatende militairen die bij ons de aan hen in bruikleen verstrekte militaire kleding- en uitrustingsstukken moesten inleveren, heeft toegestaan een of meer van voormelde kledingstukken te behouden. Ook kreeg hij te Erle daarna van die militairen meermalen sigarettenbonnen en geld, waarmee hij belastingvrij sigaretten kon kopen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde sub 1 en 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

1 dat hij op verschillende tijdstippen in het jaar **1968** te Erle (West-„Duitsland), terwijl hij als sergeant der 1e klasse in werkelijke militaire „dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, opzettelijk, zonder daartoe „bevoegd te zijn, de maatregel in het belang der Krijgsmacht of van de „dienst ondernomen of bevolen, dat iedere militair, die met groot- of „klein verlof de militaire dienst verlaat, de hem in bruikleen verstrekte „militaire kleding- en uitrustingsstukken dient in te leveren bij de SMV, „heeft belet, belemmerd of vrijdeld, door terwijl hij belast was met in- „name van genoemde goederen, opzettelijk, zonder daartoe bevoegd te „zijn, aan militairen, die met groot- of klein verlof de militaire dienst ver- „lieten, toe te staan een of meer van de hun in bruikleen verstrekte mili- „taire kledingstukken te behouden;

2 dat hij op verschillende tijdstippen in het jaar **1968** te Erle (West-„Duitsland), terwijl hij als sergeant der 1e klasse in werkelijke militaire „dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en derhalve als ambtenaar „in de zin der wet, giften, te weten sigarettenbonnen en geld heeft aan- „genomen van met groot- of klein verlof de militaire dienst verlatende „militairen, wetende dat deze giften hem gedaan werden tengevolge van „of naar aanleiding van hetgeen door hem, in strijd met zijn plicht, in zijn „bediening is gedaan of nagelaten, te weten het als degene, die belast was „met de inname van militaire kleding- en/of uitrustingsstukken van met „groot of klein verlof de militaire dienst verlatende militairen, aan dezen, „in strijd met de desbetreffende voorschriften en derhalve met zijn plicht- „toestaan, hun in bruikleen verstrekte militaire kledingstukken te behou- „den of na te laten deze van genoemde militairen in te nemen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als

1. „als militair opzettelijk, zonder daartoe bevoegd te zijn, enige *maat-* „regel in het belang van de krijgsmacht ondernomen beletten, meermalen „gepleegd”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 134, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2. „als ambtenaar een gift aannemen, wetende dat zij hem gedaan wordt „naar aanleiding van hetgeen door hem, in strijd met zijn plicht, in zijn be- „diening is gedaan, meermalen gepleegd”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 363, aanhef en sub 2e, van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 3 weken, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaren en een geldboete van f 250,—, subs. vervangende hechtenis voor de tijd van 25 dagen onvoorwaardelijk — *Red.*).

TUCHTRECHTSPRAAK

Commandant 43 Pantserbrigade (wnd)

Beklagbeschikking van 1 oktober 1969

(Zie de beschikking hierna).

*Een eskadronscommandant strafte tijdens een oefening „te velde” een huzaar wegens onkrijgstuchtelijk gedrag met 8 dagen verzwaaard arrest, erop vertrouwend dat de aan de huzaar gevraagde inlichtingen over vroegere **bestraffingen** oprecht waren. Toen hem bij terugkeer in de kazerne bleek dat de huzaar hem niet naar waarheid had ingelicht, daar deze reeds eerder **terzake** van soortgelijk gedrag krijgstuchtelijk gestraft was, wijzigde hij de opgelegde straf in 14 dagen verzwaaard arrest.*

*De beklagmeerdere handhaafde, naar aanleiding van het door de huzaar ingediende beklag, deze zwaardere straf, zich daarvoor beroepende op het gestelde in art. 50 **W.K.***

*De hogere toezichhoudende chef was het met de interpretatie van art. 50 **W.K.** door de beklagmeerdere niet eens, — overwegende o.m. dat wijziging van de opgelegde straf door de strafoplegger zélf alléén dan is toegelaten, wanneer hem nieuwe feiten of omstandigheden bekend worden, die tot wijziging nopen en die hem „in redelijkheid niet bekend konden zijn”, wijzigde de straf en de strafreden op grond van art. 50 **W.K.** en compenseerde (in analogie met art. 66 I.1. **W.K.**) het door de gestrafte ten onrechte geleden nadeel.*

(W.K. art. 37, 46, 66, lid 2 en 3 en 70).

De Kolonel der Infanterie (gsb.) F.. waarnemend commandant **43** Pantserbrigade;

Gezien het beklagschrift van dpl. huzaar B., rnr . . ., **43** Verkenningseskadron, houdende de op 13 september 1969 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van 14 (veertien) dagen verzwaaard arrest met de strafreden: „Ondanks herhaalde waarschuwingen van de **groeps-**„commandant bij voortduring een ongeïnteresseerden destructief gedrag „aan de dag gelegd, de groepscommandant kleinerende opmerkingen toe-„gevoegd en als gevolg de sfeer in de groep in hevige mate ondermijnd.”, hem opgelegd door Majoor P., commandant **43** Verkenningseskadron en **hem** op 11 september 1969 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager en de strafoplegger;

Gezien de op de zaak betrekking **hebbende** bescheiden;

Overwegende dat de klager heeft verklaard: „Op 8 september 1969 „werd ik tijdens een oefening door de eskadronscommandant gestraft „met 8 dagen verzwaaard arrest. Op de vraag van de eskadrons-comman-

„dant of ik al eerder was gestraft en waarvoor, heb ik bevestigend geant-
„woord en wel voor het roken van een sigaret wat verboden was. Na te-
„rugkeer in de kazerne werd ik op 11 september 1969 wederom bij de es-
„kadronscommandant geropen, die mij vertelde, dat hij na inzage van
„mijn straflijst waarop reeds eenzelfde feit voorkwam als waarvoor ik op
„8 september 1969 was gestraft, had besloten mijn straf te wijzigen in
„14 dagen verzwaaard arrest. Tegen de straf zoals mij opgelegd op 8 sep-
„tember 1969 heb ik geen bezwaar, wel tegen de verzwaring van de straf
„mij opgelegd op 11 september 1969.”;

Overwegende dat de strafoplegger heeft verklaard: „Op grond van een
„mondeling rapport mij gegeven tijdens een oefening te velde door een
„dpl wachtmeester, commandant van klager, heb ik Mager gehoord op
„8 september 1969. Daar de straflijsten tijdens de oefening niet in mijn
„bezit waren en het mij niet juist voorkwam de behandeling van het ge-
„pleegde feit uit te stellen, heb ik klager gevraagd waarvoor hij al eens
„eerder was gestraft. Daar dit volgens zijn zeggen geen vergrijp was,
„waarvoor dit laatste vergrijp als een herhaling kan worden gezien, heb
„ik klager gestraft met 8 dagen verzwaaard arrest. Bij terugkeer in de
„kazerne bleek mij bij inzage van de straflijst, dat klager reeds eerder
„voor een dergelijk feit was gestraft. Ik heb klager wederom gehoord en
„hem medegedeeld, dat ik zijn straf wijzigde in 14 dagen verzwaaard
„arrest.”

Overwegende, dat het bestrafte feit inderdaad is gepleegd, door klager
wordt erkend en strijdig is met de krijgstucht; dat de omschrijving van
de strafreden het gepleegde feit juist weergeeft; dat het laatst gepleegde
feit inderdaad een herhaling betekent van een reeds eerder gepleegd feit;
dat de strafoplegger wanneer hij op 8 september van deze omstandigheden
op de hoogte was geweest een zwaardere straf zou hebben opgelegd; dat
met het wijzigen van de straf de strafoplegger heeft gehandeld in overeen-
stemming met art. 50 W.K.

Beschikkende op het beklag: handhaaft de strafoplegging.

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt
aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de straf-
oplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Commandant I Divisie „7 december” (wnd)

Beschikking krachtens art. 50 W.K. van 17 december 1969.

(Zie de beschikking hiervóór)

De Brigade-Generaal L. A. D. Kranenburg, waarnemend Comman-
dant I Divisie „7 december”,

1. Gezien de beschikking van de waarnemend Commandant 43 Pant-

serbrigade van 1 oktober 1969, houdende handhaving na beklag van de straf van veertien dagen verzwaaard arrest opgelegd op 11 september 1969 door Commandant 43 Verkenningsskadron aan huzaar B., registratienummer . . ., wegens:

„Ondanks herhaalde waarschuwingen van de groepscommandant bij „voortdurend een ongeïnteresseerd en destructief gedrag aan de dag ge„legd, de groepscommandant kleinerende opmerkingen toegevoegd en „als gevolg de sfeer in de groep in hevige mate ondermijnd.”;

2. Gehoord de eerste strafoplegger, de klager, en diens groepscommandant.

3. Overwegende, a. dat wijziging van een opgelegde straf door de strafoplegger zelf alleen dan is toegelaten wanneer hem nieuwe feiten of omstandigheden bekend worden die tot wijziging nopen en die hem tevoren in redelijkheid niet bekend konden zijn; b. dat aan dit laatste vereiste niet is voldaan; c. dat de strafreden ten onrechte niet weer geeft welke feiten aan klager zijn verweten;

4. Wijzigt de straf in acht dagen verzwaaard arrest;

5. Wijzigt de strafreden zo dat zij komt te luiden:

„Tijdenseen oefening het groepsbevel van zijn wachtmeester in dekking „te gaan niet uitgevoerd, maar tegen een boom geleund gaan zitten en „zijn helm afgezet, waarna de wachtmeester zich verwijderde. Even later „zijn wachtmeester-groepscommandantin diens bijzijn en ten overstaan „van groepsgenoten uitgescholden voor „grote klootzak”.”

6. Bevestigt dat de straf geheel is ondergaan door het ondergaan van acht dagen verzwaaard arrest van de oorspronkelijke straf.

7. Keurt goed dat Commandant 43 Verkenningsskadron ter vergoeding van het ten onrechte geleden nadeel aan klager vier dagen buitengewoon verlof heeft verleend, aaneengesloten op te nemen tijdens de jaarwisseling.

8. Bepaalt dat afschriften van deze beschikking zullen worden aangeboden dan wel uitgereikt aan de beklagmeerdere, de eerste strafoplegger, de Mager, de huidige Commandant 43 Verkenningsskadron, en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

NASCHRIFT

De oorspronkelijke strafoplegger had zich, anders dan art. 37 W.K. voorschrijft, niet op de hoogte gesteld van de inhoud van de straflijst van de huzaar; al oefende hij „te velde”, hij had deze kunnen opvragen. Hij had ook met de bestraffing kunnen wachten tot zijn onderdeel in de kazerne zou zijn teruggekeerd. Nu hij dit bewust niet gedaan had, erop vertrouwend dat de huzaar hem oprecht over eerdere bestraffingen had ingelicht, was het in strijd met art. 50 W.K. dat hij de aanvankelijk opgelegde straf verzwaarde,

toen hem enige dagen later bleek, dat de huzaar een onware verklaring tegenover hem had afgelegd.

De strafoplegger had mogelijk kunnen overwegen om de huzaar **terzake** van diens **onware** verklaring krijgstuchtelijk te straffen, daar het nog altijd krijgstuchtelijke plicht is de hem als krijgstuchtelijk verdachte door de strafoplegger gedane vraag over eerdere bestraffingen naar waarheid te beantwoorden. **Vanzelfsprekend** diende hij daarbij dan in aanmerking te nemen dat hij enerzijds het menselijke van het als krijgstuchtelijk verdachte onwaarheid spreken niet uit het oog mocht verliezen, doch anderzijds dat het ontoelaatbaar moet worden geacht dat in tuchtzaken onderhebbenden hun commandant maar wat voorliegen, behoudens enkele uitzonderingsgevallen als bedoeld in de jurisprudentie.

Anders dan de oorspronkelijke vage, algemene omschrijving van het onkrijgstuchtelijk gedrag van de huzaar bevat de beschikking van de toezichhoudende chef een duidelijke **omschrijving** van de aan de **huzaar** verweten feiten. Daar deze feiten kennelijk uit de verklaringen van de gestrafte en de getuigen zijn gebleken, hadden deze o.i., voor zover **terzake** dienende, in de beschikking van de toezijnde chef behoren te zijn opgenomen, waardoor mede de minder gelukkig omschreven oorspronkelijke strafreden en de vage onvolledige weergave van de verklaringen van de door de beklagmeerdere gehoorde personen, zou zijn gebleken.

Niet duidelijk is geworden hoe de toezichhoudende chef kon goedkeuren dat de eskadronscommandant vergoeding van het door de gestrafte huzaar geleden nadeel **heeft** kunnen verlenen, terwijl de toezichhoudende chef nog **géén** beslissing had genomen.

A. F. S.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage

21 oktober 1968

Voorzitter: Mr. B. L. van Strij de Regt; *Leden:* Mr. Ph. C. M. van der Ven en Mr. F. P. J. Perquin; *Militaire leden:* T. Biesma, Kolonel der Kon. luchtmacht b.d. en W. C. H. van Reede, Generaal-Majoor der cavalerie b.d.

(Min. beschikking van 27 nov. 1964, Luchtmachtorder 64544, codenr. 55.17162).

Klager, die m.i.v. 1 juni 1967 op de Vliegbasis Leeuwarden werd gedetacheerd met de bedoeling daarheen te worden overgeplaatst, kocht een huis in de omgeving van Leeuwarden, toen hem bleek dat hij vóór 26 juli 1967 (de datum waarop hij zijn woning in Duitsland moest hebben ontruimd) geen passende huurwoning kon betrekken. Verweerder weigerde klager een tegemoetkoming in de kosten van aankoop van genoemd huis te verlenen, aangezien klager binnen afzienbare tijd in aanmerking had kunnen komen voor een passende huurwoning in of nabij zijn standplaats. Verweerder nam niet aan, dat klager in een dwangpositie heeft verkeerd.

Het A. G. acht niet gebleken, dat verweerder in redelijkheid niet tot zijn oordeel is kunnen komen.

Beroep ongegrond.

HET AMBTENARENGERECHT TE 'S-GRAVENHAGE,

rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, inzake: W., wonende te Stiens, klager, in persoon verschenen ter openbare terechtzitting, tegen de Minister van Defensie, verweerder, voor wie als gemachtigde ter openbare terechtzitting is verschenen J. J. Brummans, Majoor der Koninklijke Luchtmacht te 's-Gravenhage;

HET AMBTENARENGERECHT TE 'S-GRAVENHAGE, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken;

Gezien de stukken;

Gehoord klager, alsmede de gemachtigde van verweerder;

Gelet ook overigens op de behandeling der zaak ter openbare terechtzitting van 30 september 1968.

WAT DE FEITEN BETREFT:

Overwegende, dat verweerder op 14 mei 1968 tot de commandant vliegbasis Leeuwarden het navolgende schrijven heeft gericht:

„Naar aanleiding van het mij met Uw bovenvermelde advies **aangebo-**den verzoek van de majoor W., waarvan de afdoening tengevolge van „het **terzake** gehouden onderzoek enige tijd heeft gevegd, deel ik U het „volgende mede.

„Aangezien rekwestrant blijktens het door de garnizoenscommandant

„Leeuwarden uitgebrachte advies binnen afzienbare tijd in aanmerking
„had kunnen komen voor een passende huurwoning in of nabij de stand-
„plaats en hem zulks uitdrukkelijk is medegedeeld, voldoet hij niet aan
„één van de voorwaarden die zijn gesteld voor het verkrijgen van een
„tegemoetkoming in de kosten van aankoop van een woning volgens de
„regeling opgenomen in luchtmachtorder 64544, codenr. 55.17162. Ik
„kan dan ook geen aanleiding vinden hem voor een zodanige tegemoet-
„koming in aanmerking te brengen. Het daartoe strekkend verzoek wijs
„ik dan ook bij deze af.

„Ik verzoek U rekwestrant met het vorenstaande in kennis te stellen,
„waartoe ik een afschrift van deze beschikking hierbij voeg. Tevens die-
„nen de overgelegde bescheiden aan rekwestrant te worden teruggegeven."

Overwegende, dat op 21 juni 1968 een als volgt luidend klaagschrift ter
griffie van het Gerecht is ingekomen:

„Geeft met verschuldigde eerbied te kennen W., wonende te Stiens,
„. . . van beroep majoor der Koninklijke Luchtmacht, ingedeeld en te-
„werkgesteld bij de Vliegbasis Leeuwarden;

„dat hij op 21 mei 1968 door middel van een Ministeriële Beschikking
„d.d. 14 mei 1968 in kennis werd gesteld van de afwijzing van zijn verzoek
„ingediend op 12 oktober 1967, houdende dat hij niet in aanmerking kon
„worden gebracht voor het verkrijgen van een tegemoetkoming in de
„kosten van aankoop van een woning volgens de regeling opgenomen in
„Luchtmachtorder 64544, Code 55.17/62, daar hij niet voldeed aan één
„van de voorwaarden die zijn gesteld in eerder bedoelde Luchtmacht-
„order; dat hij echter van mening is dat hij aan alle voorwaarden, zoals
„gesteld in de bedoelde Luchtmachtorder, voldoet en de zinsnede ge-
„noemd onder II Regeling A sub. 2 — gezien de dwangpositie waarin hij
„verkeerde bij terugkomst uit het buitenland — niet op hem van toepas-
„sing mag worden verklaard; dat hij — toen hem op 10 april 1967 werd
„medegedeeld dat hij met ingang van 1 juni 1967 op de Vliegbasis Leeu-
„warden zou worden gedetacheerd, met ingang van 17 juli 1967 aldaar
„zou worden geplaatst en voor of in ieder geval op 26 juli 1967 zijn Rijks-
„woning te B./West-Duitsland moest hebben verlaten — zich onmiddel-
„lijk met het Bureau Huisvesting van de Vliegbasis Leeuwarden in ver-
„binding heeft gesteld omtrent het verkrijgen van hem passende woon-
„ruimte in Leeuwarden of omgeving; dat op instigatie van de toenmalige
„Chef Basisdienst tevens Voorzitter van de Commissie Huisvesting, de
„lt.-kolonel H., hij zich op 25 april 1967 naar de Vliegbasis Leeuwarden
„heeft begeven om zelf alvast te pogen om voor of althans op 26 juli 1967
„in het bezit van een woning te komen; dat hij in de periode 25 april t/m
„27 april 1967 een gesprek heeft gehad met de kapitein Van D. van het
„Gewestelijk Kantoor Friesland van de Afdeling Sociale Zaken van het
„Ministerie van Defensie voor het verkrijgen van een contractpension,
„aangezien meergenoemde Commissie in de periode van 17 t/m 26 juli

„geen passende huurwoning ter beschikking kon stellen; dat ook het „Hoofd van het Gewestelijk Kantoor Friesland van de Afdeling Sociale „Zaken hem geen contractpension kon aanbieden en hem aanraadde „voorlopig onderdak te zoeken bij zijn ouders c.q. schoonouders resp. „te Den Haag en Zwijndrecht; dat hij in zijn request van 12 oktober „1967 — afgezien van de mogelijkheid of het onderbrengen uitvoerbaar „zou zijn — de gronden heeft uiteengezet, waarom dit, gezien zijn functie „als Commandant Bewapening- & Electronica-squadron, moreel en „financieel zeer grote offers zou kosten, zowel voor hem als voor het „Rijk; dat hij in de meergenoemde periode van 25 tot 28 april 1967 zich „bij verschillende makelaars (o.a. Van der Schoot, Leeuwarden — Burg- „graaf, Franeker — Poppenga, Leeuwarden) heeft vervoegd om persoon- „lijk te trachten in de vrije sector een woning te verkrijgen in de periode „van 17 t/m 26 juli 1967; dat hij zich wederom op 10 mei 1967 met zijn „echtgenote naar Leeuwarden heeft begeven om met medewerking van „het Bureau Huisvesting van de Vliegbasis alsnog te onderzoeken of hij „een woning kon verkrijgen; dat hij zich persoonlijk met zijn echtgenote „bij de majoor V. d. B. van het Garnizoensbureau Leeuwarden heeft „vervoegd, die hem mededeelde, dat er geen mogelijkheid was betrokkene „in de periode 17 t/m 26 juli 1967 aan een voor hem passende huurwoning „te helpen, daar de woningen Koeriersterespel te Leeuwarden hoogst- „waarschijnlijk pas begin augustus 1967 klaar zouden zijn en de woning „van de majoor M. pas eind juli ontruimd zou worden; dat, hoewel hij „door het Bureau Huisvesting van het Garnizoensbureau te Leeuwarden „als gegadigde werd ingeschreven voor het huis van de majoor M., aan „hem op generlei wijze een toezegging kon worden gedaan, dat hij voor „26 juli 1967 de beschikking zou hebben over dit huis, te meer daar hij „hierin werd versterkt door het bezoek aan mevrouw M. te Hardegarijp, „die geen datum kon noemen van ontruiming aangezien een en ander „afhing van een drie- of meerhoeksruil met Soesterberg, maar dat zij „hoopte op eind juli — begin augustus; dat hij door bovenstaande mede- „deling verontrust, wederom gedurende 3 dagen intensief in de omgeving „heeft gespeurd — met wederom inschakeling van diverse makelaars — „om toch maar in de vrije sector een woning te verkrijgen, hetgeen hem „niet lukte; dat hem op 11 mei 1967 ter ore kwam, dat een militair van de „Vliegbasis Leeuwarden, gedetacheerd bij C.B.V. plm. 18 juli 1967 zijn „woning zou ontruimen, maar dat deze woning echter gekocht moest „worden; dat hij — nadat hij per 1 juni 1967 daadwerkelijk en in persoon „op de Vliegbasis Leeuwarden gedetacheerd werd — wederom alle moge- „lijke moeite heeft gedaan voor het vinden van een woning; dat hij ten „langen leste en aangezien hij anders op 26 juli 1967 in Nederland geen „onderdak voor gezin en inboedel had, op 16 juni 1967 — ondanks de „grote financiële offers — overgegaan is tot de aankoop van het huis te „Stiens, . . .; dat hij door deze aankoop het dienstbelang ten zeerste

„diende en het Rijk veel kosten bespaarde, zoals gesteld in zijn request „van 12 oktober 1967; dat hij later vernam, dat het hem toegewezen huis „van de majoor M. te Hardegarijp pas op 26 juli 1967 werd ontruimd en „de huidige bewoner, de eerste luitenant K., pas op 16 augustus 1967 het „huis kon betrekken in verband met noodzakelijke reparatie- en schil- „derwerkzaamheden; dat het gestelde „binnen afzienbare tijd niet op „hem van toepassing gebracht kon worden, omdat hij na 26 juli 1967 geen „woning meer had en hij uit het buitenland kwam; dat hij — hoewel hem „dit „uitdrukkelijk was medegedeeld” — geen ander alternatief had, om „dat de datum 26 juli 1967 bepalend was en hieraan niet getornd kon wor- „den te meer daar hem werd opgedrongen reeds op 24 juli 1967 te verhui- „zen, aangezien op 26 juli 1967 de nieuwe bewoner in deze Rijkswoning „te B. zijn intrek nam; dat bovendien naar aanleiding van diverse moei- „lijkheden aangaande huisvesting, schoolgaande kinderen etc. van het „Ministerie van Defensie ingevolge Ministeriële Beschikking d.d. 27 de- „cember 1967 toestemming werd verkregen, dat de plaatsing in de West- „duitse Bondsrepubliek in dit bijzondere geval voortduurde tot en met „25 juli 1967; dat op deze Basis een officier vertoeft, die praktisch gelijk- „tijdig uit de Westduitse Bondsrepubliek naar de Vliegbasis Leeuwarden „werd overgeplaatst, een huis kocht in Franeker, en die wel door het Mi- „nisterie van Defensie een tegemoetkoming in de kosten van aankoop „van een woning volgens de regeling opgenomen in Luchtmachtorder „64544, Code nr. 55.17/62, werd toegekend; dat bovendien beslissing op „zijn request gebaseerd was op omstandigheden, die bekend werden na „de fatale datum 26 juli 1967, waaruit toen pas bleek, dat de woning die „klager in Hardegarijp als eerste gegadigde was toegewezen op 26 juli „1967 vrij kwam, terwijl deze woning in een dusdanige staat verkeerde, „dat de nieuwe bewoner — eerste luitenant K. — pas 15 augustus 1967 „deze woning kon betrekken, daar hij deze (met toestemming van het „Ministerie van Defensie) moest opknappen; dat de meergenoemde luite- „nant K. een schriftelijke verklaring wil afgeven, dat hij pas op 15 augus- „tus 1967 de woning kon betrekken; dat hij van mening is, dat het gestelde „in Luchtmachtorder 64544 Code nr. 55.17/62 geen ruimte laat om hem „persoonlijk uit te sluiten van het voordeel om de onrendabele kosten, „verbonden aan de aankoop, van het Rijk te mogen terugvorderen, gezien „de uitzonderingspositie waarin hij verkeerde en gelet op het feit dat in „een identiek geval op de Vliegbasis Leeuwarden goedgunstig werd be- „schikt; dat hij zich derhalve niet kan verenigen met de beschikking van „de Minister van Defensie, eerder bedoeld, omdat deze beschikking

a . geen rekening gehouden heeft met de uitzonderlijke situatie waar- „in hij verkeerde,

b . de datum 26 juli 1967 zowel voor het Rijk als voor klager bepa- „lend waren;

a . . . . .

„Redenen, waarom hij Uw Rechtscollege verzoekt de beschikking van de Minister van Defensie van 14 mei 1968 te willen vernietigen en te bepalen dat de tegemoetkoming in de kosten ingevolge Luchtmachtorder 64544, Code nr. 55.17162 d.d. 27 november 1964 alsnog aan klager moet worden uitbetaald.”

Overwegende, dat verweerder op 6 augustus 1968 aldus van contra-memorïe heeft gediend:

1 Het beroep van klager is gericht tegen de ministeriële beschikking van 14 mei 1968, waarbij het verzoek van klager om in het genot te worden gesteld van een tegemoetkoming in de kosten van aankoop van een woning te Stiens, werd afgewezen.

2 Met betrekking tot deze aangelegenheid moge de ondergetekende het volgende naar voren brengen:

a . Bij de ministeriële beschikking van 9 mei 1967, werd klager met ingang van 1 juni 1967 gedetacheerd bij de Vliegbasis Leeuwarden onder gelijktijdige ontheffing van zijn functie bij de Derde Groep Geleide Wapens te B. (West-Duitsland) en met ingang van 17 juli 1967 bij de Vliegbasis Leeuwarden geplaatst.

b . In verband met zijn plaatsing te Leeuwarden diende klager de door hem bewoonde rijkswooning te B. uiterlijk 26 juli 1967 te verlaten.

c . Klager heeft zich op 10 mei 1967 laten inschrijven als woningbehoevende.

d. Enige tijd na laatstgenoemde datum werd Mager door de hoofdofficier toegevoegd aan de garnizoenscommandant van Leeuwarden in een persoonlijk onderhoud geweest op de mogelijkheid tot het huren van een binnen afzienbare tijd ter beschikking komende eengezinswoning dan wel een etagewoning (flatwoning) te Leeuwarden. Daar de voorkeur van klager uitging naar een woning in een meer rustige omgeving, zulks mede in verband met de gezondheidstoestand van zijn echtgenote, werd hem door genoemde hoofdofficier gewezen op de mogelijkheid het perceel . . . te Hardegarijp, welke woning op korte termijn ter beschikking zou komen, te betrekken. Klager gaf er echter de voorkeur aan een woning te kopen te Stiens. In verband hiermede werd hij van de lijst van woningbehoevenden afgevoerd.

e. Op 12 oktober 1967 diende klager bij ondergetekende een verzoekschrift in om op grond van de in de ministeriële beschikking van 27 november 1964, nr. P.115.617/1-P (gepubliceerd in Luchtmachtorder nr. 64544, codenr. 55.17/62) opgenomen regeling in aanmerking te komen voor een tegemoetkoming in de kosten van aankoop van een woning te Stiens.

3 Om als belanghebbende in de zin van in vorengenoemd punt 2e genoemde regeling te worden aangemerkt moet klager onder meer voldoen aan de eis dat hij naar het oordeel van de Minister in of nabij zijn nieuwe standplaats niet binnen afzienbare tijd een passende woning kan

„,huren⁹⁾ (zie onder A, punt 2 van de regeling).

„,4. Naar aanleiding van het door klager ingediende verzoekschrift „van 12 oktober 1967 deelde de garnizoenscommandant van Leeuwarden „in verband met een door ondergetekende gestelde vraag op 18 januari „1968 onder nummer H. 1554 mede dat klager medio augustus 1967 in „aanmerking had kunnen komen voor een passende huurwoning.

5 Teneinde een duidelijk inzicht te hebben met betrekking tot de „mogelijkheden in of nabij de standplaats Leeuwarden een passende „huurwoning te betrekken heeft ondergetekende zich bij brief van 21 „maart 1968, wederom tot de garnizoenscommandant Leeuwarden ge- „wend met een aantal vragen betrekking hebbende op de huisvestings- „mogelijkheden van klager (verwezen moge worden naar bijlage f).

6 Uit het antwoord van genoemde garnizoenscommandant d.d. 28 „maart 1968 bleek duidelijk dat voor klager wel degelijk de mogelijkheid „bestond om na zijn plaatsing op de Vliegbasis Leeuwarden binnen af- „zienbare tijd een passende woning in of nabij de standplaats te huren „(verwezen moge worden naar bijlage g).

7 Ondergetekende vestigt er de aandacht op dat klager in zijn klaag- „schrift niet ontkent dat er door hem binnen afzienbare tijd na zijn plaat- „sing op de Vliegbasis Leeuwarden een passende woning in of nabij zijn „standplaats had kunnen worden gehuurd. Klager stelt alleen dat de „voorwaarde genoemd onder A, punt 2 van de meer genoemde regeling „niet op hem van toepassing mag worden verklaard, daar hij na 26 juli „1967 in verband met zijn terugkeer uit West-Duitsland niet onmiddellijk „de beschikking over een passende huurwoning in of nabij Leeuwarden „kon hebben. Hij is van oordeel dat in verband met de door hem aan- „gehaalde bijzondere omstandigheden ten gunste van hem van de **terzake** „geldende voorschriften moet worden afgeweken.

8 De aandacht zij er op gevestigd dat klager niet tengevolge van „een „dwangpositie” tot de aankoop van een woning te Stiens behoefde „over te gaan. Immers klager had bij zijn terugkeer uit West-Duitsland „met zijn gezin op gestoffeerde c.q. gemeubileerde appartementen dan „wel in een zgn. contractpension kunnen worden ondergebracht, zoals „dit plaats heeft t.a.v. andere militairen die van een plaatsing in het **buiten-** „land terugkeren en in Nederland niet onmiddellijk de beschikking heb- „ben over een passende woonruimte.

9 Ofschoon begrip kan worden opgebracht voor het feit dat klager „er de voorkeur aan gaf een eigen woning te kopen, kon gelet op de **ter-** „zake ingewonnen informaties van de garnizoenscommandant te Leeu- „warden om formele redenen het verzoek van klager niet worden **inge-** „willigd. De inhoud van het aan Uw Gerecht gerichte klaagschrift heeft „geen wijziging in dit standpunt kunnen brengen.

0 . Ondergetekende is dan ook van oordeel dat hij bij het nemen van „zijn beslissing van 14 mei 1968, niet heeft gehandeld in strijd met enig

„algemeen verbindend voorschrift noch met enig in het algemeen rechts-
„bewustzijn levend beginsel van behoorlijk bestuur. Op grond hiervan
„moge ondergetekende Uw Gerecht in overweging geven het beroep van
„klager ongegrond te verklaren.”

IN RECHTE:

Overwegende, dat bij het bestreden besluit afwijzend is beschikt op een verzoek van klager om „tegenoetkoming in kosten van aankoop van „een woning in of nabij de standplaats” als bedoeld in de ministeriële beschikking van 27 november 1964, dienst opperofficier personeel Koninklijke luchtmacht, afdeling financiële personeelszaken, nr. P.115.671/SP, opgenomen in luchtmachtorder nr. 64544, codenr. 55.17162;

Overwegende, dat dit besluit uitsluitend hierop berust dat klager niet voldeed aan één der in genoemde beschikking gestelde vereisten, hierin bestaande dat de militair „naar het oordeel van de minister in of nabij „zijn nieuwe standplaats niet binnen afzienbare tijd een passende woning „kan huren.”;

Overwegende, dat verweerder derhalve niet tot het oordeel is gekomen dat klager in of nabij zijn nieuwe standplaats niet binnen afzienbare tijd een passende woning kon huren;

Overwegende, dat uit de formulering van bedoeld vereiste volgt dat het Gerecht zich dient te beperken tot de beantwoording van de vraag of verweerder in redelijkheid niet tot genoemd oordeel is kunnen komen;

Overwegende, dat het Gerecht deze vraag bevestigend beantwoordt, gelet op het feit dat klager in mei 1967 als gegadigde werd ingeschreven voor een hem passende woning te Hardegarijp, welke hij binnen afzienbare tijd kon huren; dat uit de omstandigheid dat het onzeker was of klager dat huis vóór 26 juli 1967 zou hebben kunnen betrekken naar het oordeel van het Gerecht niet volgt dat gezegd zou moeten worden dat de woning niet binnen afzienbare tijd kon worden gehuurd;

Overwegende, dat het Gerecht mitsdien niet heeft kunnen vaststellen dat het bestreden besluit strijdig is met meergenoemde beschikking terwijl aan het Gerecht ook overigens niet is gebleken dat verweerder in casu in strijd met enig algemeen verbindend voorschrift heeft gehandeld;

Overwegende, dat klager nog heeft betoogd dat in een geval, gelijksoortig aan het zijne, wel de tegemoetkoming is verstrekt, doch heeft nagelaten aan te tonen dat bedoeld geval aan het zijne gelijksoortig was, terwijl verweerdere gemachtigde ter openbare terechtzitting die gelijksoortigheid heeft bestreden en dit ook feitelijk heeft geadstrueerd; dat het Gerecht dan ook niet heeft kunnen constateren dat verweerder ten opzichte van klager in strijd met het gelijkheidsbeginsel heeft gehandeld;

Overwegende, dat derhalve het beroep ongegrond moet worden verklaard;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het beroep ongegrond.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage

25 november 1968

Voorzitter: Mr. A. G. van Galen (fgd.); *Leden:* Mr. T. A. van Dijken en Mr. F. P. J. Perquin; *Militaire leden:* T. Biesma, Kolonel der Kon. luchtmacht b.d. en W. C. H. van Reede, Generaal-Majoor der cavalerie b.d.

(Art. 1435 lid 2 en art. 2012 van het Burgerlijk Wetboek).

Een sergeant der eerste klasse had van 2 mei 1958 tot 1 december 1966 een aan het Rijk toebehorend huis bewoond.

*Verweerder was van mening, dat klager de huur over de maand oktober 1959 — welke bij vooruitbetaling verschuldigd was — nog niet had voldaan, en liet deswege van april 1968 af *f* 1 per maand op zijn bezoldiging inhouden.*

Het A. G. verklaart het beroep tegen deze inhouding ongegrond, daarbij overwegende dat bij analogische toepassing van art. 1435 lid 2 van het B.W. de toerekening der betalingen telkens diende te geschieden op de oudste schuld, zodat de vijfjarige verjaringstermijn van art. 2012 van het B.W. eerst in november 1966 inging.

Het A. G. neemt niet aan dat verweerder, hoewel hij jarenlang over dit punt heeft gezwegen, in redelijkheid niet tot zijn besluit kon komen.

HET AMBTENARENRECHT TE 'S-GRAVENHAGE,

rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, inzake: P., wonende te G., klager, in persoon verschenen ter openbare terechtzitting, tegen de Minister van Defensie, verweerder, voor wie als gemachtigde is verschenen ter openbare terechtzitting mej. mr. A. M. Holtrop, wonende te 's-Gravenhage, referendaris bij het Departement van Defensie;

HET AMBTENARENRECHT TE 'S-GRAVENHAGE, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken;

Gezien de stukken;

Gehoord klager, alsmede de gemachtigde van verweerder;

Gelet ook overigens op de behandeling der zaak ter openbare terechtzitting van 4 november 1968.

WAT DE FEITEN BETREFT:

Overwegende, dat klager op 8 mei 1968 ter griffie van het Gerecht een klaagschrift heeft ingediend van de navolgende inhoud:

„Geeft met verschuldigde eerbied te kennen, P., registratienummer . . ., „sergeant der eerste klasse, wonende te G., . . ., geplaatst bij de kader-„school van de School Technische Dienst te Utrecht;

„dat op zijn, over de maand april 1968 toekomende bezoldiging, een „bedrag van *f* 1,— is ingehouden door de Korpsadministrateur van het „Garnizoenscommando Utrecht, zulks naar aanleiding van het schrijven „van het Ministerie van Defensie, Hoofdafdeling Comptabiliteit, Afde-

„ling Landmachtzaken, Bureau 2.3, d.d. 11 maart 1968 nummer 311.471
„B, betreffende achterstallige huur rekeningnummer 970.5051; dat hij
„ten stelligste ontkent enige achterstallige woninghuur te hebben; dat
„sedert januari 1959 op hem de verplichting rust de verschuldigde huur-
„penningen bij vooruitbetaling te voldoen; dat hem in de maand decem-
„ber 1966 voor de eerste maal is kenbaar gemaakt dat er een achterstand
„in verschuldigde huur zou bestaan; dat klager meent dat het niet getuigt
„van goed bestuur dat hem na verloop van ruim zeven jaren ter kennis
„wordt gebracht, niet aan zijn verplichtingen te hebben voldaan;

„dat hij f 7,50 heeft overgemaakt op postrekening 42.52.54 ten name
„van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage en het betalingsbewijs
„hierbij overlegt;

„Redenen, waarom hij Uw Rechtscollege verzoekt de Ministeriële
„Beschikking als voren genoemd te willen vernietigen dan wel te doen
„vernietigen en te bepalen dat aan Mager de sedert eind april 1968 op
„zijn bezoldiging ingehouden huurschuld wordt uitbetaald.";

Overwegende, dat verweerder van contra-memorie heeft gediend en op
de daarin aangevoerde gronden het Gerecht verzocht heeft het beroep
van Mager ongegrond te verklaren;

IN RECHTE:

Overwegende, dat voor het Gerecht op grond van de gedingstukken en
het verhandelde te zijner terechtzitting het navolgende is komen vast te
staan:

dat klager, sergeant der eerste klasse van de Koninklijke landmacht, op
2 mei 1958 zijn intrek heeft genomen in het perceel . . . te Hoogerheide;
dat klager de door hem verschuldigde huur — aanvankelijk f 65,— per
maand bedragende — betaalde door overschrijving op de postrekening
van het Ministerie van Defensie; dat de eerste huurbetaling ten bedrage
van f 322,92, omvattende de verschuldigde huur over de periode 2 mei
tot en met 30 september 1958, op het Ministerie werd ontvangen op 30
september 1958, terwijl de huur over de daar op volgende maanden tot en
met januari 1959 aan het einde van de maand, waarover de huur verschul-
digd was werd voldaan; dat klager ingaande 1 januari 1959 de huishuur
bij vooruitbetaling diende te gaan voldoen en dat klager dientengevolge
eind januari 1959 tevens de huur over de maand februari 1959 betaalbaar
heeft gesteld; dat volgens het door verweerder geproduceerde betalings-
overzicht geen huurbetaling van klager is ontvangen in het tijdvak gelegen
tussen 1 juli en 2 september 1959; dat verweerder aan klager bij brief van
9 november 1959 onder meer heeft bericht dat de huur over de maand
oktober 1959 nog niet was ontvangen; dat klager op deze brief niet heeft
gereegeerd en met name niet bij een volgende huurbetaling een bedrag
gelijk aan twee maal de huishuur heeft overgemaakt; dat verweerder de
op en na 2 september 1959 ontvangen huurbedragen heeft aangemerkt
als betalingen achteraf, doch na de brief van 9 november 1959 geen verde-

re actie heeft ondernomen, aangezien de vervallen huurtermijnen overigens regelmatig werden voldaan; dat klager het perceel . . . te **Hoogerheide** op 1 december 1966 heeft verlaten; dat verweerder aan klager bij brief van 27 december 1966 heeft bericht dat zijn laatste huurbetaling op 8 november 1966 werd ontvangen en dat ~~deze~~ de huur over de maand september 1966 betref, weshalve klager nog de huur over de maanden oktober en november 1966 diende te voldoen; dat klager hierop telefonisch contact heeft opgenomen met de afdeling comptabiliteit van verweerders ministerie, waarna een nader onderzoek is ingesteld; dat verweerder bij brief van 12 april 1967 aan klager heeft bericht dat hij de huur over de maanden oktober en november 1966 inderdaad nog verschuldigd was en deze huur ten bedrage van f 163,— binnen veertien dagen diende te betalen; dat klager op 19 april 1967 aan verweerderschriftelijk te kennen heeft gegeven dat hij naar zijn mening geen huurschuld meer had; dat zich vervolgens een briefwisseling heeft ontwikkeld tussen verweerder en klagers commandant, waarbij is gebleken dat, anders dan verweerder aanvankelijk had aangenomen, door klager ook op 6 oktober 1966 nog een huurtermijn was voldaan; dat verweerder zulks op 16 juli 1967 aan klagers commandant heeft bericht onder mededeling dat klager thans nog een bedrag van f 75,05 aan huur was verschuldigd en dat klager uitgenodigd diende te worden dit bedrag op de postrekening van het ministerie over te maken; dat hierna wederom een briefwisseling is ontstaan tussen bedoelde commandant en verweerder en dat verweerder op 11 maart aan deze commandant heeft bericht dat het verschuldigde bedrag in vijf achtereenvolgende termijnen op klagers bezoldiging diende te worden ingehouden; dat klager inmiddels is overgeplaatst naar een ander onderdeel en dat zijn toenmalige commandant op 5 april 1968 aan verweerder heeft bericht dat het door klager gevoerde verweer hem juist en juridisch sterk voorkwam weshalve hij met toepassing van artikel 83 van het Reglement van Administratie had bepaald dat, totdat een rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde was gegaan, op de bezoldiging van klager een inhouding van f 1,— per maand zou worden toegepast; dat die inhouding voor het eerst heeft plaatsgevonden bij de uitbetaling van de wedde aan klager over april 1968; dat verweerder aan klagers commandant bij brief van 9 mei 1968 gemotiveerd heeft bericht op welke gronden werd aangenomen dat klager nog een huurtermijn verschuldigd was en dat de opdracht, vervat in de brief van 11 maart 1968, onverkort uitgevoerd diende te worden;

Overwegende, dat het Gerecht van oordeel is dat klager zijn beroep heeft ingesteld binnen 30 dagen na de dag, waarop hij mocht aannemen dat verweerder definitief had besloten een bedrag van f 75.05 wegens verschuldigde huur op klagers bezoldiging te doen inhouden; dat het **Gerecht** ook overigens niet gebleken acht van omstandigheden, op grond waarvan klager in zijn beroep niet zou kunnen worden ontvangen;

Overwegende, dat het Gerecht in het onderhavige twistgeding heeft na te gaan of klager bij het verlaten van het perceel . . . nog een huurschuld had van f 75,05 en zo ja of verweerder bevoegd was dit bedrag op klagers bezoldiging te doen inhouden;

Overwegende, voor wat betreft het eerste geschilpunt dat dit zich oplost in het antwoord op de vraag of klager in het tijdvak 1 juli tot 2 september 1959 al dan niet een huurtermijn heeft betaald; dat klager deze vraag bevestigend beantwoordt doch ter zitting desgevraagd heeft verklaard over geen bewijs te beschikken dat bedoelde betaling heeft plaatsgevonden; dat volgens het door verweerder geproduceerde betalingsoverzicht in genoemde periode geen betaling heeft plaatsgevonden; dat het Gerecht dit overzicht op zich zelf niet als decisief aanmerkt, doch wel in combinatie met de hiervoor gereleveerde brief van verweerder d.d. 9 november 1959; dat klager op deze brief, waarin is geconstateerd dat op 9 november 1959 de huur over oktober 1959 nog niet was ontvangen, nimmer enige reactie heeft gegeven, hetgeen het vermoeden wettigt dat genoemde constatering juist was;

Overwegende, dat dan ook moet worden aangenomen dat klager, na sedert januari 1959, ingevolge de voor hem geldende bepalingen, de huur vooruit te hebben betaald in de loop van dat jaar een termijn niet heeft voldaan, weshalve de daarop volgende betalingen als betalingen achteraf plaatsvonden; dat klager liet meergenoemde perceel met ingang van 1 december 1966 heeft verlaten en dat, aangezien klager eind november 1966 geen huurbetaling heeft verricht hij de huur over die maand schuldig is gebleven;

Overwegende, dat het Gerecht nog opmerkt dat het bepaalde in artikel 2012 van het Burgerlijk Wetboek in het onderhavige geval toepassing mist, daar bij analogische hantering van artikel 1435, 2e lid van het Burgerlijk Wetboek¹⁾ de toerekening der betalingen telkens diende te geschieden op de oudste schuld, hetgeen medebrengt, dat de 5-jarige verjaringstermijn van eerstgenoemde wetsbepaling in casu eerst inging in november 1966;

Overwegende, dat klager hieromtrent heeft betoogd dat het niet getuigt

---

1) Art. 1435 van het B.W. luidt als volgt:

Indien de kwijting niet inhoudt voor welke schuld de betaling gedaan is, moet de betaling gerekend worden gedaan te zijn in voldoening van die schuld, welke de schuldenaar onder de te gelijk vervallene schulden destijds het meeste belang had te voldoen; doch indien alle de schulden niet mogten vervallen zijn, wordt de betaling geacht te zijn in voldoening der schuld die vervallen was, boven de nog niet vervallene, ofschoon deze eerste minder bezwarende zijn mogt, dan de andere.

Indien de schulden van gelijken aard zijn, moet de toerekening op de oudste gedaan worden, doch alles gelijkstaande, geschiedt de toerekening op elke schuld naar evenredigheid.

Indien **geene** der schulden vervallen is, wordt de toerekening gedaan even als omtrent de vervallene schulden.

van goed bestuur dat hem na verloop van ruim zeven jaar ter kennis wordt gebracht niet aan zijn verplichtingen te hebben voldaan;

Overwegende dienaangaande dat, zoals hiervoor is gereleveerd, verweerder reeds bij brief van 9 november 1959 aan klager bericht heeft dat hij een achterstand had bij de huurbetaling;

Overwegende, dat verweerder wellicht goed aan had gedaan om reeds in 1960 nadere stappen te ondernemen toen klager op genoemde brief geen actie nam, doch dat dit verder stilzwijgen van verweerder niet medebrengt dat hij in redelijkheid niet tot het aangevallen besluit kon komen;

Overwegende, dat het Gerecht ook overigens niet acht gebleken dat het besluit kan worden aangevochten op één der gronden bedoeld in artikel 58, eerste lid van de Ambtenarenwet 1929;

Overwegende, dat het beroep mitsdien ongegrond moet worden verklaard;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het beroep ongegrond.

K.B. van 23 april 1969, no. 64

(Wet gewetensbezwaren militaire dienst art. 7).

Uit de omstandigheid, dat de appellant de plaats van de tien geboden in de Bijbel niet kon aangeven en hij slechts enkele hiervan wist te noemen, behoeft op zichzelf nog niet te volgen, dat de bezwaren van de appellant oppervlakkig zouden moeten zijn en geen gewetensbezwaren in de zin der wet kunnen zijn.

O.m. op deze grond oordeelt de Kroon, dat de bestreden beslissing onvoldoende is gemotiveerd en mitsdien krachtens art. 7, eerste lid, onder c dient te worden vernietigd.

Wij JULIANA, enz.;

Beschikkende op het beroep, ingesteld door X. te Dordrecht tegen de beslissing van Onze Minister van Defensie van 27 nov. 1967, Afdeling dienstplichtzaken, Bureau gewetensbezwaren, no 47.12.15.374, waarbij is afgewezen zijn verzoek tot erkenning van zijn bezwaren tegen de vervulling van militaire dienst, bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen, als ernstige gewetensbezwaren in de zin van art. 2 van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 24 maart 1969, no. 8017/VIII (1968);

Op de voordracht van de Staatssecretaris van Defensie (KL) van 16 april 1969, afd. Dienstplichtzaken, bureau gewetensbezwaren, nr. 47.12.15.374;

Overwegende, dat de evenvermelde beslissing van Onze Minister

steunt op de overwegingen, dat de verzoeker blijkens de voorliggende bescheiden te kennen heeft gegeven in verband met zijn godsdienstige overtuiging ernstige gewetensbezwaren te hebben tegen de vervulling van de militaire dienst; dat echter te dien aanzien een verdere schriftelijke motivering ontbreekt omdat, naar de verzoeker ter zitting van de commissie van advies heeft verklaard, hij aan een toelichting niet is toegekomen; dat uit het onderzoek ter zitting van de commissie is gebleken dat, hoewel de bezwaren zouden stoelen op zijn godsdienstige overtuiging en zijn ontleend aan de tien geboden, hij niet kon aangeven waar die geboden in de Bijbel voorkomen en slechts enkele daarvan kon noemen; dat hij desgevraagd verklaarde het verzoekschrift aan de hand van een voorbeeld te hebben opgesteld; dat het geheel der gegevens slechts aanleiding geeft tot de conclusie, dat de verzoeker t.a.v. zijn voorgebrachte bezwaren getuigt van een grote mate van oppervlakkigheid; dat de bezwaren niet kunnen worden aangemerkt als bezwaren in de zin der wet;

dat de appellant in beroep aanvoert, dat hij de indruk kreeg, dat hij door de commissie werd uitgelachen, toen hij verklaarde in God te geloven; dat hij hierdoor van zijn stuk werd gebracht, waardoor hij zijn bezwaren niet uiteen kon zetten; dat naar zijn mening de commissie op grond van de antwoorden, die hij ter zitting gegeven heeft niet tot een advies kan komen; dat hij zich afvraagt, of hij een geloofsovertuiging moet hebben om niet zijn medemens te vermoorden; dat zijn verklaring, dat hij bij zijn rekest een voorbeeld heeft gebruikt, zo moet worden uitgelegd, dat hij slechts voor de aanhef een voorbeeld heeft gebruikt, niet dat hij zijn bezwaren aan een voorbeeld ontleent; dat het proces-verbaal onvolledig is; dat hij immers ook heeft verklaard, dat hij tegen elke vorm van militaire dienst is, omdat hij oorlog zo zinloos vindt; dat hij het niet met zijn geweten in overeenstemming kan brengen om in militaire dienst te gaan;

Overwegende, dat ingevolge het bepaalde in art. 7, eerste lid, der Wet gewetensbezwaren militaire dienst tegen een in overeenstemming met het advies der commissie, bedoeld in art. 5, der wet genomen afwijzende beslissing als hier in het geding bij Ons voorziening kan worden gevraagd, a. ter zake, dat de afwijzing haar grond vindt in een verkeerde toepassing of schending der wet, b. ter zake, dat het onderzoek naar de gewetensbezwaren door de commissie, dan wel de verslaggeving hierover gebreken vertoont, die op de beslissing van invloed kunnen *zijn* geweest, en c. ter zake dat de beslissing tot afwijzing van het verzoek onvoldoende is gemotiveerd;

dat ingevolge het bepaalde in art. 2 der Wet gewetensbezwaren militaire dienst ernstige gewetensbezwaren in de zin der wet zijn de onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt;

dat Onze Minister van Defensie de conclusie, dat de appellant t.a.v. zijn voorgebrachte bezwaren getuigt van een grote mate van oppervlakkigheid en dat de bezwaren niet kunnen worden aangemerkt als bezwaren in de zin der wet, in hoofdzaak doet steunen op de overwegingen, dat de appellant, ofschoon zich beroepende op een godsdienstige overtuiging en de tien geboden, niet kan aangeven waar die geboden in de Bijbel staan en slechts enkele hiervan kan noemen en dat hij bij het indienen van zijn verzoek om erkenning een voorbeeld heeft gebruikt en tot het schrijven van een toelichting niet is gekomen;

dat de appellant bij zijn verzoek om erkenning van zijn bezwaren als ernstige gewetensbezwaren in de zin der wet heeft medegedeeld, dat hij in verband met godsdienstige overtuigingen ernstige gewetensbezwaren heeft tegen de vervulling van de militaire dienst, terwijl hij ten overstaan van de rapporteur van de Sociale Dienst van het Ministerie van Defensie heeft verklaard, zijn bezwaren te gronden op het Bijbelwoord „Gij zult „niet doden“, niet omdat de Bijbel dit zegt, doch vooral omdat hij het als mens zo ziet;

dat hij, toen hem ter zitting van de Commissie van advies inzake gewetensbezwaren militaire dienst werd gevraagd waarop zijn bezwaren tegen de vervulling van de militaire dienst, bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen steunen, zich er eveneens op heeft beroepen, dat een van de tien geboden het doden verbiedt;

dat uit de omstandigheid, dat de appellant, toen hem hiernaar vervolgens werd gevraagd, de plaats van de tien geboden in de Bijbel niet kon aangeven en slechts enkele hiervan wist te noemen, op zichzelf nog niet behoeft te volgen, dat de bezwaren van de appellant, bij wie, zoals uit het bovenstaande blijkt, wellicht ook overwegingen van zuiver ethische aard een rol spelen, oppervlakkig zouden moeten zijn en geen gewetensbezwaren in de zin der wet kunnen zijn;

dat ook in de omstandigheid, dat de appellant bij zijn verzoekschrift een voorbeeld heeft gebruikt nog niet een voldoende aanwijzing van oppervlakkigheid kan worden gezien, met name niet indien, zoals de appellant stelt, dat t.a.v. hem het geval is, het voorbeeld slechts gebruikt wordt om het verzoekschrift in een behoorlijke vorm te gieten;

dat mede in aanmerking genomen, dat de appellant, zoals uit de stukken blijkt, iemand is, die gesloten is en zich moeilijk uit, de bestreden beslissing naar Ons oordeel met de desbetreffende overwegingen onvoldoende is gemotiveerd en mitsdien op grond van het bepaalde in art. 7, eerste lid, onder c, der wet dient te worden vernietigd;

Gezien de Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met gegrondverklaring van het beroep de bestreden beslissing te vernietigen.

Onze Minister van Defensie is belast met de uitvoering van dit besluit.

BOEKAANKONDIGING

Anatomie van het conflict door dr. P. VALKENBURGH, uitgegeven bij N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn, 1969, 180 blz. f 13,50.

In bovenaangehaalde *conflictanalyse*, een deel van de gedragswetenschappen dat uitsluitend gericht is op het empirische en theoretische onderzoek van conflicten, heeft dr. VALKENBURGH getracht iets van de hedendaagse kennis van (sociale) conflicten op een zo overzichtelijk mogelijke wijze weer te geven. Schrijver heeft daarbij de nadruk gelegd (hoofdstuk I „Methodische grondslagen”) op methodische gedachtengangen, hypothese en theorievorming en minder op beschrijving van evaluatie van de resultaten die met empirische onderzoeken verkregen zijn. Vele bladzijden zijn gewijd aan formules, tekeningen en schemata inzake ontstaan, verloop en oplossing van sociale conflicten. Het onderwerp „conflict” definieert schrijver als volgt: **A** is in conflict met **B** als **A** doelbereiking van **B** belemmert en omgekeerd. Het gedrag van **A** respectievelijk dat van **B** is afhankelijk van een aantal grootheden, conditionele variabelen genoemd. De eerste taak van de conflictanalyse bestaat in het opsporen van deze variabelen en het definiëren van het waardenbereik van elk daarvan; de tweede in het beantwoorden van de vraag voor welke waarden van de variabelen de gedragvariabele de waarde: conflict zal aannemen. **Als** conflictelementen worden gezien: actors (individueen, groepen en organisaties (systemen), informatie die gaat van de een naar de ander en omgekeerd, interpretatie van de informatie, de op grond van de informatie genomen decisie en tenslotte de actie van **A** en **B**.

Hoofdstuk II „Het ontstaan van conflicten” is gewijd aan opsporing van de conditionele variabelen. De auteur gaat uit van 2 actors. Elke actor heeft in het systeem een bepaalde positie door zijn machtsmiddelen (kapitalist—arbeider). Om de verdere ontvouwing van de conflicttheorie mogelijk te maken gaat de auteur uit van 3 postulaten: **I** Elke actor kiest dat gedrag waarbij de kans op doelmaximalisering zo groot mogelijk is; **II** Deze doelmaximalisering is een functie van de aanwezige hoeveelheid machtsmiddelen; **III** Ongelijkmatige positionele veranderingen vormen een voorname structurele grondslag voor het conflictgedrag van de actors. Voor zijn onderzoek maakt dr. VALKENBURGH gebruik van eenvoudige modellen, en een simulatiemodel, geschikt voor computergebruik. Dit bestaat in zijn eenvoudigste vorm uit 8 vergelijkingen die de gehele gang van een conflict stap voor stap beschrijven.

In hoofdstuk III „Dynamica van conflicten” worden het verloop en de oplossing van conflicten behandeld. Nagegaan wordt welke gedragslijnen een actor kan volgen om met machtsmiddelen bepaalde doelen te bereiken (dynamiek van het conflict). Naast een algebraïsche methode om een oplossing van conflicten te vinden, kan ook een grafische

weg worden gevolgd. Schrijver bespreekt vervolgens de **constructie** van een speltheoretische model; hij noemt daarbij mathematische van L. F. Richardson en dilemmamodellen. Het onderhandelingsproces, de mogelijkheden en schattingen van partijen en de methoden om een oplossing te berekenen worden in figuren en formules geschetst.

Dr. VALKENBURGH erkent als bezwaar van theorieën en modellen dat zij onzekerheid, aan de praktijk inherent, niet **kunnen** opvangen. Men behoeft de kennis van talrijke aanvullende **conditionele** variabelen, welke nog aan de modellen moeten worden toegevoegd.

Hoofdstuk IV „Evaluatie en slotbeschouwing” geeft een evaluatie en **beoordeling** van verschillende theoretische standpunten. Het komt erop aan methoden te vinden, die de **geldigheid** van uitkomsten van model-experimenten voor de werkelijkheid zo groot mogelijk maken.

A. F. S.

Prof. Mr. G. **DUISTERWINKEL** en Prof. Mr. A. L. **MELAI** „*Het Wetboek van Strafvordering*”, losbladige uitgave — S. Gouda Quint — D. Brouwer & Zoon te Arnhem; f 16,50.

Onder redactie van de hoogleraren in het straf- en strafprocesrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden **DUISTERWINKEL** en **MELAI** en de wetenschappelijke medewerkers **OOMEN**, **ANDRE DE LA PORTE**, **STOLWIJK** en **WALKATE** is een begin gemaakt met een **losbladige** verklaring (van aantekeningen voorzien) van het wetboek van strafvordering. De eerste aflevering, die **thans** verschenen is, bestaat uit circa 100 bladzijden, waarmede artikel 10 van het wetboek is bereikt.

De commentaar op elk artikel begint met de in vette letter gedrukte wetstekst en verwijst naar wetshistorie, literatuur en jurisprudentie. Bij elk artikel begint een nieuwe paginering, hetgeen de verwijzing, ook na het aanbrengen van tussenbladzijden, vergemakkelijkt.

De uitwerking is gedetailleerd en uitvoerig; de taal is duidelijk en gemakkelijk leesbaar. Deze eerste aflevering doet verwachten dat ook de **volgende** artikelen diepgaand verklaard zullen worden.

Van voetnoten wordt een spaarzaam **gebruik** gemaakt, in hoofdzaak tot verwijzing naar bronnen, hetgeen een rustige lezing bevordert.

W. H. V.

Dr. M. VAN GILS „*Het officierskorps: een crisis in een professie*”, Kon. Uitg. en Drukkerij J. A. Boom en Zoon C.V., Meppel, 32 blz., f 3,50.

Onder deze titel sprak de Schrijver een openbare les uit ter gelegenheid van zijn benoeming tot lector aan het Koninklijk Instituut voor de Marine te Willemsoord. Hij benaderde daarbij het beroep van officier als een professie: een beroep met een wetenschappelijke ondergrond, met een eigen beroepsethiek en met een eigen gesloten organisatie. De Schrijver constateert een zekere crisis in deze professie, een mate van **deprofessionalisering**, welke is ingetreden na de tweede wereldoorlog als gevolg o.m. van het feit dat in de tegenwoordige tijd niet (alleen) het ogenblikkelijke militaire succes geldt, maar (veeleer) de **politieke** aspecten op langere termijn, van toenemende deskundigheid in specifieke militaire zaken van buitenstaanders, waardoor tactische intuïtie devalueert, en van het optreden van zgn. „whiz kids“: jonge intellectuelen, die een zekere minachting hebben voor de bijdrage van de professionele militair. Ook leiden de technologische eisen, die de voortschrijdende wetenschap aan de **oorlogvoering** stellen, tot penetratie van technische deskundigen in het besloten officierskorps.

Schrijver stelt de vraag of de opleiding van de beroepsofficier voldoende aan deze technologische eisen tegemoetkomt; naar de mening van de Schrijver zal de officier steeds meer op zijn kennis dan op zijn gedrag (de specifieke militaire levensstijl en de traditionele **beroeps**-ideologie) beoordeeld worden. Hij meent dat de dubbele doelstelling van de militaire akademies, namelijk zowel de persoonsontwikkeling alsook het medegeven van een voldoende wetenschappelijk niveau, niet te verwezenlijken is.

Men kan het met de Schrijver eens zijn of niet; „enige wetenschappelijke onzekerheid“ kan, naar de Schrijver in zijn slotwoord zegt, „wel „zinnvol“ zijn.

W. H. V.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Ongeldig vonnis.

Op blz. 466 e.v. van de vorige jaargang werd de sententie van het **H.M.G.** van 6 maart 1969 gepubliceerd, waarbij het Hof constateerde dat het vonnis, waarvan beroep, niet in stand kon blijven omdat de Krijgsraad, die het vonnis had gewezen, niet was samengesteld overeenkomstig de Wet. Het M.H.G. vernietigde daarop het vonnis en deed in hoger beroep recht.

In het naschrift onder die sententie betoogde ik dat, nu het vonnis niet was gewezen door een „Krijgsraad“ (d.w.z. een Krijgsraad, samengesteld volgens de Wet) **deszelfs** produkt, dat zich aandienende als „vonnis“, niet was een vonnis in de zin van de Wet, zodat het Hof met de nietigverklaring van het vonnis had dienen te volstaan en niet op het ingestelde hoger beroep opnieuw recht had moeten doen, zelfs met overneming van gedeelten uit dat vonnis. „De behandeling in eerste instantie“ aldus besloot ik het naschrift „vond immers niet voor een (rechtsgeldige) Krijgsraad „plaats en was uit dien hoofde geen (rechtsgeldige) behandeling in eerste „instantie“.

Deze slotwoorden gaven een belangstellend lezer **aanleiding** mijn aandacht te vestigen op artikel 28 P.I. en te opperen, aan het onderschrift nog toe te voegen de woorden:

„De behandeling in hoger beroep vond (ook) niet voor een (**rechtsgeldig**) **H.M.G.** plaats en was uit dien hoofde geen (rechtsgeldige) **behandeling** in hoger beroep“.

Ik dank deze lezer voor zijn opmerking. Inderdaad eist de Wet (P.I. art. 28) dat als een beklagde van de Landmacht in hoger beroep terecht staat, in het **H.M.G.** twee officieren van de Landmacht zitting hebben. In casu was dat er slechts één!

W. H. V.

BIJDAGEN

De organisatie van de rechtspraak in Nederland over de tot de Koninklijke Landmacht behorende militairen gedurende de mobilisatie, de oorlog en de bezetting

door

MR. P. M. ROELSE

Inleiding

De mobilisatie-maatregelen brachten de militaire justitie — toch altijd al een zwak persoonsje, om wiens heil slechts weinigen zich bekreunden — bijna op het doodsbed. Naar de verwachting van die enkelingen, die begaan waren met het lot van de arme zieke, had de jarenlang verwaarloosde, ernstig verzwakte patiënt uiterlijk in september 1939 de laatste adem moeten uitblazen, doch ingrepen van een aantal specialisten, die zich eerst toen, met recht, doch te laat, bekommerden om zijn zorg, hebben het leven van de lijder nog kunnen verlengen. Deze kommervolle woorden zullen de lezer in het volgende historisch overzicht — waarmede de schrijver geen andere pretentie heeft dan ook buiten de kring van de vakgenoten belangstelling voor zijn onderwerp te wekken — hopelijk duidelijk worden.

I. Bijzondere oproeping — uitwendige veiligheid; vóórmobilisatie, algemene mobilisatie.

§ 1. De Koninklijke Landmacht wordt gemobiliseerd.

De Koninklijke Landmacht vormde vóór de mobilisatie in wezen één groot opleidingsinstituut, tot taak hebbende de opleiding tot geoefend militair van de jaarlijkse lichteningen. De getalsterkte van het contingent dat jaarlijks dit opleidingsinstituut binnenstroomde (en het overigens, gezien de zeer korte duur van de eerste oefening, weer bijzonder snel verliet) was ingevolge de wet bepaald op 19.500 man. Het grootste gedeelte hiervan was bestemd voor de Koninklijke Landmacht; slechts een zeer klein gedeelte ($\pm$ 1000 man) werd gekleed in het marine-blauw. In 1938 werd het jaarlijks contingent gebracht op 32.000 man. Het aandeel van de Koninklijke Marine hierin bleef ongeveer ongewijzigd.

Deze rond 30.000 man waren niet allen op één tijdstip onder de wapenen, zodat mag worden aangenomen dat, met inbegrip van het vrijwillig dienend personeel (w.o. het Korps Politietroepen, het enige „parate” onderdeel) tegelijkertijd niet veel meer dan rond 25.000 man in werkelijke militaire dienst en daarmede militair justiciabel waren.

Het voor deze militairen bevoegde rechtscollege was de „Krijgsraad

„voor de landmacht voor het Rijk in Europa", gevestigd in de hoofdplaats van het enige militaire arrondissement dat Nederland toen vormde, t.w. 's-Hertogenbosch.

De gespannen internationale toestand (o.a. de Italiaanse aanval op Albanië) deed — wij schrijven april 1939 — de regering COLIJN besluiten (overigens niet dan na veel geharrewar) over te gaan tot de mobilisatie van de grensbataljons. Deze grensbataljons zouden als een soort schild fungeren waarachter de mobilisatie van de met groot verlov zijnde dienstplichtigen en de daarop volgende concentratie van de onderdelen zich ongestoord zouden kunnen voltrekken. Het daartoe strekkende telegram Q („Bijzondere oproeping — uitwendige veiligheid") ging in de nacht van 11 op 12 april 1939 uit. De mobilisatie van de grensbataljons bracht de sterkte van de landmacht op circa 100.000 man. Maatregelen met betrekking tot de uitbreiding van het aantal krijgsraden werden niet genomen, zodat de krijgsraad te 's-Hertogenbosch het enige voor de landmacht bevoegde rechtscollege bleef.

De internationale situatie werd snel dreigender. Op 22 augustus 1939 werd bekend dat Duitsland en Rusland een niet-aanvalsverdrag zouden sluiten; in een geheim protocol werd de buit — Polen — tussen beide agressors verdeeld. Met rasse schreden naderde de oorlog. Op 24 augustus 1939 besloot de Nederlandse regering tot de vóórmobilisatie. Dit betekende de oproeping van rond 50.000 man grootverlofgangers. Vier dagen later werd besloten tot de algemene mobilisatie. Eerste mobilisatiedag was 29 augustus 1939. De algemene mobilisatie moet de sterkte van het leger op rond 300.000 man hebben gebracht.

Ook bij of onmiddellijk na de algemene mobilisatie werd geen uitbreiding aan het aantal krijgsraden gegeven. De krijgsraad te 's-Hertogenbosch zag zich alleen geplaatst tegenover deze in enkele maanden plaats gevonden hebbende meer dan vertienvoudiging van haar aantal justiciabelen. Alleen reeds de zuiver quantitatieve vermeerdering van het aantal zaken had de militaire justitie lam kunnen leggen en dat uitgerekend in een tijdsbestek, waarin de prompte afdoening van met name militaire delicten, zulks in verband met het effect van de bestraffing daarvan op de gemobiliseerde troepen, een eerste vereiste was.

Er was echter meer, en erger. Om dit de lezer duidelijk te maken, zal ik in de volgende paragraaf in het kort de vooroorlogse distributie van bevoegdheden in de militaire justitie uiteen zetten.

§ 2. De „Regtspleging bij de Landmagt"

De uit 1814 daterende „Regtspleging bij de Landmagt" (voor het eerst in 1912 herzien) kende, wanneer de landmacht (of delen daarvan) *niet* te velde waren, justitiële bevoegdheden o.m. toe aan:

- a. de garnizoenscommandant van het garnizoen, waar het strafbare feit was gepleegd;
- b. de garnizoenscommandant van de hoofdplaats van het militaire arrondissement.

In handen van de onder a bedoelde autoriteit was het verwijzingsbeleid gelegen; hij was ook degene die bepaalde of de beklagde al dan niet in arrest zou worden gesteld (c.q. blijven) en tenslotte benoemde hij de plaatselijke officier-commissaris en diens secretaris.

De onder b bedoelde autoriteit benoemde de officier-commissaris en diens secretaris in de hoofdplaats van het arrondissement (laatstgenoemde trad tevens als secretaris van de krijgsraad op); hij benoemde de leden van de krijgsraad en gaf bevel tot het bijeenkomen daarvan.

Kortom, de garnizoenscommandant was een onontbeerlijke, uiterst belangrijke militair-justitiële autoriteit. Dat kwam ten tijde van de totstandkoming van de „Regtspleging” overeen met zijn militaire positie: ook deze was belangrijk. Hij immers was als hoogste militaire functionaris in het garnizoen verantwoordelijk voor de discipline onder de in zijn garnizoen verblijvende militairen. De „Regtspleging” legde derhalve terecht de belangrijkste militair-justitiële bevoegdheid — verwijzing naar de krijgsraad met alles wat daarmee samenhangt — in handen van de voor de discipline verantwoordelijke garnizoenscommandant. Echter nam in de loop der tijd de belangrijkheid van de garnizoenscommandant als militaire autoriteit af (m.n. was hij niet meer verantwoordelijk voor de tucht onder de in zijn garnizoen gelegerde troepen), zonder dat de wetgever zijn militair-justitiële positie daarmee in overeenstemming bracht. Materieel trad er nu dus frictie op in de uitoefening van zijn bevoegdheden als verwijzingsautoriteit, zij het dat formeel de gang van zaken met betrekking tot de verwijzing als was er aan de positie van de garnizoenscommandant niets veranderd, bleef voortgaan. Als er maar garnizoenscommandanten in de organisatie zouden blijven bestaan!

§ 3. De garnizoenscommandanten verdwijnen.

De laatste zin van de vorige paragraaf praeludeert al op de moeilijkheden. Bij de algemene mobilisatie schakelde de legerorganisatie van de vredessamenstelling over naar de oorlogssamenstelling, en in deze oorlogssamenstelling ontbraken de garnizoenscommandanten!

Zonder nadere maatregelen derhalve in de praktijk geen militaire justitie meer. Natuurlijk voorzag de „Regtspleging” ook in de situatie welke ontstond wanneer de troepen de garnizoenen verlieten voor de krijg, derhalve „te velde” waren. Artikel 243 daarvan (voorzover hier van belang) bepaalde: „Wanneer troupen¹ van den Staat zich te velde

---

¹) „troupen”, niet: „de troupen”!

„bevinden, zullen,² . . . vóór of bij het openen van den veldtocht, een of „meer Krijgsraden te velde benoemd worden, . . .”.

Ingeval „troupen” zich „te velde” zouden bevinden, zou het de Commanderende generaal³ zijn aan wie ingevolge de wet de verwijzingsbevoegdheid was toegekend. Dit was juist, omdat alsdan de Commanderende generaal ook als hoogste militaire gezagsdrager verantwoordelijk was voor de discipline bij zijn onderdeel.

Ofschoon de vraag of de *gehele* Koninklijke Landmacht zich na de mobilisatie „te velde” bevond, niet eens gemakkelijk te beantwoorden valt waren bepaalde delen daarvan dat ongetwijfeld wél. Derhalve zouden ingevolge de wet „vóór of bij het openen van den veldtocht”, krijgsraden te velde ingesteld *moeten* worden. Dit is echter *niet* gebeurd!

§ 4. Geen krijgsraden te velde.

Tot de instelling van krijgsraden te velde is de regering niet overgegaan en wel (naar men mag aannemen) omdat:

- a. van door krijgsraden te velde gewezen vonnissen geen hoger beroep mogelijk was;
- b. de President van een krijgsraad te velde geen rechtsgeleerde behoefde te zijn (de President van een garnizoenskrijgsraad was een voor het leven benoemde, onafhankelijke burger-rechtsgeleerde);
- c. de militair-justitiële oorlogsvoorbereiding nog in de kinderschoenen stond, zodat men al improviserend met krijgsraden te velde had moeten werken.

De onder a en b opgesomde redenen getuigen van het gebrek aan legislatieve doortastendheid terzake van een aantal kabinetten uit de periode tussen de beide wereldoorlogen. Mocht dan al tot omstreeks 1938 het klimaat voor welk wetsvoorstel dan ook maar liggende op het terrein van de defensie of de militaire rechtspraak, ternauwernood gunstig worden genoemd, zodat men al blij was de jaarlijkse begroting er door te krijgen, vanaf 1938 gaat het argument niet zonder meer op.

De nagenoeg geheel achterwege gebleven militair-justitiële oorlogsvoorbereiding kwam met name op personeelsgebied tot uiting. Vele militairen waren op hun eventuele militair-justitiële taak niet voorbereid. Het is hier de plaats te vermelden dat na de mobilisatie een aantal cursussen onder leiding van het lid van het Hoog Militair Gerechtshof, de Luitenant-generaal P. J. VAN MUNNEKREDE werd georganiseerd om althans deze achterstand zo snel en zo goed mogelijk weg te werken. Ten aanzien van beide eerstgenoemde punten was wetswijziging (t.w. van de „Regts-„pleging”) noodzakelijk. Inmiddels moest toch, hoe dan ook, de rechtspraak met de *krijgsraad* te 's-Hertogenbosch doorgang vinden.

---

²) „zullen”, niet: „kunnen”; derhalve een imperatief voorschrift.

³) De commandant van een groot zelfstandig geheel van troepen te velde.

§ 5. De kantonnementscommandant.

Omdat, zoals hiervoren is uiteengezet, de voor de militaire justitie zo belangrijke garnizoenscommandanten waren weggefallen en omdat geen krijgsraden te velde werden ingesteld, was de Minister van Defensie wel genoodzaakt enige acrobatiek te gaan bedrijven, teneinde de rechtspraak over militairen voortgang te doen vinden.

Bij zijn beschikking van 12 september 1939, nr. 83⁴ verkondigde de Minister: „Overeenkomstig het daartrent bepaalde in het V.(oorschrift) „Veldd.(ienst) Dl. I. p. 177, hebben de kantonnementscommandanten de „algemene bevoegdheid van een garnizoenscommandant, als omschreven „in het Reglement op den garnizoensdienst en . . . ⁵ als omschreven in de „*Regtspleging* bij de Landmagt”.

De „Schönheitsfehler” zat nu hierin dat het bewuste punt van het „voorschrift velddienst” er slechts melding van maakte dat de kantonnementscommandant de algemene bevoegdheid had van een garnizoenscommandant als omschreven in het Reglement op de garnizoensdienst. Daarbij bleef het.

De Minister las echter meer in het „voorschrift velddienst” dan er in stond en wel met name dat daarin ook stond vermeld dat de kantonnementscommandant ook t.a.v. de „Regtspleging” dezelfde bevoegdheden als de garnizoenscommandant had. Quod non.

Op deze ministeriële beschikking is wel het een en ander aan te merken. In het kader van dit historisch overzicht, dat niet te diep wil graven, kan een kritische bespreking echter achterwege blijven. Het praktische effect ervan wil ik echter niet onvermeld laten: de rechtspraak met de bestaande krijgsraad te 's-Hertogenbosch bleef gewaarborgd; de kantonnementscommandanten oefenden de voorheen aan de garnizoenscommandanten toekomende militair-justitiële bevoegdheden uit. De rechtspraak heeft de door de kantonnementscommandanten ondertekende beschikkingen tot verwijzing niet ongeldig verklaard.

§ 6. De wet van 30 november 1939, Stb. nr. 206.

Toch kon, ook al was er dan enig soulaas gevonden door de kantonnementscommandant tot verwijzingsautoriteit te bestempelen, de zaak niet op de oude voet worden voortgezet. De krijgsraad te 's-Hertogenbosch kon het grote aantal zaken niet meer af. De wetgever zou hier regelend dienen op te treden. Op 15 september 1939 werd bij de Tweede Kamer een voorstel van wet, houdende nadere voorzieningen betreffende

---

⁴) L.O. 1939, 388 O ; M.R.T. Deel 35, p. 221.

⁵) volgt een tussenzin.

de militaire justitie, ingediend.⁶ Dit ontwerp beoogde volgens de Memorie van Toelichting drieërlei:

I. het openen van de mogelijkheid om, ter voorziening in de ontstane behoefte, *tijdelijk* meerdere gewone krijgsraden bij de landmacht in te stellen;

II. het wijzigen van de imperatieve voorschriften omtrent instelling van krijgsraden te velde;⁷

III. versterking van de processuele waarborgen voor verdachten bij krijgsraden te velde.

ad I. Het lag in het voornemen van de Regering op korte termijn twee andere gewone krijgsraden in te stellen in beginsel van een *tijdelijk* karakter. Tijdelijk karakter hierom omdat wellicht eerlang krijgsraden te velde moesten worden ingesteld en omdat in ieder geval bij afloop van de toenmalige omstandigheden de militair-rechterlijke organisatie opnieuw moest worden vastgesteld. Hier zat nog een addertje onder het gras. De regering wilde er niet toe overgaan de Presidenten van die tijdelijke krijgsraden voor het leven te benoemen. Daarom stelde zij voor de Presidenten te benoemen „voor de tijd, dat de tegenwoordige algemene mobilisatie „voortduurt en Nederland *niet* in een oorlog wordt betrokken“. Op deze wijze was de onafhankelijkheid van de aldus benoemde Presidenten zo goed mogelijk gewaarborgd, aldus de Regering.

ad II. De imperatieve voorschriften betreffende de instelling van krijgsraden te velde achtte de Regering onwenselijk. Daarom stelde zij voor het imperatieve voorschrift („zullen worden ingesteld“) te wijzigen in een facultatief voorschrift („kunnen worden „ingesteld“). Zorgvuldig ontweek de Regering een bespreking van de vraag of het gemobiliseerde veldleger (of delen daarvan) zich reeds te velde bevond. In dat geval was n.l. de pijnlijke constatering van het feit gevolgd dat ondanks de imperatieve wetsbepaling *terzake*, nog steeds geen krijgsraden te velde waren ingesteld. Het parlement dat ten deze zeker zoveel boter op het hoofd had als de Regering, heeft het haar hierover niet lastig gemaakt.

ad III. Het derde doel van het wetsvoorstel betrof de mogelijkheid van invoering van het juridisch element in de krijgsraden te velde in de gestalte van een juridisch gevormd hoofdofficier-president, alsmede de mogelijkheid van *appèl* van de door krijgsraden te velde gewezen vonnissen in tijd *van vrede*.

Zeer opmerkelijk was de bepaling van het tijdstip waarop een einde zou komen aan het mandaat van de Presidenten van de in te stellen krijgsraden. Zij zouden (zoals boven bleek) worden benoemd voor de tijd, dat de algemene mobilisatie zou voortduren en Nederland niet in

---

⁶) De gehele parlementaire geschiedenis van deze wet is gepubliceerd in M.R.T. Deel 35, p. 482 e.v.

⁷) De temporaire krijgsraden blijven hier buiten beschouwing.

een oorlog zou worden betrokken. M.a.w. die krijgsraden zouden hun Presidenten (en hun plaatsvervangers) zien wegvallen uitgerekend op een ogenblik dat meer dan ooit behoefte èn aan krijgsraden èn aan ingewerkt personeel zou bestaan. Verder werd een bepaling voorgesteld krachtens welke de hier bedoelde presidenten ingeval van instelling van krijgsraden te velde, voor gelijke tijdsduur benoemd zouden kunnen worden tot President van zodanige krijgsraden.

In snel tempo werd het wetsvoorstel behandeld. Als wet van 30 november werd het in staatsbladnr. 206 opgenomen. De aandachtige lezer heeft in het voorgaande ongetwijfeld meer dan eens gelegenheid gehad meewarig het hoofd te schudden. Hij bedenke echter dat de stelselmatige legerafbraak tussen de beide wereldoorlogen ook de militaire justitie niet onberoerd had gelaten. Toen uiterlijk in 1938 het ook voor velen van de meest verstokte „gebroken geweertjes" lieden („de dappere onge-, „hoorzaamheid" etc.) duidelijk werd dat één van de waarborgen voor een geloofwaardige neutraliteit was gelegen in een sterke weermacht, was het te laat. Wat toen nog aan de weermacht en op het allerlaatste ogenblik aan de militaire justitie werd verbeterd, kon niet anders dan lapwerk zijn. Lapwerk was ook de wet van 30 november 1939, maar er gebeurde althans iets, al was het veel te laat.

§ 7. Instelling van 3 militaire arrondissementen.

De gebeurtenissen op militair-justitieel terrein waren nu tot aan 10 mei 1940 weinige. Bij Koninklijk Besluit van 21 december 1939, Stb. nr. 286⁸ werd het Rijk in Europa verdeeld in 3 militaire arrondissementen:

- I. Arrondissement 's-Gravenhage, omvattende de provinciën Noord-Holland en Zuid-Holland, hoofdplaats 's-Gravenhage;
- II. Arrondissement 's-Hertogenbosch, omvattende de provinciën Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, hoofdplaats 's-Hertogenbosch;
- III. Arrondissement Utrecht, omvattende de provinciën Utrecht, Gelderland, Overijssel, Drenthe, Friesland en Groningen, hoofdplaats Utrecht.

Bij Koninklijk Besluit van 3 februari 1940, nr. 4,⁹ werden de Presidenten en Auditeurs-Militair, alsmede hun plaatsvervangers, bij de krijgsraden te 's-Gravenhage en te Utrecht benoemd. De krijgsraad te 's-Hertogenbosch was uiteraard reeds bemand. Men kan niet zeggen dat de Regering veel haast heeft gemaakt met de instelling van de tijdelijke gewone krijgsraden. Ongeveer 4 maanden ná de totstandkoming van de

⁸) M.R.T. Deel 35, p. 523; de inwerkingtreding van dit besluit werd nader bepaald op 15 februari 1940.

⁹) M.R.T. Deel 35, p. 625.

wet van 30 november 1939, kon de eerste tijdelijke gewone krijgsraad haar werkzaamheden aanvangen.

Hoe hoog de nood was gestegen, wordt goed geïllustreerd door de rede van de Auditeur-Militair bij de krijgsraad te 's-Gravenhage.¹⁰ Deze zei: „op het ogenblik (21 maart 1940¹¹) liggen bij het Officier-Commissariaat alhier of zijn daarheen op weg rond 700 zaken (misdrijven), „hetgeen bij de tegenwoordige bezetting (3 O.C.'en) 12 weken instrueren „betekent: drie maanden gemiddeld, vóórdat de eerste rechterlijke instantie iets kan doen aan een feit, dat heden wordt gepleegd”.

Met 3 krijgsraden: één „vaste” gewone en twee „tijdelijke” gewone, brak de nacht van 9 op 10 mei 1940 aan.

II. Oorlog.

§ 8. 10 mei 1940—11 mei 1940.

Met het intreden van de feitelijke oorlogstoestand voor ons land kwam automatisch een einde aan de werkzaamheden van de Presidenten (en hun plaatsvervangers) van de *tijdelijke* gewone krijgsraden. In plaats daarvan moesten nu natuurlijk nieuwe voorzieningen worden getroffen. Hieronder zal de lezer bemerken dat nu de weg werd geopend voor de instelling van krijgsraden te velde.

Vandaag de dag vraagt men zich met verbazing af wat de regering toch bewogen kan hebben niet onmiddellijk ná de door de wet van 30 november 1939 t.a.v. de krijgsraden te velde doorgevoerde veranderingen welke even zovele verbeteringen waren, tot de instelling van deze college's over te gaan, doch in *stede* daarvan de *omweg* van de tijdelijke gewone krijgsraden te kiezen. Ten deze tast men in het duister. Zolang maar *niet* voor Nederland de feitelijke oorlogstoestand intrad, zou een burgerrechtsgeleerde kunnen optreden ook als President van een krijgsraad te velde, alsmede waren de door deze college's gewezen vonnissen appellabel. Geen verschil derhalve met de tijdelijke gewone krijgsraden.

Het grote voordeel echter van de zo spoedig mogelijke instelling van krijgsraden te velde zou zijn geweest dat alsdan het praktische samenspel tussen Auditeur-Militair te velde enerzijds en de Commanderende generaal anderzijds beoefend had kunnen worden. Met name hadden de Commanderende generaals dan op hun justitiële taak (verwijzingsbevoegdheid) in een vergeleken met de feitelijke oorlogstoestand nog weinig turbulente periode (mobilisatie) kunnen inspelen. Nu zouden zij eerst in oorlogstijd hun verwijzingsbevoegdheid gaan uitoefenen. Nu

---

¹⁰⁾ M.R.T. Deel 35, p. 652.

¹¹⁾ In dit citaat stamt het tussen ( ) gestelde van de schrijver van dit artikel.

moest er, en thans onder de slechtst denkbare omstandigheden, wederom van militair-justitiële organisatie worden gewisseld!

Allereerst vraagt het Koninklijk besluit van 10 mei 1940 (Stb. 283), tot het vaststellen van regelen met betrekking tot de instelling van een militaire justitie te velde, (het „Organisatie-besluit Rechtspleging te „velde 1940”)¹² om een korte bespreking.

Een aantal hoge militaire autoriteiten werd in artikel 2 van bedoeld besluit aangemerkt als commanderende generaals. Onder deze opsomming treft men aan, naast de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht, de Commandant van het Veldleger, alsmede de Legerkorpscommandanten en de Divisie-commandanten. Deze commanderende generaals zouden, — aldus artikel 1 — met ingang van een, naar behoefte van ieder hunner door de Kroon te bepalen datum, krijgswaarden te velde kunnen benoemen. Opmerkelijk is dat zelfs nu nog niet een machtiging aan ieder van de commanderende generaals werd verstrekt om desnoods direct een krijgsraad te velde te benoemen, neen, de Kroon hield de bepaling van de datum met ingang waarvan dat zou kunnen geschieden, aan zich. Nu lijkt dit erger dan het in feite was, want eveneens op 10 mei 1940 verscheen het Koninklijk besluit, gepubliceerd in Staatsblad nr. 284,¹³ waarbij als datum met ingang waarvan *sommige* in het „Organisatie-besluit Rechtspleging te velde 1940” aangewezen commanderende generaals konden overgaan tot de benoeming van krijgswaarden te velde, werd vastgelegd 11 mei 1940. Bij Koninklijk besluit eveneens van 10 mei 1940 werd een aantal officieren tot Auditeur-Militair te velde en tot Auditeur-Militair te velde-plaatsvervanger benoemd.¹⁴

Tenslotte verviel met ingang van 10 mei 1940 het reeds eerder genoemde Koninklijk besluit van 21 december 1939, Stb. nr. 286, en daarmee hielden de ingevolge dat besluit ingestelde krijgswaarden (derhalve ook de krijgsraad te 's-Hertogenbosch) op te bestaan. Met ingang van 10 mei 1940 vormde het Rijk in Europa één militair arrondissement met 's-Gravenhage als hoofdplaats. Hier zou dus een *gewone* krijgsraad worden gevestigd. Een en ander werd bepaald bij Koninklijk besluit van 11 mei 1940. (Stb. nr. 286).¹⁵

Op diezelfde dag werden bij Koninklijk besluit van 11 mei 1940, nr. 10, drie Presidenten-plaatsvervanger, één Auditeur-Militair en één plaatsvervangend Auditeur-Militair benoemd.¹⁶

---

¹²⁾ M.R.T. Deel 36, p. 4.

¹³⁾ M.R.T. Deel 36, p. 6.

¹⁴⁾ M.R.T. Deel 36, p. 9.

¹⁵⁾ M.R.T. Deel 36, p. 10.

¹⁶⁾ M.R.T. Deel 36, p. 11. Geen Presidenten, doch Presidenten-plaatsvervanger, omdat de benoeming tot zodanig voor het leven gold en plaatsvervangende Presidenten geen salaris genoten.

Het behoeft nauwelijks betoog dat van dit alles maar weinig in de praktijk is terechtgekomen. De perfect werkende Duitse oorlogsmachine overspoelde het slecht bewapende, niet optimaal op zijn taak voorbereide Nederlandse leger. Aan de instelling van krijgsraden te velde nog gedurende de oorlogsdagen zijn de coinranderende generaals over het algemeen niet toegekomen. Het is slechts aan één krijgsraad te velde gelukt zich te formeren en nog tijdens de oorlogsdagen vonnis te wijzen.

De hierboven geschetste organisatie van de militaire justitie bleef ook na de capitulatie gehandhaafd tot 27 mei 1940.¹⁷ Met ingang van die dag werd wederom op een andere organisatie overgeschakeld.

III. *Bezetting*

§ 9. 27 mei 1940 — 20 oktober 1940.

Na de capitulatie werd het overgrote deel van de Nederlandse strijdkrachten niet in krijgsgevangenschap gevoerd. In stede daarvan gaven de Duitse autoriteiten de voorkeur aan geleidelijke demobilisatie, en wel door de Nederlandse militaire overheid, uiteraard onder Duitse supervisie. Deze demobilisatie kwam geleidelijk op gang en zo is het te verklaren dat nog lang ná de capitulatie Nederlandse militairen in actieve dienst verbleven. Voor deze militairen bleef tot 20 oktober 1940 een afzonderlijke militaire rechtspraak met behulp van krijgsraden bestaan.

Zoals gezegd, met ingang van 27 mei 1940 werden veranderingen in de organisatie van de militaire rechtspraak ingevoerd. Deze veranderingen werden doorgevoerd door de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht. Deze was sedert het vertrek van de regering met regeringsgezag bekleed, hetwelk hij feitelijk tot 29 mei 1940, met ingang van welke dag de „Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandse gebied" in het civiele ressort het opperste regeringsgezag aanvaardde, zou uitoefenen.

Krachtens zijn regeringsgezag vaardigde de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht zijn besluit van 25 mei 1940 (Stb. nr. O 202) uit,¹⁸ hetwelk niet ingang van 27 mei 1940 in werking trad. Onder vervallenverklaring van de Koninklijke besluiten van 10 mei 1940, Stb. nr. 284, en van 11 mei 1940, Stb. nr. 286,¹⁹ — waardoor dus de op grond van die besluiten ingestelde krijgsraden waren opgeheven — werden 2 militaire arrondissementen ingesteld:

---

¹⁷⁾ Dat ook ná de capitulatie Nederlandse krijgsraden recht bleven spreken over Nederlandse militairen, is niet zo verwonderlijk als dat op het eerste gezicht lijkt. Ook b.v. na de capitulatie van de Duitse weermacht in mei 1945 konden de Duitse „Feld-, kriegsgerichte" de eerste tijd nog op beperkte schaal hun werkzaamheden blijven uitoefenen.

¹⁸⁾ M.R.T. Deel 36, p. 11.

¹⁹⁾ Het „Organisatie-besluit Rechtspleging te velde 1940" bleef dus bestaan.

- I. het militaire arrondissement 's-Gravenhage, omvattende de provinciën Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, hoofdplaats 's-Gravenhage;
- II. het militaire arrondissement Utrecht, omvattende de provinciën Utrecht, Gelderland, Overijssel, Drenthe, Friesland en Groningen, hoofdplaats Utrecht.

Dit betekende dus de instelling van twee gewone krijgsraden, waarvan die te 's-Gravenhage bevoegd werd verklaard met betrekking tot de vóór 10 mei 1940 begane strafbare feiten. De strafbare feiten begaan tussen 10 mei 1940 en 26 mei 1940 zouden worden berecht door de krijgsraad in wiens arrondissement deze waren begaan.

Nadat deze krijgsraden bij besluit van de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht van 25 mei 1940, Kabinet no. 54 B ²⁰ waren bemand, was de militaire justitie weer gedeeltelijk op poten gezet. Gedeeltelijk, want de ingestelde krijgsraden waren gewone garnizoenskrijgsraden. De activiteit van de garnizoenscommandant (eventueel de kantonnementscommandant) als verwijzingsautoriteit kon derhalve niet worden gemist. Na de capitulatie werden de garnizoenscommando's begrijpelijkerwijze niet meer opgericht, terwijl de van dag tot dag veranderende situatie met betrekking tot de posities van het demobiliserende leger, de toedeling van de verwijzingsbevoegdheid aan de kantonnementscommandanten tot een hachelijke zaak zou maken.

Hier vond de Opperbevelhebber een even simpele als afdoende oplossing.²¹

Uitsluitend voor de toepassing van de „Regtspleging bij de Landmagt” werden — ingaande 27 mei 1940 — alle militairen, verblijvende in het militaire arrondissement 's-Gravenhage geacht te behoren tot het garnizoen 's-Gravenhage. Als commanderende officier van het garnizoen 's-Gravenhage zou eveneens uitsluitend voor de toepassing van de „Regtspleging bij de Landmagt” optreden de commandant van de vesting Holland. Gelijke regeling werd getroffen voor de in het militaire arrondissement Utrecht verblijvende militairen, met dien verstande dat als commanderende officier van het garnizoen zou optreden de commandant van het veldleger. Op deze wijze werd ons land op eenvoudige wijze verdeeld in een tweetal „justitiële” garnizoenen.

Bij het toenmalige „Durcheinander” van troepenonderdelen moet deze eenvoudige oplossing ongetwijfeld een groot voordeel zijn geweest.

Beide krijgsraden, die te 's-Gravenhage en die te Utrecht, zijn niet alleen formeel ingesteld en bemand, zij zijn ook in de feitelijke gelegenheid geweest vonnis te wijzen. Niet is gebleken dat door de bezetter of diens handlangers invloed op de totstandkoming van deze vonnissen

---

²⁰⁾ M.R.T. Deel 36, p. 113.

²¹⁾ Besluit O.L.Z. van 25 mei 1940, Kabinet no. 49 B.

is uitgeoefend. Ook nà 15 juli 1940, de datum waarop het Nederlandse leger formeel werd gedemobiliseerd, bleef de in deze paragraaf geschetste organisatie van de militaire rechtspraak bestaan. Klaarblijkelijk werd het echter te bezwaarlijk voor de onderdelen om officieren te vinden welke de bekwaamheden hadden om als lid van een cominissie van onderzoek strafbare feiten tot klaarheid te brengen. Daarom stelde de Opperbevelhebber van Land- en Zeeinacht bij elk van de justitiële garnizoens-commando's een „commissie voor korpsonderzoeken" in, elk bestaande uit tenminste twee en ten hoogste zes beroepsofficieren.²² Deze commissies voor korpsonderzoeken konden de taak van de onderdelen met betrekking tot de opsporing van strafbare feiten overnemen.

In aanmerking genomen dat ook vóór de oorlog vaak, uitsluitend voor de uitoefening van justitiële bevoegdheden, fictieve garnizoens-indelingen zijn bewerkstelligd, kunnen we constateren dat ook nà de capitulatie de Nederlandse militaire justitie op bijna normale wijze heeft gefunctioneerd. Het was echter van het begin af duidelijk dat deze situatie door de bezetter niet lang zou worden getolereerd.

§ 10. 20 oktober 1940 — 16 oktober 1943.

Aan het bestaan van een afzonderlijke militaire rechtspraak door middel van krijgsraden kwam geen onverwacht, maar wel een snel einde.

Bij zijn bevel van 15 oktober 1940 verordonneerde de „Deutsche „Kommissar fur die Demobilmachungder NiederlandischenWehrmacht", dat het Hoog Militair Gerechtshof, de Zeekrijgsraad, de Krijgsraden te 's-Gravenhage en te Utrecht, de justitiële garnizoenscommandanten en de commissiën van korpsonderzoeken terstond hun werkzaamheden dienden te beëindigen en opgeheven dienden te worden.²³ Alle nog aanhangige zaken moesten worden overgedragen aan de organen van de Nederlandse burger-justitie in de stand waarin zij zich bevonden. De verdere vervolging zou dan, voorzover het overtredingen betref, plaats vinden voor de kantongerechten te 's-Gravenhage, Amsterdam, 's-Hertogenbosch, Leeuwarden en Arnhem. In geval van misdrijf zou de zaak verder worden vervolgd door de arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage. De kantongerechten zouden in de normale samenstelling recht spreken, de genoemde arrondissementsrechtbank daarentegen met een door twee beroepsofficieren versterkte strafkamer. Nieuwe zaken tegen *voormalige* leden van de Nederlandse strijdkrachten zouden op de normale wijze bij de (toenmaals nog bestaande) ambtenaar van het Openbaar Ministerie (overtredingen) of bij de Officier van Justitie (misdrijven) worden aangebracht.

Deze regeling gold voor aanhangige zaken en voor nieuwe zaken tegen

---

²²) Brief van de O.L.Z. van 28 juni 1940, Afdeling Landmacht, no. 1537 A.

²³) M.R.T. Deel 39, p. 4.

voormalige leden van de Nederlandse strijdkrachten. Ten aanzien van nieuwe zaken tegen *nog in werkende dienst verblijvende militairen* werd de volgende regeling voorgeschreven.

Een Nederlandse generaal-majoor werd tot krijgstuchtelijke chef van deze militairen aangewezen. Deze kon in geval van overtreding zelfstandig beslissen of de zaak krijgstuchtelijk kon worden afgedaan. Indien hij van oordeel was dat de zaak zich daartoe *niet* leende, zond hij de stukken naar de ambtenaar van het O.M. In geval van misdrijf zond hij de stukken naar de Officiervan Justitie die dan de verdere vervolging op zich nam, tenzij tussen deze en de krijgstuchtelijke chef was overeengekomend dat de zaak krijgstuchtelijk kon worden afgedaan. Bij verschil van mening zou het gerechtshof te 's-Gravenhage terzake beslissen.

In alle gevallen zou geprocedeerd worden volgens de voor burgers geldende strafprocessuele regels, met dien verstande dat de krijgstuchtelijke chef de bevoegdheid had nog in werkelijke dienst verblijvende militairen het justitieel voorlopig arrest aan te zeggen.

Per 20 oktober 1940 moest dit gehele complex van maatregelen zijn beslag hebben gekregen.

Het Hoofd van het Hoofdregelingsbureau gaf bij zijn schrijven van 18 oktober 1940, Afd. Landmacht, Sectie IV. nr. 238 E uitvoering aan deze bevelen. Formalisering en nadere uitvoering vonden het Duitse bevel en de maatregelen van het Hoofd van het Hoofdregelingsbureau in het besluit van de Secretaris-Generaal van het Departement van Justitie betreffende de opheffing van de militaire gerechten en de overbrenging van aanhangige strafzaken naar de gewone strafrechter van 19 maart 1941²⁴ Artikel 3 van dit besluit bepaalde o.m. dat het rechtsgebied van elk van de kantongerechten 's-Hertogenbosch, Arnhem, 's-Gravenhage, Amsterdam en Leeuwarden ten deze zou samenvallen met het rechtsgebied van het gerechtshof waarmede het de zetel gemeen had. Hoger beroep van kantongerechtonnissen stond open op de arrondissementrechtbank te 's-Gravenhage. Van in eerste aanleg door de arrondissementrechtbank gewezen vonnissen stond in die gevallen waarin hoger beroep mogelijk was, dit open op het gerechtshof te 's-Gravenhage. Het strafproces zou, behoudens enkele hieronder te noemen uitzonderingen, gevoerd worden volgens de normale, voor burgers geldende strafprocessuele regelen. Het opmerkelijkste gevolg van deze bepaling was dat cassatie en herziening, twee in de „Regtspleging” onbekende instituten, nu ook in het militaire strafproces mogelijk werden. Tot vandaag de dag is dit in ons militair strafproces *niet* het geval, een omstandigheid welke m.n. voor de herziening moet worden betreurd. De specifieke aard van het strafproces tegen militairen gaf nog aanleiding tot enkele afwijkingen van deze normale strafprocessuele procedure:

---

²⁴⁾ Verordeningblad 1941, Aflerwing 11, nr. 56; M.R.T. Deel 36, p. 388.

a. rechtbank en gerechtshof zouden met de meervoudige kamer recht spreken, aangevuld met twee militaire leden, voorzover mogelijk van hogere rang dan de verdachte of van gelijke rang doch van oudere anciënniteit;

b. op bevel van de rechtbank zou het gerechtelijk vooronderzoek door de rechter-commissaris tezamen met één van de militaire leden kunnen worden geleid;

c. het voorschrift, dat de verdachte niet tot antwoorden verplicht is, verviel (art. 29 Wetboek van Strafvordering);

d. (gewezen) officieren konden op uitdrukkelijk verzoek van de verdachte als raadslieden worden toegevoegd;

e. voorlopige hechtenis was ingeval van misdrijf *steeds* mogelijk;

f. het rapport van de militaire meerdere had dezelfde kracht als het proces-verbaal van een opsporingsambtenaar;

g. de schildwacht behield het z.g. "bewijs-privilege".²⁵

Uit het vorenstaande blijkt o.a. dat het niet de bedoeling was dat een enkelvoudige kamer van de rechtbank (politierechter) recht zou spreken in strafzaken van militaire aard. De beperkingen waaraan in gevallen van burger-verdachten de voorlopige hechtenis was onderworpen, golden in militaire strafzaken niet. De onder f opgesomde uitzondering veruimde de bewijskracht van het rapport van de militaire meerdere in aanzienlijke mate. Artikel 74, sub 1, van de Invoeringswet Militair Strafen Tucht recht bepaalde immers slechts dat de afzonderlijke getuigenis van een militair of gewezen militair *betreffende een misdrijf tegen de ondergeschiktheid*, tegen die (gewezen) militair gepleegd, een volledig bewijs van schuld kan opleveren.

In de loop der tijd werd een aantal personen tot militair lid van het gerechtshof en de rechtbank benoemd.²⁶

Zowel de rechtbank als het Hof hebben diverse vonnissen (arresten) in strafzaken van militaire aard gewezen. Zelfs is tenminste eenmaal beroep in cassatie ingesteld (H.R. 16 februari 1942, gepubliceerd in M.R.T. Deel 38, p. 249).

Met ingang van 16 oktober 1943 werd de bij de arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage ingestelde militaire strafkamer opgeheven. Bepaald werd dat haar taak zou worden waargenomen door de gewone strafkamers van die rechtbank.²⁷

²⁵⁾ Men zie artikel 74, sub 2 van de Invoeringswet militair straf- en tucht recht.

²⁶⁾ M.R.T. Deel 37, p. 4, 5; M.R.T. Deel 38, p. 183.

²⁷⁾ Besluit van de Secretaris-generaal van 16 oktober 1943; Verordeningenblad 1943, aflevering 26, nr. 105. Aangezien de uitgave van het M.R.T. in mei 1943 was gestaakt, kon dit besluit toenmaals niet worden gepubliceerd. Ofschoon dit heden moeilijk als een gemis kan worden gevoeld, wordt het bewuste besluit na dit artikel afgedrukt, zulks omdat overigens in de in de noten aangehaalde delen van het M.R.T. een bijna complete geschiedenis van de organisatie van de militaire justitie gedurende mobilisatie, oorlog en bezetting te lezen valt.

Uitgaande van de veronderstelling dat het formeel reeds met ingang van 15 juli 1940 gededemobiliseerde leger nà 20 oktober 1940 zich in het laatste liquidatie stadium bevond, waarin al nauwelijks meer sprake was van een zelfstandig georganiseerd militair geheel, aan het hoofd waarvan een voor de discipline verantwoordelijke commandant was gesteld, bestond aan een afzonderlijke militaire justitie geen behoefte meer. De onder die omstandigheden bevolen afschaffing van de militaire justitie, hoezeer deze dan ook onder druk van de bezetter is tot stand gekomen, behoeft op zich dan ook geen afkeuring.

§ 11. Het vrederechtshof.

De militaire kamer van de arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage heeft verschillende vonnissen geveld, welke aan de bezetter bepaald niet welgevallig zullen zijn geweest.²⁸ Doorslaggevende invloed van als „fout^m te betitelen elementen mogen we dus uitsluiten.

Geheel anders ligt dit bij het z.g. vrederechtshof. Bij besluit van de Secretaris-generaal van het Departement van Justitie werd bij een vijftal rechtbanken een uit één lid bestaande kamer ingesteld; dat lid heette „vrederechter“.

Tevens werd een „vrederechtshof“ ingesteld.²⁹

De vrederechter zou bij uitsluiting in eerste aanleg kennis nemen van alle misdrijven en overtredingen, „welke den politieken vrede binnen de „volksgemeenschap in gevaar brengen of de hoogste politieke belangen van de volksgemeenschap raken of uit politieke beweegredenen zijn begaan, „. . .“. Het vrederechtshof (een uit drie leden bestaande kamer van het gerechtshof te 's-Gravenhage) vormde de appel-instantie van door de vrederechters gewezen vonnissen.

Titel II van gemeld besluit gaf een aantal bijzondere voorschriften voor militaire strafzaken. Binnen het kader van de aan de vrederechters toevallende zaken, werd n.l. het vrederechtshof mede bevoegd verklaard om in eerste en hoogste ressort bij uitsluiting kennis te nemen van misdrijven van militaire aard, ten aanzien waarvan de procureur-generaal bij het vrederechtshof van oordeel was dat zij onmiddellijk bij het vrederechtshof aanhangig gemaakt dienden te worden. Bovendien nam het vrederechtshof kennis van het beroep ingesteld tegen door de militaire strafkamer van de arrondissementsrechtbank gewezen vonnissen, indien de procureur-generaal bij het vrederechtshof van oordeel was, dat de zaak in hoger beroep bij het vrederechtshof aanhangig gemaakt diende te worden, zulks tenzij de behandeling ter terechtzitting

---

²⁸⁾ Men zie b.v. M.R.T. Deel 37, p. 398, p. 416.

²⁹⁾ Verordeningenblad 1941, aflevering 34, nr. 156; M.R.T. Deel 37, p. 150.

van de normaal bevoegde beroepsinstantie reeds een aanvang had genomen.

Rechtsprekende in militaire strafzaken, besliste het vredegerechtshof met twee raadsheren en een militair lid, voorzover mogelijk van hogere rang dan de verdachte of van gelijke rang, doch van oudere anciënniteit. Op bevel van het hof zou één harer militaire leden gezamenlijk met de raadsheer-commissaris het vooronderzoek kunnen leiden.

Er zijn enkele zaken tegen militairen door het vredegerechtshof behandeld.³⁰

Slotbeschouwing

In dit artikel zijn de kaders aangegeven waarbinnen allen die enige taak te vervullen hadden in het militair-justitiële apparaat, onder de moeilijkst denkbare omstandigheden hun taak hebben verricht. Het zij aan de lezer overgelaten zich een oordeel te vormen over de organisatie en de oorlogsvoorbereiding van de militaire rechtspraak.

Een terugblik naar het verleden kan, behalve interessant, soms ook nuttig zijn. Het is belangrijk te weten waar in het verleden fouten zijn gemaakt. Veel belangrijker is het echter aan de hand van het verleden te leren waar in de toekomst niet mag worden gefaald. Of dit wel of niet zal gebeuren, hangt van ons zelf af.

Hoop doet leven, luidt de spreuk. De jongste geschiedenis heeft — niet alleen in ons land, doch ook daarbuiten — geleerd dat in de confrontatie met agressieve ideologieën, hoop alléén *niet* doet leven. Daarvoor is meer nodig. Naast een hecht verankerd, sterk besef van eigen morele waarden, zijn daarvoor adequate militair-defensieve voorzieningen evenzeer onontbeerlijk.

Onder deze voorzieningen mag een voor zijn taak berekende militaire justitie niet ontbreken.³¹

BESLUIT VAN DEN SECRETARIS-GENERAAL VAN HET DEPARTEMENT VAN JUSTITIE BETREFFENDE DE OFHEFFING VAN DE MILITIAIRE STRAFKAMER VAN DE ARRONDISSEMENTS-RECHTBANK TE 'S-GRAVENHAGE.

Op grond van § 1 der Verordening No. 23/1940 en in overeenstemming met de §§ 2 en 3 der Verordening No. 3/1940 van den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied wordt bepaald:

Artikel I

De bij Besluit No. 56/1941 betreffende de opheffing van de militaire

---

³⁰⁾ M.R.T. Deel 37, p. 405, p. 414, p. 421; M.R.T. Deel 38, p. 15, p. 27, p. 68.

³¹⁾ Voor een uitgebreide, kritisch beschouwende en, wetenschappelijk gefundeerde verhandeling mede over de in dit artikel behandelde periode, wordt de lezer verwezen naar: Mr. H. H. A. DE GRAAFF, „De militair-rechterlijke organisatie en haar verband „met de bevelsverhoudingen bij de landmacht 1795-1955”, aan welk boekwerk voor de samenstelling van dit artikel gegevens zijn ontleend.

gerechten en de overbrenging van aanhangige strafzaken naar den gewonen strafrechter, ingestelde militaire strafkamer van de arrondissements-rechtbank te 's-Gravenhage wordt opgeheven. Haar taak wordt waargenomen door de gewone strafkamers van de arrondissements-rechtbank te 's-Gravenhage.

Artikel 2.

Dit Besluit treedt in werking op den dag zijner afkondiging.

Apeldoorn, 16 October 1943.

De Secretaris-Generaal van het Departement van Justitie:
Schrieke.

STRAFRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 23 april 1968

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor b.d. Wartena (plv.) en Luitenant-Generaal b.d. Valk (plv.);
Raadsman: Mr. P. C. de Graauw.

Als bestuurder van een auto op onbeholpen wijze van de weg af en in de berm gereden, daarbij gereden zonder rijbewijs en zonder verzekering.

Verworpen het verweer van de raadsman dat vrijspraak moet volgen wegens gemis van recht tot strafvordering, aangezien de A.M. een schikking heeft aangeboden, welk aanbod de beklaagde niet heeft bereikt. Het Hof acht slechts relevant dat door beklaagde geen transactie is aangegaan.

Weliswaar was de verzekeringsmaatschappij, wegens een tussen haar en beklaagde overeengekomen conditie, tegenover beklaagde niet tot vergoeding gehouden, doch uit hoofde van de artikelen 11 en 16 W.A.M. kon deze conditie niet aan een benadeelde worden tegengeworpen. Vrijspraak van dit gedeelte.

(W.Sr. art. 74; W.V.W. art. 9 en 25; W.A.M. art. 11 en 16).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage, appellant van een vonnis van 7 februari 1968, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen M.H.N., geboren 23 juni 1927, sergeant-majoor, geïntimeerde, en van M.H.N. voornoemd, appellant, tegen de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad voornoemd, geïntimeerde.

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen, en opnieuw rechtdoende de beklaagde zal veroordelen tot straffen als in prima;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis, waarvan hoger beroep, niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in werkelijke dienst als sergeant-majoor van de Koninklijke „Landmacht, op of omstreeks 4 november 1967 te ongeveer 08.00 uur „te Poeldijk, gemeente Monster, als eigenaar en bestuurder van een „vierwielig motorrijtuig, daarmee heeft gereden over de voor het open- „baar rijverkeer openstaande Wateringseweg:

„1. en toen hoogst onoordeelkundig en onbeholpen zonder enige „aanleiding met die auto tegen een bermpaaltje en vervolgens tegen „een boom is gebotst, waardoor de veiligheid op die weg naar rede-

„lijkerwijze is aan te nemen in gevaar kon worden gebracht;

2 zonder dat aan hem door het daartoe bevoegd gezag was afgegeven een alstoen geldig rijbewijs voor het besturen van zodanig motorrijtuig;

„3. zonder dat ten aanzien van dat motorrijtuig een verzekering „overeenkomstig de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen „alstoen van kracht was”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de raadsman van beklaagde het Hof heeft verzocht beklaagde vrij te spreken van het hem tenlastegelegde, omdat in deze zaak geen recht tot strafvordering aanwezig zou zijn, nu uit de processtukken blijkt, dat de Auditeur-Militair van voornoemde Krijgsraad bij zijn brief van 11 december 1967, gericht aan de commandant van de 537e Verbindingsafdeling te De Lier, deze commandant heeft verzocht beklaagde te vragen, of hij door betaling van f 100.— vóór 15 januari 1968 strafvervolgning wenst te voorkomen, en uit de brief van deze commandant van 18 december 1967 gericht tot voornoemde Auditeur-Militair volgt, dat deze commandant hogeromschreven aanbod van schikking niet aan beklaagde heeft voorgelegd;

Overwegende, dat het Hof het verzoek van beklaagdes raadsman afwijst, omdat ten deze slechts relevant is — hetgeen uit de processtukken blijkt — dat er in feite door beklaagde geen transactie is aangegaan en hij terzake van het hem in deze zaak tenlastegelegde bij beschikking van 8 januari 1968 genomen door de hoofdofficier, daartoe ingevolge artikel 11 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht aangewezen door de bevelhebber der Landstrijdkrachten, naar de militaire rechter is verwezen;

Ten aanzien van hetgeen beklaagde in aanhef en sub 3 is ten laste gelegd:

Overwegende, dat beklaagde blijkens het vonnis waarvan hoger beroep en ten processe onder meer heeft verklaard:

dat hij op 4 november 1967 op de in de tenlastelegging vermelde plaats als eigenaar en bestuurder van de aldaar genoemde auto heeft gereden; dat hij ten aanzien van die auto een All Risks verzekering had gesloten bij de N.V. Zwolsche Algemeene Verzekeerings Maatschappij; dat hij de verschuldigde premie voor deze verzekering had betaald en dat deze verzekering op genoemde datum van kracht was; dat hij toen echter niet in het bezit was van een geldig rijbewijs; dat hij door genoemde Maatschappij desondanks in de gelegenheid is gesteld tot 1 september 1967 zijn auto te besturen zonder in het bezit te zijn van een geldig rijbewijs, mits dit besturen onder toezicht plaats vond;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige brief van de N.V. Zwolsche Algemeene Verzekeerings Maatschappij d.d. 29 november 1967 en gericht aan voornoemde Krijgsraad blijkt, dat beklaagde in september 1966 ten aanzien van genoemde auto een verzekering heeft

aangegaan bij deze maatschappij; dat hij daarbij heeft medegeedeeld niet in het bezit te zijn van een geldig rijbewijs; dat de maatschappij toen aan beklagde als verzekeringnemer de gelegenheid heeft gegeven de auto te besturen, zonder dat hij in het bezit was van een geldig wettelijk rijbewijs, in de perioden van 7 september 1966 tot 7 maart 1967 en van 28 juli 1967 tot 1 september 1967;

Overwegende, dat hieruit volgt dat beklagde met genoemde auto op 4 november 1967 heeft gereden buiten de hogergenoemde perioden in welke hem was toegestaan door genoemde Maatschappij zulks te doen zonder in het bezit te zijn van een voor deze auto geldig rijbewijs, maar binnen het tijdvak waarvoor genoemde verzekering was gesloten en waarvoor hij premie had betaald;

Overwegende, dat genoemde bijzondere voorwaarde de genoemde verzekering wel beperkt ten aanzien van de verzekeringnemer, doch dat deze beperking van de verzekeringsovereenkomst ingevolge artikel 11 juncto artikel 16 van de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen, niet door de verzekeraar aan een benadeelde als in die wet bedoeld kan worden tegengeworpen, hetgeen met zich brengt, dat deze beperking geen afbreuk vermag te doen aan het door de verzekering gedekt zijn van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in de zin van artikel 2 lid 1 van die wet;

Overwegende, dat uit het voorgaande volgt dat op 4 november 1967 voor het in de tenlastelegging genoemde motorvoertuig een verzekering overeenkomstig voornoemde wet van kracht was;

Overwegende, dat het Hof mitsdien niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklagde in aanhef juncto sub 3 is ten laste gelegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Ten aanzien van hetgeen beklagde in aanhef juncto sub 1 en 2 is ten laste gelegd:

Overwegende, dat beklagde ten processe zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als sergeant-majoor van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was, op 4 november 1967 omstreeks 08.00 uur reed als bestuurder van zijn vierwielig motorvoertuig merk Volkswagen, gekentekend EU 71-79, over de voor het openbaar verkeer openstaande Wateringseweg te Poeldijk, komende uit de richting Wateringen en gaande in de richting De Lier; dat hij reed met een snelheid van 70 km per uur; dat hij enige malen heeft geprobeerd een voor hem uit rijdende auto te passeren; dat dat niet gelukte; dat hij na de laatste poging om te passeren het door hem bestuurde voertuig naar rechts stuurde om weer achter die voor hem uit rijdende auto te gaan rijden; dat hij toen zonder enige aanleiding te veel naar rechts stuurde; dat hij met de rechterwielen van zijn voertuig in de berm van die weg geraakte, vervolgens in die berm een bermpaaltje raakte en toen met de rechtervoorzijde van

zijn auto tegen een boom is aangereden; dat hij toen niet in het bezit was van enig geldig rijbewijs;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 4 november 1967 opgemaakt door Gerrit Hiemstra, hoofdagent van gemeentepolitie te Monster, zakelijk inhoudt als verklaring van:

Verbalisant:

dat hij op 4 november 1967 te 07.55 uur reed als bestuurder van een politie-surveillanceauto over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Wateringseweg te Poeldijk; dat zijn snelheid ongeveer 50 km. per uur was; dat hij ter hoogte van hectometerpaal 9.3 in de binnenspiegel van zijn voertuig, op een afstand van ongeveer honderd meter achter zich, een personenauto, merk Volkswagen, blauw van kleur, in zijn richting zag rijden met een snelheid van ongeveer 65 km. per uur, dat de Volkswagen ter hoogte van hectometerpaal 9.4 hem reeds zo dicht was genaderd dat hij verwachtte, dat de bestuurder daarvan het voornemen had hem aan de linkerzijde in te halen; dat hij echter zag dat de bestuurder van de Volkswagen aan de rechterzijde van de rijbaan bleef rijden zonder snelheid te verminderen; dat hij zelf zijn snelheid verhoogde om een aanrijding met de Volkswagen te voorkomen; dat hij direct hierna zag, dat de Volkswagen aan de rechterzijde van de rijbaan, gedeeltelijk in de berm, tot stilstand was gekomen; dat hij zag, dat de Volkswagen gekentekend was EU 71-79; dat hij zag, dat die auto laatstgenoemd ter rechterzijde van de rijbaan in de berm staand hectometerpaaltje had omvergereden; dat de bestuurder opgaf te zijn M. H. N., geboren 23 juni 1927 te Heerlen;

overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 7 november 1967 opgemaakt door Leonardus Hendrikus Meershoek en Johannes Hendrikus van den Berg, respectievelijk wachtmeester der 1e klasse en Marechaussee der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, beiden behorende tot de Brigade Koninklijke Marechaussee Hoek van Holland, zakelijk inhoudt als verklaring van:

Eerste verbalisant:

dat hij op 4 november 1967 omstreeks 09.00 uur van M. H. N., geboren op 23 juni 1927 te Heerlen, vorderde een rijbewijs te tonen geldig voor de categorie voertuigen, waarmee deze die dag had gereden; dat deze geen rijbewijs kon tonen en niet in het bezit was van enig rijbewijs;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklagde in aanhef en sub 1 en 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij in werkelijke dienst als sergeant-majoor van de Koninklijke „Landmacht op 4 november 1967 te ongeveer om 8.00 uur te Poeldijk, „gemeente Monster, als eigenaar en bestuurder van een vierwielig motor-

„rijtuig daarmee heeft gereden over de voor het openbaar rijverkeer „openstaande Wateringsweg

„1. en toen hoogst onoordeelkundig zonder enige aanleiding met „die auto tegen een bermpaaltje en vervolgens tegen een boom is gebotst, „waardoor de veiligheid op die weg naar redelijkerwijze is aan te nemen in gevaar kon worden gebracht;

2 zonder dat aan hem door het daartoe bevoegd gezag was afge- „geven een alstoen geldig rijbewijs voor het besturen van zodanig motor- „rijtuig^m;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1 *overtreding van artikel 25 van de Wegenverkeerswet*”;

„2. *overtreding van artikel 9 eerste lid aanhef en onder 3e van de „Wegenverkeerswet*”;

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. artikel 35 juncto artikel 25 van de Wegenverkeerswet;

2. artikel 35 juncto artikel 9 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde in aanhef en sub 1 en 2 meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon van de beklagde;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis, waarvan hoger beroep, en opnieuw rechtdoende:

Verklaart niet bewezen hetgeen beklagde in aanhef en sub 3 is ten lastegelegd; spreekt hem daarvan vrij;

Verklaart beklagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde ten aanzien van het in aanhef en sub 1 gekwalificeerde strafbare feit: tot betaling van een geldboete van *vijftig gulden*, met bepaling dat die geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van *tien dagen*;

Veroordeelt beklagde ten aanzien van het in aanhef en sub 2 gekwalificeerde strafbare feit: tot betaling van een geldboete van *vijftig gulden*, met bepaling dat die geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van *tiert dagen*;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklagde in aanhef en sub 1 en 2 meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor bewezen is verklaard, spreekt hem daarvan vrij.

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 22 augustus 1968

President: Mr. A. J. Veldman (wnd.); *Leden:* J. F. Jongepier, Kapitein ter zee van administratie, A. J. Knegtman, Luitenant-Kolonel der mariniers;

Raadsman: Luitenant ter zee S. D. der 3e klasse KMR Mr. J. H. A. Tromp.

Feitelijke insubordinatie: als machinist 1e klasse in het K.M.T. een korporaal in burger, die zich als zodanig bekend had gemaakt, in het gezicht gestompt.

(W.M.Sr. art. 117).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen F. J., geboren 18 februari 1945, machinist der 1e klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 24 juni 1968 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 10 januari 1968 te ongeveer 23.00 uur te „Den Helder, dienende als machinist der eerste klasse bij de zeemacht, „opzettelijk gewelddadig een in burger geklede korporaal-telegrafist „der Koninklijke marine, die zich tevoren als zodanig had bekend ge- „maakt, althans een manspersoon, een vuistslag in het gezicht, althans „tegen het lichaam heeft gegeven, tengevolge waarvan genoemde korpo- „raal, althans genoemd manspersoon, R. H. J. Goedhart genaamd, „pijn ondervond”;

Gezien: . . . enz.;

Gezien de schriftuur van de eiser door de Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot be- wezenverklaring van het de beklaagde ten laste gelegde, als mede zijn schuld eraan; kwalificatie daarvan als: „*feitelijke insubordinatie*” en veroordeling deswege tot een militaire detentie voor de tijd van *drie weken onvoor- waardelijk*;

Gelet: . . . enz.;

Overwegende, dat ten processe zakelijk gerelateerd hebben verklaard:

I. F. J., oud 23 jaar, *als beklaagde:*

dat hij zich op 10 januari 1968 bevond te ongeveer 23.00 uur in het Katholiek Militair Tehuis, gelegen in de Koningstraat te Den Helder; dat er even tevoren wat moeilijkheden waren ontstaan doordat een hem toen onbekende hofmeester ruzie maakte met een aantal in burger geklede korporaals doordat die hofmeester op een zeker moment hem een vol bierflesje had toegegooid over de hoofden van dat groepje korporaals heen; dat één van die korporaals naar de hofmeester, die het flesje

gegooid had, toeging en over een en ander de nodige opmerkingen maakte; dat hij naar het tafeltje van de hofmeester is gegaan en de ruzie heeft geprobeerd te sussen waarna die korporaal wegging; dat deze even later weer terugkwam, vergezeld van al diens collega's en dat hij op dat moment hoorde, dat liet groepje geheel uit korporaals bestond doordat één van hen duidelijk zei, dat zij korporaals waren; dat hij dacht dat het op een vechtpartij zou uitdraaien en toen tegen één van die korporaals zei: „Korp, ga terug naar je plaats”; dat hij toen zag, dat de korporaal met diens handen een beweging maakte naar diens binnenzak waardoor hij zich ineens bedreigd voelde doordat hij dacht, dat deze hem te lijf wilde gaan; dat hij toen die korporaal met zijn rechter vuist een harde klap in diens gezicht heeft gegeven; dat hij zag, dat die korporaal tengevolge van die klap bloedde uit één van diens mondhoeken;

II. R. H. J. Goedhart, oud 23 jaar, als getuige:

dat hij zich op 10 januari 1968 te ongeveer 23.00 uur te Den Helder in het Katholiek Militair Tehuis in de Koningsstraat bevond in gezelschap van 3 of 4 collega's korporaals, die evenals **hij**, allen gekleed waren in burger; dat er tevoren die avond wat moeilijkheden waren geweest omdat een hofmeester van de Marine op een zeker moment een bierflesje gooide over het tafeltje waaraan zij zaten; waarna **hij** tegen deze hofmeester een opmerking had gemaakt; dat die hofmeester zich bijzonder agressief toonde en onder meer zei: „Wie ben je nu **eigenlijk**”, waarop hij antwoordde: „Ik ben korporaal-telegrafist Goedhart”; dat hij deze tegelijkertijd zijn legitimatiebewijs heeft laten zien; dat op dat moment achter die hofmeester vandaan een machinist kwam die met stemverheffing zei: „Wat, moeilijkheden, je blijft van mijn maatje af, „anders krijg je met mij te doen”; dat deze machinist hem daarop zonder dat hij het verwachtte, plotseling met diens tot vuist gebalde rechter hand, hard tegen de linker kant van zijn gezicht sloeg tengevolge waarvan hij erg veel pijn ondervond en even geheel versuft was terwijl hij uit zijn mondhoek bloedde; dat hij nog zag, dat die machinist, die hem deze klap had gegeven, door anderen werd tegengehouden om deze te weerhouden verder te vechten; dat hij wat later per ambulance naar de Centrale Ziekenboeg is gebracht waar de door de klap ontstane wond in zijn mond gehecht moest worden; dat naar zijn stellige overtuiging de machinist, die hem die klap gaf, goed heeft kunnen horen, dat hij zich tegenover de hofmeester als korporaal-telegrafist **Goedhart** legitimeerde omdat deze vlak achter de hofmeester zat, nog geen meter van hem verwijderd;

overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen met beklagdes schuld eraan hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gekwalificeerd als: „feitelijke insubordinatie”;

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van beklaagde met toepassing van artikel 11 van het Wetboek van Militair Strafrecht een militaire detentie voor de tijd van *twee weken* passend is — (Red.).

NASCHRIFT

Het valt op dat de tenlastelegging de verzwarende omstandigheid van lichamelijk letsel — de meerdere moest per ambulance naar de centrale ziekenboeg worden vervoerd, alwaar de ontstane wond gehecht moest worden — niet heeft vermeld.

W. H. V.

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 13 februari 1969

President: Mr. R. Prins (plv.); *Leden:* J. F. Jongepier, Kapitein ter Zee van administratie, A. J. Knegtmans, Luitenant-Kolonel der mariniers; *Raadsmans:* Majoor der mariniers A. G. C. Kok.

(Passieve) medeplichtigheid aan mishandeling door als vader tegen zijn 13-jarige zoon, die een vrouw mishandelde door slaan en schoppen, te zeggen: „Sla er maar op”.

(W.Sr. art. 48, 300).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen M.L.M., korporaal, geboren 14 januari 1929, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 27 januari 1969, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 17 augustus 1968 te ongeveer 10.15 uur te „Amerongen zijn dertienjarige zoon, J. H. M. — over wie hij de ouderlijke macht uitoefende — toen hij zag dat laatstgenoemde doende was „een vrouwspersoon, N. F. Schuilenburg genaamd, tegen het lichaam te „slaan en/of te schoppen, tengevolge waarvan deze vrouw pijn onder- „vond, opzettelijk — in strijd met zijn verplichting om als vader aan „vorenomschreven gedragingen van zijn zoon een eind te maken — de „woorden: „sla er maar op”, althans woorden van een dergelijke strek- „king, heeft toegevoegd en aldus doende heeft bevorderd, althans niet „heeft belet, dat zijn zoon voornoemd wederom genoemd vrouwspersoon „tegen het lichaam sloeg en/of schopte, tengevolge waarvan deze vrouw „wederom pijn ondervond”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde op 16 juni 1952 als kleermaker der 1e klasse bij de zeemacht is aangenomen en thans nog als korporaal-kleermaker bij de zeemacht dient.

Overwegende, dat ten processe zakelijk gerelateerd hebben verklaard:

M. L. M., oud 40 jaar, als beklagde:

dat hij zich op 17 augustus 1968 in zijn woning te Amerongen bevond; dat het omstreeks 10.15 uur was; dat hij door het raam keek en toen zag, dat zijn zoontje op straat zat; dat hij vlak voor zijn zoontje, ongeveer anderhalve meter van deze vandaan, buurvrouw **Hensen** zag staan; dat hij op dat moment dacht, dat zijn buurvrouw zijn zoontje een aframming wilde geven; dat hij daarop naar beneden rende en door de geopende buitendeur van zijn woning tegen zijn zoontje riep: „Sla er maar op”;

W. F. *Schuilenburg*, oud 30 jaar, als getuige:

dat zij op 17 augustus 1968 omstreeks 10.15 uur uit haar woning in de Oranjelaan 8 te Ainerongen de straat opliep; dat zij voor haar huis toen plotselingeen pijl tegen haar lichaam aankreeg; dat deze pijl was afgeschoten door haar buurjongen, Johnny M., die aan de overkant van de straat stond; dat, terwijl zij zich bukte om de pijl op te rapen, Johnny op hetzelfde moment op haar af kwam rennen en tegelijk met diens handen en voeten tegen haar lichaam begon te slaan en te schoppen; dat deze bleef doorgaan haar te slaan en te schoppen waar deze haar maar raken kon; dat de slagen haar pijn deden; dat zij op een gegeven ogenblik zag, dat Johnny's vader uit diens huis kwam; dat zij Johnny's vader enkele malen tegen diens zoontje hoorde zeggen: „Sla er maar op”; dat diens zoontje daarop nog heviger ging slaan en schoppen; dat, toen iemand van de omstanders riep: „He joh, hou op”. de heer M. tegen diens zoontje zei, dat deze naar binnen moest gaan;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is en voorgelezen een door L. van Wijk, wachtmeester der Rijkspolitie 1e klasse te Amerongen, d.d. 10 september 1968 op ambtseed opgemaakt en getekend proces-verbaal, houdende onder meer de volgende verklaringen, luidende zakelijk gerelateerd:

die van J. H. *Posse*, oud 24 jaar:

dat zij zich 17 augustus 1968 omstreeks 10.15 uur bevond op korte afstand van perceel Oranjelaan 8 te Amerongen; dat zij toen zag, dat de haar bekende 13-jarige jongen van de familie M. aan het vechten was met mevrouw **Hensen**; dat de jongen met gebalde vuisten voor mevrouw **Hensen** stond en dat zij duidelijk heeft gezien dat die jongen mevrouw **Hensen** stompte en sloeg; dat deze jongen meermalen met diens gebalde vuisten op mevrouw **Hensen's** bovenlichaam heeft geslagen; dat, terwijl de vader van die jongen stond toe te kijken, zij deze tegen diens zoon hoorde zeggen: „Sla er maar op”, dat; toen de jongen daarop verder ging met diens slaan, de heer M. daarna tegen diens zoon zei naar binnen

te gaan; dat, voordat die jongen naar binnen ging, zij nog gezien heeft dat deze mevrouw Hensen een schop gaf;

die van J. H. M., oud 13 jaar:

dat hij op 17 augustus 1968 om 10.15 uur met zijn pijl en boog op de straat tegenover hun huis aan het spelen was; dat hij, toen buurvrouw Hensen op het trottoir kwam, met de pijl tegen haar kleren geschoten heeft en dat de pijl daarna op straat viel; dat mevrouw Hensen zich toen bukte om de pijl op te rapen; dat hij toen naar haar toe is gelopen om de pijl van haar af te pakken; dat mevrouw Hensen hem toen een duw gaf zodat hij bijna op straat viel; dat hij haar toen wel met zijn vuisten heeft willen slaan; dat hij haar ook wel geraakt heeft; dat hij mevrouw Hensen op haar armen of op haar schouders heeft geslagen; dat, toen zijn vader naar buiten kwam, deze wel heeft gezegd, dat hij maar moest terugslaan; dat hij gelooft, dat hij ook wel naar mevrouw Hensen geschopt heeft;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gekwalificeerd als: „medeplichtigheid aan mishandeling”;

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van beklagde een geldboete van *eenhonderd gulden*, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door een hechtenis van *tien dagen* passend is; (. . . enz. — Red.).

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 27 februari 1969

President: Mr. R. Prins (plv.); *Leden:* J. F. Jongepier, Kapitein ter Zee van administratie, Mr. H. Donker, Kapitein-Luitenant ter Zee; *Raadsman:* Luitenant ter zee S. D. der 3e klasse KMR Mr. A. Bakker.

Beklaagde, matroos 1e klasse, had — teneinde het uitvaren van het schip waarop hij diende, te vertragen — samen met een kameraad de stuurmachine onklaar gemaakt en een verbindingsbout weggeworpen.

KRIJGSRAAD acht het primair tenlastegelegde, het belemmeren van een in het belang van de dienst bevolen maatregel, bewezen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF vernietigt het vonnis, acht het primaire niet bewezen en veroordeelt terzake van de subsidair tenlastegelegde zaakbeschadiging.

(W.M.Sr. art. 134; W.Sr. art. 350).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. W., matroos 1e klasse, geboren 13 oktober 1947, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

*Wie nasecht
blz 160 H*

Gezien de dagvaarding d.d. 11 februari 1969, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als matroos der eerste klasse aan boord van Hr. Ms. „Tjerk Hiddes op een tijdstip in de nacht van 3 op 4 november 1968, „toen genoemde bodem zich te Portland bevond, aldaar tezamen en in „vereniging met de eveneens aan boord van genoemde bodem dienende „matroos der eerste klasse, R. J. S., opzettelijk zonder daartoe bevoegd te „zijn de maatregel, in het belang van de dienst bevolen, dat genoemde bo- „dem op 4 november 1968 te ongeveer 10.55 uur naar zee moest vertrek- „ken, heeft belemmerd, hebbende hij immers in de stuurmachinekamer een „lange koperen bout van de stuurinrichting van genoemde bodem — „zijnde de boutverbinding tussen de jaagstang en de roerkoning — los- „gedraaid en deze vervolgens verwijderd, met het gevolg, dat de stuur- „inrichting voornoemd onbruikbaar werd en een nieuwe boutverbinding „moest worden gemaakt teneinde het tijdig uitvaren van genoemde „bodem mogelijk te maken;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij, dienende als matroos der eerste klasse aan boord van Hr. Ms. „Tjerk Hiddes op een tijdstip in de nacht van 3 op 4 november 1968, „toen genoemde bodem zich te Portland bevond, aldaar tezamen en in „vereniging met de eveneens aan boord van genoemde bodem dienende „matroos der eerste klasse, R. J. S., opzettelijk en wederrechtelijk een „lange koperen bout van de stuurinrichting van genoemde bodem — „zijnde de boutverbinding tussen de jaagstang en de roerkoning — heeft „losgedraaid, deze vervolgens heeft verwijderd en aldus voornoemde „stuurinrichting, toebehorende aan de Koninklijke marine, althans aan „een ander of aan anderen dan aan hem, beklagde, en/of aan R. J. S. „voornoemd, onbruikbaar heeft gemaakt”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het de beklagde primair tenlastege-
legde, dat ten processe zakelijk gerelateerd hebben verklaard:

I. H. W., oud 21 jaar, *als beklagde*:

dat hij op 3 en 4 november 1968 diende als matroos der 1e klasse aan boord van Hr. Ms. Tjerk Hiddes te Portland (Engeland); dat hij en matroos S. wisten, dat het schip de volgende morgen, 4 november 1968, zou uitvaren om aan oefeningen deel te nemen; dat zij besloten om er op één of andere manier voor te zorgen, dat het schip niet kon uitvaren; dat zij toen op het idee kwamen in de stuurmachinekamer iets los te sleutelen; dat hij toen in de stuurmachinekamer met behulp van een baco een paar bouten en moeren heeft losgedraaid van de zich daar bevindende stuurmachine-installatie; dat hij samen met S. een lange bout heeft losgedraaid, welke de verbinding van de jaagstang met de BB-roerkoning vormt; dat hij deze bout en moer vervolgens heeft verwijderd; dat hij vervolgens nog een andere moer en bout heeft losgemaakt uit de stuur-

machine-installatie; dat hij ook nog een moer heeft losgedraaid die zich aan een daar bevindende watertank bevond; dat hij een bout en een moer welke hij in zijn zak had gestoken, buiten boord heeft gegooid; dat hij beseftte, dat door het losdraaien en wegnemen van genoemde verbindingen in de stuurmachinekamer deze installatie onbruikbaar was gemaakt;

II. R. J. S., oud 19 jaar, als getuige:

dat hij zich omstreeks 23.30 uur op 3 november 1968, toen hij diende als matroos der 1e klasse aan boord van Hr. Ms. Tjerk Hiddes te Portland (Engeland) bevond in het cafetaria van genoemd schip; dat W. en hij wisten, dat het schip de volgende morgen, 4 november 1968, zou uitvaren om aan oefeningen deel te nemen: dat zowel W. als hij in de stuurmachinekamer aan de zich daar bevindende installatie enkele bouten en moeren hebben losgedraaid; dat hij samen met W. de boutverbinding tussen de jaagstang en de roerkoning heeft verbroken door een lange koperen bout los te draaien en te verwijderen; dat zij geen van beiden het recht of de toestemming hadden om de stuurinrichting van genoemd schip op genoemde wijze onklaar te maken; dat hij in ieder geval beseftte, dat door het onklaar maken van het stuurmechanisme oponthoud zou ontstaan wanneer zij die dag naar zee zouden vertrekken; dat hij zag, dat W. genoemde bout en moer buiten boord gooidte;

die van A. P. E. J. J. *Besnard*, oud 45 jaar, als getuige:

dat hij belast is met het commando over Hr. Ms. Tjerk Hiddes; dat genoemde bodem in de nacht van 3 op 4 november 1968 lag afgemeerd in de haven van Portland (Engeland); dat volgens het weekprogramma Hr. Ms. Tjerk Hiddes op 4 november 1968 ten 08.00 A de haven zou verlaten; dat derhalve op de dagelijkse orders voor 4 november 1968 bekend was gemaakt, dat het schip ten 07.30 uur stoomklaar zou zijn en ten 07.45 uur van de kade zou slippen;

III. C. van der Hoeven, oud 43 jaar, als beëdigd getuige-deskundige:

dat hij als hoofd Technische Dienst aan boord van Hr. Ms. Tjerk Hiddes dient; dat hij op 4 november 1968, toen genoemde bodem lag afgemeerd te Portland (Engeland) werd gepord te 00.30 uur door de sergeant-machinist Soet, chef van de reewacht, met de mededeling, dat deze had geconstateerd, dat de stuurmachine-installatie van het schip onklaar was gemaakt; dat hij toen met de officier van de wacht naar de stuurmachinekamer is gegaan alwaar hij constateerde, dat enkele moeren van de regelstang van de stuurmachine-installatie waren losgeschroefd en de boutbevestiging van de jaagstang geheel verdwenen was; dat door het ontbreken van genoemde boutverbinding tussen de jaagstang en de roerkoning de stuurmachine geheel onklaar is en onbruikbaar voor het besturen van het schip; dat, daar bleek dat de boutverbinding geheel verdwenen was, deze aan boord geheel opnieuw moest worden gefabriceerd;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen

wettig en overtuigend is bewezen met beklaagdes schuld eraan hetgeen hem primair is ten laste gelegd;

Overwegende, dat nu de Krijgsraad het de beklaagde primair tenlastegelegde als bewezen heeft aangenomen een onderzoek naar het de beklaagde subsidair tenlastegelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gekwalificeerd als: „als militair opzettelijk, zonder daartoe bevoegd te zijn, enige maatregel in het belang van de dienst bevolen belemmeren”;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is en voorgelezen een door Dr. Mr. F. M. Havermans, psychiater te Den Haag, na de eed als deskundige te hebben afgelegd, d.d. 27 januari 1969 betreffende beklaagde opgemaakt en getekend psychiatrisch rapport, waarvan de conclusie luidt:

dat beklaagde tijdens het begaan van het feit lijdende was aan een gebrekkige, affectieve ontwikkeling en aan een zwakke gewetensfunctie; dat beklaagde de strekking van zijn daad wel kon overzien maar niet geheel vrij zijn wil kon bepalen; dat niet kan worden verklaard, dat de daad buiten de invloed van de stoornis stond;

Overwegende, dat er naar 's Krijgsraads oordeel niet een zodanig verband bestaat tussen de geconstateerde ziekelijke storing en gebrekkige ontwikkeling van beklaagdes geestvermogens en het gepleegde feit, dat dit feit hem deswege in het geheel niet zou kunnen worden toegerekend; dat derhalve ten aanzien van beklaagde recht gedaan behoort te worden naar de bepalingen van de 2e titel van het eerste boek van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van beklaagde een gevangenisstraf voor de tijd van *drie maanden* passend is;

dat beklaagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt is om in de militaire stand te blijven, terwijl het ontslag uit de militaire dienst niet gepaard behoeft te gaan met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen; (. . . enz., *Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 3 juli 1969

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Generaal-Majoor Coopmans, Commodore Bruinier, Generaal-Majoor b.d. van Nass (plv.) en gep. Schout-bij-Nacht van der Zijl (plv.);

Raadsman: Mr. A. F. Bakker.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van zes maanden, met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: (. . . enz., zie het vonnis — *Red.*)

Overwegende, . . . enz.;

Overwegende, dat het Hof niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde primair is ten laste gelegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Post alia:

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen met beklagdes schuld daaraan hetgeen hem subsidair is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden „aan de Koninklijke Marine, althans”;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gekwalificeerd als:
„*opzettelijk en wederrechtelijk enig goed, dat geheel aan een ander toebehoort onbruikbaar maken, gepleegd door twee of meer verenigde personen*”.

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 350 juncto 354 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

overwegende, dat het Hof beklaagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt acht om in de militaire stand te blijven, zonder dat het ontslag uit de militaire dienst gepaard behoeft te gaan met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep, en opnieuw rechtdoende;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde primair is ten laste gelegd; spreekt hem daarvan vrij.

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde subsidair is tenlastegelegd, met zijn schuld daaraan; en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een *gevangenisstraf* voor de tijd van vier maanden;

Bepaalt, dat de tijd door veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorarrest doorgebracht, te weten van 4 november tot 12 november 1968, bij de uitvoering van deze straf geheel in mindering zal worden gebracht;

Ontslaat beklaagde uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

NASCHRIFT

De sententie motiveert niet, waarom het H.M.G. het primair tenlastegelegde niet bewezen acht; aangenomen moet worden dat het Hof in de bewijsconstructie van de Krijgsraad een feil heeft gevonden.

Artikel 134 W.M.Sr., waartoe de Krijgsraad geraakte en waartoe de Advocaat-Fiscaal concludeerde schijnt uit oogpunt van vervolgingsbeleid wel op sabotagedaden te passen. Artikel 350 W.Sr. immers zou geen toepassing kunnen vinden wanneer de sabotage gepleegd wordt zonder beschadiging, wegmaking of onbruikbaarmaking van goederen.

W. H. V.

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 27 februari 1969

President: Mr. R. Prins (plv.); *Leden:* J. F. Jongepier. Kapitein ter zee (A), A. J. Knegtmans, Luitenant-Kolonel der mariniers;

Raadsmans: Luitenant ter zee (A) der 2e klasse O.C., C. W. M. Breed.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, welke geacht wordt niet te zijn beëindigd bij aanhouding door de politie in België maar, circa 3 weken later, bij aanhouding aan de Nederlands-Belgische grens.

Bij de aanvang van de opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid was beklaaide nog geen 18 jaar; wel echter 16 jaar. Met toepassing van artikel 77c W.Sr. de straffen voor volwassenen toegepast.

(W.M.Sr.-art. 97, 99; W.Sr. art. 77c).

DB PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT

TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. J. M., matroos der 3e klasse, geboren 17 juli 1950, beklaaide.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 22 januari 1969, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaaide wordt ten laste gelegd:

„dat hij dienende als matroos der 2e klasse aan boord van Hr. Ms.

„Onvermoeid te Den Helder, aldaar op of omstreeks 15 juli 1968 te
„ongeveer 05.00 uur opzettelijk ongeoorloofd die bodem heeft verlaten
„en sedertdien opzettelijk voortdurend zonder vergunning afwezig is
„gebleven, totdat hij op 8 augustus 1968 te 14.40 uur aan de grensover-
„gang Essen-Nispen — in of onder de gemeente Roosendaal en Nispen —
„door de Koninklijke Marechaussee is aangehouden, althans totdat hij
„op 17 juli 1968 te ongeveer 13.30 uur te Wavreille in België is aange-
„houden”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde op 1 augustus 1966 als matroos der 3e klasse bij de zeemacht is aangenomen en thans nog als zodanig bij de zeemacht dient.

Overwegende, dat ten processe zakelijk gerelateerd hebben verklaard:

I. H. J. M., oud 18 jaar, *als beklaagde*:

dat hij op 15 juli 1968, toen hij diende als matroos der 2e klasse aan boord van Hr. Ms. Onvermoeid te Den Helder te ongeveer 05.00 uur dat schip tezamen met vier scheepsmaten van hem met opzet en zonder toestemming heeft verlaten; dat zij op 8 augustus 1968 te ongeveer 14.00 uur aan de grensovergang Essen-Nispen, in de buurt van Roosendaal, werden overgedragen aan de Koninklijke Marechaussee; dat hij van niemand toestemming had na het verlaten van Hr. Ms. Onvermoeid op 5 juli 1968 ten 05.00 uur afwezig te blijven tot 8 augustus 1968 te ongeveer 14.00 uur;

II. J. H. G., oud 18 jaar, *als getuige*:

dat hij op 15 juli 1968 te ongeveer 05.00 uur met een aantal scheepsmaten van hem, waaronder de matroos M., met opzet Hr. Ms. Onvermoeid te Den Helder zonder toestemming heeft verlaten; dat hij samen met matroos M., sedertdien voortdurend met opzet afwezig is gebleven totdat zij op 8 augustus 1968 te omstreeks 14.00 uur door de Belgische politie werden overgegeven aan de Koninklijke Marechaussee aan een grensovergang in de buurt van Roosendaal;

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn en voorgelezen:

A. een door de Commandant van Hr. Ms. Onvermoeid getekend uittreksel uit het scheepsjournaal, houdende onder meer:

15 juli 1968: Liggen afgemeerd te Den Helder; op de DW ten + 05.00 uur matr 3 H. J. M. zonder toestemming van boord gegaan;

B. een door A. M. de Klerck, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, d.d. 8 augustus 1968 op ambtseed opgemaakt en getekend proces-verbaal, houdende onder meer de verklaring van *verbalisant*, luidende zakelijk gerelateerd:

dat hij op 8 augustus 1968 te 14.40 uur heeft aangehouden bij de grensovergang Essen-Nispen, gelegen in de gemeente Roosendaal en Nispen, H. J. M., matroos der 2e klasse, marinenummer . . ., geplaatst aan boord van Hr. Ms. Onvermoeid, ter terugleiding;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen met beklagdes schuld eraan hetgeen hem is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij, dienende als matroos der tweede klasse aan boord van Hr. Ms. „Onvermoeid te Den Helder, aldaar op of omstreeks 15 juli 1968 te „ongeveer 05.00 uur opzettelijk ongeoorloofd die bodem heeft verlaten „en sedertdien opzettelijk voortdurend zonder vergunning afwezig is „gebleven totdat hij op 8 augustus 1968 te 14.40 uur aan de grensovergang Essen-Nispen — in of onder de gemeente Roosendaal en Nispen — „door de Koninklijke Marechaussee is aangehouden”.

wordende het geschrift onder A slechts gebruikt in verband met de inhoud van de verklaring van beklagde en de inhoud van de bewijsmiddelen onder II en B;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gekwalificeerd als:
„opzettelijk ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede tenminste één „dag en niet langer dan dertig dagen durende”;

Overwegende, dat beklagde het hem tenlastegelegde feit heeft begaan op 15 juli 1968, terwijl hij eerst op 17 juli 1968 de leeftijd van 18 jaar bereikte, zodat derhalve op hem van toepassing zijn de bepalingen van het Kinderstrafrecht; dat echter, daar beklagde wel reeds de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt, de Krijgsraad in casu van oordeel is dat met toepassing van artikel 77c van het Wetboek van Strafrecht ten aanzien van beklagde recht gedaan behoort te worden naar de bepalingen, geldende ten aanzien van personen boven de leeftijd van 18 jaar;

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van beklagde een gevangenisstraf voor de tijd van drie weken passend is; (. . . enz. — Red.).

NASCHRIFT

Met betrekking tot het tijdstip waarop opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid eindigt, worde verwezen naar mijn bijdrage „Tijd en plaats van „aanvang en einde van ongeoorloofde afwezigheid” in M. R. T. XL blz. 587 e.v.

Nu het verblijf van beklagde in het buitenland (in België) uitsluitend vermeld was in het subsidiaire deel van de tenlastelegging, hetwelk na bewezenverklaring van het primaire niet meer aan de orde kwam, kon de Krijgsraad de strafverzwarende omstandigheid, dat de schuldige zich naar het buitenland had begeven, niet toepassen.

W.H. V.

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 3 september 1969

President: Mr. H. Donker (wnd.); *Leden:* J. F. Jongepier, Kapitein ter zee van administratie, A. J. Knegtman, Luitenant-Kolonel der mariniers;

Raadsman: Kapitein der mariniers M. H. Heineman.

Als onderofficier van de wacht een aantal levensmiddelen gestolen.

(W.M.Sr. art. 152; W.Sr. art. 44, 310).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen E. T., geboren 9 december 1940, kwartiermeester.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 18 augustus 1969, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als kwartiermeester bij de zeemacht, op of omstreeks „5 april 1969 te ongeveer 05.00 uur te Texel, in het amfibisch oefenkamp, „met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen „zeven, althans een aantal, sinaasappelen ongeveer 1550 gram, althans „een hoeveelheid, vlees, alles toebehorende aan de Koninklijke marine, „althans aan een ander of aan anderen dan aan hem, beklagde, hebbende „hij, beklagde, bij het begaan van dit strafbaar feit gebruik gemaakt „van de gelegenheid hem door zijn ambt — in zijn functie van onder- „officier van de wacht — geschonken”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat ten processe zakelijk gerelateerd heeft verklaard: E. T., oud 28 jaar, *als beklagde:*

dat hij op 5 april 1969, dienende als kwartiermeester bij de Zeemacht, onderofficier van de wacht PV-DW van het amfibisch oefenkamp te Texel was; dat hij te ongeveer 04.30 uur die dag in de wachthut van genoemde inrichting der Zeemacht wat rommel uit de kombuis aantrof, zoals een eierrekje, een koekepan en enkele rantsoenen eieren en vleeswaren; dat hij genoemde artikelen naar de kombuis bracht; dat nadat hij die artikelen had weggebracht hem bleek dat de bottelarij en de zich daarin bevindende koel- en vrieskasten niet op slot waren; dat de gedachte toen bij hem opkwam van de aanwezige levensmiddelen een beetje mee naar huis te nemen voor het komende Paasweekeinde; dat hij toen in die bottelarij te ongeveer 05.00 uur 1550 gram vlees en uit genoemde kombuis 7 sinaasappelen wegnam; dat hij wist, dat deze levensmiddelen hem niet toebehoorden; dat hij geen enkel recht en ook

geen toestemming had deze levensmiddelen weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is en voorgelezen een door J. van Dongen, sergeant van speciale diensten (rechercheur) der Koninklijke marine, tevens onbezoldigd ambtenaar van het korps rijkspolitie, d.d. 10 april 1969, op ambtseed opgemaakt en getekend proces-verbaal, houdende de verklaring van **P. J. Gerke**, oud 27 jaar, luidende zakelijk gerelateerd:

dat hij officier van administratie is op het amfibisch oefenkamp te Texel; dat hij uit hoofde van zijn functie verklaart, dat aan niemand toestemming of opdracht werd gegeven vlees en sinaasappelen, eigendom van de Koninklijke marine, weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen met beklaagdes schuld eraan hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gekwalificeerd als:
„diefstal door een ambtenaar die bij het begaan van het strafbare feit „gebruik maakt van de gelegenheid hem door zijn ambt geschonken“;

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van beklaagde een gevangenisstraf voor de tijd van *zes weken* passend is;

dat er termen aanwezig zijn een gedeelte van deze straf, groot *vier weken*, voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen waartegen het militair belang zich niet verzet (*Red.*).

NASCHRIFT

Dit feit is volgens de tenlastelegging geconstrueerd als diefstal onder de verzwarende omstandigheid dat een ambtenaar gebruik maakt van de gelegenheid, hem door zijn ambt geschonken. Naar mijn mening zou een militair-rechtelijke pendant hiervan, n.l. diefstal door een wachthebbende op een onder zijn bewaking gestelde plaats (W.M.Sr. art. 152) ook hebben kunnen gelden.

W . H . V .

TUCHTRECHTSPRAAK

Commandant **16** Pantserinfanteriebataljon

Beklagbeschikking van 15 januari 1970

Klager was op 18 december 1969 gestraft met 2 dagen licht arrest terzake van: „Als kamerwacht, in strijd met de bestaande orders, niet in het „juiste tenue zijn dienst aangevangen, hoewel hij tijdig was gewekt.”

Klager's bataljon was op 18 december met Kerstverlof vertrokken en op 29 december daarvan teruggekeerd. Klager diende op 30 december een beklagschrift in.

De beklagmeerdere verklaarde het beklag ontvankelijk, verwierp het beroep van klager op het Verdrag van Rome en handhaafde de opgelegde straf.

(W.K. art. 62, lid 1; Vs 27-1, 3e druk pt. 10c, lid 1 en 2; Verdrag van Rome art. 6).

DE LUITENANT-KOLONELJ., COMMANDANT 16 PANTSERINFANTERIEBATALJON,

1. Gezien het beklagschrift van soldaat F., rnr. . . ., Pantserondersteuningscompagnie 16 Pantserinfanteriebataljon, houdende de op 30 december 1969 kenbaar gemaakte wens zich te beklagen over de straf van twee dagen licht arrest, hem op 18 december 1969 opgelegd door kapitein A. Lobbezoo, Commandant Pantserondersteuningscompagnie 16 Pantserinfanteriebataljon, wegens:

„Als kamerwacht, in strijd met de bestaande orders, niet in het juiste „tenue zijn dienst aangevangen hoewel hij tijdig gewekt was.”

2. Gehoord de klager, de eerste strafoplegger, als getuigen de wekordonnans en de sergeant van de dag, en als deskundige de divisie-jurist.

3. Overwegende dat klager, in bevestiging van de meldingen van getuigen, heeft verklaard als volgt:

a. Op 17 december was ik kamerwacht. Ik werd gewekt om 05.50 uur, terwijl mijn dienst pas begon bij de reveille van 06.30 uur. Ik bleef daarom nog even liggen. Ik wilde opstaan tegen 06.15 uur. Ik ben niet weggedommeld. Maar heb mij vergist in de tijd. Ik heb geen horloge. Ik stond pas op toen ik de barakdeur hoorde opengaan voor de reveille. De sergeant van de dag trof mij zodoende nog in pyjama aan. Ik vind de straf te hoog omdat mijn verzuim in de hand is gewerkt door het vroege wekken. Bovendien zie ik niet in waarom ik om 06.30 uur gekleed moet zijn als niemand mij precies kan vertellen welke werkzaamheden ik op dat ogenblik moet verrichten.

b. Verder vind ik licht arrest, zeker tijdens Kerstverlof, vrijheidsberoving. Deze straf mag volgens het Verdrag van Rome alleen worden opgelegd door een rechter die deel uitmaakt van de rechterlijke macht.

c. Tenslotte vind ik dat de waarborgen voor een rechtvaardig straf-

proces die het Verdrag van Rome toekent aan de strafrechtelijk verdachte, volgens ditzelfde Verdrag ook toekomen aan de tuchtrechtelijk verdachte. Omdat het **militair** tuchtrecht principieel niet van het strafrecht verschilt. Ik noem het recht op bijstand van een raadsman, op openbare behandeling, op dagvaarding van getuigen, en op een onpartijdige en onafhankelijke rechter. Aan deze eisen heeft mijn bestraffing niet voldaan, zodat zij mij nietig voorkomt.

d. Ik verzoek als deskundige te willen horen soldaat Mr. R. J. B. Bergamin, lid hoofdbestuur VVDM te Utrecht.

4. Overwegende inzake de ontvankelijkheid van het beklag:

a. dat het bataljon van klager op 18 december 1969 met kerstverlof is vertrokken, en hiervan is teruggekeerd op 29 december 1969.

b. dat daarom de beklagtermijn ten einde liep op 1 januari 1970, zodat het beklag moet worden ontvangen.

5. Overwegende inzake de beweerdde onbevoegdheid van de tuchtrechter:

a. dat alle Staten-ondertekenaar van het Verdrag van Rome een wettelijk geregelde militaire tuchtrechtspraak kennen, in eerste aanleg uitgeoefend door commandanten.

b. dat geen van deze Staten hieromtrent enig voorbehoud heeft gemaakt, zodat in redelijkheid moet worden aangenomen dat zij deze met de inhoud van het Verdrag niet in strijd hebben geacht, en dus aan het Verdrag niet de strekking hebben gegeven van het stellen van nieuwe **eisen** aan hun wettelijke regelingen van militair tuchtrecht.

c. dat dit zeker geldt voor de Nederlandse wetgever, die — alvorens het Verdrag te aanvaarden — deze opvatting uitdrukkelijk heeft uitgesproken.

d. dat daarom de Nederlandse militaire tuchtrechter „de bevoegde „rechter“ is waarvan artikel 5 van het Verdrag gewag maakt.

6. Overwegende inzake de beweerdde nietigheid van het tuchtproces:

a. dat deze uit het Verdrag niet volgt, omdat gezien het voorgaande de woorden „strafvervolging“, „proces“ en „strafbaar feit“ in artikel 6 slechts betrekking hebben op het strafrecht in engere zin, en niet mede op het militair tuchtrecht.

b. dat de nationale wetgever aan de krijgstuchtelijk verdachte minder uitgebreide waarborgen heeft verleend om redenen van doelmatigheid, zulks in verband met het naar verhouding geringe gewicht van de betrokken belangen, en met de eisen van een eenvoudige en snelle berechting.

c. dat deze waarborgen in beginsel echter wel erkenning hebben gevonden, getuige bijvoorbeeld het recht op een eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof, op een beslissing van de commandant „naar „eigen inzicht en geweten“, op het vooraf worden gehoord, en op het doen horen van getuigen voorzover nodig.

7. Overwegende inzake het verzoek tot horen van soldaat Mr. R. J. B. Bergamin als deskundige: dat hiertoe geen termen zijn nu als zodanig reeds is gehoord de divisie-jurist.

8. Overwegende inzake het bestrafte feit:

a. dat blijkens voorschrift 2-1500 artikel 311 de dienst van kamerwacht begint met de reveille, te weten te 06.30 uur.

b. dat deze dienst ook kan bestaan in een enkel ter beschikking aanwezig zijn, en dat men hiertoe geheel gekleed dient te zijn.

c. dat daarom het bestrafte feit strijdig is met de militaire orde.

d. dat de straf van twee dagen licht arrest, waarvan één dag Kerstverlof, niet zo zwaar is dat zij niet in stand zou kunnen blijven.

9. Handhaaft de strafoplegging.

10. Bepaalt dat afschriften van deze beschikking zullen worden aangeboden dan wel uitgereikt aan de klager, de eerste strafoplegger, en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

NASCHRIFT

Aannemende dat op 18 december 1969 de straf aan klager is medegedeeld, liep de wettelijke beklagtermijn van en met 20 tot en met 23 december d.a.v.

Klager diende 30 december een beklagschrift in over de hem opgelegde straf. De vraag rijst of klagers beklag toen nog ontvankelijk was. Leverde de omstandigheid dat klagers bataljon van 18 december (dag van vertrek) tot 29 december (dag van terugkeer) met Kerstverlof was, een geval op van „volstrekte” verhindering om binnen de wettelijke termijn beklag te doen, zoals bedoeld in art. 62, lid 1 W. K.? Wij menen dat de omstandigheid dat de beklagtermijn in het Kerstverlof viel (waarin ook de opgelegde straf, zij het ten dele, is ondergaan) géén reden was tot het aannemen van „volstrekte” verhindering om zich binnen de wettelijke beklagtermijn te beklagen, mitsdien niet ontvankelijk was. Het komt ons voor dat klager vanaf de tweede dag na die waarop de strafoplegging te zijner kennis was gekomen, in de gelegenheid is geweest een beklagschrift in te dienen, ook al was zijn bataljon met Kerstverlof. Klager had zulks kunnen doen door het beklagschrift in te dienen bij de officier van piket of bij de wachtcommandant van de kazerne, of bij aangetekende brief aan zijn commandant. V.g.l. de beklagschikking van het H. M. G. van 13 augustus 1968, (M. R. T. LXX, 1968, blz. 537).

Klager, die zich heeft beroepen op het Verdrag van Rome, heeft, na verwerping van zijn beroep door de beklagmeerdere, niet de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof ingeroepen. Over het door hem gedane beroep op het Verdrag van Rome leze men de beschouwingen van Mr. S. VAN DER PLOEG, luitenant-kolonel M. J. D., in „Het verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en het „Nederlandse militaire tuchtrecht”, waarin klager kennelijk steun heeft

gezocht (*M. R. T. LXI*, 1968, blz. 265) en de kritische bespreking daarvan door Mr. H. DONKER, kapitein-luitenant ter zee in „Een kanttekening bij „het artikel „Het verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en „„de fundamentele vrijheden en het Nederlandse militaire tuchtrecht”” en die door Mr. F. KALSHOVEN in „Het verdrag van Rome en het Nederlandse „militaire tuchtrecht”, *M. R. T. LXI*, 1968, resp. blz. 404 en 409)

A. F. S.

ADMINISTRATIEVE RECHTSpraak

Centrale Raad van Beroep

17 december 1969

(MAW 1967/K 14, MAW 1968/K 16)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd.); Leden: Mr. W. H. Schipper en Mr. A. O. W. D. Grosheide.

(Besluit beoordeling officieren landmacht)

I. *Over klager, plaatsvervangend commandant van een bataljon, was door de bataljonscommandant een tweetal beoordelingen opgemaakt, welke tot kennisgevingen van verweerder aanleiding hebben gegeven. De verhouding tussen beoordelaar en klager was ronduit slecht te noemen; tussen beiden bestond een diepgaande stoornis. Onder deze omstandigheden is het opmaken van een beoordeling een vrijwel onmogelijke opgave. Hoewel de beoordelaar, naar de Raad aanneemt, zijn uiterste best heeft gedaan tot een zo verantwoord mogelijke beoordeling te komen, zijn zijn mededelingen omtrent klager vaak gekleurd ten ongunste van deze en is het van klager opgeroepen beeld sterk vertekend.*

Alles overziende, kan de Raad niet tot de conclusie komen dat de gestoorde verhouding tussen klager en de beoordelaar alléén aan klager te wijten is. De onderwerpelijke beoordelingen, voorzover aangevochten, ontberen niet alleen op vele onderdelen voldoende feitelijke grondslag, maar doen in hun totaliteit klager onrecht aan, zodat zij in zoverre niet in stand kunnen worden gelaten. Daarmede ontvalt tevens de grondslag aan verweerders besluiten.

2. *Klager en zijn raadsman hebben als bezwaar tegen de door de adviescommissie gevolgde methode van onderzoek aangevoerd het onbekend zijn met een aantal feiten en de omschrijving daarvan, welke de beoordeelaar aan zijn beoordeling heeft ten grondslag gelegd. Een dergelijke klacht lijkt in zijn algemeenheid gerechtvaardigd en zo ook in dit geval.*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: A., thans wonende te B., klager, op de terechtzittingen van 24 september, 5 november en 26 november 1969 verschenen in persoon, bijgestaan door Mr. W. H. Vermeer, advocaat te Amsterdam, als zijn raadsman, en op de terechtzittingen van 5 november en 26 november 1969 tevens bijgestaan door Mevrouw A.-C., zijn echtgenote, eveneens wonende te B., als zijn raadvrouw, tegen: *de Minister van Defensie*, verweerder, voor wie op de voormelde terechtzittingen als gemachtigde is opgetreden N. van Duuren, referendaris aan verweerders ministerie, wonende te Berkel, en op de terechtzittingen van 5 november en 26 november 1969 Mr. J. J. G. Suyver, dienstplichtig vaandrig der Koninklijke Landmacht, wonende te Utrecht.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen, alsook als getuigen (volgen de namen van 7 getuigen, waaronder de beoordelaar);

Overweegt als volgt:

I

Op 4 februari 1967 is door de luitenant-kolonel der . . D., toen commandant van . . . bataljon, een beoordeling opgemaakt omtrent klager, majoor der . . , in zijn functie van plaatsvervangend commandant van . . . bataljon betreffende het tijdvak 1 november 1965 tot 4 februari 1967. Met toepassing van artikel 13 van het „Besluit beoordeling officieren „landmacht“ — verder aan te duiden als het Beoordelingsbesluit— heeft verweerder op 7 maart 1967 het navolgende aan klager bericht:

.....

Klager heeft naar aanleiding van deze kennisgeving bij verweerder een bezwaarschrift ingediend, waarop verweerder op 28 augustus 1967 als volgt heeft beslist: . . . . .

Tegen dit besluit heeft klager, toen nog wonende te Z., bij gemachtigde Mr. W. H. Vermeer voornoemd bij deze Raad beroep ingesteld bij klaagschrift, ter griffie van de Raad ingekomen op 12 december 1967. Op de in dit klaagschrift ontwikkelde gronden is aan de Raad verzocht nietig te verklaren het aangevallen besluit (en de daaraan ten grondslag liggende beoordeling) voor zover het betreft waarderings, kwalificaties, oordelen en opmerkingen, die eventueel slechts indirect, aan een beoordeling op het niveau „zeer goed“ in de weg zouden kunnen staan, subsidiair: geheel nietig te verklaren het aangevallen besluit en de daaraan ten grondslag liggende beoordeling. . . . .

Inmiddels was op 16 september 1967 wederom door genoemde luitenant-kolonel D. een beoordeling omtrent klager opgemaakt, uit hoofde van dezelfde bevelsverhouding als tevoren, ditmaal betreffende het tijdvak 4 februari 1967 tot en met 31 augustus 1967. Deze beoordeling heeft verweerder aanleiding gegeven aan klager op 29 december 1967 de navolgende kennisgeving te doen toekomen: . . . . .

„In vorenaangehaalde bijlage is voorts als aanvullende opmerkingen „te uwen aanzien onder meer vermeld „Betrokkene kan een beter officier „„zijn dan in deze beoordeling tot uitdrukking moest worden gebracht. „„Het heeft hem vooral in deze beoordelingsperiode in hoge mate ont- „„broken aan loyaliteit en de wil om tot een goede samenwerking met mij „„te komen. Na de vorige beoordeling op grond waarvan hij een uit- „„voerige ministeriële kennisgeving ontving, is mij in geen enkel opzicht „„gebleken dat de bereidheid aanwezig was om met mij tot een betere „„verhouding te komen, daarentegen heeft hij van rancuneuze gevoelens,

„,meermalen op onheuse wijze tegenover of in aanwezigheid van min-
„,deren, blijkt gegeven".....

„Ten slotte heeft de chef van de beoordelaar in diens aanvullende op-
„merkingen het volgendetot uitdrukking gebracht „Veel van de opgesomde
„,tekortkomingen van beoordeelde zijn een gevolg van zijn onvoldoende
„,persoonlijke communicatie met zijn commandant, waarbij hij te veel
„,zijn animositeit liet blijken"."

Ook naar aanleiding van deze kennisgeving heeft klager bij verweerder
een bezwaarschrift ingediend. Hierop is door verweerder op 10 oktober
1968 als volgt beslist:.....

„Overwegende,

1 . in het algemeen; dat, ook al zou het wijzen op tekortkomingen
„voor klager niet kenbaar zijn geweest, zulks in het onderhavige geval
„niet beslissend zou zijn voor het antwoord op de vraag of het over re-
„klamant gegeven oordeel op voldoende gronden berust, hoezeer het ook
„een juiste gedragslijn moet worden geacht, dat tegenover de betrokken
„officier op duidelijke wijze naar voren komt in welk opzicht tekort-
„komingen aanwezig worden geacht; dat zulks dan ook geen grond op-
„levert de onderhavige beoordeling nietig te verklaren; dat er — zulks
„gelet op de ter zake afgelegde verklaringen—evenmin aanleiding is
„genoemde beoordeling op grond van de feiten nietig te verklaren;. . .
.....

11. „wat betreft punt 40 (aanvullende opmerkingen van de chef van
„de beoordelaar), dat het onder dit punt gestelde een juiste conclusie uit
„de elders in de beoordeling voorkomende waarderingen is en overigens
„in overeenstemming met de feiten vaststelt, dat de oorzaak van de moei-
„lijkheden hoofdzakelijk bij reklamant moet worden gezocht";.....

Naar aanleiding hiervan heeft klagers meergenoemde gemachtigde
eveneens beroep bij de Raad ingesteld bij op 21 oktober 1968 ingekomen
klaagschrift met verzoek nietig te verklaren het aangevallen besluit en de
daaraan ten grondslag liggende beoordeling voor zover het betreft de
waarderingen, kwalificaties, beoordelingen en opmerkingen die, direct of
indirect, aan een beoordeling op het niveau „zeer goed" in de weg zouden
staan; desgeraden: geheel nietig te verklaren het aangevallen besluit en de
daaraan ten grondslag liggende beoordeling.....

Klagers gemachtigde heeft verzocht de beide zaken gevoegd te behan-
delen, aan welk verzoek de Raad gevolg heeft gegeven, zulks met in-
stemming van verweerder. Tevens is in deze voeging betrokken een derde
beroep van klager betreffende een over hem, echter niet door de luitenant-
kolonel D. opgemaakte beoordeling. Op dat twistgeding heeft betrekking

's Raads uitspraak van gelijke datum als de onderhavige, M.A.W. 1969/K 5.

Ingevolge opdracht van 's Raads fungerend-voorzitter d.d. 18 maart 1969 heeft de luitenant-generaal buiten dienst Mr. J. D. Schepers bij op 12 augustus 1969 ingekomen verslag gerapporteerd met betrekking tot de vraag, of al dan niet gebleken is, dat de beide eerstbedoelde beoordelingen op onvoldoende gronden berustten.. . . . .

De behandeling ter terechtzitting van 5 november 1969 is openbaar geweest; op de laatste twee terechtzittingen zijn de onderwerpelijke zaken met gesloten deuren behandeld, dit op verzoek van klager, tegen de inwilliging van welk verzoek verweerders gemachtigde zich niet heeft verzet. De Raad wil hier opmerken, dat het slechts zelden voorkomt, dat zaken als de onderhavige een dergelijke omvang hebben en tot zovele beschouwingen aanleiding geven. Uit hetgeen hierna zal worden gesteld zal duidelijk worden hoe het in de onderhavige gevallen daartoe is gekomen. Desondanks moet worden gesteld, dat omtrent vele feiten en kwalificaties, bij de onderwerpelijke beoordelingen aan de orde, geen (volledige) klaarheid is verkregen. De Raad heeft daarom overwogen, of het nodig zou zijn nog meer stukken in de gedingen te doen brengen en/of nog meer getuigen te horen c. q. te doen horen. Partijen hebben gemeend hiervan te kunnen afzien en ook de Raad is van mening, dat de beschikbare gegevens voldoende zijn om tot een verantwoorde oordeelsvorming te komen.

Met betrekking tot de getuigenverklaringen worde tenslotte gesteld, dat een aantal der gehoorde getuigen zich naar het de Raad voorkomt wel uitermate behoedzaam heeft uitgedrukt. De Raad heeft er begrip voor, dat dit deels moet zijn voortgekomen uit de omstandigheid, dat de verklaringen, eind 1969 afgelegd, betrekking hebben op gebeurtenissen, welke verscheidene jaren tevoren hadden plaatsgevonden. Anderzijds heeft de Raad zich niet aan de indruk kunnen onttrekken, dat de bedoelde behoedzaamheid in belangrijke mate mede werd bepaald doordat nog actief dienende officieren, die deels in rang lager en in anciënniteit jonger zijn dan klager en de beoordelaar, hadden te getuigen met betrekking tot de verhouding tussen beoordelaar en klager, welke verhouding — hierover zal hierna worden gehandeld — ronduit als slecht moet worden gekenschetst. Bedoelde behoedzaamheid maakt het voor de Raad niet gemakkelijk te wegen, welke betekenis en welk gewicht aan die getuigenverklaringen mag en moet worden gehecht. Niettemin heeft ook deze behoedzaamheid er toe bijgedragen, dat de Raad zich een beter oordeel heeft kunnen vormen en wel met name in zoverre die verklaringen gerelateerd konden worden aan feiten en omstandigheden, welke voor de Raad uit de overige gegevens voldoende zijn komen vast te staan.

II

In het voorgaande is reeds aangeduid, dat het grote moeilijkheden oplevert na verloop van een aantal jaren volledige klaarheid te verkrijgen omtrent de juiste toedracht der gebeurtenissen, welke hebben geleid tot bepaalde waarderingen in een beoordelinglijst. Deze omstandigheid heeft ook in deze zaken een niet-onbelangrijke rol gespeeld, hetgeen 's Raads fungerend-voorzitter ter 's Raads terechtzitting van 5 november 1969 aanleiding heeft gegeven tot de opmerking, dat er aan de wijze van verhoren van de klager, de beoordelaar en eventuele getuigen door de genoemde commissie, als bedoeld in artikel 15 van het Beoordelingsbesluit, bezwaren kleven, doordat de betrokkenen niet met elkaar worden geconfronteerd, zodat de feiten moeilijker komen vast te staan.

Verweerders gemachtigde heeft hierin aanleiding gevonden terzake ter 's Raads terechtzitting van 26 november 1969 onder meer aan te voeren, dat de commissie van een dergelijke confrontatie als regel afziet ter wille van de onbevangingheid van de klager.

De Raad heeft hiervoor zeker begrip en wil niet nalaten op te merken, dat hij overtuigd is van het nut der commissie en dat hij er als vanzelfsprekend van uitgaat, dat de commissie haar werk conscientieus verricht.

In het aanvullend klaagschrift d.d. 6 mei 1968 heeft Mr. Vermeer gewezen op de aan de door de commissie gevolgde methode van onderzoek voor de klager verbonden bezwaren.

De kern van het bezwaar van klager en zijn raadsman tegen die wijze van onderzoek door de commissie is gelegen in het onbekend zijn met een aantal der feiten en de omschrijving daarvan, welke de beoordelaar aan zijn beoordeling heeft ten grondslag gelegd. In zijn algemeenheid lijkt een dergelijke klacht gerechtvaardigd en zo ook in de onderhavige gevallen.

De Raad heeft getracht de onvolkomenheid in de procedure van de commissie althans in zoverre te compenseren door ingeval bij hem een klaagschrift in een beoordelingszaak als de onderhavige is ingediend het rapport der commissie met de daarbij behorende bijlagen, waaronder de schriftelijke toelichting van de beoordelaar, vooraf aan de klager toe te zenden en hem in de gelegenheid te stellen, desgewenst, zijn klaagschrift aan te vullen. Veel zou echter zijn gewonnen, indien de commissie ertoe zou kunnen besluiten als regel de beoordeelde tijdig vóór zijn verhoor in kennis te stellen althans met de schriftelijke toelichting van de beoordelaar. Eenzelfde gedragslijn zou dan kunnen worden gevolgd met betrekking tot de schriftelijke toelichting van de beoordeelde, welke dan eveneens tevoren aan de beoordelaar ter kennis zou kunnen worden gebracht.

De Raad zal nu overgaan tot het schetsen van de achtergrond der gebeurtenissen, welke tot de onderwerpelijke beoordelingen hebben geleid, zoals deze uit de gedingstukken en het verhandelde te zijner terecht-

zittingen met voldoende zekerheid zijn komen vast te staan. Deze achtergrond is van groot belang om te kunnen vaststellen, welke waarde moet worden toegekend aan de verklaringen zowel van de beoordelaar als van de klager, welke vaak lijnrecht tegenover elkaar staan.. . . . .

Klager kwam op 5 september 1965 bij het bataljon,

Op 1 november 1965 aanvaardde de overste **b.** het bataljonscommando. De verhouding tussen hem en klager ontwikkelde zich al snel in ongunstige zin. De getuige J. heeft terzake verklaard, dat de officieren de indruk hadden, dat er tussen de overste en klager een voortdurend onbegrip bestond en dat hij, J., meent, dat dit onbegrip 4 á 5 maanden na de komst van klager zich openbaarde. Dit komt de Raad, alle gegevens terzake in aanmerking genomen, zeer aannemelijk voor. Opmerking verdient in dit verband voorts, dat verweerders gemachtigde heeft gesteld van de overste D. te hebben vernomen, dat deze, D., „alles in het werk gesteld „heeft de zaken met zijn plaatsvervanger toen deze een ongelukkige „wending namen niet op de spits te drijven en alles zo veel mogelijk voor „de omgeving verborgen te houden”.

De Raad wil dit gaarne aannemen. De Raad heeft de overtuiging verkregen, dat dit er toe heeft geleid, dat de overste D. in vele gevallen heeft afgezien van het maken van opmerkingen tegenover klager wanneer daartoe naar zijn, getuige D.'s, mening op zichzelf aanleiding was geweest. Alhoewel begrijpelijk, moet dit worden betreurd. Ware het wel geschied dan zou in vele gevallen gebleken kunnen zijn van misverstanden, zowel bij klager als bij zijn commandant.. . . . .

De meerbedoelde stoornis tussen de overste D. en klager zat kennelijk diep, dieper dan beiden hebben bevroed en zo diep, dat hadde dit tijdig onderkend kunnen worden, zij waarschijnlijk niet in bevelsverhouding tot elkander geplaatst zouden zijn. Klager zag deze, oude, aangelegenheid optimistischer dan de overste D., doch was zich er wel van bewust.. . . . .

Uit dit een en ander leidt de Raad af, dat de stoornis tussen beoordelaar en beoordeelde diep was en wel van de aanvang van hun dienstverhouding af, in een mate waarvan zij zich zelf waarschijnlijk onvoldoende bewust waren, voor beiden onaangenaam en bij beiden leidende tot gedragingen en reacties welke er alleen maar toe konden leiden, dat de verhouding steeds ongelukkiger werd en dit ondanks dat beiden van goeden wille waren. Over dit laatste zijn alle door de Raad gehoorde getuigen het eens.. . . . .

Vaststaat echter, dat de overste veel afwezig was. Dit laatste is ook door de getuige J. zo gesteld.

Het samenspel tussen commandant en zijn plaatsvervanger werd daar-

door uiteraard bemoeilijkt. Dit geldt reeds voor normale verhoudingen, hoeveel te meer voor een verhouding, als tussen klager en de overste D. bestond en die zich steeds meer verscherpte.

In deze sfeer moest de overste D, op 4 februari 1967 en later, toen de sfeer nog meer vertroebeld was, op 16 september 1967 een beoordeling omtrent klager opmaken. Het Beoordelingsbesluit dwong hem ertoe; voor gevallen als deze is er geen uitweg. Hij moest trachten zijn subjectieve oordeel zo objectief mogelijk weer te geven. In het algemeen reeds een moeilijke opgave. In het onderhavige geval vrijwel een onmogelijke zaak.

De Raad gaat er van uit, dat de overste D. zijn uiterste best heeft gedaan tot een zo verantwoord mogelijke beoordeling te komen. Naar 's Raads oordeel getuigen de door hem opgemaakte beoordelingslijsten daarvan. In zoverre hij daarin niet is kunnen slagen — daarover zal in hoofdstuk IV worden gehandeld — vloeiende dit voort uit de geschetste tegenstelling in karakters, die er van de aanvang af toe heeft geleid, dat wederzijds een groot onbegrip voor elkander bestond. Het was niet een elkaar niet willen begrijpen, maar een elkaar niet kunnen begrijpen. De beoordelaar heeft blijkbaar deze moeilijkheid gevoeld; alvorens zijn eerste beoordeling uit te brengen overlegde hij met de commandant der . . . divisie, de toenmalige generaal-majoor E., als gevolg waarvan het oordeel, zo rapporteert de commissie, „wat milder is geworden“. De divisie-commandant had de beoordelaar opdracht gegeven klager nog wat te sparen, omdat klager in de sector . . . „redelijke^v beoordelingen had. De Raad merkt te dezen op, dat volgens mededeling van verweerder voorafgaande aan de onderhavige beoordeling(en) omtrent klager in de rang van majoor een vijftal beoordelingslijsten volgens het Beoordelingsbesluit zijn uitgebracht, welke niet tot een kennisgeving hebben geleid.

Nog drie punten mogen de schets van de achtergrond der onderhavige beoordelingen afronden. Ook de visie van hogere officieren dan de beoordelaar ligt aan de rapporten der commissie en aan de bestreden besluiten van verweerder ten grondslag. Deze visie is in niet onbelangrijke mate mede bepaald door de visie op klager, zoals de overste D. deze had en aan bedoelde officieren had kenbaar gemaakt. Dit ligt in de aard der zaak; zij stonden verder van klager af en konden hem als regel niet direct waarnemen. De Raad releveert in dit verband, wat de toenmalige inspecteur der genie, de brigade-generaal H., als getuige ter 's Raads terechtzitting van 5 november 1969 heeft verklaard:

„Op 15 maart 1966 kregen wij indicaties, dat het niet zo goed in . . . „met klager liep; mijn S1 wist dit uit een gesprek met de overste D., „volgens wie klager „niet loyaal was, hoewel niet-bewust wat verward, „„actief maar loopt te hard van stapel en tendentius in zijn uitlatingen.“ „Ik had de gewoonte om een- of tweemaal per jaar naar het bataljon in „Duitsland te gaan, speciaal voor de personeelsproblemen. De door mij

„ontvangen inlichtingen over klager heb ik besproken met de generaal E., „die mij verzocht mij over de gang van zaken met betrekking tot klager „een oordeel te vormen“.

De overste D. werd door zijn divisiecommandant en de brigadecommandant zeer gewaardeerd. Bij het afscheid van de overste D. als commandant van het . . . bataljon werd zijn bataljon als het op één na beste van de divisie gekenschetst. De toenmalige generaal-majoor E. heeft als divisiecommandant vijfmaal een divisie-legpenning uitgereikt, waarvan één aan de overste D. De Raad neemt gaarne aan, dat de overste D. een goed officier is met grote verdiensten, met name voor het . . . bataljon. Dit is voor de beslissing der onderhavige twistgedingen zeker niet van belang ontbloomt. Maar de vraag, welke de Raad heeft te beantwoorden is, of de door hem omtrent klager uitgebrachte beoordelingen in het licht van alle feiten en omstandigheden, waarvan de Raad gebleken is, als voldoende gefundeerd kunnen worden aangemerkt.

In dit verband wil de Raad met nadruk opmerken dat hetgeen verweerders gemachtigde ter terechtzitting van 26 november 1969 heeft gesteld, te weten dat de overste D., indien klager in het gelijk zou worden gesteld, „getekend“ zou zijn (en hij dat weet), bepaald niet in overeenstemming is met de realiteit; zulks kan uit vele passages van deze uitspraak blijken.

Tenslotte is van belang, dat nadat de overste D. zijn commando over genoemd bataljon had neergelegd, klager zijn functie als plaatsvervangend-bataljonscommandant bij het . . . bataljon is blijven vervullen, nu onder commando van de luitenant-kolonel F. Deze heeft op 31 mei 1968 omtrent klager een beoordeling opgemaakt betreffende het tijdvak 1 september 1967 tot 1 juni 1968. Ook **terzake** van deze beoordeling is klager een kennisgeving uitgereikt. Daaromtrent wordt gehandeld in 's Raads gelijktijdig gedane uitspraak M.A.W. 1969/K 5.

Voor de beide door de overste D. uitgebrachte beoordelingen is van belang hetgeen de overste F. in zijn brief van 12 februari 1969 aan de voorzitter der commissie onderzoek bezwaarschriften schrijft:

1. „Naar aanleiding van Uw bovenvermelde brief, moge ik **UHoog** „edelgestrengte bijgaand in 5-voud aanbieden een afschrift van mijn „brief, d.d. 23 september 1968, . . . , gericht aan C. . . . , alsmede van de „brief van genoemde Commandant, d.d. 2 oktober 1968, . . . gericht aan „C. — 1 L.K.

„Of C. — 1 L.K. bedoelde brieven, al dan niet met commentaar heeft „verder geleid is mij nimmer officieel bekend gemaakt.

2. „Uit het feit, dat die brieven spontaan werden geschreven, moge U „blijken, dat niet alleen de beoordeelde officier, doch ook de beoordelaar, „alsmede de Chef van de beoordelaar, door de onderhavige kennisgeving „werden geschokt.

3. „Ten behoeve van het opmaken van de onderhavige beoordeling

„heb ik de mening van derden niet gevraagd. Wel heb ik deze, met de „beoordelingen van nog enkele andere officieren, in concept voorgelegd „aan — en besproken met — het Hoofd van het Bureau Beoordelingen „van . . ., majoor K., die mij op mijn verzoek als beoordelingsadviseur „tevoren heeft bezocht, doch aan wie maj. A. slechts oppervlakkig be- „kend is.

4. „Reeds in pt. 31 van de beoordelingslijst tot het geven van typeren- „de karaktertrekken gehouden zijnde, heb ik gemeend dit zo nauw- „keurig mogelijk te moeten doen, om redenen vermeld in mijn in pt. 1 „bedoelde brief. Ik kon dit doen op grond van vrijwel dagelijks contact, „zowel in als buiten dienst, met betrokkene gedurende 9 maanden. De „door beoordeelde ontvangen kennisgeving berust geheel op de be- „schrijving van zijn karaktertrekken.

5. „Een oordeel omtrent iemands karakter komt tot stand op grond „van talloze, veelal subtiele details.

„Ik heb getracht, ter voldoening aan pt. 3 van Uw brief, feiten en om- „standigheden te noemen, die mij hebben geleid tot de aantekeningen, „waarop de kennisgeving is gebaseerd. In ambtelijke stijl geredigeerd „bleken deze echter dermate zwaarwichtig, resp. zo futiel te klinken, dat „ik het probeersel terstond heb verscheurd, onder conclusie dat derge- „lijke motieven zich slechts in romanstijl laten beschrijven. Overigens „richt het bezwaar van klager zich niet tegen de beschrijving van zijn „karakter, doch tegen het feit, dat hij op grond van zijn karaktereigen- „schappen een kennisgeving heeft ontvangen.

6. „Hierin heeft hij naar mijn mening gelijk. De gegeven karakter- „beschrijving is eerder positief dan negatief en zeker niet als negatief „bedoeld. Daarover nadenkende ben ik tot de conclusie gekomen, dat „geen enkel mij bekend persoon in aanmerking zou komen voor een „volkomen vlekkeloze karakterbeschrijving. Naar mijn inzicht ware „erin te berusten, dat individuen die overigens qua dienstprestaties „bevredigend worden beoordeeld, karaktertrekken kunnen vertonen, die „niet geheel overeenkomen met het geldend ideaal.

7. „De beschreven karaktereigenschappen heb ik nimmer als storend „ondervonden, doch beschouwd, als een vaststaand uitgangsgegeven bij „mijn taak met een ieder van mijn personeelsleden te komen tot optimale „samenwerking. Ik heb daarbij nimmer tot compromissen behoeven te „besluiten, doch met majoor A. zeer goed samengewerkt, als met een „goed collega en kameraad. Dat hij in de vorige beoordelingsperioden „door botsing van karakters met zijn chef in een ongunstig licht is komen „te staan moet worden betreurd. Dit onheil ware hem niet blijvend achter- „na te dragen. Het strekt hem toch tot eer, dat hij uit deze periode — en de „tot heden voortdurende nasleep daarvan — slechts verbitterd en ge- „spannen, doch niet overspannen en neurotisch is te voorschijn gekomen „en dat hij zowel onder mijn commando als onder dat van de kolonel G.

„zijn uiterste best heeft gedaan om in te halen, wat hij in de voorgaande „periode verloren had.”.

De onder punt 1 van dit schrijven bedoelde brieven van de overste F. en de commandant van. . . behelsden het verzoek de terzake van de door overste F. uitgebrachte beoordeling uitgerekte kennisgeving te doen in-trekken. Aan dit verzoek is geen gevolg gegeven.

IV

De Raad zal thans overgaan tot beschouwing van de beide door de overste D. over klager uitgebrachte beoordelingen. In zijn schriftelijke toelichtingen aan de commissie heeft de overste D. een groot aantal feiten en omstandigheden geschetst, op grond waarvan hij tot de door hem gegeven waarderingen is gekomen. De Raad zal niet al deze punten nagaan. Omtrent een aantal is voldoende zekerheid verkregen, enerzijds in deze zin, dat gebleken is, dat wat als tekortkoming van klager is aangemerkt feitelijk gebeurd is, anderzijds in deze zin, dat gebleken is, dat de feitelijke toedracht een andere is geweest dan door de beoordelaar aangegeven. Voorts is er een groep, ten aanzien waarvan gebleken is, dat de weergave van de door de beoordelaar geconstateerde tekortkoming een onzuivere waardering geeft van de feitelijke gang van zaken en wel in een voor klager ongunstige zin. Omtrent een aantal feiten, waar de stellingen van de beoordelaar en klager tegenover elkaar staan, is niet voldoende zekerheid verkregen. Een nader onderzoek zou hier althans in een aantal gevallen wellicht nog meer klaarheid kunnen brengen. De Raad heeft, gelijk reeds gezegd, gemeend hiervan te kunnen afzien. In een geval als het onderhavige meent de Raad dat een rekenkundige benadering, als door verweerders gemachtigde ter terechtzitting van 26 november 1969 geschiedde, niet juist is. De achtergrond, waartegen naar's Raads oordeel de onderwerpelijke beoordelingen moeten worden gezien wordt daarbij alsdan geheel buiten beschouwing gelaten. Ook het gewicht van de verschillende feiten en omstandigheden speelt in zodanige benadering niet de rol, welke daaraan toekomt. De sfeer, waarin beoordelaar en klager tezamen hebben gewerkt, is in het voorgaande geschetst en daarmee tevens de sfeer, waarin de beoordelingen zijn opgemaakt. . . . .

De Raad wil met deze voorbeelden volstaan. Zij maken duidelijk, dat een aantal verklaringen van de overste D. met grote voorzichtigheid moet worden gehanteerd. Dit wil niet zeggen, dat de Raad tot het oordeel is gekomen, dat aan mededelingen van de beoordelaar geen waarde mag worden toegekend. Maar ze zijn vaak gekleurd, ten ongunste van klager. Hierbij zij nogmaals opgemerkt dat voor de Raad geenszins is komen vast te staan dat beoordelaar niet „naar beste weten en kunnen" zou hebben gehandeld bij het opmaken der beoordeling.

Het van klager tegenover de commissie — en op gezag van de commis-

sie tegenover verweerder — opgeroepen beeld is daardoor sterk vertekend. De Raad is zich ervan bewust, dat beoordelaar zijn eerste toelichting aan de commissie schreef eind april 1967. De toen geheel verstoorde verhouding tussen hem en klager heeft duidelijk de wijze van weergeven der feiten en omstandigheden beïnvloed en wel in een mate, welke bij de beantwoording der vraag, of de onderhavige beoordelingen als voldoende gefundeerd moeten worden aangemerkt, niet buiten beschouwing kan worden gelaten. In dit verband verdient opmerking, dat de getuige H. met betrekking tot de tweede beoordeling aan de commissie gezegd heeft te geloven, dat deze beoordeling wat sterk gekleurd is. Dit heeft, het is reeds gezegd, doorgewerkt in het oordeel, dat anderen, die klager niet geregeld konden gadeslaan, zich over klager gevormd hebben. De Raad meent daarin in het onderhavige geval de zienswijze van de beoordelaar centraal te moeten stellen. . . . .

De Raad wil, alvorens zijn beslissing te geven, nog een korte beschouwing wijden aan de persoon van klager, zoals deze uit de stukken naar voren komt. Daarbij wil de Raad zich abstraheren van het vaak scherpe karakter der uitingen door en namens klager gedaan in de loop der procesvoering. De in dat kader gebezigde termen zijn vaak overtrokken of apert onjuist. Ook verweerders gemachtigde is daaraan niet steeds ontkomen. De onderhavige procedure heeft op vele betrokkenen kennelijk — en niet onbegrijpelijk — sterk emotionerend gewerkt.

Hiervoren werden reeds vermeld de 5 beoordelingen over klager in de rang van majoor uitgebracht, welke niet tot een kennisgeving hebben geleid. Aangenomen mag derhalve worden dat die beoordelingen goed waren. De daarin tot uitdrukking gebrachte waarderingen kent de Raad echter niet. In het algemeen kent de Raad van de onder de werking van het Beoordelingsbesluit uitgebrachte beoordelingen slechts een gedeelte, n.l. het voor de betrokkene minder gunstige gedeelte.

De Raad zijn wel bekend de beoordelingen, omtrent klager uitgebracht in de rang van kapitein, onder de werking van het „Voorschrift „beoordeling officieren“ . . . . .

Voor wat betreft de door de overste F. over klager uitgebrachte beoordeling worde verwezen naar 's Raads uitspraak M.A.W. 1969/K 5.

Uit deze beoordelingen komt klager onder meer naar voren als een gevoelig mens, impulsief van aard, met een neiging om te gauw iets te zeggen, te vlug en te vaak met anderen voor hem levende problemen te bespreken en te snel te handelen. Hij kan in het algemeen goed met anderen opschieten. Er zijn echter ook officieren, op wie klagers hierbedoelde eigenschappen irriterend werken. Zo de overste D. en kennelijk de generaal E. Dit heeft een belangrijke rol gespeeld bij het ontstaan van de

hoogst onaangename verwickelingen, welke uit de onderwerpelijke beoordelingsdossiers naar voren komen.

De Raad wil hier constateren, dat de meerbedoelde karaktereigenschappen aanleiding kunnen geven tot opmerkingen bij een beoordeling. Klager moet zich ervan bewust zijn, dat hij moet trachten deze eigenschappen te beteugelen, c.q. niet in ongunstige zin te doen werken. Hij moet bovendien trachten zich zoveel mogelijk aan te passen aan zijn commandant, ook als deze een geheel andere geaardheid heeft. Anderzijds meent de Raad te mogen stellen, dat van een commandant mag worden verwacht, dat hij — om hier de woorden van de overste F. te gebruiken — tracht „met een ieder van zijn personeelsleden te komen tot „optimale samenwerking“. Daarbij zal die commandant van de karaktereigenschappen van zijn ondergeschikten een zo positief mogelijk gebruik dienen te maken en moeten trachten de handelingen en uitlatingen der betrokkenen zo objectief mogelijk te bezien.

De Raad kan, alles overziende, niet tot de conclusie komen, dat de gestoorde verhouding tussen klager en de overste D. alléén aan klager te wijten is. Er was goede wil aan beide zijden, er was onbegrip, en zeker ook een steeds toenemende achterdocht, aan beide zijden, hetgeen geleid heeft tot onmacht om tot normale verhoudingen te komen. Het moet worden betreurd, dat niet eerder is ingezien, dat het gewenst was deze relatie te verbreken. Dit is in hoofdzaak te wijten aan een koppigheid zowel van klager als van de overste D. Aan beiden heeft de getuige P. aangeboden naar de Inspectie der . . . te gaan om de zaak te bespreken. Beiden hebben dit geweigerd. Zij hebben de zaak zelf willen „klaren“. Een loffelijk streven, maar bij beiden getuigend van gebrek aan inzicht in zichzelf en in de ander.

Dat ondanks dit een en ander het . . . bataljon onder leiding van de overste D. tot zo'n goede prestatie is kunnen komen trekt de aandacht. De Raad kan echter uit alle hem ter beschikking staande gegevens niet afleiden, dat gesteld moet worden, gelijk verweerders gemachtigde in zijn pleidooi heeft gedaan, dat de overste D. dit resultaat bereikte „ondanks „zijn plaatsvervangend bataljonscommandant“.

De Raad komt thans tot zijn beslissing.

Uit het voorgaande is gebleken, dat de onderwerpelijke beoordelingen voor zover aangevochten, en de daarop gebaseerde kennisgevingen niet alleen op vele onderdelen voldoende feitelijke grondslag ontberen, maar ook in hun totaliteit klager onrecht aandoen, zodat zij in zoverre niet in stand kunnen worden gelaten. Daarmede ontvalt tevens de grondslag aan de beide bestreden besluiten van verweerder.

Uit al het voorgaande vloeit voort, dat beslist moet worden als volgt:

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP:

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart nietig de besluiten van verweerder van 28 augustus 1967 en van 10 oktober 1968, ten aanzien van klager genomen.

Verklaart nietig de aan klager door verweerder gezonden kennisgevingen van 7 maart 1967 en 29 december 1967.

Verklaart nietig de beoordelingen, voorzover aangevochten, omtrent klager op 4 februari 1967 en 16 september 1967 uitgebracht.

Centrale Raad van Beroep

17 december 1969

(M.A.W. 1969/K 5)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fdg.); Leden: Mr. W. H. Schipper en Mr. A. O. W. D. Grosheide.

(Besluit beoordeling officieren landmacht, art. 13-15).

De bezwaren van klager waren primair niet gericht tegen de passages van de onderhavige beoordelingslijst, welke in de kennisgeving waren aangehaald, maar tegen het feit op zich zelf dát een kennisgeving is uitgereikt. De Raad verstaat klagers beroep aldus dat, nu blijkbaar verschil van inzicht mogelijk is m.b.t. de waarderingen uit de beoordelingslijst die in de kennisgeving zijn vermeld, klager — voor het geval verweerder de kennisgeving niet zonder meer kan of wil intrekken — tegen die waarderingen beroep heeft ingesteld.

De Raad laat in het midden, of verweerder al dan niet terecht van oordeel is geweest dat die waarderingen tot een kennisgeving moesten leiden. Immers de beoordeling zou volgens de beoordelaar anders hebben geluid, indien hij niet rekening had gehouden met de beide voorafgaande, minder gunstige, beoordelingen. Nu deze laatste niet houdbaar zijn gebleken — waarmede de beoordelaar destijds uiteraard geen rekening heeft kunnen houden — heeft voldoende feitelijke grondslag aan de onderhavige beoordeling ontbroken.

Volgt o.m. nietigverklaring van die beoordeling, voorzover deze is aangevochten.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

A., thans wonende te B., klager, op de terechtzittingen van 24 september, 5 november en 26 november 1969 verschenen in persoon, bijgestaan door Mr. W. H. Vermeer, advocaat te Amsterdam, als zijn raadsman, en op de terechtzittingen van 5 november en 26 november 1969 tevens bijgestaan door mevrouw A.-C., zijn echtgenote, eveneens wonende te B., als zijn raadvrouw, tegen de *Minister van Defensie* verweerder, voor wie op de voormelde terechtzittingen als gemachtigde is opgetreden N. van Duuren, referendaris aan verweerders ministerie, wonende te Berkel, en op de terechtzittingen van 5 november en 26 november 1969 Mr. J. J. G. Suyver,

dienstplichtig vaandrig der Koninklijke Landmacht, wonende te Utrecht.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen, alsook als getuigen (volgen de namen van 7 getuigen).

I

Overwegende dat over klager, majoor der . . ., destijds plaatsvervangend commandant van het . . . bataljon, onder dagtekening 31 mei 1968 een beoordeling, als bedoeld in het „Besluit beoordeling officieren landmacht" (hierna te noemen: het Reoordelingsbesluit) is uitgebracht, het tijdvak 1 september 1967 tot 1 juni 1968 betreffende;

Overwegende dat verweerder onder dagtekening 29 augustus 1968 aan klager een kennisgeving, als bedoeld in het Beoordelingsbesluit, zond van de volgende inhoud:

„Ik deel u mee, dat ik kennis heb genomen van de omtrent u onder „dagtekening van 31 mei 1968 uitgebrachte beoordeling in de functie van „plaatsvervangend commandant van een . . . bataljon.

„Daarbij is mij gebleken, dat in de bijzonderheden bij liet punt be- „sluitvaardigheid is aangegeven „Moet ervoor waken niet te vlot te zijn „„,met het nemen van beslissingen". Voorts heb ik geconstateerd, dat u „in een bij de beoordeling gevoegde nota enerzijds gunstig wordt geken- „schetst doch anderzijds als volgt wordt beschreven „Zeer gevoelig, soms „„,emotioneel van aard; is daardoor, ook uiterlijk, zeer bewogen door „„,meningsverschillen met anderen of ook tussen anderen. Draagt het „„,hart op de tong en bespreekt zijn moeilijkheden gaarne met collega's, „„,die willen toehoren. Is impulsief van aard; zegt daardoor wel eens iets „„,teveel en moet oppassen voor te snel handelen. Vertoont in zijn karak- „„,ter een mengsel van goedheid, hartelijkheid, spontaniteit, tegemoet- „„,komendheid, overgevoeligheid en Friese stijfhoofdigheid. Zou op „„,buitenstaander indruk kunnen wekken arrogant te zijn, doch is dat niet; „„,zou eerder ietwat naïef genoemd kunnen worden"."; welke kennis- geving klager op 9 september 1968 werd uitgereikt;

Overwegende dat klager op 4 oktober 1968 aan verweerder als volgt schreef:

„Geeft met verontschuldigen eerbied te kennen, A., Majoor der . . .,

„dat hij op 9 sept. 1968 bij brief nr. P. . . d.d. 29 aug. 1968 een kennis- „geving ingevolge art. 13 BBO/La heeft ontvangen, dat zulks hem, op „grond van de hierna te noemen argumenten ten zeerste heeft bevreed. „Deze argumenten zijn:

1. „Uit het terzake gehouden beoordelingsgesprek is hem gebleken „dat alle in de beoordelingslijst voorkomende punten met „goed" waren „gewaardeerd.

2. „Door de beoordelaar — de Lt. Kol. F. — is hem medegedeeld „dat — zo er geen onaangename, thans door hem bij de Centrale Raad

„van Beroep aanhangig gemaakte voorgeschiedenisware geweest — deze „beoordeling op een aantal punten hoger zou zijn uitgevallen.

3. „Daarenboven heeft de beoordelaar hem verzekerd dat hij op deze „beoordeling beslist geen kennisgeving zou kunnen ontvangen.

4. „Tenslotte moge hij er op attenderen dat de gewraakte punten niet „zijn gebaseerd op de goede beoordeling zelf, doch op een daarbij ge- „voegde, positief bedoelde karakterbeschrijving, welke — zelfs nu deze in „de kennisgeving slechts ten dele is weergegeven — niet de indruk vermag „te wekken negatief te zijn bedoeld.

„Redenen, waarom hij Uwe Excellentie in overweging moge geven „voornoemde kennisgeving te willen doen intrekken. Zo zulks niet moge- „lijk mocht zijn, zo moge hij Uwe Excellentie verzoeken e.e.a. te willen „doen verzoeken door de Commissie tot onderzoek van bezwaarschriften „Officiëren. Hierbij ware het, daar beoordeelde niet wel in staat is deze — „door de beoordelaar allerminst bedoelde en evenmin op de beoordeling „zelf gebaseerde — kennisgeving te weerleggen, wellicht in overweging „te nemen om alleen de beoordelaar te doen horen, althans in eerste „instantie.”;

Overwegende dat verweerder op 6 november 1968 tot klager het volgen- de schrijven richtte:

„Hierbij bevestig ik de ontvangst van uw hierboven aangehaald „schrijven onder aantekening van het volgende.

„De in het besluit beoordeling officieren landmacht geregelde procedure „inzake het recht van beroep van een officier tegen hetgeen hem uit zijn „beoordeling ingevolge artikel 13 van genoemd besluit ter kennis wordt „gebracht heeft een exclusief karakter. Uw verzoek om intrekking van de „aan u uitgereikte kennisgeving d.d. 29 augustus 1968, nr. P. . . . is in „verband hiermede niet voor inwilliging vatbaar. Dit verzoek wijs ik dan „ook bij deze af. Voornoemd schrijven heb ik overeenkomstig uw verdere „daartoe strekkende verzoek ter behandeling in handen gesteld van een „commissie als bedoeld in artikel 15 van meergenoemd besluit. Voorts „merk ik met betrekking tot uw verzoek om althans in eerste instantie „alleen de beoordelaar te doen horen, het volgende op. De wijze waarop „het onderzoek zal worden gehouden is een zaak van voornoemde „commissie. Het komt mij nochtans voor, dat dit verzoek — gelet op het „gestelde in artikel 17 (eerste en tweede lid) van het besluit beoordeling „officiëren landmacht — niet voor inwilliging vatbaar is.”;

Overwegende dat de commissie, in evengenoemd schrijven bedoeld, onder dagtekening 1 april 1969 advies uitbracht, wordende hier als over- wegingen en gevoelens, conclusie en advies van de commissie het volgen- de geciteerd:

„Uit het bezwaarschrift van reclamant blijkt, dat zijn bezwaren nage- „noeg geheel, althans in hoofdzaak, zijn gericht tegen het feit, dat hij een „kennisgeving ontving. Ten aanzien van dit punt heeft reclamant reeds

„een beslissing ontvangen bij brief van de Minister van Defensie, . . . d.d. 6-11-1968, . . . Overigens zou dit feit toch geen punt van onderzoek door de Commissie kunnen zijn geweest, aangezien het beleid met betrekking tot het al dan niet toezenden van een kennisgeving niet ter beoordeling van de Commissie staat, doch geheel wordt bepaald door de beleidsinstanties bij de dienst van de . . . . Bij het plaats gehad hebbende onderzoek is de Commissie dan ook in beginsel niet ingegaan op het bovengenoemde door reclamant bedoelde bezwaar. Ten aanzien van de in de kennisgeving voorkomende punten merkt de Commissie op, dat reclamant tegen het in de kennisgeving gestelde volgens zijn verklaring in feite geen bezwaar heeft, doch de gegeven beschrijvingen beschouwt als een positief bedoelde toelichting op de elders in de beoordeling bevredigend gewaardeerde gezichtspunten. In deze situatie meent de Commissie, dat zij kan volstaan met verwijzing naar de afgelegde verklaringen, waaruit naar de mening van de Commissie volgt, dat reclamant geen onrecht is gedaan.

„De Commissie is van oordeel, dat reclamant met de onderhavige beoordeling geen onrecht is gedaan. De Commissie moge adviseren reclamant op zijn bezwaarschrift d.d. 4 oktober 1968 mede te delen, dat hem met de ministeriële kennisgeving d.d. 29 augustus 1968 nr. P. . . . met betrekking tot zijn beoordeling van 31 mei 1968 geen onrecht is wedervaren, daarbij overwegende,

1. „wat betreft punt 20 (besluitvaardigheid)

„dat de onder de bijzonderheden bij dit punt gestelde aantekening als waarschuwing juist is te achten, aangezien het gestelde geheel in overeenstemming is met en aansluit op het karakter en de instelling van reclamant;

2. „wat betreft punt 31 — nota (aanvullende opmerkingen)

„dat reclamant heeft verklaard, dat hij tegen de karakteromschrijving, opgenomen in de nota behorende bij punt 31, voor zover dit punt in de kennisgeving is opgenomen, als zodanig geen bezwaren heeft, aangezien reclamant een en ander ziet als een positief bedoelde toelichting op de plaats van de kruisjes van de elders in de beoordeling bevredigend gewaardeerde gezichtspunten.”;

Overwegende dat verweerder vervolgens op 27 mei 1969 het volgende besluit heeft genomen:

„De Minister van Defensie,

„Beslissende op het door de majoor der . . . A. onder dagtekening van 4 oktober 1968 ingediende bezwaarschrift tegen de hem bij brief van 29 augustus 1968 nr. P. . . . ter kennis gebrachte waarderingen uit zijn beoordeling van 31 mei 1968;

„Gelet op het besluit beoordeling officieren landmacht (Stb. 1960, nr. 523);

„Gezien het advies dat aangaande dit bezwaarschrift is uitgebracht

„door een commissie als bedoeld in artikel 15 van vorengenoemde besluit;
„Overwegende

1. „wat betreft punt 20 (besluitvaardigheid),
„dat de onder de bijzonderheden bij dit punt gestelde aantekening als
„waarschuwing juist is te achten, aangezien naar is gebleken reclamant in
„voorkomend geval wel wat impulsief handelde en wel eens te snel van
„leer trok, weshalve bedoelde bijzonderheden op hem toepasselijk is,"
— lees: zijn — „te achten";

2. „wat betreft punt 31 — nota (aanvullende opmerkingen),
„dat de vraag of een beoordeling aanleiding geeft de betrokken officier
„een kennisgeving ex artikel 13 van voornoemd besluit ter hand te stellen
„een zaak is, waarin de minister beslist; dat reclamant's bezwaren tegen
„het feit dat hem een kennisgeving is uitgereikt daarom moet worden
„verworpen; dat naar is gebleken de aan reclamant ter kennis gebrachte
„beschrijving uit genoemde nota (aanvullende opmerkingen) weergeeft
„reklamant's karaktertrekken en gedragingen zoals door beoordelaar
„ervaren en door reclamant in zekere opzichten erkend; dat bedoelde
„beschrijving op reclamant toepasselijk is te achten;

„Bepaalt, dat aan reclamant met de hem ter kennis gebrachte punten
„van waardering uit zijn beoordeling van 31 mei 1968 geen onrecht is
„aangedaan.

„Geeft hiervan kennis aan reclamant.”;

Overwegende dat klager bij voorlopig klaagschrift tegen laatstge-
noemd besluit beroep heeft ingesteld en daarbij heeft gesteld:

„Vermits klager de gronden, waarop dit besluit rust, (nog) niet be-
„kend zijn, moge hij de ontwikkeling van de gronden en middelen van
„dit beroepschrift en deszelfs conclusie aanhouden, totdat alle relevante
„gegevens, welke verweerder tot zijn bestreden besluit hebben geleid, te
„zijner kennis zijn gekomen.”;

Overwegende dat verweerder bij contra-memorie, op de daarin aan-
gevoerde gronden, heeft verzocht het beroep ongegrond te verklaren;

Overwegende dat daarop klager bij aanvullend klaagschrift het volgen-
de naar voren heeft gebracht:

1. „Klager heeft kennis genomen van de contra-memorie en van de
„daarbij gevoegde stukken van de commissie van onderzoek, bedoeld in
„artikel 15 van het **B.B.O.**

2. „Klagers bezwaar richt zich tegen het uitreiken van een kennis-
„geving door de verweerder.

3. „In de kring der officieren van de Koninklijke Landmacht heeft
„het uitreiken van een kennisgeving de betekenis van het uiten van af-
„keuring, althans van het mededelen van minder gunstige aspecten uit de
„beoordeling. De volgende beoordelaar beschouwt de uitreiking van een
„kennisgeving naar aanleiding van de (vorige) beoordeling ook veelal
„als een belemmering voor het uitbrengen van een beoordeling die aan-

„merkelijk gunstiger is dan de vorige, terwijl de autoriteiten wier advies „gevraagd wordt voor een bevordering in het recente uitreiken van een „kennisgeving veelal een beletsel of belemmering zien.

4. „Klager heeft mitsdien een duidelijk belang bij de vernietiging van „de kennisgeving.

„Met verzoek: Dat de Centrale Raad van Beroep zal vernietigen de „kennisgeving d.d. 29 augustus 1968, nr. P. . . .”;

Overwegende dat de zaak op 24 september 1969 ter openbare terechtzitting is behandeld en ter terechtzittingen van 5 november 1969 en 26 november 1969 met gesloten deuren, dit op verzoek van klager en met instemming van verweerders gemachtigde;

Overwegende dat verweerders gemachtigde ter 's Raads terechtzitting van 26 november 1969 onder meer heeft betoogd:

„In de derde" (d.i. de onderhavige) „zaak is als eerste stuk van belang „de brief van klager van 4 oktober 1968 (inventarislijst nr. 22). In die „brief verzocht klager op de daarin aangegeven gronden de kennisgeving „in te trekken, waarbij alsdan — zulks is niet uitgesproken, maar ligt „daarin begrepen — de beoordeling ongewijzigd zou blijven. Ik merk in „dit verband op dat het personeelsbeleid gevoerd wordt met gebruik- „making van beoordelingslijsten en dat daarbij kennisgevingen niet „worden gehanteerd. Inwilliging van het verzoek van klager zou derhalve „niet kunnen leiden tot het door hem kennelijk beoogde doel, de beoor- „deling als alleszins gunstig aan te merken. Tot dat doel is slechts te pogen „te geraken langs de daarvoor exclusief geldende weg, namelijk het in- „dienen van een bezwaarschrift als bedoeld in artikel 14 van het besluit „beoordeling officieren landmacht. Klagers brief van 4 oktober 1968 was „alternatief, reeds een bezwaarschrift. Bij brief van de minister van 6 no- „vember 1968 (inventarislijstnr. 23), welke brief, door het gebruik van de „woorden „bij deze" als een definitief besluit kenbaar is, is het verzoek „de kennisgeving, buiten de in artikel 14 van het besluit beoordeling „officieren landmacht aangegeven weg om, in te trekken, afgewezen. In- „dien klager met deze beslissing geen genoeg had willen nemen, dan „had hij tegen het besluit vervat in de brief van 6 november 1968 beroep „kunnen aantekenen. Aangezien artikel 3, tweede lid onder a en/of b van „de Ambtenarenwet hier niet van toepassing is, zou zulk een beroep — „en dan uiteraard binnen de daarvoor in die wet aangegeven termijn — „moeten worden ingesteld bij het Ambtenarengerecht rechtsprekende in „militaire ambtenarenzaken te 's-Gravenhage. (Analoog aan de zaak „X. MAW 1967/B 4).* Een dergelijk beroep is niet ingesteld. Uit dien „hoofde staat de kennisgeving (in de zin van „het feit dat een kennis- „geving is uitgereikt") in rechte vast. Indien het beroep in feite gericht „is tegen de beslissing vervat in de brief van 6 november 1968 dan zal

---

*) M.R.T. 1967, blz. 566.

„naar mijn mening de Raad zich onbevoegd moeten verklaren van het „beroep in eerste en enige aanleg kennis te nemen. Alsdan is het Ambte- „narengerecht bevoegd. Klager zal, zo lijkt mij, niet ontvankelijk moeten „worden verklaard wegens termijnoverschrijding. Wat de aangevoerde „gronden betreft merk ik op dat de stelling in het aanvullend klaagschrift „dat de volgende beoordelaar de uitreiking van een kennisgeving naar „aanleiding van de (vorige) beoordeling ook veelal als een belemmering „beschouwt voor het uitbrengen van een beoordeling die aanmerkelijk „gunstiger is dan de vorige, wordt geloochenstraft door de beoordeling, „gemerkt rood 4, welke is gevoegd bij de brief van klagers raadsman ge- „dagtekend 13 september 1969 gericht aan de Voorzitter van de Centrale „Raad van Beroep. Met „autoriteiten wier advies gevraagd wordt voor „„„een bevordering”, zoals aangegeven in genoemd aanvullend klaag- „schrift, kan uitsluitend bedoeld zijn de betreffende wapeninspecteur. „Deze beschikt, ingevolge paragraaf 7 eerste lid van de beschikking „beoordeling officieren landmacht over afschriften van de volledige be- „oordelingslijsten. Voorts is het uitreiken van een kennisgeving, ongeacht „de betekenis welke, volgens het aanvullend klaagschrift, in de kring der „officieren van de Koninklijke landmacht daaraan zou worden gegeven, „in werkelijkheid, zoals de toelichting op het beoordelingsvoorschrift „officieren landmacht zegt (blz 28 onder punt 13), ik citeer:

„„„Het doel van de kennisgeving is (dus) niet nieuwe gezichtspunten te „„„openen, maar is te vinden in de waarborg die zij voor de rechtszeker- „„„heid schenkt.”

„Klager heeft de minister verzocht de kennisgeving zonder onderzoek „in te trekken. Geachte tegenpleiter heeft thans ter zitting verklaard geen „bezwaar te hebben tegen de beoordeling zelf. Hij verzoekt thans duide- „lijk de K.G.V. nietig te verklaren en de beoordeling te laten zoals die is.

„De beoordelaar heeft de chef van de beoordelaar verzocht om inter- „ventie in gelijke zin (afschrift brief gevoegd bij rapport adviescommissie). „De chef van de beoordelaar heeft zich terzake tot de commandant van „het eerste legerkorps gericht (afschrift brief eveneens gevoegd bij rapport „adviescommissie). Laatstgenoemde commandant heeft kennelijk geen „actie genomen. Dit laatste is juist omdat de toelichting op het beoor- „delingsvoorschrift op blz 28 onder punt 12, tweede alinea aangeeft, ik „citeer:

„„„Of de opgemaakte beoordeling aanleiding zal geven de betrokken „„„officier een zodanige kennisgeving ter hand te doen stellen, is een zaak „„„waarin de minister beslist na overweging van factoren die de beoor- „„„delaar niet alle bekend kunnen zijn. De beoordelaar zou zijn verant- „„„woordelijkheid dan ook bepaaldelijk te ver uitstrekken wanneer hij „„„bij het opmaken van de beoordeling rekening zou houden met de wense- „„„lijkheid of de mogelijkheid dat een dergelijke kennisgeving de beoor- „„„deelde officier al dan niet zal bereiken. De verantwoordelijkheid van de

„,beoordelaar gaat niet verder dan dat hij naar beste weten en kunnen
„,omtrent de kwaliteiten van de betrokken officier dient te rapporteren.”

„Er is ook een andere constructie denkbaar al lijkt deze enigszins ge-
„zocht. Daarvoor is van belang een onderscheid te maken tussen

„— de minister als administratief orgaan, en

„— de minister als adinistratief beroepsorgaai (artikel 15 van het be-
„sluit beoordeling officieren landmacht).

„De redenering van klager kan dan zijn, dat, nu de minister als admini-
„stratief orgaan zijn verzoek om de kennisgeving in te trekken op gronden
„gelegen buiten de feitelijke inhoud van de beoordeling, had afgewezen
„(brief van de minister van 6 november 1968), hem (klager) onafhanke-
„lijk daarvan beroep open stond op de minister als administratief beroeps-
„orgaan. Ik kom daarop omdat het beroep blijkens het klaagschrift
„gericht is tegen de beslissing van 27 mei 1969 en omdat klager, tijdens
„zijn gesprek met de adviescommissie verklaard heeft (blz 4 van het
„rapport), ik citeer:

„,dat zijn bezwaren niet gericht zijn tegen de beoordeling als zodanig
„,doch tegen het feit dat hij daarover een kennisgeving ontving.” De
„adviescommissie is hierop niet ingegaan. De commissie heeft klager erop
„gewezen (blz 3 van het rapport) dat het kennisgevingenbeleid niet kan
„worden besproken aangezien dit geen zaak van de commissie is doch
„ter uitsluitende beoordeling staat van de minister (als administratief
„orgaan). In de „Overwegingen en gevoelens van de Commissie” (blz 5
„van het rapport) wordt deze aangelegenheid aangevoerd, waarbij de
„commissie opmerkt dat klager terzake reeds een beslissing van de minis-
„ter (als administratief orgaan) heeft ontvangen. De commissie gaat dan
„ook in haar advies (blz 5 van het rapport) niet op deze aangelegenheid in.

„De minister (als administratief beroepsorgaan) heeft in de beschikking
„op bezwaarschrift (brief van 27 mei 1969) in de overwegingen opge-
„nomen — verkort weergegeven — dat het ter hand stellen van een
„kennisgeving een zaak is waarin de minister (als administratief orgaan)
„beslist en vervolgens overwogen dat reclamant's bezwaren tegen het
„feit dat hem een kennisgeving is uitgereikt, daarom moeten worden ver-
„worpen. In de beslissing (achter „Bepaalt”) wordt hieraan niet verder
„aandacht besteed. Deze beslissing beperkt zich tot de bestreden punten
„uit de beoordeling.

„Ik meen dat deze benadering juist is. Artikel 14 van het besluit be-
„oordeling officieren landmacht geeft immers aan dat een officier bij de
„minister (als adinistratief beroepsorgaan) beroep kan instellen tegen
„zijn beoordeling. Op een beroep voor zover niet gericht tegen een be-
„oordeling, waaronder een beroep tegen het feit dat een kennisgeving is
„uitgereikt, wordt derhalve niet door de minister (als administratief
„beroepsorgaan) beslist. Daarvoor is de adviescommissie niet ingesteld
„en daartoe is de adviescommissie derhalve niet geëquipeerd. Ik Ineen dan

„ook dat het beroep van klager, zo opgevat, ongegrond is omdat de „minister (als administratief beroepsorgaan) terecht op dat punt geen „beslissing heeft genomen.“;

II

Overwegende dat de Raad eerst wil vaststellen wat de aard is van het onderhavige beroep;

Overwegende dat, gelijk hiervoor aangegeven, dat beroep blijkens het voorlopige klaagschrift gericht is tegen verweerders besluit van 27 mei 1969, terwijl het aanvullende klaagschrift als vordering inhoudt het verzoek tot vernietiging van de kennisgeving d.d. 29 augustus 1968; dat klagers bezwaren primair niet gericht zijn tegen de passages van de onderhavige beoordelingslijst, welke in de betrokken kennisgeving zijn aangehaald, maar tegen het feit op zich zelf dát een kennisgeving is uitgereikt; dat immers liet feit der kennisgeving inhoudt, dat verweerder de daarin aangehaalde passages uit de onderhavige beoordelingslijst minder gunstig acht, in de zin van artikel 13 van het Beoordelingsbesluit; dat daardoor naar klagers zienswijze verweerder aan de op zichzelf niet onjuiste passages uit de beoordelingslijst, anders dan beoordelaar heeft bedoeld, het predicaat heeft gegeven van minder gunstig in vorenbedoelde zin;

Overwegende dat de Raad van aard van klagers bij verweerder ingestelde beroep aldus meent te moeten verstaan, dat, nu blijkbaar verschil van inzicht mogelijk is met betrekking tot de waarderingen uit de beoordelingslijst, die in de kennisgeving zijn vermeld, hij, klager -- voor het geval verweerder de kennisgeving niet zonder meer kan of wil in trekken -- tegen die waarderingen, zoals deze hem bij verweerders kennisgeving zijn medegedeeld, ingevolge artikel 14 van het Beoordelingsbesluit beroep heeft ingesteld;

Overwegende dat de commissie advies heeft uitgebracht met betrekking tot die waarderingen, zodat de Raad bevoegd is in eerste en enige aanleg te oordelen over het na dat advies door verweerder genomen besluit van 27 mei 1969;

Overwegende dat de Raad in het midden wil en kan laten, of verweerder al dan niet terecht van oordeel is geweest, dat de in zijn kennisgeving aangehaalde passages waarderingen bevatten, als bedoeld in artikel 13 van het Beoordelingsbesluit; dat immers uit verklaringen van de beoordelaar is gebleken, dat de beoordeling anders zou hebben geluid, indien beoordelaar niet rekening had gehouden met de beoordelingen, waarop 's Raads uitspraken van heden, M.A.W. 1967/K 14 en M.A.W. 1968/K 16, betrekking hebben; dat bij evenbedoelde uitspraken van de Raad onder meer die beoordelingen, voorzover aangevochten, zijn nietig verklaard; dat beoordelaar er destijds uiteraard geen rekening mede heeft kunnen houden, dat evenbedoelde beoordelingen, voorzover aangevochten, niet houdbaar waren; dat derhalve voldoende feitelijke grondslag aan die beoordeling heeft ontbroken c.q. moeten ontbreken, hetgeen insluit,

dat zulks eveneens het geval is met verweerders onderwerpelijke kennisgeving en zijn bestreden besluit;

Overwegende dat, gelet op het voorgaande, moet worden beslist als volgt:

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart nietig verweerders bestreden besluit van 27 mei 1969, ten aanzien van klager genomen;

Verklaart nietig verweerders kennisgeving op 6 november 1968 aan klager gezonden;

Verklaart nietig de omtrent klager op 31 mei 1968 uitgebrachte beoordeling, voorzover deze is aangevochten.

BOEKAANKONDIGING

Prof. Dr. G. P. Hoefnagels, Beginselen van de Criminologie, A.E. E. Kluwer, Deventer, 1969, 172 blz. f. 17,50.

Het boek wordt gevormd door vijf hoofdstukken:

- I. Reacties van de samenleving op de misdaad.
- II. Criminologie; definitie, aard en indeling.
- III. Wat is misdaad? De relativiteit van het begrip.
- IV. Pluriformiteit en klassifikatie.
- V. Straffen.

Beginselen zijn voor de schrijver geen ideologieën of leerstellingen. Beginselen zijn een begin; waar vang je aan met het criminologies denken?

Zo gezien had ik mij een andere indeling in de hoofdstukken voor kunnen stellen en had dit boek naar mijn smaak moeten beginnen bij hoofdstuk III. Daarna had II kunnen volgen en daarna hoofdstuk I. Dit had dan aan kunnen sluiten bij V. (Straffen). Het overblijvende hoofdstuk IV zou ik ondergeschikt hebben gemaakt aan hoofdstuk III.

De schrijver zegt dat er veel definities zijn van criminologie, maar dat de waarde van definities in de sociale wetenschappen echter betrekkelijk is. Hiermee is dus al in zover impliciet gedefinieerd, dat de criminologie een sociale wetenschap is. De definitie die HOEFNAGELS zelf opstelt luidt: *de criminologie bestudeert de misdaad, de dader en de daarop betrokkenen, de oorzaken tot misdaad en de antwoorden die daarop, officieel en niet-officieel gegeven worden* (p. 45).

Ik mis in deze definitie een rechtssociologische notie. Bij „de krimino-„logie bestudeert de misdaad. . .” zou ik willen stellen dat de misdaad een koepure van menselijk gedrag is, die „gekriminaliseerd” werd. Hoe die kriminalisatie tot stand komt, en hoe eventueel een dekriminalisering tot stand kan worden gebracht, is naar mijn mening óók een vraag voor de criminologie. In de definitie van HOEFNAGELS lijkt de misdaad een natuurlijk gegeven, maar wij zijn toch wel van het concept van *le délit naturel* af.

Op blz. 51 volgt echter een meer uitgebreide definitie: *De criminologie is een empiriese wetenschap, mede betrokken op de rechtsnormen, die de daad-dader-samenleving-situatie bestudeert, de oorzaken en relaties tussen de oorzaken, en de antwoorden die aan de daad, dader en samenleving officieel en niet-officieel gegeven worden (Zij doet dit alles met behulp van de wetenschappelijke disciplines).*

Met de woorden „mede betrokken op de rechtsvorm” is aan mijn bezwaar tegen de definitie natuurlijk niet voldaan. Eigenlijk definiëren die woorden naar mijn mening niets. Laten wij ons dus houden aan de mening van de schrijver: „De waarde van definities in de sociale wetenschappen „is echter betrekkelijk.”

Met het voorgaande heb ik niet de indruk willen vestigen dat HOEFNAGELS nergens de strafrechtssociologie noemt. Hij doet het op blz. 54, waar hij de strafrechtssociologie van de kriminele sociologie noemt en op blz. 58. Daar wijst hij vele objecten aan die door deze wetenschap worden bestudeerd, en als eerste „de wisselwerking tussen de juridiese normen en „mens en maatschappij”. Als ik dit als volgt zou mogen interpreteren: „de wijze waarop de maatschappij tot normering komt”, zou ik mij er bij aansluiten, maar ik vermoed dat HOEFNAGELS iets anders bedoelt.

Het gaf mij persoonlijk voldoening mijzelf in HOEFNAGELS' boek genoemd te zien, maar zijn keuze van mijn bijdrage tot de kriminologie brengt mij enigszins in verwarring. In het eerste hoofdstuk komt de schrijver tot een tweedeling van subjectieve reacties op de misdaad en de bedrijver daarvan. Er is een reactie van afstand en er is een reactie van nabijheid. Nu heb ik eens een artikel geschreven in het Tijdschrift voor Strafrecht, later apart verschenen, *Lezend over misdaad*.¹ Het verwondert mij dat dit geschrift genoemd wordt als een voorbeeld van de „nabijheids-„reacties”. In dit verband citeer ik nog: „De afweerreactie in de maatschappij op misdadigers kenmerkt zich door het zo te noemen spineffekt. „Het spineffekt is het resultaat van de grootste distantie bij de grootste „emotie en wordt gekenmerkt door („willen”) kijken en niet willen kijken „tegelijkertijd”.

Dit boekje geeft, tenslotte, de indruk van een mens die bewogen is door, ja, intellectueel geïnteresseerd in de problemen die de kriminologie behandelt. Ik meen er echter een overdaad van schematiseringen in te moeten signaleren, die mij helaas niet altijd duidelijker maken wat de schrijver wil zeggen.

Het zou voor iedere kriminoloog verfrissend zijn, zo nu en dan in het boek van HOEFNAGELS te lezen. Het zal echter niet de plaats kunnen innemen die dat voor studenten de leerboeken van VAN BEMMELEN — wiens naam in dit boek niet voorkomt — en KEMPE doen.

W. H. NAGEL.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Benoeming van Mr. F. Kalshoven tot lector

Bij Koninklijk Besluit van 20 februari 1970 nr 13 is Mr. P. KALSHOVEN, vaste medewerker van het Militair Rechtelijk Tijdschrift, benoemd tot gewoon lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de rijksuniversiteit te Leiden om onderwijs te geven in het volkenrecht. Hij heeft dit ambt met ingang van 1 maart 1970 aanvaard.

De Redactie wenst Mr. KALSHOVEN van harte geluk met deze benoeming.

---

¹) Wanneer, herinner ik mij niet, en ik vind het ook niet door HOEFNAGELS opgegeven.

BIJDRAGEN

Delicten in den vreemde en het vreemde delict van art. 167 W.M. Sr.

door

Mr. P. BERKHOUT

reserve tweede-luitenant der Koninklijke Luchtmacht

Het artikel van Mr. J. E. **BLANKHART**: „Van hoe een misdrijf **m**-gewild een overtreding kon worden" (M.R.T. LXII, 1969, pag. 577) met zijn opvallende conclusie heeft mij ertoe gebracht de strafrechtelijke behandeling van naar vreemd recht strafbare feiten nader te beschouwen. Het resultaat van deze beschouwing wil ik u voorleggen, daar er een enkele merkwaardigheid t.a.v. de rechtspleging in deze naar voren is gekomen en daar het een antwoord op de dom Mr. **BLANKHART** opgeworpen vragen kan geven.

De indeling van deze bijdrage is daar dan ook door bepaald want eerst wil ik aangeven welke regeling **terzake** door de wetgever is beoogd, waarna, gewapend met de aldus opgedane kennis, een weerwoord aan Mr. **BLANKHART** gericht zal worden.

Het uitgangspunt van de wetgever is duidelijk; art. 4 **W.M.Sr.** zegt immers dat de Nederlandse strafwet toepasselijk is op de militair die zich buiten Nederland aan enig strafbaar feit schuldig maakt en daarmee lijkt op het eerste gezicht een afdoende regeling voor delicten in den vreemde gepleegd te zijn gegeven. Art. 4 **W.M.Sr.** hangt, gelijk het zwaard van Damocles, boven het hoofd van de militair en bedreigt hem met straf waar hij ook gaat of staat. Het artikel zelf beperkt echter deze bedreigende werking door slechts de *Nederlandse* strafwet toepasselijk te verklaren, waardoor uitsluitend de in die Nederlandse strafwet opgenomen delictomschrijvingen en strafbepalingen te hantieren zullen zijn en de uitsluitend naar vreemd recht strafbare feiten buiten de werking van het artikel vallen.

Een door een militair gepleegd delict zal slechts dan onder de werking van art. 4. **W.M.Sr.** vallen wanneer het een gedraging betreft die niet slechts naar het recht van de vreemde samenleving een strafbaar feit oplevert maar **eveneens** onder een delictomschrijving van de Nederlandse strafwet te brengen is. De militaire rechter **heeft** dus in art. 4. **W.M.Sr.** uitsluitend een handvat voor de berechting van die delicten die óók naar Nederlands recht strafbaar zijn gesteld.

De wetgever heeft voor deze problematiek een oplossing gegeven in de art. 5a en 168 **W.M.Sr.** Het „buitenland" is gesplitst in den vreemde buiten Nederland maar binnen het Koninkrijk en den vreemde buiten het Koninkrijk. Voor de eerste categorie verklaart art. 5a **W.M.Sr.** voor die delicten (gepleegd in of met betrekking tot Suriname of de

Nederlandse Antillen) die niet met straf bedreigd worden door de Nederlandse strafwet het aldaar geldende recht toepasselijk.

Voor de tweede categorie is er art. **168 W.M.Sr.** dat iets anders is opgesteld, want niet het in het betreffende land geldende recht moet worden toegepast, maar art. **168 W.M.Sr.** zelf ergo het Nederlandse recht. Bovendien richt het zich alleen tot plegers van een overtreding, reden waarom het niet achter art. **5a W.M.Sr.** is opgenomen, hetgeen logisch zou lijken, maar in de titel der overtredingen. Een en ander is gemakkelijk te verklaren daar hier welbewust **voor** een reëel en praktisch uitgangspunt is gekozen, namelijk dat Nederlandse militairen in den vreemde, behalve in een sporadisch voorkomend uitzonderingsgeval, niet snel een misdrijf zullen kunnen plegen dat niet reeds volgens het **W.M.Sr.** strafbaar is en dat bovendien de toepassing van vreemd recht (o.g.v. art. **168 W.M.Sr.**) in dergelijke gevallen niet wenselijk is.

Daar de staatkundige verhouding met Suriname en de Nederlandse Antillen van een geheel andere aard is dan die met een willekeurig „buitenland", hoefde men bij de redactie van art. **5a W.M.Sr.** met de bovengenoemde beperkingen geen rekening te houden.

Resumerend kan gesteld worden dat de wetgever een sluitend systeem heeft geformuleerd om delicten in den vreemde gepleegd te kunnen laten berechten door de Nederlandse militaire rechter. Toch lijkt het systeem niet geheel waterdicht, hetgeen aan de hand van een voorbeeld toegelicht moge worden. Er bestaan gedragsregels t.a.v. het militaire verkeer in het buitenland (bijv. Duitsland), uitgevaardigd door de militaire overheid. Een overtreding van deze gedragsregels zal niet onder vigeur van art. **4. W.M.Sr.** berecht kunnen worden daar de Nederlandse verkeerswetgeving, door haar redactie, slechts betrokken kan worden op het verkeer op een Nederlandse weg en al evenmin onder vigeur van art. **168 W.M.Sr.**, omdat in dit artikel de eis gesteld wordt dat de overtreding naar vreemd recht strafbaar moet zijn en de Duitse verkeerswetgeving bevat geen strafsancie voor het overtreden van gedragsregels van de Nederlandse militaire overheid.

De wetgever heeft hierin voorzien middels de invoering van de **art. 162 t.e.m. 167 W.M.Sr.** Art. **167 W.M.Sr.** is de oplossing voor het bovengeschetste probleem en de overige artikelen werden ingevoegd omdat het o.a. wenselijker leek een aantal zelfstandige verkeersdelicten te creëren in het **W.M.Sr.** dan om (daar deze bepalingen gedragingen betreffen die veelal wél naar vreemd recht zijn strafbaar gesteld en dus wél onder vigeur van art. **168 W.M.Sr.** zouden kunnen worden berecht) ieder maal het art. **168 W.M.Sr.** te moeten toepassen.

Overigens behoeft het geen verwondering te wekken dat deze zelfstandige delicten de pendanten zijn van een aantal bepalingen der Wegenverkeerswet, maar daarop wil ik later nog terugkomen.

Uiteraard heeft de invoering van de bovengenoemde artikelen ook gevolgen voor de omvang van de werking van art. 5a **W.M.Sr.** waarin als eis wordt gesteld dat de Nederlandse strafwet geen straf bedreigt. In het **W.M.Sr.** (de Nederlandse strafwet) wordt nu straf bedreigd tegen een aantal overtredingen van verkeersvoorschriften, zodat voor wat betreft deze delicten, gepleegd in Suriname of de Nederlandse Antillen, art. 5a **W.M.Sr.** haar werking heeft verloren. Een en ander is duidelijk uiteengezet in de Memorie van Toelichting op de Rijkswet van 4 juli 1963 (Stbl. 295 pag. 22 en 23), bij welke Rijkswet o.a. de artikelen 5a, 162 t.e.m. 167 en 168 **W.M.Sr.** zijn ingevoerd.

Dus toch een sluitend systeem, welker toepassing in de praktijk van de berechting niettemin tot verwarring aanleiding kan geven en dan wel verwarring omtrent de correlatie tussen de art. 167 en 168 **W.M.Sr.** Voor de overzichtelijkheid wil ik mij nu beperken tot delicten in de Bondsrepubliek Duitsland gepleegd, daar over deze delicten de meeste jurisprudentie voorhanden is en dan wel de overtredingen van verkeersvoorschriften in het bijzonder.

Op grond van het voorafgaande zou men vermoeden dat de art. 4 en 168 **W.M. Sr.** duidelijk naast elkaar gezien worden. Immers eerst moet worden gezien of er onder vigeur van art. 4 **W.M.Sr.** een specifieke strafbepaling in de Nederlandse strafwet gevonden kan worden, waaronder de bewuste gedraging kan vallen en mocht dit niet zo zijn dan brengt art. 168 **W.M.Sr.** de uitkomst om straffeloosheid te vermijden. Voor wat betreft de overtreding van verkeersvoorschriften leidt art. 4 **W.M.Sr.** dan in eerste instantie naar de art. 162 t.e.m. 167 **W.M.Sr.**, waarin een aantal delicten hun plaats hebben gevonden. Mocht de gedraging niet onder te brengen zijn bij deze artikelen dan kan de rechter met art. 168 **W.M.Sr.** verder uit de voeten.

Waar de art. 162 t.e.m. 167 **W.M.Sr.** duidelijk beperkte delictomschrijvingen behelzen zou men verwachten dat het art. 168 **W.M.Sr.** veelvuldig toegepast zou moeten worden, maar het tegendeel blijkt waar te zijn. Dit wordt veroorzaakt door de bijzonder ruime uitleg die aan de tekst van art. 167 **W.M.Sr.** wordt gegeven. De volgende gedragingen worden blijkens de jurisprudentie gevangen onder de delictomschrijving van het artikel: rijden zonder rijbewijs, overschrijding van de maximum-snelheid, rijden zonder kenteken, het niet verlenen van voorrang en het rijden in een ondeugdelijk vervoermiddel.

Zeer opmerkelijk in deze is een vonnis van de Mobiele Krijgsraad Luchtmacht d.d. 3 september 1969, waarin het rijden zonder kenteken (het sub 1 tenlastegelegde) een overtreding van § 23 van de Strassenverkehrsgesetz werd berecht op grond van artikel 167 **W.M.Sr.** en het rijden met een vervalst kenteken (het sub 2 tenlastegelegde), een overtreding van § 25 van diezelfde Strassenverkehrsgesetz werd be-

recht op grond van artikel **168 W.M.Sr.** Als § **23** van deze SVG valt onder de omschrijving van art. **167 W.M.Sr.** dan toch zeker ook § **25** SVG en omgekeerd als het rijden met een vervalst kenteken niet met art. **167 W.M.Sr.** afgedaan kan worden dan toch ook niet het rijden zonder kenteken.

Waardoor wordt deze merkwaardige interpretatie van de art. **167 en 168 W.M.Sr.** veroorzaakt? Wellicht door de ruime omschrijving van art. **167 W.M.Sr.** Men leze in dit verband de reeds hoger vermelde Memorie van Toelichting, waar zeer duidelijk te lezen is (pag. **23** pt. d) dat in de lacune, ontstaan door het niet toepasselijk zijn van de Nederlandse verkeerswetgeving buiten Nederland, gedeeltelijk wordt voorzien door de toepasselijk verklaring van Nederlands recht (art. **168 W.M.Sr.**), maar dat een volledige oplossing hierdoor niet wordt bereikt; immers behalve aan de in het buitenland geldende gedragsregels zal het militaire verkeer zich in het buitenland **toch** ook aan een aantal door de militaire overheid uitgevaardigde gedragsregels hebben te houden. Verder lezen wij dat de voorgestelde indeling in misdrijven en overtredingen aansluit bij die der overeenkomstige (!) delicten in de Wegenverkeerswet. Welke is dan het met art. **167 W.M.Sr.** overeenkomend delict in de Wegenverkeerswet? Duidelijk art. **29 WVV**, met het ten deze belangrijke verschil dat in art. **29 WVV** gesproken wordt van „bevelen en aanwijzingen vanwege het bevoegd gezag gegeven” terwijl art. **167 W.M.Sr.** spreekt van „de door of vanwege het bevoegd gezag gegeven regels en aanwijzingen”.

Dit verschil in redactie is beslist niet toevallig tot stand gekomen maar ingegeven door de noodzaak een aantal door de militaire overheid uitgevaardigde gedragsregels van een sanctie te voorzien. Dit en dit alleen is m.i. de reden die de Memorie van Toelichting geeft voor de veranderde redactie. Voor het overige blijft art. **167 W.M.Sr.** de pendant van art. **29 WVV**. Het vervangen van „bevelen” door „regels” mag beslist niet leiden tot de opvatting dat er nu „regelings” in de zin van een Strassenverkehrsgesetz mee bedoeld zouden zijn.

Naar mijn mening zal de militaire rechter slechts die gedragingen onder de vigeur van art. **167 W.M.Sr.** kunnen berechten die hij ook, in een overeenkomstige situatie, onder de vigeur van art. **29 WVV** zou kunnen berechten. Zij het dan ook dat hij met art. **167 W.M.Sr.** een iets ruimer gebied bestrijkt daar de tekst van dat artikel ten behoeve van de krijgsmacht is aangepast. Deze aanpassing op zich mag echter geen reden vormen om aan te nemen dat de werking van art. **167 W.M.Sr.** daardoor zóveel uitgebreider zou zijn dan die van art. **29 WVV** dat van een „kapstokartikel” gesproken zou kunnen worden en dat méér beoogd zou zijn dan alle richtlijnen voor het militaire verkeer, door de bevoegde (Nederlandse) overheid gegeven, onder de werking van het artikel te brengen en in ieder geval niet om een algemene strafbaar-

stelling van verkeersdelicten te creëren. Zo er al van een kapstokartikel gesproken kan worden dan is art. **168 W.M.Sr.** dat en blijkens de Memorie van Toelichting is het ook als zodanig bedoeld.

In het licht van het bovenstaande vraag ik mij af **cl** de berechting van delicten, in den vreemde gepleegd, niet langs zuiverder lijnen zou plaatsvinden wanneer van art. **167 W.M.Sr.** minder en van art. **168 W.M.Sr.** méér gebruik zou worden gemaakt.

Gewapend met deze kennis moge ik nu een aanval ondernemen op het artikel van Mr. **BLANKHART** en zijn vreemde delict aan de orde stellen.

De schrijver poneert de stelling dat art. **167 W.M.Sr.** door zijn bijzonder ruime formulering een kapstok is waaraan zóveel verkeersdelicten kunnen worden opgehangen dat dit artikel er de oorzaak van is dat art. 5a **W.M.Sr.**, althans voor wat de verkeersdelicten betreft, welhaast nimmer toegepast zal kunnen worden omdat daarin als eis voor de toepasbaarheid van Surinaams of Antilliaans recht gesteld wordt dat de Nederlandse strafwet (waaronder het **W.M.Sr.**) tegen een feit, begaan in of met betrekking tot Suriname **cl** de Nederlandse Antillen, geen straf bedreigt. Daar, volgens de schrijver, art. **167 W.M.Sr.** tegen vrijwel alle verkeersdelicten (uiteraard met uitzondering van de delicten vallende onder de omschrijvingen van de art. 162 t.e.m. **167 W.M.Sr.**) straf bedreigt zal aan die eis van art. 5a **W.M.Sr.** vaak niet voldaan worden.

Het bovenstaande gegeven wordt door de schrijver uitgewerkt in concreto en leidt dan tot de opmerkelijke conclusie die als opschrift het artikel siert en die inhoudt dat de gedraging „doorrijden na ongeval“, een misdrijf naar de Wegenverkeersverordening Curaçao (en eveneens naar de Nederlandse Wegenverkeerswet, die door de schrijver terecht niet toepasselijk wordt geacht) als *overtreding*, immers vallende onder de werking van het kapstokartikel **167 W.M.Sr.**, (gerangschikt ander de titel overtreddingen) berecht zou worden met alle nare gevolgen van dien.

Het betoog van de schrijver steunt derhalve op de stelling dat art. **167 W.M.Sr.** een zo ruime formulering heeft dat het tot „kapstokartikel“ is geworden. De juistheid van deze uitgangsstelling nu wordt door mij ernstig in twijfel getrokken. Een twijfel waar de schrijver ruimte voor heeft gelaten doordat hij zijn stelling niet op enige wijze adstrueert.

Zoals ik hiervoor heb betoogd is de beperkende werking van de art. **162 t.e.m. 167 t.o.v. art. 168** dezeifde als t.o.v. art. 5a **W.M.Sr.** Door namelijk in de Nederlandse strafwet meer zelfstandige strafbepalingen te plaatsen komen er evenveel minder gedragingen in aanmerking om naar Surinaams of Antilliaans recht berecht te worden. Dat wil inderdaad zeggen, zoals de schrijver stelt, dat wanneer art. **167 W.M.Sr.**

alle verkeersovertredingen zou bestrijken, op een concreet verkeersdelict b.v. nooit Antilliaans recht toegepast zou kunnen worden. Maar art. 167 W.M.Sr. bestrijkt, zoals ik, hopelijk deugdelijk, heb betoogd niet alle verkeersdelicten en ik citeer dan — ten overvloede — weer de eerderevermelde Memorie van Toelichting: „De voorgestelde indeling in misdrijven en overtredingen sluit aan bij die der overeenkomstige delicten in de Wegenverkeerswet. In de voorgestelde bepalingen is ook overigens zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij de Wegenverkeerswet en de Luchtvaartwet”.

Wederom komt dan de verwantschap tussen art. 167 W.M.Sr. en art. 29 WVW aan de orde en daarvoor geldt onverminderd hetgeen ik hierboven heb betoogd. Resumerend meen ik te mogen stellen dat de formulering van art. 167 W.M.Sr., om militaire redenen ruim gehouden, op grond van het gestelde in de Memorie van Toelichting bij de Rijkswet, waarbij het artikel werd ingevoegd, geen enkele aanleiding geeft om te veronderstellen dat het karakter van de bepaling een ander zou zijn dan dat van art. 29 WVW, zodat duidelijk slechts bepaalde gedragingen hierdoor bestreken worden en zeker niet van een „kapstok-artikel” gesproken kan worden. Wanneer mijn opvatting de juiste is is daarmee de uitgangsstelling van de auteur komen te ontvallen aan zijn opstel en moet dan ook de conclusie daarvan verworpen worden.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 17 september 1969

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Majoor J. C. Constandse en Kapitein G. K. H. Hes;

Raadsman: Majoor J. Bruning.

Als bestuurder van een auto daarmede gereden over een vierbaansweg terwijl hij onder drankinvloed verkeerde en daarbij onbewust de linkerbaan bereden juist op het ogenblik dat hij door een andere auto zou worden ingehaald.

KRIJGSRAAD: 4 weken gevangenisstraf, waarvan 2 voorwaardelijk en onvoorwaardelijke ontzegging van de rijbevoegdheid voor 1 jaar.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: hoofdstraf gewijzigd in 2 weken gevangenisstraf onvoorwaardelijk.

(W.v.W. art. 26).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R. G. H., geboren 9 mei 1929, korporaal 1e klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als beroepskorporaal der eerste klasse bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 18 juli 1969 circa 02.15 uur onder de gemeente Bodegraven als bestuurder van een vierwielige personenauto Fiat 1300, gekentekend GA 53-62, daarmee heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg Rijksweg 12, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank dat hij niet in staat moest worden geacht dat motorrijtuig naar behoren te besturen en alstoen aldaar zonder het te beseffen van de aanvankelijk door hem bereden rechterrijstrook de inhaalstrook is opgereden terwijl hij juist werd ingehaald door een Oldsmobile FP 63-25, waardoor op de inhaalbaan een botsing tussen beide voertuigen ontstond”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als beroepskorporaal der Koninklijke Landmacht in werkelijke militaire dienst was heb ik in de nacht van 17 op 18 juni 1969 te omstreeks 02.15 uur als bestuurder van mijn Fiat 1300 personenauto, gekentekend GA 53-62, daarmede gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg Rijksweg 12, komende uit de richting Utrecht en

gaande in de richting Den Haag onder de gemeente Bodegraven, zulks nadat ik tevoren tussen 17.00 uur en 23.00 uur alcoholhoudende drank, te weten bier en whisky, had gedronken, tengevolge van welk drankgebruik ik aldaar rijdende niet in staat ben geweest dat motorrijtuig naar behoren te besturen. Aldus rijdende ben ik in de buurt van Waarden van achter aangereden door een andere auto, een Oldsmobile, die ik voordien niet had waargenomen. Na de aanrijding heb ik mijn auto op de vluchstrook tot stilstand gebracht. Ik wil niet uitsluiten, dat ik zonder het te beseffen op de inhaalstrook ben gaan rijden.

Overwegende, dat Robert van der Hoeven, oud 19 jaar, wonende te 's-Gravenhage, als getuige ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 18 juli 1969 te omstreeks 02.15 uur zat ik rechts naast de bestuurder W. C. J. van der Bol in diens personenauto, gekentekend FP 63-25, waarmee wij toen reden over de noordelijke rijbaan van de Rijksweg nr.12, komende uit de richting Utrecht en rijdende in de richting Den Haag. Aldus rijdende reden wij ter hoogte van de afrit Waarder een Fiat 1300 achterop. Deze auto reed naar ik zag slingerend van links naar rechts, beurtelings op de inhaalstrook, hetgeen Van der Bol de opmerking ontlokte dat de bestuurder van die auto dronken was of in slaap was gevallen. Hij maakte vervolgens van een moment dat de Fiat weer op de rechterrijstrook reed gebruik om te pogen deze laatste auto voorbij te rijden. Toen wij ons op de linkerrijstrook bevonden op ongeveer 35 meter achter de Fiat, kwam deze weer naar links en ging op de linkerinhaalstrook rijden, hoewel er geen verkeer vóór deze Fiat was. Van der Bol trachtte nog door krachtig remmen een aanrijding te voorkomen en gaf nog claxonsignalen. De Fiat 1300 bleef op de inhaalstrook rijden en vlak daarop botste de Oldsmobile met de voorzijde met kracht tegen de achterzijde van de Fiat. Van der Bol bracht daarna de Oldsmobile op de vluchstrook tot stilstand.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, **Brigade** Woerden, nr. P. 33/69 van 25 juli 1969, opge maakt door Martinus Cornelis Grootendorst, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee en Albert Jan de Scheur, marechaussee 1e klasse, opsporingsambtenaar, beiden behorende tot bovengenoemde brigade, zakelijk inhoudt als relaas van:

Verbalisanten:

Naar aanleiding van een ongeval dat plaats vond op 18 juli 1969 te omstreeks 02.15 uur op de noordelijke rijbaan van de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg de Rijksweg nr. 12 te Bodegraven, werd door ons een onderzoek ingesteld, waarbij wij het volgende bevonden: Bij dit ongeval waren betrokken een personenauto, gekentekend GA 53-62, bestuurd door R. G. H. en een personenauto, gekentekend

FP 63-25, merk Oldsmobile, bestuurd door W. C. J. van der Bol. Tijdens het overbrengen van H. naar de brigade Woerden heb ik, Albert Jan van de Scheur, als de wachtmeester **Stilma** door ruiken waargenomen dat de adem van H. reikte naar het gebruik van alcoholhoudende drank.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

overwegende, dat de tenlastegelegde en bewezenverklaarde feiten zodanig wezenlijk samenhangen in causaliteit en schuld van de beklagde, dat moet worden aangenomen, dat hiermede is ten laste gelegd het feit voorzien bij artikel 26 eerste lid van de Wegenverkeerswet, strafbaar gesteld bij artikel 35 eerste lid van de Wegenverkeerswet, zodat met betrekking tot genoemd bewezenverklaarde de kwalificatie dient te luiden als nader zal worden aangegeven.

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„Als bestuurder van een motorrijtuig handelen in strijd met artikel 26 „van de Wegenverkeerswet”,

strafbaar gesteld bij artikel 35 eerste lid van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het gepleegde feit termen aanwezig acht beklagde de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen te ontzeggen;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 4 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 3 jaren en onvoorwaardelijk, ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van één jaar — Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 3 december 1969

President: Mr. Lamers; Leden: Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor **Coopmans** en Bruinier, Luitenant-Generaal b.d. Valk (plv.);

Raadsman: Majoor J. Bruning.

(*Zie* het vonnis *hiervòòr*).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz. ;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat kennelijk tengevolge van typefouten in de in het vonnis opgenomen overwegingen weergevende,

A. de door de beklaagde afgelegde verklaring „is opgenomen „17 op „18 juni 1969" in plaats van „17 op 18 juli 1969" en in plaats, van „Waarrder „Waarden";

B. het door de Koninklijke Marechaussee opgemaakte proces-verbaal, als naam van een der verbalisanten is vermeld „Albert Jan de „Scheur" in plaats van „Albert Jan van de Scheur", welke typefouten het Hof bij deze verbetert;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof overigens tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde hoofdstraf, en de daarop betrekking **hebbende** overwegingen die aan het Hof onjuist zijn voorgekomen;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders,

Overwegende, dat het Hof zich wijders verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, — met uitzondering van de artikelen 13 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a, 14b van het Wetboek van Strafrecht — en gelet op artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER **BEROEP** IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zover de aan beklaagde opgelegde hoofdstraf en de daarop betrekking **hebbende** overwegingen betreft;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van twee weken;

Handhaaft de bijkomende straf van ontzegging van de rijbevoegdheid voor de tijd van één jaar;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 11 september 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Kolonel A. P. de Bruijn en
Majoor W. J. Esseveld;
Raadsman: Mr. D. Siep.

Op het kazerneterrein met een bromfiets gereden zonder verzekering overeenkomstig de W. A. M.

*De Krijgsraad beantwoordt bevestigend de vraag of ook op het kazerneterrein motorrijtuigen verzekerd moeten zijn **aangezien** een kazerneterrein toegankelijk is voor een zeker aantal personen die gerechtigd zijn daar te komen. De Krijgsraad ziet geen grond om in de memorie van toelichting gegeven opsomming limitatief te achten.*

*De Auditeur-Militair legt deze vraag **uitdrukkelijk** aan het H. M. G. voor (zie memorie van appel) en het H. M. G. bevestigt het vonnis.*

(W.A.M. art. 30).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. S., geboren 20 september 1948, **dpl.** sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 18 juni 1969 te of in de gemeente Steenwijkerwold heeft toegelaten, dat soldaat **O.**, als bestuurder van een hem in „eigendom toebehorende bromfiets daarmede reed op enige voor het „militair verkeer openstaande wegen, gelegen binnen de Johannes Postkazerne aldaar, **zijnde** terrein, toegankelijk voor een zeker aantal personen, die het recht hebben om er te komen, en aldus dit tweewielig „motorrijtuig aan het verkeer heeft doen deelnemen zonder dat voor dit „motorrijtuig een verzekering overeenkomstig de Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen van kracht was”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer heeft verklaard:

dat hij zich op 18 juni 1969 bevond in de Johannes Postkazerne te Steenwijkerwold; dat toen de hem bekende soldaat **O.** hem, beklaagde, vroeg of hij, **O.**, even zijn, beklaagdes, bromfiets op het kazerneterrein mocht gebruiken; dat hij, beklaagde, de bedoelde, hem in eigendom toebehorende bromfiets, niet had verzekerd; dat op vermelde plaats en tijd **O.**, de bromfiets heeft meegenomen en er met **zijn**, beklaagdes, toestemming als bestuurder mee is weggereden over enige voor het militair verkeer openstaande wegen binnen genoemde kazerne;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig, voor eensluidend ge-
waarmerkt afschrift van proces-verbaal nr. P. 243/69, op ambtseid opge-
maakt en op 8 juli 1969 gedagtekend en ondertekend door Fokke Kiers,
marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, rnr. 45.09.25.193,
behorende tot de brigade van de Koninklijke Marechaussee te Steen-
wijkerwold, onder meer inhoudt als verklaring van:

A. B. O., geboren te Vorden op 9 juli 1948, van beroep wever, wonende
te **Delden**, thans als dienstplichtige in werkelijke dienst en gelegerd in de
Johannes Postkazerne te **Steenwijkerwold**:

dat hij op 18 juni 1969 als bestuurder van een bromfiets reed over de
Koerierstraat, gelegen binnen de afrastering van de Johannes Postkazerne
te Steenwijkerwold; dat hij deze bromfiets heeft gebruikt met toestemming
van soldaat J. S.; dat deze bromfiets niet was verzekerd;

Overwegende, dat het van algemene bekendheid is dat de Johannes
Postkazerne toegankelijk is voor een zeker aantal personen die het recht
hebben er te komen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van boven-
staande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan
beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande,
dat het feit is gepleegd op 18 juni 1969 te Steenwijkerwold;

Overwegende, dat bij de behandeling ter terechtzitting de vraag is
gesteld of de werking van de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motor-
rijtuigen zich ook uitstrekt tot kazerneterreinen;

Overwegende, dat de Krijgsraad deze vraag bevestigend beantwoordt,
aangezien een kazerneterrein moet worden aangemerkt als een terrein
dat toegankelijk is voor een zeker aantal personen die het recht hebben
er te komen, en de Krijgsraad geen grond ziet aan de opsomming, die
in de betreffende memorie van toelichting van zodanige terreinen gegeven
wordt, een limitatief karakter toe te kennen;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als eigenaar van een *motorrijtuig* toelaten dat het deelneemt aan het
„verkeer, zonder dat een verzekering overeenkomstig de Wet Aansprake-
„lijkheidsverzekering Motorrijtuigen van kracht is“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 30, eerste lid, van de Wet Aan-
sprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen;

Overwegende, dat de beklagde tijdens vorengenoemd verhoor voorts
heeft verklaard, dat hij destijds de motortransportonderofficier heeft
gevraagd of het nodig was dat hij de bromfiets verzekerde en dat deze
functionaris had gezegd dat het zijns inziens niet nodig was, als hij het
voertuig alleen op het kazerneterrein gebruikte; dat de raadsman ter
terechtzing naar aanleiding van deze verklaring een beroep heeft ge-
daan op afwezigheid van alle schuld bij de beklagde;

Overwegende, dat de Krijgsraad dit beroep verwerpt, aangezien de
Krijgsraad van oordeel is dat de beklagde i.c. aan de mening van de

motortransportonderofficier uiteraard wel enige, doch geen doorslaggevende betekenis mocht toekennen, temeer daar deze mening, zoals beklagde ter terechtzitting nader heeft verklaard, in toch wel zeer voorzichtige en weinig gezaghebbende bewoordingen werd gegeven;

Overwegende, dat de Krijgsraad echter wel aanleiding ziet bij de bepaling van de na te noemen straf met het vorenstaande in ernstige mate rekening te houden;

Overwegende, dat de beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 10,—, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 1 dag — *Red.*).

MEMORIE VAN APPEL

Ten aanzien van terreinen, gelegen binnen een kazerne of legerplaats heerst nog veelal de mening, dat de werking van de Wet Aansprakelijkheidsverzekering **Motorrijtuigen** zich niet tot die terreinen uitstrekt.

Mijns inziens zal, nu het verkeer met motorrijtuigen en met name particuliere motorrijtuigen op kazerneterreinen en binnen legerplaatsen nog voortdurend toeneemt met alle risico's van dien, erop kunnen en moeten worden vertrouwd, dat de daar aan het verkeer deelnemende (particuliere) motorrijtuigen overeenkomstig de wettelijke voorschriften zijn verzekerd.

Uit het thans u voorgelegde vonnis van de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem, op 11 september 1969 uitgesproken in de zaak contra J. S., moge u blijken, dat de Krijgsraad met mij van oordeel is — zulks op gronden, zoals die in desbetreffende overwegingen van het vonnis zijn vervat — dat de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen van toepassing is op kazerneterrein.

Teneinde u de mogelijkheid te schenken uw geacht oordeel hierover te geven, heb ik gemeend mij in de onderhavige zaak van hoger beroep te moeten voorzien.

Arnhem, 26 september 1969.
De Auditeur-Militair,
(w.g.)
Mr. J. H. Bekkering.

Hoog Militair Gerechtshof

(Sententie van 3 december 1969)

President: Mr. Lamers; **Leden:** Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Bruinier, en Luitenant-Generaal (b.d.) Valk (plv.);

Raadsman: Mr. J. J. H. G. M. de Pont, advocaat te 's-Gravenhage.
(zie het vonnis hiervoor).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaalin zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat namens beklagde diens raadsman ter terechtzitting van het Hof een beroep op afwezigheid van alle schuld bij beklagde heeft gedaan, daarbij aanvoerende

1. dat de verbaliserende marechaussee zelf niet zeker wist of het onverzekerd rijden op een kazerneterrein strafbaar was;

2. dat de motortransportonderofficier desgevraagd aan beklagde heeft gezegd, dat, naar hij meende, voor het rijden op het kazerneterrein geen verzekering verplicht was;

3. dat de Auditeur-Militair bij de arrondissementskrijgsraad Arnhem blijkens zijn memorie van appel de onzekerheid over de toepasselijkheid van de Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen zó groot acht, dat hij **terzake** een principieel oordeel van het Hof wilde uitlokken;

Overwegende dienaangaande, dat op de tweede grond ter terechtzitting van de Krijgsraad eveneens een beroep is gedaan en de Krijgsraad deze ten rechte heeft verworpen, met welke beslissing en de gronden die daartoe hebben geleid, het Hof zich verenigt en die overneemt;

Overwegende, dat het Hof de eerste en de derde grond eveneens verwerpt, aangezien het in dezen gestelde — wat daarvan ook zij — eerst naar voren is gekomen ná het plegen van het feit, en deze gronden derhalve niet hebben kunnen bijdragen tot een ten tijde van het plegen van het feit bij beklagde bestaande gerechtvaardigde overtuiging, dat het plegen van het feit niet strafbaar zou zijn;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof overigens tot geen **andere** beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende, dat het Hof zich **wijders** verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, met overneming der gronden.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 8 mei 1969

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel A. M. Herbrink en Luitenant-Kolonel M. P. L. van Aalst;

Raadsman: Mr. A. C. A. Falke.

Diefstal van een portemonnaie inhoudende f 300.

4 weken gevangenisstraf waarvan 2 weken voorwaardelijk.

(W.M.Sr. art. 14a, 310)

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. A. M., geboren 25 april 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . enz.

Overwegende, dat de beklaagde na wijziging is ten laste gelegd:

„dat hij op d omstreeks 28 september 1968 te Oirschot met het „oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een „portemonnaie, inhoudende een bedrag in geld groot ongeveer f 300, „althans een bedrag in geld toebehorende aan Geertruida Leonarda „Henriëtte Scholtus, althans aan een of meer anderen dan aan hem, „beklaagde,

„althans, indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling „mocht of zou kunnen volgen;

„dat hij op d omstreeks 28 september 1968 te Oirschot opzettelijk „een portemonnaie, inhoudende een bedrag in geld, groot ongeveer „f 300, althans een bedrag in geld toebehorende aan Geertruida Leo- „narda Henriëtte Scholtus, althans aan een of meer anderen dan aan „hem, beklaagde, en welke portemonnaie hij had gevonden en in elk „geval anders dan door misdrijf onder zich had, zich wederrechtelijk „heeft toegeëigend”;

Overwegende, . . enz.

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 28 september 1968 heb ik omstreeks 21.15 uur in de hal van de manschappenkantine van de legerplaats Oirschot een zwarte leren damesporternonnaie weggenomen. Ik wilde deze portemonnaie en het geld hetwelk daarin zat houden. Ik had van niemand recht of toestemming om deze portemonnaie, inhoudende ongeveer 300 gulden, die naar mij later bleek toebehoorde aan Geertruida Leonarda Henriëtte Scholtus, weg te nemen en mij toe te eigenen. Toen ik die portemonnaie wegnam behoorde hij mij, naar ik wist, niet toe;

Overwegende, dat heit ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. P. 232/68, opgemaakt en gesloten te Eindhoven op 22 decem-

ber 1968 door Hendrik Bosch, wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de Brigade Welschap, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Geertruida Leonarda Henriëtte Scholtus:

Op 28 september 1968 omstreeks 19.20 uur ben ik naar de manschappenkantine op de legerplaats Oirschot gegaan ik had toen mijn zwart lederen portemonnaie, onder andere inhoudende een geldsbedrag van driehonderd gulden, bij mij. Omstreeks 21.15 uur die dag heb ik voormelde manschappenkantine weer verlaten. Even later ontdekte ik dat ik voormelde portemonnaie miste. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven die portemonnaie weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„Dat hij op 28 september 1968 te Oirschot met het oogmerk van „wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een portemonnaie, „inhoudende een bedrag in geld groot ongeveer f 300, toebehorende „aan Geertruida Leonarda Henriëtte Scholtus“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als

„diefstal“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

overwegende, dat — na ten aanzien van het primair ten laste gelegde veroordeling zal volgen — een onderzoek naar het subsidiair ten laste gelegde achterwege kan blijven;

Overwegende, dat het militaire belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 4 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar — Red.).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 8 mei 1969

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel A. M. Herbrink en Luitenant-Kolonel M. P. L. van Aalst;

Raadsman: Kapitein T. J. M. de Vreeze.

Als sergeant, getuige zijnde van een door een soldaat gepleegde diefstal van een portemonnaie inhoudende f 300, opzettelijk toegelaten dat die mindere dat misdrijf pleegde en vervolgens een bedrag van f 125, uit die portemonnaie afkomstig, van die soldaat ten geschenke aangenomen.

4 Weken gevangenisstraf waarvan 2 voorwaardelijk en voorts voorwaardelijk ontslag uit de militaire dienst.

(W. M. Sr, art. 13-15, 143; W. Sr. art. 310, 416).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. A., geboren 5 september 1946, sergeant, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 28 september 1968 te Oirschot, terwijl hij als sergeant in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht, opzettelijk heeft toegelaten, dat zijn mindere, de soldaat H. A. M. diefstal of verduistering heeft gepleegd van een portemonnaie, inhoudende een geldsbedrag van f 300, althans toen aldaar getuige zijnde van bovenvermelde door genoemde mindere gepleegde diefstal of verduistering, opzettelijk heeft nagelaten tegen de dader de door het belang der zaak gevorderde maatregelen van geweld naar vermogen aan te wenden,

„2. dat hij op of omstreeks 28 september 1968 te Oirschot opzettelijk een bedrag in geld, groot f 125 dat, zoals hij wist, althans begreep door diefstal, althans enig ander misdrijf, was verkregen, als geschenk heeft aangenomen”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

op 28 september 1968, omstreeks 21.15 uur, zag ik dat de soldaat M. in de hal van de manschappenkantine van de legerplaats Oirschot te Oirschot een zwarte lederen portemonnaie wegnam en bij zich stak. Ik was toen als sergeant in werkelijke militaire dienst bij de Koninklijke Landmacht. Toen ik zag dat voormelde M. die portemonnaie wegnam wist ik dat die portemonnaie noch aan hem noch aan mij toebehoorde en dat hij geen recht of toestemming had om die portemonnaie weg te nemen en zich toe te eigenen. Ik heb toen toegelaten dat voormelde M.

die portemonnaie stal. Even later heb ik van M. op voormelde legerplaats f 125,- gekregen, welk geld zich bevond in de door M. gestolen portemonnaie;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. P. 232-68, opgemaakt en gesloten te Eindhoven op 22 december 1968 door Hendrik Bosch, wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de Brigade Welschap, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van H. A. M.:

Op 28 september 1968, omstreeks 21.15 uur, heb ik in de hal van de manschappenkantine van de legerplaats Oirschot te Oirschot een zwarte lederen damesportemonnaie weggenomen en mij toegeëigend. Ik had van niemand recht of toestemming om die portemonnaie weg te nemen en mij toe te eigenen. Toen ik deze portemonnaie als vermeld stal was de sergeant A. daar bij, hij heeft toen echter geenszins daartegen geprotesteerd. Ik zag even later dat in de portemonnaie ongeveer f 300 zat, waarvan ik toen f 125 aan voormelde sergeant heb gegeven;

als verklaring van Geertruida Leonarda Henriëtte Scholtus:

Op 28 september 1968 ben ik in de avonduren op de legerplaats Oirschot geweest. Toen ik te omstreeks 21.15 uur de legerplaats wilde verlaten ontdekte ik dat ik mijn zwarte lederen portemonnaie miste. Er zat meer dan f 300 in die portemonnaie. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven om die portemonnaie weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde sub. 1 en 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat hij op 28 september 1968 te Oirschot, terwijl hij als sergeant „in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht, „opzettelijk heeft toegelaten dat zijn mindere, de soldaat H. A. M., „diefstal heeft gepleegd van een portemonnaie, inhoudende een gelds- „bedrag van f 300;

„2. dat hij op 28 september 1968 te Oirschot opzettelijk een bedrag „in geld groot f 125, dat, zoals hij wist door diefstal was verkregen, als „geschenk heeft aangenomen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet warden gekwalificeerd als:

1. „als militair opzettelijk toelaten dat een mindere een misdrijf pleegt”,

2. „heling”;

1. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 143 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 416, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten **of** omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in **overeenstem-**ming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklagde op grond van de begane misdrijven ongeschikt acht in de militaire stand te blijven dienen doch niet zodanig, dat hij **voor** goed van **dienst** bij de gewapende macht behoort te worden **uitgesloten**, echter **voorwaardelijk** met een proeftijd van twee jaar;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: **veroordeling** tot een gevangenisstraf voor de duur van 4 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar en voorts ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar — **Red.**).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 5 juni 1969

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonel H. W. C. Ligtvoet en Luitenant Kolonel E. P. H. v.d. Leur.

Opzettelijke ongehoorzaamheid aan het bevel om bedden, die hij 5-hoog had opgestapeld, af te breken; vervolgens demonstratief zijn bril afgezet en zijn meerdere een duw gegeven om hem tot vechten uit te dagen.

Opzettelijke ongehoorzaamheid en feitelijke insubordinatie.

(W. M. Sr. art. 114, 117, 124).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G. J. H. L., geboren 27 december 1948, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Land-„macht, althans als militair in de zin der wet, **op** of omstreeks 6 maart „1969 te 's-Hertogenbosch, in **elk** geval in Nederland,

„1e. opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het hem door „zijn meerdere de sergeant Rietveld gegeven dienstbevel de stapelbedden die hij met enige andere militairen ongeveer 5 hoog had opgestapeld wederom af te breken,

„2e. opzettelijk, demonstratief zijn bril afzettend als wilde hij vechten, de sergeant Rietveld met zijn handen een duw heeft gegeven”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 6 maart 1969, terwijl ik als soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht, bevond ik mij omstreeks 22.30 uur in de Isabellakazerne te 's-Hertogenbosch. Met enige andere militairen had ik een aantal stapelbedden ongeveer vijf hoog opgestapeld. De sergeant Rietveld had mij even tevoren opdracht gegeven met de anderen die stapelbedden voor 22.30 uur wederom af te breken. Wij spraken echter af dat niet te doen. Toen die sergeant dan ook om 22.30 uur terugkwam stonden die bedden nog steeds vijf hoog opgestapeld. Aldus heb ik nagelaten aan het bevel van die sergeant te gehoorzamen. Terwijl ik al in bed lag, richtte de sergeant zich toen tot mij. Ik kwam mijn bed uit, zette mijn bril af en gaf die sergeant met een hand een duw, met de bedoeling hem uit te dagen mij terug te duwen. Dan was ik zeer zeker gaan vechten;

Overwegende, dat Pieter Rietveld, oud 21 jaar, van beroep laboratoriumassistent, wonende te Haarlem, door de Officier-Commissaris als getuige gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 6 maart 1969, te omstreeks 22.00 uur, zag ik als sergeant van de dag, in een legeringskamer van de Isabellakazerne te 's-Hertogenbosch, dat de soldaat L. met nog enige anderen doende waren een aantal bedden op elkaar te stapelen. Ik heb toen onder meer aan de soldaat L. opdracht gegeven die bedden wederom af te breken en gezegd dat die bedden te 22.30 uur weer moesten staan zoals ze altijd stonden. Toen ik te 22.30 uur weer op die kamer kwam zag ik dat die bedden vijf hoog stonden. L. lag toen in bed. Ik richtte me toen tot hem. Hij kwam zijn bed uit en kwam naar mij toe. Hij zei: „Donder nu van de kamer af”, waarbij hij demonstratief zijn bril afzette en mij een duw gaf. Hij deed dit alsof hij met mij wilde vechten;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde in de aanhef, sub 1e en 2e is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „althans als „militair in de zin des wet”, „of omstreeks” en „in elk geval in „Nederland,” in de aanhef;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd

als:

1. „*opzettelijke ongehoorzaamheid*”;

2. „*feitelijke insubordinatie*”;

1e. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2e. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 117, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 4 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van een jaar — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 5 juli 1969

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel H. W. C. Ligvoet en Luitenant-Kolonel E. P. H. v.d. Leur;

Raadsman: Kapitein-arts K. de Wind.

Als soldaat niet voldaan aan de schriftelijke opdracht, hem door een marechaussee der 2e klasse gegeven, om onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te keren doch in stede daarvan eerst ongeveer 73 uur later teruggekeerd.

(W.M.Sr. art. 114).

DE ARRONDISEMENTS KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. M., geboren 11 augustus 1948, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . . enz.;

overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 5 maart 1969, in de gemeente Rotterdam,

„althans in Nederland, terwijl hij als dienstplichtigsoldaat in werkelijke „militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht, nadat zijn „militaire meerdere, de marechaussee der 2e klasse J. J. van den Enden „hem, beklaagde, om ongeveer 15.30 uur schriftelijk opdracht had „gegeven onmiddellijk naar zijn (beklaagdes) onderdeel terug te keren, „heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten aan deze opdracht „te gehoorzamen en niet onmiddellijk, doch eerst omstreeks 23.00 uur „naar zijn onderdeel is teruggekeerd“;

Overwegende: . . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 5 maart 1969, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht, gaf mijn militaire meerdere, de marechaussee der 2e klasse J. J. van den Enden, mij te 15.30 uur in mijn woning te Rotterdam schriftelijk opdracht onmiddellijk naar mijn onderdeel te Eindhoven terug te keren. Ik heb toen welbewust nagelaten aan die opdracht te **voldoen** en ben dan ook niet onmiddellijk naar mijn onderdeel teruggekeerd. Eerst te 23.00 uur die dag ben ik naar mijn onderdeel teruggereisd;

Overwegende, dat de aan beklaagde vertoonde en voorgehouden lastgeving, opgemaakt door de marechaussee der 2e klasse J. J. van den Enden, behorende tot de Brigade Koninklijke Marechaussee Rotterdam, te Rotterdam op 5 maart 1969, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van relatant:

dat hij te Rotterdam, op 5 maart 1969, te 15.30 uur, de dienstplichtig soldaat A. M. heeft gelast onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te keren;

Overwegende, dat **voornoemde** Justitiële Verkiaring onder meer zakelijk inhoudt:

De soldaat A. M. heeft zich op 6 maart 1969 te 00.45 uur teruggemeld;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — **wordende** genoemde Lastgeving en Justitiële Verklaring slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks“, „**althans** in „Nederland“ en „heeft geweigerd, althans“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongehoorzaamheid“)

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen

beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan **hiervoor** als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, **zijnde** van **geen** feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzat tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 1 maand, voorwaardelijk, ~~met~~ een proeftijd van 1 jaar — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 2 december 1969

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel L. Keijser en Luitenant-Kolonel Mr. B. B. Klooster;

Raadsman: Majoor J. W. Hoxel.

Ten laste gelegd: diefstal van een bromfiets tezamen en in vereniging (waarna beklagde achterop die bromfiets meegereden is).

Vrijspraak omdat het tenlastegelegde niet bewezen is. Echter is bij het onderzoek een met het tenlastegelegde samenhangend krijgstuchtelijk vergrijp gebleken, hetwelk door de Krijgsraad gestraft wordt.

(W. K. art 58; W.Sr. art. 311).

ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen F. L. , geboren 3 juni 1949, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 1 juli 1969 te Arnhem tezamen en in vereniging met J. F. S. M. D., met het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening heeft weggenomen een bromfiets, merk Solex, toebehorende aan Karin Fieke Dekema, althans aan een of meer anderen dan aan „hem, beklagde of zijn mededader“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklagde het hem tenlastegelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat de Krijgsraad bij het onderzoek van de zaak bevonden heeft, dat beklagde zich aan een met de zaak samenhangend krijgstuuchtelijk vergrijp, als bedoeld in artikel 2, sub 1e, van de Wet op de Krijgstucht, heeft schuldig gemaakt, hieruit bestaande dat hij, nadat voormelde D. en hij waren uit geweest met 2 meisjes en deze meisjes hadden thuisgebracht naar een meisjespensionaat alwaar die meisjes verbleven, toen D. in de garage van dat pensionaat een bromfiets had gestolen, teneinde snel naar het onderdeel te kunnen terugkeren om op tijd aanwezig te zijn voor het avondappel, bij D. op die bromfiets is mee-gereden;

Overwegende, dat de Krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderend officier;

(Volgt: verklaring dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd en vrijspraak; bevinding dat de zaak een krijgstuuchtelijk vergrijp als bedoeld in artikel 2 sub 1e van de Wet op de Krijgstucht opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan; handelende als ware de Krijgsraad de Commanderend Officier: bestraffing van de beklagde met veertien dagen verzwaard arrest, terzake van:

„Als passagier met een door een andere militair gestolen bromfiets „meegereden teneinde op tijd voor het avondappel op zijn onderdeel „aanwezig te zijn" — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 4 december 1969

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels H. W. C. Ligetvoet en J. A. Broekerna;

Raadman: Kapitein P. E. de Rooij.

„*Afpersing*”; *onder bedreiging met een pistoolmitrailleur de eigenaar van een Chinees Restaurant opgedragen het aanwezige geld aan hem af te geven.*

15 Weken gevangenisstraf met aftrek van ondergaan voorarrest à 96 dagen en terbeschikkingstelling van de regering.

(W.M.Sr. art. 48; W.Sr. art. 21, 37 en 37a).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen F. M., geboren 27 oktober 1925, korporaal 1e klasse, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij tezamen en in vereniging met F. D., althans alleen, in de nacht

„van 30 op 31 augustus 1969 te Breda, met het oogmerk zich en/of ge-
„noemde D. wederrechtelijk te bevoordelen, door geweld of bedreiging
„met geweld Mon Ou Yan heeft gedwongen tot afgifte van een bedrag in
„geld, groot f 3980,— en 1000 Belgische Francs, althans een bedrag in
„geld, geheel of ten dele toebehorende aan genoemde Mon Ou Yan,
„althans aan een of meer anderen dan aan hem, beklaagde, of zijn mede-
„dader, hebbende hij, beklaagde, toen aldaar in onderling en vooraf-
„gaand overleg met genoemde D. en met gemeld oogmerk, nadat ge-
„noemde D. hem, beklaagde, had ingelicht omtrent het feit, dat genoemde
„Mon Ou Yan des nachts, na sluitingstijd van het door hem geëxploi-
„teerde Chinees Restaurant „Asia”, gewoon was bij het buffet in dat
„restaurant het ontvangen geld te tellen, en nadat genoemde D. hem,
„beklaagde, met een door hem, D., bestuurde auto tot kort bij genoemd
„restaurant had gebracht, te ± 0.45 uur dat restaurant betreden en zich
„begeven naar genoemde Mon Ou Yan, die bij het buffet doende was
„met geld, en vervolgens, een pistoolmitrailleur dreigend op genoemde
„Mon Ou Yan richtend, en hem dreigend toevoegend de woorden: „Dat
„„„geld in de tas en vlug wat”, althans woorden van dezelfde strekking en
„betekenis, deze heeft gedwongen een bedrag in geld als voormeld,
„geheel of ten dele toebehorende aan genoemde Mon Ou Yan, althans
„aan een of meer anderen dan aan hem beklaagde, of zijn mededader,
„te deponeren in een tas, welke hij, beklaagde, genoemde Mon Ou Yan
„geopend voorhield, waarna hij met medeneming van dat geld is wegge-
„reden in een voor hem met draaiende motor in de naaste omgeving
„van dat restaurant gereed gehouden en door D. voornoemd, bestuurde
„auto” ;

Overwegende: . . . enz.;

overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft
verklaard:

Ik kan mij herinneren dat F. B. eens tegen mij gezegd heeft dat Mon
Ou Yan, eigenaar van het Chinees Restaurant „Asia” aan de Grote Markt
te Breda, gewoon was om middernacht in dat restaurant geld te tellen. Ik
ben vervolgens in de nacht van 30 op 31 augustus 1969 met het voornemen
om voormelde Yan te gaan beroven naar Breda gegaan. Ik liet mij door
D. tot kort bij dat restaurant brengen met een door D. bestuurde auto.
Ik ben toen dat restaurant binnengegaan en ik ben toen gegaan naar Yan
die aldaar met geld doende was. Ik heb een pistoolmitrailleur op Yan
gericht en toen gezegd tegen hem, dat ik dat geld moest hebben. Yan
heeft dat geld in een door mij daartoe meegebrachte tas gedeponereerd,
welke tas ik aan Yan voorhield. Ik heb daarna snel dat restaurant ver-
laten en ik ben toen snel weggereden in een door D. bestuurde auto, die
vlak bij dat restaurant met een draaiende motor op mij was blijven
wachten.

Overwegende, dat Erik Rothé, 29 jaar, van beroep kelner, wonende te

Bergen op Zoom, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 31 augustus 1969 bevond ik mij te omstreeks 00.45 uur tezamen met mijn werkgever de heer Yan in de ruimte bij het buffet van het Chinees Restaurant „Asia”, gelegen aan de Grote Markt 45 te Breda. Wij zaten samen aan een tafeltje voor het buffet. Omstreeks dat tijdstip was de opbrengst van die dag zojuist geteld en het lag in stapeltjes van f 100,—, f 25,— e.d. op tafel. Hoe groot het bedrag was, dat daar op tafel lag, kan ik mij niet precies herinneren, maar het was omstreeks f 4000,— en verder lag er aan Belgische bankbiljetten een bedrag van BF 1000. Op een gegeven moment hoorde ik geluid en ik hoorde de heer Yan roepen „De „zaak is gesloten”. Onmiddellijk daarna zag ik een manspersoon op ongeveer twee meter van ons verwijderd ia de zaak staan. Ik zag dat hij uit een tas, die hij in zijn linkerarm droeg, een pistoolmitrailleur merk UZI haalde, nadat hij die tas eerst geopend had. Ik zag vervolgens dat hij die UZI op de heer Yan richtte en naast de heer Yan ging staan en op dreigende wijze tegen hem zei: „Dat geld in die tas en vlug wat”. Die UZI had hij in zijn rechterhand en de tas in zijn linkerhand. De heer Yan heeft het geld dat op tafel lag eigenhandig in de tas gedaan, die de overvaller open hield. Daarna is de overvaller met grote stappen de zaak uitgelopen. Ik ben hem achterna gegaan. Ik zag dat die man liep naar een auto, merk Simca, die buiten geparkeerd stond en ik zag hem daarin instappen. De plaats waar de auto stond was naar schatting 100 meter van restaurant Asia verwijderd. Later ben ik met die man geconfronteerd en ik herkende de man als de man, die de overval had gepleegd. Die man bleek mij te zijn de korporaal 1e klasse F. M. van de Koninklijke Luchtmacht.

Overwegende, dat Mon Ou Yan, oud 41 jaar, van beroep restauranthouder, wonende te Breda, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 31 augustus 1969 bevond ik mij te omstreeks 0.45 uur aan een tafeltje nabij het buffet in mijn restaurant, het Chinees-Indisch restaurant „Asia” aan de Grote Markt 45 te Breda. Ik zat aan het tafeltje en bij mij aan het tafeltje zat mijn ober-kelner Erik Rothé. Op het tafeltje lag het geld, dat die dag was gebeurd. Dat geld lag gesorteerd op tafel in bankbiljetten van f 100,— f 25,— e.d. en ik had het samen met Rothé geteld. Op dat tafeltje lagen 26 bankbiljetten van f 100,—, 51 bankbiljetten van f 25,—, 10 bankbiljetten van f 10,—, 1 bankbiljet van f 5,—, in totaal een bedrag van f 3980,— en voorts nog BF 1000 bestaande uit bankpapier. Omstreeks dat tijdstip waren wij juist klaar met het tellen en het ordenen van het geld. Vanaf de plaats waar ik zat, had ik uitzicht op de toegangsdeur aan de zijde van de Grote Markt via de gang in mijn zaak. Toen ik juist klaar was met het tellen van het geld, zag ik een mij onbekende persoon door de toegangsdeur aan de Grote Markt mijn

zaak binnenkomen. Hij kwam met grote stappen in mijn richting en ik zei tegen hem: „De zaak is gesloten”. Die man had een witte motorhelm op en een motorbril voor de ogen. Die man liep echter door en hij bleef ongeveer twee meter van mij verwijderd staan. Uit een tas die hij onder zijn linkerarm droeg zag ik, dat hij een machinepistool tevoorschijn haalde. Hij kwam naar mij toe met dat machinepistool dreigend op mij gericht. Daar bij mij staande zei hij op een gedempte maar dreigende toon in het Nederlands: „Dat geld in de tas en vlug wat”. Ik schrok enorm en ik dacht, dat die man mij zou doodschieten als ik dat geld niet in die tas zou doen. Terwijl hij dat zei, had hij die pistoolmitrailleur in zijn rechterhand en had hij die tas geopend voor mij in zijn linkerhand. Ik heb toen dat geld, daartoe gedwongen door bovengenoemde handelingen, gedeponereerd in die tas. Daarna is die man met grote stappen de zaak uitgelopen. Dat geld was geheel mijn eigendom.

overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. P. 109/69, opgemaakt en gesloten te Breda op 10 september 1969 door Machiel van den Berg, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, en Frederik Johan Laban, wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, beiden behorende tot de brigade Breda, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van F. D.:

Vanaf augustus 1968 tot februari 1969 heb ik eerst als kelner en later als buffetbediende gewerkt in het Chinees Restaurant „Asia” op de Grote Markt te Breda. Tussen februari 1969 en augustus 1969 heb ik aan mijn oom F. M. gezegd dat de restauranthouder Yan van het Chinees Restaurant „Asia” 's-nachts na sluitingstijd altijd de opbrengst van die dag telde in dat restaurant. Op de avond van 30 augustus 1969 lag ik thuis in bed. Omstreeks 20.00 uur was er telefoon voor mij. Het was mijn oom F. Hij vroeg mij of ik die avond even langs wilde komen. Van mijn vader kreeg ik toestemming om met diens auto naar mijn oom F. in Breda te rijden voor het afleggen van een bezoek. Ik kwam tussen 22.30 en 22.45 uur bij mijn oom thuis aan. Ik ging naar hem toe en hij zei: „We gaan „naar „Asia”.” Ik begreep daaruit dat wij mijnheer Yan gingen beroven. Oom zei ook: „Ik neem een wapen mee voor de overval”. Ik reed vervolgens in de auto van mijn vader naar de Grote Markt te Breda en onderweg bespraken wij hoe wij de beroving in „Asia” zouden uitvoeren. Ik zou de door mij bestuurde auto parkeren in de parkeervakken op de Grote Markt. Als het licht in „Asia” zou uitgaan zou oom uitstappen en daar binnen gaan. Wanneer oom met de buit naar buiten kwam, zou ik langzaam in de richting van de Veemarktstraat rijden. Toen wij op de Grote Markt aankwamen, brandde de verlichting in „Asia” nog. Ik parkeerde zoals afgesproken was de auto op enige afstand van „Asia”. Wij wachtten een poosje in de auto en zagen toen het licht in „Asia” uitgaan. Oom zette de motorhelm op, stapte uit, nam de tas onder de

arm en zei tegen mij: „Motor laten draaien“. Ik zag dat hij hierna naar „Asia“ liep. Toen hij na ongeveer 5 minuten weer buiten kwam, ging ik met de auto langzaam rijden in de richting Veemarktstraat. Ter hoogte van het restaurant „Atlanta“ had oom mij ingehaald, stapte in en gooide de motorhelm achter in, waarna ik snel wegreed.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij in de nacht van 30 op 31 augustus 1969 te Breda met het oogmerk zich wederrechtelijk te bevoordelen door geweld of bedreiging met geweld Mon Ou Yan heeft gedwongen tot afgifte van een bedrag in geld, groot f 3980,— en 1000 Belgische Francs, geheel toebehorende aan genoemde Mon Ou Yan, hebbende hij, beklaagde, toen aldaar in onderling en voorafgaand overleg met F. D. en met gemeld oogmerk, nadat genoemde D. hem, beklaagde, had ingelicht omtrent het feit, dat genoemde Mon Ou Yan des nachts, na sluitingstijd van het door hem geëxploiteerde Chinees Restaurant „Asia“, gewoon was bij het buffet in dat restaurant het ontvangen geld te tellen en nadat genoemde D. hem, beklaagde, met een door hem, D., bestuurde auto tot kort bij genoemd restaurant had gebracht, te f 0.45 uur dat restaurant betreden en zich begeven naar genoemde Mon Ou Yan, die bij het buffet doende was met geld, en vervolgens, een pistoolmitrailleur dreigend op genoemde Mon Ou Yan richtend en hem dreigend toevoegend de woorden: „Dat geld in de tas en vlug wat“, deze heeft gedwongen een bedrag in geld als voormeld, geheel toebehorende aan genoemde Mon Ou Yan, te deponeren in een tas, welke hij, beklaagde, genoemde Mon Ou Yan geopend voorhield, waarna hij met medeneming van dat geld is weggereden in een voor hem met draaiende motor in de naaste omgeving van dat restaurant gereed gehouden en door D., voornoemd, bestuurde „auto“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „afpersing“,

Voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 317 eerste lid van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders, waarbij de Krijgsraad rekening houdt met het zich bij de processtukken bevindende

psychiatrisch rapport nr. P.K. 129/69 d.d. 30 oktober 1969, opgemaakt door de majoor-arts D. Mulder, zenuwarts, waarvan de conclusie luidt:

dat onderzochte lijdende is en tijdens het plegen van het delict lijdende was aan een praepsychotische toestand in de zin van een paranoïde schizofrenie, c.q. een paranoïd-hallucinatoir syndroom; dat bij onderzochte het delict plaats vond in de verwerking van en als exponent van vooral de sensitieve en paranoïde componenten van dit beeld, bij weliswaar een niet aantoonbaar gedaald bewustzijn, maar wel binnen een onder invloed daarvan afgekapseld wilsbereik en in een toestand van een sterke bewustzijnsvernauwing, uit welke conclusie de Krijgsraad afleidt dat beklagde ten tijde van het plegen van het hem tenlastegelegde delict in een zeer sterke mate verminderd toerekeningsvatbaar was;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is dat het belang der openbare orde bepaaldelijk bevordert, dat beklagde ter beschikking van de Regering zal worden gesteld, teneinde van Harentwege te worden verpleegd;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 15 weken en bevel dat beklagde ter beschikking van de Regering zal worden gesteld, teneinde van Harentwege te worden verpleegd; met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht; handhaving van het bestaande arrest — *Red.*).

NASCHRIFT

(1) *Ik verneem dat de in de tenlastelegging en bewezenverklaring bedoelde F. D. soldaat was. Het is niet duidelijk waarom de tenlastelegging deze hoedanigheid niet heeft vermeld; daardoor werd de Krijgsraad de weg naar artikel 48 W.M.Sr. afgesneden.*

(2) *De beklagde, die onvoorwaardelijk ter beschikking van de regering werd gesteld, is niet ontslagen. Ten tijde van de berechting was hij nog in actieve dienst en bevond hij zich in voorarrest bij het Depot van Discipline. Na de uitspraak duurde het arrest voort.*

(3) *De hoofdstraf werd in het vonnis uitgedrukt als „15 weken”, zijnde 105 dagen, gevangenisstraf. Volgens artikel 21 W.Sr. dient de duur van de tijdelijke vrijheidsstraffen in het vonnis te worden aangewezen in dagen, weken, maanden en jaren. Ingeval van oplegging van gevangenisstraf voor de duur van 105 dagen (15 weken) zou de aanduiding „3 maanden, 2 weken „en 1 dag” beter bij het systeem van artikel 21 passen.*

W. H. V.

Mobiele Krijgsraad Luchtmacht

Vonnis van 3 september 1969

President: Mr. Y. E. Kloots; *Leden:* Kolonel J. M. J. Kort en Luitenant-Kolonel J. van Nieuwenhuijsen;

Als sergeant in dienstbetrekking in Duitsland als bestuurder gereden met een auto, niet voorzien van kentekenplaten (artikel 167 W.M.Sr.); voorts met die auto gereden met valse (Nederlandse) kentekenplaten (artikel 168 W.M.Sr.) en terwijl voor deze auto geen „Pflicht-„versicherung“ van kracht was (artikel 168 W.M.Sr.).

(W.M.Sr. art. 4, 5a, 167, 168; R.L. art. 179; W.V.W. art. 29).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD LUCHTMACHT

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R. S., geboren 31 mei 1944, sergeant, beklaagde, niet verschenen overeenkomstig het bepaalde in artikel 179 van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij te Schöppingen (Bondsrepubliek Duitsland), terwijl hij als „sergeant der 1e klasse in werkelijke militaire dienst was bij de Ko-„ninklijke Luchtmacht en zich in militaire dienstbetrekking in de „Bondsrepubliek Duitsland bevond:

„1. in of omstreeks februari 1969 in strijd met het bepaalde in de „§§ 1 en 23 van het **Strassenverkehrsgesetz**, als bestuurder van een „vierwielig motorrijtuig, merk NSU-Prinz, daarmede heeft gereden over „een **d** meer voor het openbaar verkeer openstaande wegen, terwijl dat „motorrijtuig niet door de bevoegde Duitse overheid tot het verkeer „toegelaten was, hebbende hij, beklaagde, toen aldaar aldus handelende „als gebruiker van een voor het openbaar verkeer openstaande weg de „door of vanwege het bevoegd gezag met betrekking tot het verkeer „gegeven regels en/of aanwijzingen niet in acht genomen,

„2. in of omstreeks de maanden januari of februari 1969 opzettelijk „wederrechtelijk in strijd met het bepaalde in § 25 van het **Strassenver-„kehrsgesetz** een vierwielig motorrijtuig, merk **NSU-Prinz**, waarvoor „ambtshalve een kenteken niet uitgegeven of toegelaten was, van niet „bij dat motorrijtuig behorende kentekenplaten met het Nederlandse „kentekennummer **BT-09-24** heeft voorzien, en aldus heeft voorzien „van een teken, dat aangezien kon worden voor een ambtshalve opge-„geven kenteken,

„3. in of omstreeks februari 1969, in strijd met het bepaalde in het

„Pflichtversicherungsgesetz, opzettelijk, althans **hoogst** nalatig, als houder van een vierwielig motorrijtuig met een regelmatige standplaats in de Bondsrepubliek Duitsland, dat motorrijtuig heeft bestuurd op een of meer voor het openbaar verkeer openstaande wegen, terwijl voor dat **motorrijtuig** niet de ingevolge § 1 van genoemd **Gesetz** vereiste „verzekering was afgesloten“;

Overwegende: . . . . enz.;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde **ambtsedig** procesverbaal ar. P. 39/69, opgemaakt en gesloten te Schöppingen op 1 mei 1969 door Leopoldus Franciscus Rietveldt, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, behorende tot de Brigade Schöppingen, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van R. S.:

In de maanden januari en februari 1969 was ik als sergeant der eerste klasse in werkelijke militaire dienst bij de Koninklijke Luchtmacht en bevond ik mij in militaire dienstbetrekking in de Bondsrepubliek Duitsland. Op 20 januari 1969 kocht ik een auto, merk NSU, type Prinz 4. Ik kocht deze auto in West-Duitsland en ik wist dat deze auto blijkens de daarbij behorende „**Kraftfahrzeugbrief**“ tot het Duitse wagenpark behoorde. Ik wist dat die auto echter niet was toegelaten voor gebruik op de openbare wegen in de Bondsrepubliek Duitsland en dan ook geen kenteken had. Enige dagen nadat ik deze auto gekocht had, heb ik te Schöppingen in de Bondsrepubliek Duitsland, omdat die auto geen kentekenplaten had, op deze auto twee kentekenplaten met het Nederlandse kentekennummer BT 09-24 aangebracht. In de loop van de maand februari 1969 heb ik als bestuurder van deze auto gereden over meerdere voor het openbaar verkeer openstaande wegen te Schöppingen in de Bondsrepubliek Duitsland. Toen en aldaar **rijdend** was die auto niet verzekerd;

als verklaring van Gerard Donkervoort:

Op 28 februari 1969 heb ik gezien dat R. S., als bestuurder van een auto, merk NSU, type Prinz 4, daarmee reed over enige openbare wegen te Schöppingen in de Bondsrepubliek Duitsland. Ik zag op de bij die NSU behorende „**Kraftfahrzeugbrief**“ dat die NSU tot het Duitse wagenpark hoorde en dat er desondanks Nederlandse kentekenplaten met het nummer BT 09-24 op gemonteerd waren. Ook was die auto toen niet verzekerd;

als relaas van verbalisant:

Bij ingewonnen informatie bij het **Strassenverkehrsamt, Kreis Steinfurt**, te Burgsteinfurt in de Bondsrepubliek Duitsland is mij gebleken dat het motorrijtuig, merk NSU, type Prinz, voorzien van het kenteken BT 09-24, waarbij de „**Kraftfahrzeugbrief**“ 25573965 behoort op 22 november 1968 aldaar was afgemeld en het derhalve sindsdien niet meer was toegelaten om op de openbare wegen daarmee te rijden

en dat derhalve voor dat motorrijtuig geen Westduits kenteken was afgegeven;

Overwegende, dat § 1 van de Strassenverkehrsgesetz van de Bondsrepubliek Duitsland onder meer zakelijk inhoudt dat motorrijtuigen die op de voor het openbaar verkeer openstaande wegen gebruikt worden door de daartoe bevoegde overheid tot het verkeer moeten zijn toegelaten;

Overwegende, dat § 18 van de Strassenverkehrszulassungsordnung van de Bondsrepubliek Duitsland onder meer zakelijk inhoudt dat motorrijtuigen met een door hun bouwwijze hogere maximumsnelheid dan 6 kilometer per uur slechts op de voor het openbaar verkeer openstaande wegen gebruikt mogen worden wanneer zij door afgifte van een verlof tot ingebruikneming en door afgifte van een ambtelijk kenteken voor motorrijtuigen door de bestuurlijke overheid tot het verkeer zijn toegelaten;

Overwegende, dat § 23 van voormelde Strassenverkehrsgesetz onder meer zakelijk inhoudt dat hij die een motorrijtuig bestuurt op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, terwijl dat motorrijtuig niet door de daartoe bevoegde overheid tot het verkeer is toegelaten, wordt gestraft met een geldboete van ten hoogste 10.000,- DM of met een gevangenisstraf van ten hoogste 2 maanden;

Overwegende, dat § 25 van voormelde Strassenverkehrsgesetz onder meer zakelijk inhoudt dat degene die opzettelijk wederrechtelijk een motorrijtuig van een ander dan het ambtelijk voor dat motorrijtuig afgegeven kenteken voorziet, wordt gestraft met een geldboete af met een gevangenisstraf van ten hoogste 3 maanden;

Overwegende, dat § 1 van het Westduitse Gesetz über die Pflichtversicherung für Kraftfahrzeuge onder meer zakelijk inhoudt dat de houder van een motorrijtuig met regelmatige verblijfplaats binnen de Bondsrepubliek verplicht is een verzekering ter dekking van de door het gebruik van dat motorrijtuig veroorzaakte letsels en schade af te sluiten als het motorrijtuig op de voor het openbaar verkeer openstaande weg gebruikt wordt;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde sub 1, 2 en 3 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij te Schöppingen (Bondsrepubliek Duitsland), terwijl hij als „sergeant der 1e klasse in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en zich in militaire dienstbetrekking in de Bondsrepubliek Duitsland bevond:

„1. in februari 1969 in strijd met het bepaalde in de §§ 1 en 23 van „het Strassenverkehrsgesetz, als bestuurder van een vierwielig motorrij-

„tuig, merk NSU-Prinz, daarmede heeft gereden over meerdere voor
„het openbaar verkeer openstaande wegen, terwijl dat motorrijtuig niet
„door de bevoegde Duitse overheid tot het verkeer toegelaten was, heb-
„bende hij beklaagde toen aldaar aldus handelende als gebruiker van
„een voor het openbaar verkeer openstaande weg de door het bevoegd
„gezag met betrekking tot het verkeer gegeven regels niet in acht ge-
„nomen,

„2. in de maand januari d februari 1969 opzettelijk wederrechtelijk
„in strijd met het bepaalde in § 25 van het Strassenverkehrsgesetz een
„vierwielig motorrijtuig, merk NSU-Prinz, waarvoor ambtshalve een
„kenteken niet uitgegeven of toegelaten was, van niet bij dat motorrij-
„tuig behorende kentekenplaten met het Nederlandse kentekennummer
„BT-09-24 heeft voorzien, en aldus heeft voorzien van een teken, dat
„aangezien kon worden voor een ambtshalve opgegeven kenteken,

„3. in februari 1969, in strijd met het bepaalde in het Pflichtversi-
„cherungsgesetz, opzettelijk als houder van een vierwielig motorrijtuig
„met een regelmatige standplaats in de Bondsrepubliek Duitsland, dat
„motorrijtuig heeft bestuurd op meerdere voor het openbaar verkeer
„openstaande wegen, terwijl voor dat motorrijtuig niet de ingevolge
„§ 1 van genoemd Gesetz vereiste verzekering was afgesloten”;

Overwegende, dat het aldus sub 1 bewezenverklaarde moet worden
gekwalificeerd als:

**„als aan de militaire rechtszacht onderworpen persoon als gebruiker
„van een voor het openbaar verkeer openstaande weg de door het
„bevoegd gezag gegeven regels niet in acht nemen”;**

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 167 van het Wetboek van
Militair Strafrecht;

Overwegende, dat het aldus sub 2 bewezenverklaarde niet met straf
wordt bedreigd door enige ingevolge het Wetboek van Militair Straf-
recht toepasselijke strafbepaling;

Overwegende echter, dat het feit begaan is in de Bondsrepubliek
Duitsland;

Overwegende, dat het sub 2 bewezenverklaarde volgens de strafwet
van de Bondsrepubliek Duitsland oplevert het strafbare feit van
voormelde § 25 van de Strassenverkehrsgesetz, strafbaar gesteld bij
hetzelfde artikel;

Overwegende, dat voornoemde strafwet op beklaagde toepasselijk is,
immers is het genoemde feit door beklaagde in de Bondsrepubliek
Duitsland gepleegd;

Overwegende, dat mitsdien, zijnde van geen feiten of omstandigheden
gebleken die ingevolge de wet van de Bondsrepubliek Duitsland de
strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten, het bewe-
zenverklaarde moet worden gekwalificeerd als:

„als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon buiten het

„Koninkrijk een feit begaan, dat niet met straf wordt bedreigd door „enige ingevolge het Wetboek van Militair Strafrecht toepasselijke strafbepaling, doch waarvoor hij ingevolge enige op hem toepasselijke wet „van het land, waar het feit begaan wordt, strafbaar is“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 168, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat het aldus sub 3 bewezenverklaarde niet met straf wordt bedreigd door enige ingevolge het Wetboek van Militair Strafrecht toepasselijke strafbepaling;

Overwegende echter, dat het feit begaan is in de Bondsrepubliek Duitsland;

Overwegende, dat het sub 3 bewezenverklaarde volgens de strafwet van de Bondsrepubliek Duitsland oplevert het strafbare feit voorzien en strafbaar gesteld bij § 6 van het Gesetz über die Pflichtversicherung für Kraftfahrzeughalter, inhoudende dat hij die opzettelijk nalatig een voertuig op de voor het openbaar verkeer openstaande weg gebruikt of dat gebruik toelaat, hoewel voor dat voertuig geen verzekering overeenkomstig § 1 van laatstgenoemde wet bestaat of niet meer bestaat, wordt gestraft met ten hoogste 1 jaar gevangenisstraf en met een geldboete of met een dezer straffen;

overwegende, dat mitsdien zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die ingevolge de wet van de Bondsrepubliek Duitsland de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten, het bewezenverklaarde moet worden gekwalificeerd als:

„als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon buiten het „Koninkrijk een feit begaan, dat niet met straf wordt bedreigd door „enige ingevolge het Wetboek van Militair Strafrecht toepasselijke strafbepaling, doch waarvoor hij ingevolge enige op hem toepasselijke wet „van het land waar het feit begaan wordt, strafbaar is“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 168, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot betaling van drie geldboeten van resp. f 50, f 100 en f 150, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van resp. 5, 10 en 15 dagen — *Red.*).

NASCHRIFT

Met betrekking tot dit vonnis wordt verwezen naar het opstel van Mr. P. BERKHOUT op blz. 193 e.v.

*Volgens de schrijver zou artikel 167 W.M.Sr. een pendant zijn van artikel 29 W.V.W. en artikel 168 W.M.Sr. een „kapstokartikel" en dat zou de reden zijn waarom het in Duitsland rijden met een auto **z**onder kentekenplaten een overtreding van artikel 167 oplevert en het aldaar rijden met valse kentekenplaten een overtreding van artikel 168 W.M. Sr.*

*Dit betoog **onaangetast** latende, valt het wel op dat de Krijgsraad geen woord gewijd heeft aan de vraag welk (Nederlands) bevoegd (militair) gezag een regel of aanwijzing heeft gegeven, inhoudende dat de Nederlandse militairen, die in dienstbetrekking **in** Duitsland verblijven, zich niet op de (Duitse) weg mogen begeven met een auto, die niet voorzien is van een ambtelijk kenteken, en hoe die regel of aanwijzing aan die militairen is bekendgemaakt.*

*Hoewel toegegeven wordt dat de Krijgsraad in een algemene overweging **stelt** dat het zich op een (Duitse)weg begeven met een auto met valse kentekenplaten niet met straf wordt bedreigd door enige in **gevolge** het W.M.Sr. toepasselijke strafbepaling, zou het volledigheidshalve en duidelijkheidshalve de voorkeur hebben verdiend als de Krijgsraad (óók) uitdrukkelijk zou hebben geconstateerd **dat** deze gedraging niet volgens een door het bevoegde (Nederlandse militaire) gezag gegeven regel of aanwijzing verboden was.*

W. H. V.

Hoge Raad der Nederlanden (Strafkamer)

Arrest van 12 november 1968

Voorzitter: Mr. Feber; Leden: Mrs. Kazemier, Eijssen, de Meijere, Moons (Rapp.).

*Onttrokken-verklaring aan het verkeer ex art. 36c W.Sr. bij **vrijspreek** niet mogelijk.*

*Zo de wetgever al mocht hebben bedoeld het mogelijk te doen zijn ook in geval van **vrijspreek** met toepassing van art. 36a j^o. 36c W.Sr. **inbeslag**-genomen voorwerpen aan het verkeer onttrokken te verklaren, zodanige bedoeling kan niet gelden als wet nu zij in strijd is met de duidelijke bewoordingen waarvan de wetgever zich in laatstgenoemd wetsartikel heeft bediend om zijn wil uit te drukken.*

(W.Sr. art. 36c).

Op het beroep van de P.-G. bij het Hof te 's-Gravenhage, rekw. van cassatie tegen een arrest van het Hof te 's-Gravenhage van 22 maart 1968, waarbij, na verwijzing door de H.R. bij arrest van 19 dec. 1967, de terug-gave is gelast aan B. A. T. H. te 's-G. van de blijkens kennisgeving van inbeslagname nummer 90/1963 (parketnummer 1124163) en het Aanmeldings- en Beschrijvingsformulier van de Dienst der Domeinen nummer PV 9011963 onder genoemde T. H. inbeslaggenomen goederen; (Schriftuur P.-G. bij Hof te 's-Gravenhage, pleidooi mr. H. A. Zieleman, adv. te 's-Gravenhage. *Red.*).

De Hoge Raad, . . . enz.;

Gelet op het middel van cassatie, door de rekw. voorgesteld bij schriftuur, luidende:

„Door het Hof is art. 36a W.Sr. geschonden, althans verkeerd toe-„gepast. Het Hof overweegt dat bij vrijspraak niet van „dader“ kan „worden gesproken en evenmin van „bij gelegenheid van het onderzoek „„naar het door hem begane misdrijf aangetroffen zijn“.

„Naar mijn oordeel betekenen de woorden: „bij gelegenheid van het „„onderzoek naar het door hem begane misdrijf“: bij gelegenheid van „het onderzoek naar het begaan van een strafbaar feit.

„Dader“ betekent: de van misdrijf verdachte. De wetgever heeft ken-„nelijk ook in geval van vrijspraak onttrekking mogelijk willen maken; „de parlementaire geschiedenis is duidelijk.

„Ook indien geen strafvervolging wordt ingesteld, doch slechts ont-„trekking aan het verkeer wordt gevorderd, kan in het systeem van het „Hof geen onttrekking volgen, daar in dat geval evenmin van een „dader“ „en een „begaan misdrijf“ kan blijken.

„In het systeem van het Hof kan bij vrijspraak nimmer onttrekking „volgen door een ongelukkige, niet door de wetgever bedoelde redactie“;

Overwegende, dat bij vonnis van de Rb. te 's-Gravenhage van 20 dec. 1966 — waarbij gerekw. is vrijgesproken van het hem bij inleidende dagv. tenlastegelegde feit — de hiervoren aangeduide, onder gerekw. inbeslaggenomen goederen, aan het verkeer onttrokken zijn verklaard;

Overwegende, dat dit vonnis, voor wat de beslissing nopens de ont-„trokkenverklaring aan het verkeer betreft, bij het hiervoren genoemde arrest van de H.R. is vernietigd, zulks uit de overweging:

„dat art. 36c W.Sr. — met toepassing waarvan kennelijk door de Rb. „de in haar vonnis aangeduide inbeslaggenomen goederen aan het ver-„keer onttrokken zijn verklaard — niet zonder meer alle voorwerpen „van zodanige aard, dat het ongecontroleerde bezit daarvan in strijd is „met de wet of met het algemeen belang, vatbaar verklaart voor ont-„trekking aan het verkeer, doch, blijkens de duidelijke tekst dier bepa-„ling, daarbij onder meer de beperking aanlegt, dat voldaan is aan de „voorwaarden, dat de voorwerpen „aan de dader“ toebehoren en bij „gelegenheid van het onderzoek „naar het door hem begane misdrijf“ zijn

„aangetroffen; dat uit het vonnis der Rb. niet blijkt, dat ten aanzien van „de aan het verkeer onttrokken verklaarde goederen aan die voorwaarden „was voldaan; dat reeds daarom de beslissing der Rb. nopens de ont- „trokken-verklaring aan het verkeer dier goederen niet naar behoren met „redenen is omkleed, zodat het vonnis der Rb., voor wat die beslissing „betreft, niet in stand kan blijven“;

Overwegende, dat in het bestreden arrest van het Hof is overwogen:

„dat weliswaar bij het onderzoek t.t.r.z. van het Hof is komen vast „te staan, dat de bovenbedoelde door de Rb. aan het verkeer onttrokken „verklaarde goederen toebehoren aan verweerder en dat die goederen „bij gelegenheid van het onderzoek naar het misdrijf, waarvan hij werd „verdacht, zijn aangetroffen, doch aan de in 's Hogen Raads arrest ge- „noemde voorwaarden niet is voldaan, nu verweerder van het hem ten- „lastegelegde is vrijgesproken, zodat hij niet als „dader“ kan worden „aangemerkt en van een „door hem begaan misdrijf“ niet is gebleken“;

Overwegende t.a.v. het middel:

dat het Hof, overwegende als hiervoren vermeld, geen blijk heeft ge-
geven van een onjuiste opvatting nopens het bepaalde in art. 36c W.Sr.
en terecht heeft geoordeeld, dat, nu gerekw. van het hem tenlastegelegde
is vrijgesproken, hij niet als „dader“ in de zin van evengenoemd wetsar-
tikel kan worden aangemerkt en van een „door hem begaan misdrijf“ in
de zin van dat artikel niet is gebleken;

dat het middel tevergeefs de juistheid van het in die overweging neer-
gelegde oordeel van het Hof bestrijdt, immers daaibij uitgaat van een
uitleg van evengenoemde wetsbepaling welke met de duidelijke bewoor-
dingen dier bepaling niet valt te rijmen, zijnde de in die bepaling voor-
komende termen „dader“ en „door hem begaan misdrijf“ niet vatbaar
voor een uitleg als daaraan in het middel wordt gegeven;

dat, zo de wetgever al mocht hebben bedoeld het mogelijk te doen zijn
ook in geval van vrijspraak met toepassing van art. 36a j° 36c W.Sr. in-
beslaggenomen voorwerpen aan het verkeer onttrokken te verklaren, zo-
danige bedoeling niet kan gelden als wet nu zij in strijd is met de duide-
lijke bewoordingen waarvan de wetgever zich in laatstgenoemd wets-
artikel heeft bediend om zijn wil uit te drukken;

Verwerpt het beroep.

Conclusie Adv.-Gen. Mr. Rummelink.

Met — overdreven gezegd — „gemengde“ gevoelens zal ik in deze
zaak moeten stellen, dat het middel ondeugdelijk is. Het verdedigt n.l.
een standpunt, dat mij op zich zelf niet onredelijk voorkomt en dat ik
zelf ook enige malen in onderscheidene hoedanigheden heb ingenomen
(N.J.B. 1965 p. 115; conclusie vóór het — nog niet gepubliceerde —
arrest inzake R. H. G. v. D. van 28 mei 1968 no. 722 en conclusie vóór
H.R. 11 juni 1968 V.R. 1968 no. 90), doch dat Uw Raad blijkens laatst-
gemeld arrest kennelijk niet aanvaardbaar acht.

Kort gezegd komt het „verschil“ hierop neer. Dezerzijds is betoogd — gelijk ook nu weder ten dele door de Heer Req. — ,dat men gelet op de (voor)geschiedenis en het doel van de regeling van artt. 36a en 36b W.Sr. aan de woorden, daar gebezigd, „misdrijf“ en „feit“ niet de betekenis moet toekennen van een door een rechterlijk vonnis vastgesteld rechtsfenomeen, omdat de betreffende voorschriften nu eenmaal ook moeten gelden bij vrijspraak, ontslag van rechtsvervolging en indien er helemaal geen strafvervolging is ingesteld. Het gaat er immers om, dat voor de maatschappij gevaarlijke voorwerpen die zijn inbeslaggenomen bij een legitiem strafrechtelijk onderzoek — hoe ook de afloop daarvan is — uit de circulatie kunnen worden genomen. Welnu, art 36c is slechts een aanvulling van deze regeling — maakt daarvan deel uit — en zal derhalve in dezelfde geest moeten worden geïnterpreteerd. Tegen deze teleologische en systematische uitleg is te minder bezwaar, nu al te liberale toepassingen des rechters na gedaan beklag kunnen worden gecorrigeerd (art. 552b W.Sv.) en verder zal schadevergoeding mogelijk zijn (artt. 33c j° 36a). Uw Raad daarentegen staat kennelijk het rechtsbelang voor ogen, dat de op zich zelf al vrij ver gaande aanvulling van de artt. 36a en 36b niet door een niet-letterlijke interpretatie andermaal wordt uitgebreid. Ongetwijfeld een hoogst redelijk standpunt, waarbij men zich met een goed geweten kan neerleggen. Blijken er op den duur onoverkomelijke moeilijkheden, dan kan de wetgever altijd nog ingrijpen.

Bij pleidooi is namens gereq. niet alleen de juistheid van het door de Heer Req. in het middel gestelde bestreden, maar is bovendien gesteld, dat deze in zijn beroep niet ontvankelijk zou zijn, omdat S.E.G.A. slechts uit puur juridische overwegingen dit beroep zou hebben ingesteld, mitsdien daarbij geen belang zou hebben. Ik meen, dat er voor een dergelijke niet-ontvankelijkverklaring geen aanleiding is, omdat uit het enige stuk, waaruit Uw Raad zo'n conclusie zou kunnen trekken, nl. de onderhavige schriftuur in cassatie, van dit motief niet blijkt. Ware dat anders dan is het overigens nog de vraag, of Uw Raad bereid zou zijn deswege een niet-ontvankelijkheidsoordeel uit te spreken. Als ik mij wel herinner — doch ik heb de betreffende arresten niet in mijn aantekeningen kunnen terugvinden — neemt Uw Raad niet spoedig aan, dat de req. in zo'n geval geen belang heeft. Dat zal pas het geval worden geacht, indien gezegd kan worden, dat het beroep "niet ernstig gemeend" is. Welnu, daarvan is hier natuurlijk geen sprake.

Het middel niet aannemelijk achtend, concludeer ik tot verwerping van het beroep.

Overgenomen uit Nederlandse Jurisprudentie 1970, No. 60

Hoge Raad der Nederlanden (Strafkamer)

Arrest van 11 november 1969.

President: Mr. Feber; *Raadsheren:* Mrs. Van der Loos, Kazemier, Fikkert (Rapp.), Van Dijk.

Wegrijden in een ander voertuig met achterlating van het voertuig waarmee het ongeval heeft plaatsgehad is niet wegrijden in de zin van art. 30 W.V.W.

Degene die tijdens het ongeval het motorrijtuig bestuurde en zich daarna verwijdert onder achterlating van het motorrijtuig op de plaats van het ongeval, kan niet worden aangemerkt als een bestuurder, die wegrijdt in de zin van art. 30 eerste lid aanhef en onder a, W.V.W.

(W.V.W. art. 30)

Op het beroep van de P.-G. bij het Hof te 's-Gravenhage, rekw. van cassatie tegen een arrest van het Hof te 's-Gravenhage van 7 maart 1969, waarbij in hoger beroep — met vernietiging van een mondeling vonnis van de Pol.r. in de Rb. te 's-Gravenhage van 18 september 1967, voor zover van dat vonnis hoger beroep was ingesteld — A. v.d. IJ, wonende te 's-Gravenhage, is vrijgesproken van het hem tenlastegelegde;

DE HOGE RAAD, enz.;

Gelet op het middel van cassatie, door de rekw. voorgesteld bij schriftuur, luidende:

„Art. 30 W.V.W. werd verkeerd toegepast en de grondslag van de „t.l.l. verlaten. Art. 30 stelt algemeen: „Het is den bestuurder. . . ver-
„„boden . . . weg te rijden voordat de identiteit van zijn persoon . . . ~~be~~
„„hoorlijk is kunnen worden vastgesteld”.

„Of dat wegrijden plaatsvindt met het door hem bij het ongeval „bestuurde motorrijtuig of met een ander motorrijtuig (hetzij als be-
„stuurder daarvan hetzij als inzittende) of op een fiets, bromfiets, mo-
„torfiets (als bestuurder of vervoerd wordende) op rolschaatsen, te
„paard of in een tram of bus (in het algemeen door middel van een
„rijdend vervoermiddel, waarbij ik kinderwagens en kruiwagens maar
„buiten beschouwing laat), doet naar mijn oordeel niet ter zake. Slechts
„het zich te voet (ook b.v. in looppas) verwijderen kan niet als weg-
„rijden worden beschouwd.

„Tot de enge uitleg dwingen de woorden niet (er staat immers niet
„als bestuurder wegrijden, bestuurder slaat slechts op het ongeval), noch
„ook de context met het begrip doorrijden; de door mij aangegeven uit-
„leg is verenigbaar met de woorden en met de bedoeling van het artikel.

„Gezien de overweging van het Hof „het zich met het bij het ongeval

„,betrokken motorrijtuig. . . verwijderen", acht het Hof ook geoorloofd het weggrijden als inzittende (niet tevens dus bestuurder) van het motorrijtuig, waarmede hij als bestuurder bij het ongeval betrokken was.

„Ook deze opvatting is te beperkt; uit de wettekst valt niet af te leiden dat slechts strafbaar is gesteld het als bestuurder weggrijden";

Overwegende, dat in de zaak, voor zover daarvan hoger beroep was ingesteld, bij inl. dagv. aan gerekw. is tenlastegelegd:

dat hij te 's-Gravenhage op **d** omstreeks 7 november 1966 als bestuurder van een motorrijtuig — personenauto — na een ongeval, ontstaan als gevolg van botsing, aan- of overrijding met dat motorrijtuig op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de **Koning**straat, waarbij schade werd toegebracht aan een of meer aldaar op genoemde weg zich bevindende motorrijtuigen, toebehorende aan een **d** meer anderen dan aan hem, verdachte, zijnde die ander of anderen niet-inzittende(n) van dat door hem, bestuurde motorrijtuig, is doorgereden of weggereden voordat de identiteit van dat motorrijtuig en van degene die tijdens dat ongeval het motorrijtuig bestuurde, behoorlijk was kunnen worden vastgesteld;

Overwegende, dat het Hof in het bestreden arrest heeft overwogen, dat uit het onderzoek t.t.z. in hoger beroep is komen vast te staan:

dat de verd. op 7 nov. 1966 te omstreeks 4.15 uur als bestuurder van een motorrijtuig — personenauto — daarmede reed op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Koningstraat, te 's-Gravenhage;

dat hij alstoen en aldaar met dat motorrijtuig is gebotst tegen een geparkeerde personenauto, die door de schok van de botsing achteruit werd geduwd en tegen een daarachter stilstaande personenauto is gebotst, tengevolge waarvan zowel aan de geparkeerde personenauto als aan de daarachter stilstaande personenauto schade werd toegebracht; dat daarop de verd., de beide mede-inzittenden van het door hem bestuurde motorrijtuig, J. S. en J. P. C., alsook de eigenaar bestuurder van laatstgenoemde stilstaande personenauto, de getuige L. L. van E., zijn uitgestapt); dat nadat verd. en van E. de toegebrachte schade hadden opgenomen, verd. de tevoren door hem bestuurde personenauto ter plaatse van het ongeval heeft achtergelaten en tezamen met S., C. en van E. in een toevallig passerende taxi is gestapt en zij zich als inzittenden van die taxi naar de Lange Houtstraat te 's-Gravenhage hebben doen vervoeren, waar eerst S. en C. en vervolgens de verd. is uitgestapt, waarna van E. met die taxi naar de plaats van het ongeval is teruggekeerd";

Overwegende, dat het Hof voorts heeft overwogen:

dat uit het vorenstaande volgt, dat verd. na het in de t.l.l. omschreven ongeval niet is doorgereden, alsook dat de identiteit van het door hem bestuurde motorrijtuig behoorlijk is kunnen worden

vastgesteld, zodat de bewezenverklaring in **zoverre** in elk geval onjuist is;

dat derhalve nog moet worden beslist, of verd. na het ongeval is weggereden voordat zijn identiteit behoorlijk was kunnen worden vastgesteld; dat in de t.l.l. het woord „weggereden” kennelijk is gebezigd in de betekenis welke aan het in art. 30, eerste lid, onder a, **W.V.W.** verboden wegrijden moet worden toegekend; dat in dit artikel onder „doorrijden” niet anders kan worden verstaan dan het zich als bestuurder van het bij het ongeval betrokken motorrijtuig daarmede zonder te stoppen van de plaats van het ongeval verwijderen; dat het in dat artikel gelegde nauwe verband tussen doorrijden en wegrijden er toe dwingt aan te nemen, dat onder „wegrijden” tenminste moet worden verstaan het zich met het bij het ongeval betrokken motorrijtuig van de plaats van het ongeval verwijderen; dat mitsdien de verd. die zich als inzittende van een ander dan bij het ongeval betrokken motorrijtuig van de plaats van het ongeval heeft verwijderd, niet in de zin van die bepaling is weggereden, weshalve ook in **zoverre** het hem tenlastegelegde niet is bewezen en hij daarvan moet worden vrijgesproken”;

overwegende, omtrent de ontvankelijkheid van het beroep in cassatie, hetwelk tegen een vrijspraak is gericht:

dat het Hof in zijn hierboven laatstvermelde overwegingen niet heeft blijk gegeven van een onjuiste, met de wet strijdige, opvatting omtrent de betekenis van het in de t.l.l. voorkomende woord „weggereden”, hetgeen geacht moet worden aldaar te zijn gebezigd in dezelfde betekenis als toekomst aan het in art. 30, eerste lid, aanhef en onder a, **W.V.W.** vervatte verbod om „weg te rijden”; dat namelijk blijkens de geschiedenis van de totstandkoming van de **W.V.W.** de voormelde bepaling is ontleend aan art. 24, eerste lid, aanhef en onder a, **M.R.W.**, dat luidde: „Het is den bestuurder van een motorrijtuig verboden na een ongeval tengevolge van botsing, aan- of overrijding met dat rijtuig of bij gelegenheid van eene poging tot voorkoming van botsing, aan- of overrijding met dat rijtuig: a. waarbij een mensch is gedood of gekwetst, de gezondheid van een mensch is benadeeld of aan een ander dan een inzittende van dat rijtuig ernstige schade is berokkend, door te rijden of weg te rijden, tenzij het vaststellen van de identiteit, hetzij van het motorrijtuig, hetzij van zijn **persoon** of van **dengene**, die tijdens het ongeval het rijtuig bestuurde, daardoor niet wordt gemoeilijkt”;

dat uit deze formulering duidelijk blijkt, dat het wegrijden verboden werd aan iedere bestuurder van het motorrijtuig, dat betrokken was bij een ongeval, als in de aanhef omschreven; dat bij de vaststelling van art. 30, eerste lid, aanhef en onder a, **W.V.W.** de overigens aan art. 24, eerste lid, aanhef en onder a, **M.R.W.** ontleende tekst werd uitgebreid, verduidelijkt en gewijzigd, doch niet blijkt, dat deze

veranderingen ten doel hadden om aan het verbod tot wegrijden — voor wat motorrijtuigen betreft — een andere betekenis toe te kennen; dat dan ook als de strekking van meergenoemde bepaling der W.V.W. moet worden aangenomen, dat voorkomen dient te worden, dat degenen die aansprakelijk zijn voor de schadelijke gevolgen van een ongeval, als in die bepaling bedoeld, voor de benadeelde onvindbaar blijken doordat een bestuurder met een bij het ongeval betrokken voertuig is door- of weggereden, voordat identificatie van degene, die tijdens het ongeval het voertuig bestuurde en — zo het een motorrijtuig betreft — van dat voertuig behoorlijk heeft kunnen plaats vinden; dat hieruit volgt, dat degene, die tijdens het ongeval het motorrijtuig bestuurde en zich daarna verwijderd onder achterlating van het motorrijtuig op de plaats van het ongeval, niet kan worden aangemerkt als een bestuurder, die wegrijdt in de zin van art. 30, eerste lid, aanhef en onder a, W.V.W.; dat nu ook overigens niet blijkt van enige omstandigheid, waaruit ware af te leiden, dat de gegeven vrijspraak een andere is dan die, waarop in art. 430, eerste lid, Sv. wordt gedoeld, de ontvankelijkheid van het beroep op laatstgemeld wettelijk voorschrift afstuit;

Verklaart de rekw. niet-ontvankelijk in zijn cassatieberoep.

Conclusie Wnd. Adv.-Gen. Mr. KIST.

Nu het cassatieberoep is ingesteld tegen een vrijspraak, zal eerst zijn na te gaan of het ontvankelijk is. Dit zal hiervan afhangen, of het Hof bij zijn beslissing is uitgegaan van een onjuiste, met de wet strijdige opvatting omtrent het in de t.l.l. gebezigde begrip „wegrijden”, dat, naar kan worden aangenomen, daar in dezelfde zin is gebruikt als daaraan toekomt in art. 30 W.V.W., waarmee het Hof de grondslag der t.l.l. zou hebben verlaten en rekw. van iets anders zou hebben vrijgesproken dan was tenlastegelegd.

Nadat het Hof feitelijk had vastgesteld (kort samengevat), dat rekw. als bestuurder van een auto daarmee was gebotst tegen een geparkeerde auto, tengevolge waarvan schade aan die auto en een daarachter staande auto was toegebracht, en vervolgens was uitgestapt, de schade had opgenomen en zijn auto ter plaatse achterlatend in een passerende taxi was gestapt en zich als inzittende daarvan had doen vervoeren, heeft het Hof ten aanzien van het begrip „wegrijden” overwogen: „dat „in de t.l.l. het woord „weggereden” kennelijk is gebezigd, in de „betekenis welke aan het in art. 30, eerste lid, onder a, W.V.W., „verboden wegrijden moet worden toegekend; dat in dit art. onder „„doorrijden” niet anders kan worden verstaan dan het zich als bestuurder van het bij het ongeval betrokken motorrijtuig daarmee „zonder te stoppen van de plaats van het ongeval verwijderen; dat het „in dat art. gelegde nauwe verband tussen doorrijden en wegrijden er „toe dwingt aan te nemen, dat onder „wegrijden” tenminste moet worden verstaan het zich met het bij het ongeval betrokken motorrijtuig

„van de plaats van het ongeval verwijderden; dat mitsdien de verd., die „zich als inzittende van een ander dan het bij het ongeval betrokken „motorrijtuig van de plaats van het ongeval heeft verwijderd, niet in de „zin van die bepaling is weggereden, weshalve ook in zoverre het hem „tenlastegelegde niet is bewezen en hij daarvan moet worden vrijge- „sproken”.

De heer Rekw. is van mening dat het Hof het begrip weggrijden te beperkt opvat en dat het niet ter zake doet of het weggrijden plaats vindt met het bij het ongeval betrokken motorrijtuig, hetzij als bestuurder daarvan hetzij als inzittende, of een ander rijdend vervoermiddel. ~~Tet~~ de enge uitleg dwingen de woorden van art. 30 z.i. niet (er staat niet *als* bestuurder weggrijden, bestuurder slaat slechts op het ongeval) noch de context met het begrip doorrijden, terwijl de aangegeven uitleg ook verenigbaar is met de bedoeling van het artikel.

Hoewel art. 30 W.V.W. zeker niet uitmunt in duidelijkheid en aanleiding kan geven tot verschillende interpretatie, meen ik in de thans aan de orde gestelde kwestie toch zonder aarzelen de zijde van het Hof te moeten kiezen.

Het uitgangspunt van het Hof lijkt mij volkomen juist: „doorrijden^v in art. 30 moet wel betekenen zich als bestuurder van het bij het ongeval betrokken motorrijtuig zonder stoppen van de plaats van het ongeval verwijderden. Dit is wel evident te achten.

Dit wordt ook door de Heer Rekw. niet bestreden. Het gaat hem alleen om het begrip „wegrijden^v. Hieronder is volgens het Hof ten minste te verstaan het zich met het bij het ongeval betrokken motorrijtuig van de plaats van het ongeval verwijderden. Deze overweging laat misschien nog ruimte voor twijfel omtrent de bedoelingen van het Hof.

Het komt mij echter voor, dat, gelet op de woorden „ten minste” de bedoelde overweging aldus zal zijn te verstaan, dat het Hof daarin nog niet (omdat zulks voor de te geven beslissing niet noodzakelijk is) een exacte omschrijving wil geven van hetgeen in art. 30 W.V.W. onder weggrijden moet worden verstaan en dit in het midden laat, doch in bedoelde overweging een minimum eis stelt, waaraan „wegrijden^v moet voldoen, nl. dat het geschiedt met het *bij het ongeval betrokken motorrijtuig*. Zo opgevat lijkt de overweging mij juist en tevens het daarop steunende oordeel, dat (daarop komt het neer) reeds omdat aan die minimum eis niet is voldaan, van weggrijden in de wettelijke zin niet kan worden gesproken. Naar mijn oordeel laat de tekst van art. 30 W.V.W. geen andere uitleg toe. De woorden „met dat motorrijtuig” geven aan dat het verbod tot doorrijden of weggrijden slechts is gericht tot de bestuurder van het bij het *ongeval betrokken motorrijtuig*. Dit houdt tevens in, dat het verbod anders dan de Heer Rekw. stelt, slechts tot de *bestuurder* is gericht. Zie hieromtrent een beslissing afkomstig van het Hof te 's-Hertogenbosch (29 mei 1963 N.J. 1963 no. 519, V.R.

1963 no. 105) dat in zijn arrest (onder meer) overweegt, dat degene die zich na een ongeval van de plaats daarvan laat wegvoeren als inzittende van een door een ander bestuurd motorrijtuig, bij dat „wegrijden” niet (meer) de kwaliteit bezit van degene tegen wie bedoeld verbod (het verbod van art. 30 W.V.W.) zich juist op grond van die hoedanigheid — blijkende uit de woorden „den bestuurder” — richt. Deze opvatting komt mij juist voor. Zowel het verbod tot doorrijden als dat tot wegrijden is duidelijk gericht tot de bestuurder van het bij het ongeval betrokken motorrijtuig, immers hetzelfde nauwe verband tussen doorrijden en wegrijden, waarop in de geciteerde overweging van het Haagse Hof wordt bedoeld, dwingt er m.i. toe ook ten aanzien van het verbod tot wegrijden aan te nemen dat dit slechts is gericht tot de bestuurder van het bij het ongeval betrokken motorrijtuig. Uit het arrest van Uw Raad van 22 november 1966 N.J. 1967 no. 94 m.n. v. E., V.R. 1966 no. 85 m.n. Be kan worden afgeleid Uw Raad de opvatting van het Hof te Amsterdam en van de A.G. Mr. Berger heeft onderschreven, dat in art. 30 niet valt te lezen dat de aanrijdende en de wegrijdende bestuurder één en dezelfde persoon moet zijn en dat het de wegrijdende bestuurder is, niet de aanrijdende bestuurder, op wie de verbodsbepaling het oog heeft. In het onderhavige geval speelt deze vraag geen rol, maar zowel uit de overwegingen van het Amsterdamse Hof als uit de conclusie van de Adv.-Gen. blijkt dat wordt uitgegaan van de door mij verdedigde opvatting dat het verbod tot wegrijden is gericht tot de bestuurder van de bij het ongeval betrokken auto.

Ook Van Eck (in zijn noot bij het geciteerde arrest) geeft blijk artikel 30 in deze zin te verstaan, en betoogt, dat de tekst van het artikel één vast uitgangspunt biedt, nl. dat de strafnorm zich richt tot de bestuurder, en wel tot de bestuurder van het motorrijtuig dat bij het ongeval betrokken is, hetgeen is af te leiden uit de aanhef van het artikel, waarin wordt gezegd, dat de norm zich richt tot de bestuurder van het motorrijtuig — na een ongeval met „dat motorrijtuig. . .” Men kan zich natuurlijk, met Van Eck afvragen waarom alleen strafbaar is gesteld het wegrijden en dat nog alleen met heit bij het ongeval betrokken motorrijtuig. Maar hierin kan slechts de wetgever verandering brengen.

Ook Rummelink (Doorrijden na een ongeval, V.R. 1966 blz. 241 e.v. in het bijzonder blz. 247 e.v.) is van oordeel dat de geadresseerde van de norm is de bestuurder van het bij het ongeval betrokken voertuig, en acht deze bestuurder niet strafbaar in gevallen als in casu.

De door de Heer Rekw. verdedigde opvatting lijkt mij dan ook bezwaarlijk met de tekst van het art. te rijmen. Evenmin is in de geschiedenis van de totstandkoming van de betrokken bepaling enige steun te vinden voor de opvatting dat het als passagier of zelfs als

bestuurder in een anaer motorrijtuig dan het bij het ongeval **betrokke-**ne wegrijden strafbaar zou zijn. Toegegeven moet worden dat de ratio van de bepaling zich tegen deze opvatting niet verzet. Maar dat is niet voldoende.

Terugkomende op de vraag of het Hof bij zijn beslissing is uitgegaan van een onjuiste opvatting omtrent het wettelijk begrip „wegrijden”, meen ik te mogen concluderen, dat het Hof in zijn desbetreffende overweging niet meer heeft gedaan dan het aangeven van een noodzakelijk vereiste voor de strafbaarheid van het wegrijden als bedoeld in art. 30 W.V.W. en, waar aan dat vereiste in casu niet was voldaan, reeds daarom, terecht, heeft geoordeeld, „dat rekw. die zich „als inzittende van een ander dan het bij het ongeval betrokken motorrijtuig heeft verwijderd, niet is weggereden in de zin van art. 30 „W.V.W.”. Van een onjuiste opvatting van meergenoemd begrip blijkt niet. Het Hof heeft dus de grondslag van de t.l.l. niet verlaten en de gegeven vrijspraak is een zuivere, waartegen geen beroep in cassatie is toegelaten.

Ik concludeer dan ook tot niet-ontvankelijk-verklaring van het beroep.

(Overgenomen uit N.J. 1970, no. 103.).

TUCHTRECHTSPRAAK

Commandant 103 Geneeskundig Bataljon (wnd)

Beklagbeschikking van 8 oktober 1969

Klager, dpl. soldaat-chauffeur, was op vrijdag 3 oktober 1969 gestraft met 6 dagen licht arrest terzake van: „Als chauffeur van een militaire „ziekenauto zijn voertuig in een slechte eerste-echelon-onderhoudstm-„stand ter inspectie aangeboden (K-inspectie)”. Op dinsdag 7 oktober d.a.v. diende hij een beklagschrift in over de hem opgelegde straf.

Tijdens de tenuitvoerlegging daarvan werd hij wegens een ander feit gestraft met 5 dagen verzuwaard arrest.

De beklagmeerdere verklaarde het beklag gegrond, deed de strafoplegging teniet, en bracht ter compensatie van het ten onrechte aan klager toegebrachte leed als gevolg van de gedeeltelijk tenuitvoergelegde licht-arrest-straf, 2 dagen verzuwaard arrest in mindering op de inmiddels aan klager opgelegde 5 dagen verzuwaard arrest-straf wegens het andere feit.

(W.K. art. 66, lid 1 en lid 3).

DE MAJOR A. E. LAND. WAARNEMEND COMMANDANT VAN 103 GENEESKUNDIG BATALJON;

Gezien het beklagschrift van de dpl. soldaat R. M., reg.nr. . . , ingedeeld bij 177 Ziekenauto Compagnie, houdende de op 7 oktober 1969 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van 6 (zes) dagen licht arrest met de strafreden: „Als chauffeur van een „militaire ziekenauto zijn voertuig in een slechte eerste echelon onder-„houdstoestand ter inspectie aangeboden (K-inspectie)”, hem opgelegd door de Kapitein B. A., commandant 177 Zaucie en hem op 3 oktober 1969 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager en de strafoplegger en als getuigen de tweede luitenant Wieringa K. H., en de dpl. sergeant Van 't Veld, W.;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende dat klager heeft verklaard:

1. In de eerste week van september, na terugkeer van de oefening TOREN-VALK, heeft mijn Pelotonscommandant, de 2e lnt Wieringa, mij aangezegd dat ik bijrijder (hulpchauffeur) werd van de zau-1 ton nr 24 en dat de tot dat moment door mij beklede functie van chauffeur op dezelfde zau-1 ton in den vervolg zal worden vervuld door dpl. sld. P. Verschure.

2. Reeds vanaf een dag na die functiewisseling is de nieuwe chauffeur verantwoordelijk gesteld voor de zau-1 ton nr 24, met een paar dagen onderbreking, praktisch gesproken gedurende de rest van de maand september t.m. de K-inspectiedatum 29 september-1 oktober afwezig geweest.

3. Ik werd gedurende de afwezigheid van eerder genoemde chauffeur als rijder ingedeeld op een andere wagen, nl. de zau-1 ton nr **23** en als **zodanig** toegevoegd aan de chauffeur van nr **23**, sld D. Metselaar.

4. Deze laatste opdracht, rijder te zijn op de nr 23, heb ik uitgevoerd en telkenmale heb ik als zodanig de chauffeur D. Metselaar bijgestaan in zijn taakuitvoering, te weten rijden en **onderhoud** plegen aan de zau-1 ton nr **23**.

5. In mijn mening, dat ik op de juiste wijze mijn taak als rijder van de nr. 23 uitvoerde en niet verantwoordelijk was tegelijkertijd voor de zau-1 ton nr. 24, werd ik geschraagd doordat ik gedurende de rest van de maand september (plm. **3** weken) nimmer door mijn Pelotonscommandant, noch door mijn Pelotonssergeant, de dpl. Sgt Van 't Veld, **ter** verantwoording werd geroepen **terzake** van het **onderhouden** van de stilstaand zau-1 ton nr 24.

6. Ik ben daarom van mening dat ik niet verantwoordelijk kan worden gesteld voor de 1e echelon onderhoudstoestand van nr. 24 en verzoek dientengevolge de ten onrechte opgelegde straf ongedaan te willen maken met compensatie voor het ten **onrechte** toegebrachte leed.

Overwegende dat volgens verklaring van getuige, de **2 Int Wieringa**

a. in begin september de functiewisseling **terzake** de verantwoordelijke chauffeur t.a.v. zau-1 ton nr 24 door hem aan klager en aan de dpl. sld. Verschuur is **bekend** gemaakt;

b. gedurende de afwezigheid van de chauffeur van nr. **24** klager door hem werd ingedeeld als rijder op zau-1 ton nr. 23;

c. klager gedurende de rest van de maand september (**3** weken) tot aan het moment van de aanleiding van de opgelegde straf, te weten uitslag van de **K-inspectiebeurt**, tussentijds, tijdens de onderhoudsbeurten **op** de parkeerplaats, niet **ter** verantwoording is geroepen **terzake** van de onderhoudstoestand nr **24**.

Overwegende de bevestiging van getuige, dpl. Sgt. Van 't Veld, dat

a. Mager als tijdelijke **rijder** op de nr 23 zijn **onderhoudstaak** t.a.v. nr 23 op de parkeerplaats heeft uitgevoerd;

b. klager niet **ter** verantwoording is **geroepen** **terzake** van de **onderhoudstoestand** van de **op** dezelfde parkeerplaats aanwezige, **stilstaande** zau-1 ton nr **24**.

Overwegende dat de pelotonscommandant bij nader inzien heeft **toegegeven** verzuimd te hebben maatregelen te treffen **terzake** van een duidelijke verantwoordelijkheidsstelling t.a.v. de zau-1 ton nr. 24, gedurende de periode van afwezigheid van de betrokken verantwoordelijke chauffeur en dientengevolge klager het in de strafreden tenlastegelegde niet kan worden aangerekend, waardoor het bestrafte feit geacht kan worden niet door klager te zijn gepleegd;

Overwegende dat klager tijdens de ten uitvoerlegging van deze straf is gestraft met 5 dagen verzwaard **arrest**, **wegens** een **ander** feit.

Beschikkende op het beklag: Doet de strafoplegging teniet;

Bepaalt dat klager geacht wordt twee dagen verzwaard arrest te hebben ondergaan in mindering van de thans ondergane straf van 5 dagen verzwaard arrest als compensatie voor het hem ten onrechte toegebrachte leed tengevolge van de reeds gedeeltelijk ten uitvoer gelegde straf van 6 dagen licht arrest;

Bepaalt dat een afschrift van deze beschikking zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de bevelhebber der Landstrijdkrachten.

NASCHRIFT

Compensatie door ten ónrechte ondergane krijgstuchtelijke straf in mindering te brengen op een inmiddels opgelegde ándere krijgstuchtelijke straf. (W.K. art. 66, lid 3).

Blijkens nader verkregen inlichtingen had de soldaat-chauffeur tijdens de tenuitvoerlegging van de licht-arrest-straf van zaterdag 4 oktober ± 17.00 uur tot zondag 5 oktober ± 15.00 uur dit arrest eigenmachtig verbroken, waarvoor hij op maandag 6 oktober gestraft werd met 5 dagen verzwaard arrest. Toen hem de beslissing op het beklag bekend werd gemaakt, had hij van 4-7 oktober, ongeveer 4 dagen licht arrest ondergaan, verminderd met de duur van zijn onwettige afwezigheid van zaterdag ± 17.00 uur tot zondag ± 15.00 uur.

Anders dan door toekenning van buitengewoon verlof of door toe te staan later van verlof of bewegingsvrijheid terug te keren, heeft de beklagmeerdere, die de krijgstuchtelijke bestraffing van klager op 7 oktober had tenietgedaan, het ten onrechte door deze geleden nadeel zoveel mogelijk hersteld door te bepalen, dat op de hem terzake van het verbreken van de licht-arrest-straf opgelegde straf van 5 dagen verzwaard arrest, welke nog niet was ingegaan, 2 dagen verzwaard arrest in mindering werden gebracht.

Hoewel deze compensatie (3 dagen licht arrest tegen 2 dagen verzwaard arrest) alleszins redelijk geacht mag worden, heeft de soldaat-chauffeur — blijkens de verkregen inlichtingen — op 14 oktober beklag ingediend bij de C.O. over de z.i. onbillijke behandeling wegens hem verleende onvoldoende compensatie. De C.O. heeft dat beklag d.d. 30 oktober ongegrond verklaard.

De vraag kan worden gesteld of de C.O. zich in deze niet ónbevoegd had behoren te verklaren? De beklagmeerdere had immers een beslissing genomen ex art. 66 W.K. en had op grond daarvan het ten ónrechte geleden nadeel zoveel mogelijk hersteld. Indien klager zich hierover bezwaard gevoelde, had hij o.i. (mits tijdig) de eindbeslissing van het H.M.G. dienen in te roepen, daar het vermeende nadeel een onderdeel vormt van de beklagbeschikking.

A. F. S.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

7 januari 1970

(MAW 1968/K 20)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd.); Leden: Mr. W. H. Schipper en Mr.

A. O. W. D. Grosheide.

(Voorschrift coadjuiterapporten, punten 324,411,414,422,431 en 432)

1. Over een officier der mariniers was een conduiterapport opgemaakt, bevattende met rood en zwart onderstreepte passages. Toen verweerder van mening was dat een gedeelte van rubriek VIII ongunstig was voor klagers bevorderingskansen en derhalve i.p.v. met zwart niet rood onderstreept had moeten zijn, liet de beoordelaar het rapport vervallen en verving hij het door een nieuw, voor klager ongunstiger, conduiterapport.

De Raad laat in het midden of deze gang van zaken zich verdraagt met het bepaalde in de punten 431 en 432 van het VVKM I, daar het conduiterapport om andere redenen niet in stand kan blijven. De Raad kan zich nl. verenigen met het oordeel van een deskundige, die tot een aantal waarderingen komt, welke gunstiger voor klager zijn, met het gevolg dat slechts het gestelde in rubriek ~~XII~~ met zwart wordt onderstreept.

2. Omtrent de fysieke gesteldheid van klager was met een beroep op punt 414 van het VVKM I in het conduiterapport geen melding gemaakt. De Raad is van oordeel, dat rekening dient te worden gehouden met de fysieke gesteldheid van een beoordeelde, wanneer deze van bijzondere invloed is geweest op de wijze van zijn dienstvervulling. Dit zou kunnen geschieden door een aantekening in rubriek XII (bijzonderheden). Hetzelfde geldt m.b.t. andere particuliere omstandigheden welke de prestaties ongunstig hebben beïnvloed.

Volgt nietigverklaring van het onderhavige conduiterapport evenals van het besluit van verweerder.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake X., wonende te Y., klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door Mr. Th. C. van Gelder, luitenant ter zee van administratie der eerste klasse, wonende te Den Helder, als diens raadsman, tegen: de Commandant der Zeemacht in de Nederlandse Antillen, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden E. E. T. Dulfer, luitenant-kolonel der mariniers, wonende te Den Helder.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende, dat de commandant der mariniers in de Nederlandse Antillen (kolonel der mariniers Z.) onder dagtekening 20 mei 1968 aan klager als volgt heeft bericht:

„Ingevolge het gestelde in VVKM 1 punt 414, heb ik de eer U hierbij mede te delen, dat in het door mij over u opgemaakte conduiterapport over de periode 1 november 1967-15 mei 1968 de volgende passage zwart werd onderstreept.

Rubriek VIII onzeker van zich zelf; geen krachtfiguur, waardoor er weinig bezieling van hem uitgaat en zijn dienst meer dan normale controle behoeft”;

overwegende, dat klager op 27 mei 1968 het volgende verzoek deed:

„Ondergetekende X., des mariniers verzoekt:

1. De hem op 22 mei 1968 aangezegde passage uit het over hem opgemaakte conduiterapport over de periode 1 november 1967 tot 15 mei 1968, luidende „onzeker van zichzelf, geen krachtfiguur, waardoor er weinig bezieling van hem uitgaat en zijn dienst meer dan normale controle behoeft”, **in**stede van een zwarte onderstreping te willen voorzien van een rode onderstreping.

2. De becijfering van de desbetreffende rubrieken in het **conduiterapport** met deze **rode** onderstreping in overeenstemming te willen brengen.

Toelichting ad sub 1 en 2.

1. Verzoeker is van mening dat:

a. Hij ten **gevolge** van vermelde passage niet meer voldoet aan de eisen voor bevordering, e.e.a. c.f. VVKM 1 punt 411.

b. Een zodanige beoordeling, mede gezien zijn anciënniteit, moet leiden tot een becijfering van de desbetreffende rubrieken, welke lager ligt dan „goed”.

2. Verzoeker zou gaarne de mogelijkheid geopend zien een beklag in te dienen c.f. W K M 1, bijlage 2”.

Overwegende dat evengenoemde commandant daarop bij brief van 29 mei 1968 aan klager schreef:

„Ingevolge het gestelde in VVKM 1 heb ik de eer U hierbij mede te delen, dat in het door mij over u opgemaakte conduiterapport over de periode 1 november 1967-20 mei 1968 de volgende passages werden onderstreept.

Conform punt 411, rood:

Rubriek IIIb: zelfstandigheid: voldoende 5.

Rubriek V: Bruikbaarheid en geoefendheid in functie(s). . .: voldoende 5.

Rubriek VI: Indien gij beoordeelde toetst aan de eisen, die gij meent te moeten stellen aan een officier van zijn rang en anciënniteit, hoe waardeert gij hem dan: voldoende 5.

Rubriek VIII: Deel in Uw eigen woorden mede wat gij omtrent betrokkene kunt zeggen: Mist voor een officier van zijn rang en anciënniteit de nodige zelfstandigheid, zodat zijn dienst meer dan normale controle behoeft.

Rubriek XI: Voor bevordering tot de naast hogere rang: niet in alle opzichten geschikt.

Conform punt 414, zwart:

Rubriek VIII: Deel in Uw eigen woorden mede wat gij omtrent betrokkene kunt zeggen: Onzeker van zichzelf; geen krachtfiguur waardoor er weinig bezieling van hem uitgaat.

Rubriek Xc: Zoudt gij in tijd van oorlog betrokkene liever niet aan boord geplaatst zien: liever niet ';

Overwegende, dat klager op 31 mei 1968 het verzoek deed te worden ingelicht omtrent de feiten en omstandigheden, waarop de hem bij evenvennelde brief medegedeelde conduite-aanzegging is gegrond;

Overwegende, dat meergenoemde commandant die inlichtingen bij brief van 1 juni 1968 verstrekte;

Overwegende, dat klager vervolgens bij verweerder een bezwaarschrift indiende, en verweerder bij besluit van 4 oktober 1968 dit bezwaarschrift ongegrond heeft verklaard en de beoordeling waarvan beklag heeft gehandhaafd;

Overwegende, dat klager tegen dit besluit beroep heeft ingesteld bij de Raad en op bij klaagschrift aangevoerde gronden de Raad heeft verzocht:

„a. de gewraakte beschikking nietig te verklaren;

b. de met rode inkt onderstreepte beoordelingen in de rubrieken IIIb, V en VI van het betreffende conducerapport te wijzigen in hogere beoordelingen;

c. de met rode inkt onderstreepte passage uit de beoordeling onder rubriek VIII te vernietigen;

d. de beoordeling in rubriek XI te vernietigen, indien en voorzover deze beoordeling uitsluitend tot stand is gekomen als een resultante van de met rode inkt onderstreepte beoordelingen in de rubrieken IIIb, V, VI, en VIII”;

Overwegende, dat verweerder op verzoek van 's Raads fungerend-voorzitter bij brieven van 31 maart 1969 en 4 juni 1969 inlichtingen heeft verschaft en stukken heeft ingezonden;

Overwegende, dat ingevolge opdracht van 's Raads fungerend-voorzitter een rapport, gedagtekend 4 november 1969, is uitgebracht door H. H. L. Pröpper, luitenant-admiraal b.d.;

Overwegende, dat verweerder bij brief van 2 december 1969 op dit rapport heeft gereageerd en daarbij onder meer heeft gesteld, dat hij zich volledig kon verenigen met de daarin gevolgde gedachtengang en getrokken eindconclusies;

IN RECHTE:

Overwegende, dat luitenant-admiraal H. H. L. Pröpper voornoemd in zijn rapport onder meer als reconstructie van de gang van zaken betreffende het onderhavige conduiterapport heeft vermeld:

„ . . . . der mariniers X. heeft zich n.l. op 23 mei 1968 met een beklag van de volgende inhoud tot zijn commandant gewend:

„Ondergetekende X., . . . der mariniers, wenst zich te beklagen over een vermeende onbillijke behandeling door KOMARNS Z.

Toelichting: Ondergetekende is van mening dat:

1. hij blijkens de hem op 2 mei 1968 als zwart onderstreepte aangezegde passage, opgenomen in het over hem opgemaakte **conduite**-rapport over de periode 1 november 1967 tot 15 mei 1968 en luidende: „onzeker van zichzelf, geen krachtfiguur, waardoor er weinig bezieling van hem uitgaat en zijn dienst meer dan normale controle behoeft”, niet meer voldoet aan de eisen voor bevordering, e.e.a. c.f. VVKM 1, punt 411;

2. een zodanige beoordeling, mede gezien zijn anciënniteit, moet leiden tot een becijfering van de desbetreffende rubrieken, welke lager ligt dan „goed”;

3. dat derhalve vermelde passage in stede van zwart rood onderstreept had dienen te zijn, waarbij tevens de becijfering in overeenstemming had moeten worden gebracht, opdat voor hem de mogelijkheid tot verweer tegen vermeld conduiterapport wordt opengesteld”.

. . . . X., was er echter niet zeker van of de onder sub. 1 van zijn toelichting vermelde handelwijze wel de doeltreffendste was en wendde zich enige dagen later informeel tot de intendant der zeemacht in de Nederlandse Antillen, kapitein-luitenant ter zee van administratie J., die hem adviseerde een verzoek in te dienen om het met zwart onderstreepte gestelde in rubriek VIII met rood te willen **onderstrepen**.

KLTZA J. had n.l. in Nederland een dergelijke handelwijze met het gewenste resultaat zien toepassen, terwijl de door . . . . X. gevolgde in de N.A. reeds een precedent had gehad, waarbij de klacht niet in behandeling werd genomen omdat het recht van beklag voor conduites speciaal bij VVKM 1 is geregeld.

T.a.v. het tweede punt van het verzoek van . . . . X., waarvan KLTZA J. tot aan het tijdstip van het gesprek met **mij** volkomen onkundig was, wenst laatstgenoemde zich volkomen te distancieren en hij is het met de inhoud dan ook volkomen oneens.

. . . . X. heeft vervolgens 27 mei het in bijlage 3 van het dossier vermelde verzoek ingediend. Bij een mondeling onderhoud met zijn commandant werd hem erop gewezen, dat thans **en** een bezwaarschrift **en** een verzoek over dezelfde aangelegenheid liepen, waarop hij schriftelijk op 28 mei 1968 zijn klacht van 23 mei 1968 introk. De juiste gang van zaken herinnerde **KOLMARNS Z.** zich niet, **doch** gezien de

overgelegde copieën van de klacht en de intrekking ervan van . . . . X. kan niet worden getwijfeld aan de juistheid van de hier beschreven gang van zaken.

KOLMARNIS Z. is dezelfde dag (28 mei 1968) naar de commandant der zeemacht in de Nederlandse Antillen gegaan, die reeds in het bezit was van het **conduiterapport**, om e.e.a. te bespreken.

Commandeur De Graaf deelde mij thans mede, dat hem in het tijdvak dat deze zaak in de N.A. speelde wel iets ter ore was gekomen omtrent een verzoek van . . . . X. om zijn **conduiterapport** te wijzigen. Met zekerheid kan worden gesteld dat bij dit onderhoud dit feit aan de CZMNA is medegedeeld, zoals door KOLMARNIS Z. wordt betoogd.

De CZMNA was de mening toegedaan dat een gedeelte van het met zwart onderstreepte van rubriek VIII van ongunstige invloed was op de bevorderingskansen van betrokkene en met rood onderstreept moest worden. KOLMARNIS Z. voelde hier weinig voor en meende dat de CZMNA de mogelijkheid van het plaatsen van opmerkingen hiervoor kon gebruiken. De CZMNA was echter van opinie dat kolonel Z. zelf de nodige wijziging moest aanbrengen en gaf opdracht òf de onderstreeping van de bewuste passage te wijzigen òf de formulering van rubriek VIII zodanig te stellen, dat inderdaad gesproken kon worden van een beoordeling vallende onder punt 414 van VVKM 1.

Daar KOLMARNIS Z. de gewraakte formulering per se wilde handhaven en meende dat bij een onderstreeping met rood ook de andere rubrieken een overeenkomstige wijziging in ongunstige zin moesten ondergaan, deelde hij mede het hele **conduiterapport** opnieuw in beschouwing te nemen en het oude hiermede zou komen te vervallen. Hoewel de CZMNA niet de mening van kolonel Z. deelde omtrent de noodzakelijkheid van het wijzigen van de overige rubrieken behalve rubriek VIII, is dit verder van geen invloed geweest op het verdere verloop van deze aangelegenheid.

Mededeling van het nieuwe **conduiterapport** heeft op de voorgeschreven wijze plaats gehad, onder vernietiging van alle exemplaren van het oude **conduiterapport**. KOLMARNIS Z. heeft . . . . X. medegedeeld dat het oude **conduiterapport** was vervallen en het nieuwe daarvoor in de plaats kwam, terwijl . . . . X. de brief met mededeling van rubriek VIII van het eerste **conduiterapport** aan KOLMARNIS Z. heeft overhandigd. Deze brief is met de exemplaren van het 1e **conduiterapport** mede vernietigd";

overwegende, dat de Raad de juistheid van deze — noch door klager noch door verweerder **bestreden** — reconstructie als vaststaand aanvaardt;

Overwegende, dat de rapporteur voorts onder meer heeft gesteld:

„De vraag dient thans te worden gesteld in hoeverre de beoordeling van KOLMARNIS Z. over . . . . X. opgemaakt en gedateerd 20 april '68

kan worden beschouwd als een conducerapport cf. VVKM 1. Het valt buiten twijfel dat dit wèl het geval was met het conducerapport van 15 april 1968. Dit conducerapport is ongetwijfeld door **KOLMARNIS Z** opgemaakt met zorgvuldige inachtneming van de desbetreffende voorschriften. Speciaal zal hem bij de onderstreping van rubriek **VIII** met zwart het gestelde onder punt 414 van VVKM 1 voor ogen hebben gestaan. Hoewel de beoordeling of een rubriek van een conducerapport onder punt 411 of 414 valt altijd een subjectief element bevat, kan zonder meer worden gesteld dat beoordelaar in dit geval t.a.v. rubriek **VIII** heeft gedwaald. Een zinsnede als daar vermeld is voor de bevorderingskans van een . . . der mariniers met 93 jaar anciënniteit in die rang tot de rang van . . . der mariniers zeer ongunstig.

Het valt zeer te betreuren, dat naar mij is gebleken, niet alleen bij . . . X., maar in veel wijdere kring de mening heerste, dat het vragen van inlichtingen met de bedoeling om zich te beklagen niet open stond voor beoordeelde, omdat de gewraakte passage niet met rood was onderstreept. Artikel 2 van de „voorschriften betreffende het indienen van bezwaarschriften ter zake van beoordelingen etc” spreekt nergens van met rood onderstreepte beoordelingen die medegedeeld zijn, doch alleen van medegedeelde beoordelingen welke van zodanige aard zijn, dat beoordeelde niet of niet meer voldoet aan de eisen voor bevordering. Het valt buiten kijf dat rubriek **VIII** een dergelijke beoordeling bevatte, al was de beoordelaar een andere mening toegedaan. Veel had nog ten goede kunnen worden gekeerd indien de CZMNA bij de ontvangst van het conducerapport direct gebruik had gemaakt van zijn bevoegdheid, genoemd onder punt 324 van VVKM 1. Immers hij was (uit de aard der zaak) direct van mening, dat de gewraakte zinsnede van rubriek **VIII** met rood had moeten worden onderstreept. Doch hij heeft een andere procedure gevolgd, nl. het aan een „nadere beschouwing onderwerpen” door beoordelaar als onder punt 420 van **VVKM 1** genoemd.

Zulks is echter geschied op het moment dat **KOLMARNIS Z.** hem had medegedeeld, dat X. een bezwaarschrift wilde indienen over zijn conduite, maar deze weg meende geblokkeerd te zien, doordat hem geen met **rood onderstreepte** zinsnede was medegedeeld en hij zodoende geen inlichtingen kon vragen ter inleiding van de bezwaarschriftprocedure. **KOLMARNIS Z.** wist reeds van de intenties van . . . X. af op **23** mei 1968 (indienen beklag) en 27 mei 1968 (intrekken beklag tegelijk met indienen verzoek betreffende rubriek **VIII** conducerapport).

Zowel CZMNA als kolonel Z. waren bij het onderhoud op 28 mei 1968 op de hoogte van het feit dat . . . X. zich bezwaard gevoelde en alleen erop wachtte dat hem een formele opening zou worden gegeven om de procedure in werking te kunnen stellen.

Ondergetekende is van mening dat vanaf dat moment (27 mei 1968)

noch aan beoordelaar noch aan de CZMNA de weg open stond om wijziging te brengen in het conduiterapport, gezien het gestelde onder punt 431 van VVKM 1. KOLMARNIS Z. heeft dat zelf ook zeer sterk aan gevoeld, maar meende aan de opdracht van de CZMNA te moeten voldoen. Dat e.e.a. is geschied onder de termen van het opmaken van een nieuw conduiterapport, onder vervallen-verklaring van het oorspronkelijke is in wezen een andere formulering van het feit dat het conduiterapport grondig is veranderd ten nadele van betrokkene, al wordt dan ook de periode tot 20 mei 1968 verlengd.

Zo ver gekomen zijnde kan ondergetekende tot geen andere conclusie komen, dat alleen de conduite van de periode tot 15 mei 1968 in aanmerking komt om als basis te dienen en wel in zijn ongewijzigde vorm. Alle exemplaren hiervan zijn echter vernietigd en hierop kan niet worden teruggegrepen. Het bezwaarschrift gaat bovendien niet over de oorspronkelijke conduite, maar over de beoordeling die op 28 mei 1968 is opgemaakt en welke, naar de mening van ondergetekende, niet als een geldig document kan worden beschouwd. Hierbij is verder geheel buiten beschouwing gelaten welke waarde uit een oogpunt van beleid t.a.v. personeel moet worden gehecht aan een waardering welke binnen een week tijd zo sterk uiteenliep met de oorspronkelijke en was opgemaakt door dezelfde beoordelaar.

Gezien het voorgaande kan ondergetekende tot geen andere conclusie komen dan dat het conduiterapport van 28 mei 1968, opgemaakt door kolonel Z. geen geldigheid heeft en deswege moet worden vernietigd. Aangezien het oorspronkelijke conduiterapport is vernietigd, zal dan over de periode van 15 december 1967 tot 15 mei 1968, d.w.z. 6 maanden, geen conduiterapport van . . . . X. aanwezig zijn. Dit kan uit een oogpunt van personeelsbeleid t.a.v. een officier die op 1 juli 1968 reeds 10 jaar de rang van . . . . der mariniers bekleedde geen bezwaar opleveren";

overwegende, dat de Raad te dien aanzien wil opmerken, dat wat in casu is geschied ook zou kunnen worden aangeduid als een intrekking van het eerste conduiterapport en een vervanging daarvan door het tweede; dat ook in die gedachte de vraag moet rijzen, of een dergelijke figuur zich wezenlijk zou verdragen met het bepaalde in de punten 431 en 432 van het VVKM 1;

Overwegende, dat de Raad in het midden kan laten en laat, wat van dit een en ander zij, nu, naar hierna zal worden overwogen, het bestreden besluit en het onderhavige conduiterapport om andere redenen niet in stand kunnen worden gelaten; dat toch de Raad de uitvoerige beschouwingen, welke luitenant-admiraal b.d. H. H. L. Pröpper in zijn meergenoemd rapport heeft gewijd aan de feitelijke inhoud van evenvermeld conduiterapport, overtuigend acht; dat de rapporteur aan het slot daarvan als conclusie onder meer heeft gesteld:

„Bij een wijziging door de Raad van het conducerapport zouden de volgende rubrieken kunnen luiden als hieronder vermeld:

III b goed 6

III d zeer goed 8

III e zeer goed 8

V goed **6**

VI goed 6

VIII Stille en teruggetrokken figuur, gewillig en bereidwillig van aard.

XI geschikt

XII Hoewel hij in zijn . . . functie van . . . . goed heeft voldaan, heeft hij op administratief terrein in zijn functie van . . . . niet het beoogde resultaat kunnen bereiken, ten dele door zijn beperkte administratieve aanleg, ten dele door aanwezige ongunstige omstandigheden buiten zijn toedoen."

Rubriek **XII** ware met zwart te onderstrepen. Met name heeft ondergetekende zich gedistancieerd van de tirade van rubriek **VIII** „geen krachtfiguur, waardoor er weinig bezieling van hem uitgaat".

Een beoordeling behoort te omschrijven wat beoordeelde wel is en niet wat hij niet is, terwijl aan de hand van „Van Dale" deze tirade zou inhouden:

„Geen figuur van buitengewone energie, waardoor er weinig bezieling van hem uitgaat".

Deze gevolgtrekking kan ondergetekende niet volgen";

dat klager, die tegen de in het rapport van de deskundige gegeven waarderingen overigens geen bezwaren heeft geopperd, bij het hier onder **XII** voorgestelde nog heeft doen opmerken, dat uit het deskundigenrapport niet naar voren komt dat klager de taak van de hem toegevoegde sergeant-magazijnbeheerder, toen hem van diens beperkte capaciteiten bleek, heeft verlicht door een deel van diens werkzaamheden aan een andere onderofficier op te dragen, dat de Raad, de juistheid van deze stelling op zich zelf aanvaardende, niet van oordeel is dat tengevolge van het niet vermelden van bedoelde omstandigheid in het rapport uit de onderhavige voorgestelde inhoud van rubriek **XII** een „zwak verwijt" als door klager bedoeld zou spreken;

Overwegende voorts, dat in het bestreden besluit onder punt **2** is overwogen:

„dat klager in zijn bezwaarschrift bij herhaling gewag maakt van het feit dat hij gedurende verschillende perioden van zijn verblijf in de Nederlandse Antillen getroffen werd door ziekte, als gevolg waarvan hij meerdere malen voor korte of langere tijd de werkzaamheden aan zijn functies verbonden noodgedwongen heeft moeten onderbreken; dat betreffende dit facet door de commandant van de marinierskazerne Suffisant bij afzonderlijk schrijven no. . . . . d.d. 4 maart 1968 (ingevol-

ge brief no. . . . . d.d. **1 februari 1968** van de minister van defensie) aan laatstgenoemde autoriteit werd gerapporteerd en dat daarbij tevens andere omstandigheden van particuliere aard werden betrokken; dat met begrip erkend wordt dat al deze bedoelde particuliere omstandigheden naar hun aard een druk hebben kunnen uitoefenen op het leven van klager en dat dit tevens een uitwerking zal hebben gehad op de wijze waarop hij zijn functies heeft vervuld; dat echter noch klager zelf noch de Koninklijke Marine gebaat zijn bij het om wille van die problemen opmaken van een beoordeling welke niet in overeenstemming met de realiteit zou zijn, zodat met de uiting van begrip en medeleven tevens de grens moet zijn bereikt van de daaraan toe te kennen invloed";

Overwegende, dat verweerder desgevraagd bij zijn voormelde brief van **31 maart 1969** heeft medegedeeld, dat het onder **punt 2** overwogene inderdaad mede berust op het bepaalde in punt 414 van het **VVKM 1**, houdende dat geen mededeling mag worden gedaan omtrent de fysieke gesteldheid van de betrokkene;

Overwegende hieromtrent, dat de Raad deze bepaling niet aldus verstaat, dat bij het opmaken van een conduiterapport geen rekening zou mogen en moeten worden gehouden met de fysieke **gesteldheid** van de beoordeelde; dat integendeel rekening houden met de fysieke gesteldheid als **vorenbedoeld** zeker voor de hand ligt in gevallen, waarin deze gesteldheid met betrekking tot de wijze, waarop de **beoordeelde** in het **beoordelingstijdvak** zijn functie heeft uitgeoefend, van bijzondere — en wel voor de beoordeelde ongunstige — invloed is geweest; dat zulks uiteraard niet behoeft medebrengen, dat deswege de waarderingen hoger worden gesteld dan overeenkomst met de geleverde prestaties, **doch** dat wel de eis moet worden gesteld, dat uit het conduiterapport, bijvoorbeeld door een aantekening in rubriek **XII**, blijkt dat **om** fysieke redenen die prestaties niet hoger hebben kunnen zijn; dat ditzelfde moet worden gezegd met betrekking tot andere particuliere omstandigheden welke die prestaties ongunstig hebben beïnvloed; dat het daarbij geenszins **nodig** is omtrent die fysieke gesteldheid en die particuliere omstandigheden in bijzonderheden te treden;

Overwegende dat, nu het onderhavige **conduiterapport** op **zovele** punten niet gehandhaafd kan blijven, het de Raad dienstig is voorgekomen het gehele conduiterapport nietig te verklaren; dat voorts uit het vorenoverwogene volgt, dat ook verweerders besluit van 4 oktober **1968** moet worden nietig verklaard; dat hieruit tevens voortvloeit, dat aan de mededeling **vervat** in het **voormelde schrijven** van de commandant d.d. **1 juni 1968** de grondslag is komen te ontvallen;

Overwegende, dat mitsdien beslist moet worden als volgt;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN !

Verklaart het bestreden besluit en het **onderhavige** **conduiterapport** nietig.

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage,
rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken

9 december 1968

Voorzitter: Mr. A. G. van Galen (fgd.); *Leden:* Mr. T. A. van Dijken en Mr. D. J. van Gilse; *Militaire leden:* L. M. Kamp, generaal-majoor der Km. Luchtmacht b.d. en W. C. H. van Reede, generaal-majoor der cavalerie b.d.

(Besluit **beoordeling** officieren landmacht art. 13).

*Aan een officier was ruim drie en een half jaar na het opmaken over hem van een beoordeling een daarop betrekking hebbende kennisgeving uitgereikt, teneinde hem in de gelegenheid te stellen zich tegen enkele minder gunstige aspecten van deze beoordeling te verweren. Het tegen deze kennisgeving gemaakte bezwaar leidde tot de uitreiking van een nieuwe kennisgeving, welke door de **Centrale Raad van Beroep** werd gehandhaafd (M.R.T. 1968, blz. 299).*

*Voorts vorderde klager nietigverklaring c.q. vernietiging van de oorspronkelijke kennisgeving, als zijnde strijdig met de strekking van het beoordelingsvoorschrift en/of wegens daarin besloten liggend **détournement de pouvoir**.*

*Dit beroep wordt door het Ambtenarengerecht niet-ontvankelijk verklaard, omdat het Gerecht het oordeel van de **C.R.v.B.**, dat dit college in eerste en enige aanleg bevoegd is te oordelen over de vraag, of verweerder zijn recht kan verwerken een kennisgeving uit te reiken, eerbiedigt.*

HET AMBTENARENGERECHT TE 'S-GRAVENHAGE,

rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, **inzake C.** majoor der. . . wonende te D., klager voor wie als gemachtigde ter openbare terechtzitting is verschenen mr. J. Schuurmans, advocaat en procureur te 's-Gravenhage, wonende aldaar, tegen de Minister van Defensie, verweerder, voor wie als gemachtigde ter openbare terechtzitting is verschenen N. van Duuren, referendaris bij het Ministerie van Defensie, thans wonende te Berkel (Z.H.).

HET AMBTENARENGERECHT TE 'S-GRAVENHAGE, enz.;

Wat de feiten betreft:

Overwegende, dat verweerder bij brief van 17 februari 1966 aan klager het navolgende heeft bericht:

„In antwoord op Uw rekest d.d. 23 september 1965, houdende verzoek het daarbij gevoegde tot Hare Majesteit de Koningin gerichte rekest van dezelfde datum zijn hoge bestemming te willen laten volgen en U te vergunnen zich omtrent de inhoud van de kennisgeving d.d. 10 augustus 1965, nr. . . te beklagen indien laatstgenoemd rekest ongegrond zal worden verklaard, deel ik U het volgende mede:

„De onderhavige beoordeling is uitgebracht in de beginfase van de werking van het thans geldende beoordelingsvoorschrift. Uiteraard moest in die periode aan het beleid met betrekking tot het doen uitreiken van ministeriële kennisgevingen gestalte worden gegeven. Terzake is voorts van belang dat dit beleid in de verstreken jaren een zekere evolutie heeft doorgemaakt, waarbij het accent minder is komen te liggen op het „stimulerend element“.

„Bij het destijds bezien of en in hoeverre de omtrent U op 1 februari 1962 opgemaakte beoordeling aanleiding gaf voor een kennisgeving ex artikel 13 van het besluit beoordeling officieren landmacht, is dezerzijds overwogen, dat de bijzonderheden bij de gezichtspunten leidinggevende capaciteiten en taakopvatting alsmede de aanvullende opmerkingen, blijkens de aanduiding terzake op de beoordelingslijst met u zijn besproken en de inspecteur der . . . toentertijd desgevraagd verklaarde niet te verwachten dat een kennisgeving enig effect zou hebben aangezien alles viel terug te brengen tot een zekere „lauwheid“ in uw optreden.

„Het vorenstaande heeft geleid tot het buiten toepassing laten van artikel 13 van eerdergenoemd besluit op het tijdstip dat de hantering van dat artikel in de rede zou hebben gelegen.

„Eerst de kennisneming van Uw in Uw rekest d.d. 18 februari 1965 gedaan verzoek om te doen mededelen de tekortkomingen uit de omtrent u op 1 februari 1962 uitgebrachte beoordelingslijst heeft — zoals u inmiddels bij dezerzijdse brief d.d. 4 november 1965, nr. . . is kenbaar gemaakt — aanleiding gegeven tot de uitreiking van de kennisgeving van 10 augustus 1965, nr. . .

„Ik merk hierbij op, dat aan de uitreiking van meergenoemde kennisgeving de overweging ten grondslag ligt, dat, vermits genoemde beoordelingslijst mede tot het nemen van een voor u ongunstige beslissing heeft bijgedragen en — anders dan werd verondersteld — U de juistheid van de omschrijving van Uw karaktereigenschappen in die beoordeling kennelijk niet zonder meer wenst te aanvaarden, Uw recht op beroep tegen vermeende onbillijkheden gewaarborgd dient te worden. Een kennisgeving ex artikel 13 van het besluit beoordeling officieren landmacht schenkt deze waarborg en is derhalve in Uw belang.

„Daar het uitreiken van een kennisgeving ex artikel 13 van het besluit beoordeling officieren landmacht uitsluitend tot mijn competentie

„behoort en Uw belang dus niet gediend is bij het doorzenden van Uw
„„rekest aan Hare Majesteit de Koningin, beschouw ik genoemd rekest
„als te zijn aan mij gericht en wijs ik het daarin gestelde verzoek af.

„In verband hiermede deel ik U mede, dat U binnen dertig dagen na
„ontvangst van dit schrijven bij mij beroep kunt instellen tegen de des-
„betreffende over U uitgebrachte beoordeling terzake van waarderin-
„gen, welke U ter kennis zijn gebracht (kennisgeving d.d. 10 augustus
„1965 nr. . .).

„Ik zeg U toe dat ik alsdan de commissie als bedoeld in artikel 15
„van het besluit beoordeling officieren landmacht zal verzoeken het ad-
„vies op zo kort mogelijke termijn uit te brengen”;

Overwegende, dat klager op 17 maart 1966 ter griffie van het Ge-
recht een klaagschrift heeft ingediend, hetwelk besluit als volgt:

„Redenen, waarom requestant Uw **Gerecht** moge verzoeken in be-
„roep te mogen komen in voege voormeld, met het verzoek dat het Uw
„Gerecht moge behagen uit te spreken de nietigverklaring c.q. ver-
„nietiging van de onderwerpelijke kennisgeving, als strijdig met de
„strekking van het voorschrift en/of wegens daarin besloten liggend
„détournement de pouvoir”;

Overwegende, dat verweerder van contra-memorie heeft gediend en
op de daarin aangevoerde gronden het Gerecht verzocht heeft klager
in zijn vordering niet ontvankelijk te verklaren;

IN RECHTE:

Overwegende, dat klager bij Koninklijk besluit van . . . 1957, nr. . . .
met ingang van 1 november 1957 is benoemd en aangesteld tot majoor
bij . . .; dat omtrent klager ingevolge het bepaalde in artikel 7, tweede
lid, onder a, van het Besluit beoordeling officieren landmacht onder
dagtekening van 1 februari 1962 een beo:rdelingslijst is opgemaakt;
dat ten aanzien van deze beoordeling het gestelde in artikel 13 van ge-
noemd besluit destijds buiten beschouwing is gelaten; dat klager per
1 november 1963 is voorbijgegaan voor bevordering; dat hij zich bij
verzoekschrift van 14 juli 1964 tot de Kroon heeft gewend met het
verzoek hem te willen doen mededelen de gebreken en/of tekortko-
mingen, welke tot dit besluit hebben geleid; dat verweerder hierop bij
brief van 19 januari 1965 aan klager onder andere heeft medegedeeld:

„dat hij werd voorbijgegaan voor bedoelde bevordering wegens nog
„aan te vullen tekortkomingen voornamelijk voortvloeiende uit zijn
„persoonsstructuur, zoals blijkt uit zijn beoordeling opgemaakt d.d. 25
„november 1959, en

„dat hij wederom en zulks door zijn beoordelaar op deze tekortko-
„mingen werd gewezen bij het beoordelingsgesprek naar aanleiding van
„de op 1 februari 1962 over hem opgemaakte beoordeling”;

dat klager zich bij rekest van 18 februari 1965 andermaal tot de
Kroon heeft gewend met het verzoek het daarheen te willen leiden, dat

aan hem recht wedervare en dat hem wordt medegedeeld het door de beoordelaar op de beoordeling van februari 1962 gestelde met betrekking tot de in het antwoord op zijn rekest van 14 juli 1964 bedoelde tekortkomingen, alsook de reden waarom aan hem **terzake** geen kennisgeving wordt toegezonden, zoals bedoeld in artikel 13 van het **Besluit** beoordeling officieren; dat namens verweerder aan klager bij brief van 10 augustus 1965 is bericht als volgt:

„Kennisgeving ingevolge artikel 13 **BBO/LA**

De omtrent u onder dagtekening van 1 februari 1962 uitgebrachte beoordeling in de functie van plaatsvervangend commandant van . . . geeft mij alsnog aanleiding u het volgende ter kennis te brengen.

Ofschoon u op de punten taakopvatting, besluitvaardigheid, samenwerking en menselijke verhoudingen niet onbevredigend bent **gewaardeerd**, komen nochtans in de daarbij vermelde bijzonderheden aspecten voor waardoor de U voor deze punten toegekende waarderingen worden **afgezwakt**. Zo is in de bijzonderheden bij het punt taakopvatting vermeld: Heeft goede taakopvatting doch enigszins gebrek aan enthousiasme. In de bijzonderheden bij het punt besluitvaardigheid is — evenals bij het niet onbevredigend gewaardeerde punt leidinggeven-de capaciteiten — tot uitdrukking gebracht dat U zich te veel in details verliest, terwijl in de bijzonderheden bij het punt samenwerking is aangetekend dat U door Uw lauw optreden weinig enthousiasme wekt bij anderen. Met betrekking tot het punt menselijke verhoudingen wijzen de daarbij gegeven bijzonderheden onder meer uit dat U niet altijd genoeg belangstelling hebt voor persoonlijke moeilijkheden van anderen. Vervolgens wordt U in de aanvullende opmerkingen van de beoordelingslijst gekenschetst met de woorden „Is lauw in zijn optreden. Heeft neiging tot **breedsprakigheid**, zodat dit een hinderpaal is bij de omgang met anderen”.

De commandant van de eerste divisie 7 december is blijkens **zijn** aantekeningen op de betreffende beoordelingslijst van mening dat gelet op dit laatste en de vermelde bijzonderheden de kruisjes bij de in de tweede alinea genoemde punten van waardering te veel naar rechts zijn geplaatst. In verband met een en ander zou naar de mening van **genoemde** commandant de waardering voor het punt geschiktheid voor een functie **in een staf** niet boven voldoende uit mogen **komen**”;

dat vervolgens in antwoord op klagers rekest van 18 februari 1965 aan hem door **verweerder** bij brief van 4 november 1965 **onder** meer is bericht als volgt:

„Naar aanleiding van het thans voorliggende rekest is evenwel aanleiding gevonden te beslissen dat aan U op grond van de omtrent U onder dagtekening van 1 februari 1962 opgemaakte beoordelingslijst, alsnog een kennisgeving zal worden **gezonden** als bedoeld in artikel **13**

van het besluit beoordeling officieren landmacht, welke kennisgeving inmiddels op 30 augustus 1965 aan U is uitgereikt.

Mocht u daarin aanleiding vinden een bezwaarschrift in te dienen en mocht de beoordelingslijst zodanig worden gewijzigd, dat U alsnog blijkt te hebben voldaan aan de voor een bevordering tot luitenant-kolonel bij... per 31 oktober 1963 c.q. 1 november 1963 gestelde eisen, dan zullen Hare Majesteit de Koningin met betrekking tot een bevordering per één der genoemde data alsnog nadere voorstellen worden gedaan.

Voor het geval evenwel dat ten gevolge van het door U in te dienen bezwaarschrift zodanig wordt beslist dat hiertoe geen aanleiding bestaat, zal Hare Majesteit de Koningin in overweging worden gegeven mij te machtigen U alsdan mede te delen, dat er geen aanleiding is de door U bestreden beslissing te herzien";

dat klager zich inmiddels bij rekest van 23 september 1965 wederom tot de Kroon had gewend met het verzoek de kennisgeving onder dagtekening van 10 augustus 1965 te willen vernietigen en te bepalen dat de beoordelingspunten en aantekeningen der beoordelingslijst waarop de kennisgeving doelt thans niet in klagers nadeel mogen worden (uit- Red.) gelegd en dat het geacht moet worden dat de desbetreffende beoordelingslijst door de Minister van Defensie eertijds zodanig werd en thans nog zodanig wordt gelezen, dat daarover geen kennisgeving kon volgen en volgt; dat dit rekest heeft geleid tot de sub **factis** weergegeven brief van verweerder dd. 17 februari 1966;

overwegende, dat klager gevorderd heeft nietigverklaring **c.q.** vernietiging van de kennisgeving van 10 augustus 1965, als strijdig met de strekking van het voorschrift **en/of** wegens daarin besloten liggend détournement de pouvoir;

Overwegende, dat Mager, ter bewaring van zijn rechten hangende het onderhavige beroep, bij verweerder tegen genoemde kennisgeving beroep heeft ingesteld;

Overwegende, dat dit beroep ertoe heeft geleid dat verweerder de kennisgeving van 10 augustus 1965 heeft ingetrokken en in overeenstemming met een op 15 september 1966 door een commissie van onderzoek, als bedoeld in artikel 15 van het Beoordelingsbesluit, uitgebracht advies, onder dagtekening van 31 januari 1967 een nieuwe kennisgeving heeft uitgereikt, onder intrekking van de genoemde kennisgeving van 10 augustus 1965; dat klager tegen deze nieuwe kennisgeving beroep heeft ingesteld bij de Centrale Raad van Beroep en dat dit College bij uitspraak van 1 november 1967, gewezen onder nr. 1967/K 4*, dit beroep ongegrond heeft verklaard;

Overwegende, dat de gemachtigde van verweerder ter terechtzitting heeft betoogd dat het beroep van klager niet-ontvankelijk is reeds op

*) Niet gepubliceerd.

deze grond dat de kennisgeving van 10 augustus 1965 inmiddels is ingetrokken en vervangen door de eerder genoemde kennisgeving van 31 januari 1967;

Overwegende, dat het Gerecht deze gemachtigde hierin zou kunnen volgen, indien het beroep van klager gericht zou zijn geweest tegen de inhoud van de kennisgeving d.d. 10 augustus 1965; dat de bezwaren van klager zich evenwel richten tegen de omstandigheid dat hem eerst geruime tijd na het opmaken van de beoordelingslijst een kennisgeving is uitgereikt; dat deze bezwaren onverminderd zijn blijven bestaan, ook al is nadat klager bij verweerder beroep had ingesteld de kennisgeving door een andere vervangen;

Overwegende voor wat betreft het eigenlijke geschilpunt dat partijen verdeeld houdt, dat de Centrale Raad van Beroep in zijn **hiervoor**genoemde uitspraak van 1 november 1967 onder meer het navolgende heeft overwogen:

„dat klagers raadsman ter 's Raads terechtzitting mede bezwaar heeft gemaakt tegen het feit, dat de onderhavige kennisgeving is gedaan lange tijd, nadat de beoordeling, waarop ze betrekking heeft, was uitgebracht; dat dit ook naar 's Raads oordeel moet worden betreurd, maar er in het onderhavige geval geen reden is om deswege de beoordeling te beschouwen als niet in te houden een waardering als in artikel 13 van het Beoordelingsbesluit bedoeld; dat ook overigens niet is gebleken dat verweerders bestreden besluit, voorzover dit tot de onderhavige kennisgeving heeft geleid, kan worden aagetast op een der gronden, omschreven in artikel 58 lid 1 der Ambtenarenwet 1929, zodat het bij de Raad ingestelde beroep ongegrond moet worden verklaard.”

Overwegende, dat het Gerecht uit deze overwegingen afleidt dat de Centrale Raad van Beroep zich in eerste en enige aanleg bevoegd acht te beoordelen over de vraag of verweerder zijn recht kan verwerken een kennisgeving uit te reiken; dat het Gerecht voor dit standpunt mede steun vindt in de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep van 1 december 1965 gewezen onder nr. 1965/K 5*, waarin aan dit punt uitvoerig aandacht is geschonken;

Overwegende, dat het Gerecht het oordeel van de Centrale Raad van Beroep eerbiedigt en zich in dit verband aansluit bij het betoog van de gemachtigde van verweerder dat het praktisch onmogelijk is het uitreiken van de kennisgeving los te maken van de inhoud van die kennisgeving;

Overwegende, dat het vorenstaande tot de slotsom leidt dat het beroep niet-ontvankelijk moet worden verklaard;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het beroep niet-ontvankelijk.

---

*) Niet gepubliceerd.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Errata

M.R.T. LXII, 1969, blz. 466. De **samenstelling** van het **Hoog Militair Gerechtshof** **boven** de **sententie** van **6 maart 1969** **aanvullen** met: en Luitenant-generaal b.d. Valk.

M.R.T. LXIII, 1970 (lopende jaargang), blz. 128: Het **gestelde** op deze bladzijde „Ongeldig vonnis" vervalst.

BIJDRAGEN

Ongeoorloofde afwezigheid

door

MR. TH. (S. VAN) GELDER,

luitenant ter zee (A) der 1e klasse

Uit de rechtspraak van de krijgsraden blijkt dat over de duur van de ongeoorloofde afwezigheid nog steeds onzekerheid bestaat. In zijn artikel „Tijdstip van aanvang en einde der ongeoorloofde afwezigheid”) werd hierop uitvoerig ingegaan door MR. W. H. VERMEER. Op grond van de door hem geciteerde uitspraken kwam deze schrijver toen (in 1947) onder meer tot de volgende conclusie: „... dat ten aanzien van „plaats en tijd van aanvang en einde van ongeoorloofde afwezigheid — „en speciaal het laatste — in de jurisprudentie geen eenheid bestaat, „hetgeen het bereiken van rechtszekerheid in de weg staat”.

Deze conclusie is nog steeds uit de rechtspraak te trekken. Als voorbeelden mogen worden genoemd het vonnis van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage van 25 september 1957¹⁾ en het vonnis van de Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Luchtmacht van 13 januari 1961²⁾. In beide gevallen meldden ongeoorloofd afwezige militairen zich bij de politie in het buitenland. De Zeekrijgsraad nam aan dat de ongeoorloofde afwezigheid eindigde op het moment waarop de betrokkenen te Vaals door de Duitse politie werden overgegeven aan de Koninklijke marechaussee, terwijl in het andere geval werd aangenomen dat de ongeoorloofde afwezigheid eindigde op het tijdstip waarop de betrokken militair zich had gemeld bij de Belgische politie.

In verband met de bestaande onzekerheid zou het gewenst zijn dat het Hoog Militair Gerechtshof (H.M.G.) in deze een duidelijke uitspraak deed, waarnaar de lagere rechtspraak zich zou kunnen richten. In tegenstelling tot wat uit het artikel van MR. VERMEER zou kunnen worden opgemaakt, vermeen ik dat het H.M.G. zich in deze na de tweede wereldoorlog nog niet duidelijk heeft uitgesproken. Na bespreking van het „zeer toegeeflijk standpunt” ingenomen door de jurisprudentie van vóór de tweede wereldoorlog en in het begin van die oorlog, schrijft MR. VERMEER op blz. 593:

„In Nederland schijnt ook thans diezelfde jurisprudentie gevolgd te „worden. De Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage oordeelde in zijn vonnis „van 13 Februari 1947 (bevestigd bij sententie van het Hoog Militair

---

1) MRT XL, pag. 587 e.v.

2) MRT L, pag. 672.

3) MRT LIV, pag. 317.

„Gerechtshof van 24 april 1947) dat de ongeoorloofde afwezigheid van „een marinier, die zich had verwijderd van de Marinekazerne te Amsterdam en zich naar België had begeven, eindigde op het tijdstip van „zijn arrestatie door de politie te Brussel.”

Wanneer men het gepubliceerde vonnis⁴⁾ raadpleegt, kan het bevreemding wekken dat noch in de tenlastelegging noch in de overwegingen van de krijgraad de politie is genoemd. De tenlastelegging vermeldt als tijdstip van het einde van de afwezigheid slechts: „... totdat hij op „of omstreeks 3 Maart 1946 te Brussel is gearresteerd”, daarbij in het midden latende door wie deze arrestatie werd uitgevoerd. Onder de bewijsmiddelen wordt vermeld een op ambtseed opgemaakt proces-verbaal van een (Nederlandse) reserve 2e-luitenant bij het detachement politietroepen te Brussel, tevens hulpofficier van justitie, houdende dat „... in den nacht van 2 op 3 Maart 1946 te Brussel is gearresteerd A, marinier 3e klasse ...”.

Het betreffende dossier bracht aan het licht dat A, op verzoek van de genoemde luitenant, inderdaad was aangehouden door de Belgische politie. Deze officier was onmiddellijk van de aanhouding op de hoogte gesteld. Hij begaf zich naar het politiebureau en zegde A voorlopig arrest aan. Gezien het bijzonder korte tijdsverloop tussen aanhouding en arrestaamegging, en het feit dat de krijgsraad op de arrestatie niet nader ingaat, acht ik het zeer goed mogelijk dat de krijgsraad in het midden heeft willen laten of niet het moment waarop door de luitenant het arrest werd aangezegd, moet worden beschouwd als het moment van arrestatie. Het feit dat dit vonnis door het H.M.G. werd bevestigd lijkt me in ieder geval onvoldoende grond om een conclusie te trekken ten aanzien van de opvatting van het Hof omtrent het einde van de ongeoorloofde afwezigheid.

Behoudens door het artikel van MR. VERMEER, wordt deze indruk wel gewekt door het opschrift boven het gepubliceerde vonnis en door vermelding van deze sententie in het „Wetboek van Militair Strafrecht”, uitgave van de Inspectie Militair Juridische Dienst⁵⁾.

Op dezelfde pagina van dit laatste boekwerk wordt nog een sententie vermeld, die op dit punt zeer onduidelijk is. Bij deze sententie,⁶⁾ van 8 juli 1958, werd bevestigd een vonnis van de Krijgsraad te Velde West, waarin op de voet van de tenlastelegging was bepaald: „De ongeoorloofde afwezigheid van een soldaat, die op 9 april 1958 zijn onderdeel onwettig verliet en op 19 april 1958 door de politie te Brake in „Duitsland werd overgegeven aan de Koninklijke marechaussee, eindigde op het moment dat hij zich bij die politie aanmeldde en aan de

---

4) MRT XL, pag. 622.

5) pag. 176, onder a.

6) pag. 176, onder d.

„Koninklijke marechaussee werd overgegeven". Deze uitspraak is vooral onduidelijk omdat hieruit, taalkundig gezien, de conclusie moet worden getrokken dat beide genoemde momenten zouden zijn samen gevallen, hetgeen praktisch onmogelijk is. Uit het betreffende dossier blijkt dat dit inderdaad niet het geval was, maar dat beide voorvallen wel plaats vonden op 19 april 1958.

Verdere uitspraken van helt H.M.G. over dit probleem zijn mij niet bekend.

Bij de bespreking van het probleem van de duur van de ongeoorloofde afwezigheid moet worden uitgegaan van de bestanddelen van de afwezigheidsdelicten. Deze bestanddelen zijn:

a. *Afwezigheid*. Dit bestanddeel wordt authentiek geïnterpreteerd in art. 106 W.v.M.S. als „afwezig blijven van de plaats of de plaatsen, „waar de militair zich ter vervulling van de op hem rustende dienstverplichtingen behoort te bevinden". Dit is een feitelijke kwestie. De militair is op die plaats of plaatsen aanwezig, of niet.

b. *Ongeoorloofdheid van die afwezigheid*. Dit bestanddeel houdt in dat door het bevoegde gezag geen toestemming voor deze afwezigheid is verleend, dan wel dat deze afwezigheid door het bevoegde gezag niet wordt gedoogd. Voor wat betreft de toestemming is ook dit een feitelijke kwestie. Er is toestemming gegeven of niet. De taak van de rechter in deze is beperkt tot het constateren van het al dan niet bestaan van de toestemming. Ten aanzien van het gedogen van de afwezigheid ligt de zaak iets minder eenvoudig. Hierop wordt later teruggekomen. Onder bevoegd gezag zal moeten worden verstaan: de commanderende officier of een hiërarchisch boven deze staande autoriteit.

c. *Schuld ten aanzien van de ongeoorloofde afwezigheid*. Dit bestanddeel bestaat in de vorm van *dolus* of *culpa*.

Het bepaalde tijdsverloop dat soms wordt vereist om liet delict te kunnen kwalificeren, ware niet te beschouwen als een bestanddeel, maar als zen bijkomende voorwaarde voor strafbaarheid die niet wordt beheerst door opzet of culpa. Met Mr. VERMEER⁷⁾ ben ik van mening dat de afwezige militair zich, wanneer hij langer dan 30 resp. 4 dagen weg geweest is, niet van desertie moet kunnen vrijpleiten door een beroep op overmachtige omstandigheden, die zijn tijdige terugkeer bemermerden.

Objectief gezien zou men dan ook op basis van art. 106 W.v.M.S. in beginsel moeten aannemen dat de ongeoorloofde afwezigheid duurt van het moment van verwijderen c.q. afwezig blijven van de in dit artikel bedoelde plaats, tot het moment van aankomst⁸⁾ aldaar. Voor afwezig-

---

7) vgl. MRT XL, pag 591.

8) Met opzet werd niet gebruikt „terugkeer^s“, aangezien deze plaats kan zijn gewijzigd, bijv. doordat betrokkene inmiddels werd overgeplaatst.

heidsdelicten gepleegd onder feitelijke oorlogsomstandigheden lijkt dit ook de enige mogelijke opvatting, aangezien het anders te gemakkelijk zou worden zich te onttrekken aan gevaarlijke diensten.

Sinds mensenheugenis echter blijken de wetsartikelen die de afwezigheidsdelicten bevatten, anders te worden geïnterpreteerd. Men kan zich nu afvragen waarop deze verzachting is gebaseerd. Zonder al te ver in de historie terug te gaan, kan men constateren dat (althans wat de zeemacht betreft) een basis voor een soepele toepassing der betreffende wetsartikelen was neergelegd in artikel 187 van het Voorschrift Commanderende Officieren, het tweede deel van hoofdstuk IV van de Verordeningen der Koninklijke marine (2 VKM IV), een Koninklijk besluit van 19 november 1938, nr. 99. Deze bepaling hield in dat de ongeoorloofde afwezigheid werd geacht te zijn geëindigd op het tijdstip waarop de betrokken schepeling zich op een schip of bij een inrichting der zeemacht terugmeldde, of, indien hij zich elders terugmeldde en elders was gearresteerd, aldaar⁹⁾ aankwam. De betekenis van deze bepaling was m.i. dat het bevoegde gezag, de Kroon, bepaalde dat een ongeoorloofde afwezigheid werd gedoogd — en dus niet meer als ongeoorloofd werd aangemerkt — zodra de betrokken militair weer voor de militaire dienst bij de zeemacht beschikbaar was. Dit betekende een verzachting van het zeer straffe artikel 106, die betreft het onder (b) genoemde bestanddeel van de afwezigheidsdelicten. Het behoeft geen verwondering te wekken dat de militaire rechter tijdens de tweede wereldoorlog het soepele standpunt, zoals dit was neergelegd in 2 VKM IV, niet wilde toepassen. Te betreuren valt echter dat hiervoor als argument werd gebruikt „dat dit voorschrift slechts administratief van belang is en dat „het voor de toepassing van de strafwet buiten beschouwing moet blijven, ven”¹⁰⁾. Indien dergelijke redeneringen ingang zouden vinden, zou het mogelijk zijn dat een krijgsraad een militair veroordeelt wegens ongeoorloofde afwezigheid, terwijl de man voor die afwezigheid toestemming van zijn commandant had bekomen. Zelfs al zou de commandant ten onrechte deze toestemming hebben verleend, dan nog zou een dergelijke beslissing van de krijgsraad te zeer strijden met het beginsel van rechtszekerheid. Beter ware geweest indien de krijgsraad zich zou hebben beroepen op de heersende oorlogsomstandigheden, die toepassing van een voorschrift dat in volle vreedstijd was ontstaan, bepaaldelijk ongewenst maakte.

De overige verzachtingen die vroeger reeds door krijgsraden en Hof werden toegepast, kunnen zoals MR. VERMEER¹¹⁾ aangeeft, vermoedelijk

---

9) Dus: op een schip of bij een inrichting der zeemacht.

10) Vgl. het artikel „Militair Straf- en Tuchtrecht bij onze Zeemacht in het Vereenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland” door H. BAKKER in MRT XXXIX, pag. 55 e.v.; in het bijzonder pag 74.

11) t.a.p. pag. 594.

slechts worden verklaard doordat de rechtspraak aannam dat de schuld kwam te vervallen op het moment waarop de dader zich meldde bij enige autoriteit, of werd gearresteerd.

Werd tot dusver slechts over het verleden gesproken, thans is het heden aan de beurt. De wetswijziging van 1963, welke van kracht werd op 1 juli 1965, heeft geen directe invloed gehad op de afwezigheidsdelicten. Wel werd op laatstgenoemde datum voor de zeemacht een nieuw Voorschrift Justitiële Zaken (VVKM 142)¹²⁾ van kracht. Dit voorschrift besteedt in ruime mate aandacht aan de ongeoorloofde afwezigheid. Punt 8211 luidt:

„Een militair is ongeoorloofd afwezig, wanneer hij zonder toestemming van zijn commandant afwezig is van de plaats, waar hij zich moet bevinden ter vervulling van zijn dienstverplichtingen, het achterzeilen van een schip daaronder begrepen.”

Dit punt geeft dus geen nieuws. De toestemming wordt met zoveel woorden genoemd, maar van het gedogen wordt niet gesproken. Heel interessant is punt 8212:

„De ongeoorloofde afwezigheid wordt geacht te zijn beëindigd:

„a. indien de militair, met de bedoeling een einde te maken aan zijn ongeoorloofde afwezigheid, vrijwillig terugkeert bij zijn eenheid of zich in persoon aanmeldt hetzij bij een andere eenheid, een ander militair onderdeel of bij de politie in binnen- of buitenland: op het tijdstip van aankomst bij zijn eenheid of van zijn aanmelding elders;

„b. indien de militair wordt aangehouden: op het tijdstip van de aanhouding.”

Deze bepaling, die duidelijk nog veel leniënter is dan de bepaling in het oude 2 VKM IV, kan slechts het karakter hebben van een opsomming van gevallen waarin de nog steeds bestaande afwezigheid door het bevoegde gezag — i.c. de minister van defensie — wordt gedoogd. Doet zo'n geval zich voor, dan vervalt het bestanddeel „ongeorloofde” van de afwezigheid. De taak van de rechter is dus in beginsel beperkt tot het constateren of een dergelijk geval zich voordoet. Dit lijkt eenvoudiger dan het is. In de eerste plaats omdat men kan verwachten dat de rechter het onder feitelijke oorlogsomstandigheden weer niet gemakkelijk zal krijgen met deze bepaling. Het is vrijwel zeker dat hij er dan weer van moet afwijken, om tot een juiste beoordeling van de feiten te kunnen komen. Het valt dan ook te betreuren dat W K M 142 geen ontsnappingsclausule bevat voor feitelijke oorlogsomstandigheden. Voor vreedetijd wordt het de rechter niet moeilijk gemaakt voor zover het

---

12) Verzameling van verordeningen voor de Koninklijke marine, nr. 142: Voorschrift betreffende de toepassing van het militaire straf- en tuchtrecht en betreffende andere justitiële aangelegenheden, vastgesteld bij beschikking van de minister van defensie van 28 oktober 1964 nr. 687381122447.

betreft de vrijwillige aanmelding, De opsomming is duidelijk. Interpretatiemoeilijkheden blijven echter ook in vreedetijd bestaan ten aanzien van de aanhouding. Het zou te simpel zijn om categorisch aan te nemen dat iedere aanhouding in het buitenland een einde zou maken aan het ongeoorloofde van de afwezigheid. Gesteld bijv. dat een militair de wijk neemt naar een land dat niet bereid is medewerking te verlenen aan het overgeven van ongeoorloofd afwezige Nederlandse militairen aan het Nederlandse gezag. Zou een militair in zo'n land in eerste instantie worden gearresteerd wegens illegale grensoverschreiding, maar zou hem later een verblijfsvergunning worden verleend, dan zou men toch nimmer kunnen aannemen dat hij niet meer ongeoorloofd afwezig is in de zin van de Nederlandse strafwet. In verband met de vage omschrijving van de aanhouding zal de rechter hier steeds moeten interpreteren. De minste eis welke men aan een aanhouding in het buitenland zal moeten stellen, wil deze vallen onder de werking van punt 8212 van VVKM 142, zal toch wel zijn dat de aanhouding leidt tot het overgeven van de betrokken militair aan het Nederlandse gezag.

Enige van de problemen welke zich bij de ongeoorloofde afwezigheid kunnen voordoen, komen duidelijk naar voren in de zaken tegen twee militairen der zeemacht die op 24 mei 1969 terechtstonden voor de Permanente Krijgsraad te Willemstad op Curaçao. Beiden waren hofmeester, geplaatst bij de marinebasis Parera op Curaçao. Op 28 maart 1969 gingen zij samen passagieren. Volgens de geldende passagierregeling moest een van hen (E) ten 22.00 uur op de basis terug zijn en de andere (M) ten 24.00 uur. Toen beiden in de loop van de avond reeds het nodige hadden gedronken, kwamen zij toevalligerwijze in contact met enige toeristen, passagiers van het Liberiaanse cruise-schip „Fair Star”, welk schip te Curaçao lag afgemeerd. Op uitnodiging van deze toeristen begaven E en M zich aan boord van dit schip om nog een drankje te drinken. Door verschillende omstandigheden (mede door het drankgebruik en het feit dat zij vanuit het binnenste van het schip de weg naar het dek niet konden terugvinden en niemand tegenkwamen om de weg te vragen), kwamen zij pas weer aan dek toen het schip de haven van Curaçao juist verliet. Door de scheepsomroep hadden zij tevoren horen bekendmaken dat oplopers het schip moesten verlaten. Aan dek gekomen, stelde E geschrokken voor om overboord te springen en naar de wal te zwemmen. M wees dit af omdat hij het te gevaarlijk achtte. Terwijl zij een ogenblik stonden te overleggen over wat hun te doen stond, werden zij aangehouden door een lid van de bemanning. Zij legitimeerden zich als militairen van de Koninklijke marine en werden vervolgens als verstekeliig beschouwd. Op last van de kapitein werden zij opgesloten in een lege hut. De volgende morgen werd hun door de kapitein medegedeeld dat zij als arrestanten zouden worden meegevoerd tot de volgende aanloophaven van het schip, Lissabon,

alwaar zij aan de Nederlandse ambassade zouden worden overgedragen. Op 6 april 1969 arriveerde de „Fair Star” te Lissabon. Op die dag werden zij overgedragen aan personeel van de Nederlandse ambassade, vervolgens op een vliegtuig naar Schiphol gezet, waar zij na aankomst (nog steeds op 6 april) werden aangehouden door de Koninklijke marechaussee, die hun opdracht gaf zich te melden bij de marinekazerne Amsterdam. Enige dagen later werden zij weer per vliegtuig naar Curaçao teruggezonden, waar zij op 11 april 1969 terugkeerden bij de marinebasis Parera.

Aan ieder van hen was tenlastegelegd doleuze — en, alternatief, culpoze ongeoorloofde afwezigheid vanaf het tijdstip waarop hij van passagieren had moeten zijn teruggekeerd „totdat hij op of omstreeks 6 „april 1969 ten ongeveer 11.00 uur op last van de gezagvoerder van „het T.V. „Fairstar” werd overgedragen aan personeel van Hr. Ms. „Ambassade te Lissabon.”

De juistheid van deze tenlastelegging is aanvechtbaar. Het is duidelijk dat verschillende opvattingen over het tijdstip waarop de ongeoorloofde afwezigheid eindigt, tot verschillende beoordelingen van de feiten zullen leiden. Wanneer men strikt de hand houdt aan art. 106 W.v.M.S., moet men aannemen dat de afwezigheid heeft geduurd tot 11 april, het tijdstip van terugkeer bij de marinebasis Parera. Deze opvatting wordt voor tijd van vrede afgewezen en verdraagt zich bovendien niet met VVKM 142. Volgens de oude opvatting, neergelegd in 2 VKM IV, zou de afwezigheid worden gedoogd vanaf het moment van aankomst bij de marinekazerne Amsterdam, in de avond van 6 april. Ook deze opvatting is niet in overeenstemming met VVKM 142. Er blijven dan nog drie tijdstippen over, die in aanmerking zouden kunnen komen:

1. het moment van aanhouding door de Kon. marechaussee op 6 april;
2. het moment waarop de militairen werden overgegeven aan het ambassadepersoneel;
3. het moment waarop zij werden gearresteerd aan boord van de „Fair Star” op 28 of 29 maart (het juiste tijdstip is niet bekend).

De onder 1 en 2 genoemd momenten lijken niet belangrijk in het licht van punt 8212 van VVKM 142. Zij zouden dit alleen zijn geweest indien E en M zich te Lissabon of op Schiphol vrijwillig hadden aangemeld.

Het onder 3 genoemde moment voldoet mijns inziens aan het gestelde in punt 8212 onder b van VVKM 142. De aanhouding geschiedde door het Liberiaanse gezag aan boord van een schip onder Liberiaanse vlag. De militairen werden in arrest gesteld. De aanhouding had tot resultaat dat de militairen aan het Nederlandse gezag werden overgeleverd. Ook de tenlastelegging gaat hier niet geheel aan

voorbij, er wordt immers gesproken van „overgedragen op last van de „gezagvoerder“. Mensen die zich op vrije voeten bevinden, worden niet „overgedragen“. Zij krijgen hoogstens opdracht zich ergens te melden.

Indien deze opvatting juist is, zou dit impliceren dat E en M geen strafbaar feit hadden gepleegd. Aan de bijkomende voorwaarde voor strafbaarheid, een (door het bevoegd gezag niet gedoogde) afwezigheid van tenminste een dag, was niet voldaan. Hun gedraging zou dan een eigenlijk krijgstuuchtelijk vergrijp hebben opgeleverd.

De krijgsraad achtte het tenlastegelegde echter bewezen en veroordeelde beiden terzake van ongeoorloofde afwezigheid"). M. berustte in het vonnis. E stelde beroep in. Hij had op dezelfde zitting terecht gestaan terzake van een aantal andere (ernstiger) feiten en achtte de hem opgelegde straf te hoog. Het H.M.G. overwoog ten aanzien van de ongeoorloofde afwezigheid: „dat het Hof niet uit de inhoud van wettige „bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklagde het onder „2e ten laste gelegde feit heeft begaan, zodat hij daarvan moet worden „vrijgesproken.”¹⁴).

Het bewijs was niet volledig, aangezien in het dossier geen uittreksel uit het scheepsjournaal of verklaring van de commandant aanwezig was, waaruit zou blijken dat E gedurende de tenlastegelegde termijn mankerend, dus ongeoorloofd afwezig, was geweest. Aangezien de ongeoorloofde afwezigheid van E slechts een zeer onbelangrijk gedeelte van de tenlastegelegde feiten betrof, is het zeer begrijpelijk dat het H.M.G. de zaak met deze gedeeltelijke vrijspraak afsloot, teneinde de zaak niet nog langer te rekken¹⁵). Voor wat betreft de problemen omtrent het einde van de ongeoorloofde afwezigheid, valt deze gang van zaken echter te betreuren, want door deze vrijspraak is het H.M.G. niet toegekomen aan een beslissing over de juistheid van de tenlastelegging.

Samenvattend, kan het volgende worden opgemerkt. Over heit tijdstip waarop de ongeoorloofde afwezigheid als geëindigd moet worden beschouwd, bestaat verschil van mening, ook in de rechtspraak. Dit is te betreuren, immers het is strijdig met het beginsel van rechtszekerheid. Het ware gewenst dat in deze meer eenvormigheid zou worden betracht bij het opstellen van de tenlasteleggingen en dat het H.M.G. een duidelijke uitspraak zou doen. In VVKM 142 behoort te worden opgenomen dat punt 8212 slechts betrekking heeft op tijd van vrede, aangezien deze bepaling voor feitelijke oorlogsomstandigheden bepaald onbruikbaar is.

---

13) Niet gepubliceerde vonnissen van de Permanente Krijgsraad in de Nederlandse Antillen van 24 mei 1969, Reg.nrs. 259 en 261.

14) Niet gepubliceerde sententie van 5 november 1969, Rolno. 69.96.

15) Dit is te begrijpelijker, aangezien ter terechtzitting van 10 september 1969 de zaak door het Hof, op verzoek van de verdediging, reeds eenmaal voor onbepaalde tijd was aangehouden.

Jehova-getuige en vrijstelling wegens broederdienst

door

MR. D. A. GRAATSMA

majoor der Militaire Juridische Dienst (MJB)

Onlangs diende voor de Arrondissements-Krijgsraad te 's-Gravenhage een zaak, die nadere aandacht verdient, vanwege de problematiek, die deze zaak met zich mede bracht. De casus was als volgt:

Een Jehova-getuige, die art 114 Wetboek van Militair Strafrecht ten laste was gelegd (Opzettelijke ongehoorzaamheid en volharding in deze ongehoorzaamheid), beriep zich op vrijstelling wegens broederdienst, aangezien hij kon wijzen op twee broers, die meer dan dertig dagen in voorarrest gezeten hadden en veroordeeld waren, eveneens, als Jehova-getuige o.g.v. art. 114 Wetboek van Militair Strafrecht, bij welke veroordeling, de tijd vóór de tenuitvoerlegging van de uitspraak in voorarrest doorgebracht, geheel in mindering was gebracht bij de tenuitvoerlegging van de opgelegde straf.

De terechtstaande Jehova-getuige had vrijstelling wegens broederdienst aangevraagd, maar deze aanvraag was én door de Minister van Defensie én door de Raad van State in tweede instantie afgewezen.

De vraag, die deze casus opwerpt, is de volgende:

„Kan een Jehova-getuige, verkerende in de bovengenoemde omstandigheden binnen het raam van de huidige wetgeving en delegatie van wetgeving met vrucht een aanvraag indienen voor vrijstelling wegens broederdienst?”

Daartoe dient men het volgende onderscheid te maken:

I. De periode vóór 1 juli 1965 en

II. De periode na 1 juli 1965.

Ad I. Tot 1 juli 1965 werd deze materie beheerst door:

a. Dienstplichtwet. b. Wetboek van Militair Strafrecht (oud).

Art 33 (oud) van voormeld Wetboek luidde als volgt: „De tijd, gedurende welken een veroordeeld militair van de vrijheid beroofd is geweest tot het ondergaan van de hem opgelegde straf, het verblijf in eene strafklasse daaronder begrepen, wordt niet als diensttijd mede gerekend.

„Hetzelfde geldt ten aanzien van den tijd, door een veroordeelde militair voor de tenuitvoerlegging der rechterlijke uitspraak voorlopig in verzekerde bewaring doorgebracht, doch alleen ingeval en zover bij rechterlijke uitspraak is bepaald, dat die tijd bij de uitvoering van de hem opgelegde straf geheel of gedeeltelijk zal worden in mindering gebracht." Ik dacht, dat hierover geen misverstand zou kunnen ontstaan, gezien de niet mis te verstane tekst van dit artikel.

In de onderhavige casus was de afwijzing terecht, aangezien de twee

broers van voormelde Jehova-getuige hun voorarrest in 1963 en 1964 hadden doorgebracht, zodat zij onder de **vigueur** vielen van bovengenoemd artikel, en artikel 1, tweede lid van het Wetboek van Strafrecht hier niet van toepassing is.

Ad II. Ingevolge de Rijkswet van 4 juli 1963 (Stbl 295), in werking getreden m.i.v. 1 juli 1965 is artikel **33** (oud) Wetboek van Militair Strafrecht komen te vervallen. Voor dit artikel is in de plaats gekomen de Ministeriële Beschikking van 27 oktober 1965, Afdeling Dienstplichtzaken nr 10.785.

Alvorens op deze beschikking nader in te gaan dient men eerst na te gaan, welke eisen gesteld worden, teneinde in aanmerking te **komen** voor vrijstelling wegens broederdienst. Artikel 19 eerste en tweede lid, onder a van de Dienstplichtwet zegt het volgende:

„Vrijstelling wegens broederdienst wordt verleend aan de **ingeschrevene**, die tenminste twee broeders heeft of gehad heeft, die dienen of **gediend** hebben bij de landmacht, bij de **zeemacht** of bij de overzeese **krijgsmacht**. De wet is nog niet aangepast, gezien het feit, dat de **luchtmacht** niet vermeld wordt.

„In één van deze gevallen wordt geacht te verkeren de broeder, die **tenminste 30** (dertig) dagen in werkelijke dienst is geweest of ten gevolge van verleend uitstel van eerste oefening nog niet of nog geen **„dertig (30) dagen in werkelijke dienst is geweest”**. Er zijn nog andere gronden, maar die zijn voor deze casus niet **relevant**.

Men dient zich nu eerst af te vragen, wat de ratio van artikel 19 van de Dienstplichtwet is geweest en nu is. In de Dienstplichtwet van 1922 werd vrijstelling wegens broederdienst gebruikt als een middel om een overschot aan mankracht weg te werken; na de bevrijding in 1945 stond de Regering aanvankelijk op het standpunt, dat — in verband met de snelle opbouw van het leger — op deze **grond** geen vrijstelling meer kon worden verleend. Aan ingeschrevenen van de lichten 1945 en 1946 is dan ook geen vrijstelling wegens broederdienst verleend.

In 1947 is de Regering echter hiervan teruggekomen en heeft zij deze vrijstelling beschouwd als een middel om de gezinnen een al te grote last te besparen, welke ratio van toen nu nog steeds de geldende is.

Ter uitvoering van bepaalde onderwerpen uit de Dienstplichtwet is het Dienstplichtbesluit in het leven geroepen. In artikel 32 van voormeld besluit is aangegeven, welke dienst buiten aanmerking blijft voor broederdienst, n.l. die werkelijke dienst, die slechts bestaat in **het** bijwonen van oefeningen, gedurende daarvoor vastgestelde **oefeningsuren** (Natres, BB).

Tot dusver rijzen nog geen problemen op het punt van vrijstelling wegens broederdienst. Deze begint zich af te tekenen bij de nu aan te halen, reeds eerder gememoreerde Ministeriële Beschikking van 27 oktober 1965 Afdeling Dienstplichtzaken nr 10.785.

Deze beschikking heeft tot onderwerp: „*verlengd verblijf in werkelijke dienst van gestrafte militairen*”.

In artikel 2 van deze beschikking wordt in afwijking van de benaming van het onderwerp van deze beschikking en in afwijking van art 32 Dienstplichtbesluit en artikel 19 van de Dienstplichtwet, op welke artikelen deze beschikking geënt is, gesproken van verplicht verblijf onder de wapenen. Dit verblijf kan verlengd worden t.a.v. de militair, die gevangenisstraf, militaire detentie of hechtenis, dan wel de straf van plaatsing in een straf- of tuchtclassie heeft ondergaan, met evenveel dagen als hij door het ondergaan van één of meer van deze straffen niet aan de normale dagelijkse dienst heeft kunnen deelnemen.

Hier rijst onmiddellijk de vraag, wat verstaat men onder *normale dagelijkse dienst*. Deze kan van onderdeel tot onderdeel verschillen.

Bovendien verricht een militair geplaatst in het Depot van Discipline o.g.v. van één der hierboven vermelde straffen ook normale dagelijkse dienst, zij het dan dat de normale dagelijkse dienst is, inherent aan het Depot van Discipline. Em toevoeging in de zin van: „zoals verricht „door de militair, die niet in bovengenoemde omstandigheden verkeert” zou dit begrip duidelijk gemaakt hebben en precies aangegeven op wie artikel 2 van voormelde beschikking van toepassing is. Deze verlenging van verplicht verblijf onder de wapenen is ook van toepassing t.a.v. de tijd, die een militair vóór de tenuitvoerlegging van een rechterlijke uitspraak voorlopig in verzekerde bewaring heeft doorgebracht, doch alleen ingeval en voorzover bij deze rechterlijke uitspraak is bepaald, dat die tijd bij de uitvoering van de opgelegde straf geheel of gedeeltelijk in mindering zal worden gebracht.

Deze beschikking spreekt in de aanhef, in artikel 1 en artikel 2 over achtereenvolgens:

- a. Verblijf in werkelijke dienst,
- b. Het verplicht zijn in werkelijke dienst,
- c. Het verplicht verblijf onder de wapenen,
- d. De normale dagelijkse dienst, welks hanteren van deze verschillende benamingen voor één en hetzelfde bedoeld begrip bijzonder verwarrend is.

Waar deze beschikking zich echter niet over uitspreekt is, of de tijd in voorarrest doorgebracht niet of wel aan te merken valt als werkelijke dienst zoals vermeld in art 19, tweede lid van de Dienstplichtwet.

O.g.v. de benaming van het onderwerp van de voormelde beschikking is deze tijd werkelijke dienst, anders zou dit verblijf in werkelijke dienst niet verlengd behoeven te worden met de tijd zoals hierboven vermeld; men kan n.l. werkelijke dienst *niet* verlengen, als de periode voorafgaand aan de verlenging werkelijke dienst, geen werkelijke dienst is geweest.

Nog een argument-pro om deze tijd als werkelijke dienst aan te mer-

ken, is ook, dat, om ook een Jehova-getuige te kunnen laten **berechten** door een Krijgsraad, deze Jehova-getuige in werkelijke dienst moet zijn om de Krijgsraad o.g.v. artikel 76 Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht bevoegd te maken. Dit wordt de Jehova-getuige o.a. **tenlastegelegd** t.w.: „dat hij als dpl soldaat in werkelijke dienst is bij de „Koninklijke Landmacht“. enz.

Om de verwarring rondom de vrijstelling wegens broederdienst nog groter te maken spreekt een circulaire van de Minister van Defensie Afdeling Dienstplichtzaken van 3 maart 1969 nr 33.420 met als onderwerp o.a. vrijstelling wegens broederdienst over de tijd die in aanmerking voor broederdienst komt als van:

- a. voor broederdienst geldende dienst
- b. tenminste dertig (30) dagen militaire dienst

De circulaire zegt n.l. in afwijking van artikel 19 van de Dienstplichtwet, tweede lid onder a, dat blijkens art 19, tweede lid van de Dienstplichtwet van een voor broederdienst geldige dienst onder meer sprake is, indien de broers gedurende tenminste dertig (30) dagen militaire dienst hebben vervuld. Artikel 19 Dienstplichtwet spreekt echter over werkelijke dienst.

Dus in de Dienstplichtwet, in de voornoemde Ministeriële Beschikking en deze circulaire van de Minister van Defensie worden **7** verschillende benamingen gebruikt voor éénzelfde bedoeld begrip. Het verwarrende is echter, dat al deze benamingen voor een andere uitleg vatbaar zijn, terwijl het alleen maar moet gaan om het begrip werkelijke dienst.

Keert men nu terug tot dit begrip *werkelijke* dienst, dan komt men naast de Dienstplichtwet ook terecht bij het Wetboek van Militair Strafrecht. Artikel 62 onder ten eerste van dit Wetboek zegt n.l. wanneer een dienstplichtige, wat een Jehova-getuige ook is, in werkelijke dienst wordt geacht te zijn: „zodra hij ter inlijving of voor de werkelijke dienst opgeroepen is, op de plaats van zijn bestemming is **aangekomen**“ en onder ten derde: „zolang hij als verdachte of beklaagde in „een militaire strafzaak bij enig onderzoek tegenwoordig is“. Aan deze criteria voldoet de Jehova-getuige.

Conclusie. Binnen de bestaande wetgeving kan men, dunkt mij, zeggen, dat de Jehova-getuige, die kan wijzen op twee broers, die veroordeeld zijn, doorgaans tot Z jaar gevangenisstraf (de **Auditeurs-Militair** hebben opdracht in appèl te gaan wanneer de Krijgsraden een Jehova-getuige tot minder dan twee jaar veroordelen) en die meer dan dertig (30) dagen in voorarrest hebben gezeten en welk voorarrest bij de uitvoering van de opgelegde straf geheel in mindering is gebracht, met vrucht een aanvraag kunnen indienen voor vrijstelling wegens broederdienst en wel om de volgende redenen:

1. Om voor vrijstelling wegens broederdienst in aanmerking te ko-

men moet de aanvrager kunnen wijzen op twee broers, die meer dan dertig (30) dagen in werkelijke dienst zijn of zijn geweest. Zoals ik hierboven aangetoond heb om de redenen aldaar gesteld geldt het voornoemde voorarrest als werkelijke dienst.

2. De ratio van art 19 Dienstplichtwet, zoals die na 1947 tot op heden is, n.l. een gezin een te grote last besparen.

3. De verwarrende benamingen in de diverse wetten, besluiten, beschikkingen en circulaires, terwijl het slechts gaat om één criterium n.l. het begrip *werkelijke dienst*, zoals de Dienstplichtwet stelt.

4. Vanwege het feit, dat de Jehova-getuige, verkerende in bovengenoemde omstandigheden, na zijn veroordeling geadviseerd werd een gratie-request in te dienen. Een bewijs, dat de huidige opvatting niet als billijk gevoeld wordt.

Het is echter mogelijk, dat anderen van mening zijn, dat de desbetreffende Jehova-getuige niet in aanmerking komt voor vrijstelling wegens broederdienst. Zou dit de overheersende mening zijn — ik kan dit niet beoordelen — dan moet mijns inziens het volgende gebeuren:

1. De wetgever zal duidelijk moeten stellen, dat de tijd door een Jehova-getuige in voorarrest doorgebracht en welke tijd bij de rechterlijke uitspraak geheel of gedeeltelijk in mindering zal worden gebracht bij de tenuitvoerlegging van de opgelegde straf, niet geldt als *werkelijke dienst, zoals gesteld wordt* in artikel 62 Wetboek van Militair Strafrecht. Dit geldt dan ook voor andere militairen, die in deze omstandigheden verkeren.

M.i. kan de wetgever hiervoor artikel 32 van het **Dienstplicht**-besluit gebruiken, alwaar al gewag gemaakt wordt van een werkelijke dienst, die buiten aanmerking blijft voor de toepassing van het bepaalde in artikel 19, tweede lid onder a van de Dienstplicht-wet.

2. Wil men echter de bestaande constellatie om redenen van praktische aard handhaven op dit gebied, dan zal men zich in de desbetreffende beschikkingen en circulaires duidelijker dan tot nog toe moeten uitspreken over datgene, wat men bedoelt. En de duidelijkheid zal er mee gebaat zijn als men alleen maar werkt met het begrip, dat de **Dienst**-plichtwet hanteert, n.l. *werkelijke dienst*, waarbij dan bedacht moet worden, dat de Dienstplichtwet een organieke wet is, ter uitvoering van artikel 195 tweede lid Grondwet.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 8 mei 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Majoor W. J. Esseveld en Kapitein P. Rueck;

Raadsman: Kapitein J. Korbee.

Gezamenlijk en in vereniging een geparkeerde auto, toebehorende aan een vaandrig, omver geworpen.

Primair ten laste gelegde zaakbeschadiging niet bewezen verklaard; subsidiair ten laste gelegde straatschenderij wel.

De zaak ter krijgstuuchtelijke afdoening verwezen naar de commanderende officier.

(W.K. art. 58; W.Sr. art. 350, 424).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. J. K., dpl. sld., 8 augustus 1946, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 29 januari 1969 te Harderwijk, in elk geval „in Nederland, opzettelijk en wederrechtelijk tezamen en in vereniging „met A. J. K., althans alleen, een auto toebehorende aan T. M. J. L. „van Eeuwijk, althans aan een ander dan aan hem, beklaagde, of zijn „mededader heeft opgetild en omvergeworpen, waardoor die auto „werd beschadigd, althans zo op het voorgaande geen veroordeling „kan of mocht volgen, terzake dat hij alstoen aldaar tezamen en in „vereniging met A. J. K., althans alleen, een auto staande in een voor „liet publiek toegankelijke straat baldadiglijk heeft vastgepakt en om- „vergeworpen, waardoor gevaar of nadeel kon en is ontstaan”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde primair is ten laste gelegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproten;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij zich op 29 januari 1969, te ongeveer 23.30 uur, met de soldaten K. en R. van zijn peloton te Harderwijk bevond; dat K. daar toen zei, dat hij de 2 CV van de vaandrig Van Eeuwijk zag staan; dat die 2 CV op straat geparkeerd stond op een voor het publiek toegankelijke plaats; dat hij even daarna zag dat K. die auto aan de onderkant vastpakte en hem heen en weer wipte; dat K. daarop vroeg of hij,

A. J. K., hem wilde helpen om te proberen of zij het „eendje” samen baas konden; dat hij toen die auto ook vastpakte en zij hem samen optilden en daarna weer lieten zakken; dat zij even daarna de 2 CV van de vaandrig hebben opgetild, waarbij die auto op zijn zijkant belandde en beschadigd werd; dat zij een en ander deden uit baldadigheid;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal No. P.18/1969 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 4 februari 1969 getekend door Willem Oosterveen, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, rnr.: 21.08.18.010, behorende tot de Brigade Harderwijk der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Tom Martinus Johan Louis van Eeuwijk, geboren te Nederhemert, 29 oktober 1944, wonende te Hedel, Uithovensestraat 9, rnr.: 44.10.29.101, dienstplichtig vaandrig bij de 11e Brigade Geneeskundige Compagnie, gelegerd in de Legerplaats de Wittenberg te Garderen:

dat hij zich op 29 januari 1969, omstreeks 23.45 uur, begaf naar zijn motorvoertuig, gekentekend AP 54—62, welke hij had geparkeerd in een zijstraat van de Donkerstraat te Harderwijk; dat hij, aldaar aangekomen, zag dat zijn voertuig op de rechterzijde lag en beschadigd was; dat hij eerder op die avond een achttal militairen van zijn peloton, onder wie de soldaten J., K. en R., in Harderwijk had gezien; dat de auto's waarmede die militairen naar Harderwijk waren gekomen, geparkeerd stonden in de buurt van zijn, Van Eeuwijk's, voertuig;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 29 januari 1969 te Harderwijk, tezamen en in vereniging „met A. J. K., een auto staande in een voor het publiek toegankelijke „straat baldadiglijk heeft vastgepakt en omvergeworpen, waardoor ge„vaar of nadeel kon en is ontstaan”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„*straatschenderij*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 424, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de zaak, een in artikel

2, onder 2e van de Wet op de Krijgstucht omschreven feit opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is dat de zaak onder mededeling van alle stukken ter verdere behandeling naar de commanderende officier van de beklaagde behoort te worden verwezen; (. . . enz. -- *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van **18** september 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Brigade-Generaal F. G. van Ditzhuijzen en Kolonel C. G. Langelaar;
Raadsman: Luitenant-Kolonel Breemans.

Besturen van een auto onder invloed van alcoholhoudende drank, gepleegd door een luitenant-kolonel.

In hoger beroep wordt de opgelegde (onvoorwaardelijke) militaire detentie van 2 weken gewijzigd in gevangenisstraf van 2 weken.

(W.M.Sr. art. 11; W.V.W. art. 26).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A., geboren 17 november 1914, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de vordering van de Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 18 september 1969, strekkende tot veroordeling van beklaagde tot gevangenisstraf voor de tijd van *drie weken* en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van *een jaar* en gehoord de voorlezing van deze vordering;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 8 mei 1969 te Arnhem, in elk geval in **Ne-**derland, als bestuurder van een auto daarmee heeft gereden over de „voor liet openbaar verkeer openstaande rijweg, de Bakenbergseweg „en de Josef Israëlslaan, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed „van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat „moest worden geacht, die auto naar behoren te besturen“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat kennelijk tengevolge van typfouten in de 3de regel van de tenlastelegging staat vermeld: „. . . rijweg, de **Bakenberg-**

„seweg en de Josef Israëlslaan, . . .”, welke fouten de Krijgsraad ambts-halve verbetert in dier voege, dat daarvoor worde gelezen: „. . . rij-„wegen, de Bakenbergseweg en de Josef Israëlslaan. . .”, door welke verbeteringen beklaagde niet in zijn verdediging wordt geschaad;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij op 8 mei 1969, tussen 20.15 uur en 20.45 uur, nadat hij in de uren daarvoor bier en enige glaasjes oude klare had gedronken, als bestuurder van zijn vierwielig motorrijtuig, Opel . . ., kenteken . . ., daarmede reed over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Bakenbergseweg, te Arnhem; dat hij vervolgens rechts af sloeg en de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Josef Israëlslaan, te Arnhem is opgereden en dusdoende in botsing is gekomen met een hem tegemoetkomende auto, welke werd bestuurd door M. C. van der Have; dat hij moet toegeven, dat hij op eerdergenoemd tijdstip als bestuurder van genoemd vierwielig motorrijtuig daarmede heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande wegen, de Bakenbergseweg en de Josef Israëlslaan te Arnhem, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht een motorrijtuig naar behoren te besturen;

Overwegende, dat Geruit *Johan Roding*, oud 27 jaar, agent van Gemeentepolitie Arnhem, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij als agent van Gemeentepolitie te Arnhem op 8 mei 1969, naar aanleiding van een melding, is gegaan naar het hoekpunt van de voor het openbaar verkeer openstaande wegen, de Bakenbergseweg en de Josef Israëlslaan, te Arnhem, alwaar hij een Opel . . ., kenteken . . ., op de Josef Israëlslaan aantrof gedeeltelijk over de as van de weg op het weggedeelte bestemd voor het tegemoetkomend verkeer; dat hij daar een persoon aantrof, die hem bleek te heten A., die gekleed was in het uniform van de Koninklijke Luchtmacht in de rang van Luitenant-Kolonel en die hem verklaarde bestuurder te zijn geweest van de Opel; dat hij al direct rook dat de adem van de overste A. riekte naar het gebruik van alcoholhoudende drank; dat hij zag dat de overste A. een onzekere gang had en duidelijk onvast ter been was; dat de overste vrij veel sprak, hetwelk hij, getuige, het beste kan definiëren als „zwtzen^v”; dat er voor hem dan ook niet de minste twijfel was: de overste A. verkeerde onder zodanige invloed van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht een motorrijtuig naar behoren te besturen; dat de overste, toen er een marechaussee arriveerde zei: „kom er bij, doe gezellig mee”;

Overwegende, dat *Derk Jan* Toorneman, oud 37 jaar, wachtmee-ster-I der Koninklijke Marechaussee, brigade Arnhem, bij zijn verhoor

door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij zich naar aanleiding van een telefonische melding op 8 mei 1969, omstreeks 20.25 uur, heeft begeven naar het kruispunt van de voor het openbaar verkeer openstaande wegen, de Bakenbergseweg en de Josef Israëlslaan te Arnhem, alwaar hij een Opel . . . aantrof; dat hij de overste A. hoorde zeggen: „Kom er gezellig bij zitten“; dat hij hoorde dat de overste aanvankelijk met een zogenaamde dikke tong sprak en zag dat zijn gang wankelend was; dat hij zag dat de overste moeite had met instappen en uitstappen van de Combi en in het brigadegebouw moeite had met het beklimmen van de trap en tot twee keer toe van die trap dreigde af te vallen; dat het een duidelijke zaak was, dat de overste A. in de toestand waarin hij, getuige, hem aantrof onder zodanige invloed verkeerde van het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht een motorrijtuig naar behoren te besturen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande dat het feit is gepleegd op 8 mei 1969 te Arnhem;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als bestuurder van een motorrijtuig handelen in strijd met artikel 26, „eerste lid van de Wegenverkeerswet“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Auditeur-Militair een gevangenisstraf voor de tijd van drie weken heeft gevorderd, kennelijk op grond van de „alge-„mene opvatting“ dat in gevallen van artikel 26 van de Wegenverkeerswet militaire detentie niet op haar plaats is (notulen van de vergadering van Auditeurs-Militair en anderen gehouden op 13 januari 1969, pt. 4.);

Overwegende, dat de Krijgsraad deze „algemene opvatting“ niet deelt en met name van oordeel is, dat er geen aanleiding is voor overtredingen van het bepaalde bij artikel 26 van de Wegenverkeerswet af te wijken van het overigens door de Krijgsraad gevolgde systeem om voor militaire delicten en voor commune delicten met een militair aspect zoveel mogelijk militaire detentie in plaats van gevangenisstraf op te leggen;

Overwegende, dat de Krijgsraad zich in deze zienswijze gesteund acht door de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 22 april 1969, rolnr. 69.19, waarbij een militair werd veroordeeld tot een mili-

taire detentie voor de tijd van twee weken met ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van één jaar;

Overwegende, dat de Krijgsraad hierbij niet uit het oog verliest, dat in dat geval veroordeling volgde niet op grond van overtreding van artikel 26 van de Wegenverkeerswet, maar wegens overtreding van artikel 162 van het Wetboek van Militair Strafrecht, doch het de Krijgsraad weinig waarschijnlijk voorkomt dat deze sententie aldus zou moeten worden geïnterpreteerd, dat in geval van toepasselijkheid van artikel 162 van het Wetboek van Militair Strafrecht wèl, doch bij toepasselijkheid van artikel 26 van de Wegenverkeerswet geen militaire detentie zou mogen worden opgelegd.

Overwegende, dat de Krijgsraad de vraag of in het onderhavige geval termen aanwezig zijn om militaire detentie op te leggen, bevestigend beantwoordt, nu beklaagde het delict pleegde nadat hij met enkele andere basisofficieren de Marine Stafschool, welke een bezoek aan de Vliegbasis Deelen bracht, in de mess had ontvangen;

Overwegende, dat de Krijgsraad mitsdien na te melden straf en bijkomende straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het begane feit termen aanwezig acht beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen (te besturen Red.) te ontzeggen voor na te melden tijd;

Overwegende, dat blijkens proces-verbaal nr P 234/69 - 173/69 garn. het rijbewijs van beklaagde op 8 mei 1969 op grond van het bepaalde in artikel 27, eerste lid van de Wegenverkeerswet ingevorderd is;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht te bepalen, dat de periode gedurende welke het rijbewijs van beklaagde ingehouden is geweest, op de duur van na te melden straf van ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen in mindering zal worden gebracht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 2 weken en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van een jaar, voorts met bepaling dat de tijd gedurende welke het rijbewijs van de veroordeelde ingevolge artikel 27, eerste lid van de Wegenverkeerswet vóór het tijdstip, waarop dit vonnis voor wat betreft de bijkomende straf van ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden, ingehouden is geweest, op de duur van die ontzegging geheel in mindering zal worden gebracht, te weten vanaf 8 mei 1969 — *Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 3 december 1969

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Bruinier en Lt.-Generaal (b.d.) Valk (plv.);

Raadsman: Lt.-Kolonel M. C. Breemans.

(zie het vonnis, hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de arrondissementskrijgsraad te Arnhem, appellant van een vonnis, op 18 september 1969 door die Krijgsraad ten laste van de na te noemen beklaagde gewezen, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen A., geboren te Utrecht, 17 november 1914, geïntimeerde.

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van drie weken met ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van één jaar met aftrek;

overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde straf en de daarop betrekking hebbende overwegingen, die aan het Hof onjuist zijn voorgekomen;

overwegende, dat het Hof na te melden straf en bijkomende straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

overwegende, dat het Hof termen aanwezig acht te bepalen, dat de tijd gedurende welke het rijbewijs van beklaagde ingehouden is geweest op de duur van na te melden bijkomende straf van ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen in mindering zal worden gebracht;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen — met uitzondering van artikel 11 van het Wetboek van Militair Strafrecht — alsmede van artikel 10 van het Wetboek van Strafrecht en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep, doch alleen voor zover (het *Red.*) de opgelegde straffen en de daarop betrekking hebbende overwegingen betreft;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende;

Veroordeelt beklaagde tot gevangenisstraf voor de tijd van twee weken;

Ontzegt beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van *een jaar*;

Bepaalt, dat de tijd gedurende welke het rijbewijs van de veroordeelde ingevolge artikel 27, eerste lid van de Wegenverkeerswet vóór het tijdstip, waarop dit vonnis voor wat betreft de bijkomende straf van ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden, ingehouden is geweest, op de duur van die ontzegging geheel in mindering zal worden gebracht, te weten vanaf 8 mei 1969;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 28 oktober 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel D. G. van Wilpe en Majoor A. M. L. Maas;
Raadsman: Mr. C. G. B. H. Winters.

Als bestuurder van een militaire jeep, daarmede rijdende over de heide, in een bocht met die jeep omgeslagen, een en ander terwijl hij die jeep wederrechtelijk bestuurde.

De Krijgsraad acht beide feiten bewezen en kwalificeert ze volgens artikel 164 en 165 W.M.Sr. Het eerste wordt als krijgstuchtelijk vergrijp met toepassing van artikel 58 W.K. door de Krijgsraad afgedaan; terzake van het tweede wordt geldboete en voorwaardelijke ontzegging van de rijbevoegdheid opgelegd.

(W.M.Sr. art. 164, 165; W.K. art. 58. 60).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen C. J. W., geboren 22 februari 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als soldaat der eerste klasse in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 7 augustus 1969 te Ede, in elk geval in Nederland, opzettelijk

„wederrechtelijk als bestuurder van een jeep in gebruik bij de Krijgs-
 „macht heeft gereden over diverse voor het militair verkeer openstaande
 „wegen op de Ginkelse heide en aldaar zodanig onachtzaam of snel of
 „roekeloos heeft gereden, dat hij in of na een bocht in die weg zodanig
 „aan het slippen of slingeren is geraakt, dat hij die jeep niet onder con-
 „trole heeft kunnen houden, doch met die jeep over de kop is geslagen”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commis-
 saris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij terwijl hij als dienstplichtig soldaat-I in werkelijke dienst was
 bij de Koninklijke landmacht en was ingedeeld bij de 121 Verbindings-
 compagnie van het 106 Verbindingsbataljon te Ede, op 7 augustus 1969
 tijdens een bevolen dienstrit van Ede naar Grave en terug, vlak voordat
 hij Ede weer had bereikt, van zijn route is afgeweken en toen willens en
 wetens, wetend daartoe van niemand recht of toestemming te hebben ver-
 kregen, als bestuurder van een militaire jeep, die bij de krijgsmacht in
 gebruik was, daarmee gereden heeft over diverse voor het militair ver-
 keer openstaande wegen op de Ginkelse hei te Ede;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal No. P.
 383/69 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 22 oktober 1969 ge-
 tekend door Johannes Geels, marechaussee 1e klasse, opsporingsamb-
 tenaar, behorende tot de brigade Ede, zakelijk onder meer inhoudt als
 verklaring van Jan Hendrikus Breukelman, rnr. 33.10.28.039, kapitein,
 coinmandant van de 121 Verbindingscompagnie 106 Verbindingsbatal-
 jon, gelegd in de van Essenkazerne te Ede:

dat op 7 augustus 1969 de soldaten der 1e klasse W. en K., beiden
 behorend tot voormelde compagnie, met een militair voertuig, jeep,
 behorend tot voormelde compagnie, van Ede naar Grave en terug zijn
 gereden; dat zij via de kortste weg heen en terug moesten rijden; dat hij
 als commandant geen toestemming had gegeven om op de terugweg
 op de Ginkelse hei nabij Ede te gaan rijden en daardoor van de voorge-
 schreven route af te wijken;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van boven-
 staande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan
 beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als soldaat der eerste klasse in werkelijke dienst bij de Ko-
 „ninklijke landmacht op 7 augustus 1969 te Ede opzettelijk wederrechte-
 „lijk als bestuurder van een jeep in gebruik bij de Krijgsmacht heeft
 „gereden over diverse voor het militair verkeer openstaande wegen op
 „de Ginkelse beide en aldaar zodanig onachtzaam of snel heeft gereden,
 „dat hij in of na een bocht in die weg zodanig aan het slippen of slingeren
 „is geraakt, dat hij die jeep niet onder controle heeft kunnen houden,
 „doch met die jeep over de kop is geslagen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon opzettelijk „wederrechtelijk enig motorrijtuig gebruiken, dat bij de Krijgsmacht in „gebruik is“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 164 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2. Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon zich op een „voor het militair verkeer openstaande weg zodanig gedragen dat de „veiligheid op de weg in gevaar wordt gebracht“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 165 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

T.a.v. het in de eerste plaats tenlastegelegde:

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de zaak een in artikel 2, onder ten tweede van de Wet op de Krijgstucht omschreven feit opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan en de Krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht om met toepassing van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderend officier;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden krijgstuchtelijke straf de juiste acht, in aanmerking genomen zowel de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd, als de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader;

T.a.v. het in de tweede plaats tenlastegelegde:

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het begane feit termen aanwezig acht beklagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor de hierna te bepalen tijd echter voorwaardelijk;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar.

Ten aanzien van het in de eerste plaats tenlastegelegde:

Bevindt, dat de zaak een in artikel 2, onder ten tweede van de Wet op

de Krijgstucht omschreven feit opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan.

Legt aan beklaagde terzake een krijgstuchtelijke straf op van *zeven dagen* verzuwaard arrest, met omschrijving van de strafreden als volgt:

*„als chauffeur van een militaire jeep van de hem opgedragen route af-
„geweken zodanig dat hij ongeveer 4 km omreed“.*

Ten aanzien van het in de tweede plaats tenlastegelegde:

Veroordeelt beklaagde tot betaling van een geldboete van *vijfenzeventig gulden*, met bepaling dat de geldboete bij in gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van *acht dagen*;

Ontzegt beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van *drie maanden*;

Beveelt, dat deze ontzegging niet zal worden ten uitvoergelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op *twee jaar* bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen.

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

NASCHRIFT

De Krijgsraad hinkt bij de afdoening van de beide tenlastegelegde feiten op twee gedachten:

Het militaire verkeersmisdrijf (wederrechtelijk gebruik) wordt als oneigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp aangeduid; t.a.v. de daarmee nauw samenhangende, immers gelijktijdig gepleegde, militaire verkeersovertreding is dat niet het geval en die overtreding wordt strafrechtelijk afgehandeld.

De Krijgsraadpast artikel 58 W. K. op het verkeersmisdrijf toe. Naar mijn mening echter had hier artikel 60 dienen te worden toegepast, tenminste als de Krijgsraad geen aanleiding vond de overtreding ook als een krijgstuchtelijk vergrijp te beschouwen. Daardoor zou de krijgstuchtelijke straf in de strafrechtelijke straf opgaan, resp. daardoor worden geabsorbeerd.

W. H. V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 28 oktober 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel D. G. van

Wilpe en Majoor A. M. L. Maas;

Raadsmans: Mr. C. G. B. H. Winters.

Na van tevoren het plan te hebben goedgekeurd om wederrechtelijk een militaire jeep te gebruiken daarin als passagier plaats genomen.

Vrijspraak van artikel 164 W.M.Sr. omdat in deze situatie geen sprake is van (mede) gebruiken.

Het bewezene levert een krijgstuchtelijk vergrijp op, hetwelk met toepassing van artikel 58 W.K. door de Krijgsraad wordt gestraft.

(W.M.Sr. art. 164; W.K. art. 58).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. K., geboren 29 december 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 7 augustus 1969, te Stroe, in elk geval in Nederland, na van te voren het plan te hebben goedgekeurd om met de jeep, waarin hij als mede-inzittende plaats had genomen van de route af te wijken om te trachten vrouwelijke toeristen te ontmoeten, gezeten naast de bestuurder van die jeep, deze jeep mede opzettelijk wederrechtelijk heeft gebruikt op een weg van de voor het „militair verkeer openstaande Ginkelse heide“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is ten laste gelegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken; dat met name niet is bewezen dat beklaagde de jeep heeft (mede) gebruikt in de zin van artikel 164 van het Wetboek van Militair Strafrecht, op welk artikel de tenlastelegging kennelijk is gebaseerd;

Overwegende, dat de Krijgsraad bij het onderzoek van de zaak heeft bevonden dat beklaagde zich aan een met de zaak samenhangend krijgstuchtelijk vergrijp, als bedoeld in artikel 2 sub 1° van de Wet op de Krijgstucht heeft schuldig gemaakt;

Overwegende, dat de Krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht om met toepassing van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderend officier;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden krijgstuchtelijke straf de juiste acht, in aanmerking genomen zowel de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd, als de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde is ten laste gelegd en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar.

Bevindt, dat beklaagde zich evenwel aan een met de zaak samenhangend krijgstuuchtelijk vergrijp heeft schuldig gemaakt.

Legt aan beklaagde *terzake* een krijgstuuchtelijke straf op van *vier dagen* licht arrest met omschrijving van de strafreden als volgt:

„*Als mede-inzittende van een militaire jeep nagelaten enige invloed aan te wenden teneinde de chauffeur, toen deze van de hem opgedragen route afweek, te trachten daarvan te weerhouden*”.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 28 oktober 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel D. G. van Wilpe en Majoor A. M. L. Maas;

Raadsman: Mr. C. G. B. H. Winters.

Overtreding van artikel 10 van de Opiumwet: in het bezit hebben van „hennep”.

(Opiumwet art. 10).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen E. V., geboren 13 oktober 1946, dpl. kpl., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij onder meer in de maand juli 1969 te A., althans in Nederland, opzettelijk aanwezig heeft gehad of in zijn bezit heeft gehad of heeft aangewend hennep en/of uit hennep getrokken hars en/of een gebruikelijke bereiding van hennep, als bedoeld in artikel 3 lid 1, sub d van de „Opiumwet 1928”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 11 juli 1969 in een kast in de . . . kazerne te A., welke kast hem in bruikleen was verstrekt en waarin hij zijn PSU en hem toebehorende privé-eigendommen bewaarde, ook bewaard heeft een hem in eigendom toebehorende hoeveelheid hennep; dat deze hennep in een lucifersdoosje zat dat door de marechaussee toen en daar in beslag is genomen; dat hij de hennep enige maanden tevoren had gekocht;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Proces-Verbaal nr. P. 25311969 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 9 augustus 1969 ge-

tekend door Gerrit Wibbelink, wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee, rnr. 37.10.27.431, behorende tot de Brigade A. der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt: als relaas van veralisant:

dat hij op 11 juli 1969 in de . . . kazerne te A. in een kast welke toebehoorde aan E. V., heeft aangetroffen een lucifersdoosje, inhoudende vermoedelijk hennep, en een pijp; dat door hem voornoemd doosje met inhoud en voornoemde pijp voor onderzoek zijn opgezonden naar het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te 's-Gravenhage; dat het rapport van dit laboratorium als bijlage bij het proces-verbaal wordt gevoegd;

Overwegende, dat een zich als bijlage bij voormeld proces-verbaal bevindend rapport in de zaak contra E. V. d.d. 21 juli 1969, opgemaakt en getekend door Dr. A. H. Witte, adjunct-directeur van het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te 's-Gravenhage zakelijk onder meer inhoudt: als relaas van genoemde deskundige:

dat hem op 17 juli 1969 namens de brigade-coinmandant der Koninklijke Marechaussee te A. werd verzocht te willen onderzoeken een doosje vermoedelijk inhoudende hennep; dat de inhoud van voormeld doosje bestaat uit hennep als bedoeld in de Opiumwet 1928 onder artikel 3-1-b;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd **met** zijn schuld daaraan met dien verstande, dat hij in de maand juli 1969 te A. opzettelijk aanwezig heeft gehad of in zijn bezit heeft gehad hennep (de inhoud van voorsneld rapport slechts gebezigd in samenhang met de overige bewijsmiddelen);

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: *„opzettelijk hennep bezitten of aanwezig hebben“*;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 10, 1e lid juncto artikel 3, 1e lid van de Opiumwet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken; Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 100,—, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 10 dagen en onttrekking aan het verkeer van de inbeslaggenomen en niet teruggegeven voorwerpen, te weten een lucifersdoosje inhoudende hennep en een pijp geschikt voor het roken van hennep en/of haschisch,

met betrekking tot welke goederen het feit is begaan en welke van zodanige aard zijn dat het ongecontroleerde bezit ervan in strijd is met de wet of het algemeen belang — *Red.*)

Arrondissementskrijgsraadte Arnhem

Vonnis van 12 februari 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Kolonel A. P. de Bruijn en Luitenant-Kolonel Mr. W. F. T. Roosmale Nepveu;
Raadsman: Mr. H. van der Bij, advocaat te Tiel.

Intrekking van de beschikking tot verwijzing.

*Naar analogie van het bepaalde in artikel 255 W.Sv. in verband met het beginsel van artikel 68 W.Sr. moet aangenomen worden dat artikel 14d R.L.Lu. beoogt te voorkomen dat iemand — tenzij nieuwe bezwaren bekend zijn geworden — andermaal vervolgd wordt voor een feit **terzake** waarvan de verwijzing is ingetrokken. Gebleken is van een zodanig verband met betrekking tot de gelijktijdigheid van de gedragingen en de wezenlijke samenhang in het handelen en in de schuld van de dader dat het feit, vermeld in de ingetrokken en in de nieuwe verwijzing, als hetzelfde is aan te merken.*

Geen recht tot strafvordering aanwezig: vrijspraak.

(R. L. Lu. art. 14a-d; W.Sr. art. 68; W.Sv. art. 255).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad, eiser, tegen A. A. M. W., geboren 4 november 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 15 augustus 1969 te Wezep, in elk geval in Nederland, opzettelijk wederrechtelijk een jeep, bij de Krijgsmacht in gebruik, heeft gebruikt door, alstoen aldaar daarmede als bestuurder opzettelijk wederrechtelijk te rijden op een voor het militair verkeer openstaande weg op het kazerneterrein van de Prinses Margrietkazerne aldaar”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat uit de ten processe aanwezige stukken blijkt:

dat de Hoofdofficier ingevolge artikel 11 van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht daartoe aangewezen door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten, van oordeel zijnde dat de zaak tegen A. A. M. W., geboren te Haarlem, 4 november 1948, dienstplichtig soldaat, ingedeeld bij de 102e Mechanisclie Uitrustingscompagnie te Wezep, ten

parkette van de Auditeur-Militair bij deze Krijgsraad ingeschreven onder WL. nr. 151211169, door de militaire rechter moet worden onderzocht en beoordeeld, voornoemde verdachte bij beschikking van 21 november 1969 naar de militaire rechter heeft verwezen en daarbij het aan beklagde ten laste gelegde feit heeft omschreven als volgt:

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Land-,macht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 15 augustus 1969 te Wezep, in elk geval in Nederland, tezamen en in „vereniging met F. M., opzettelijk wederrechtelijk een jeep, bij de „Krijgsmacht in gebruik, heeft gebruikt op een voor het militair ver-„keer openstaande rijweg op het kazerneterrein van de Prinses Mar-„grietkazerne aldaar, door, na gezamenlijk met M. het plan te hebben „gemaakt om een eindje met die jeep te rijden, opzettelijk wederrech-„telijk als passagier in die jeep mede te rijden”;

dat genoemde Hoofdofficier vervolgens bij beschikking dd. 15 december 1969, overwegende dat er redenen aanwezig zijn de in voor-„noemde beschikking ten laste gelegde feiten niet te vervolgen, gelet op artikel 14a van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht, boven-„genoemde verwijzing naar de militaire rechter heeft ingetrokken; dat meergenoemde Hoofdofficier, van oordeel zijnde dat de zaak tegen bovengenoemde verdachte, ten parkette van de Auditeur-Militair bij deze Krijgsraad ingeschreven onder WL. nr. 151211169, door de mili-„taire rechter moet worden onderzocht en beoordeeld, die verdachte bij beschikking eveneens gedateerd 15 december 1969, naar de militaire rechter heeft verwezen en daarbij het aan beklagde ten laste gelegde feit heeft omschreven als volgt:

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Land-,macht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 15 „augustus 1969 te Wezep, in elk geval in Nederland, opzettelijk weder-„rechtelijk een jeep, bij de Krijgsmacht in gebruik, heeft gebruikt door „alstoen aldaar daarmede als bestuurder opzettelijk wederrechtelijk te „rijden op een voor het militair verkeer openstaande weg op het kazer-„neterrein van de Prinses Margrietkazerne aldaar”;

Overwegende, dat bij de Memorie van Toelichting op het ontwerp van wet dat heeft geleid tot de Rijkswet van 4 juli 1963, Staatsblad no. 294, houdende wijziging van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht, ten aanzien van de toen in het leven geroepen mogelijk-„heid tot intrekking van de verwijzing naar de militaire rechter is ge-„steld: „Deze intrekking vindt in het commune strafproces haar pendant „in de beslissing tot niet verdere vervolging”;

Overwegende, dat derhalve, evenals zulks ten aanzien van de bepa-„ling van artikel 255 van het Wetboek van Strafvordering het geval is, met betrekking tot artikel 14d van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht moet worden aangenomen dat deze bepaling beoogt, met

uitbreiding van het beginsel van artikel 68 van het Wetboek van Strafrecht, te voorkomen dat iemand, tenzij nieuwe bezwaren bekend zijn geworden, andermaal wordt vervolgd voor een feit *terzake* waarvan verwijzing werd ingetrokken;

Overwegende, dat nu weliswaar bij de eerste *verwijzingsbeschikking* aan beklaagde — kort gezegd — werd verweten dat hij op 15 augustus 1969 na daartoe met M. gemaakt plan, op het terrein van de Prinses Margrietkazerne te Wezep een bij de Krijgsmacht in gebruik zijnde jeep opzettelijk wederrechtelijk heeft gebruikt door als passagier in die jeep mede te rijden, terwijl bij de tweede *verwijzingsbeschikking* aan beklaagde is ten laste gelegd dat hij op gemelde tijd en plaats als bestuurder opzettelijk wederrechtelijk met zodanige jeep heeft gereden, doch uit de door beklaagde te overstaan van de Officier-Commissaris afgelegde verklaring, en uit een afschrift van beklaagdes straflijst, inhoudende dat beklaagde op 15 augustus 1969 werd gestraft met vier dagen verzuwaard arrest, met als strafreden „Zonder rij-, „opdracht op het kazerneterrein gereden“. Hierna toegestaan dat een „andere soldaat, op diens verzoek, in deze jeep reed, alhoewel hij wist „dat deze soldaat geen militair rijbewijs bezat“, gevoegd bij de inhoud van het in deze zaak door de wachtmeester der Koninklijke Marechaussee Gijsbert Honingh opgemaakte proces-verbaal gedateerd, .. september 1969 blijkt dat het hier ging om een en dezelfde „joyrit“ met een militaire jeep door beklaagde en genoemde M., waarbij deze beurtelings als bestuurder en als passagier optraden;

Overwegende, dat de in beide *verwijzingsbeschikkingen* genoemde gedragingen van beklaagde mitsdien zijn begaan onder omstandigheden waaruit blijkt van een zodanig verband met betrekking tot de gelijktijdigheid van de gedragingen en de wezenlijke samenhang in het handelen en in de schuld van de dader, dat de strekking van artikel 68 van het Wetboek van Strafrecht en van artikel 14d van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht medebrengt dat zij in de zin van beide laatstgenoemde bepalingen als hetzelfde feit zijn aan te merken;

Overwegende, dat uit het vorenstaande voortvloeit dat, nu na de intrekking der verwijzing bij beschikking d.d. 15 december 1969 geen nieuwe bezwaren zijn bekend geworden, beklaagde niet *terzake* van het feit in de verwijzing van diezelfde datum omschreven, wederom naar de militaire rechter kon worden verwezen;

Overwegende, dat uit dien hoofde *terzake* van dit feit geen recht tot Strafvordering aanwezig is en beklaagde behoort te worden vrijgesproken;

(Volgt: beslissing dat *terzake* van het ten laste gelegde feit geen recht tot Strafvordering aanwezig is en vrijspraak — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 27 februari 1969

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel H. W. C. Ligvoet en
Luitenant-Kolonel H. A. D. Nieuwenhuis;
Raadsman: Mr. I. A. C. van Haren.

*Diefstal van een Volkswagen-combi door 2 personen in vereniging
gepleegd: korporaal C. had tezamen met soldaat H. gepoogd de motor
van een op een openbare parkeerplaats staande auto te starten, waarna
zij, toen de motor niet aansloeg, de auto hebben voortgeduwd, waarbij
zij door de politie werden aangehouden.*

(W.M.Sr. art. 48; W.Sr. art. 45, 310, 311).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A.
J. G. J. C., geboren 12 april 1947, dpl. korp. en J. G. H., geboren 1
april 1948, dpl. sld., beklagden.

Gezien: . . .enz.;

Overwegende, dat de beklagden is ten laste gelegd:

„dat zij tezamen en in vereniging op of omstreeks 31 juli 1968 te
„Eindhoven met het oogmerk van wederrechtelijke toeïgening hebben
„weggenomen een auto, merk Volkswagen, type Combi, toebehorende
„aan de firma Tonco te Utrecht, althans aan een of meer anderen dan
„aan beklagden, of één van hen,

„althans, indien terzake van het vorenstaande geien veroordeling
„mocht of zou kunnen volgen:

„dat zij tezamen en in vereniging op 31 juli 1968 te Eindhoven op-
„zettelijk wederrechtelijk een vierwielig motorrijtuig, merk Volkswagen,
„type Combi, toebehorende aan de firma Tonco te Utrecht, althans aan
„een of meer anderen dan aan hen, beklagden, of één van hen, op een
„voor het openbaar verkeer openstaande weg hebben gebruikt, heb-
„bende zij toen aldaar tezamen en in vereniging opzettelijk weder-
„rechtelijk op een voor het openbaar verkeer openstaande parkeerplaats
„de motor van dat, aldaar staande, motorrijtuig, geprobeerd te starten,
„waarbij zij de door het contactslot onderbroken elektrische bedrading
„van het motorrijtuig hebben losgemaakt en die bedrading hebben
„doorverbonden, waarbij de startmotor begon te draaien, waarna zij,
„toen de motor niet aansloeg, dat motorrijtuig tezamen en in vereniging
„hebben voortgeduwd over de voor het openbaar verkeer openstaande
„weg de Gagelstraat”;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verkla-

ring, gedagtekend 23 september 1968 en ondertekend door de Commandant van de Stafstafwzgcie. van het 17 Pantser Infanterie Bataljon te Oirschot, blijkt, dat de korporaal **A. J. G. J. C.**, behorende tot de Koninklijke Landmacht, van 13 maart 1967 tot 17 augustus 1968 in werkelijke militaire dienst is geweest als dienstplichtige;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring, gedagtekend 8 oktober 1968 en ondertekend door de Commandant van de Stafstafcompagnie van de 13 Pantser Infanterie Brigade te Oirschot, blijkt, dat de soldaat **J. G. H.**, behorende tot de Koninklijke Landmacht, op genoemde datum sedert 15 mei 1968 in werkelijke militaire dienst is als dienstplichtige;

Overwegende, dat beklagde C. ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Gedurende een nacht eind juli 1968 bevond ik mij samen met de soldaat **J. G. H.** in Eindhoven. Wij moesten toen naar Oirschot. Teneinde naar Oirschot te kunnen gaan besloten wij om een auto weg te nemen en daarmee naar Oirschot te rijden en die auto dan aldaar ergens achter te laten. We hebben toen ook overeenkomstig ons plan een auto, merk Volkswagen, type Combi, toebehorende aan de firma **Tonco** te Utrecht, vanaf een parkeerterrein te Eindhoven, weggenomen, terwijl wij naar ik wist geen van beiden van wie dan ook recht of toestemming hadden gekregen om die auto weg te nemen en ons toe te **eigenen**. Omdat we die auto niet konden starten hebben we hem voortgeduwd om aldus te proberen de motor aan het lopen te krijgen. Toen we aldus die auto een eind hadden voortgeduwd werden we door de politie aangehouden;

Overwegend, dat beklagde **J. G. H.** ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard;

Gedurende een nacht eind juli 1968 bevond ik mij samen met de korporaal **A. J. G. J. C.** in Eindhoven. Wij moesten toen naar Oirschot. Teneinde naar Oirschot te kunnen gaan besloten wij om een auto weg te nemen en daarmee naar Oirschot te rijden en die auto dan aldaar ergens achter te laten. We hebben toen ook overeenkomstig ons plan een auto, merk Volkswagen, type Combi, toebehorende aan de firma **Tonco** te Utrecht, vanaf een parkeerterrein te Eindhoven weggenomen, terwijl wij naar ik wist geen van beiden van wie dan ook recht of toestemming hadden gekregen om die auto weg te nemen en ons toe te **eigenen**. Omdat we die auto niet konden starten hebben we hem voortgeduwd om aldus te proberen de motor aan het lopen te krijgen. Toen we die auto aldus een eind hadden voortgeduwd zijn we door de politie aangehouden;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde **ambtseedig** procesverbaal No. **P. 258/68**, opgemaakt en gesloten te Eindhoven op **2** september 1968 door Egbertus Marinus de Jong, wachtmeester der 1e

klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de Brigade Eindhoven, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van *Wilhelm Heinrich Niestadt*:

Op 30 juli 1968, omstreeks 08.00 uur, heb ik de te mijner beschikking staande en in eigendom aan de firma **Tonco** te Utrecht toebehorende auto, merk Volkswagen, type Combi, geparkeerd op een parkeerterrein gelegen aan de Mathildelaan te Eindhoven. Omstreeks 16.30 uur die dag heb ik die auto daar nog zien staan. Op 31 juli 1968, omstreeks 08.00 uur, ben ik wederom naar die parkeerplaats gegaan en ik zag toen dat voormelde auto van die parkeerplaats was verdwenen. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven voormelde auto weg te nemen of zich toe te **eigenen**;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal No. 2955/68, opgemaakt en gesloten te Eindhoven op 31 juli 1968 door Hendrik Christiaan van **Aanholt**, hoofdagent van gemeentepolitie te Eindhoven, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van *Verbalisant*:

Op 31 juli 1968, omstreeks 01.55 uur, zag ik dat twee mannen een auto, merk Volkswagen, type Combi, aan het voortduwen waren over de Gagelstraat te Eindhoven. Deze auto was aan de **achterzijde** voorzien van de woorden: „Tonco-Utrecht Vloeren”. Deze mannen bleken mij, nadat ik hen had staande gehouden en hun naar **hun** naam had gevraagd, te zijn: **A. J. G. J. C.**, militair, en **J. G. H.**, militair;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende de verklaring van ieder der beklaagden slechts gebezigd als bewijs tegen hem, die haar aflegde — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagden primair is ten laste gelegd met hun schuld daaraan, te weten:

„dat zij tezamen en in vereniging op 31 juli 1968 te Eindhoven met „het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening hebben weggenomen „een auto, merk Volkswagen, type Combi, toebehorende aan de firma „**Tonco** te Utrecht”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„*diefstal door twee of meer verenigde personen*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 j° artikel 311, eerste lid, aanhef en sub. 4°, van het Wetboek van **Strafrecht**;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagden meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat zij daarvan behoren te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagden strafbaar zijn, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagden zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeen-

stemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon der daders;

Overwegende dat — nu ten aanzien van het primair tenlastegelegde veroordeling zal volgen — een onderzoek naar het subsidiair tenlastegelegde achterwege kan blijven;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling van ieder der beklaagden tot een **gevangenisstraf** voor de duur van **3** weken, voorwaardelijk, met een proeftijd **van 2** jaar en voorts tot betaling van een geldboete van f 100, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 10 dagen — *Red.*).

NASCHRIFT

(1) Beklaagden hebben, met het voornemen om een auto weg te nemen teneinde daarmede naar hun onderdeel terug te rijden, gepoogd de motor van een auto te starten. Toen die motor niet wilde aanslaan hebben zij gepoogd de motor aan de gang te krijgen door de auto „aan te duwen“. In die bezigheid werden zij gestoord door de politie. Men kan er nu over discussiëren of de diefstal reeds voltooid was, dan wel of nog slechts van strafbare poging sprake was. Persoonlijk zou ik „poging“ kiezen, omdat n.m.m. de wegnemingsdaad nog niet voltooid was. De tenlastelegging heeft echter een keuze niet mogelijk gemaakt.

*(2) Het vonnis kwalificeert het feit, zowel voor de korporaal als voor de soldaat als „diefstal door twee of meer verenigde personen“ terwijl de kwalificatie voor de korporaal de toevoeging diende te vermelden: „door een militair opzettelijk in deelneming met een **militair** van mindere rang gepleegd“. Deze strafverzwarende omstandigheid komt zelfs niet in de strafmaat tot uitdrukking.*

W . H . V .

CIVIELE RECHTSPRAAK

Kantongerecht te Groningen

Vonnis van 19 maart 1970

Kantonrechter: Mr. H. S. Siebers.

Militaire colonne

Een burgerauto, die is ingevoegd in een militaire colonne, voldoet niet aan de in artikel 4 sub f R.V.V. neergelegde voorschriften voor militaire voertuigen en is mitsdien niet gaan behoren tot deze militaire colonne. Derhalve moet de bestuurder van die burgerauto zich gedragen naar de algemeen geldende voorschriften en mitsdien moet hij, als hij een driekleurig verkeerslicht nadert dat voor hem van groen op geel verspringt, stoppen.

De schadevordering van de burgerbestuurder, wiens auto van achteren door een tot de colonne behorende militaire auto was aangereden, toegewezen.

(R.V.V. art. 4 (f); art. 49).

DE KANTONRECHTER TE GRONINGEN,

heeft gewezen en uitgesproken het navolgende vonnis inzake de onderlinge verzekeringsmaatschappij „De Auto Onderlinge” te Groningen, eiseresse, tegen de Staat der Nederlanden, gedaagde.

Post alia:

WAT HET RECHT BETREFT:

Overwegende, dat eiseres haar vordering doet rusten op de navolgende bij dagvaarding gestelde feiten: dat er op of omstreeks 2 september 1968 te Nijmegen een ongeval heeft plaatsgevonden, waarvan de toedracht als volgt kan worden omschreven. Op voormelde datum reed H. G. van Haren als bestuurder van de DKW-personenauto, FM 83-18 over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Graafseweg te Nijmegen. Gekomen ter hoogte van perceel 383 moest Van Haren zijn voertuig tot stilstand brengen, doordat het aldaar staande stoplicht van groen naar oranje oversprong. Terwijl hij daar stil stond werd hij van achteren aangereden door L. D. Cloquet, korporaal bij het legeronderdeel Militaire Geneeskundige Dienst 12e AWA te Grave, die de militaire auto KL 66-82, in eigendom aan gedaagde, bestuurde. Tengevolge van deze aanrijding ontstond er aan de DKW een schade van f 542,50, van welk bedrag eiseres desgewenst specificatie zal overleggen; dat vorenvermelde aanrijding is ontstaan door en te wijten is aan de onrechtmatige daad en schuld van L. D. Cloquet, nu hij ten opzichte van de door Van Haren bestuurde DKW geen voldoende afstand heeft bewaard en het door hem bestuurde

voertuig niet tijdig tot stilstand heeft kunnen brengen; dat Cloquet derhalve gehouden is de door hem veroorzaakte schade ad f 542,50 te vergoeden; dat gedaagde te dezer zake is gehouden de schade ad f 542,50 aan Van Haren te vergoeden; dat Van Haren zijn DKW, FM 83-18 ten tijde van het ongeval tegen risico's als de onderhavige bij eiseres had verzekerd, zulks met een eigen risico van f 100,—; dat eiseres de schade aan de DKW tot een bedrag van f 442,50 aan haar verzekerde heeft moeten vergoeden, door welke betaling zij tot dit bedrag in de rechten van haar verzekerde is getreden;

Overwegende, dat gedaagde deze vordering heeft bestreden, bij conclusie van antwoord, aanvoerende: dat hij erkent het door eiseres gestelde feit van de aanrijding, welke op 2 september 1968 te Nijmegen plaats vond tussen het militaire motorrijtuig KL 66-82 en de personenauto FM 83-18, waarvan de bestuurder was H. G. van Haren; dat hij voorts niet wil betwisten dat de schade door de botsing toegebracht aan de personenauto FM 83-18, f 532,70 bedraagt; dat gedaagde echter ten stelligste ontkent, dat de militaire bestuurder schuld draagt aan het ongeval; dat immers voornoemde militaire auto deel uitmaakte van een als zodanig kenbaar gemaakte militaire colonne, zodat de korp. Cloquet volgens het gestelde in artikel 110 lid 5 van het RVV, daar de militaire colonne bezig was de betreffende kruising over te trekken, mocht blijven doorrijden, ook nadat het verkeerslicht van groen op geel en daarna op rood overgegaan was; dat H. G. van Haren, aangezien hij zich in die militaire colonne had gevoegd, op de kruising had behoren door te rijden, daar een militaire colonne als een verkeers-eenheid dient te worden beschouwd; dat een derde, die zich in een dergelijke colonne begeeft, naar de mening van gedaagde de voorschriften voor die militaire colonnes in acht behoort te nemen; althans daarmede rekening behoort te houden; dat de bestuurder van de personenauto hiermede in het geheel geen rekening heeft gehouden doch vlak voor de verkeerslichten is gestopt, hetgeen de militaire bestuurder niet behoefde te verwachten; dat hij derhalve van oordeel is niet aansprakelijk te zijn voor de uit het ongeval ontstane schade;

Overwegende, dat partijen hun standpunten bij conclusie van repliek en dupliek hebben gehandhaafd en nader toegelicht;

Overwegende, dat volgens het bepaalde bij artikel 4 sub f RVV, een militaire colonne is een aantal zich achter elkaar bevindende militaire voertuigen onder één commandant, die de door de minister van verkeer en waterstaat in overeenstemming met de minister van defensie vastgestelde herkenningstekens voeren;

Overwegende, dat geen wettelijk voorschrift de bestuurder van een burger-auto verbiedt, zich in een militaire colonne in te voegen;

Overwegende, dat een burger-auto, die is ingevoegd in een militaire colonne, niet voldoet aan de in artikel 4 sub f RVV neergelegde voor-

schriften voor militaire voertuigen en mitsdien niet is gaan behoren tot de militaire colonne;

Overwegende, dat derhalve de bestuurder van een burger-auto, die zich heeft ingevoegd in een militaire colonne, zich moet gedragen naar de algemeen geldende voorschriften van het RVV, en mitsdien, als hij een driekleurig verkeerslicht nadert, dat voor hem van groen op geel verspringt, moet stoppen;

Overwegende, dat dan ook de ten processe bedoelde bestuurder Van I-laren niet kan en mag worden verweten, dat hij is gestopt toen het ten processe bedoelde verkeerslicht van groen op geel sprong;

Overwegende, dat, ingevolge het bepaalde bij artikel 49 R W de bestuurder van een motorvoertuig in staat moet zijn, zijn voertuig tot stilstand te brengen binnen de afstand, waarover hij de weg kan overzien en waarover deze vrij is;

Overwegende, dat geen van dit voorschrift afwijkende bepalingen bestaan voor bestuurders van in colonne rijdende militaire voertuigen;

Overwegende, dat derhalve de bestuurders van militaire voertuigen, die deel uitmaken van een militaire colonne zich naar voormeld voorschrift behoren te gedragen, indien zich een burger-auto in de colonne heeft ingevoegd;

Overwegende, dat blijkens de stellingen van partijen de korporaal Cloquet niet overeenkomstig voormeld voorschrift heeft gehandeld, immers hij heeft het door hem bestuurde militaire motorvoertuig niet tot stilstand gebracht binnen de afstand waarover hij de weg kon overzien en waarover deze voor hem vrij was;

Overwegende, dat hieruit volgt, dat de litigieuze aanrijding is te wijten aan de schuld van de korporaal Cloquet en mitsdien gedaagde gehouden is de tengevolge van deze aanrijding aan de door Van Haren bestuurde auto ontstane schade te vergoeden, weshalve de vordering van eiseres behoort te worden toegewezen;

Gezien de betreffende wetsartikelen;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Wijzen eiseres haar vordering toe als volgt (enz.; *Red.*).

NASCHRIFT

In opgemeld vonnis wordt een ander standpunt ingenomen dan in het vonnis van de Rechtbank te 's-Gravenhage van 12 oktober 1961 (Verkeersrecht 1965, no. 8). De Haagse Rechtbank was van oordeel dat een burgerauto, die zich gevoegd had in een militaire colonne welke bezig was een kruising over te steken, een verkeersfout maakte door af te remmen en te stoppen toen het verkeerslicht van groen op geel en vervolgens van geel op rood overging.

Ik acht het Groningse vonnis, zowel voor wat de rechtsgronden betreft alsook in verkeerstechnisch opzicht, bevredigender.

Het is m.i. een gedachtensprong om te stellen, zoals het Haagse vonnis doet, dat de burgerauto, door zich in de militaire colonne te voegen, tot die colonne was gaan behoren. M.i. terecht betoogt de Kantonrechter in bovenstaand vonnis, dat een militaire colonne is een aantal zich achter elkaar bevindende militaire voertuigen — hetgeen de burgerauto niet is.

in verkeerstechnisch opzicht leidt het Haagse vonnis tot het bezwaar dat het kruisende verkeer, dat „groen voor” krijgt, te allen tijde erop bedacht zou moeten zijn dat de burgerauto die „rood voor” heeft gekregen, misschien is ingevoegd in een of andere militaire colonne, hetgeen — behalve in de sporadische gevallen van ideale overzichtelijkheid van een kruispunt — een onmogelijke opgaaft schijnt te zijn, te moeilijker, als zich meer dan één burgerauto in de militaire colonne heeft gevoegd.

Reeds laat de herkenningenzogelijkheid van een militaire colonne, zeker van opzij, veel te wensen over en ook om die reden is het gewenst, de eis van voorzichtigheid en omzichtigheid te leggen op de bestuurders van de militaire (tot de colonne behorende) voertuigen.

*Volledigheidshalve moet erop gewezen worden dat het Haagse en het Groningse geval niet gelijk waren. In het Haagse geval werd het verkeer op de kruising geregeld door een marechaussee en **dāt** zou — hoewel dat uit het vonnis nauwelijks blijkt — het verschil kunnen verklaren.*

W. H. V.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

26 februari 1970

(AMP 1969121)

Voorzitter: Mr. A. Blom, (fgd); Leden: Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. H. D. Vleesch Dubois.

(Pensioenwet voor de landmacht 1922, art. 28).

In een schrijven aan de Bond van Nederlandse militaire oorlogsslachtoffers van 6 juli 1950 deelde de Minister van Defensie mede, dat het in zijn voornemen lag aan die militairen, die ondanks hun invaliditeit in hun militaire betrekking waren gehandhaafd, naar analogie van art. 7 van de Pensioenwet voor de landmacht 1922, zoals dit artikel luidt na de wijziging bij de wet van 4 nov. 1950, Stb. K 479, het zgn. smartegeld toe tekennen. Op een in 1965 bij het departement ontvangen verzoek van gedaagde om alsnog met terugwerkende kracht voor bedoeld smartegeld in aanmerking te mogen komen, paste de Minister naar analogie art. 28 van genoemde pensioenwet toe en kende de gratificatie m.i.v. de datum van ontvangst van het verzoek toe. Ten onrechte evenwel, omdat het schrijven van 6 juli 1950 niet kan worden aangemerkt als een officiële bekendmaking, terwijl aan art. 28 de gedachte ten grondslag ligt, dat alleen degene, die meer dan 2 jaren laat verlopen, nadat hij op grond van een officiële bekendmaking op de hoogte had kunnen zijn van een aanspraak, eerst m.i.v. de datum van het daartoe ingediende verzoek daarop recht kan doen gelden.

Volgt nietigverklaring van het aangevochten besluit, omdat het op een onjuiste motivering berust.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: *De Minister van Defensie*, eiser in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden G. L. Koops, referendaris bij het Ministerie van Defensie, tegen: V. wonende te O., gedaagde in hoger beroep, ter openbare terechtzitting in persoon verschenen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

overwegende, dat eiser bij besluit van 5 augustus 1968, beschikende op het rekest van gedaagde, kolonel van de generale staf, d.d.

14 december 1965, aan hem te rekenen van 1 januari 1966 een pensioenvervangende uitkering als bedoeld in artikel K 2 van de Algemeene Militaire Pensioenwet heeft toegekend ten bedrage van f 653 per jaar, berekend naar een percentage van 20 en een berekeningsgrondslag van f 3262;

Overwegende, dat eiser dit besluit bij schrijven van 5 augustus 1968 ter kennis van gedaagde heeft gebracht, in welk schrijven eiser tevens kennis gaf van zijn besluit, dat aan gedaagde over de periode van 15 december 1965 tot en met 31 december 1965 een pensioenvervangende gratificatie wordt verleend naar analogie van de Pensioenwet voor de landmacht 1922, en wel tot een bedrag van f 82,22, vermeerderd met de zogenaamde trend van 4 percent is f 3,29;

Overwegende, dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 14 april 1969 het beroep van gedaagde, gericht tegen het in laatstvermelde brief van 5 augustus 1968 vervatte besluit, gegrond en het bestreden besluit nietig heeft verklaard;

Overwegende, dat eiser van die uitspraak bij de Raad in hoger beroep is gekomen en op de bij beroepschrift daartoe aangevoerde gronden de Raad heeft verzocht de uitspraak van het Ambtenarengerecht geheel te vernietigen en het beroep van klager in eerste aanleg alsnog ongegrond te verklaren;

IN RECHTE:

Overwegende, dat de Raad op grond van de inhoud der gedingstukken alsmede van het verhandelde te zijner terechtzitting als vaststaande aanneemt:

dat gedaagde, destijds als reserve-eerste-luitenant ingedeeld bij de Koninklijke brigade „Prinses Irene”, op 24 april 1945 bij gevechtshandelingen werd gewond aan het rechter been; dat hij als gevolg hiervan een deel van dit been onder de knie moest missen; dat gedaagde desondanks in militaire dienst bleef; dat aan gedaagde per 1 mei 1946 als reserve-officier ontslag werd verleend onder gelijktijdige aanstelling en benoeming tot beroepsofficier; dat de toenmalige Minister van Oorlog naar aanleiding van een brief van 10 januari 1950 van de Bond van Nederlandse militaire oorlogsslachtoffers te 's-Gravenhage bij schrijven van 6 juli 1950 aan deze Bond onder meer heeft medegedeeld:

„Aan de wetgever is evenwel bereids voorgesteld artikel 7 van meer „genoemde pensioenwetten” (de Pensioenwetten voor de zee- en landmacht, Stb. 1922 nrs. 65 en 66) „in diër voege te wijzigen, dat aan het „gestelde in het zesde lid van evengenoemd artikel de volgende zin- „snede wordt toegevoegd:

„„„behoudens in het geval, dat vóór herplaatsing aanspraak bestond, „„„dan wel na herplaatsing zou hebben bestaan op een verhoging als

„,bedoeld in de artikelen 18 en 19, in welk geval deze verhoging als „,een afzonderlijk pensioen wordt toegekend.“

„Indien deze wijziging tot stand komt, blijft de voorlopig **gepen-** „sioneerde, die in de militaire dienst wordt herplaatst, in elk geval ver- „zekerd van liet zgn. smartegeld, zo hij daarvoor in aanmerking komt. „Een verdergaande wijziging van genoemd artikel 7 als door U voor- „gesteld zou te zeer geweld aandoen aan het karakter van het invalidi- „teitspensioen en kan derhalve door mij niet in overweging worden „genomen. Voorts ligt het in mijn voornemen, aan die invalide mili- „tairèn, die, ondanks hun invaliditeit, in hun militaire betrekking „worden gehandhaafd, naar analogie van de bepaling, welke hiervoren „in concept wordt aangeduid — indien de wijziging van art. 7 door- „gang mag vinden — het zgn. smartegeld, zo zij daarvoor in aan- „merking komen, bij wijze van een onverplichte uitkering toe te ken- „nen.”;

dat bedoelde wijziging van artikel 7 bij de wet van 4 november 1950 (Stb. K 479) tot stand is gekomen, hetgeen de mogelijkheid opende om meerbedoeld smartegeld, waarop recht bestaat na ontslag en vervolgens herplaatsing in militaire dienst, als een afzonderlijk pensioen toe te kennen; dat het voornemen van de Minister om aan die militairen, die ondanks hun invaliditeit in hun militaire betrekking gehandhaafd werden, een smartegeld bij wege van een onverplichte uitkering toe te kennen, nimmer in de vorm van een algemeen verbindend voorschift is neergelegd, terwijl dit evenmin officieel bekend is gemaakt; dat gedaagde van de mogelijkheid om in het genot te worden gesteld van dit smartegeld aanvankelijk onkundig is gebleven; dat gedaagde intussen ingevolge het bepaalde in een ministeriële beschikking van 14 augustus 1962 op grond van zijn toelating als cadet tot de Koninklijke Militaire Academie te rekenen van 19 oktober 1939 als beroepsmilitair kon worden aangemerkt; dat gedaagde zich, nadat een lid van hoger genoemde Bond van Nederlandse militaire oorlogsslachtoffers hem op vorengeciteerde brief van de Minister van Oorlog van 6 juli 1950 had geattendeerd, op 14 december 1965 schriftelijk tot eiser heeft gewend met het verzoek alsnog voor toekenning van bedoeld smartegeld, zowel voor de toekomst alsook met terugwerkende kracht, in aanmerking te worden gebracht; dat eiser hierop zijn twee onder de feiten vermelde besluiten van 5 augustus 1968 heeft genomen, waarbij met toepassing van artikel K 2 van de Algemene militaire pensioenwet aan gedaagde te rekenen van 1 januari 1966 een pensioenvervangende uitkering is toegekend en hem tevens naar analogie van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 een pensioenvervangende gratificatie is verleend over de periode 15 december 1965 tot 31 december 1965; dat eiser bij schrijven d.d. 9 oktober 1968, gericht tot de eerste rechter, ter verduidelijking van zijn standpunt met

betrekking tot de ingangsdatum van de aan gedaagde toegekende gratificatie heeft medegedeeld, dat te dezen gehandeld is naar analogie van het bepaalde in artikel 28 der Pensioenwet voor de landmacht 1922 en de gratificatie derhalve, aangezien het verzoek daartoe eerst op 15 december 1965 — dat is langer dan twee jaren na de datum, waarop de gratificatie had kunnen ingaan — was ingekomen met ingang van 15 december 1965 is verleend;

Overwegende, dat blijkens de inhoud van het tweede besluit d.d. 5 augustus 1968 — hier in geding — eiser de aanspraken van gedaagde op een pensioenvervangende gratificatie over een periode aan 1 januari 1966 voorafgaande in beginsel heeft erkend; dat partijen uitsluitend van mening verschillen over het antwoord op de vraag, of die uitkering eerst inet ingang van 15 december 1965, datum van het daartoe strekkende verzoek, kan ingaan dan wel te rekenen van een eerder gelegen tijdstip;

Overwegende, dat de Raad, evenmin als de eerste rechter, zich kan verenigen met het door eiser ingenomen standpunt ten aanzien van het analoog toepassen van artikel 28 der Pensioenwet voor de landmacht 1922 op een geval als het onderhavige; dat de Raad zich hierbij laat leiden door de overwegingen:

dat het hier betreft een tot eiser gericht verzoek van gedaagde om ook te zijnen aanzien uitvoering te geven aan het gevoerde gratificatiebeleid met betrekking tot de in militaire dienst gehandhaafde minder valide militairen; dat noch dit gratificatiebeleid, noch het voornemen tot het voeren van zulk een beleid, door de toenmalige minister van oorlog officieel bekend is gemaakt, kunnende het vorenvermelde schrijven van eiser d.d. 6 juli 1950 aan de Bond van Nederlandse militaire oorlogsslachtoffers niet als zodanig worden aangemerkt; dat onder deze omstandigheden door eiser ten onrechte een beroep is gedaan op analoge toepassing van voormeld artikel 28 der Pensioenwet voor de landmacht 1922; dat toch aan dit artikel ten grondslag ligt de gedachte dat degene, die langer dan twee jaar laat verlopen voordat hij overgaat tot het geldend maken van een aanspraak, van het bestaan waarvan hij door officiële bekendmaking op de hoogte had kunnen zijn, eerst met ingang van de datum van het daartoe ingediende verzoek daarop recht kan doen gelden; dat in deze niet steekhoudend is het verweer van eiser dat de mogelijkheid niet was uitgesloten dat gedaagde van het bestaan van de aanspraak op de onverplichte uitkering afwist; dat van de kant van eiser niet is gesteld en de Raad, gehoord gedaagde, ook niet aanneemt, dat gedaagde, toen hij zich in december 1965 met zijn verzoek tot eiser wendde, reeds geruime tijd in feite op de hoogte zou zijn geweest van het ten aanzien van militairen in dezelfde positie als gedaagde gevoerde gratificatiebeleid als vorenbedoeld;

Overwegende, dat uit het vorenoverwogene volgt, dat het bestreden besluit, als berustende op een onjuiste motivering, niet kan worden gehandhaafd, tot welke slotsom ook de eerste rechter is gekomen, en dat eiser zich nader dient te beraden over de ingangsdatum van de aan gedaagde toe te kennen onverplichte uitkering;

Overwegende, dat mitsdien de uitspraak, waarvan beroep, zij het op enigszins andere gronden, moet worden bevestigd;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

Centrale Raad van Beroep

4 maart 1970

(MAW 1969/K7)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd.); Leden: Mr. W. H. Schipper en Mr. A. O. W. D. Grosheide.

(Besluit beoordeling officieren landmacht, art. 7 en 15; R.M.A.K.L./K. Lu, art. 101 lid 5).

Aan een kapitein was een kennisgeving uitgereikt betreffende een over hem uitgebrachte beoordeling over een tijdvak van 6 maanden. Gedurende de eerste 2½ maand van dit tijdvak vervulde klager in feite de functie van commandant van een parate compagnie.

De beoordelaar moest zijn oordeel over klager geven, zoals deze zich gedurende de gehele beoordelingsperiode aan hem had voorgedaan, derhalve ook over het feitelijk fungeren van klager als compagniescommandant gedurende het eerste gedeelte van die periode. Dit betekent geenszins dat het gegeven oordeel daarom niet voldoende gefundeerd zou kunnen zijn. Ook is er geen strijd met art. 7 lid 3 van het beoordelingsbesluit, sprekende over een termijn van 6 maanden. Dit besluit bevat geen bepaling ingevolge welke aan de adviescommissie verstrekte inlichtingen omtrent de klagers slechts te hunnen nadele mogen gelden, indien zij aan hen zijn voorgehouden. Art. 101 lid 5 van het RMAKL/Klu geldt hier niet, want het beoordelingsbesluit is een latere a.m.v.b. dan het RMAKL/Klu en het derogeert bovendien als lex specialis t.a.v. het reglement aan het bepaalde bij hoofdstuk X daarvan.

Niet gebleken, dat de bestreden beschikking en de daarbij gevoegde kennisgeving op onvoldoende gronden zouden berusten.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
inzake: A. wonende te B., klager, in persoon ter openbare terechtzitting

verschenen, tegen: de **Minister van** Defensie, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden N. van Duuren, referendaris aan verweerders Ministerie, wonende te Berkel.

DE **CENTRALE RAAD** VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen, alsook als getuigen door klager medegebracht: L., kapitein der Infanterie, wonende te Z. en P., reserve-tweede-luitenant der infanterie;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende, dat verweerder bij brief van 23 april 1968 met toepassing van artikel 13 van het „Besluit beoordeling officieren land-„macht” (hierna te noemen: het Beoordelingsbesluit) aan klager, kapitein der infanterie, naar aanleiding van een omtrent hem onder dagtekening van 18 december 1967 uitgebrachte beoordeling in de functie van compagniescommandant bij een . . . bataljon (beoordelingstijdvak van 17 juni tot 18 december 1967) schriftelijk in kennis heeft gesteld met een aantal waarderingen uit die beoordeling;

Overwegende dat klager tegen de hem aldus ter kennis gebrachte waarderingen bij verweerder een bezwaarschrift heeft ingediend, waarna verweerder — gezien het advies, aangaande dit bezwaarschrift uitgebracht door een commissie als bedoeld in artikel 15 van het Beoordelingsbesluit — bij beschikking van 12 mei 1969 heeft bepaald, onder intrekking van genoemde brief d.d. 23 april 1968, dat a. aan reclamant met hetgeen hem ter kennis is gebracht uit de aanvullende opmerkingen (punt 31) uit zijn beoordelingslijst d.d. 18 december 1967 niet geheel recht is wedervaren; b. aan reclamant met de overige hem ter kennis gebrachte waarderingen uit voornoemde beoordelingslijst geen onrecht is aangedaan; c. dientengevolge aan reclamant de hierbij gevoegde kennisgeving wordt uitgereikt; luidende de evenbedoelde kennisgeving als volgt:

„Ik deel U mee, dat ik kennis heb genomen van de omtrent U onder „dagtekening van 18 december 1967 uitgebrachte beoordeling in de „functie van compagniescommandant bij een . . . bataljon. Daarbij is „mij gebleken, dat in de bijzonderheden bij de punten leidinggevende „capaciteiten en taakopvatting tot uitdrukking is gebracht „Treedt bij- „„zonder dogmatisch op in zijn wijze van handhaving van de krijgs- „„tucht. Motiveert zijn ondergeschikten slechts matig” onderscheiden- „lijk „Is teveel vervuld van zijn eigen verantwoordelijkheid, waardoor „„hij veel zelf doet en te weinig delegeert”. Vervolgens heb ik gecon- „stateerd, dat als bijzonderheid bij het punt besluitvaardigheid is aan- „gegeven. „Is niet altijd zeker van zichzelf en is daardoor wel eens „„weifelachtig in zijn beslissingen hetgeen zijn onderhebbenden in de „„war brengt”. Voorts is onder bijzonderheden bij het punt samen- „werking aangetekend „Samenwerking met meerderen en gelijken is

„„correct, met zijn ondergeschikten zeer formeel“, terwijl in de bijzonderheden bij het punt menselijke verhoudingen onder meer is gesteld „„is niet steeds gelukkig in het treffen van de juiste toon en sfeer, „„waardoor zijn medewerkers nogal moeilijk tot samenwerking kunnen komen“. Daarenboven heeft de beoordelaar U in de aanvullende opmerkingen van de beoordelingslijst onder meer als volgt gekenschetst „Naar het oordeel, opgedaan in deze betrekkelijk korte „„periode, is mijn mening dat door zijn persoonlijkheidsstructuur de „„beoordeelde moeilijk tot spontane samenwerking kan komen met „„zijn ondergeschikten. Is een matig gezagsdrager“. Op het punt geschiktheid voor een troepenfunctie bent U met „vrij goed“ beoordeeld. Ten slotte blijkt uit de beoordeling, dat de chef van de beoordelaar U in diens aanvullende opmerkingen heeft getypeerd met de „woorden „Een wat stoer doend correct en ijverig officier, die hoge „„eisen stelt aan zijn ondergeschikten zonder hen de voor dienst- „„plichtig personeel vereiste begeleiding te geven“.”;

Overwegende, dat klager van deze beschikking bij de Raad in beroep is gekomen en op de bij klaagschrift, met bijlagen, en aanvullend klaagschrift aangevoerde gronden de Raad heeft verzocht de bijzondere aantekeningen op de beoordeling d.d. 18 december 1967 v.w.b. de punten 17, 18, 20, 21, 22, 23, 31 en 40 te willen nietig verklaren en de beslissing van de Minister van Defensie d.d. 12 mei 1969 met de daarbij behorende kennisgeving eveneens nietig te willen verklaren;

Overwegende, dat verweerder bij contra-memorïe en aanvullende contra-memorïe op de daarbij aangevoerde gronden de Raad heeft verzocht het beroep van klager ongegrond te verklaren;

Overwegende, dat de Raad op 22 september 1969 nog een aanvullend schrijven van klager heeft ontvangen betrekking hebbende op een passage van eerdervermelde aanvullende contra-memorïe;

IN RECHTE:

Overwegende, dat klager allereerst heeft gesteld, dat de onderhavige beoordeling is gegrond op feiten plaatsgehad hebbende vóór het betreffende beoordelingstijdvak, lopende van 17 juni tot 18 december 1967 en voorts berust op feiten gelegen in de eerste 2½ maand van het beoordelingstijdvak; dat klager, ervan uitgaande, dat de eerderbedoelde feiten in het geheel niet en de laatsbedoelde feiten slechts voor ruim 1/3 gedeelte mogen medetellen, tot de conclusie is gekomen, dat de beoordeling en de kennisgeving berusten op feiten gelegen in een tijdvak van 2½ maand, hetgeen naar klager stelt, in een dusdanige verhouding staat tot de bij het Beoordelingsbesluit geëiste zes maanden, dat hij zich heeft afgevraagd of niet reeds op deze grond de hem door verweerder ter kennisgebrachte punten uit de beoordeling en de kennisgeving zelf moeten worden nietigverklaard;

Overwegende, dat de Raad ermee kan instemmen, dat feiten plaats-

gehad hebbend vóór het beoordelingstijdvak als zodanig niet mogen worden betrokken bij het opmaken van de beoordeling over het desbetreffende tijdvak, waarbij overigens wel moet worden bedacht, dat bepaalde feiten uit een vroegere periode in hun gevolgen veelal nog wel kunnen doorwerken in een volgende periode;

Overwegende, dat de Raad voor het overige klagers vorenbedoelde bezwaren tegen de feitelijke grondslag van de onderhavige beoordeling niet kan delen; dat de periode waarop de onderhavige beoordeling betrekking heeft, zoals bleek, liep van 17 juni tot 18 december 1967; dat de beoordelaar zijn oordeel moest geven over klager, zoals deze zich gedurende de beoordelingsperiode aan hem had voorgedaan, hetgeen inhield, dat de beoordelaar ook zijn oordeel moest geven over het feitelijk fungeren van klager als commandant van een parate compagnie; dat dit laatste oordeel niet anders kon zijn gebaseerd dan op waarnemingen gedurende een periode van 2¹/₂ maand, doch dat zulks geenszins behoeft te betekenen, dat het oordeel van de beoordelaar reeds daarom niet voldoende gefundeerd zou kunnen zijn; dat de Raad ook uit de verklaringen van de te zijner terechtzitting gehoorde getuigen niet heeft afgeleid, dat bijzondere omstandigheden als vorenbedoeld aanwezig waren; dat evenmin, naar 's Raads oordeel, bij de beoordeling in strijd is gehandeld met het Beoordelingsbesluit in die zin, dat een oordeelsvorming omtrent klagers feitelijk fungeren als compagniescommandant, gebaseerd op waarnemingen gedurende 2¹/₂ maand in de beoordelingsperiode, zich niet zou verdragen met de door klager bedoelde termijn van zes maanden genoemd in artikel 7, derde lid, van dat besluit; dat immers, zoals uit de op deze bepaling gegeven officiële toelichting blijkt, de gestelde termijn beoogt te waken tegen een te spoedige beoordeling na een bevordering, tegen een te korte periode tussen twee beoordelingen alsmede tegen het te spoedig optreden van een nieuwe beoordelaar, van welke ongewenst geachte situaties bij de onderhavige beoordeling geen sprake was;

overwegende, dat klager voorts als grond voor nietigverklaring van de bestreden beschikking en de kennisgeving ziet de omstandigheid, dat het bepaalde in artikel 101, vijfde lid, van het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht en der Koninklijke Luchtmacht niet is nageleefd; dat immers, aldus klager, de bestreden beschikking evenals het advies van de eerderbedoelde commissie is tot stand gekomen zonder dat aan klager is voorgehouden de schriftelijke toelichting welke de beoordelaar aan de commissie heeft gezonden en welke wèl te zijnen nadele is gehanteerd;

Overwegende hieromtrent, dat de bestreden beschikking en het advies van de genoemde commissie zijn tot stand gekomen met inachtneming van de voorschriften van het Beoordelingsbesluit; dat dit besluit, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 15 november 1960, Stb. 523

en in werking getreden 1 september 196t, evenals genoemd reglement, een algemene maatregel van bestuur is, zodat, zoals de Raad reeds eerder heeft overwogen bij zijn uitspraak M.A.W. 1963/K2 (a.r.b. 1964, 560)*, aan het bepaalde in het Beoordelingsbesluit voorrang toekomt, omdat het van latere datum is en bovendien als *lex specialis* ten aanzien van het reglement derogeeert aan het bepaalde bij hoofdstuk X van dat reglement; dat het Beoordelingsbesluit echter geen bepaling bevat ingevolge welke aan de in artikel 15 van dat besluit bedoelde commissies schriftelijk verstrekte inlichtingen omtrent klagers slechts te hunnen nadele mogen gelden, indien zij aan hen zijn voorgehouden; dat derhalve de hierbesproken, door klager aangevoerde, grond voor nietigverklaring van de bestreden beschikking en de kennisgeving niet tot het beoogde doel kan leiden;

Overwegende nu, ten aanzien van de door verweerder bij de kennisgeving van 12 mei 1969 aan klager ter kennisgebrachte waarderungen uit de beoordeling dat het de Raad — evenals de gemachtigde van verweerder naar ter terechtzitting bleek — is opgevallen, dat de standpunten terzake van de beoordelaar, de chef van de beoordelaar, de door eerdergenoemde commissie ook gehoorde luitenant-kolonel der infanterie, M., en van de eveneens door de commissie gehoorde, majoor der infanterie, W., voorzover zij dezelfde onderwerpen betreffen, in grote mate overeenstemmen; dat de Raad zich daarbij wel heeft gerealiseerd, dat in verschillende verklaringen feiten zijn betrokken, welke buiten het beoordelingstijdvak zijn voorgevallen en derhalve, zoals gezegd, als zodanig buiten beschouwing moeten blijven; dat de Raad evenwel toch niet aannemelijk acht, dat die verklaringen anders, voor klager in doorslaggevende mate gunstiger zouden hebben geluid, indien bedoelde feiten daarbij niet zouden zijn betrokken;

Overwegende, ten aanzien van een aantal door klager speciaal nog ter terechtzitting te berde gebrachte onderwerpen, te weten het door hem gevoerde krijgstuuchtelijk strafbeleid, de door hem toegepaste delegatie, zijn houding ten opzichte van aan hem ondergeschikten en zijn wijze van bevelvoering, dat de Raad, ook na hetgeen daarover ter terechtzitting door de gehoorde getuigen en door klager zelf is gezegd, niet tot de overtuiging is gekomen, dat de door verweerder ter zake ter kennis van klager gebrachte waarderungen uit de beoordeling niet op voldoende gronden zouden berusten;

Overwegende, dat klager ter terechtzitting nog heeft voorgelezen een aan hem gerichte brief van kolonel G., zijn vorige bataljonscommandant; dat echter de brief van deze hoofdofficier geen betrekking heeft op klagers gedragingen tijdens de onderhavige beoordelingsperiode doch, betrekking hebbend op voorvallen in het aan de onderhavige

---

Zie M.R.T 1964, blz. 191.

beoordelingsperiode voorafgaand tijdvak en op de wijze waarop deze hoofdofficier destijds tot zijn oordeel over klager is gekomen, voor dit geding van geen betekenis is; dat overigens uit hetgeen klager zelf in het slot van zijn eerderevermelde schriftelijke toelichting schreef en uit hetgeen door de gemachtigde van venveerder uit de door kolonel G. in december 1966 over klager opgemaakte beoordeling is geciteerd, wel gebleken is, dat kolonel G. destijds naast warme belangstelling voor ondergeschikten en openstaan voor hun problemen tevens constateerde, dat klager tegenover hen een wat *hautaine* indruk maakte en van oordeel was, dat klager een straffe discipline handhaafde;

Overwegende, dat de Raad het vorenstaande in aanmerking nemende, niet tot de conclusie is gekomen, dat de bestreden beschikking en de daarbij gevoegde kennisgeving op onvoldoeride gronden zouden berusten;

Overwegende, dat derhalve beslist moet worden als volgt:

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het beroep ongegrond.

Centrale Raad van Beroep

29 januari 1969

AW 1967/B6

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd.); Leden: Mr. E. H. Nuver en Mr. W. H. Schipper.

(Ambtenarenwet 1929, art. 112).

Een adjudant der rijkspolitie was m.i.v. 1 april 1957 wegens ongeschiktheid eervol ontslagen. Het ontslag werd verleend nadat betrokkene wegens valsheid in geschrifte, gepleegd met betrekking tot door hem ingediende reisdeclaraties, tot een geldboete was veroordeeld en op grond dat hij een mentaliteit bezat welke hem verhinderde op de juiste wijze zijn ambt te vervullen.

Bij 's Raads uitspraak van 13 mei 1958 werd het ontslagbesluit gehandhaafd.

Nadat de H.R. de aanvraag om herziening van het vonnis gegrond had verklaard en het Hof te 's-Hertogenbosch betrokkene alsnog had vrijgesproken, vroeg hij herziening van 's Raads voornoemde uitspraak.

Gelet op de nader gebleken onbetrouwbaarheid van een aantal door de getuige M. afgelegde verklaringen en op voormeld arrest van het Hof te 's-Hertogenbosch, acht de Raad ernstige twijfel aanwezig aan de juistheid van zijn uitspraak van 13 mei 1958.

Volgt vernietiging van die uitspraak en nietigverklaring van het ontslagbesluit.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake X te G., verzoeker, tegen: de Algemeen Inspecteur van Rijks-politie, te 's-Gravenhage, verweerder.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen, alsmede t. t.r.z. van 8 jan. 1969 als getuigen, ambtshalve opgeroepen, M., wonende te B., wachtmeester 1e klasse, D., wonende te C., eveneens wachtmeester 1e klasse, en O., wonende te D., opper-wachtmeester, allen der rijkspolitie;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende, dat de Raad bij een uitspraak van 13 mei 1958, A.W. 1958/B2, — waarnaar hierbij wordt verwezen — heeft bevestigd een uitspraak van het Ambtenarengerecht te Roermond van 31 december 1957, waarbij ongegrond was verklaard het beroep, door verzoeker ingesteld tegen een op 11 febr. 1957 door verweerder genomen besluit om verzoeker m.i.v. 1 april 1957 eervol te ontslaan als adjudant der rijkspolitie, dit wegens ongeschiktheid voor het door hem beklede ambt anders dan op grond van ziels- of lichaamsgebreken;

Overwegende, dat verzoeker bij een op 9 februari 1967 bij de Raad ingekomen verzoekschrift op de daarin aangevoerde gronden in hoofd-zaak heeft verzocht voormelde uitspraak van 13 mei 1958 en voor-zoveel nodig tevens voormelde uitspraak van 31 december 1957 te herzien en voorts alsnog voormeld besluit van 11 februari te vernie-tigen, met veroordeling van verweerder tot vergoeding aan verzoeker van de schade, die hij ingevolge het ontslagbesluit heeft geleden, lijdt en zal lijden;

Overwegende, dat verweerder bij brief van 27 oktober 1967, onder overlegging van enkele bescheiden, desgevraagd heeft medegedeeld dat zijnerzijds onverkort wordt vastgehouden aan het door hem ingenomen standpunt, dat het eervol ontslag aan verzoeker niet is verleend van-wege het feit dat hij wegens misdrijf tot een geldboete was veroor-deeld, doch omdat hij een mentaliteit bezat, welke hem verhinderde op juiste wijze zijn ambt van adjudant-groepscommandant te vervullen;

Overwegende, dat de Raad, nadat de onderhavige zaak was behan-deld ter 's Raads t.r.z. van 17 januari 1968, bij bevel van 31 januari 1968 een voorbereidend onderzoek heeft gelast met betrekking tot de vraag, of er andere feiten of omstandigheden zijn dan in het verzoek-schrift aangevoerd, welke in verband met het vanwege verzoeker aan-gevoerde ernstige twijfel kunnen doen ontstaan aan de juistheid der op 13 mei 1958 door de Raad tussen bovengenoemde pp. gewezen uit-

spraak; dat 's Raads fungerend-voorzitter ter uitvoering van dit bevel bij brieven van 9 februari 1968:

a. aan het plaatsvervangend-lid van de Raad Mr. K. N. Korteweg als lid-commissaris heeft opgedragen vorenbedoeld onderzoek in te stellen en daartoe als getuigen met nanre te horen de ambtenaren van rijkspolitie C., D., M. en O., allen genoemd in 's Raads uitspraak van 13 mei 1958; en

b. aan verweerder heeft verzocht in te zenden alle beoordelingen, welke in de loop der jaren over verzoeker en over de in voormelde opdracht genoemde getuigen C., D., M. en O. zijn opgemaakt, alsmede de eventuele bescheiden van daarop betrekking hebbende wijzigingen:

dat verweerder aan evenvermeld verzoek heeft voldaan en de gevraagde stukken op 23 februari 1968 zijn ingekomen; dat genoemd lid-commissaris de hem verleende opdracht heeft uitgevoerd, hiervan een verslag heeft opgemaakt d.d. 31 oktober 1968 en evenals de verslagen der door hem gehouden verhoren heeft ingezonden;

IN RECHTE:

Overwegende, dat krachtens art. 112 lid 2 der Ambtenarenwet 1929 herziening van een in kracht van gewijsde gegane uitspraak slechts kan plaats hebben, indien gebleken is van enige omstandigheid, die bij de behandeling van het beroep aan het gerecht niet bekend was en die op zichzelf of in verband met andere feiten of omstandigheden ernstige twijfel doet ontstaan aan de juistheid van de uitspraak;

Overwegende, dat ter motivering van het onderhavige verzoek om herziening in hoofdzaak is aangevoerd:

dat ter toelichting van het ontslagbesluit destijds is vermeld, dat gebleken was dat verzoeker een mentaliteit bezat welke hem verhinderde op juiste wijze zijn ambt te vervullen; dat aan het ontslagbesluit o.m. is voorafgegaan een vonnis van de Rb. te Maastricht d.d. 4 december 1956, waarbij verzoeker wegens valsheid in geschrifte, gepleegd met betrekking tot door hem ingediende reisdeclaraties, is veroordeeld tot een geldboete van f 200; dat hij zich in augustus 1964 heeft gewend tot de Hoge Raad der Nederlanden met een aanvraag om herziening van dat in kracht van gewijsde gegane vonnis; dat de Hoge Raad naar aanleiding hiervan bij arrest van 12 januari 1965 een onderzoek heeft bevolen omtrent de motieven waarop en de omstandigheden waaronder de wachtmeester 1e klasse der rijkspolitie M., op wiens getuigenis voormeld vonnis in belangrijke mate steunde, is gekomen tot de afgifte van schriftelijke verklaringen d.d. 15 januari en 26 februari 1957, waarbij hij zijn onder ede voor genoemde Rb. afgelegde getuigenis als onjuist herriep, en dit onderzoek heeft opgedragen aan het lid der Rb. te Utrecht Mr. K. S. Bieger; dat, nadat dit onderzoek was verricht, de Hoge Raad bij arrest van 22 juni 1965 — waarbij aannemelijk is geacht dat de Rb. tot een andere uitspraak ware

gekomen, indien zij kennis zou hebben gedragen van de in de aanvraag om herziening aangevoerde omstandigheden, welke de onbetrouwbaarheid, in het algemeen, aantonen van de door voornoemde M. afgelegde verklaringen en geuite beweringen — de aanvraag gegrond heeft verklaard en de zaak heeft verwezen naar het Hof te 's-Hertogenbosch; dat dit Hof bij arrest van 27 juni 1966 eerder vermeld vonnis van de Rb. te Maastricht heeft vernietigd, niet bewezen heeft verklaard hetgeen destijds aan verzoeker is tenlastegelegd en hem daarvan heeft vrijgesproken; dat thans op zijn minst aan gerede twijfel onderhevig is of verzoeker de hem verweten mentaliteit van niet geheel betrouwbaar en eerlijk te zijn bezat en bezit;

Overwegende, dienaangaande, dat 's Raads voormelde uitspraak niet, althans niet in hoofdzaak, steunt, evenmin als de daarbij bevestigde uitspraak van het Ambtenarengerecht, op meergenoemd vonnis van de Rb. te Maastricht, maar, zoals uit die uitspraken blijkt, met name op de verklaringen, voorkomende in het op 12 juli 1956 gesloten proces-verbaal, opgemaakt door de inspecteur-A-rijks-rechercheur E. en de rijksrechercheur B., alsmede op het verhandelde op de terechtzittingen van het Ambtenarengerecht en van de Raad, waarop vorengenoemde M. als getuige is gehoord; dat uit die uitspraken tevens blijkt, dat ze niet uitsluitend zijn gegrond op de verklaringen van deze M., maar tevens op de in evengenoemd proces-verbaal opgenomen verklaringen van andere personen, welke verklaringen die van M. bevestigen en ondersteunen, als hoedanig in 's Raads uitspraak met name zijn genoemd de verklaringen van de toenmalige wachtmeester der rijkspolitie C., de wachtmeester 1e klasse der rijkspolitie D. en de toenmalige wachtmeester 1e klasse der rijkspolitie O.;

Overwegende voorts, dat de vorengenoemde schriftelijke verklaringen van M. d.d. 15 januari en 26 februari 1957 destijds zowel aan het Ambtenarengerecht als aan de Raad bekend waren; dat in 's Raads meergenoemde uitspraak is overwogen, dat de Raad geen reden heeft te twifelen aan de te zijner t.r.z. onder ede door de getuige M. afgelegde verklaringen, welke nauwkeurig overeenstemmen met het door deze getuige voor de Rb. te Maastricht en het Ambtenarengerecht te Roermond verklaarde; waarbij in het midden gelaten kan worden, hoe te verklaren is dat deze getuige na het vonnis van de Rb. en vóór de behandeling bij het Ambtenarengerecht verklaringen heeft ondertekend, welke althans de indruk wekken (één dier verklaringen houdt het zelfs uitdrukkelijk in) dat de door deze getuige voor de Rb. afgelegde verklaring niet juist was; dat de Raad hieraan thans wil toevoegen:

a. dat blijktens het proces-verbaal van het verhandelde op 's Raads t.r.z. van 24 april 1958 M. toen onder meer heeft verklaard, dat hij genoemde schriftelijke verklaringen heeft ondertekend onder pressie

van verzoeker en dat hij toen niet helemaal normaal was door het piekeren over de zaak; en

b. dat de toenmalige huisarts van M. omtrent M. — die sedert 16 juli 1956 buiten functie was gesteld en vervolgens was geschorst en die bij vonnis van de Rb. te Maastricht van 4 december 1956 wegens valsheid in geschrifte, gepleegd met betrekking tot door hem ingediende reisdeclaraties, was veroordeeld tot een geldboete van f 75 — op 19 maart 1965 tegenover voornoemde Mr. Bieger de volgende verklaring heeft afgelegd:

„Ik heb van 1949 tot medio 1957 praktijk uitgeoefend als huisarts te G. De familie M. behoorde in die tijd tot mijn patiënten. Ik kende M. verder vrij goed, aangezien wij samen in dezelfde schaakclub speelden. Ik herinner mij nog zeer goed, dat ik M. in de tijd waarin deze in zijn functie was geschorst heb behandeld voor een zeer zware zenuwinstorting. Hij was toen hypernerveus, hetgeen zich uitte in de manier waarop hij sprak en waarop hij zich gedroeg. Ik herinner mij voorts ook nog, dat ik toen bij mijzelf heb gedacht, dat hij in de toestand, waarin hij toen verkeerde, absoluut ongeschikt zou zijn geweest om zijn ambt uit te oefenen. Ik weet niet precies meer welke medicijnen ik M. voor deze zenuwinstorting heb voorgeschreven, noch hoe lang ik hem hiervoor heb behandeld. Ik neem echter aan dat ik hem toen sedativa heb voorgeschreven, zoals broom. Mogelijk zal ik hem toen ook slaappoeders hebben gegeven. Ik wil voorts de mogelijkheid niet uitsluiten, dat ik hem toen bij mijn eerste bezoek ook een kalmerende injectie heb gegeven. Ik herinner mij niet, dat ik hem volstreekte rust in een donkere kamer heb voorgeschreven. Wel neem ik aan, dat ik hem zal hebben aangeraden zoveel mogelijk rust te nemen. Ik heb destijds geen aanleiding gevonden een psychiater in te schakelen. M. is een nerveus type al merkt men daar uiterlijk niet veel van. Ik heb hem voorts leren kennen als een gevoelig en betrouwbaar iemand. Hij is een veel zwakkere figuur dan X, die ik ken als een zeer autoritaire figuur. Een man als M. kruipt voor X in zijn schulp.”;

dat deze verklaring wel voldoende grond geeft om geen waarde te hechten aan genoemde schriftelijke verklaringen van M. d.d. 15 januari en 26 februari 1957, maar niet om ook onbetrouwbaar te oordelen de verklaringen, door hem op 10 december 1957 afgelegd voor het Ambtenarengerecht en op 28 april 1958 voor de Raad, welke verklaringen overeengekomen met zijn verklaringen, blijkens eerder genoemd, op 12 juli 1956 gesloten, proces-verbaal reeds afgelegd op 7 juli 1956;

dat ook het proces-verbaal van de verhoren, waaraan Mr. Bieger in maart 1965 M. heeft onderworpen, niet voldoende grond geeft evenbedoelde voor het Ambtenarengerecht en de Raad afgelegde verklaringen onbetrouwbaar te oordelen; waarbij opmerking verdient dat Mr. Bieger heeft medegedeeld, dat M. zichzelf meermalen tegensprak op

detailpunten en de tegenstrijdigheid dezer verklaringen door hem (Mr. Bieger) verklaarbaar werd geacht wegens het lange tijdsverloop, terwijl ze uiteindelijk de kwintessens van de zaak niet raken;

dat trouwens ook de Hoge Raad in zijn arrest van 22 juni 1965 heeft overwogen, dat het aangetoond zijn van de onbetrouwbaarheid — in het algemeen — van door M. afgelegde verklaringen en geuite beweringen uiteraard niet uitsluit dat niettemin diens voor de Rb. (te Maastricht) afgelegde verklaring, bij welke hij nadien o.m. bij zijn verhoor door voornoemde R.-C. (Mr. Bieger) heeft volhard, overeenkomstig de waarheid kan blijken en de nadien door hem ondertekende verklaringen met de waarheid strijdig zijn;

Overwegende bovendien, dat niet buiten beschouwing kunnen blijven de in juli 1956 door vorengenoemde politieambtenaren C., D. en O. afgelegde verklaringen; dat deze toen allen, ieder voor zich hebben verklaard, dat het hun bekend was dat M. gedurende enkele jaren in opdracht van verzoeker, hun toenmalige groepscommandant, reisdeclaraties heeft opgemaakt, welke onjuist waren;

Overwegende, dat de Raad het wenselijk heeft geacht deze personen alsmede M. alsnog te doen horen door vorengenoemd lid-commissaris; dat deze in zijn verslag d.d. 31 oktober 1968 o.m. heeft medegedeeld: dat de onderhavige declaraties door M. valselijk zijn opgemaakt hetzij in opdracht van verzoeker hetzij op initiatief van M.; dat hij allereerst heeft gezocht naar het mogelijke motief voor deze vervalsingen; dat het hem bijzonder vreemd lijkt dat een politiemann, en dan nog wel een man van de leeftijd en de positie van verzoeker, die positie in de waagschaal zou stellen door valse declaraties in te dienen en zich aldus met luttele bedragen wederrechtelijk te bevoordelen; dat ditzelfde weliswaar geldt voor M., maar in iets mindere mate, gezien zijn jeugdiger leeftijd; dat ook de notoir slechte verstandhouding tussen verzoeker en zijn ondergeschikten geen verklaring geeft voor het valselijk opmaken van de declaratie; dat ten slotte nog overblijft de mogelijkheid van een soort duivels complot, zoals hier en daar door verzoeker is gesuggereerd; dat dit dan hierin zou moeten hebben bestaan, dat de wachtmeesters onderling zouden hebben afgesproken, dat M. valse declaraties zou opmaken voor verzoeker en hem, M., zelf, waarna zij dan vervolgens eenstemmig zouden verklaren dat zulks op instigatie van verzoeker zou zijn geschied; dat hij deze veronderstelling volmaakt absurd acht; dat hij zich niet kan voorstellen dat er één wachtmeester der rijks politie te vinden zou zijn die bereid zou worden gevonden zijn eigen positie in de waagschaal te stellen, louter en alleen om de wraaklust van anderen en van zichzelf te bevredigen; dat hij zelfs M. daartoe niet in staat acht, hoe zeer hij hem ook een vreemde figuur vindt; dat hij dan ook moet erkennen dat hij er niet in is geslaagd een hem bevredigend motief te vinden voor het valselijk opmaken van de decla-

raties; dat genoemd lid-commissaris er de aandacht op lieft gevestigd dat de tijden van vertrek en aankomst op de reisdeclaraties overeenkomen met overeenkomstige tijdstippen op een tiental dagrapporten, welke dagrapporten vroeger geen doel uitmaakten van de aan de Raad bekende gedingstukken, maar alsnog door hem (lid-commissaris) zijn opgevraagd; dat het voor hem niet twijfelachtig is dat bedoelde dagrapporten door M. zijn getypt; dat het in het systeem van M. een bloot toeval is dat de tijdstippen van vertrek en terugkomst op de dagrapporten overeenstemmen met de tijdstippen, welke op de declaraties zijn vermeld; dat hij (lid-commissaris) het volmaakt onaannemelijk acht dat deze overeenstemming toevallig zou zijn; dat moet worden aangenomen dat de declaraties werden opgemaakt aan de hand van de dagrapporten;

Overwegende dienaangaande: dat vaststaat dat de dagrapporten, waarop de door de leden van de groep G. te verrichten diensten werden vermeld, na 1 januari 1956 en vóór 1 juli 1956 althans in de regel zijn getypt door M. en, nadat verzoeker ze had voorzien van zijn handtekening, als regel enkele dagen vóór de betreffende dag werden toegezonden aan de districtscommandant te Maastricht; dat indien de dienst op die dag niet werd uitgevoerd overeenkomstig het verzonden dagrapport, de afwijking werd aangetekend op het afschrift ervan dat op het groepsbureau aanwezig was, en bovendien op het eerstvolgende aan de districtscommandant toe te zenden dagrapport; dat de laatstbedoelde aantekening op het dagrapport na 1 januari 1956 en vóór 1 juli 1956 althans in de regel eveneens door M. werd getypt; dat de Raad aanneemt dat ook vorenbedoelde tien dagrapporten met de dienstwijzigingen, op vier ervan aangetekend, zijn getypt door M. (deze heeft dit ook niet ontkend); dat deze vier dagrapporten alle melding maken o.a. van wijzigingen in de dienst van M., met de mededeling dat op de daarin aangegeven dagen verzoeker en M. samen gedurende een daarin aangegeven tijd afwezig waren geweest voor een onderzoek buiten hun standplaats; dat deze mededelingen geheel in overeenstemming zijn met hetgeen is vermeld op de reisdeclaraties zowel van verzoeker als van M. betreffende die dagen, welke declaraties, naar onbetwist vaststaat, eveneens door M. zijn opgemaakt en, voorzover ze verzoeker aangaan, door deze zijn ondertekend; dat volgens herhaalde verklaringen van M. deze reisdeclaraties door hem worden opgemaakt aan de hand van briefjes welke verzoeker hem aan het eind der maand gaf, en niet aan de hand van de dagrapporten, en de dienstwijzigingen in de dagrapporten werden aangebracht op grond van een schriftelijke of mondelinge opgave van verzoeker; dat volgens een op 17 november 1959 door vorengenoemde D. (die de dagrapporten veelal opmaakte vóór 1956, terwijl M. ook toen de reisdeclaraties placht op te maken) afgelegde en voor de Raad door hem gehand-

haafde verklaring, indien het wijzigingen betref omtrent een afwijkende dienst van verzoeker samen met een wachtmeester, de opgaaf der wijziging aan hem die het dagrapport typte gedaan werd of door verzoeker of door de wachtmeester die hem had vergezeld, en dat volgens een door D. op 9 juli 1956 afgelegde verklaring hij zich herinnerde, dat t.a.v. een reis, in januari 1956 door verzoeker en M. samen gemaakt, de terugkomst in het dagrapport later was gesteld dan in werkelijkheid het geval was geweest, en t.a.v. een andere reis, in deze maand eveneens door verzoeker en M. samen gemaakt, M. het afschrift van het dagrapport aldus had gewijzigd dat zij op papier geruime langere tijd dienst hadden verricht dan in werkelijkheid het geval was geweest; dat volgens een door D. tegenover het lid-commissaris afgelegde en ter 's Raads zitting gehandhaafde verklaring het naar zijn mening in het algemeen gebruik was de declaraties op te maken aan de hand van de dagrapporten; dat volgens een op 17 november 1959 afgelegde verklaring van vorengenoemde C. wijzigingen in de dienst van verzoeker en M. samen aan degene die het nieuwe dagrapport moest typen werden opgegeven of door verzoeker of door M., of er stond een aantekening van één hunner op het copie-dagrapport van de betreffende dag of een aantekening in een kladagenda welke destijds op het groepsbureau werd bijgehouden; dat volgens een door verzoeker zelf op 12 juli 1956 afgelegde verklaring het kan zijn dat hij M. op het eind van de maand wel eens een briefje heeft gegeven met vermelding van de uren van vertrek en terugkomst van gemaakte dienstreizen buiten de standplaats, maar dat dit dan de werkelijke uren van vertrek en terugkomst waren, en volgens een door verzoeker zelf op 17 november 1959 afgelegde verklaring de op de dagrapporten te vermelden afwijkingen van de dienst, speciaal die welke hem en M. betroffen, soms wel soms niet door hem aan de typer van het rapport werden opgegeven;

dat de Raad, gelet op de overeenstemming tussen de dagrapporten en de reisdeclaraties, voorzover deze onder de gedingstukken aanwezig zijn, en mede gelet op hetgeen in het rapport van het lid-commissaris daaromtrent overigens is medegedeeld, het hoogstwaarschijnlijk acht dat de reisdeclaraties door M. zijn opgemaakt aan de hand van die dagrapporten, en derhalve niet aannemelijk acht M.'s ook ter 's Raads t.r.z. volgeloude verklaring dat dit niet het geval was en dat de reisdeclaraties uitsluitend werden opgemaakt aan de hand van door verzoeker aan hem gegeven briefjes; dat veeleer aannemelijk is dat verzoeker dergelijke briefjes slechts gaf ter zake van door hem alléén gemaakte dienstreizen; dat de onaanvaardbaarheid van M.'s verklaring te dezen en ook van enige andere beweringen, door hem op 's Raads t.r.z. van 8 januari 1969 gedaan, opnieuw en te sterker doet twijfelen aan de juistheid van de vroeger door M. in het algemeen afgelegde

verklaringen; dat voorts geenszins onaannemelijk is dat de verklaringen van vorengenoemde C., D. en O., dat hun bekend was dat M. gedurende enkele jaren in opdracht van verzoeker reisdeclaraties heeft opgemaakt welke onjuist waren, wat de opgestelde opdracht van verzoeker betreft uitsluitend berustte op hun door M. gedane mededelingen;

Overwegende, dat de Raad, gelet op de nader gebleken onbetrouwbaarheid van een aantal van de door M. afgelegde verklaringen en mede in aanmerking genomen voormeld arrest van het Hof te 's-Hertogenbosch, ernstige twijfel aanwezig oordeelt aan de juistheid van 's Raads varengenoemde uitspraak van 13 mei 1958, waarvan verzoeker de herziening heeft verzocht;

Overwegende, dat de Raad thans van oordeel is dat t.a.v. de reisdeclaraties — welker onjuistheid voor verweerder destijds de reden was om aan te nemen dat verzoeker een mentaliteit bezat welke hem verhinderde op de juiste wijze zijn ambt te vervullen — niet anders is gebleken dan dat verzoeker ze zonder behoorlijke controle heeft ondertekend; dat dit niet voldoende is om verzoeker ongeschikt te achten voor het door hem beklede ambt; dat de Raad in het onderhavige geding buiten beschouwing moet laten of er mogelijk andere gronden zijn, gelegen buiten de gang van zaken met betrekking tot de reisdeclaraties, waarop zou moeten worden aangenomen dat verzoeker voor het door hem beklede ambt ongeschikt was;

Overwegende, dat mitsdien moet worden beslist zoals hierna is aangegeven, waarbij opmerking verdient dat het gedane verzoek om schadevergoeding niet voor toewijzing door de Raad vatbaar is, daar het in de Ambtenarenwet 1929 geen steun vindt;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt 's Raads voormelde uitspraak van 13 mei 1958 alsmede de daarbij bevestigde uitspraak van het Ambtenarengerecht te Roermond;

Verklaart alsnog nietig verweerders t.a.v. verzoeker genomen ontslagbesluit van 11 februari 1957.

(Overgenomen uit Adm. recht. beslissingen 1969.)

MILITAIR JUSTITIËLE STATISTIEK

Overzicht over de jaren 1968 en 1969

De Directeur-Generaal van de Statistiek deed de Redactie, ter opening in het M.R.T., toekomen het hierna volgende zevental overzichten betreffende de militaire rechtspraak in 1969, met daarnaast, ter vergelijking, de overeenkomstige gegevens over 1968 met betrekking tot:

1. de omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof naar de aard der delicten (staat 1);
2. de aantallen personen wier beroepen door het Hoog Militair Gerechtshof zijn afgedaan naar de aard der vonnissen (staat 2);
3. de omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden naar de aard der delicten en van de Auditeur-Militair die zijn afgedaan door sepot, instemming met krijgstuuchtelijke afdoening en betaalde transacties (staat 3).
4. de personen: officieren, onderofficieren en manschappen, wier beroepen door het Hoog Militair Gerechtshof zijn afgedaan en de personen: officieren, onderofficieren en manschappen wier zaken bij eindvonnis zijn afgedaan door de Krijgsraden voor de Zeemacht, de Krijgsraden voor de Landmacht en de Krijgsraad voor de Luchtmacht (staat 4);
5. de personen: officieren, onderofficieren en manschappen, en aard der delicten berecht door de Krijgsraden voor de Zeemacht, door de Krijgsraden voor de Landmacht en door de Krijgsraad voor de Luchtmacht, naar de aard der vonnissen (staat 5);
6. de misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en door de Krijgsraden berecht, naar de aard der delicten (staat 6);
7. de krijgstuuchtelijke afdoening (opgelegde hoofdstraffen en bijkomende straffen) bij de Koninklijke Marine, bij de Koninklijke Landmacht en bij de Koninklijke Luchtmacht van militaire misdrijven en militaire overtredingen en van commune misdrijven en commune overtredingen als oneigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen (staat 7).

Staat 1. Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof 1968—1969

	Aard der delicten							
	Militaire delicten				Commune delicten			
	Misdrifven		Overtredingen		Misdrifven		Overtredingen	
	1968	1969	1968	1969	1968	1969	1968	1969
A. Onafgedane beroepen op 1 januari	3	2	—	1	8	20	6	13
B. Beroepen in de loop van het jaar: aangebracht	14	35	4	3	²⁾ 78	77	52	47
ingetrokken	—	—	—	—	2	7	2	4
C. Beroepen in de loop van het jaar: afgedaan door het H.M.G.	15	31	¹⁾ 4	4	61	76	³⁾ 45	44
D. Beroepen op 31 december nog onafgedaan	2	6	1	—	20	14	13	12

¹⁾ Hieronder 1 aangebracht als commuun misdrijf en afgedaan als militaire overtreding.

²⁾ Hieronder 3 aangebracht als commune misdrijven, waarvan 2 afgedaan als commune overtredingen en 1 als militaire overtreding.

³⁾ Hieronder 2 aangebracht als commune misdrijven en afgedaan als commune overtredingen.

Staat 2. Personen vermeld in staat 1 rubriek C naar aard der vonnissen; 1968-1969

		Bevestiging	Veroordeling				Totaal	
			Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onvoorw. ged. voorw.	Vrijpraak		
Militaire delicten	Misdrifven	1968	2	9	2	2	—	15
		1969	9	11	1	5	1	¹⁾ 31
	Overtredingen	1968	—	3	—	1	—	4
		1969	2	2	—	—	—	4
Commune delicten	Misdrifven	1968	11	26	4	17	2	²⁾ 61
		1969	19	36	3	16	2	76
	Overtredingen	1968	5	28	—	5	7	45
		1969	15	16	—	3	7	³⁾ 44

¹⁾ Hieronder 4 opleggingen van een krijgstuchtelijke straf.

²⁾ Hieronder 1 niet-ontvankelijkverklaring van het beroep.

³⁾ Hieronder 3 als noot 2.

Staat 3. Omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden; 1968-1969

	Aard der delicten							
	Militaire delicten				Commune delicten			
	Misdrifven		Overtredingen		Misdrifven		Overtredingen	
	1968	1969	1968	1969	1968	1969	1968	1969
a. Krijgsraden voor de Zeemacht								
b. Krijgsraden voor de Landmacht								
c. Krijgsraad voor de Luchtmacht								
A. Onafgedane zaken op 1 januari								
a.	26	29	37	4	93	80	298	311
b.	201	396	46	28	260	386	318	594
c.	23	11	46	68	45	62	252	230
Totaal	250	436	129	100	398	528	868	1 135
B. Zaken in de loop van het jaar ingeschreven								
a.	998	952	70	125	528	518	3 495	3 338
b.	1 841	1 773	1 071	1 171	1 324	1 350	11 222	10 926
c.	258	355	672	640	286	291	2 958	2 734
Totaal	3 097	3 080	1 813	1 936	2 138	2 159	17 675	16 998
C. Zaken in de loop van het jaar afgedaan								
1. door de rechter								
a.	29	18	2	—	189	157	30	30
b.	379	495	71	120	621	693	689	1 004
c.	55	85	33	21	151	152	204	190
Totaal	463	598	106	141	961	1 002	923	1 224
2. door de auditeur-militair								
a.	966	932	101	126	352	365	3 452	3 311
b.	1 267	1 483	1 018	955	577	690	10 257	9 946
c.	215	260	617	630	118	152	2 776	2 573
Totaal	2 448	2 675	1 736	1 711	1 047	1 207	16 485	15 830
waarvan								
a. sepot								
a.	72	6	17	20	170	176	266	251
b.	275	309	195	217	251	297	954	932
c.	22	22	83	103	90	116	158	160
Totaal	369	337	295	340	511	589	1 378	1 343
b. instemming met krijgstu- chelijke afdoening								
a.	890	924	3	—	170	156	65	35
b.	699	786	147	190	157	180	83	110
c.	165	197	34	25	11	16	13	16
Totaal	1 754	1 907	184	215	338	352	161	161
c. betaalde transacties								
a.			81	105			3 105	3 006
b.			601	462			8 961	8 756
c.			493	495			2 583	2 360
Totaal			1 175	1 062			14 649	14 122
D. Zaken op 31 december nog onafgedaan								
a.	29	31	4	3	80	76	311	308
b.	396	191	28	124	386	353	594	570
c.	11	21	68	57	62	49	230	201
Totaal	436	243	100	184	528	478	1 135	1 079

Staat 4. Personen op wie de in staat 1 en 3 achter rubriek C sub 1 vermelde eindvonnissen betrekking hebben; **1968-1969**

	1968		1969	
	Officieren	Onder-officieren en manschappen	Officieren	Onder-officieren en manschappen
A. Hoog Militair Gerechtshof				
Militaire delicten	{			
		14	2	29
	}	3	—	4
Commune delicten	{	59	9	67
	}	44	3	41
B. Krijgsraden voor de Zeemacht				
Militaire delicten	{	29	—	18
	}	2	—	—
Commune delicten	{	187	2	155
	}	28	1	29
C. Krijgsraden voor de Landmacht				
Militaire delicten	{	379	—	495
	}	71	—	120
Commune delicten	{	613	14	679
	}	670	10	1 094
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht				
Militaire delicten	{	53	—	85
	}	32	1	20
Commune delicten	{	149	6	146
	}	191	14	176

Staat 5. Personen vermeld in staat 4 rubrieken B, C en D, naar de aard der vonnissen; 1968-1969

Instantie en aard der delicten	Veroordeling			Vrijspreek	Onbevoegd-verklaring van de rechter	Nietig-verklaring van de dagvaarding	Terugverwijzing naar Comm. officier	Oplegging van een krijgst. straf
	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onv. ged. voorw.					
A. Krijgsraden voor de Zeemacht	Misdriven	23	—	3	—	—	—	3
		13	—	5	—	—	—	—
	Overtredingen	1	—	—	1	—	—	—
		—	—	—	—	—	—	—
Commune delicten	Misdriven	105	5	77	2	—	—	—
		84	—	68	5	—	—	—
	Overtredingen	25	—	—	5	—	—	—
		28	—	—	2	—	—	—
B. Krijgsraden voor de Landmacht	Misdriven	267	29	63	9	—	6	5
		354	19	79	15	—	—	20
	Overtredingen	65	—	2	3	—	—	—
		95	2	16	6	—	—	1
Commune delicten	Misdriven	349	25	219	24	1	2	1
		417	29	205	27	—	—	7
	Overtredingen	611	5	45	24	3	1	—
		831	8	86	63	4	—	5
C. Krijgsraad voor de Luchtmacht	Misdriven	28	3	21	—	—	—	3
		41	13	22	1	—	—	7
	Overtredingen	33	—	—	—	—	—	—
		20	—	—	1	—	—	—
Commune delicten	Misdriven	80	2	66	2	—	—	1
		78	5	61	6	—	—	2
	Overtredingen	192	—	1	11	—	—	—
		178	—	3	8	1	—	—

Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten; 1968-1969¹⁾

Aard der delicten	1968				1969			
	Totaal	waarvan			Totaal	waarvan		
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
A. Wetboek van Strafrecht (Tweede Boek)								
Titel								
III Misdrijven tegen hoofden en vertegenwoordigers van bevriende staten (art. 115 t/m 120)	1	1	—	—	—	—	—	—
V Misdrijven tegen de openbare orde (art. 131 t/m 151)	10	9	1	—	17	14	—	3
VII Misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht (art. 157 t/m 176)	3	—	—	3	2	—	1	1
VIII Misdrijven tegen het openbaar gezag (art. 177 t/m 206)	27	19	—	8	23	15	—	8
IX Meineed (art. 207)	1	1	—	—	—	—	—	—
XII Valsheid in geschrifte (art. 225 t/m 235)	12	6	—	6	15	6	2	7
XIV Misdrijven tegen de zeden (art. 239 t/m 254)	78	12	15	51	57	20	8	29
XVI Belediging (art. 261 t/m 271)	20	15	—	5	9	7	—	2
XVIII Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid (art. 274 t/m 286)	2	—	1	1	8	—	—	8
XIX Misdrijven tegen het leven gericht (art. 287 t/m 299)	2	—	—	2	1	1	—	—
XX Mishandeling (art. 300 t/m 306)	99	67	3	29	86	56	2	28
XXI Veroorzaken van de dood of van lichamelijke letsel door schuld (art. 307 t/m 309)	10	8	—	2	20	14	1	5
XXII Diefstal en stroperij (art. 310 t/m 316)	354	153	7	194	394	212	24	158
XXIII Afpersing en bedreiging (art. 317 t/m 320)	—	—	—	—	3	1	—	2
XXIV Verduistering (art. 321 t/m 325)	91	51	5	35	54	25	7	22
XXV Bedrog (art. 326 t/m 339)	21	5	3	13	14	3	3	8
XXVII Vernieling of beschadiging van goederen (art. 350 t/m 354)	52	34	4	14	74	50	—	24
XXVIII Ambtsmisdrijven (art. 355 t/m 380)	—	—	—	—	14	—	—	14
XXX Begunstiging (art. 416 t/m 420)	28	13	—	15	20	14	2	4
Misdrijven Wetboek van Strafrecht	811	394	39	378	811	438	50	323

Vervolg **Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten; 1968-1969**

Aard der delicten	1968				1969			
	Totaal	waarvan			Totaal	waarvan		
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
B. Bijzondere Wetten								
Wegenverkeerswet	395	250	16	129	430	305	12	113
Telegraaf- en Telefoonwet	2	2	—	—	2	1	—	1
Vuurwapenwet	1	1	—	—	3	3	—	—
Opiumwet	4	3	—	1	5	3	1	1
Misdrijven Bijzondere Wetten	402	256	16	130	440	312	13	115
C. Wetboek van Militair Strafrecht (Tweede Boek)								
Titel								
III Misdrijven waardoor de militair zich aan zijn dienst- verplichting onttrekt (art. 96 t/m 107)	217	149	20	48	284	226	18	40
IV Misdrijven tegen de ondergeschiktheid (art. 108 t/m 128)	266	208	6	52	249	186	14	49
V Schending van verschillende dienstplichten (art. 129 t/m 150)	36	27	1	8	82	56	9	17
VI Diefstal, verduistering en heling (art. 151 t/m 158) ..	—	—	—	—	3	2	—	1
VIII Verkeersmisdrijven (art. 162 t/m 164)	63	40	4	19	78	58	4	16
Misdrijven Wetboek van Militair Strafrecht	582	424	31	127	696	528	45	123
Totaal rubrieken A, B en C	1 795	1 074	86	635	1 947	1 278	108	561
Aantal dubbel tellingen ²⁾	472	231	19	222	485	270	28	187
Aantal veroordelingen	1 323	8 4 3	67	4 1 3	1 462	1 008	80	374

¹⁾ Uitsluitend de onherroepelijk geworden uitspraken.

²⁾ Personen, ter zake van meer dan één strafbaar feit veroordeeld (begrepen in A, B en C).

Staat 7. Krijgstuchtelijke afdoening van oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen; 1968-1969

	Koninklijke Marine			Koninklijke Landmacht			Koninklijke Luchtmacht			Totaal		
	Militaire	Commune	Over- tredingen	Militaire	Commune	Over- tredingen	Militaire	Commune	Over- tredingen	Militaire	Commune	Over- tredingen
Hoofdstrafpen												
Berisping	2	—	—	5	1	5	7	—	—	14	—	—
	11	1	—	9	7	4	1	—	—	21	—	—
Strafdienst	36	—	3	1	—	1	—	—	—	37	—	—
	23	—	3	2	—	—	—	—	—	25	—	—
Vereisping, om 2 uur vóór het avondappel in de kazerne of het kwartier te zijn en te blijven	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1968	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1969	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Licht arrest	1)252	1)13	1)13	120	40	21	24	5	—	7	396	—
	367	4	2)61	21	65	53	49	6	—	24	6	—
1968	280	8	80	646	65	162	78	8	—	49	57	77
1969	269	3	57	644	63	159	207	8	—	173	557	101
1968	80	6	24	187	7	42	5	—	—	8	269	87
1969	120	—	25	146	—	27	1	—	—	11	297	94
Streng arrest	—	—	—	6	—	6	—	—	—	—	—	—
1968	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—
1969	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verlaging	6	—	—	14	—	1	3	—	—	15	—	—
1968	—	—	—	6	—	1	—	—	—	—	—	—
1969	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Plaatsing in de tuchtclass	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1968	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1969	1	—	—	9	—	—	—	—	—	10	—	—
Totaal	659	27	148	979	113	242	237	25	13	121	875	165
	799	7	146	957	135	248	261	24	11	212	2017	166
Bijkomende strafen												
Inhouding van geldelijke militaire inkomsten	31	—	10	35	2	5	2	—	—	68	—	—
1968	—	—	4	24	—	—	—	—	—	94	—	—
1969	70	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—

1) Hieronder respectievelijk 146, 8, 24 en 12 tevens 2, 4, 10 en 12

BIJDRAGEN

Gebruik en misbruik van amphetaminen*

door

J. L. VAN DE LANDE

Reserve-eerste-luitenant-arts, jeugdpsychiater te Santpoort, destijds tewerkgesteld op de Sectie GGZ/IGDKL te Den Haag.

In 1955 stort de Franse wielrenner Mallejac op de Mont Ventoux van zijn fiets tijdens de Tour de France en moet hij uit de wedstrijd worden genomen, omdat hij in een soort verdoving niet in staat is verder te rijden, terwijl er geen enkel duidelijk ziekteverschijnsel aanwezig is; in 1967 sterft de Britse wielrenner Simpson aan verschijnselen, die erop wijzen dat hij op de één of andere manier vergiftigd moet zijn. In juli '69 wordt de wielersport verontrust door het bericht, dat Eddy Merckx „doping^m gebruikt zou hebben.

Iedere dag van dit jaar, van vorig jaar en het volgende worden er dozentallen huisartsen vermageringstabletten voorgeschreven, waarbij het hen opvalt dat de desbetreffende patiënten — meestal vrouwen tussen de 40 en 50 jaar oud — graag van deze medicijn gebruik wensen te maken, terwijl zij toch niet of nauwelijks in gewicht verminderen.

Voor 1963 wordt Amerika opgeschrikt door de ontstellende toename van het verbruik van inhalators met middelen ter voorkoming van neusverkoudheid, hooikoorts e.d. Is er een epidemie van deze ziekte ontstaan of schuilt hier toch wat anders achter?

Tenslotte een citaat uit de roman „Last Exit to Brooklyn" van Hubert Selby: „Ze hielpen allemaal mee om de bouillon op te maken (met wat „bennie), scharrelden de gin en de bennie bij elkaar en gingen naar beneden, de jongens stommelden achter ze aan, het stond hen niet helder „voor ogen wat er gebeurde, maar ze vonden het allemaal prachtig en „hadden 'in teveel om, om er zich druk over te maken, en ze gingen het „huis van Tony binnen.

„Ze sliep, Goldie stak dus een paar kaarsen aan en zei tegen haar dat „Sheila de hele nacht bezet was, en ze dus naar beneden hadden moeten „komen, en ik weet zeker dat je het niet erg vindt schatje, ze gaf haar wat „bennie, en zei tegen Rosie dat ze koffie moest gaan zetten. Rosie stak „een butagasstel in de keuken aan en zette koffie. Toen de koffie Waar „was deelde ze papieren bekertjes rond, ging toen terug naar de keuken en „zette een tweede pot koffie, ging maar door met koffie zetten, pot na pot, „er tussen door zat ze aan de voeten van Goldie. De jongens ontwaakten „langzamerhand uit de opiumroes en spoedig maakte de bennie hun

---

*) Naar een voordracht gehouden voor een vergadering van militaire districtspychiateren te Den Haag.

„tongen los en zat iedereen te kleppen. Goldie zei dat ze zich zoveel beter voelde.

„Huilen heeft me goed gedaan geloof ik en ze deelde bennie rond en ze slikten allemaal bennie en namen een slok hete koffie en Goldie ging naast Malfie zitten en vroeg hem of ie het fijn vond, en hij zei ja, het was mieters; en Goldie voelde zich alsof ze op wolken liep, ze kon haar weelde niet op en voelde zich een tikkeltje zelfvoldaan, een knap stuk vreten naast haar; fantastische vriendinnen; een pracht van een bennie contact bij de drogist op de hoek waar ze een dozijn 10-milligram tabletten kon krijgen voor een halve dollar. O!, het was goddelijk!"

Tot nu toe zult U met moeite enige samenhang ontdekt kunnen hebben in de diverse korte mededelingen, die ik tot nu toe heb gedaan. En toch de doping, het vermageren, de hooikoorts, en het slikken van tabletten, bennie genaamd, staan in nauwe relatie tot elkaar.

In 1968 verschijnt er in de Herald Tribune een artikel, waarin vermeld staat, dat er in Amerika per jaar 10 miljard amphetaminetabletten worden gebruikt. Amphetamine, dat behoort tot de groep van stoffen die men gemeenlijk sympathicomimetica noemt, d.w.z. stoffen, die invloed hebben op het gladde spierweefsel van o.a. de bloedvaten, de darmen, de longen, die een prikkelend effect op de hartactie vertonen, waardoor het sneller en forser gaat kloppen en tenslotte, die een stimulerende werking hebben op het centrale zenuwstelsel, waardoor de ademhaling toeneemt, de waakzaamheid verhoogd wordt en tenslotte de eetlust afneemt.

De werking van deze stoffen, die synthetisch worden gemaakt, komt overeen met die van normaal in het lichaam aanwezige stoffen, die door prikkeling van de z.g. adrenergische ¹⁾ zenuwen worden afgescheiden.

Deze fysiologische stoffen zijn adrenaline en noradrenaline, maar wanneer men deze stoffen inneemt, werken ze slechts kort. De andere namaakstoffen, zoals ephedrine en de amphetamine zijn echter zeer langdurig werkzaam.

De werking van de fysiologische producten is vooral van betekenis, wanneer mens of dier in angst of nood verkeert. In deze situaties wordt n.l. onze reserve-energie maximaal aangesproken om als totaal organisme aan de bedreiging op de meest efficiëntewijze weerstand te kunnen bieden. Men zou kunnen stellen dat gebruikmaking van amphetamine het lichaam voortdurend de indruk geeft in een stress-situatie te verkeren.

In Nederland wordt bij beschikking van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid d.d. 8-3-1968 een aantal met name genoemde amphetaminen aangewezen als geneesmiddel in de zin der wet. Deze aanwijzing houdt in dat met ingang van 1-4-1968 de bereiding en aflevering door groothandelaren en importeurs aan een vergunning wordt gebonden. Bovendien mag voor een periode van 12 maanden de aflevering aan ge-

---

1) d.w.z. zenuwen, die hun prikkel via adrenaline overdragen.

bruikers slechts op recept plaats vinden, d.w.z. af te leveren door uitsluitend de apothekers en de apotheek-houdende artsen. In het aan alle Nederlandse artsen toegezonden geneesmiddelenbulletin staat in 1968 op pagina 72 het volgende:

„Het toenemend gebruik van amphetaminen als genotmiddel en de „daarmede gepaard gaande intoxicaties en verslavingen hebben ernstige „gevolgen voor individu en gemeenschap. In vele landen, waaronder „ook Nederland, zijn maatregelen genomen of in voorbereiding om het „gebruik van amphetaminen te beperken.”

Wet is duidelijk dat de ontdekkers van het synthetische preparaat amphetamine in 1887, en de artsen die in 1935 het middel voor het eerst toepasten ter vervanging van efedrine, adrenaline e.d., zich niet bewust waren van de tenslotte zelfs juridische complicaties, die hun geneesmiddel teweeg zou kunnen brengen. Het gaat hier n.l. om een stof, die bekend staat als door iedere huisarts voor te schrijven geneesmiddel bij de behandeling van de volgende ziektebeelden: tegen vermoeidheid en slaperigheid, tegen depressies, als antihistaminicum, als vermageringsmiddel, als hulpmiddel bij examenvreesen als bij uitstek geschikt middel ter genezing van een neurologische hersenaandoening, de narcolepsie (aanvallen van slaap). Helaas zijn voor de behandeling van narcolepsie nog geen andere, betere middelen beschikbaar dan amphetamine, maar t.a.v. de andere indicaties kan men stellen, dat er voor ieder van hen een vervangmiddel te vinden is, dat niet verslavend werkt zoals amphetamine en op amphetamine gelijkende produkten alle doen.

Ook de militaire geneeskunde is reeds vele malen geconfronteerd geweest met het probleem van de doping. Na de eerste algemene medische toepassingen van amphetaminen in de late dertiger jaren, realiseerde men zich, dat de door het gebruik van deze middelen verkregen extra energie, het gaat immers om het mobiliseren van de normale fysiologische reservekrachten in ons lichaam, van groot nut zou kunnen zijn tijdens gevechtssituaties. In de Tweede Wereldoorlog is men aan beide zijden begonnen met het aan nachtvliegers verschaffen van amphetamine of een daarop gelijkend middel in een enkele dosis onder supervisie van de medische luchtmachtstaf. Dat dit op grote schaal moet zijn gebeurd, bewijst wel liet feit, dat er in de naoorlogse jaren besloten werd de overproduktie van amphetaminetabletten te dumpen op de Japanse markt.

Dit heeft geleid tot ernstig misbruik, vooral onder jeugdigen, van dit middel, waarbij de Japanse jeugd vooral intraveneus of subcutaan ²⁾ het middel inspoot. In 1954 slaagde men er in een nieuwe wet in Japan te verkrijgen, waarbij het mogelijk was tot veroordeling van handel en misbruik over te gaan. In 1954 heeft dit geleid tot 55.000 veroordelingen in 1 jaar. In Japan kwamen de jonge Amerikaanse militairen opnieuw met

---

²⁾ resp. in de ader en onderhuids.

dit middel in contact, toen zij Japan gebruikten als verlof land voor Korea-gangers. Opnieuw werd zo een grote groep Amerikanen bij verslaving betrokken. De eerste groep had het eerste contact gelegd in de Tweede Wereldoorlog, met als gevolg dat zij in de burgermaatschappij op zoek gingen naar deze „energiepillen”. In feite zijn er zo 2 infectiebronnen ontstaan, aan de ene kant de groep, die na militaire dienst dankzij de z.g. G.I.-bill naar de universiteit ging en het amfetaminegebruik op medestudenten kon overbrengen, en een tweede groep, die als chauffeur en met name als vrachtwagenchauffeur had geleerd met dit middel lange tochten te kunnen maken. Vooral in deze beroepscategorie bleek al snel amfetaminemisbruik voor te komen. Dit komt zelfs tot uitdrukking in de benaming die chauffeurs aan de pepillen geven, b.v. „turnabouts”, d.w.z. dat zij in staat zijn na een lang afgelegde weg om te keren en dezelfde weg nog een keer terug te rijden, of z.g. „St.-Louis”, d.w.z. dat je van Oost naar West tot halverwege (tot St.-Louis), door kunt rijden, of ook wel — en dat kennelijk in herinnering aan het nachtvliegen — „co-pilots”.

Het is nu ook duidelijk, hoe alle losse opmerkingen aan het begin met elkaar in verband kunnen staan. Het zijn alle voorbeelden van de manier waarop gebruik van amfetamine tot misbruik en verslaving kan leiden. Wat is n.l. het effect van het gebruik van amfetamine? Allereerst wordt men geconfronteerd met de lichamelijke verschijnselen: mogelijk, dat er kleine pupillen optreden, dat de gebruiker wat gaat transpireren, in ieder geval merkt dat zijn hart sneller gaat kloppen, dat hij wat trillingen aan zijn lichaam ervaart en wanneer er een arts in de buurt zou zijn, zou deze kunnen bemerken dat de bloeddruk enigermate gestegen is. Maar hier gaat het helemaal niet om. Niet om de gevolgen van amfetamine op de perifere 3) organen, als wel op ons centrale zenuwstelsel. De gebruiker raakt minder depressief, of althans zeer opgewekt, hij wordt spraakzaam, kwebbelend, hij voelt zich ontzettend slim, is zich bewust van een gevoel van toegenomen energie, lijdt in ieder geval niet aan slaperigheid, denkt dagen door te kunnen gaan, en voelt zich gelukkig, vrolijk en opgepept.

Het is dus duidelijk dat amfetamine vooral een sterke centrale werking bezit. Wat aan vele artsen die dit middel voorschrijven — en het was zo dat bij 40% van alle latere verslaafden de eerste kennismaking was ontstaan via het recept van een arts — niet bekend is, dat bij voortgezet gebruik van amfetamine het eetlustremmende effect na 4 tot 6 weken sterk verminderd is. Het werkingsmechanisme van de eetlustremming is bovendien niet bekend. Er ontstaat bij adipeuze 4) mensen wel een daling van het lichaamsgewicht, maar deze wordt vnl. verkregen doordat men minder eetlust heeft en waarschijnlijk niet of nauwelijks door inwerking op het metabolisme 5). Mogelijk dat ook de verhoogde activiteit onder invloed

3) d.w.z. de organen buiten het centrale zenuwstelsel.

4) vetzuchtig.

5) stofwisseling.

van amphetamine tot een gewichtsdaling kan leiden. Bekend is nu echter dat dus na 4 tot 6 weken er een duidelijke gewenning is opgetreden. Het volgend stadium is dan dat men amphetamine blijft gebruiken ondanks het feit, dat er geen verdere vermagering optreedt, maar slechts om hetzelfde prettige eufore gevoel te ervaren. Op dat moment is dan niet meer de vermagering het doel, maar het behouden van een kunstmatig lustgevoel. Helaas echter verdwijnt ook dit algemeen stimulerende effect na voortgezet gebruik van eenzelfde dosis, zodat er geleidelijk aan een dosisverhoging gaat optreden. Is men eenmaal in dit stadium van gebruik aangeland, dan kan er zo langzamerhand gesproken worden van gewenning en verslaving. Ook t.a.v. de andere indicaties voor het toedienen van amphetamine bestaat er het gevaar van een langzaam optredende verslaving. Eén van de meest bekende voorbeelden hiervan is het gebruik van amphetamine in de vroege ochtend na het gebruik van barbituraten als slaapmiddel op de avond tevoren. Het moet voor een ieder duidelijk zijn, dat deze twee preparaten met volstrekt tegenstrijdige werking elkaar schijnbaar in evenwicht houden, doch dat wanneer de balans naar de ene kant doorslaat, er onmiddellijk een verhoging van het andere z.g. geneesmiddel noodzakelijk zal zijn. Tenslotte kan er hier zelfs een verslaving van zowel de barbituraten als de amphetaminen het gevolg van zijn.

Wat betreft de indicatie van amphetamine bij depressies, ook hier dient een ieder zich toch te realiseren, dat, wanneer er sprake is van een neurotische depressie het al wel haast een kunstfout is om antidepressiva voor te schrijven, en wanneer er sprake is van een niet-neurotische depressie, dat dan de niet-verslavende antidepressiva, zoals tryptizol en tofranil, toch wel de voorkeur moeten verdienen.

Wanneer wij ons dan nu verder concentreren op de amphetamineverslaving dan is dus uit het voorgaande duidelijk, dat het mogelijk is dat zich hier patiënten onder bevinden, die iatrogeen ⁶⁾ verslaafd zijn geraakt en anderzijds de groep van verslaafden, die voor het eerst in contact zijn gekomen met dit middel via vrienden en kennissen, d.w.z. op illegale wijze.

Om te beginnen dient men zich rekenschap te geven van het begrip verslaving. Officieel luidt de definitie van verslaving, opgesteld door het Drug Addiction Committee van de World Health Organization als volgt: „Verslaving is een toestand van periodieke of chronische vergiftiging, verk.,oorzaakt door een herhaald gebruik van een geneesmiddel, schadelijk „voor individu en gemeenschap.”

Er zijn twee kenmerken:

- 1 Een dwangmatige begeerte om het middel te blijven gebruiken en de dosis ervan te verhogen naarmate de patiënt psychisch en somatisch ervan afhankelijk wordt.
- 2 Het ontwikkelen van middelen en methoden om deze stof te bemach-

---

⁶⁾ door het handelen van de arts.

tigen wordt een belangrijke drijfveer in het leven van verslaafden.

Andere begrippen die voor verslaving van belang zijn, zijn:

- a. De tolerantie, d.w.z. de mate waarin het organisme in staat is om het effect van een bepaalde hoeveelheid verslavingsmiddel te verkleinen, d.w.z. in vergelijking met de dosis, die een normaal persoon niet zou kunnen verdragen zonder grote schade te ondervinden.
- b. Gewenning, d.w.z. het proces van psychische conditionering aan herhaalde effecten van een verslavingsmiddel.
- c. De lichamelijke afhankelijkheid, d.w.z. de staat waarin bepaalde fysiologische processen verkeren en die slechts in stand gehouden kunnen worden, indien het middel in een bepaalde hoeveelheid wordt toegediend; deze ontwikkelt zich langzaam en is vnl. afhankelijk van een regelmatige toediening.

T.a.v. de afhankelijkheid van amfetamine (amfetamine-dependence) zou men verschillende criteria kunnen hanteren. Er zijn Amerikaanse auteurs, die als maatstaf kiezen dat iemand verslaafd is, wanneer hij gedurende 3 maanden lang in de laatste twee jaar minstens 30 mg per dag heeft gebruikt. Anderen zeggen, dat er sprake moet zijn van een regelmatig gebruik van meer dan 80 mg amfetamine per dag en dat er sprake moet zijn van onaangename psychische effecten, van een dysfunctioneren in beroep en milieu, en dat men zichzelf ook beschouwt als amfetamine-gebruiker.

Vooraf deze laatste opmerking brengt ons direct in de groep van de amfetamineverslaafden onder de jongere mensen. Er hebben reeds diverse onderzoeken plaatsgevonden naar de persoonlijkheidsstructuur van de aan amfetamine verslaafde jongeren. Alle onderzoekers zijn van mening dat hun patiënten als psychisch labiel beschouwd moeten worden. Meestal als neurotisch te kwalificeren, soms echter ook prepsychotisch⁷⁾. Het is echter onmogelijk om van een specifiek patroon te spreken. Mogelijk dat de extraverte persoonlijkheidsstructuur meer in het latere patiëntenmateriaal naar voren komt dan de z.g. introverte. Bij vrijwel allen kwamen kinderneurotische verschijnselen voor.

Het gebruik van amfetamine door jongeren is vrijwel steeds gebonden aan een collectief samenzijn.

Van Praag wijst er in zijn boek over psychopharmaca⁸⁾ reeds op, dat behalve de persoonlijkheidsstructuur van de gebruiker het verslaafd geraken een resultante is van nog 2 andere factoren en wel: of het middel met enig gemak kan worden verkregen, en ten tweede: van het milieu waarin de gebruiker verkeert. Wat het gemak van verkrijgen betreft: het is zeker zo, dat in Amsterdam het voor jongeren gemakkelijker is om aan amfetamine of andere peppillen te komen, dan aan andere narcotica. Zowel in

---

⁷⁾ een voorstadium van geestesziekte.

⁸⁾ geneesmiddelen, die de geest beïnvloeden.

„Paradiso” als „Fantasio” waren er speciale pepcorners. waar de „peppers” zich bevonden.

Bij onderzoek van deze groepen is gebleken, dat het sociaal milieu, waaruit zij afkomstig zijn van laag tot hoog geclasseerd is. Rij een groot gedeelte van hen treft men in de voorgeschiedenis een „broken home” situatie aan en een onmogelijkheid om in eigen milieu. d.w.z. familie of school, tot een diepergaande emotionele binding te komen. In feite zijn deze jongeren voortdurend op zoek naar een maximale veiligheid, die zij slechts bij elkaar aantreffen.

In diverse uitspraken van verslaafden kan men verregaande regressie herkennen tot het infantiele stadium, waarin gevoelens van almacht een grote rol spelen. De vaak geuite veronderstelling als zou ieder amphetamine-weekend tot een sexuele orgie leiden wordt door vele onderzoekers tegengesproken. Het is zelfs zo, dat de sexualiteit op zeer uiteenlopende wijze geprikkeld wordt, bij 50% eerder geremd. De uiteindelijke reactie is eerder afhankelijk van de pre-existente psychosexuele ontwikkeling en attitude. Ook ten aanzien van de sexualiteit ziet men dan soms op regressie wijzend sex-gedrag optreden. In zoverre kan men dus spreken van een ontremd sexueel gedrag, echter met een infantiele of soms perverse kleur.

Buiten de groep voelen zij zich eenzaam en angstig, binnen de groep kunnen zij deze angst en eenzaamheid opvangen. De jonge pepgebruiker vertoont toch wel enkele typische kenmerken. Allereerst treft onmiddellijk de hyperactiviteit, die voor hen tenslotte doel op zichzelf wordt; vervolgens ziet men een neiging tot democratisering, tot onderlinge gelijkstelling, het voorbijgaan aan commerciële gezichtspunten, het onbelangrijk achten van geld en het delen van elkanders bezittingen. In contact met de niet-actieve, d.w.z. de normaal-actieve mens, sluiten zij zich af en gebruiken daarbij misschien de symptomen van derealisatie en depersonalisatie als methode tot afweer. In hun activiteit in een kamer ziet men de amphetamineverslaafde voortdurend bezig alle hoeken en gaten, alle kasten, tafels en laden op willekeurige wijze te doorzoeken; het is inderdaad alsof zij ergens nieuwsgierig naar op zoek zijn. In hun beleven speelt creativiteit, maar ook pseudo-creativiteit, een grote rol. Vooral muziek en schilderen blijken grote aantrekkingskracht te hebben. De combinatie van verf, een hi-fi installatie en diverse exotica vormen de geijkte inrichting van een kamer of ruimte, waar de groep bijeen kan komen. Deze ruimte heet dan de scene, d.w.z. de plaats waar alles verder kan gebeuren. Dat „alles” wat er dan verder gebeurt, speelt zich meestal af in één lange weekendroes, die b.v. vrijdagavond begint en maandagmorgen eindigt, in welke periode de „amphetaminerun” zich ontwikkelt dankzij het vrijwel continu innemen van vele tabletten pep. De voornaamste activiteit in deze periode is praten, maar ook muziek beleven en bizarre dingen doen, zoals het imiteren van elkaar, in het quasi-zinnvolle verzamelen van waardelose objecten, of het uitdenken van astrologische principes of het overwaar-

deren van bepaalde beat- of volksmuziek, behoren tot de normale activiteiten. Het is het voortdurend met elkaar bezig zijn, wat de groep bijeen houdt, hoewel er soms mensen uitvallen, of nieuwe bijkomen.

De **tijdsindeling** is volledig vervallen en in feite is ieder contact met de buitenwereld verbroken. Eén van de bekendste Amerikaanse sociologen op het gebied van verslavingen meent in de amfetaminegebruiker een caricatuur te herkennen van de moderne maatschappijvorming. Deze socioloog, Seymour Fiddle, komt tot **6** punten van overeenkomst:

- 1 In de hyperactiviteit ziet hij een caricatuur van de bedrijvige stadsmens, die voortdurend uitroept: „Ik ben altijd bezig, ik reis ontzettend veel, „ik zit nooit stil.“ In feite is zijn bedrijvigheid, zijn altijd op reis zijn tot een statussymbool geworden.
Merkwaardig ook dat de verslaafde aan hallucinogenen de periode, waarin hij bepaalde belevingen heeft, een trip noemt.
- 2 In de democratisering, die de amfetamineverslaafden onderling nastreven, ziet hij in feite hetzelfde als wat er gebeurt met de vorming van een massamens in de normale maatschappij. Het bouwen van immense blokwoningen, het gelijkstellen van salarieringen, het onherkenbaar raken van ieder individu.
- 3 Het voorbijgaan aan sociale beperkingen is te relateren aan het opheffen van grenzen in de maatschappij, o.m. tot uiting komend in het ruimteonderzoek, het doorbreken van records en het verbreken van taboes.
- 4 De neiging de tijd op te vullen met trivialiteiten is een afspiegeling van het vrijetijdsprobleem, maar dan eveneens op caricaturale wijze.
- 5 De toenemende gewoonte méér en méér van alles te gebruiken, vooral van tijd en geld, is een haast normaal patroon in onze **consumenten**-maatschappij.
- 6 Tenslotte verwijzen de in eigen kring bestaande, haast verplichte, absurde gedragingen en gewoontes naar de vele zinloze regels en voorschriften, waar wij allen „normalen“ aan onderworpen zijn.

Na deze zijsprong in de richting van de sociologie terug naar voor mij meer vertrouwd terrein: wat zijn de gevolgen van overmatig amfetaminegebruik, resp. waar kan een amfetamineverslaving in ontaarden. Iedere verslaafde heeft zijn eigen tolerantie. Sommigen kunnen jarenlang b.v. 150 mg per dag gebruiken ($\pm$ 30 tabletten à 5 mg) zonder directe intoxicatie- of verslavingsverschijnselen, maar een dosis van 200 mg kan op een dag desastreuze gevolgen hebben. Er zijn patiënten bekend, die na 30 mg amfetamine opgenomen moesten worden, en daar tegenover kent men verslaafden voor wie 1700 mg per dag geen complicaties geeft!

De vorm van toediening kan zeer wisselend zijn: meestal maakt men gebruik van tabletten benzedrine, pervitine, amfetamine, coffadijn, of

van de vermageringsmiddelen: pentoadiparthrol, dexedrine, drinamyl, mirapront, preludine, apisate, thyrodex en mogelijk vele andere. Daarnaast is er een rage in Amerika geweest om inhalatoren, die 325 mg per verpakking bevatten, open te maken en in zijn geheel te consumeren; ten slotte is de meest effectieve methode zichzelf direct intraveneus liet middel in te spuiten.

Bij het ontstaan van een psychose wordt door velen een onderscheid gemaakt in een acuut verlopende en in een chronisch verlopende psychose. De acuut verlopende psychose ziet men vooral bij die verslaafden, die zich in kort op elkaar volgende perioden regelmatig intraveneus injiceren met flinke doseringen amfetamine. Bij deze acuut verlopende vorm overwegen de visuele hallucinaties, waaraan mogelijk de min of meer sterke bewustzijnsdaling een delirant coloriet ⁹⁾ verleent. Toch dient men zich hierbij niet te vergissen. Allereerst kent men het acute delire, gepaard met hallucinaties, dat optreedt bij alcoholverslaving en dat men gemeenlijk alcoholhallucinose noemt, en anderzijds dient men zich ook niet vast te bijten in het begrip bewustzijnsdaling, integendeel, het komt zelfs vaak voor, dat bij dergelijke acute psychosen er juist een pathologisch verhoogde bewustzijnshelderheid bestaat, waardoor de kleinste details met ongewone scherpte worden waargenomen. De intensiteit van alle beleven is vergroot, zowel wat zien, horen, proeven, voelen, ruiken en tasten betreft. Het beeld vertoont zelfs mogelijk enige gelijkenis met een L.S.D.-psychose.

Bij de meer chronisch verlopende psychose ziet men vooral de paranoïde¹⁰⁾ kenmerken op de voorgrond treden. Vele patiënten menen zich acclitervolgd te weten, met name door diverse autoriteiten, die zij tot in het ziekenhuis achter zich wanen. Hierbij moet natuurlijk wel aangetekend worden, dat het voor velen van hen ook tot een dagelijkse gewoonte was geworden om uit te kijken voor alles, wat met justitie, politie en dergelijke samenhang. De onduidelijkheid en de vaagheid van de bedreiging door b.v. een groep of een „gang“ van mensen of door iemand in het bijzonder, waar verder dan geen realiteitswaarde aan kan worden toegekend, maakt echter toch duidelijk dat er hier sprake is van een pathologische¹¹⁾ beleving in de zin van paranoïdie ¹²⁾.

Het totale beeld, het z.g. paranoïd-hallucinatoiresyndroom, is dan ook in zeker 40% van de in de literatuur voorkomende gevallen aanleiding tot opname in een psychiatrisch ziekenhuis. De meeste patiënten vertonen angst en schrik; naast de visuele hallucinaties ziet men soms ook acustische — en zelfs haptische hallucinaties¹³⁾. Het is echter niet duidelijk, of

---

⁹⁾ met de kleur als van een delirium (acute verwardheid bij gedaald bewustzijn)

¹⁰⁾ waanachtig.

¹¹⁾ ziekelijk.

¹²⁾ geestesziekte met waandenkbeelden.

¹³⁾ zinsbegoocheling, resp. het gehoor en het gevoel betreffend.

er hier van wezenlijke hallucinaties dan wel van pseudo-hallucinaties of van illusionaire vervalsingen sprake is: het lijkt wel, alsof toch alles wat zich in het gezichtsveld presenteert op verscherpte wijze wordt waargenomen en het hyperactieve-reflexmatigereageren brengt niet altijd de ware aard van het waargenomene naar voren. Wat de haptische, d.w.z. de gevoelshallucinaties betreft, deze ziet men vaak samengaan met de visuele. Een onlangs opgenomen patiënte was de gehele dag bezig de kleine beestjes, die zij op haar gezicht en armen meende waar te nemen, te verwijderen, weg te jagen of dood te slaan. Opvallend bij dit paranoïd-hallucinatoire syndroom, dat als zodanig directe gelijkenis kan vertonen met hetzelfde syndroom, behorende bij het ziektebeeld schizofrenie, is de afwezigheid van denkstoornissen. In het denken treft men wel aan een toenemende preoccupatie met vraagstukken van filosofische en kwasi-filosofische aard. Alles wat samenhangt met „het leven“, „het begin“ en „het wezen der dingen“, alsook met de invloed van de astrologie en andere charlataneske referentiekaders op ons leven, hebben een sterk verhoogde belangstelling. De stemming is duidelijk eufor¹⁴⁾, soms ook wel hypomaan¹⁵⁾, doch de onderliggende depressie is voor een ieder herkenbaar. De doorwerking van de invloed uit de groep met zijn gelijkheid voor allen, het wegvallen van beperkingen, de ongevoeligheid voor regels en voorschriften maakt de verpleging van de patiënt vaak moeilijk, daar hij niet begrijpt, dat aan veel van zijn eisen niet voldaan kan worden.

De begeleidende lichamelijke verschijnselen zijn: verhoogde transpiratie, wijde pupillen, hyperreflexie, tremores, en een bloeddruk van 130 mm systolisch of hoger. Het is echter ook zeer goed mogelijk, dat er geen lichamelijke verschijnselen aantoonbaar zijn. Het is overigens zo, dat bij alle paranoïde toestandsbeelden een dergelijk somatisch syndroom¹⁶⁾ aanwezig kan zijn; in de kliniek treft men dit juist heel vaak aan als autonoom sympatisch effect bij angst. En het is immers zo, dat de amphetaminen bekend staan als sympathico-mimetica: het effect van de autonome sympathische werking dus nabootsend. Het paranoïd-hallucinatoire syndroom, in combinatie met de angst, heeft dikwijls geleid tot de diagnose schizofrenie. Dit heeft soms tot gevaarlijke consequentie gehad dat er een insuline comatierapie werd toegepast bij een amphetamine psychose. Een nauwkeurig onderzoek naar het al of niet aanwezig zijn van denkstoornissen, alsmede ook het opvallend afwezig zijn van oriëntatiestoornissen en het toch wel meestal heldere bewustzijn had deze kunstfout kunnen doen vermijden.

¹⁴⁾ een gevoel van (vaak overdreven) welzijn.

¹⁵⁾ een lichte vorm van opwinding.

¹⁶⁾ totaal van lichamelijke verschijnselen.

Op een patiëntenmateriaal van 200 patiënten uit de literatuur komen de volgende symptomen in percentages uitgedrukt voor:

vervolgingswanen	83 %
hallucinaties	63 %
opwindingstoestanden	41 %
angst	26 %
agressiviteit	22 %
betrekkingsideeën	19 %
depressie	15 %

De meeste patiënten herstellen van dit psychotische **syndroom**¹⁷⁾ na ongeveer 1 à 2 weken. **Sommigen** echter blijven maanden psychotisch, waarbij de vraag rijst, of hier nog van een amphetaminepsychose gesproken kan worden, dan wel of het misbruik van amphetamine een schizofrene psychose heeft geluxeed. Ook **dàn** dient **men** dus zeer attent te zijn op het bestaan van denkstoornissen. Zou men de in psychotische toestand opgenomen patiënt zonder medicatie een **abstinentiesyndroom**¹⁸⁾ laten ontwikkelen, dan zouden zij ongeveer de volgende symptomen vertonen: een sterk toegenomen slaperigheid met de mogelijkheid van een 18 uur durende slaap, waaruit men niet gewekt kan worden, een wekenlang durende uitputtingstoestand met sterke slaapdrang, een lang aanhoudende apathie en verlies van initiatief. Het belangrijkste in het abstinentie syndroom is echter het optreden van depressieve **gevoelsstoornissen**. In deze periode is liet mogelijk, dat er een verhoogde neiging tot **suicide** bestaat. Wil men de patiënt in de acute opwindingstoestand met zijn angstige paranoïde en hallucinatoire belevingen direct wel behandelen, dan is de daarvoor aangewezen medicatie een hoge dosering librium, b.v. van 150 tot 400 mg per dag. Eventueel 's avonds nog een sterk slaapmiddel zoals b.v. vesparax, verdient aanbeveling. Een abrupte stopzetting van alle verslavende middelen zonder de bovenbeschreven toediening van sterke tranquillizers lijkt mij een onmenselijke zaak, daar alle **onthoudings**-symptomen dan in alle hevigheid kunnen optreden, vooral tussen de 2e en de 3e dag na de onthouding.

De enorme stress die dan aan het lichaam wordt toegevoegd kan zelfs levensgevaarlijk zijn voor hen, die aan een hart- of vaatlijden lijden.

Tijdens deze eerste acute fase kan er van een meer psychotherapeutisch georiënteerde aanpak nauwelijks sprake zijn. Het bij vele verslaafden voorkomende sterk verhoogde narcisme staat nauwelijks toe, dat zij direct al afstand zouden kunnen doen van hun tot dan toe stug volgehouden en positief gewaardeerde gedragspatronen. In een onderzoek van

17) totaal van geestesstoornissen.

18) totaal van onthoudingsverschijnselen.

Nyswander kwam duidelijk naar voren, dat bij die patiënten die voor psychotherapie in aanmerking kwamen, — en bij psychologisch onderzoek bleek dat bij ongeveer 64 % te zijn —, de problematiek weinig of nauwelijks verschilde van andere patiënten met neurotische klachten. De problemen, die werden gepresenteerd, lagen eerder op het terrein buiten de verslaving, zoals frigiditeit,¹⁹⁾ suïcidaliteit,²⁰⁾ huwelijksmoeilijkheden, puberteitsconflicten, etc.

De inhoud van de gesprekken in de therapie hebben dan ook vaak meer betrekking op deze algemene neurotische problematiek dan op de verslaving zelf. Pas later blijkt dan hoe de verslaving gediend kan hebben om bij deze ontwikkelingsgestoorde mensen angst, onzekerheid, en een onveilig gevoel op te heffen. In de relatie tussen arts en patiënt is juist het bestaan van deze relatie van essentieel belang, waarbij het er minder toe doet, of de therapeut psycho-analytisch, directief, suggestief, of hoe dan ook is opgeleid of georiënteerd. Mocht men er al in slagen de innerlijke motivatie tot het staken van druggebruik te verhogen dan zal de 2e stap nog eens zo moeilijk blijken te zijn, n.l. het uitschakelen van de „outer circle“, de „peer-group“, als voor vele jeugdigen geldend uber-ich. Helaas blijkt, dat na ontslag uit het ziekenhuis de recidiefkans bijzonder groot is. Langdurige institutionalisatie in een inrichting heeft nauwelijks of geen effect gehad. In overleg met de polikliniek voor druggebruikers in Amsterdam bestaat er nu in Santpoort een mogelijkheid tot recidiverende, korte, d.w.z. 4 tot 6 weken durende opname in het ziekenhuis, waarin er een ontwenningsskuur en het leggen van een psychotherapeutisch georiënteerd contact kan plaatsvinden, met tevens de mogelijkheid van een intensieve sociale begeleiding. Ondanks dit alles is de recidiefkans ongeveer 90 %. Men dient zich echter wel te realiseren, dat de chronisch verslaafde in een ernstig psychisch- en somatisch verval kan zijn geraakt, waaruit men hem dan weer enigermate kan opheffen.

Meestal ziet men immers bij verslaafden, ook wanneer zij niet psychotisch²¹⁾ zijn, gewichtsverlies, trofische²²⁾ stoornissen met abscessen en andere zweren t.g.v. de vaatspasmen²³⁾ en de slechte voedingstoestand.

Er bestaan geheugen- en concentratiestoornissen. Meestal lijden zij onder hevige tremoren, spier- en gewrichtspijnen en in sociaal opzicht bemerken zij dat hun werkschuwheid, decorumverlies en gemis aan sociaal contact tot toenemend sociaal verval heeft geleid. Voorlopig zijn wij tevreden, wanneer wij voor kortere of langere tijd dit totale ziektebeeld weer tot verdwijning hebben gebracht. Ondanks alle voorzorgen slagen de verslaafden die klinisch zijn opgenomen er toch vaak in ook

---

¹⁹⁾ **sexuele gevoelloosheid.**

²⁰⁾ **zelfmoordgedrag.**

²¹⁾ **krankzinnig.**

²²⁾ **betrekking hebbend op de voeding der weefsels.**

²³⁾ **vaatkrampen.**

hun gewoonten in het ziekenhuis voort te zetten. De enige methode om hier enig toezicht op te onderhouden, is de biochemische controle van de urine. In de loop der jaren zijn diverse tests ontwikkeld, die de aanwezigheid van aminen, amphetaminen, of zelfs nog specifieke amphetaminen zouden kunnen aantonen. Tot voor kort bleek dit echter niet mogelijk. Dit is ondermeer duidelijk geworden uit de diverse conflicten, die er ontstaan zijn bij de dopingcontrole in de sportwereld. Daarbij is het zelfs zo, dat wanneer de tests op voor een biochemicus klassieke wijze worden verricht, de desbetreffende sportman door middel van toevoeging van een base aan zijn urine de zuivere bepaling van amphetamine volledig in de war kan sturen. Amphetaminen worden namelijk voornamelijk in zure urine uitgescheiden, en een dieet met veel natriumbicarbonaat kan de urine basisch maken, waarin amphetaminen nauwelijks aantoonbaar zijn. Een betere onderzoekstechniek die ook in het Provinciaal Ziekenhuis te Santpoort wordt toegepast, is die van de dunne-laag-chromatografie. Daarbij is het zelfs mogelijk om een onderscheid te maken tussen b.v. benzedrine, dexedrine, etc.

Tenslotte dan het meest omstreden probleem, dat van prognose en preventie, om nog maar te zwijgen van de juridische aspecten, hoewel ik deze niet uit de weg wil gaan.

Het is voor een ieder die zich intensief met verslavingsziekten heeft beziggehouden een vrijwel uitgemaakte zaak, dat niet alle verdovende of verslavende middelen en hun gebruikers over één kam zijn te scheren.

Het meest in de belangstelling staat het ininst schadelijke middel: marihuana. Er kan wel een zeker drug-dependence bestaan, maar van een essentiële marihuanaverslaving kan niet worden gesproken, als men let op de daarvoor vereiste kwaliteiten, zoals hiervoor besproken.

Een geheel andere rol spelen de opiaten: opium, morfine, heroïne, e.d. Ten aanzien hiervan behoeft men weinig terughoudend te zijn om van een verslavingsziekte te kunnen spreken.

Hetzelfde geldt mijns inziens onverminderd voor de amphetamine-addictie. Wanneer men eenmaal langdurig met dit middel heeft kennisgemaakt, blijken er na onthouding duidelijke lichamelijke en psychische abstinatieverschijnselen op te treden. De ernst van de intoxicatie en de mogelijke psychose²⁴⁾ heb ik U voldoende geschetst.

Wat de resultaten van de huidige therapeutische mogelijkheden betreft, is er sprake van een onvermogen de verslaving te genezen. Iedere klinische, poliklinische, of ook niet-medische therapie geeft nog slechts 10% resultaat. Dat wil zeggen dus dat 90 % der verslaafden, na welke vorm van behandeling dan ook, zal recidiveren.

Het meeste succes heeft mogelijk groepstherapie, bij voorkeur in een specifieke omgeving; de therapie, die wij, zoals gezegd, tot nu toe toe-

---

²⁴⁾ krankzinnigheid.

passen is die van een ontwenningsskuur, met aandacht voor de lichamelijke en sociale revalidatie en een poging een affectieve vertrouwensrelatie op te bouwen. Tot nu toe zijn wij er niet in geslaagd een volledige genezing te bewerkstelligen. Het grote struikelblok blijft de trekkracht van het verslavingsmilieu.

Ter preventie van verdere uitbreiding der verslavingen zou men in feite een veel grotere ruchtbaarheid aan alle factoren van drug-gebruik moeten geven; tot heden vreest men veelal daardoor juist teveel jongeren op het bestaan te wijzen.

Gezien het moment waarop de meeste jongeren verslaafd raken, zou het zinvol zijn deze voorlichting te starten op de leeftijd vòòr de „drop-out“ doorgaans plaatsvindt; onder „drop-out“ versta ik: het mislukken op school, het werkverzuim, het verlies van contact. Het lijkt juist in de lagere klassen van de middelbare scholen (ook technische scholen etc.) een voorlichtingsprogrammaan te bieden, waarin onder meer aandacht wordt geschonken aan:

- 1 wat zijn drugs eigenlijk
- 2 hoe is hun relatie tot anti- of a-sociaal gedrag
- 3 wat zijn de gevaren voor de gezondheid
- 4 het stimuleren van drug-independence
- 5 kennis van de juridische situatie.

Voorlichting van groepen tegelijk zou door de groepsvorming ook eigen onderlinge correctie mogelijk maken.

En dan tenslotte de wet! Volgens de wet valt amphetarnine buiten de opiumwet. Dat wil zeggen tot vandaag. In diverse commissies wordt er toch wel gestreefd naar opname van amphetamine onder de opiumwet. Deze zelfde commissies zijn, ondanks vele gerenommeerde wetenschappelijke inzichten (denkt U eens aan het Engelse marihuana-rapport), er nog niet in geslaagd een andere visie op marihuana te propageren, en wel: marihuana buiten de opiumwet. Ten aanzien van amphetaminen kwamen zij nog niet verder dan „uitsluitend op recept“. In analogie aan één der leuzen van de *Animal Farm* van George Orwell: „Four legs good, two legs bad“, zou ik willen zeggen: „marihuana goed, amphetarnine slecht“. De handel in amphetamine wordt hooguit met een boete bestraft, terwijl de politie bij de hantering van de opiumwet verregaande bevoegdheden heeft, o.a. huiszoeking, foullering, op verdenking arresteren, etc.

Het is een ervaringsfeit, dat confrontatie met de Justitie veelal leidt tot een sterkere identificatie met het verslavingsmilieu en heftiger verzet tegen politie, ouders, maatschappelijk werk en medische verzorging. Dat velen toch nog de weg naar een medisch centrum weten te vinden is hoopvol. In de laatste jaren weten meer vastgelopen jongeren de weg naar de polikliniek voor verslaafden van de Jellinekkliniek te vinden of naar de E.H.B.O. van het *Wilhelmina* Gasthuis, waar men in 1967 onder de hulpzoekenden nog slechts 5 verslaafden per jaar aantreft, in augustus 1969

reeds 1 per dag; natuurlijk staat dit in directe relatie tot de totale toename van druggebruikers in geheel Nederland, naar schatting ■ 20 000.

Het is te hopen dat liet touwtrekken tussen Sociale Zaken en Volksgezondheid en Justitie anderzijds tenslotte eindigt in een compromis: verregaande voorlichting aan artsen en publiek, bestraffing van de handelaren in narcotica en wekaminen, vrijgeven van marihuana, en het verwijzen van druggebruikers van welk middel dan ook naar adequate opvangcentra.

Belangrijkste literatuur:

- 1 Oriana *Josseau Kalant*   The Amphetamines
University of Toronto Press, 1966.
- 2 Alfred R. *Lindesmith*   Addiction and opiates
Aldine Publishing Company, Chicago
1968.
- 3 Dr. H. M. *van Praag*   Psychofarmaca
van Gorcum, Assen 1966.
- 4 J. Robert *Russo*   Amphetamine Abuse
Charles C. Thomas, Springfield, USA
1968.
- 5 Hubert *Selby*   Uit naar Brooklyn, Bezige Bij 1964.
- 6 C. W. M. *Wilson*   Adolescent Drug Dependence
Pergamon Press, Oxford 1968.

STRAFRECHTSPRAAK

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht te Arnhem

Vonnis van 18 september 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Kolonel H. Tieskens, Luitenant-Kolonel G. J. Advokaat;

Raadsman: Majoor W. G. Tibben.

*Diefstal (met verbreking) gepleegd door een korporaal in vereniging met een sergeant en diefstal (meermalen gepleegd) door een **korporaal** in vereniging met een mindere.*

(W.M. Sr. art. 48; W. Sr. art. 310, 311).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMACHT TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. J. W., geboren 24 november 1946, korporaal, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op nader te noemen tijdstippen of in nader te noemen tijdvakken op nader te noemen plaatsen in de Bondsrepubliek Duitsland, te weten:

„1e. op of omstreeks 7 december 1968 te Zeven tezamen en in vereniging met de dienstplichtig sergeant in werkelijke dienst J. P. G. met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een automaat (waarin kousen en geld) toebehorende aan Friedrich Thies, in elk geval aan anderen of aan een ander dan hem beklaagde en zijn voornoemde medebeklaagde, hebbende hij beklaagde en/of zijn voornoemde medebeklaagde voormelde automaat onder zijn/hun bereik gebracht door deze van de muur waaraan deze bevestigd was los te breken en/of los te wrikken;

„2e. op of omstreeks 9 december 1968 te Zeven, tezamen en in vereniging met de dienstplichtige soldaat in werkelijke dienst J., met liet oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen de elektrische verlichtingsmaterialen van enige (een) kerstbomen (kerstboom) toebehorende aan F. Lange, in elk geval aan anderen of een ander dan hem beklaagde en zijn voornoemde medebeklaagde;

„3e. op een niet met nauwkeurigheid bekend tijdstip in of omstreeks december 1968 te Zeven tezamen en in vereniging met de dienstplichtige soldaat in werkelijke dienst J., met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen de elektrische verlichtingsmaterialen van enige (een) kerstbomen (kerstboom), toebehorende aan J. Fuchs, in elk geval aan anderen of een ander dan hem be-

„klaagde en zijn voornoemde medebeklaagde;

„4e. op of omstreeks 30 november 1968 te of nabij Briittendorf
„tezamen en in vereniging met de dienstplichtige soldaat in werkelijke
„dienst J. met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft
„weggenomen een schooltas, een thermosfles, enige blikjes melk en
„enige bekertjes yoghurt, toebehorende aan H. F. Eckhoff, in elk geval
„aan anderen of een ander dan hem beklaagde en zijn voornoemde
„medebeklaagde^m;

overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als korporaal in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij de A-compagnie 42e **Pantserinfanteriebataljon** te Seedorf, op een avond, mogelijk 7 december 1968, tezamen met de dienstplichtige sergeant J. P. G., na met deze te hebben afgesproken een automaat te zullen gaan stelen, te Zeven, een automaat van de muur heeft gebroken, welke automaat een bedrag aan geld en een groot aantal doosjes darneskousen bevatte; dat zij dit hebben gedaan doordat één van hen beiden met een door hen meegeomen koevoet de automaat van de muur loswrikte en de ander die automaat vasthield om te voorkomen dat deze op de grond zou vallen; dat zij, toen de automaat los was, deze samen van de muur hebben getrokken en ze in de kofferruimte van zijn auto hebben gelegd waarna zij zijn weggereden; dat bedoelde automaat en de inhoud daarvan noch aan hem noch aan G. in eigendom toebehoorden en dat hij noch G. van iemand recht of toestemming had gekregen deze automaat en de inhoud daarvan weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

dat hij in het begin van de maand december 1968, mogelijkwijs in de nacht van 8 op 9 december 1968, samen met de dienstplichtig soldaat J. en soldaat B. op drie verschillende plaatsen in Zeven, Duitsland, kerstboomverlichting heeft gestolen; dat deze kerstverlichtingen noch aan hem noch aan J. noch aan B. in eigendom toebehoorden en zij geen van drieën van iemand recht of toestemming hadden gekregen die verlichtingen weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

dat ~~hij~~ mogelijkwijs in de nacht van 30 november 1968, tezamen met genoemde soldaat J. uit een auto welke langs de weg stond nabij Briittendorf in de Bondsrepubliek Duitsland heeft weggenomen een schooltas, een thermosfles, enige blikjes melk en enige bekertjes yoghurt; dat deze voorwerpen noch aan hem noch aan J. toebehoorden en dat hij noch J. van iemand recht of toestemming had gekregen deze goederen weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. PD 188/69 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 6 **juni** 1969 getekend door Klaas Hoekstra, **nr.** 25.07.31.119 en Emerikus Joseph

van der Zanden, rnr 34.10.02.460, beiden wachtmeester I der Koninklijke Marechaussee en behorende tot het Detachement 41e Marechaussee-eskadron te Seedorf zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

Johannes *Petrus* G., geboren 10 november 1945, destijds in werkelijke dienst als dienstplichtig sergeant, ingedeeld bij de A-compagnie van het 42e Pantserinfanteriebataljon, gelegerd in de legerplaats Seedorf, Bondsrepubliek Duitsland, thans met klein verlof in afwachting van groot verlof sedert 4 maart 1969;

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig sergeant in werkelijke dienst was, op een avond in de maand november of december 1968 met de hem bekende korporaal J. J. W. in Zeven in de Bondsrepubliek Duitsland heeft gesproken over het kraken van een automaat; dat J. J. W. voorstelde een automaat weg te halen en hij, G., daar genoegen mee nam en met hem, J. J. W., meeding; dat hij even later zag, dat korporaal J. J. W., te Zeven met een koevoet een automaat van de muur wrikte; dat hij, G., toen de automaat dreigde te vallen, de automaat vastpakte; dat zij de automaat daarna samen in de kofferruimte van de auto van J. J. W. hebben gelegd en zijn weggereden; dat de inhoud van die automaat bestond uit verpakte nylonkousen en geld; dat hij het geld met korporaal J. J. W. heeft gedeeld; dat hij van niemand toestemming had gekregen de automaat of de inhoud daarvan weg te nemen;

H. J., geboren 17 april 1948, destijds in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat, ingedeeld bij de A-compagnie 42e Pantserinfanteriebataljon, gelegerd in de legerplaats Seedorf, Bondsrepubliek Duitsland, thans met groot verlof in afwachting beslissing I.M.G.D., sedert 11 maart 1969;

dat hij in de maand december 1968 tezamen met korporaal J. J. W. en soldaat B. op diverse plaatsen te Zeven verlichtingen van kerstbomen heeft weggenomen; dat zij dit deden omdat diverse mensen van de A-compagnie hadden gevraagd of zij voor kerstbomen met toebehoren konden zorgen;

dat hij op een andere nacht tezamen met korporaal J. J. W. uit een auto welke te Briittendorf aan de kant van de weg stond, heeft weggenomen tien à twaalf blikjes melk, ongeveer tien bekertjes yoghurt, een thermosfles en een aktentas;

dat hij voor het wegnemen van de kerstverlichtingen en de goederen uit de auto geen recht of toestemming had;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige in de Duitse taal gestelde Strafanzeige, opgemaakt te Zeven op 8 december 1968 en ondertekend door Marczok, Polizeiobermeister, in de Nederlandse taal weergegeven, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

Friedrich Thies;

dat in de nacht van 7 december 1968 een aan zijn winkel aangebrachte kousenautomaat ontvreemd is, waarin zich kousen en geld bevonden;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig in de Duitse taal gestelde Strafanzeige, opgemaakt te Zeven op 31 december 1968 en ondertekend door Rösner, Polizeiobermeister, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring, in de Nederlandse taal weergegeven van *Friedrich Lange*:

dat in de nacht van 9 december 1968 de elektrische verlichtingsmaterialen van een kerstboom van hem ontvreemd zijn;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig in de Duitse taal gestelde Strafanzeige, opgemaakt te Zeven op 30 mei 1969 en ondertekend door Riesebeck, Kriminalobermeister, onder meer zakelijk inhoudt als relaas, in de Nederlandse taal weergegeven, van verbalisant:

dat de heer Fuchs desgevraagd verklaarde dat voor Kerstmis 1968 de verlichtingsmaterialen van een kerstboom van hem ontvreemd zijn;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig in de Duitse taal gestelde Strafanzeige, opgemaakt te Seedorf op 30 mei 1969 en ondertekend door Riesebeck, Kriminalobermeister, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring, in de Nederlandse taal weergegeven, van

H. F. Eckhoff;

dat hij in de nacht van 30 november 1968 zijn auto onafgesloten langs de weg heeft laten staan; dat hij de volgende dag vaststelde dat zijn aktentas en nog enige andere spullen niet meer in de auto aanwezig waren;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op nader te noemen tijdstippen of in nader te noemen tijdvakken op nader te noemen plaatsen in de Bondsrepubliek Duitsland, te weten:

„1e. omstreeks 7 december 1968 te Zeven tezamen en in vereniging „met de dpl. sergeant in werkelijke dienst J. P. G. met het oogmerk „van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een automaat „(waarin kousen en geld) toebehorende aan Friedrich Thies, hebbende „hij beklagde en zijn voornoemde medebeklaagde voormelde automaat onder hun bereik gebracht door deze van de muur waaraan „deze bevestigd was los te breken of los te wrikken;

„2e. op 9 december 1968 te Zeven, tezamen en in vereniging met de „dienstplichtige soldaat in werkelijke dienst J., met het oogmerk van „wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen de elektrische verlichtingsmaterialen van enige kerstbomen toebehorende aan F. Lange;

„3e. op een niet met nauwkeurigheid bekend tijdstip in of omstreeks

„december 1968 te Zeven tezamen en in vereniging met de dienstplichtige soldaat in werkelijke dienst J., met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen de elektrische verlichtingsmaterialen van een kerstboom, toebehorende aan J. Fuchs;

„4e. op 30 november 1968 nabij Bruttendorf tezamen en in vereniging met de dienstplichtige soldaat in werkelijke dienst J., met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een schooltas, een thermosfles, enige blikjes melk en enige bekertjes yoghurt, toebehorende aan H. F. Eckhoff;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „diefstal door twee of meer verenigde personen, waarbij de *schuldig* het weg te nemen goed onder hun bereik hebben gebracht door middel van verbreking”;

2. t/m 4. „als militair opzettelijk met een militair van mindere rang deelnemen aan diefstal, door twee of meer verenigde personen, *meer* malen gepleegd”;

voorzien en strafbaar gesteld bij

1. artikel 311, eerste lid aanhef en onder 4e en 5e van het Wetboek van Strafrecht, j^o artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

2. t/m 4. artikel 311, eerste lid aanhef en onder 4e van het Wetboek van Strafrecht j^{is} artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht en artikel 48 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklagde op grond van de begane misdrijven ongeschikt acht in de militaire stand te blijven dienen doch niet tevens zodanig ongeschikt dat hij voorgoed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

Overwegende, dat beklagde zich sedert 29 mei 1969 in voorlopig arrest bevindt, welk arrest hij tot 5 juni 1969 heeft ondergaan in de vorm van streng arrest en sedertdien ondergaat in de vorm van verzuwaard arrest in het Depot voor Discipline te Nieuwersluis;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt dat de aard en de omstandigheden van de zaak vorderen, dat de beklagde gedurende het proces in arrest wordt gehouden, waarover bij afzonderlijke dispositie is beslist;

Overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad van de tijd, door de beklaagde voor de tenuitvoerlegging van deze uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem op te leggen gevangenisstraf vijftien weken in mindering behoren te worden gebracht;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van 6 maanden (met aftrek van het voorarrest voor de tijd van 15 weken) waarvan 2 maanden voorwaardelijk, met een proeftijd van 3 jaren; voorts ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen; en verbeurdverklaring van de aan beklaagde toebehorende inbeslaggenomen koevoet, lengte 345 mm, een bek ter breedte van 18,5 mm en een gespleten bek ter breedte van 24 mm met behulp waarvan het sub 1 e tenlastegelegde feit is begaan — *Red.*).

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht

Vonnis van 22 oktober 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel C. J. Dijkstra en Majoor P. A. Blussé van Oud Alblas;

Raadsman: Majoor W. G. Tibben.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid waarbij beklaagde, dienende te Seedorf, zich naar Spanje begaf en zich aldaar ophield.

(W.M.Sr. art. 97, 99 en 106).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMAGT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen N. D. W., geboren 13 mei 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, „op of omstreeks 21 juli 1969 na een hem verleend verlof of bewe- „gingsvrijheid en/of na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn onder- „deel in de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland, is „teruggekeerd, en daarvan sindsdien opzettelijk dan wel met zijn „schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat „hij op of omstreeks 29 juli 1969 bij zijn onderdeel is teruggekeerd,

„hebbende hij, beklaagde, zich intussen begeven naar Spanje en hebbende (zijnde — *Red.*) hij een deel van voormeld tijdvak in Spanje verbleven“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor ter terechtzitting zake-lijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 1 juli 1969, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, met verlof vertrok van zijn onderdeel, gelegerd in de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland, waarvan hij op 21 juli 1969 teruggekeerd diende te zijn; dat hij in dat verlof naar Spanje is gegaan; dat hij eerst op 24 juli 1969 vanuit Barcelona vertrok; dat hij zich op 29 juli 1969 heeft teruggemeld bij zijn onderdeel te Seedorf; dat hij inziet dat hij zich schuldig heeft gemaakt aan opzettelijke onwettige afwezigheid van 21 juli 1969 tot 29 juli 1969 te 21.30 uur;

Overwegende, dat uit eerdergenoemde Justitiële Verklaring tevens onder meer blijkt, dat beklaagde van 21 juli 1969 tot 30 juli 1969 onafgebroken zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd, afwezig is geweest van zijn onderdeel de Staf Staf Verzorgingscompagnie 41e Genie Bataljon, gelegerd te Seedorf; dat hij zich persoonlijk heeft teruggemeld;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 21 juli 1969 na een hem verleend verlof, niet naar zijn onderdeel in de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland, is teruggekeerd, en daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 29 juli 1969 bij zijn onderdeel is teruggekeerd, hebbende hij, beklaagde, zich intussen begeven naar Spanje en hebbende (zijnde — *Red.*) hij een deel van voormeld tijdvak in Spanje verbleven“;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede, tenminste een dag en niet langer dan dertig dagen durende, terwijl de schuldige zich naar en in het buitenland verwijdert“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en onder 1e, j^o artikel 99, eerste lid, aanhef en onder 5e, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of

omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 weken — *Red.*).

NASCHRIFT

De cumulatie in de kwalificatie van het zich „naar” en „in” het buitenland verwijderen is ongebruikelijk.

Artikel 99 spreekt in sub 5 van „naar of in” en suggereert daarmede een keuze. Eenmaal „naar” het buitenland zich verwijderd hebbende, moet deze strafverzwarende omstandigheid met gebruikmaking van de begripsbepaling van artikel 106 W.M.Sr. altijd tevens resulteren in het zich „in” het buitenland verwijderen. De uitdrukkelijke vermelding daarvan in de kwalificatie schijnt mij echter overbodig. Omgekeerd, als de beklagde reeds (rechtmatig) „in” het buitenland is en zich daar opzettelijk ongeoorloofd verwijderd, is van een „naar” het buitenland gaan pas sprake als hij zich nog weer naar een ander buitenland begeeft. Beklaagde ving zijn ongeoorloofde afwezigheid aan in Seedorf, waar hij na ommekomst van zijn verlof had moeten zijn. Zich eenmaal in het buitenland verwijderd hebbende, schijnt het rechtens irrelevant of hij tijdens die afwezigheid nogmaals een grens passeert.

W. H. V.

Arrondissementskrijgsraadte 's-Hertogenbosch

Vonnis van 17 april 1969

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Kolonels H. W. C. Ligtvoet en E. P. W. Elstak;

Raadman: Majoor L. F. M. v.d. Heijden.

Als dienstplichtig soldaat, tezamen met een andere soldaat, zijn meerdere, een sergeant, vastgegrepen, opgetild en naar het raam gedragen met de bedoeling die sergeant uit het raam te werpen; voorts die sergeant meermalen geslagen.

Muiterij en feitelijke insubordinatie.

3 Weken militaire detentie.

(W. M. Sr. art. 117, 119, 121).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH.

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen C. A. B., geboren 5 maart 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 10 januari 1969, te Kohlenbissen (West-Duitsland), terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire „dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht en zich in militaire „dienstbetrekking bevond in West-Duitsland,

„1. tezamen en in vereniging met de soldaat H. W. op een militaire „legeringskamer, opzettelijk zijn meerdere, de sergeant E. F. M. van „der Zijl, feitelijk heeft aangerand en/of deze van zijn vrijheid van „handelen heeft beroofd, door deze toen aldaar tezamen en in vereni- „ging met genoemde soldaat W. opzettelijk vast te grijpen, op te tillen „en naar het raam te dragen, trachtende deze sergeant het raam van de „legeringskamer uit te zetten.

„2. opzettelijk zijn meerdere, de sergeant E. F. M. van der Zijl, „feitelijk aanrandende, deze één of meermalen in diens gelaat, althans „tegen diens lichaam heeft geslagen, gestoten of gestompt”;

overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 10 januari 1969, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht en mij in militaire dienstbetrekking in West-Duitsland bevond, bevond ik mij te omstreeks 22.00 uur op mijn militaire legeringskamer te Kohlenbissen (W-Dld.), toen mijn meerdere de sergeant Van der Zijl binnenkwam. Toen aldaar stelde de soldaat H. W. voor om die sergeant uit het raam te zetten. Wij gingen toen samen naar de sergeant toe, grepen hem vast, tilden hem op en droegen hem naar een geopend raam, om te trachten deze sergeant dit raam van de legeringskamer uit te zetten. De sergeant verzette zich echter en zette zich af tegen het raam-kozijn. Daarna ontstond er een handgemeen, waarbij ik die sergeant enige klappen heb gegeven.

Overwegende, dat Edward F. M. van der Zijl, oud 20 jaar, groepscommandant, wonende te Bergen (N-N), door de Officier-Commissaris als getuige gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 10 januari 1969, te omstreeks 22.00 uur, kwam ik ter controle op een legeringskamer van ons kamp te Kohlenbissen (W-Dld), alwaar zich onder meer de soldaten C. A. B. en H. W. bevonden. Een van hen stelde toen aan de ander voor mij het raam uit te zetten, waarna een raam werd geopend door een van hen. Vervolgens kwamen zij naar mij

toe, tilden mij van de grond en droegen mij naar het raam, waarna zij probeerden mij het raam uit te werken. Ik zette mij toen af tegen het raam-kozijn. Daarna ontstond er een handgemeen, waarbij B. mij enige klappen heeft gegeven.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde in de aanhef, sub 1 en 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks” in de aanhef, „of” in sub 1, „één d”, „in diens gelaat, althans” en „gestoten of gestompt” in sub 2;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „*muitelij*”;
2. „*feitelijke insubordinatie*”;

1. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 119, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 117, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feit(en) en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: Veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 3 weken — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 17 april 1969

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels H. W. C. Ligtvoet en E. P. W. Elstak;

Raadsman: Kapitein P. E. de Rooij.

Feitelijke insubordinatie door, als dienstplichtig soldaat, een sergeant, een klap te geven.

8 weken militaire detentie.

(W.M.Sr. art. 117, 121)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. L., geboren 26 maart 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 6 maart 1969 te 's-Hertogenbosch, terwijl hij „als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de „Koninklijke Landmacht, opzettelijk zijn meerdere, de sergeant N. „Westra, feitelijk aanrandende, deze een klap of stomp tegen diens „lichaam heeft gegeven”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 6 maart 1969, omstreeks 16.45 uur, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht heb ik in de Koning Willem I kazerne te 's-Hertogenbosch, omdat ik ziedend van woede op hem was, mijn militaire meerdere, de sergeant N. Westra, een stomp tegen diens rechterschouder gegeven;

Overwegende, dat Nicolaas Johannes Wilhelmus Westra, oud 24 jaar, sergeant, wonende te Hintham, gemeente Rosmalen, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 6 maart 1969, omstreeks 16.45 uur, terwijl ik in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht in de rang van sergeant en was gekleed in binnenpak met de rangonderscheidingsteekenen van sergeant, heeft de soldaat J. L. mij in de Koning Willem I kazerne te 's-Hertogenbosch tegen mijn rechterbovenarm geslagen. Dat was een harde klap en ik voelde het behoorlijk;

overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks” en „of stomp”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet wonden gekwalificeerd als:

„*feitelijke insubordinatie*”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 117, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de **persoon** des daders;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar.

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 8 weken, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 27 maart 1969

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-Kolonel H. A. D. Nieuwenhuis en Luitenant-Kolonel F. F. J. de Waal.

Raadsman: Kapitein P. E. de Rooij.

Bedreiging met zware mishandeling: op korte afstand een luchtbuks dreigend gericht gehouden op zijn vader en daarbij dreigend uitgeroepen: „Blijf staan anders schiet ik je voor je donder“.

(W. Sr. art. 285).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen M. S. P., geboren 12 december 1949, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij in de nacht van 25 op 26 december 1968 te Kortgene opzette-„lijk na te noemen persoon met enig misdrijf tegen het leven gericht, „althans met zware mishandeling, bedreigende, op een afstand van 10 à „15 meter een luchtbuks dreigend gericht heeft gehouden op of in de „richting van zijn vader Pieter Eduard P. onder het dreigend uitroepen „van de woorden: „Blijf staan anders schiet ik je voor je donder“, althans „woorden van gelijke dreigende strekking en betekenis, door welk op-„treden hij, beklaagde, bij genoemde Pieter Eduard P. de indruk heeft „gewekt hem van het leven te zullen beroven, althans hem zwaar lichame-„lijk letsel te zullen toebrengen“;

Overwegende: . . . enz.;

overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

In de avond van 25 december 1968 ben ik dronken geworden. Ik heb mijn vader opgebeld en die heeft mij met zijn auto naar huis in Kortgene

gebracht. Ik weet van de verdere gebeurtenissen niets meer, behalve dat ik op een gegeven moment in mijn woning op de grond lag en dat er iemand boven op mij zat. Het kan mijn vader of mijn buurman J. van der Maas geweest zijn. Ik was in de nacht van 25 op 26 december 1968 in het bezit van een luchtbuiks en de verstandhouding met mijn vader was toen niet goed;

Overwegende, dat E. P. P., van beroep landbouwer, wonende te Kortgene, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 25 december 1968 omstreeks 23.00 uur ben ik mijn zoon Marias Stephanus op diens telefonisch verzoek gaan halen bij een bar in Goes. Ik had uit dit telefoongesprek reeds bemerkt dat Marias dronken was. Op een gegeven moment — het was na middernacht in de nacht van 25 op 26 december 1968 — kwam mijn vrouw en riep mij toe dat Marias wilde schieten. Toen mijn vrouw dat riep ben ik meteen mijn buurman J. van der Maas gaan waarschuwen, omdat ik verwachtte diens hulp nodig te hebben. Toen ik terugkwam, zag ik mijn zoon Marias bij de hoek van ons huis te Kortgene staan met een luchtbuiks in zijn handen. Terwijl hij zijn luchtbuiks dreigend op mij gericht had, riep hij: „Blijf staan, anders schiet „ik je voor je donder“. Ik voelde me in zoverre bedreigd, dat, wanneer hij inderdaad een kogeltje of pluimpje zou afschieten, dat kwaad zou kunnen aan een tere plek in mijn lichaam. Ik ben dan ook achterwaarts naar hem toegegaan;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal No. 128/68, opgemaakt en gesloten te Vlissingen op 27 december 1968, door Rokus Verhagen en Rogier Jobse, beiden wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee en behorende tot de Brigade Vlissingen, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Jacobus van der Maas:

Op 26 december 1968, omstreeks 00.15 uur, vervoegde mijn buurman E. P. P. zich aan mijn woning met het verzoek mede te gaan naar zijn woning omdat er moeilijkheden waren met zijn zoon Marias. Marias zou met een buiks rondlopen en op hem willen schieten. Ik ben met P. meegegaan en toen wij in de richting van de achteruitgang van de woning van P. te Kortgene liepen, zag ik op een afstand van naar schatting 10 à 12 meter, dat Marias met een buiks in zijn handen stond die hij op ons gericht hield. Hij stond nabij de achteruitgang van zijn woning. Ik hoorde dat hij onder meer riep: „Ik schiet je voor je donder“. Hierop is de vader van Marias, achteruitlopend, op zijn zoon toegegaan. Ik heb samen met E. P. P. zijn zoon overmeesterd en hem in bedwang gehouden tot de politie hem van ons overnam.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij in de nacht van 25 op 26 december 1968 te Kortgene opzette-,
lijk na te noemen persoon met zware mishandeling bedreigende, op een
„afstand van 10 à 15 meter een luchtbuiks dreigend gericht heeft gehouden
„op of in de richting van zijn vader Pieter Eduard P. onder het dreigend
„uitroepen van de woorden: „Blijf staan anders schiet ik je voor je
„„donder“, door welk optreden hij, beklagde, bij genoemde Pieter
„Eduard P. de indruk heeft gewekt hem zwaar lichamenlijk letsel te zullen
„toebrengen“ ;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„bedreiging met zware mishandeling,“

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 285, eerste lid, van het Wetboek
van Strafrecht ;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-
klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is
aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om-
standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden op-
heffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming
acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder
het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening
van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 2 weken,
voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren en, onvoorwaardelijk, tot
betaling van een geldboete van f 75, bij gebreke van betaling en verhaal,
te vervangen door hechtenis voor de tijd van 15 dagen — Red).

TUCHTRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Beklagbeschikking van 13 mei 1970

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier en Luitenant-Generaal b.d. Valk (plv.).

Bijstand van klager ter terechtzitting door dpl. soldaat Mr. R. J. B. Bergamin.

Een dpl. soldaat was gestraft met 8 dagen licht arrest terzake van: „Tijdens een instructieles zich ongeïnteresseerd getoond door met gesloten „ogen te ziften“. Na hiervoor door zijn CC te zijn berispt bij terugkeer bij de les de opdracht te blijven staan niet uitgevoerd maar beantwoord met: „Daar „zie ik het nut niet van in.“ en pas opgestaan na de opdracht zich wederom bij zijn CC te melden waarbij hij opmerkte: „Dan ga ik dat ook wel aan mijn „CC vertellen.“

Het H. M. G. laat toe dat klager ter zitting wordt bijgestaan door een dpl. soldaat, die de graad van meester in de rechten bezit.

Het Hof verwerpt het beroep van klager op het Verdrag van Rome tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, met name dat er strijd zou bestaan tussen de Wet op de Krijgstucht en dat Verdrag.

(Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden art. 5, 6; Grondw. art. 65, 66).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring gedagtekend 9 december 1969, waarbij de dpl. soldaat D., registratienummer . . ., destijds geplaatst en tewerkgesteld bij de Pantserondersteuningscompagnie 16 Pantserinfanteriebataljon te Oirschot, inmiddels met groot verlof en wonende te Broek op Langendijk, waarbij deze 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de commandant van het 16 Pantserinfanteriebataljon over de straf van acht dagen licht arrest hem door zijn compagniescommandant opgelegd wegens:

„Tijdens de les mijnen blijk gegeven van ongeïnteresseerd door met „zijn hoofd tegen een kast met gesloten ogen, te gaan zitten. Na hierop „door de instructeur naar zijn compagniescommandant gestuurd te zijn, „zich bij het terugmeiden onvergenoegd getoond over een gegeven opdracht om verder te blijven staan, met de woorden „daar zie ik het nut „„niet van in, dan ga ik dit ook maar aan mijn compagniescommandant „„vertellen“, „ bij welke beschikking — op 4 december 1969 genomen — de opgelegde straf werd gehandhaafd en de omschrijving van de strafreden werd gewijzigd, zó dat deze komt te luiden:

„Tijdens een instructieles zich ongeïnteresseerd getoond door met ge-
„sloten ogen te zitten. Na hiervoor door zijn compagniescommandant
„te zijn berispt bij terugkeer bij de les de opdracht te blijven staan niet
„uitgevoerd maar beantwoord met: „Daar zie ik het nut niet van in”
„en pas opgestaan na de opdracht zich wederom bij zijn compagnies-
„commandant te melden waarbij hij opmerkte: „Dan ga ik dat ook wel
„,,aan mijn compagniescommandant vertellen”, ”;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager, bijgestaan door de dienstplichtig soldaat mr.
R. J. B. BERGAMIN;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;
overwegende, dat klager in zijn verzoek, waarbij hij de eindbeslissing
van het Hof heeft ingeroepen onder meer heeft aangevoerd:

Overwegende, dat licht arrest, zeker wanneer dit in het weekend valt,
waarin met bewegingsvrijheid wordt gegaan, naar de maatstaven van het
Verdrag van Rome inzake de Rechten van de Mens en de Fundamentele
Vrijheden, als vrijheidsberoving moet worden beschouwd, dat inge-
volge het verdrag, artikelen 5 en 6, vrijheidsberoving slechts kan
worden opgelegd door een daartoe bevoegd rechter; dat artikel 6 van het
Verdrag waarborgen geeft voor een rechtvaardig strafproces; dat van
deze waarborgen hier vooral van belang zijn: het recht op bijstand van
een raadsman, het recht op een openbare behandeling van de zaak, het
recht om getuigen te doen dagvaarden en het recht op behandeling door
een onafhankelijke, onpartijdige rechter; dat artikel 6 weliswaar over
strafprocessen handelt, doch dat dit artikel in een democratische samen-
leving ook op tuchtprocessen dient te worden toegepast, te meer daar er
geen enkel principieel onderscheid tussen militair tuchtrecht en het straf-
recht valt aan te geven; dat het militair tuchtrecht geen recht op bijstand
van een raadsman kent evenmin als het recht op een openbare behande-
ling en het recht om getuigen te doen dagvaarden; dat de tot straffen be-
voegde meerdere niet voldoet aan de eisen van onpartijdigheid en onaf-
hankelijkheid daar hij zelf partij in het conflict is en hij tevens wordt ge-
acht als aanklager en verdediger in het militair tuchtproces op te treden,
terwijl hij bovendien bestuursfunctionaris is, hetgeen in strijd is met de
trias politica, welke voor wat betreft de rechterlijke macht door het Ver-
drag wordt gehuldigd; dat derhalve strijd bestaat tussen de Wet op de
Krijgstucht en het Verdrag van Rome; dat, gelet op de artikelen 65 en 66
van de Grondwet het Verdrag van Rome houdende algemeen verbindende
bepalingen, dient te prevaleren boven de wet, zodat de daarmee in ver-
band staande artikelen van de Wet op de Krijgstucht in dit geval buiten
beschouwing dienen te blijven;

Overwegende, aangaande het door klager op artikel 6 van het Europees
Verdrag ter bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele
vrijheden gedane beroep:

dat in de onderwerpelijke beklagzaak niet de rede is van het vaststellen van burgerlijke rechten en verplichtingen in de Yn van voormelde verdragsbepaling en het Hof klagers beroep dan ook aldus verstaat, dat dit op voormeld artikel 6 is gegrond, alleen voorzover dat artikel een regeling inhoudt met betrekking tot het toekennen aan een ieder van zekere rechten bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolging, als bedoeld in het eerste lid, of bij zijn vervolging wegens een strafbaar feit, als bedoeld in het tweede lid; dat dat artikel in zoverre blijkens de te dien aanzien in de authentieke teksten gebezigde terminologie — any criminal charge against him / toute accusation en matière pénale dirigée contre lui; charge with a criminal offence / accusé — kennelijk bedoelt de daarin vervatte voorzieningen geen toepassing te doen vinden in gevallen, waarin iemand tuchtrechtelijk ter verantwoording wordt geroepen terzake van een niet in enige strafwet omschreven feit of terzake van een strafbaar feit, dat van zo lichte aard is dat het buiten strafrechtelijke behandeling wordt gelaten; dat zodanig geval zich ten deze voordoet ten aanzien van klager, die zich, bij een toetsing van zijn gedrag aan de krijgstucht, op grond van de Wet op de Krijgstucht wegens een daarin aangeduid krijgstuchtelijk vergrijp moet verantwoorden, terwijl die wet de krijgstuchtelijke vergrijpen definieert als:

- 1 „alle niet in enige strafwet omschreven feiten, **strijdig** met enig dienst-, bevel of dienstvoorschrift, of onbestaanbaar met de militaire tucht of „orde^v en
- 2 „de strafbare feiten, waarvan de militaire rechter kennis kan nemen, „voorzover zij onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde, doch „tevens van zo lichte aard dat de zaak buiten strafrechtelijke **behandeling** kan worden afgedaan”;

dat vorenbedoelde uitlegging van artikel 6 in aanmerking genomen, geen doel kan treffen hetgeen klager in zijn aan het Hof gericht **beklag**-schrift heeft aangevoerd ten betoge van de toepasselijkheid van dat artikel op het onderwerpelijke geval; dat ter ondersteuning van **laatstge**-doeld betoog namens klager voor het Hof nog is gesteld, dat ten aanzien van dienstplichtige militairen, die — gelijk klager — niet op basis van vrijwilligheid tot de krijgsmacht behoren en het voor militairen geldende tuchtrecht niet vrijwillig hebben aanvaard, aan de krijgstuchtelijke afdoening van krijgstuchtelijke vergrijpen het karakter van een strafvervolging moet worden toegekend, doch deze niet in enige wetsbepaling, noch in enige bepaling van het voornoemde verdrag steun vindende bewering, de daaruit getrokken conclusie, dat artikel 6 in casu van toepassing zoude zijn, evenmin vermag te rechtvaardigen;

Overwegende, aangaande het beroep door Mager gedaan op artikel 5 van voornoemd verdrag, dat ook dit beroep vruchteloos wordt gedaan, omdat de aan klager opgelegde krijgstuchtelijke straf van acht dagen licht

arrest — welke straf klager in de kazerne heeft ondergaan zonder insluiting aldaar en zonder van het verrichten van dienst uitgesloten te zijn geweest — niet is aan te merken als een vrijheidsberoving, arrestatie of gevangenhouding in de zin van voormeld artikel 5, ook niet indien die krijgstuchtelijkestraf mocht zijn ondergaan op een of meer dagen, waarop aan klager — zo hem die straf niet ware opgelegd — zogenaamde bewegingsvrijheid zou zijn verleend; dat, wanneer omtrent het voorgaande al anders zou zijn te oordelen, het voormelde beroep nochtans zou moeten afstuiten op het bepaalde in artikel 5 eerste lid en onder b van het Verdrag, inhoudende dat de regel dat niemand van zijn vrijheid mag worden beroofd, uitzondering lijdt, indien hij langs wettelijke weg op rechtmatige wijze is gearresteerd of wordt gevangen gehouden teneinde de nakoming van een door de wet voorgeschreven verplichting te verzekeren; dat toch uit het sytseem van de Wet op de Krijgstucht voortvloeit, dat die Wet aan iedere militair de verplichting voorschrijft, zich naar de eisen van de krijgstucht te gedragen, hetwelk trouwens met zovele woorden tot uitdrukking is gebracht in het Reglement betreffende de Krijgstucht — dat blijkens artikel 14, tweede lid, onder meer de strekking heeft de grondslagen van de krijgstucht te omschrijven — en wel in artikel 27, eerste lid, van dat Reglement, voorzover inhoudende, dat ieder militair verplicht is tot de instandhouding van een goede krijgstucht mede te werken; dat uit genoemde Wet voorts volgt, dat nakoming van voormelde verplichting kan worden afgedwongen onder meer door het opleggen en doen ondergaan van krijgstuchtelijke straffen, omtrent hetwelk in voornoemd Reglement is bepaald: in artikel 27, eerste lid, dat de handhaving van de krijgstucht is opgedragen aan ieder, die bij de krijgsmacht met enig gezag is bekleed, alsmede: in artikel 28, dat de krijgstucht gehandhaafd worden met waardigheid en ernst, op een krachtigedoch tevens rechtvaardige wijze en dat de meerdere . . . waar nodig, ook met gestrengheid tegenover de hem ondergeschiktemilitairen zal optreden . . . , desbevoegd, door krijgstuchtelijkebestrafing; dat mitsdien het ondergaan door klager van de hem — overeenkomstig de door de Wet op de Krijgstucht voorgeschreven procedure — opgelegde krijgstuchtelijke straf van acht dagen licht arrest heeft plaats gehad, teneinde de nakoming van de hem door die Wet voorgeschreven verplichting te verzekeren;

Overwegende, dat klager in zijn aan het Hof gericht verzoek — buiten de voormelde verweren — nog een aantal bezwaren van feitelijke aard tegen de omschrijving van de strafreden heeft aangevoerd, doch deze bezwaren door hem ter gelegenheid van de behandeling van de zaak voor het Hof zijn ingetrokken, zodat deze geen afzonderlijke bespreking meer behoeven;

Overwegende, dat de behandeling van deze zaak het Hof overigens tot geen andere beschouwingen heeft geleid dan tot die vervat in de beschikking waarvan beklag;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Bevestigde beschikking waarvan beklag, met overneming van gronden, invoege als boven vernield;

Bepaalt dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en desverlangd aan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

In bovenstaande beklagschikking heeft het H. M. G. twee belangrijke beslissingen genomen.

1 Het Hof heeft daarin onder duidelijke motivering beslist dat er geen strijd bestaat tussen het „Verdrag van Rome tot bescherming van de rechten „van de mens en de fundamentele vrijheden” en de „Wet op de Krijgstucht”, waarover in de literatuur verschil van inzicht bestond.

2 Voorts heeft het H. M. G. toegestaan de bijstand (door een raadsman) bij de behandeling van deze beklagzaak ter terechtzitting.

Verdediging (bijstand) in **beklagzaken** door een raadsman.

*De regeling van het beklag over opgelegde krijgstuhtelijke straf of over de omschrijving der strafreden of wel over beide was oorspronkelijk opgenomen in de artikelen 17—20 van de Regtspleging voor het **Krijgsvolk** te Lande (art. 12—15 R. Z.), welke artikelen als gevolg van de regeling van dit onderwerp in de W. K., zijn vervallen. (art. 37, 53 Inv. wet mil. straf- en tuchtrecht)*

*De R. L. kende geen bijstand door een raadsman ter terechtzitting in **klachtzaken** over opgelegde krijgstuhtelijke **straffen**; evenmin kent de huidige W. K. deze bijstand, noch de P.I.H.M.G.*

*In 1915 verzocht een officier der landmacht, die door **zijn** korpscommandant gestraft was met een aantal dagen kamerarrest, aan het H. M. G. om te willen toestaan dat hij bij de **behandeling** van zijn beklag ter terechtzitting zou worden bijgestaan door een raadsman, de eerste-luitenant mr. dr. J. S. **Barbas**, advocaat en procureur bij het gerechtshof te Arnhem. Als **reden** daarvoor had de officier opgegeven, dat alsdan zijn belangen beter zouden worden voorgedragen dan wanneer **hij** zulks zelf zou moeten doen. Ook had hij gesteld dat in geen wettelijke bepaling de procedure in **beklagzaken** voor het H. M. G. was geregeld en dat de wet zich **tegen** dergelijke rechtsbijstand verzette. En voorts dat bij de behandeling van **beklagzaken** de wijze van procederen in strafzaken in het algemeen werd gevolgd, enz.*

Bijstand door een raadsman klemde te meer, aangezien disciplinaire straffen van buitengewoon grote invloed konden zijn op de militaire carrière van de officier en veel verder strekkend waren dan een veroordeling tot geringe boete, in welk geval wèl verdediging door een rechtsgeleerde mogelijk was, enz.

Weliswaar werd eert beklagzaak bijgesloten deuren behandeld, doch zulks leverde naar de mening van verzoeker geen bezwaren op, aangezien ook dan, wanneer uit hoofde van jeugdige leeftijd van de beklaagde of het belang der openbare zedelijkheid of orde de deuren gesloten werden, de verdediger de beklaagde bleef bijstaan.

Op dit verzoek heeft het Hof aan verzoeker door de griffier doen mededelen dat de procedure welke in beklagzaken bij het Hof op grond van de bij die zaken betrokken verschillende belangen steeds werd gevolgd, wel toeliet dat aan de raadsman, die de belangen van de klager behartigde, gelegenheid werd gegeven van de stukken der zaak inzage te nemen ter griffie van het Hof, maar niét dat die raadsman bij de te houden verhoren ter zitting aan de klager bijstand verleende, wordende overigens in beklagzaken geen pleidooien gehouden; dat waar dus afwijking van de procedure niet kon worden toegestaan, het verzoek niet voor inwilliging vatbaar was, en dat door zijn raadsman enkel van boven bedoelde gelegenheid om stukken in te zien, zou kunnen worden gebruik gemaakt. (Besch. H. M. G. van 30 maart 1915, M. R. T. XI, 1915/1916, blz, 269—273)

Naar aanleiding daarvan schreef mr. dr. **Barbas** dat het H. M. G. in beginsel de verdediging bij beklagzaken hadaanvaard en, naar hem uit de praktijk was gebleken, daarbij van het toegekende recht een ruime opvatting huldigde. Immers niet alleen werden door de griffie afschriften van de verschillende stukken zonder enig bezwaar verstrekt, zodra men zich aldaar, voorzien van een volmacht van zijn cliënt, aanmeldde, en waren zowel de griffier als de substituut-griffier in de hoogste mate welwillend, om alle vragen te beantwoorden, inzage te verlenen, in het kort, de verdediging op alle wijzen tegemoet te komen. Ook het Hof zelf gaf behoorlijk gelegenheid, om, zij het dan ook buiten de gerechtszaal, de belangen van de klager te behartigen, door, op verzoek, de behandeling te schorsen, teneinde de raadsman in staat te stellen, kennis te nemen van het proces-verbaal der zitting, der getuigenverklaringen en van eventueel door de door de tegenpartij overgelegde stukken en verklaringen, opdat hij in de gelegenheid ware, in een nadere memorie nog van antwoord te dienen.

Niettegenstaande dit alles betreurd mr. dr. **Barbas** het, dat door het Hof het beginsel der verdediging niét in vólle ómvang werd aanvaard, zodat de klager ook ter terechtzitting bijstand had van zijn raadsman, deze de getuigenverhoren kon bijwonen en de zaak mondeling bepleiten. Uit de lezing der stukken toch kreeg men, aldus mr. dr. **Barbas**, een geheel andere indruk soms dan wanneer men de mondelinge verklaringen hoorde, terwijl de verdediger vaak vragen zou hebben gesteld omtrent punten, die hem in het belang van zijn cliënt wenselijk voorkwamen. Een geschreven memorie van verdediging zou ook niet die uitwerking hebben, welke door de viva vox van een pleidooi kon worden verkregen.

Ook wees mr. dr. **Barbas** erop, dat zwaardere disciplinaire straffen (zoals degradatie voor onderofficieren, langdurige provooststraffen en langdurig

kamerarrest voor officieren), vaak van veel ingrijpender aard waren en voor de toekomst van de betrokkene dikwijls van oneindig groter gewicht waren dan menige criminele straf, enz.

Een nieuwe poging in 1916 gedaan door mr. M. H. de Boer, advocaat en procureur bij het H. M. G., om toestemming van het Hof te krijgen om ter terechtzitting bij de behandeling van een klachtzaak van een officier als raadsman op te treden, teneinde deze zaak mondeling toe te lichten, had evenmin succes. (Besch. H. M. G. van 20 juni 1916, M. R. T. XZZ, blz. 9—13)

Het H. M. G. heeft de eenmaal ingenomen gedragslijn steeds gevolgd.

Bij de belangrijke wetswijziging van het militaire straf-, tucht- en procesrecht van 1963 (Stb. 294, 295 en 296) is blijkens de inhoud der Kamerstukken de invoering van een raadsman in beklagzaken voor het H. M. G. niet aan de orde gesteld, hoewel de beklagprocedure over krijgstuchtelijke straffen voor het H. M. G. enige wijziging heeft ondergaan. Deze regeling is daarbij toen enigszins gewijzigd uit de Wet op de Krijgstucht gelicht en ingelast als artikelen 56—59 in de Provisionele Instructie voor het H. M. G.

Toch was er op de gronden door mr. dr. Barbas ontwikkeld, reden om de mogelijkheid open te stellen de militair, die zich na beklag in eerste instantie, in hoogste instantie voor het H. M. G. wenst te verantwoorden, door een raadsman te doen bijstaan.

Is het toch ook eigenlijk niet te gek, schreef mr. dr. Barbas destijds, dat b.v. een onderofficier die een rijwielovertreding begaat en daarvoor f 0,50 boete krijgt, zich kan doen verdedigen door een advocaat (of een officier), terwijl diezelfde onderofficier straks, gedegradeerd zijnde, waardoor zijn maatschappelijk bestaan en dat van zijn vrouw en kinderen is vernietigd, alléén ter zitting de strijd zal hebben te voeren?

En kan men zich in ambtenarenzaken ook niet steeds door een raadsman doen bijstaan?

Blijkens bovenstaande beklagschikking heeft het H. M. G. voor het eerst — voor zover ons bekend — de bijstand van een klager op de terechtzitting van het Hof in een beklagzaak toegelaten. Op zichzelf is dat een verheugend feit. Helaas heeft het Hof, dat gewoonlijk zijn beslissingen duidelijk motiveert, de toelating van deze bijstand met géén woord toegelicht noch in een afzonderlijke beschikking op het verzoek om toelating, voor zover ons bekend, noch in bovenstaande beschikking. Dat is jammer. De beschikking spreekt slechts van „bijgestaan door de dienstplichtig soldaat mr. R. J. B. „Bergamin”, doch spreekt niet van „bijgestaan door diens raadsman mr. „R. J. B. Bergamin”, hetgeen in feite toch wel het geval zal zijn geweest. Sententies van het Hof vermelden steevast „bijgestaan door diens raadsman „mr. X, advocaat te A, of „bijgestaan door (b.v.) majoor IJ”.

Anders dan in strafzaken, welke door de militaire rechter worden berecht, waarbij alleen een advocaat of een officier wettelijk als raadsman mag op-

treden. heeft het *H. M. G.* blijkens bovenstaande beschikking, in tegenstelling tot 's-Hofs beklagbeschikkingen van 1915 en 1916, thans toegelaten dat een dienstplichtig soldaat, die de graad van meester in de rechten bezit, maar die géén officier is en die ook géén advocaat is, klager ter terechtzitting bijstand verleende.

De vraag rijst derhalve: wat is daarvan de consequentie? Bijstaan betekent: iemand helpen om tot een doel te geraken; in casu kon deze bijstand niet anders betekenen dan het verlenen van rechtskundige bijstand. Zal het Hof in een andere zaak — bij gebrek aan motivering — wederom bijstand door een raadsman op de terechtzitting toestaan? Is het niet moeilijk uit te maken in welke gevallen de bijstand zal worden toegelaten en in welke gevallen niet? Weigering kan aanleiding geven tot onbillijkheden, althans tot het zich door het *H. M. G.* onbillijk bejegend gevoelen, hetgeen als willekeur ten nadele van de militaire tuchtrechtspraak zal kunnen worden uitgelegd. Het Hof weet immers niet vooruf wat de raadsman van een klager in het midden zal brengen, noch welke vragen deze tijdens het onderzoek ter terechtzitting zal menen te moeten stellen of welke opmerkingen hij zal menen te moeten maken.

Bijstand door een raadsman hij de behandeling van krijgstuchtelijke vergrijpen door een commandant-strafoplegger achten wij niet nodig; daaraan bestaat geen behoefte, daar een commandant over het algemeen slechts geringe schendingen van de dagelijkse dienst of van de dienst in het algemeen berecht, welke van eenvoudige aard zijn, waartegen blijkens de praktijk van het militaire leven snél dient te (kunnen) worden opgetreden door de voor de tucht in zijn onderdeel verantwoordelijke commandant. De belangen van de gestrafte zijn daarbij voldoende gewáárborgd als gevolg van een Item toekomend tweevoudig recht van beklag, toezicht op de strafopleggingen door hogere chefs, de beoordeling van de commandant als strafoplegger, publiciteit e.d. Hetzelfde geldt voor de behandeling van beklagzaken door beklagmeederen. Verplichte bijstand door een raadsman zou slechts storend werken op de regelmatige gang van de dienst en de tuchthandhaving.

Hoewel bijstand door een raadsman bij de behandeling van deze beklagzaken door het *H. M. G.* in het grootste aantal zaken weinig zin heeft, menen wij dat de mogelijkheid daartoe voor het *H. M. G.* dient te bestaan, waarvan bovenstaande beschikking blijk geeft.

Het betreft hier immers de behandeling van klagers zaak, waarover het Hof bij eindbeslissing oordeelt, waarbij getuigen en deskundigen — evenals in strafzaken onder ede ondervraagd worden, en waarbij klager tegenover een hoog militair rechtscollege, dat in het algemeen recht spreekt met 6 leden, t.w. 2 rechtsgeleerden, waarvan een president is, en 4 (oppervlag-)officieren, dat bij zich heeft een advocaat-fiscaal voor de krijgsmacht en een (substituut-) griffier, zich wenst te verantwoorden (art. 28 P. I. H. M. G.) De uitslag daarvan kan voor een klager van het grootste

belang zijn, zoals mr. dr. *Barbas* reeds in 1915 betoogde, en met het oog op de zaak zelf en in verband met de gevolgen welke een krijgstuchtelijke straf voor een klager met zich brengt, in het bijzonder voor de klager, die een rang bekleedt, zoals diens voorbijgaan voor bevordering of diens voorbijgaan voor een plaatsing in een bepaalde functie, zoals uit uitspraken van de *C. R. v. B.* valt af te leiden en uit de praktijk van het dagelijkse militaire leven. Men leze b.v. de beklagschikking van *C — 1 L. K.* van 1 april 1955, en die van het *H. M. G.* van 17 mei 1955 (*M. R. T.* XLVIII, 1955, blz. 568—571 e.v.) in verband met de uitspraken van het Ambtenarengerecht rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken te 's-Gravenhage en van de *C. R. v. B.* in *M. R. T.* LIV, 1961, blz. 397—431); zie ook uitspraak *C. R. v. B.* van 14 jan. 1970, hierná blz. 359 e.a.)

Op deze gronden menen wij dat de bijstand door een raadsman voor het *H. M. G.*, optredende als hoogste militaire beklagrecht, voor een klager van niet minder belang is dan de bijstand door een raadsman bij de behandeling van geringe strafzaken door de (militaire) strafrechter, waar deze wettelijk wel mogelijk is.

Daarom dient de mogelijkheid daartoe wettelijk algemeen *open* gesteld te worden, en niet van geval tot geval door het *H. M. G.* te worden toegelaten *bij wijze van* (te waarden) *gunst*.

De regeling van deze bijstand zou dan kunnen plaats hebben in de geest van de regeling neergelegd in art. 29 A. W. 1929 en art. 2 en 8 M, A. W. 1931: bijstand door in het Rijk gevestigde personen (v.g.l. bovenstaandebe-schikking) of in de geest van de regeling neergelegd in het militaire straf-procesrecht: bijstand door advocaten of *officieren*.

A. F. S.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

14 januari 1970

(MAW 1969 / K 1).

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd.); Leden: Mr. W. H. Schipper en Mr. A. O. W. D. Grosheide.

(Voorschrift conduiterapporten).

Over een sergeant der mariniers was een conduiterapport opgemaakt, waarvan een passage in rubriek III (karakteromschrijving) met rode inkt was onderstreept. Daarin stond o.m., dat klager een egocentrisch gericht rechtvaardigheidsgevoel had.

De Raad acht niet gebleken, dat de aangevochten waarderungen als onvoldoende gefundeerd moeten worden aangemerkt.

Klager was in de beoordelingsperiode gestraft met 3 dagen licht arrest wegens het driftig uitvallen tegen een officier. Blijkens medisch oordeel kon klager voor deze uitval niet geheel verantwoordelijk worden gesteld, omdat hij destijds onder grote nerveuze spanning leefde.

Nu deze straf in niet onbelangrijke mate van invloed is geweest op genoemde waarderungen, acht de Raad het aangewezen, dat b.v. in rubriek XII (toelichting op hetgeen is vermeld in de vorige rubrieken alsmede bijzonderheden) van het conduiterapport melding gemaakt wordt van dit bijzondere medische aspect. Niet voldoende is dat bij de strafmaatregel reeds rekening is gehouden met dit aspect.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: H., wonende te A., klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, tegen: de Commandant der Zeemacht in de Nederlandse Antillen, te Willemstad, Curaçao, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden V. J. L. Blom, kolonel der mariniers, commandant van de marinekazerne te Willemsoord, wonende te Den Helder.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat verweerder op 10 oktober 1968 het navolgende besluit ten aanzien van klager heeft genomen:

„De Commandant der Zeemacht in de Nederlandse Antillen, gelezen:
1 „het door de commandant van de marinierskazerne Savaneta, luitenant-kolonel der mariniers A. — hierna te noemen beoordelaar —

- „op 1 juli 1968 opgemaakte **conduiterapport** over sergeant der **mari-**
„**niers** H., — hierna te noemen klager — over het tijdvak van 1 **sep-**
„**tember** 1967 tot 1 juli 1968;
- 2 „de door beoordelaar aan klager op diens verzoek per brief d.d.
„**8** juli 1968 verstrekke inlichtingen omtrent de feiten en **omstandig-**
„**heden** waarop de volgende, ingevolge VVKM 1 punt 411 en 412,
„met rode inkt (in rubriek III) onderstreepte passages uit **bovenver-**
„**meld** conduiterapport zijn gegrond;
„**Rubriek III:**
„**Karakterbeschrijving**
„**„Bezit** een egocentrisch gericht rechtvaardigheidsgevoel waardoor
„hij zich bijzonder gauw verongelijkt voelt en dan — ondanks zijn
„overigens zelfs **gezapig** optreden — op een onaanvaardbaar opgewon-
den en halsstarrige wijze zijn standpunt verdedigt.”;
- 3 „het door klager naar aanleiding van vorengenoemde inlichtingen op
„**22** juli 1968 ingediende bezwaarschrift **terzake** van de eerderevermelde
„**passage**, waarvan hem mededeling is gedaan;
- 4 „de beschouwingen waartoe het genoemde bezwaarschrift de **beoor-**
„**delaar** aanleiding heeft gegeven, vervat in diens brief van 17 **septem-**
„**ber** 1968;
„gelet op het voorschrift conduiterapporten (beschikking van de
„minister van marine van 14 januari 1954, no. 344503166702) en de
„voorschriften betreffende het indienen van bezwaarschriften **terzake**
„van beoordelingen voorkomende in conduiterapporten, opgemaakt
„over officieren en onderofficieren der zeemacht (koninklijke **beslui-**
„**ten** van 20 januari 1954, no. 48 en 13 oktober 1961, no. 30);
„Overwegende vooraf, dat door klager de inlichtingen zijn gevraagd
„met inachtneming van de termijn genoemd in bovenvermelde **voorschrijf-**
„**ten**, zodat geen **bezwaren** bestaan om het bezwaarschrift in behandeling
„te nemen;
„Overwegende naar aanleiding van het bezwaarschrift, dat klager zich
„met de door hem gegeven algemene toelichting niet beperkt heeft tot de
„feiten en omstandigheden, vermeld in de aan hem — klager — door **be-**
„**oordelaar** verstrekke inlichtingen;
„Overwegende dat klager ontkent:
„in punt 1: dat de inspectie enige uren tevoren was aangekondigd; het
„halsstarrige karakter van zijn eigen verdediging op parade; dat hij niet
„wist dat de afvoer van de douche verstopt was;
„in punt 2: dat het rapport in opdracht van de commandant zelf — in,
„**casu** beoordelaar — is opgemaakt; dat hij zich onvoldoende op de
„hoogte had gesteld of deze marinier dit kon;
„inpunt 3: wederom verklaard te hebben dat hij gezocht werd en dat er
„een lange en duidelijke uitleg van de zijde van de commandant nodig was
„om hem te laten inzien dat de aan zijn — klagers — adres gemaakte ver-

„wijten juist waren geweest en dat er geen enkele aanleiding voor zijn ge-
„drag was geweest; het opnieuw blijken van *zijn* egocentrisch gericht
„rechtvaardigheidsgevoelen van zijn halsstarrigheid;

„Overwegende dat er geen aanleiding wordt gevonden om waarde te
„hechten aan de hierboven in het kort opgesomde reeks van ontkenningen
„van klager, deels daar de inhoud daarvan in het kader van het bezwaar-
„schrift van geen belang is en deels daar geen voldoende gronden aan-
„wezig worden geacht om aan de beweringen van beoordelaar te twijfelen;

„Overwegende dat de reeks van ontkenningen in zoverre licht op de
„zaak werpt dat hieruit klagers onwil blijkt om tekortkomingen, hoe
„gering deze wellicht ook mogen zijn, te willen inzien, zoals deze vooral
„naar voren treedt in klagers verweer op parade op de aanmerking van
„beoordelaar met betrekking tot het zich onvoldoende op de hoogte ge-
„steld hebben of de hem — klager — toegevoegde marinier wel op de
„juiste wijze glazen kon slaan, ten gevolge waarvan een onaangenaam ge-
„sprek ontstond ;

„Overwegende dat klagers onwil om gemaakte fouten te willen inzien
„wederom tot uitdrukking komt in de aan klager op 28 maart 1968 opge-
„legde straf wegens: „Toen zijn opvolgend compagniescommandant hem
„„wees op enkele kleine — tijdens een compagniesoefening — gemaakte
„„fouten, zonder enige reden in een driftbui uitgevallen en daarbij vloe-
„„kend met zijn vuisten op het bureau van betrokken officier geslagen”;

„Overwegende dat klager stelt dat het hem bijzonder moeilijk is ge-
„vallen onder zijn vorige commandant — in casu beoordelaar — en de
„huidige eerste officier, majoor der mariniers F., te dienen en dat dit wel-
„licht ook in verband staat met de eens door majoor der mariniers F.
„(toentertijd hoofd korpsscholen) gemaakte opmerking dat hij er persoon-
„lijk voor zou zorgen dat hij — klager — geen sergeant zou worden;

„dat in het geheel niet wordt ingezien wat het verband is tussen klagers
„vorige commandant — in casu beoordelaar — en deze door majoor F.
„in het verleden gemaakte opmerking; dat gesteld die opmerking door
„majoor F. gemaakt zou zijn, enerzijds wel begrip kan worden opgebracht
„voor het feit dat klager hierdoor in een minder aangename situatie is
„gebracht, doch anderzijds dit onder geen enkele voorwaarde door klager
„als excuus mag en kan worden aangevoerd voor diens opgewonden op-
„treden, zoals onder meer de ongecontroleerde uitbarsting ten overstaan
„van kapitein der mariniers B.;

„Overwegende tenslotte dat klager in een betrekkelijk kort tijdsbestek,
„te weten vier maanden, tot driemaal toe werd gerapporteerd en op para-
„de moest komen; dat klager hierbij (in twee van de drie gevallen) zich
„met „kunst en vliegwerk” ten koste van anderen trachtte schoon te
„praten, zoals dit onder meer blijkt uit zijn verdediging, toen hij gerap-
„porteerd was wegens: „Zijn taak als dagelijks beheerder van het marine
„„watersportcentrum „Eagle Beach” niet naar behoren vervuld,” dat de

„geconstateerde tekortkomingen eigenlijk niet zijn schuld waren maar die „van de mariniers;

„Overwegende in conclusie dat op grond van het vorenoverwogenehet „bezwaarschrift ongegrond moet worden verklaard;

„beschikkend op genoemd bezwaarschrift;

„handhaaft de beoordelingen waarvan beklag;”;

Overwegende dat klager tegen dit besluit bij de Raad beroep heeft ingesteld en op de bij klaagschrift, met bijlagen, ontwikkelde gronden de Raad kennelijk heeft bedoeld te verzoeken het bestreden besluit en het over hem opgemaakte conduiterapport, inzoverre aangevochten, nietig te verklaren;

Overwegende dat verweerder desgevraagd bij schrijven van 2 oktober 1969 enkele stukken heeft ingezonden en enige inlichtingen heeft verstrekt;

Overwegende dat de inspecteur geneeskundige dienst der Zeemacht desverzocht bij schrijven van 3 november 1969 een afschrift heeft ingezonden van een schrijven d.d. 6 augustus 1968 van de officierbelast met de geneeskundige dienst bij de marinierskazerne Savaneta, klager betreffende;

IN RECHTE:

Overwegende dat de Raad, alle gedingstukken in aanmerking genomen en behoudens hetgeen hierna zal worden overwogen, niet gebleken acht, dat de waarderingen uit voormeld conduiterapport, voorzover aangevochten, als onvoldoende gefundeerd moeten worden aangemerkt; dat hierbij opmerking verdient, dat het conduiterapport is opgemaakt over het tijdvak 1 september 1967 tot 1 juli 1968 en dat derhalve niet van beslissende betekenis kan worden geacht, of klagers optreden bij een bepaalde gelegenheid niet als „gezapig” zou moeten worden gekenschetst, aangezien het in deze om het optreden gedurende de gehele periode gaat; dat opmerking verdient, dat klager in zijn bezwaarschrift aan verweerder onder meer heeft gesteld, dat zijn houding over het beoordingstijdvak juist te wijten zou zijn aan zijn serieuze instelling ten aanzien van de dienst, welke zich geenszins zou kunnen laten verenigen met het soort dienst in de Nederlandse Antillen; dat de Raad te deze wil volstaan met op te merken, dat deze dienst niet alleen voor klager gold doch voor alle officieren, onderofficieren en manschappen, aldaar dienende;

Overwegende dat klager heeft ontkend, dat de inspectie, bedoeld in punt 1, vermeld op bladzijde 2 van het bestreden besluit, enige uren tevoren was aangekondigd; dat, indien moet worden aangenomen, dat klager met deze inspectie tevoren niet op de hoogte was, zulks niet betekent, dat de bestreden waarderingen als ongefundeerd zouden moeten worden aangemerkt;

Overwegende dat met betrekking tot de onderhavige waarderingen in

niet onbelangrijke mate invloed is uitgeoefend door een klager opgelegde straf van 3 dagen licht arrest, met als strafreden:

„Toen zijn opvolgend compagniescommandant hem wees op enkele „kleine — tijdens een compagniesoefening — gemaakte fouten, zonder „enige reden in een driftbui uitgevallen en daarbij vloekend met zijn vuist „ten op het bureau van betrokken officier geslagen.”;

dat **terzake** van het voorval, dat tot die strafoplegging aanleiding gaf, van belang is voormeld schrijven d.d. 6 augustus 1968 van de officier belast met de geneeskundige dienst bij de marinierskazerne Savaneta; dat in dit schrijven onder meer is gesteld:

„De commandant heb ik geadviseerd dat deze man voor zijn daad niet „geheel verantwoordelijk kon worden gesteld, aangezien hij in een drift- „bui handelde na een tijdlang onder grote nerveuze spanning te hebben „geleefd; dit uitte zich o.a. in vage buikklachten waarvan de psychische „genese niet tijdig werd onderkend; de sergeant is een tijdlang onder be- „handeling gebleven, waarbij hij heel wat wrok en agressie heeft **geventi- „leerd**. Tijdens de laatste Q.P.O. oefening heb ik hem ook in het veld van „nabij kunnen observeren. Hij maakte een opgewekte indruk; hij is met „zijn T.L.V. sectie 4 dagen druk bezig geweest en zolang er actie is, geloof „ik niet dat deze sergeant moeilijkheden geeft. Na dit exposé mag ik het „volgende concluderen.

1 „De toenmalige commandant heeft mijn advies aanvaard dat deze „sergeant niet geheel verantwoordelijk kon worden gesteld voor zijn „driftaanval, hetgeen bleek uit de voor het gebeurde lichte, opgelegde „straf. Het spijt mij dat later deze „driftbui^v toch als argument in een „conduite naar voren komt, aangezien duidelijk is gesteld dat dit als „een eenmalig gebeuren gezien moet worden. In het ziekteboekje „noch op de ziektekaart komen mededelingen voor omtrent een **eer- „dere** driftaanval.

2 „De agressie huishouding van betrokken sergeant verdiende eerder „medische aandacht dan nu gebeurd is. Het is jammer dat de sergeant „niet eerder bij mij is gekomen of dat mijn aandacht niet eerder op „hem is gevallen. Nu er geregeld contact bestaat vertrouw ik dat zijn „frustratietolerantie in de toekomst wat groter zal worden.”;

Overwegende dat de Raad, gelet op dit medische oordeel, te rade is ge- worden, dat het **aangewezen** is, dat bijvoorbeeld in rubriek XII van het conducerapport melding gemaakt wordt van het bijzondere medische aspect onder hetwelk klagers onderhavige misdraging moet worden be- zien; dat immers te dezen niet voldoende kan worden geacht, dat bij de strafmaatregel reeds rekening is gehouden met dat medische aspect; dat het vorenstaande echter niet insluit, dat dientengevolge een hogere waar- dering moest worden gegeven dat is geschied;

Overwegende dat het vorenoverwogene moet leiden tot de navolgende beslissing;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart klagers beroep ongegrond, in zoverre het is gericht tegen de waarderungen uit het onderhavige conducerapport en tegen het bestreden besluit, die waarderungen betreffende;

Verklaart nietig dat besluit en dat conducerapport, in zoverre daaraan ontbreekt een weergave van het medische aspect, verbonden aan de klager op 29 maart 1968 opgelegde straf van 3 dagen licht arrest;

Verstaat, dat verweerder zorg zal dragen, dat dit medische aspect in het onderwerpelijke conducerapport alsnog zal worden verwerkt.

NASCHRIFT

Onlangs werd in dit tijdschrift (M. R. T. 1970, blz. 241) gepubliceerd de uitspraak van de C. R. v. B. van 7 januari 1970, MAW 1968 K/20, waarin wordt overwogen, dat bij het opmaken van een conducerapport rekening dient te worden gehouden met de fysieke gesteldheid van een beoordeelde wanneer deze van bijzondere invloed is geweest op de wijze van zijn dienstvervulling.

Een dergelijk geval is het bovenstaande, waar het eveneens om een conducerapport krachtens het Voorschrift conducerapporten gaat. De waarderungen worden weliswaar niet ten gunste van de klager gewijzigd, maar wel is nodig dat van een bijzonder medisch aspect, dat bij een bepaalde gedraging een rol heeft gespeeld, melding wordt gemaakt.

Voor een uitspraak over deze kwestie betreffende een beoordeling onder vigueur van het vroegere V. B. O. zij verwezen naar het M.R.T. 1963, blz. 658.

A. B.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

In memoriam Luitenant-Generaal b.d. J. L. Zegers

Maandag 25 mei j.l. overleed in het militaire hospitaal DR. A. MATHIJSEN te Utrecht in de ouderdom van bijna 72 jaar de Luitenant-Generaal-vlieger-waarnemer b.d. J. L. ZEGERS. Ik acht mij ontslagen van het hier vermelden van de militaire loopbaan van deze opperofficier; belangstellenden kunnen een overzicht van zijn merkwaardige carrière vinden in de Vliegende Hollander van november 1965 onder de titel van „de gouden generaal”. Voor veel, vooral jongere lezers van dit tijdschrift was hij als persoon onbekend, wiens naam zij echter vele malen vermeld zagen bij de gepubliceerde sententies van het Hoog Militair Gerechtshof.

Van dit college maakte hij deel uit van 1 oktober 1953 tot 1 januari 1968. Hij voelde zich, ook als lid van dit rechtscollege, nog steeds nauw verbonden met de Koninklijke Luchtmacht en haar personeel. Vooral in de eerste jaren bleek dat bij vrijwel elke gelegenheid dat iemand van de K. Lu. voor het H. M. G. verscheen. Veelal had deze, als het een beroepsmilitair was, vroeger bij een of ander onderdeel onder de bevelen van generaal Zegers gediend. In andere gevallen was deze toch tot in kleinigheden op de hoogte met de omstandigheden, waaronder de beklagde of de klager, indien het om een krijgstuuchtelijke straf ging, zijn werk moest verrichten. Niet zelden was de nu overledene een betere pleitbezorger voor de belangen van de beklagde dan de toegevoegde advocaat, hoewel uiteraard de juridische aspecten bij deze laatste in betere handen waren. Van deze eigenschap kwam slechts een enkele keer iets in de openbaarheid, daar het zich in vrijwel alle gevallen in de raadkamer afspeelde.

Gedurende ruim 14 jaar heeft generaal ZEGERS zich doen kennen als een integer man met een hoge plichtsopvatting en een sterk rechtvaardigheidsgevoel. Maar ook met een groot gevoel voor de menselijke kant, die nu eenmaal aan elke rechtszaak zit. Wanneer dan de openbare zitting was gesloten en het Hof zich in de raadkamer terugtrok, waren deze beide zijden van zijn karakter soms aanleiding tot langdurige discussies, omdat er een synthese van beide aspecten van de zaak tot stand moest komen, alvorens een voor ieder bevredigende sententie kon worden gewezen of beslissing kon worden genomen.

Een ieder, die met deze buitengewone persoonlijkheid te maken heeft gehad, in welke verhouding ook, zal aan deze ervaring een blijvende en bijzondere herinnering bewaren.

MR. J. D. SCHEPERS
Luitenant-Generaal b.d.

MILITAIR RECHTELIJKE VERENIGING

Jonge mensen en drugs

Voordracht gehouden op 14 november 1969 door luitenant-kolonel-arts C. J. A. SOMERS, zenuwarts.

*„Ik voelde me bezoedeld in zijwegen
en vroeg de weg aan kinderen. Zij
wezen en wisten dingen, die ik had ge-
lezen in oude kranten.“*

GERRIT ACHTERBERG: VERGEET-

BOEK

In zijn afscheidsrede als voorzitter van de programma-adviesraad van de KRO zei prof. STALPERS o.m. het volgende: „Er is een generatie aan het opkomen, waarbij er veel zijn voor wie welvaart, economische en sociale zekerheid, technische vooruitgang, geenverwondering meer wekt. Zij delen het gevoel van de hippie, die toen HARVEY COX vroeg: „maar hoe komen jullie eigenlijk aan eten?“ antwoordde: „Food is“. Voedsel is er, vanzelfsprekend. En ook de televisie is, ook de auto is, atoomkracht is, enz. Deze generatie is jong al vertrouwd geraakt met de nieuwe verschijnselen, en deelt niet de verwondering van de oudere generatie. Aan de vooruitgang kan zij zich niet meer vergapen!“

MILO ANSTADT vroeg aan een meisje: „wat is je beroep?“ Zij antwoordde: „wat is dat. . . beroep?“

SIMON VINKENOOG ziet alleen rozengeur en maneschijn: „Dat is gewoon levenskunst. . .“

Enige jaren geleden draaide in Nederland de film *West Side Story*. Ik kan nog steeds met intens genoegen luisteren naar de magnifieke muziek, die LEONARD BERNSTEIN voor deze film schreef. Deze film heeft dan ook aan de makers ervan geen windeieren gelegd, vele mensen zagen hem meermalen. Als presentatie van een stuk Amerikaans „jeugdleven“ was deze film echter een ernstige misleiding: zij heeft bij menigeen de idee doen postvatten, dat de „underground“-jeugd gevaarlijk is, dat alle activiteiten van deze jeugd noodzakelijk tot rellen leiden. Deze film werd gemaakt en gespeeld door volwassenen, die vanwege de commercie werden voorgesteld als „jeugd“. Vele volwassenen kunnen zich het bestaan niet anders indenken dan in termen van vecliten voor ruimte, bezit, invloed en macht, het thema van deze film was een projectie van deze levensvisie, zoals ook het thema van de „western“, die menig Hollywoods dak heeft verguld. De diepe indruk, die deze film op miljoenen heeft gemaakt, door de muziek, de geraffineerde choreografie, het talent van acteurs en filmers heeft bij menigeen de vrees gewekt, dat de niet-gebonden jeugd, aangeduid als „langharigen“, gevaarlijk is, anarchistisch, wreed, sadistisch en smerig, termen die o.a. JULIUS STREICHER vroeger gebruikte voor joden,

die sommige Amerikanen nog gebruiken voor niet-blanken, die een Ierse dominee in de mond pleegt te nemen als hij het over niet-protestanten heeft. Sindsdien wordt de term „langharigen” dikwijls geassocieerd met verdovende middelen en andere criminaliteit, messen en fietskettingen, net zoals onze kolonie-stichtende voorvaders, wanneer zij het nodig vonden andere volken van onze planeet aarde te veroveren, spraken in termen van luiheid, ongewassen luizebossen, seksuele ondeugden, spiegeltjes en kralen. De Amerikaanse jeugd-socioloog EDGAR FRIEDENBERG heeft ergens de opmerking gemaakt, dat de adolescenten één van de laatste sociale groepen vormen, die nog moeten leven onder de zegeningen van de 19e eeuwse koloniale opvattingen. Om hem vrij te citeren: „Onze koloniale bewindvoerders, tenminste die van het hogere beleidsniveau, zijn meestal van een humaan-verlicht soort. Zij betreuren strafexpedities, behalve als er in hun ogen niets anders opzit. Maar zij plegen een oogje dicht te knijpen en zich te verontschuldigen als er op straat of op politiebureaus dingen gebeuren, die in een democratisch land eigenlijk onwettig zijn. Zij prefereren echter studies over deze jongeren te schrijven of te subsidiëren, om hen beter te leren kennen, vooral met het oog erop hen ertoe te brengen hun barbaarse gewoonten op te geven en zich te conformeren aan een geciviliseerde levenswijze. Zij gebruiken hierbij termen, die ook gebruikt worden bij de beschrijving van de gewoonten van minderheden en koloniale volken: kinderlijk of infantiel, impulsief, onstabiel etc.” Het mankeert er nog maar aan, dat zij vertellen dat de jeugd een groot gevoel voor ritme heeft, of van watermeloenen houdt.” Deze laatste ontboezeming is van een jeugd-psychiater JAMES MASTERSON. Een Nederlandse jeugd-psycholoog, BRENTJENS, schreef in het pedagogisch tijdschrift DUX een beschouwing naar aanleiding van een oecumenisch jongerencongres in 1964 in de Margriethal te Utrecht. Een keurige vergaderzaal met aan lange rijen tafels en stoelen netjes gewassen en geknipte jongens met correcte dasjes, de meisjes in hun goeie goed. Zij zongen „Dank U voor alle bloemengeuren, dank U voor ieder klein geluk.” Het enthousiasme lag in de stemverheffing der sprekers, niet in de stemming der menigte. BRENTJENS vond de organisatie perfect, het geheel echter wat kil en bedacht, hij pleitte voor „wierook, kaarsen, bloemen, en zo maar kleurige gewaden en muziek, zonder dat precies duidelijk is wat ermee wordt bedoeld.” Die wierook, kaarsen, bloemen, kleurige gewaden en muziek zonder bedoeling waren er volop, toen hij in de Kersttijd van 1968 in diezelfde Margriethal het popfestival lowland's paradise bezocht. Meer dan tienduizend jongeren schuifelden door het „oerwoud” of lagen in groepen op de grond, anoniem, woordeloos, bij elkaar bescherming zoekend. Voorzichtig moest hij tussen slapende of dromerig voor zich uitstarende jongelui doorwandelen. De kleding was onconventioneel, grillig, kleurig. De jongens met weelderige haren en zeventiende eeuwse baarden leken „soft”, de meisjes met grote ronde ogen en krullerig haar leken verwon-

derd rond te kijken. Flight to lowland's paradise had iets van een Spaanse kathedraal, schreef BRENTJENS, halfduister en stemmig, met liturgie en handel, mediterende mensen en schuifelende voorbijgangers.

Ik ben niet door U uitgenodigd om de verlossende diagnose uit te spreken over de maatschappelijke problemen, waarmee onze moderne tijd worstelt, en waar U zich dan ook bezorgd over maakt. Sociale en culturele diagnoses zijn gesteld door vele mensen, die veel wijzer zijn dan ik. Men meent vaak, dat de medicus van alle markten thuis moet zijn, hem wordt dan ook in alle mogelijke levensproblemen om raad gevraagd. Velen hanteren dan ook bij de analyse van maatschappelijke problemen een zogenaamd „medisch denkmodel“: men gebruikt woorden als diagnose, pathologie en therapie. Vele medici, vooral psychiaters, hebben zich met enthousiasme en een prijzenswaardig gevoel voor verantwoordelijkheid geworpen op de „sociale diagnostiek en therapie“, zoals U weet is o.a. de criminologie en het strafrecht ruimschoots doortrokken van de zuurdesem der psychiatrie. Zelf ben ik erg huiverig geworden, zowel voor het vertrouwen dat men alom in de psychiatrie stelt, als voor het zelfvertrouwen dat vele medici uitspreken in hun oordelen over maatschappelijke problemen. Het zogenaamde medische denkmodel blijkt slechts zeer beperkte denk- en hanteringsmogelijkheden op te leveren voor maatschappelijke problemen, misschien nog het belangrijkste voordeel van de medische denkwijze is haar aandacht voor het humanitaire. Ik geloof er dan ook niets van, dat onze wereld „ziek“ is, en dat zij een of andere wonderkuur behoeft, komende uit het brein of de handen van een of andere sociale therapeut. Onze Westerse samenleving wordt in vele opzichten geschokt, en soms verscheurd, door allerlei conflicten, waarbij zij soms lange tijd ernstig faalt in het zoeken naar oplossingen hiervan. Cultuurdiagnostiek is vaak van zeer pessimistische huize. SIGMUND FREUD beschreef zijn pessimisme o.a. in: „Das Unbehagen in der Kultur“: „de individuele vrijheid is geen cultuurgoed. Het geluk moet steeds ondergeschikt gemaakt worden aan de arbeid, aan de code der monogame huwelijksomgang, aan het heersende systeem van recht en orde. De stelselmatige opoffering van de behoefte aan lust, de wijze waarop die behoefte afgeleid wordt van haar oorspronkelijke doel, en afgereageerd wordt op sociaal-nuttige activiteiten — en dan ook nog in vormen en uitdrukkingen, die de laatste herinnering aan die eigenlijkheid hebben verloren — dit geheel is de cultuur“, aldus FREUD. De Amerikaanse antropoloog LEWIS MUMFORD zei het enige jaren geleden nog korter: „De Westerse samenleving is verzeild geraakt in een technologische dynamiek, die in diepste wezen vijandig is aan het leven“. Een dichter als RAINER MARIA RILKE zei het in zijn Stundenbuch zo: „Denn Herr, die grossen Städte sind verlorene und aufgelöste... und ihre Zeit verrinnt“. En sommige bemoedigende ontwikkelingen ten spijt worden inderdaad helaas de ontmenselijkende effecten van vele recente technologische ontwikkelingen al te gemakkelijk

over het hoofd gezien in een samenleving, die verslaafd is geraakt aan materiële welvaart, status, prestatie en prestige. Ik wil hiermee niet ontkennen, dat industrialisatie, massaproductie, de verhoging van de levensstandaard en andere technologische ontwikkelingen weldadig **zijn** geweest, althans voor een gedeelte van de bevolking. Doch wij mogen niet vergeten, dat een gedeelte van de wereldbevolking in wezen nog armer is geworden dan vroeger, vergeleken met de algemeen verhoogde levensstandaard; tegenover nette buitenwijken zijn overbevolkte en soms mensonwaardige en onleefbaar geworden stadskernen ontstaan, ik zal verder niet alle argumenten van de gangbare cultuurcritici herhalen. Persoonlijk geloof ik, dat de menselijke samenleving beschikt over de mogelijkheden om haar steeds gecompliceerder **wordende** problemen te herkennen en meester te worden.

Mijn voornaamste reden voor dit optimistische geloof in de gezondheid van onze samenleving, om dan toch nog een medische term te noemen, mijn geloof in de uiteindelijke mogelijkheid haar zelfvertrouwen en evenwicht te herwinnen, mijn voornaamste reden hiervoor komt voort uit de levenshouding, het idealisme, de eerlijkheid en de vitaliteit van de jonge mensen. Mijn eigen generatie heeft het grootste gedeelte van haar leven getracht zich te bevestigen en te consolideren in een technologische wereld; de nieuw opkomende generatie lijkt mij thans voornamelijk bezig met de vraag hoe zij zich tot deze technologische maatschappij moet verhouden.

In de Verenigde Staten heeft een groot gedeelte van de Amerikaanse jonge generatie zich geschaard rond en achter de banier van een **MARTIN LUTHER KING**, deze jonge mensen zetten zich in voor sociale verandering, **zij** protesteerden tegen de inhumaniteit van mens tegenover mens, zij weigerden de sociale status quo te accepteren, zij verwierpen de **inhumaniteit** en het geweld van de oorlog, zij weigerden racistische vooroordelen te accepteren, zij zetten zich in voor de sociale nood en armoede van vele groeperingen binnen die samenleving. Zij stelden in wezen **morele** vragen aan de orde in hun idealisme en hun sociale bewogenheid en bezorgdheid. Op deze wijze pogen zij de waardigheid van individuele menselijke wezens, het belang van menselijke waarden wederom te pomen tegenover blinde technologische vooruitgang. Deze jonge mensen blijken bijzonder gevoelig voor de ongerijmdheden en de inconsequenties van onze generatie bij onze aanpassing van technologische verworvenheden aan principes van burgerrecht, vrijheid en gelijkheid, welke aanpassingsstoornissen van ons ouderen zij verontwaardigd met hypocrisie hebben bestempeld. Deze jonge mensen vragen een ander systeem van prioriteiten, en ik vind dat zij groot gelijk hebben.

Deze uitspraak moet ik **natuurlijk** tegenover U waar proberen te maken. Velen van mijn en nog oudere generaties zijn namelijk bevreesd, dat onze jeugd hard een hellend vlak afholt, een heirbaan geplaveid met **hasjish** en LSD, anticonceptiva, sexuele promiscuïteit, studentenrellen en vieze

woorden. Het gaat niet aan deze bezorgdheid zonder meer af te doen met de term „hypocrisie” en daarvoor in de plaats **CHE GUEVARA** heilig te verklaren! Men kan echter evenmin jeugdverschijnselen als de popcultuur en haar paraphernalia onschadelijk maken met termen als „aberratie^w” of vriendelijker „mode^v”; deze verschijnselen hebben voor een aandachtig waarnemer een duidelijke signaalwaarde, die consequenties móet hebben voor de toekomst van onze samenleving.

Sommige cultuur-sociologen, zoals o.a. de Duitse socioloog **RENÉ KONIG**, menen de communicatiestoornissen tussen de **bouwmeesters** en uitvoerders van onze technologische samenleving, en de jonge mensen die in deze samenleving moeten leven, wat beter te kunnen begrijpen, door te verwijzen naar de grote sociaal-psychologische afstand tussen *patristische* en *matristische* levenswijze. De patristische levenswijze heeft intellect en arbeid als ethische richtsnoeren gekozen, haar maatschappijvorm is de technologie, haar deugden zijn kuisheid en ijver, die hoger worden geacht dan welzijn. Zij staat huiverig tegenover het emotionele, het spontane, het genot, de sexualiteit, zij beschouwt vrouwen als eigenlijk inferieur aan mannen, overdrijft de geslachtsverschillen, de individuele privacy en beslotenheid, zij kleedt zich eenvoudig met zo weinig mogelijk opsmuk. Zij is politiek autoritair en staat afwijzend tegenover sociale verandering en vernieuwing. **BRENTJENS** schrijft hierover dat de seksuele „uitspatting^w” hier „out of bounds” plaats vindt, in verboden doch getolereerde bordeelwijken, in de „gluursfeer” van de „nightclub” waar net geklede heren in keurige pakken zitten te **kiiken** naar vrouwen die zich prikkelend uitkleden, of die kaartjes kopen voor de schouwburg om te gaan kijken naar de borsten van Afrikaanse danseressen, want dit is toch „kunst” en „cultuur^u”. De Belgische rechtshistoricus **JEAN HAESAERT** schreef in dit verband reeds in 1931 een boek, waarin hij vooral de verschillende vormen van vergrijpen tegen de goede zeden onderzoekt en deze aan historische, sociaalpsychologische en zelfs aan psycho-analytische beschouwingen onderwerpt. Hij schrijft dat nergens en nooit in welke vorm van menselijke samenleving dan ook het seksuele leven als een onbelangrijke zaak is beschouwd. Integendeel, de strengste en meest onherroepelijke rechtsregels die wij kennen hebben bijna altijd betrekking op uitingsvormen der sexualiteit, waarbij het verplichtende karakter van die regels vaak iets religieus heeft. Daarbij gaat het bij de oudere en meer „primitieve^u” samenlevingen in het algemeen speciaal om regels inzake de *verwantschapsgraad*; aan het feit van de seksuele omgang als zodanig wordt echter vrijwel nooit aanstoot genomen. Daardoor zou het te verklaren zijn dat vele feiten, die bij ons strafbaar gesteld zijn, voor het grootste deel van de oudere mensheid niet strafbaar zijn. De verschillende vormen van perversies zijn voor de primitieve mens hoogstens komisch en lachwekkend, aanstoot neemt hij er niet aan. Met de ontwikkeling van de Westerse moderne cultuur is er echter een toenemende *gevoeligheid ge-*

komen ten opzichte van het in het openbaar brengen van het sexuele, maar ook een groeiende belangstelling voor de individualiteit van de persoon, niet alleen voor diens lichaam en leven, maar ook voor de beslotenheid en integriteit van zijn persoonlijke gevoelens en emoties. De socioloog NORBERT ELIAS introduceert in dit verband, onafhankelijk van HAESAERT, het begrip-„Schamsperre” of schaamte-barrière, die in zekere zin met het proces van de civilisatie verschuift. Waar oorspronkelijk in hoge mate onbevangenheid bestond, en bij bepaalde bevolkingsgroepen nog steeds bestaat, heeft zich een verandering voltrokken, die bewerkstelligt, dat bij de hogere en middenklasse, vooral echter bij de middenklasse van de maatschappij, sterke affecten vrijkomen, die een onbevangen hantering van deze zaken vrijwel onmogelijk maken. Het is niet verwonderlijk, dat een algemeen taboe tegen het in openbare discussie brengen van sexuele en emotioneel soortgelijke zaken jonge mensen eerder nieuwsgierig maakt dan afschrikt!

Het is het voorrecht en de genade van kinderen en jonge mensen om nieuwsgierig te zijn, en om te rebelleren. Over de verschillende vormen van jeugdrebellie, van gezagscrisis, van criminaliteit, wil ik het thans niet hebben, al zou een bespreking van ERIKSON's beschrijving van de identiteitsproblemen van de adolescent goed in mijn verhaal kunnen passen. Ik moet noodgedwongen ook voorbijgaan aan het probleem van de neurotisch ontredderde adolescent, die met een totale afwijzing van elke maatschappelijke en interpersoonlijke relatie zijn eenzame weg gaat door de woestenij van de technologie, als produkt van een ouderpaar, dat de trieste karikatuur oplevert van een op deze technologie gebaseerde gezinsvorm. KENISTON heeft deze neurotische „aliënering” uitnemend beschreven, het trieste is dat zelfs een ontboezeming van een van zijn patiënten door de commercie is geprostitutioneerd getuige het liedje uit „*Heerlijk duurt het langst*”: *Vader is een hypocriet, vader is een nul, vader is er enkel en alleen maar voor de centen en de rest is flauwekul*. . . Men zal echt wel een onderscheid moeten maken tussen de eigen aard van de moderne jeugdverschijnselen, en de zuigkracht die deze opleveren op de *problematische* jeugd. Zoals BRENTJENS schrijft: elke stroming die eigen wegen gaat, neemt zwakken mee die hierlangs op een erkenning hopen. Maar tegenover de patristische levenswijze van de technologie staat de *matristische* gedrags- en samenlevingsvorm van verschillende bevolkingsgroepen binnen en buiten onze Westerse beschaving. Wordt in de patristische levenswijze het alerte bewustzijn als bestaansmodus gecultiveerd, in de matristische levenswijze wordt het spontane, het emotionele, het affectieve hoger gewaardeerd. Hier is de lichamelijke en het sexuele niet taboe, de vrouw gelijkwaardig aan de man, men tolereert spontane emotionaliteit, men gelooft in het genot en in de roes. De kleding wordt rijkgeschakeerd, kleurig, soms exuberant, geslachtsverschillen geminimaliseerd. Politiek is men democratisch, progressief, vaak revolutionair. Het

vrijen is hier niet zonder meer aanloop tot verkrachting, maar meestal een rustig roesbeleven. Men gelooft in een zintuigelijke wereld, in tederheid en passiviteit. **Communicatie-** en uitingsmogelijkheden van deze zintuigelijke aandacht zijn o.m. de muziek, het dansen, de meditatie en de roes. En dit brengt mij op het tweede onderwerp van mijn voordracht: het gebruiken van drugs. Want de popcultuur van vele hedendaagse jonge mensen heeft met drugs te maken, zij is het verlengstuk van de in de Verenigde Staten opgebloeide hippiecultuur, en deze is uitgesproken **matristisch**.

Wanneer men in eenzelfde samenleving patristische en matristische levenswijzen naast elkaar en met elkaar verstrengeld, dan wel habitueel of periodiek met elkaar in conflict ziet, waarbij de patristische levensvorm maatschappelijk de boventoon voert, en het matristische element als „underground” af en toe of vaak de kop opsteekt, moet men als psychiater bijna onvermijdelijk een parallel of analogie zien met de op het individu **betrekking hebbende** psychologie van JUNG. Zoals U waarschijnlijk weet, speelt bij JUNG het psychologische leven zich af in de polaire tegenstelling van extravertie en introvertie. Bij extraverte mensen pleegt de „andere zijde” als „schaduw” onderontwikkeld te blijven, welke „schaduw” zich vooral doet kennen bij neurotische stoornissen, waarbij zij a.h.w. in gedragskarikaturen zich presenteert. Mutatis mutandis zien wij dit ook bij introverte mensen, die op een of andere wijze niet met zichzelf in vrede leven, dan wel hun extraverte „schaduw” niet in hun persoonlijkheid hebben geïntegreerd. Deze „neurotische” gedragskarikaturen zien wij ook optreden, wanneer een patristische maatschappijvorm haar „underground” niet accepteert; wij zien het ook bij de matristen, die zich proberen af te zetten tegen patristische overheersing, en die zich dan daarbij, in tegenstelling tot hun habituele tolerantie, zeer „zwart-wit” en intolerant kunnen opstellen.

Anticonceptiva zijn een produkt van de technologie, in handen van de „underground” worden zij als „gevaarlijk” gezien. Materiële welvaart is een produkt van de technologie, van de patristische leefwijze; wanneer de „underground” de materiële welvaart en sociale **voorzieningen** accepteert en als protest gebruikt, wordt de „langharige” als „werkschuw” bestempeld. De betoning van het genotvolle van de seksualiteit is het voorrecht van de matristische leefwijze; in handen van de technologie wordt de seksualiteit gecommercialiseerd in reclame, geïllustreerde tijdschriften, films, striptease-shows en prostitutie. De onbekommerde seksualiteitsbeleving van de „underground” wordt getrokken in de angst sfeer van vrees voor uitspattingen en promiscuïteit.

De technologie heeft afgedaan met de religie. Het is psychologisch onwaarschijnlijk, dat een mens gelukkig kan worden zonder dat hij zijn eigen innerlijke beelden in een of andere vorm in de wereld kan brengen, zonder dat hij op een of andere wijze zijn religieuze gevoelens in een vorm

van liturgie kan onderbrengen. De „neurose" van de patristische leefwijze is de dwangneurose, die zich o.a. doet kennen in een absurd ritueel. De „underground" heeft een uitgebreid gamma van pseudo-religieuze rituelen ontwikkeld: de uitbundige kleding, de muziek en de dans, de roesbeleving, vaak onder invloed van drugs, die zelfs bij sommige jeugdigen zich in een echte hang naar mystiek en meditatie voortzet, getuige de voorliefde voor Indiase mystieke stromingen. Doch ook dit roesbeleven is zelfs vertegenwoordigd in de patristische levenswijze, daar is het gebruik van alcohol geheel geaccepteerd, met legale en vaak zeer kostbare reclame daarvoor erbij inbegrepen. En wij mogen niet vergeten, dat „gedestilleerd" een vorm van technologie is. De zgn. „pep"-pillen heeft de underground pas leren kennen, nadat deze middelen op enorme schaal aan militairen werden verstrekt, vanaf de Spaanse burgeroorlog. De huidige opmars van deze pepillen, die in de Verenigde Staten begon, is begonnen in 1945, na de demobilisatie van Amerikaanse troepen uit Japan, en kreeg een versterking tijdens de Koreaanse oorlog. Pepillen kunnen een tijdlang de slaap weghouden, zij geven de gebruiker een gevoel van verhoogd bewustzijn, hun gevaar voor de gezondheid wordt nog steeds niet onderkend door een patristische levenswijze, die immers het bewustzijn als zodanig waardeert en cultiveert. Het bewustzijn op een andere wijze beïnvloeden mag eigenlijk niet, voor de alcohol geldt als verontschuldiging, dat zij de gezelligheid bevordert, welk gebruik zich afspeelt met een soms zeer ingewikkeld ritueel van cocktailmixers, bepaalde vormen en glasoorten van flessen en glazen, bepaalde gelegenheden en wijzen van anders nauwelijks getolereerde sociale omgang. Het accepteren en beleven van de zintuigelijke roes op zich wordt echter vooral gecultiveerd door de matristische leefwijze.

In meer primitieve maatschappijvormen, ook van matristische origine, gebeurt dit gelegaliseerd als religieuze rite. Ook de „underground" hecht een soms religieus getinte waarde aan de roesbeleving, in de dans, in de zgn. psychodelische muziek, ook in de hang naar het gebruiken van drugs. Hiervoor gebruikt men voornamelijk marihuana of hasjish, in toenemende mate stimulerende middelen zoals amfetaminen, in sommige gevallen LSD of mescaline.

De patristische heersende bovenlaag van onze samenleving wijst elke neiging tot bewustzijnsverandering rigoreus af, zij verbiedt en bestraft elk gebruik van „verdovende middelen", behalve de alcohol, waarbij de alcoholisten met al hun trieste sociaal-psychiatrische nasleep onder de tafel worden weggemoffeld, c.q. ondergebracht bij psychiaters, alcoholho-listenbureaus, ontwenningssklinieken en de Sociale Bijstandswet.

Welke omvang heeft nu dit gebruik van „verdovende middelen" genomen, om welke stoffen gaat het, en wat zijn er de reële medische en sociale gevaren van. In Nederland is er nog nooit een wetenschappelijk onderzoek gedaan, dat op deze vragen exacte antwoorden kan geven. Ik

kan U in dit verband alleen maar ervaringen meedelen uit mijn eigen praktijk, en deze ervaringen zullen waarschijnlijk wel anders liggen bij de beoefenaars van andere denkdisciplines, die zich met deze vragen praktisch bezig houden. Allereerst een overzicht van de meest gebruikelijke „bewustzijnsbeïnvloedende middelen”, waarbij ik uit medisch-praktische overwegingen ook sommige „genotmiddelen” moet noemen.

Tabel A

		Bewustzijnsbeïnvloedende middelen			
Genotmiddelen		Stimulantia		Hypnotica	
Thee		<i>Amfetaminen</i>	00● x	Alcohol	00● x
Koffie	0	Cocaïne	00● x	Barbituraten	00● x
Tabak	00 x			Ether	00 x
				Opium	00● x
				Morfine	00● x
				Heroïne	00● x
<i>Hallucinogenen</i>					
<i>Marihuana</i>	0				
<i>Hasjish</i>	0				
<i>Mescaline</i>	0⊕				
<i>L.S.D.</i>	00⊕				

- 0 : dependence
- 00 : sterke dependence
- x : verslaving
- ⊕ : vermoedelijke, doch nog onzekere verslavingskans
- : gewenning

Ter adstructie van deze Tabel A moge nog het volgende dienen. Het begrip „dependence” is geïntroduceerd door de Wereld Gezondheidsorganisatie ten behoeve van de hantering van een psychologische afhankelijkheid van een bepaald middel, om uit de spraakverwarring te geraken die ontstaan was rondom de vooral medische term *verslaving*. Dependence is in lichte mate datgene wat iemand bemerkt, die elke ochtend om half elf een kopje koffie nuttigt, en dat is er op een dag niet of verlaat. Hij moet zich „instellen”, al of niet met een slecht humeur, op het tijdelijke gemis hiervan. Een kettingroker merkt het, als ineens zijn pakje sigaretten leeg blijkt op een middag dat de tabakswinkels gesloten zijn. Een flinke dependence kan tot onaangepast gedrag leiden bij persoonlijkheden, die zich op een of andere wijze moeilijk kunnen beheersen, het kan ook een beginfase van „verslaving” inluiden. Het begrip gewenning is een medisch-fysiologisch begrip, het betekent dat een organisme, dat een bepaald middel krijgt toegediend, hierop reageert met aanpassingsreacties, waardoor geleidelijk meer van een middel moet worden toegediend om hetzelfde effect te krijgen, totdat op de duur pathologische aanpassingsreacties optreden en gaan overheersen, waardoor men kan gaan spreken

in termen van het eveneens medische begrip *verslaving*, vooral als deze gewenning gepaard gaat met een toenemende „dependence”. Strikt medisch gezien spreekt men van verslaving, als na afbreken van een regelmatig gebruik van een bepaald middel, z.g. onthoudings- of abstinentieverschijnselen optreden, hetgeen men soms al ziet bij het gebruik van bepaalde geneesmiddelen, bv. psychofarmaca, maar wat bijzonder duidelijk is na regelmatig gebruik van de z.g. verslavingsgiften, bv. opium, morfine, heroïne, maar ook van alcohol bij bepaalde persoonlijkheden die hieraan „verslaafd” zijn geraakt. De vaak zeer onaangename onthoudingsverschijnselen drijven de persoonlijkheid ertoe, koste wat kost, zich weer het betreffende middel te verschaffen, en bij gewennende stoffen in steeds toenemende hoeveelheden, die de stofwisseling van het organisme steeds meer beïnvloeden en veranderen, ook in zijn psychische functies. Dan krijgt men te maken met de verslaafde persoonlijkheid in sociaal-psychiatrische termen, een regressie tot infantiel lust-onlustniveau, verstoring van de sociale perceptie, ontremming en scheefgroei van de gewetensfunctie e.d.

Over de omvang van het gebruik van bewustzijnsbeïnvloedendemiddelen — nog afgezien van het gebruik van op medisch voorschrift gebruikte psychofarmaca — bij de Nederlandse bevolking, of bij Nederlandse jonge mensen, weten wij niets met zekerheid. Het neemt waarschijnlijk jaarlijks toe, wij weten niet in welke mate. Als voorbeeld van de aantallen mensen waarom het gaat, en wat de risico's ervan zijn, kan ik U inzage geven in een „jaarproductie” uit mijn eigen praktijk, nl. van 1968. Ik ben gewend, wanneer mensen zich in een van mijn functies tot mij om hulp wenden, bepaalde gedragsgewoonten van hen te vragen en te documenteren. De volgende tabel stamt dus uit mijn *persoonlijke* ervaring, heeft geen enkele statistische pretentie, het gaat hierbij trouwens om patiënten van alle leeftijden, zowel mannen als vrouwen, mensen die *redenen* hadden om mij te consulteren.

Tabel B 1968

Civiele praktijk				
751 patiënten				
Middelen	g	a	v	t.s.
Alcohol	432	38	28	4
Slaapmiddelen	128	42	8	18 xx
Stimulantia	23	11	4	1
Marihuana/hasjish	38	3	—	—
Opium-morfine-heroïne	—	6	2	1
L.S.D.	12	4	—	—

 Civiele forensische praktijk

---

 250 cliënten

Middelen	g	a	v	t.s.
Alcohol	181	42	16	2
Slaapmiddelen	6	1	—	1
Stimulantia	1	—	—	—
Marihuana/hasjshs	3	—	—	—
Opium-morfine-heroïne	1	1	1	—
L.S.D.	2	—	—	—

 Militair-bedrijfspsych. praktijk

 1263 patiënten en cliënten

Middelen	g	a	v	t.s.
Alcohol	721	161	98	—
Slaapmiddelen	3	6	2	3
Stimulantia	28	14	2	—
Marihuana/hasjshs	56	4	—	—
Opium-morfine-heroïne	4	4	1	—
L.S.D.	36	6	2?	—

- g = *regelmatig* gebruik, eenmalig (incidenteel, sporadisch) gebruik *niet* meegerekend.
 a = psychologische afhankelijkheid (dependence).
 v = verslaving.
 t.s. = *ernstig* tentamen suïcidi.
 xx = waarvan 4 geslaagd.

De *getallen* geven *feiten* bij *personen* aan; iemand die regelmatig alcohol en slaapmiddelen gebruikt, afgewisseld met stimulantia, en regelmatig zijn hasjsh-clubje bezoekt, staat dus 4 x vermeld!

Uit deze tabel kunt U ondermeer iets aflezen van de omvang van het probleem, opgeroepen door het gebruik van allerlei **bewustzijnbeïnvloedendestoffen**, uit een psychiatrisch patiëntenmateriaal, dat mij meestal *niet* consulteert met **betrekking** tot dit gebruik. Dit probleem doet zich (meestal) niet voor in relatie tot het doorsnee-gebruik (kolom g), wèl met **betrekking** tot de kolommen a, v en ts. Zoals U kunt zien gaat **alcohol** hier voorop, zowel in mijn civiele, forensische als in mijn militaire praktijk. Degenen onder U, die ambtshalve de jaarverslagen van de Sectie Geestelijke Gezondheidszorg van de IGDKL onder ogen krijgen zullen hebben opgemerkt, dat ik ieder jaar weer op dit probleem moet wijzen, vooral met betrekking tot het militaire beroepspersoneel van alle rangen. Elk jaar pleeg ik van deze categorie tientallen te zien in de militaire gevangenis in Nieuwersluis, met betrekking tot een alcoholdelict, meestal

in het verkeer. De officiersociale dienst in Nieuwersluis, en de geestelijke verzorgers aldaar zouden u een boekje kunnen opendoen over de sociale nasleep van vele van deze gevallen. De alcohol wordt, althans bij mijn civiele patiënten, op de voet gevolgd door de slaapmiddelen, meestal barbituraten, echter de laatste jaren ook moderne middelen als doriden. Bij de afhankelijkheid van en verslaving aan deze slaapmiddelen worden deze vaak niet meer als zodanig gebruikt, doch als sedativa overdag, verschillende ervan zijn zonder recept te koop in apotheken en bij drogisten, weliswaar dan steeds in kleine hoeveelheden, maar vele van mijn patiënten zagen er niet tegenop om op vrije zaterdagen stad en land af te lopen bij drogisten en apotheken, daarmee vaak respectabele hoeveelheden verzameland van hun benodigde drugs, in sommige gevallen om er zelfmoord mee te plegen. Van de gebruikers van opiaten zijn mij, door de aard van mijn werk, slechts enige afhankelijke of verslaafde patiënten bekend. Uit de literatuur is bekend dat er ook vele gebruikers van opiaten zijn, die mogelijk wel afhankelijk, doch die nooit verslaafd raken hieraan, noch in medische, noch in psychiatrische zin, en die opeen of andere wijze na een tijd weer van deze middelen afkomen. In verslavingsklinieken, althans in ons Westers cultuurgebied, neemt het aantal van aan opiaten verslaafde patiënten na het 30e jaar scherp af, hetzelfde blijkt te gelden voor verslaafden aan stimulantia, voor marihuana-gebruikers, maar ook voor een verschijnsel als criminaliteit! Over de gevaren, zowel in medisch, psychiatrisch, sociaal als criminologisch opzicht van het gebruik van opiaten hoef ik verder niet uit te weiden, dat zal U ruimschoots bekend zijn. Wanneer ik echter het druggebruik van jonge mensen onder de loupe neem, en daar gaat het in deze voordracht om, dan valt het zoeklicht op **3** groepen van middelen, nl. marihuana of hasjish, LSD, en stimulerende middelen, met name amfetaminen. U hebt ambtshalve waarschijnlijk het meeste belangstelling voor marihuana en LSD; als psychiater wil ik echter de stimulantia het eerst noemen, die wellicht in het gebruik door jonge mensen eerstgenoemde middelen naar de kroon gaan steken, en die naar mijn mening zowel in medisch als in psychiatrisch opzicht qua gewenning en verslaving veel gevaarlijker zijn, zeker dan marihuana en **hasjish**. Een van mijn vroegere medewerkers, die thans een jeugdafdeling leidt van een groot psychiatrisch ziekenhuis, heeft over het gebruik van stimulantia een voordracht gehouden voor mijn staf en medewerkers, welke **tzt** op een ook voor U toegankelijke wijze zal worden gepubliceerd. Net zoals marihuana en LSD is het gebruik van stimulantia een **groepsgebeuren**, dat zich vooral in de weekends afspeelt, de z.g. weekend-trips. Tezamen met een groep gelijkgestemden, vrijwel alleen jongeren, brengt men dan zo'n weekend vrijwel zonder slaap door, onder de stimulerende invloed van amfetaminen, pratend, discussiërend, filosoferend, „creatief“ bezig, waarbij de creatieve produktiviteit voor iemand met niet door **wek-**middelen verruimd bewustzijn echter bar tegenvalt, hetgeen echter ook

geldt voor de praktische resultaten van een cocktailparty. Cocktailparties plegen echter meestal maar kort te duren, en bij herhaling vrij vervelend te zijn.

De weekend-trip duurt echter zonder slaap vaak langer dan 24 uur, en dit groepsgebeuren heeft een enorme aantrekkingskracht voor degenen, die erbij betrokken zijn. Zo sterk, dat slechts 10 % van diegenen, die door chronische intoxicatie met amfetaminen met een paranoïde psychose moesten worden opgenomen en klinisch behandeld, ondanks een zorgvuldige en intensieve psychiatrische en psychotherapeutische behandeling en langdurige en intensieve nazorg, niet wederom wekmiddelen gingen gebruiken in hun weekendclubs, en dan vaak weer moesten worden opgenomen.

Bij de discussie naar aanleiding van deze voordracht kwam dan ook de gedachte naar voren, dat voor de sociaal-psychiatrische nazorg van deze patiënten mogelijk niet de psychiatrische polikliniek het meest geschikte instituut was, maar gelegenheden als Fantasio en Paradiso, zij het dan onder intensieve sociaal-psychiatrische supervisie. Door de snelle gewenning aan de wekmiddelen worden tijdens de weekend-trips geleidelijk aan in medische ogen enorme hoeveelheden gebruikt, van 30 tot meer dan 300 milligram per dag, terwijl de medicus voor sommige aandoeningen hiervan niet meer dan 5–10 mg voorschrijft. Deze grote hoeveelheden leiden vaak (men verliest alle eetlust) tot een snel lichamenlijk verval, en tot sterke verslaving, waarbij de ontwenning bijzonder moeilijk is en vrijwel nooit zonder ernstige abstinetiesverschijnselen verloopt. Jonge mensen kunnen gemakkelijk aan pepmiddelen komen, ook nadat deze sinds kort slechts op recept door apotheken worden afgeleverd. Eetlustremmende vermageringsmiddelen worden nog in grote hoeveelheden door artsen voorgeschreven, recepten kunnen gemakkelijk worden vervalst, tijdens weekenden bezoekt men talrijke waarnemers van dan rustgenietende huisartsen, bovendien kan men verschillende pepmiddelen met een vrij eenvoudige laboratoriumuitrusting illegaal zelf maken. Als men dan van sociaal-geneeskundige zijde het gebruik van wekmiddelen onder wettelijke controle wil krijgen, passen deze eerder onder de bepalingen van de opiumwet dan bv. marihuana, doch daarover straks meer.

Mijne heren, medici worden soms gedwongen in ernstige, therapie-refractaire ziektegevallen, zeer drastische maatregelen voor te stellen en toe te passen. Voordat de moderne psychofarmaco-therapie in opmars kwam, paste men bv. elektroshock-therapie toe bij bepaalde vormen van schizofrenie en chronische melancholie. Daardoor zijn toen vele patiënten in een betere toestand gekomen, zij het meestal met min of meer ernstige beknotting van hun volmenselijke mogelijkheden, want elk EST-insult beschadigt of vernietigt hersencellen. Hetzelfde geldt voor bv. de leucotomie en de castratie. Ondanks het feit dat deze ingrepen soms ernstige patiënten van hun meest kwellende symptomen hebben verlost, kan men

ze moeilijk aanprijzen als waardevolle methoden van het medisch-psy-
chiatrisch arsenaal. Dit geldt mijns inziens ook voor LSD als psycho-
farmacon. Ik ken nogal wat jonge mensen, die min of meer regelmatig
LSD gebruiken, ik heb het nooit zelf toegepast. Ik weet, dat ook in
Nederland enige psychiaters dit middel soms gebruiken bij bepaalde
neurotische of geneurotiseerde patiënten, ik ken ook jonge mensen, die
het LSD klaarblijkelijk zonder enige schade aan lichaam of geest tot zich
nemen. Ik ken echter ook jonge mensen, die door dit middel ernstig ont-
redderd zijn, teveel en te ernstig om hen te rekenen onder de risico's, die
nu eenmaal elke famacotherapieaankleven, het gevaar voor de „bad
trips" is mijns inziens zeer aanzienlijk. Als dit middel in goed geleide
klinieken onder ervaren medische supervisie soms gebruikt wordt, heb ik
er vrede mee, al geloof ik nog steeds niet aan de uiteindelijke werkzaam-
heid ervan, en het allergrootste gedeelte van de betreffende vakliteratuur
heb ik dan aan mijn zijde. Maar ik heb ernstig bezwaar tegen het gebruik
van LSD als „genotmiddel" in handen van jonge mensen. Een „bad trip"
die niet deskundig opgevangen wordt, kan uitlopen in een acute psycho-
tische toestand, soms met zelfdestructie.

Zoals U waarschijnlijk wel weet, heb ik lang niet zulke ernstige me-
dische en psychiatrische bezwaren tegen het gebruik van cannabis, althans
niet in de meest gebruikelijke vorm van marihuana en hasjish. Ik heb
enige tijd geleden aan deze materie een publikatie gewijd, en hierin ver-
meldde ik o.a. het feit, dat de betekenis van het gebruik van cannabis
veel minder afhangt van de farmacologische werking ervan, dan van de
sociale en culturele sfeer, waarin het middel wordt gebruikt. In Nederland
is bij mijn weten nog geen medisch of sociaal-wetenschappelijk onderzoek
verricht met betrekking tot het cannabis-gebruik onder de Nederlandse
bevolking." Mijn verwachtingen waren dan ook hoog gespannen toen
hierover een nota werd aangekondigd van de Staatssecretaris van Sociale
Zaken en Volksgezondheid. Des te groter was mijn teleurstelling toen ik
dit document dan eindelijk in handen kreeg, want behalve de aanhef en
de ondertekening was er vrijwel geen woord Nederlands bij! De nota zelf
bestaat uit aanhalingen van Engelstalige uitspraken en artikelen van
autoriteiten van de Verenigde Naties en Amerikaanse en Engelse medici,
en een uitspraak van het Hooggerechtshof van de staat Massachusetts, in
het geheel 7 publikaties, waarvan het artikel van GRIFFITH EDWARDS uit
Londen voor mij als medicus nog het meest relevant is. Bij onze zuider-
buren is het al niet veel beter gesteld. In dit voorjaar (1969) werd in
Brussel een internationaal symposion gehouden over verslavingsziekten.
Hier sprak o.a. een Belgische medicus met name over marihuana. Uit
zijn voordracht bleek dat „men" in België. ook zichzelf, weinig praktische

* Dit werd geschreven voor het uitkomen van het rapport van de Nat. Federatie van
de Geestelijke Volksgezondheid.

ervaring bezat met de gebruikers of misbruikers van dit middel. Toch baseerde hij zijn oordeel contra een legalisatie van het gebruik ervan o.a. op de gevolgen van agressieve criminaliteit, seksuele uitspatting, escalatie naar sterker verdovende middelen, en ethisch verval bij de gebruikers. Toe maar!

Van een geheel ander, en mijns inziens stukken beter gehalte is het Cannabis-rapport, dat ten behoeve van het Engelse parlement werd opgesteld onder de leiding van de befaamde sociologe Baroness WOOTTON of ABINGER. Dit ging tenminste over de toestanden in eigen land (Engeland), al heeft de gebruikte interview-methode van sociologische huize voor een medische oriëntatie wel bezwaren. Dit wordt echter ruimschoots goed gemaakt door een uitgebreide literatuurstudie, opgesteld door de nestor van de Engelse psychiatrie SIR AUBREY LEWIS, ook opgenomen in dit rapport, en voorzien van een lijst van maar liefst 148 publikaties uit vrijwel de hele wereld.

Als medicus gaat mijn voorkeur verreweg uit naar de reeds in 1944 gepubliceerde publikatie van de onderzoekresultaten van een multi-disciplinaire werkgroep, ingesteld door de toenmalige burgemeester van New York. Dit onderzoek was een combinatie van de sociologische interview-methode, van een sociaal-psychologische „participant-observation”, en een medisch-psychiatrische klinische observatie. Aan dit reeds 25 jaar geleden verschenen rapport kunnen wij mijns inziens in Nederland, waar wij op dit gebied nog niets bijzonders hebben gepresteerd, zelfs nu nog een puntje zuigen, al zonden wij de gebruikte methodieken thans wat anders en mogelijk meer verfijnd toepassen. De interviews en de participant-observation werden uitgevoerd door speciaal daarvoor getrainde politiemensen, ik zou zeggen: objectiever kan het haast niet! Het aantal proefpersonen bij dit onderzoek was echter naar verhouding, naar huidige maatstaven, voor de omvang van het marihuanaprobleem wat te klein, zeker het aantal van de medische observatiegroep, deze bestond geheel uit vrijwillig deelnemende gevangenen, zeker geen representatieve groep, ook niet qua leeftijd, van de marihuana-gebruikers, ook toen al niet. Maar vergeleken met de wetenschappelijke mogelijkheden van die tijd is dit onderzoek vrijwel vlekkeloos qua wetenschappelijkheid uitgevoerd. Toen het bij het verschijnen ook door vertegenwoordigers van de wetenschappelijke wereld werd uitgekreten, variërend van „onverantwoordelijk” tot „misdadig” en „waanzinnig”⁷¹ pleitte dit niet voor het wetenschappelijk oordeelsvermogen van deze critici, want wetenschappelijke arbeidsresultaten kan men slechts toetsen en critiseren naar wetenschappelijke maatstaven, men kan met brandstapels en banvloeken immers een wetenschappelijk resultaat met geen haar krenken. Men kan kritiek hebben op een gevolgde wetenschappelijke methode, doch men kan als theoloog of rechter of rechtschepen staatsburger toch niet van sociologen en medici eisen, dat zij bij wetenschappelijke arbeid op hun gebied andere

dan hun eigen methoden gebruiken, ook al zijn hun onderzoekuitkomsten niet te vinden in de Bijbel of het wetboek van strafrecht, en al zouden deze uitkomsten mogelijk strijdig kunnen zijn met wat men onder goed fatsoen verstaat. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat marihuana geen „killer-drug” is, dat er bij het gebruik ervan geen gewenning optreedt en geen verslaving, dat het geen blijvende schade toebrengt aan het menselijk organisme, dat is ook mijn ervaring met deze stof; de moderne sociologische en medisch-psychiatrische literatuurgegevens wijzen alle in deze richting, trouwens ook het Engelse rapport van BARBARA WOOTTON c.s. Hasjish en marihuana hebben zeker een farmacologische en psychische werkzaamheid, waarschijnlijk echter minder gevaarlijk dan die van alcohol. Toch wil ik met deze constatering mij niet zonder meer scharen onder diegenen die deze middelen ongelimiteerd en gelegaliseerd zonder meer in handen van jonge mensen zullen willen laten. Hasjish en marihuana in de huidige vorm lijken mij medisch weinig gevaarlijk voor gezonde en normaal gevoede mensen, doch wij hebben nog steeds niet het eigenlijke werkzame bestanddeel ervan geïsoleerd, al zijn er synthetisch al stoffen gemaakt met ongeveer een gelijke werking als cannabis. Het is nu al mogelijk om tabletten van synthetische cannabis te maken, die 10 maal zo sterk zijn als een niet vervalste marihuana-sigaret. Als de eigenlijke werkzame stof geïsoleerd zal zijn, en dit zal waarschijnlijk niet zo lang meer duren, zal dit waarschijnlijk een zeer eenvoudige verbinding blijken, die evenals sommige wekmiddelen gemakkelijk zal kunnen worden gesynthetiseerd in tabletten met mogelijk meer dan 100-voudige sterkte, en in een vorm, die veel gemakkelijker illegaal kan worden verhandeld dan marihuana en hasjish thans. Pas na isolatie van de zuivere stof zal men farmacologisch de eigenlijke werking van cannabis kunnen onderzoeken, ook de mogelijk schadelijke werking van veel hogere doses dan die thans rokend en slikkend kunnen worden geconsumeerd. Een legalisatie en vrijgeven van cannabis thans zou dan wel eens zeer ongelukkig kunnen blijken. Voorts heeft men bij eventuele legalisatie ook nog een methode nodig om de hoeveelheid, c.q. de concentratie van cannabis in het menselijk lichaam te kunnen meten, net zoals bv. de bloedproef bij alcohol. Want een cannabis-gebruiker zal bv. onder geen enkele voorwaarde een motorvoertuig mogen besturen. Een dergelijke bepaling van het cannabisgehalte in het menselijk organisme bestaat nog niet. Ik zou nog andere argumenten kunnen opsommen, die ervoor zouden pleiten de cannabis onder wettelijke controle te houden, doch dan ga ik als medicus mijn competentie te buiten. Geen van de tot dusver als „waterdicht”⁷ beschouwde argumenten om cannabis onder strenge controle te houden blijken wetenschappelijk houdbare medische argumenten te zijn; toch heeft men tot op heden deze gehanteerd om het verbod van cannabis-gebruik te rechtvaardigen, ik dacht dat men deze argumenten verder maar achterwege moest laten. Men hoeft zich niet blijvend te verontschuldigen voor vroe-

gere onjuiste argumenten voor het verbod van cannabis-gebruik; men kan thans beter beginnen met uit te gaan van de huidige internationale verbodsbepalingen die te verantwoorden en te hanteren vanuit juridische, econoinische, vooral internationaal-politieke maatstaven, dat geeft in ieder geval het voordeel dat men in dit opzicht zindelijker gaat denken. Althans wat cannabis betreft blijkt het niet de medicus te zijn, die het meest geschikt is om wetsbepalingen hieromtrent te adviseren, dit is hij m.i. veel te lang ten onrechte geweest.

De medicus kan wel als hygiënist en als epidemioloog op het gebied van cannabis blijven adviseren, maar dan vooral in de internationale wetgeving. Want cannabis blijkt voor elk land en elke cultuur een verschillende betekenis te hebben. Legalisatie in ons land zou een ramp kunnen betekenen voor een ander land, waar het wel een epideiniologisch probleem is, nl. in de ondervoede en sociaal-ontwikkelde en vaak zieke bevolking van sommige ontwikkelingslanden, wij moeten daaromtrent de publikaties bv. uit Marokko en Tunis ernstig nemen. Een grootscheepse invoer van cannabis uit een land, waar de cultuur en het gebruik ervan is vrijgegeven, kan de problemen in een onderontwikkeld land geheel uit de hand laten lopen, trouwens in de internationale wetgeving zijn thans cannabis en opium aan elkaar gekoppeld. Een vrijgeven van cannabis hier kan in een ander land weer een opiumprobleem scheppen. Trouwens marihuana wordt vaak vervalst met ruwe opium, waarschijnlijk is hierdoor te verklaren, dat telkens weer medische publikaties opduiken over echte verslaving aan cannabis, doch dan waarschijnlijk niet door dit middel doch door de bijgemengde ruwe opium; vogelvrij-verklaring van cannabis sluit immers ook elke kwaliteitscontrole uit! Er is derhalve alle reden voor om cannabis onder wettelijke controle te houden, doch dan zeker op een andere wijze dan door strafvervolging volgens de huidige opiumwet. Ik denk hierbij (ik hoop dat U juristen mij mijn ondeskundigheid op Uw gebied even kunt vergeven) aan een vorm als het Franse tabaksmonopolie, of aan iets als de opium- en zoutregie in het vroegere Nederlands Oost-Indië. Dit geeft o.a. als voordeel dat het accent van de cannabiscontrole dan vooral komt te liggen op de cultuur en de handel van de hennep, en minder op de gebruiker ervan. Als overgangsfase zou men kunnen denken aan de hantering van de sterk op de onze lijkende wetgeving wat betreft verdovende middelen in Denemarken, waar de illegale handelaar streng op de korrel wordt genomen, maar de betrapte gebruiker wordt „gewaarschuwd”, bij herhaling met een boete gestraft, en bij gebleken psychische ziekte of verslaving naar een sociaal-medische instantie wordt verwezen.

In het voorgaande heb ik U iets proberen te vertellen over bepaalde levenshoudingen en gedragsvorinen van jonge mensen. Een van deze gedragsvormen is het gebruiken van drugs .Vervolgens heb ik iets over „wetgeving” te berde gebracht, en daarbij denkt men onvernijdelijk in termen

van verbod, controle en bestraffing. En als dat allemaal rationeel geregeld is kan onze samenleving veilig doorgaan mei welvaart verzamelen. Maar mogen wij zonder meer de zich aandienende jonge generatie, die over 20-30 jaar het roer van ons zal hebben overgenomen, belasten met een maatschappijvorm die wij nu wel goed vinden, maar die, bij een eerlijke beschouwing, ook barst van de gerationaliseerde vooroordelen, projecties en denkfouten? Een samenleving in ontwikkeling kan dit slechts op gezonde wijze blijven doen, als zij gebruik weet te maken van elke groei-potentie van al haar leden, en de jonge mensen van nu maken een geïntegreerd deel uit van onze beschaving. Onze geaccepteerde „volwassen” leef- en maatschappijvorm blijkt bij lange na niet de best mogelijke te zijn, wij kunnen niet volstaan met aan deze constatering slechts lippen-dienst te bewijzen. Onze welvaart wordt vooral geschraagd door studie en arbeid van jonge mensen, zij verzamelen o.a. nu al de fondsen voor onze pensioenen en AOW, zij zijn ook goed genoeg om als militairen onze veiligheid en vrijheid te bewaken. Dan hebben zij er ook recht op door ons geaccepteerd te worden als volwaardige partners van onze samenleving. Nu weet de moderne pedagogiek ons al lang te vertellen, FREUD deed het al in zijn geschriften, een moderne filosoof als EMMANUEL LEVINAS zegt het op zijn wijze, dat verbod en straf alleen iedere werkelijke relatie tot een individu of tot een groep of generatie onmogelijk maakt. De „underground” maakt óók deel uit van onze maatschappij. Dat zij rebelleert is het voorrecht van de jonge mens. Zij wordt slechts „onaangepast” of „neurotisch in zoverre wij als „establishment” ons in onze dwangmatige en overbewuste pre-occupatie met het welvarende en nuttige „gezonde verstand” dit als zodanig bestempelen. Onze technologie is een verworvenheid van het rationele en klare bewustzijn, het is een groot goed, waardoor hopelijk zo spoedig mogelijk ook de thans nog 60 % hongerende mensen op onze planeet meer te eten zal krijgen. In haar huidige vorm heeft zij echter ook belangrijke emotionele en niet uitsluitend rationele waarden onderdrukt en naar een schaduw-bestaan verdrongen. Dit schaduw-bestaan wordt handig gemanipuleerd door de reclame, maar ook door volksmenners en potentiële dictators. De „schaduw” van een neurotisch mens bezorgt hem vaak angstige dromen; in het wakende leven meent hij soms spoken te zien. Een neurotische samenleving heeft ook haar angstige dromen, die zij soms ook overdag overal ziet verschijnen: seksuele uitpattingen, werkschuw langharig tuig. Zij neemt hiertegen haar maatregelen op neurotisch-dwangmatige wijze: zij dempt studentenrellen, ontruimt maagdenhuizen, bestraft jeugdige delinquenten. Volgens JUNG kan een mens alleen op humane wijze bestaan, als hij zijn „schaduw” accepteert in zijn verantwoordelijk bestaan. Volgens FREUD „was Es ist soll Ich werden”. Een gezond mens hoeft zich niet te drogeren, om rustig te slapen. Laat onze Nederlandse samenleving niet *blijven* slapen achter het dwangmatig ritueel van de grendels en sloten van een bejaarde wetgeving, die alleen verbieden en straffen kan.

Literatuur

1. **H. S. Becker**: Outsiders, studies in the Sociology of Deviance, New York — London **1963**
  2. **H. S. Becker**: **The Other Side**, Perspectives on Deviance, London **1964**
  3. **H. J. H. Brentjens e.a.**, **DUX**, **36**, **47—93**, **1969**
  4. Cannabis, Report by the Advisory Committee on Drug Dependence, London **1968**
  5. **M. B. Clinard** ed.: Anomie and Deviant Behavior, New York — London **1966 (2)**
  6. **M. B. Clinard**: Sociology of Deviant Behavior, New York — London **1968 (3)**
  7. **P. H. Connell**: Amphetamin psychosis, London **1958**
  8. **P. H. Connell**: Adolescent Drugtaking, Proc. Roy. Soc. Med. **58**, **409—412**, **1965**
  9. **N. Elias**: **Über den Prozess der Zivilisation**, Basel **1939**
  10. **E. H. Erikson** ed.: The Challenge of Youth, New York **1965 (3)**
  11. **E. H. Erikson**: Identity, Youth and Crisis, New York **1968**
  12. **L. v. Friedeburg** ed.: Jugend in der modernen Gesellschaft, Köln-Berlin **1966 (3)**
  13. **E. Friedenberg**: The Vanishing Adolescent, Boston **1959**
  14. **J. Haesaert**: Etiologie de la répression des outrages publics aux bonnes moeurs, Paris **1931**
  15. **K. Keniston**: The Uncommitted, New York **1965 (5)**
  16. **K. Keniston**: Young Radicals, New York **1968**
  17. **R. König**: **Soziologische Orientierungen**, Köln-Berlin **1965**
  18. **The Marihuana Problem in the City of New York**, Lancaster **1944**
  19. **J. F. Masterson**: The psychiatric Dilemma of Adolescence, Boston **1967**
  20. Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid: De betekenis en de gevolgen van cannabis-gebruik, Den Haag **1968**
  21. **N. Perquin**: Pedagogische psychologie, Roermond-Maaseik **1962**
  22. **N. Perquin**: De pedagogische verantwoordelijkheid van de samenleving, Roermond-Maaseik **1966**
-

BIJDRAGEN

Het verdrag van Tokio¹⁾

door

MR. H. P. VAN FENEMA, Vaandrig KLu

Inleiding

Van 20 augustus tot 14 september 1963 vond in Tokio onder auspiciën van de Internationale Burgerlijke Luchtvaartorganisatie (ICAO) een conferentie plaats, waaraan door delegaties van 61 landen en 5 internationale organisaties werd deelgenomen. Doel van de conferentie was een internationale regeling op te stellen met betrekking tot het strafrechtelijk optreden tegen misdragingen aan boord van vliegtuigen. De noodzaak daartoe was ongetwijfeld aanwezig: in een groot aantal nationale wetgevingen bestonden regelingen m.b.t. aan boord begane misdrijven, doch uniformiteit was hierin verre te zoeken. Daar genoemde regelingen stonden op verschillende beginselen als plaats van het misdrijf en nationaliteit van dader of slachtoffer, waren jurisdictieconflicten vaak onvermijdelijk, terwijl het anderzijds kon gebeuren dat geen enkele strafwet toepasselijk was (met name bij misdrijven boven volle zee gepleegd), zodat de misdadiger ongestraft bleef.²⁾ Ook de positie van de gezagvoerder was in dit soort gevallen allerm minst duidelijk.

De behoefte aan ordening op dit gebied leidde er in 1950 toe dat het Juridisch Comité van de ICAO het onderwerp „Legal Status of the „Aircraft” in haar werkprogramma opnam. Een door het Comité in 1953 ingestelde subcommissie ging zich intensief met het onderwerp bezighouden, en dit resulteerde uiteindelijk in een ontwerp, waarmee door het Juridisch Comité op haar 14e zitting (Rome 1962) de voorbereidende activiteiten werden afgerond.³⁾ De Tokio-Conferentie voltooide het werk: op 14 september 1963 werd het verdrag door zestien staten ondertekend.⁴⁾⁵⁾ Nederland behoorde niet tot de eerste zestien, maar ondertekende, om niet geheel duidelijke redenen, pas op 9 juni 1967. Bij Rijkswet van 16 mei 1969 werd het verdrag voor het gehele Koninkrijk goedgekeurd.⁶⁾ Op 14 november 1969 werd ex art. 20 lid 2

---

1) ICAO Doc 8364 (1963); Trb. 1964, 115 en 186; Trb. 1970, 1.

2) Zie USA vs. Cordova, waarbij een federale rechter besliste dat de Amerikaanse strafwet niet toepasselijk was op hetgeen boven volle zee gebeurde (i.c. mishandeling van de gezagvoerder door een passagier), 89 F Supp. 298 (EDNY 1950).

3) Zie t.a.v. de voorgeschiedenis: The Tokio Convention, Boyle & Pulsifer, Y. of Airlaw and Commerce 30 (1964), p. 305 v.

4) O.a. Engeland, Duitsland, Japan en de V.S.

5) Per 8 mei 1970 hadden 45 staten het verdrag ondertekend, inf. RLD/ICAO.

van het verdrag bij de Secretaris-Generaal van de ICAO de akte van bekrachtiging gedeponeerd, waarbij verklaard werd dat het verdrag v.w.b. Suriname en de Nederlandse Antillen op een later tijdstip in werking zou treden daar de nodige voorzieningen ter uitvoering van het verdrag nog niet getroffen waren.⁷⁾ Voor het Koninkrijk in Europa trad het verdrag ex art. 21 90 dagen na ratificatie, op 12 februari 1970 in werking; op dezelfde datum werd de uitvoeringswet, die noodzakelijke wijzigingen in de Wetboeken van Strafrecht en Strafverordening en in de Uitleveringswet bevatte, van kracht.⁸⁾

Het verdrag zelf trad voor de twaalf landen die het eerst geratificeerd hadden op 4 december 1969 in werking (art. 21).⁹⁾

Werkings sfeer van het *verdrag*¹⁰⁾

Het verdrag is van toepassing op strafbare feiten en gevaarlijke of onordelijke gedragingen die plaatsvinden aan boord van een vliegtuig van een verdragsstaat in de lucht, volle zee, of in een staatloos gebied. Het strafbare feit of de handeling moet door een persoon aan boord zijn begaan. Dit sluit alle gevallen van sabotage, bomaanslagen (het meezenden van tijdbommen) e.d. uit, wanneer de onverlaat niet in het toestel zit; een tragische, doch in 1963 niet voorziene *lacune*.¹¹⁾

Op de conferentie werd gesuggereerd de werkingssfeer te beperken tot ernstige strafbare feiten, teneinde een te veelomvattende jurisdictie van de verdragsstaten te vermijden. De suggestie werd niet overgenomen;¹²⁾ het feit dat de bevoegdheden van gezagvoerder en landingsstaat reeds aanzienlijk zijn beperkt wanneer een strafbaar feit niet als ernstig kan worden beschouwd (zie artt. 9, 13 e.v.) maakt het bezwaar, verbonden aan het toepasselijk maken van een groot aantal nationale strafbepalingen op hetgeen aan boord gebeurt, vrij gering.

N.a.v. de getoonde bezorgdheid op dit punt werden wel in art. 2 van toepassing uitgesloten eventuele strafrechtelijke bepalingen van politieke aard of gebaseerd op onderscheid m.b.t. ras of godsdienst. Deze uitzondering geldt echter weer niet als bij overtreding van een derge-

---

6) Stb. 1969, 223; zie voor de behandeling in de Staten-Generaal: Bijl. Hand. II 1967/68 en 1968/69-9491 (R 633), 9492; Hand. II 1968/69, blz. 2520-2526; Bijl. Hand. I 1968/69-9491 (R 633), nr. 115 en Hand. I 1968/69, blz. 622.

7) Trb. 1970, 1.

8) Wet van 16 mei 1969, Stb. 224; i.w.tr. ex K.B. 24 dec. 1969, Stb. 608.

9) China (Taiwan), V.S., Boten-Volta, Italië, Noorwegen, Phillippijnen, Portugal, Engeland, Zweden, Denemarken, Mexico, Niger. Op 6 juli 1970 zal het verdrag voor 24 staten van kracht zijn; deze nemen in totaal 79% van het vervoer (ton/km) der 119 ICAO-lidstaten voor hun rekening, inf. RLD/ICAO.

10) Wegens tijdgebrek op de conferentie werd de gebruikelijke praeambule achterwege gelaten.

11) Natuurlijk is in zo'n geval wel de nationale strafwet toepasselijk.

12) Boyle & Pulsifer, I.c. p. 331.

lijke bepaling tevens de veiligheid aan boord in gevaar wordt gebracht. De bepaling van art. 2 zal ongetwijfeld tot moeilijkheden **aanleiding** kunnen geven: vooral de vraag of een bepaald delict van politieke aard is zal per land verschillend beoordeeld worden.

In het (nieuwe) artikel 552 s van het Wetboek van Strafvordering is v.w.b. het optreden van de Nederlandse justitie onderscheid gemaakt tussen inbreuken op politieke- en op discriminatoire **strafbepalingen**.¹³⁾ Ten aanzien van de tweede categorie bepaalt lid 1 dat, wanneer grond bestaat voor het vermoeden dat de handeling op grond waarvan de inzittende wordt overgedragen aan de Nederlandse justitie, een overtreding vormt van een dergelijke strafbepaling, er geen onderzoek wordt ingesteld. T.a.v. een handeling die tot de eerste categorie gerekend kan worden wordt alleen na machtiging van de Minister van Justitie een onderzoek ingesteld; de minister moet daarbij overleg plegen met zijn collega van Buitenlandse Zaken.

De toepassing van het verdrag is gezien de tekst in geen enkel opzicht geografisch begrensd: zo vallen nationale (binnenstaats) vluchten onder de verdragsbepalingen, en zal daarnaast ook een noodlanding in Antarctica het vliegtuig niet aan de werking van het verdrag onttrekken. Uitzondering hierop is de regeling m.b.t. de bevoegdheden van de gezagvoerder in de artt. 5 e.v. (zie later).

In de lucht („in flight”) is het vliegtuig vanaf het ogenblik waarop motorvermogen wordt aangewend om op te stijgen tot het ogenblik waarop de uitloop na de landing is geëindigd (1 lid 3). Staat het toestel met draaiende motor aan het begin van de startbaan, dan geldt de normale territoriale jurisdictie en is het verdrag niet toepasselijk; dit geldt evenzo als het vliegtuig van of naar de landingsbaan taxiëert. Voor de bevoegdheden van de gezagvoerder geldt wederom een ander criterium, nl. het al of niet gesloten zijn van de deuren van het toestel (zie art. 5 lid 2).

Het verdrag is niet toepasselijk op luchtvaartuigen gebruikt door de strijdkrachten, de douane of de politie (1 lid 4): het gebruik, niet de eigendom of de registratie staat dus centraal. Dit betekent dat zodra een burgerluchtvaartuig door de strijdkrachten gebruikt wordt, voor welk doel ook, het verdrag niet van toepassing is; onder burgerluchtvaartuigen moet men in dit verband ook regeringsvliegtuigen en postvliegtuigen rekenen (wanneer ze tenminste als zodanig gebruikt worden). In het omgekeerde geval (militaire vliegtuigen gebruikt door burgers) geldt het verdrag wel.

In het Wetboek van Strafvordering werd aan art. 136a een alinea toegevoegd, waarin de gezagvoerder van een luchtvaartuig wordt ge-

---

13) Zie voor een soortgelijk onderscheid artt. 10 en 11, Uitleveringswet en artt. 552 1 en m, Sv.

definieerd als: elke gezagvoerder van een Nederlands burgerlijk luchtvaartuig of degene die deze vervangt. Onder deze definitie vallen alle niet-militaire toestellen. Dit heeft tot gevolg dat ook de twee bij de Dienst Luchtvaart van de Rijkspolitie in gebruik zijnde toestellen onder de werking van het verdrag vallen. Deze afwijking van het verdrag is echter — mede omdat de douane niet over vliegtuigen beschikt — van weinig belang.¹⁴⁾ Daar aan het gebruik geen tijdslimiet wordt verbonden, moet men concluderen dat incidenteel, kortstondig gebruik evenzeer de toepasselijkheid van het verdrag beïnvloedt als permanent gebruik. Zo zal, wanneer door de Luchtmacht de regerings-Friendship voor vervoer van militairen zou worden gebruikt, in het geval dat een der inzittenden besluit het vliegtuig „over te nemen” om naar Cuba te vliegen, het verdrag niet toepasselijk zijn: wanneer het toestel echter door de regering gebruikt wordt voor een buitenlandse reis, en een bemanningslid maakt amok, dan zal de gezagvoerder wèl aan de hand van de verdragsregels kunnen optreden: het meer permanente burgergebruik van het luchtvaartuig¹⁵⁾ is niet doorslaggevend.

Rechtsmacht

Art. 3 van het verdrag verklaart de staat waar het luchtvaartuig is ingeschreven (de registratiestaat, vlaggestaat) bevoegd kennis te nemen van strafbare feiten en handelingen die aan boord zijn begaan.¹⁶⁾ De verdragsstaten zijn verplicht hun nationale wetgeving zodanig aan te passen dat zij deze bevoegdheid kunnen uitoefenen; dit sluit geen enkele andere strafrechtelijke competentie uit die wordt uitgeoefend volgens de nationale wet.

Art. 3 kan men beschouwen als het belangrijkste, maar ook meest bekritiseerde artikel van het verdrag.¹⁷⁾ Met name het probleem van (het ontbreken van) toepasselijke jurisdictie t.a.v. hetgeen aan boord gebeurt was immers reden voor het creëren van het verdrag. Internationaal bestond er tot nu toe geen regeling die in alle gevallen een toe-

---

14) Ook in de Engelse „Tokio Convention Act” van 1967 worden de douane- en politievliegtuigen niet uitgezonderd. Alec Samuels, Brit. Yearb. of Int. Law '67, p. 273.

15) Zie Beschikking van de Min. van Verkeer en Waterstaat van 2 nov. 1966, no Jur./15895, houdende instelling van een vliegbedrijf voor het regeringsvliegtuig PH-PBF.

16) T.a.v. vliegtuigen die door een internationale organisatie of maatschappij van verdragsstaten worden geëxploiteerd (Air Afrique, S.A.S.) bepaalt art. 18 dat, zo er niet al een registratiestaat is, de betreffende staten één uit hun midden aanwijzen die voor de toepassing van het verdrag als zodanig zal worden beschouwd.

17) Zie bijv.: Gutierrez: „Should the Tokio Convention of 1963 be ratified?” Y.A.L.C. 31, 1965; Valladão, „Piraterie Aérienne: nouveau délit international”, The Freedom of the Air, 1968 Sythoff p. 226 v.

passelijk recht aanwees. In slechts een gering aantal nationale wetgevingen was een bepaling opgenomen die aan de strafwet extra-territoriale werking geeft; een misdrijf in een vliegtuig boven volle zee begaan kon zo ongestraft blijven.¹⁸⁾

Vast staat nu dat een strafbaar feit, waar ter wereld ook gepleegd, in principe onder de jurisdictie valt van de verdragsstaat waar het vliegtuig is geregistreerd (de vlaggestaat), indien tenminste het betrokken land zijn wetgeving daartoe heeft aangepast. *Het verdrag* maakt de wet van de vlaggestaat niet toepasselijk; de verdragsstaat in kwestie dient zelf zijn bevoegdheid in deze te creëren;¹⁹⁾ art. 3 geeft dan aan een dergelijke nationale regeling, waardoor extra-territoriale uitoefening van jurisdictie mogelijk wordt, internationale erkenning. Eén jurisdictie behoort daardoor voortaan tot de vaste „uitrusting^w van het vliegtuig, nl. die van de vlaggestaat („law of the flag”, „loi du pavillon”). Hiermee is niet verzekerd dat elke misdaad aan boord gepleegd gestraft zal worden: de nationale wetgever heeft de vrijheid te bepalen voor welke misdrijven het verdrag zal gelden, en onder welke voorwaarden hij zijn bevoegdheid zal gebruiken. Negatieve jurisdictie conflicten zullen echter, naarmate meer verdragsstaten het law of the flag-principe integraal in hun wetgeving hebben opgenomen, tot het verleden gaan behoren.²⁰⁾ De bevoegdheid van de vlaggestaat is niet exclusief, doch komt bij de reeds bestaande jurisdicties, zoals die berustende op territoir of op nationaliteit van slachtoffer of dader. Positieve jurisdictieconflicten kunnen dus nog steeds ontstaan, en die mogelijkheid zal per ondertekening groter worden. De zo voor de hand liggende oplossing nl. een prioriteiten-regeling, een rangorde van jurisdicties, werd niet zonder reden door de Conferentie verworpen: zowel dit systeem als dat, bestaande uit het verlenen van een exclusieve bevoegdheid, kunnen niet werken zonder een sluitende internationale rechtshulpregeling. De staat die bij voorrang bevoegd is een misdrijf te berechten heeft de dader niet altijd in handen, en anderzijds kan een derde staat meer reden hebben om de misdadiger te straffen dan de uitsluitend bevoegde vlaggestaat. Bij gebreke van een uitleveringsverdrag zou de dader dan vrijuit gaan. Door de verplichting van een belanghebbende staat om een complete prioriteitenlijst af te werken zou bovendien de berechting zeer lang op zich kunnen laten wachten, wat

---

18) Zie Inleiding, nt 2.

19) De Nederlandse strafwet voldoet reeds aan deze eis (2, 3 Sr.), idem Dld (§ 5 St GB), Fr., Italië, Spanje.

20) Een onderzoek in 1960 dat zich uitstreckte over de straffetwetten van 54 staten wees uit dat bij 24 daarvan de „law of the flag” zonder restrictie werd toegepast; Mankiewicz: „La Convention de Tokio”, *Revue Gen. de l’Air et de l’Espace* 1965, p. 249.

uit het oogpunt van generale en speciale preventie en met het oog op de reclassering van de dader ongewenst is.

Een uitvloeisel van de nu geschapen regeling is de mogelijkheid dat een delinquent, na zijn straf in het ene land te hebben uitgezeten (of na vrijspraak), in een ander land wederom voor de rechter kan worden gebracht. In het Rome-ontwerp was daarom een „ne bis in idem”²¹⁾-voorziening, zij het met bepaalde uitzonderingen, opgenomen; deze is niet in de definitieve versie gehandhaafd. Reden daarvoor was dat dit principe in verscheidene landen anders wordt toegepast, zodat het opstellen van een algemene regel grote moeilijkheden zou hebben gegeven. Bovendien was juist het feit, dat een ne bis in idem-regeling reeds in de nationale wet was opgenomen voor menig land reden een verdragsregel op dit punt als overbodig af te wijzen.²¹⁾ Art. 15 (zie later) geeft aan de vreemdeling de garantie dat bedoelde regel — zo aanwezig — evenzeer op hem van toepassing is als op de onderdanen van de betreffende staat.

Het verdrag sluit geen enkele bevoegdheid in strafzaken uit, die wordt uitgeoefend volgens de nationale wet, aldus art. 3 lid 3. Wanneer aan boord van een passerend buitenlands vliegtuig in het Nederlandse luchtruim een misdrijf wordt gepleegd, zou Nederland geneigd kunnen zijn het vliegtuig tot landen te dwingen om zijn rechtsmacht uit te oefenen. Het is duidelijk dat dit soort maatregelen de regelmaat van het luchtverkeer en het vertrouwen der reizigers ernstig kunnen schaden. Artikel 4 verbiedt daarom aan alle verdragsstaten behalve de vlaggestaat om een zich in de lucht bevindend vliegtuig iets in de weg te leggen teneinde rechtsmacht uit te oefenen. Een aantal belangrijke uitzonderingen op deze regel zwakken het verbod echter aanzienlijk af, zodat van een exclusieve bevoegdheid van de vlaggestaat om in te grijpen weinig meer overblijft²²⁾: iedere staat, ten aanzien waarvan zich een der uitzonderingsgevallen voordoet, kan **intervenieren**.

Volgens de tekst van het artikel, zoals dit door het Juridisch Comité werd voorgesteld, gold het verbod om in te grijpen uitsluitend voor „The state in whose airspace the offence was committed”²³⁾; **begrijp-**

---

21) In de Ned. wetgeving: art. 68 Sr; zie ook art. 9 Uitleveringswet.

22) Ingrijpen is **wel** mogelijk: „a. wanneer het strafbare feit uitwerking heeft op het grondgebied van de betrokken staat; b. wanneer het strafbare feit is begaan door of tegen een onderdaan of ingezetene van de betrokken staat; c. wanneer het strafbare feit is gericht tegen de veiligheid van de betrokken staat; d. wanneer het strafbare feit bestaat uit een inbreuk op in de betrokken staat van kracht zijnde wettelijke voorschriften inzake het vliegen of manoeuvreren van luchtvaartuigen; e. wanneer de uitoefening van rechtsmacht nodig is om het nakomen van verplichtingen van de betrokken staat krachtens een multilaterale internationale overeenkomst te verzekeren” (art. 4); zie voor vrijwel analoge regeling: art. 19, Verdrag van Genève inzake de Volle Zee.

23) Boyle & Pulsifer, l.c. p. 326.

pelijk, omdat met name de overgevlogen staat als eerste geneigd en ook praktisch in staat zal zijn om ten aanzien van een misdrijf in het territoriale luchtruim gepleegd op te treden. Dit optreden werd daarom beperkt tot gevallen dat het belang van genoemde staat, niet alleen door het feit dat het misdrijf in zijn luchtruim plaatsvond maar ook anderszins, in het geding was (art. 4, a t/m e). In de definitieve formulering is het territoriale aspect vervallen, waardoor ook andere staten recht tot ingrijpen hebben gekregen.

Aan de nu geldende bepaling kan een verdragsstaat o.i. niet het recht ontlenen een vreemd vliegtuig tot in het luchtruim van een andere staat te achtervolgen; een dergelijke vergaande inbreuk op de „volledige en uitsluitende soevereiniteit” die elke staat over de luchtruimte boven zijn grondgebied heeft²⁴⁾ zou slechts via een ondubbelzinnige verklaring in het verdrag mogelijk zijn.²⁵⁾

Dit impliceert dat het recht om krachtens een der in a t/m e genoemde gronden te interveniëren in de praktijk slechts geëffectueerd kan worden boven het eigen territoir en boven volle zee of staatloos gebied. Voor de vlaggestaat moet hetzelfde gelden, met dien verstande dat deze ook in actie kan komen als geen der in artikel 4 genoemde gevallen zich voordoet.

D e bevoegdheden van de gezagvoerder

De artikelen 5 tot 11 (hfdst III) van het verdrag zijn gewijd aan de positie van de gezagvoerder. Achtereenvolgens worden geregeld de plaats en tijdruimte waarbinnen de gezagvoerder zijn bevoegdheden kan uitoefenen; de omstandigheden waarin hij mag optreden; de omvang van zijn bevoegdheden en plichten; en tenslotte de mate van aansprakelijkheid voor de door of namens hem genomen maatregelen.

De ietwat gecompliceerd geformuleerde bewoordingen van art. 5 begrenzen de bevoegdheid tot ingrijpen van de gezagvoerder in die zin, dat zij slechts uitgeoefend kan worden bij internationale vluchten; bij een binnenstaatse (nationale) vlucht gelden, ook in geval het vliegtuig hierbij boven volle zee of staatloos gebied komt, niet de onder dit hoofdstuk opgenomen bepalingen, doch slechts de eventueel door de registratie-staat gestelde regelen: een duidelijke concessie aan het soevereiniteitsbeginsel, en een uitdrukkelijke afwijking van de algemene regel van art. 1 lid 2.

---

24) Art. 1, Verdrag van Chicago (7 dec. 1944, Stb. 1947, H 165).

25) Art. 3: Geen staatsluchtvaartuig van een verdragsluitende staat mag over het grondgebied van een andere staat vliegen of daarop landen zonder vergunning krachtens een bijzondere regeling of anderszins en in overeenstemming met de bepalingen daarvan.

Onmiddellijk uitvloeisel hiervan is dat de gezagvoerder — afhankelijk van het karakter van de vlucht — in het nationale luchtruim of boven de volle zee geheel verschillende bevoegdheden en verplichtingen kan hebben; dit hangt uiteraard af van de vraag of en in hoeverre de nationale regelingen voor binnenstaats vluchten afwijken van die welke op grond van het verdrag voor internationale vluchten gelden.

Alhoewel het verdrag toepasselijk is in geval bij een internationale vlucht boven Nederland wordt gevlogen, is dit niet in het verruimde Nederlandse Wetboek van Strafvordering, boek IV, titel VIa, geregeld. Dit heeft tot gevolg dat de Nederlandse gezagvoerder gedurende zijn verblijf in het territoriale luchtruim niet de bevoegdheden kan uitoefenen die hem in hfdst. III van het verdrag zijn verleend; hij zal in geval van een acute bedreiging van de veiligheid moeten wachten met het nemen van maatregelen totdat hij de Nederlandse grens gepasseerd is, op welk moment de verdragsregels in werking treden, of totdat hij geland is, waardoor de autoriteiten op de grond kunnen ingrijpen.

Hoewel deze situatie slechts van korte duur zal zijn valt het toch te betreuren dat een dergelijke lacune in de verdragstoepassing is ontstaan.

De gezagvoerder is echter bepaald niet machteloos: op grond van de Regeling Toezicht Luchtvaart (Stb. 1959, 67) is hij gedurende de vlucht van het luchtvaartuig verantwoordelijk voor de vluchtuitvoering en voor de veiligheid van het luchtvaartuig en de inzittenden daarvan (art. 96 lid 1). Bij de 3e wijziging van de RTL (7 mei 1968, Stb. 240) werd lid 1 als volgt aangevuld:

„Hij (= de gezagvoerder) is bevoegd de nodige maatregelen te nemen ter waarborging van de veiligheid van de vlucht, alsmede tot het nemen van alle redelijke maatregelen, vrijheidsbeperking daaronder begrepen, ter verzekering van de orde en discipline aan boord en om hem in staat te stellen de betrokken persoon aan de bevoegde autoriteiten over te dragen”.

Deze bepaling die vrijwel woordelijk aansluit op art. 6 van het Verdrag (waaruit de redactioneel merkwaardige geboorte van de „betrokken persoon” is te verklaren) geeft, gekoppeld aan het in lid 3 gestelde:

„Een passagier is verplicht de tijdens de vlucht door of namens de gezagvoerder gegeven aanwijzingen op te volgen”, de gezagvoerder de mogelijkheid in noodgevallen in te grijpen. Het niet nakomen van de in lid 3 genoemde verplichting kan krachtens art. 166 lid 2 van de RTL worden gestraft met hechtenis van ten hoogste dertig dagen of geldboete van ten hoogste tweehonderd vijftig gulden.

Zoals hierboven werd gesteld zijn de bepalingen van hfdst 3 niet toepasselijk wanneer het vliegtuig bij een nationale vlucht boven de volle zee komt. Niettemin maakt het gewijzigde Wetboek van Straf-

vordering de Nederlandse gezagvoerder wel bevoegd in een dergelijk geval op te treden (ex 539a-s), een uitvloeisel van de wetstechnische keuze de bevoegdheden van de gezagvoerder te regelen in titel VIa.

Resumerende kan men dus stellen dat de Nederlandse gezagvoerder:

- boven Nederland, ongeacht het karakter van de vlucht, de bevoegdheden van hfdst. III *niet* kan uitoefenen;
- boven volle zee, ongeacht het karakter van de vlucht, de bevoegdheden van hfdst. III *niet* kan uitoefenen.

Bij een nationale vlucht boven Nederland gelden de normale regelen van strafvordering, terwijl boven de territoriale wateren de speciale artt. 539a-s, Sv. worden toegepast.

Zodra de deuren achter de ingestapte passagiers gesloten zijn kan de gezagvoerder zo nodig van zijn bevoegdheden gebruik maken; de verdragsregels zijn vanaf dat moment op de ontstane besloten gemeenschap van toepassing, en blijven dat totdat de deuren weer opengaan voor het uitstappen. Uitzondering hierop vormt het geval dat er een noodlanding plaatsvindt: de bepalingen van hfdst. III blijven dan van toepassing totdat de bevoegde autoriteiten van een staat de verantwoordelijkheid overnemen (art. 5 lid 2). Deze verlengde verantwoordelijkheid van de captain betreft alleen strafbare feiten en handelingen die begaan *zijn*, niet hetgeen ná de noodlanding gebeurt.

Wanneer een inzittende zich gevaarlijk of onordelijk gedraagt mag de gezagvoerder ten aanzien van hem alle maatregelen nemen die nodig zijn om:

- „a. de veiligheid van het luchtvaartuig of van de zich aan boord bevindende personen of goederen te waarborgen;
- b. de goede orde en discipline aan boord te handhaven; of
- c. hem in staat te stellen de betrokken persoon aan de bevoegde autoriteiten over te dragen of hem het luchtvaartuig te doen verlaten, krachtens de bepalingen van dit hoofdstuk” (art. 6 lid 1) -

Hij dient daarbij de redelijkheid in acht te nemen, m.a.w. de maatregel moet in overeenstemming zijn met de ernst van de situatie. Het neerschieten van een dronken passagier valt hier in zijn algemeenheid buiten; wel kan de man ter ontnuchtering opgesloten worden: vrijheidsbeperking is expliciet als mogelijke maatregel in het verdrag erkend (probleem is slechts dat de huidige generatie vliegtuigen niet beschikt over speciaal voor dit doel ingerichte ruimten).

Dezelfde bevoegdheden gelden wanneer er een strafbaar feit is gepleegd of gepleegd gaat worden; de limitatieve opsomming onder a, b en c impliceert echter dat, wanneer veiligheid, goede orde en discipline aan boord geen gevaar lopen en ook de overdracht van de betreffende inzittende of diens uitzetting uit het vliegtuig geen probleem vormt, de gezagvoerder niet bevoegd is — immers geen reden heeft — om tegen hem op te treden. Opvallend is dat de gezagvoerder niet *verplicht* is

om in te grijpen; het verdrag laat het kennelijk over aan de nationale wetgever en/of de vliegmaatschappij om regels in die zin te scheppen.

Wanneer de gezagvoerder alleen niet in staat is de lastige passagier onder controle te krijgen kan hij de bemanningsleden en de overige passagiers daarbij inschakelen; de op zijn rust gestelde passagier is niet verplicht hulp te verlenen, de bemanning — op grond van de bevelsverhouding — wèl. Overigens kunnen passagiers en bemanningsleden ook op eigen initiatief in actie komen en de nodige redelijke voorzorgsmaatregelen nemen.

Als het vliegtuig geland is worden in principe de vrijheidsbeperkende maatregelen die ten aanzien van een inzittende krachtens art. 6 zijn genomen opgeheven.

Art. 7 maakt daarop een aantal noodzakelijke uitzonderingen, nl. o.a. als „de landing heeft plaats gevonden op het grondgebied van een „staat die niet partij is bij dit verdrag en de autoriteiten van die staat „niet toestaan dat die persoon het luchtvaartuig verlaat, of genoemde „maatregelen zijn genomen overeenkomstig art. 6 lid 1c, teneinde hem „aan de bevoegde autoriteiten te kunnen overdragen”.

Het eerste geval spreekt voor zichzelf: als de gezagvoerder met de onverlaat blijft zitten zal het om veiligheidsredenen noodzakelijk kunnen zijn dat laatstgenoemde opgesloten blijft tot de volgende landingsplaats.

Het tweede punt houdt verband met het feit dat in het verdrag slechts is voorzien in overdracht aan de bevoegde autoriteiten van een *verdragsluitende* staat (art. 9); immers alleen deze staten zijn gebonden aan de bepalingen die ter bescherming van de delinquent in het verdrag zijn opgenomen. Aan een staat-niet-partij bij het verdrag mag de gezagvoerder daarom de persoon in kwestie niet overdragen.²⁶⁾ Landt het vliegtuig in een dergelijke staat dan zal men de vrijheidsbeperking noodgedwongen, mede in het belang van de delinquent, moeten continueren.

Ook als het vliegtuig een noodlanding maakt en overdracht niet mogelijk is zal de gezagvoerder de vrijheidsbeperking niet hoeven te beëindigen.

Tenslotte kunnen er voor de passagier dringende redenen zijn om een bepaalde landingsstaat te mijden. Het is om in dit geval te voorzien dat de Conferentie de bepaling opnam dat de vrijheidsbeperking niet zal worden beëindigd wanneer de betrokken persoon erin toestemt met beperking van zijn vrijheid verder te worden vervoerd.

---

26) Idem (impl.): Boyle & Pulsifer, JALC '64, p. 342.

Anders: Schmidt-Rantsch, Zeitschrift für Luftrecht und Weltraumrechtsfragen 1964, p. 99.

Wanneer het om redenen van veiligheid of ter handhaving van de goede orde en discipline aan boord nodig is mag de gezagvoerder iedere persoon van boord zetten die daartoe op grond van een handeling als vermeld in art. 1 lid 1 b aanleiding geeft. Dit geldt zowel bij landing in een verdragsstaat als in geval een andere staat aangeduid wordt. Van belang voor de passagier is daarom dat hij alleen om genoemde redenen (veiligheid, orde, discipline) uit het toestel gezet kan worden. De formulering „voorzover dit nodig is" in het betreffende art. 8 vormt een objectieve norm, waaraan de beslissing van de gezagvoerder (door de rechter) getoetst kan worden in geval de passagier een klacht indient omdat hij meent ten onrechte van boord te zijn gezet; een belangrijke waarborg tegen al te vlot optreden van de kant van de captain!

De landingsstaat wordt zo mogelijk van te voren op de hoogte gebracht, waarbij dan tevens vermeld wordt of de passagier in zijn vrijheid is beperkt.

„De gezagvoerder van een luchtvaartuig kan iedere persoon van wie „hij redelijkerwijs mag aannemen dat hij aan boord van het luchtvaartuig een handeling heeft begaan die naar zijn mening volgens het „strafrecht van de staat waar het luchtvaartuig is ingeschreven een „ernstig misdrijf is, overdragen aan de bevoegde autoriteiten van de „verdragsluitende staat op welks grondgebied het luchtvaartuig landt" (art. 9).

De in art. 9 aan de captain gegeven taak om de handelingen van een verdachte op hun strafrechtelijke **merites** te beoordelen gaf op de Conferentie aanleiding tot uitgebreide discussies. Vele landen vonden dat hiermee aan deze in het algemeen niet juridisch geschoolde functionaris een te moeilijke taak werd gegeven, temeer daar hij ook over de in art. 2 **genomde** uitzonderingen zal moeten **oordelen**.²⁷⁾ De bepaling werd uiteindelijk gehandhaafd in de overtuiging dat men kon vertrouwen op de „**common sense**" van de gezagvoerder in deze.

Wanneer de gezagvoerder een onderdaan is van de registratiestaat zal het hem in het algemeen niet zo moeilijk vallen te bepalen of er een ernstig misdrijf is gepleegd. Lastiger wordt het echter wanneer bijv. een in Italië geregistreerd vliegtuig zonder bemanning aan een Engelse maatschappij wordt verhuurd, de **zgn** „bare hull charter". Een Engelse gezagvoerder zou dan een misdrijf aan boord begaan naar Italiaans recht moeten beoordelen. De **Legal Committee** van de ICAO signaleerde dit probleem ook op een van haar bijeenkomsten, en stelde een sub-commissie in die een oplossing diende te zoeken. Eén van de aanbevelingen die daaruit voort kwam gaf in een dergelijk geval ook aan

---

27) De Nederlandse gezagvoerders krijgen op dit punt geen instructie, inf. RLD.

Engeland jurisdictie waardoor de Engelse captain naar eigen recht zou kunnen oordelen.

Door de Conferentie werd deze aanbeveling echter niet overgenomen; de noodzaak werd er niet van ingezien, omdat „states remained „free to apply their laws to such aircraft, if they chose, independently „of the Convention.²⁸⁾ Dat was precies wat Engeland deed: de Tokio Convention Act van 1967 bevat in par. 3 (2) de bepaling dat „any „British-controlled aircraft shall be deemed to be registered in the U.K. „whether or not it is so registered and whether or not it is in fact „registered in some other country”.²⁹⁾ Het bovengenoemde geval zal dus v.w.b. Engeland geen probleem meer geven.

Zoals hierboven reeds werd vermeld is de bevoegdheid van de gezagvoerder om een verdachte over te leveren aan de landingsstaat beperkt tot de verdragsstaten; immers alleen deze hebben uitdrukkelijk verplichtingen o.g.v. het verdrag. Zo verplicht art. 13 de landingsstaat een ex art. 9 overgedragene over te nemen en een voorlopig onderzoek in te stellen; verdere regelingen (zie hieronder) geven de passagier verschillende waarborgen, die door niet-verdragsstaten niet gehonoreerd behoeven te worden.

Het artikel beperkt de bevoegdheid tot overdracht tot de categorie „ernstige misdrijven aan boord gepleegd”. Volgens het gewijzigde Wetboek van Strafvordering zijn dat die misdrijven waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld (539t Sv). Wanneer een passagier zich aan boord aan mishandeling schuldig maakt zonder dat dit ernstig letsel ten gevolge heeft (300 Sr) zal de gezagvoerder art. 9 dus niet kunnen toepassen. Evenmin is overlevering mogelijk in geval de gezagvoerder een afperser (317 Sr) aan boord krijgt: het misdrijf moet aan boord gepleegd zijn.

Evenals bij eenvoudige uitzetting uit het vliegtuig moet de gezagvoerder als hij van plan is de betrokkene over te dragen de landingsstaat met opgaaf van reden inlichten (art. 9 lid 2); tevens moet hij na landing het aan boord vergaarde bewijsmateriaal aan de autoriteiten overleveren (lid 3); de manier waarop hij aan de bewijzen en inlichtingen komt wordt beheerst door het recht van de registratiestaat. Voor de beoordeling of de gedragingen van de verdachte aanleiding geven tot het instellen van een strafvervolging is de landingsstaat uiteraard niet gebonden aan hetgeen aldus aan materiaal verkregen is: zij zal met toepassing van de eigen wetten op dit punt het nodige kunnen doen om de zaak verder tot klaarheid te brengen.

Het aan het verdrag aangepaste Wetboek van Strafvordering geeft

---

28) Boyle & Pulsifer, l.c. p. 330.

29) Alec Samuels, BYIL '67, p. 273.

aan de gezagvoerder v.w.b. zijn bevoegdheden aan boord een positie die vrijwel gelijk is aan die van een kapitein van een Nederlands schip: hij kan inlichtingen en bewijzen verzamelen die tot opheldering van de zaak kunnen dienen (539c Sv); evenals een opsporingsambtenaar kan hij daartoe de verdachte ter identificatie staande houden (539g Sv); in bepaalde gevallen kan hij de verdachte arresteren, fouilleren en verhoren (dit laatste niet langer dan 6 uur, 539k Sv, en zo mogelijk in aanwezigheid van twee inzittenden die het p.-v. van verhoor mede ondertekenen, 539f lid 3 Sv); bij ontdekking op heterdaad kan de captain voorwerpen in beslag nemen: deze en de andere genoemde bevoegdheden kunnen overigens op zijn bevel ook door bemanningsleden worden uitgeoefend.

Krachtens art. 539k kan de gezagvoerder in een spoedeisende situatie, waarbij het optreden van de OvJ niet kan worden afgewacht, besluiten de verdachte langer dan zes uur op te houden, zij het dat deze bepaling haar beperking vindt in art. 7 van het verdrag, op grond waarvan elke vrijheidsbeperking na de landing wordt beëindigd.

De officier van justitie, onder wiens leiding de gezagvoerder in principe optreedt, zal in zo'n geval van voortgezette vrijheidsbeneming een vordering tot bewaring bij de R.C. instellen, onmiddellijke invrijheidstelling gelasten, of wel de gezagvoerder bevelen van zijn recht tot overdracht van de verdachte gebruik te maken (539i, lid 3); de keuze van de OvJ in deze hangt uiteraard nauw samen met de bestemming van het vliegtuig.

Van alles wat aan boord is voorgevallen tenslotte maakt de gezagvoerder c.q. het bemanningslid persoonlijk proces-verbaal op, welke zo snel mogelijk aan de officier van justitie wordt toegezonden.

De enige civielrechtelijke kwestie die in het verdrag wordt behandeld betreft de aansprakelijkheid van de gezagvoerder voor de door hem genomen maatregelen: heeft hij deze in overeenstemming met het verdrag (artt. 5—9) genomen, dan kan hij daarvoor niet aansprakelijk worden gesteld „in enig geding naar aanleiding van de behandeling „ondergaan door de persoon tegen wie de maatregelen waren gericht" (art. 10). Hetzelfde geldt voor de bemanningsleden en passagiers die in actie zijn gekomen, en voor de eigenaar of exploitant van het vliegtuig en de persoon voor wiens rekening de vlucht werd uitgevoerd.

De Nederlandse gezagvoerder die bij een binnenstaate vlucht op grond van art. 96 RTL tegen een lastige passagier optreedt mist een dergelijke uitdrukkelijke bescherming tegen acties. In de Nederlandse verhoudingen zal dat echter weinig problemen opleveren; de gezagvoerder moet wel apert onrechtmatig gehandeld hebben, wil de Rechter een tegen hem ingestelde actie honoreren.

De formulering van art. 10 sluit niet alleen de acties uit welke ingesteld worden door de delinquent zelf of zijn rechthebbende, maar —

mede blijkens haar ontstaansgeschiedenis — ook een eventuele actie van zijn gedupeerde werkgever of van „any other person who claims „on the basis of any relationship to him”.³⁰⁾ Door deze ruime aansprakelijkheidsontheffing — die ook het strafgeding omvat — heeft men voorkomen dat de gezagvoerder zou aarzelen op te treden tegen een inzittende uit angst voor gerechtelijke stappen. Anderzijds blijft hij echter gebonden aan de in het verdrag gestelde normen als „redelijkheid”, „noodzaak” e.d.; bij overschrijding daarvan, en ook bijv. als hij een inzittende aan een niet-verdragsstaat overdraagt,³¹⁾ zal de gezagvoerder de bescherming van art. 10 missen.

Art. 10 is tenslotte niet van toepassing op de onschuldige derde die door het optreden van de gezagvoerder gewond raakt of schade lijdt. Afgezien van het feit dat dit om redenen van billijkheid niet meer dan vanzelfsprekend is, zou bovendien een andere opvatting kunnen botsen met de artt. 17 en/of 18 van het Verdrag van Warschau:³²⁾ deze stellen de vervoerder aansprakelijk voor schade ontstaan in geval van dood, verwonding of ander lichamelijk letsel van een inzittende, of in geval van vernieling, verlies of beschadiging van diens bezittingen, tenzij (art. 21) hij bewijst dat schuld van de getroffene (mede) de oorzaak van de schade was. De onschuldige gedupeerde passagier zal dus altijd een actie kunnen instellen.

Onwettige overheersing van luchtvaartuigen.

Op aandringen van de V.S. werd in het verdrag een bepaling opgenomen, bedoeld ter bestrijding van vliegtuigkaperij — beter bekend onder de Amerikaanse benaming „hijacking” (Fr.: capture illicite) —, een euvel waaronder dit land vooral gedurende de Cuba-crisistijd (1959—61) te lijden had.

Hijacking was niet internationaal geregeld. Het verdrag van Genève inzake de Volle Zee van 1958 bevat wel bepalingen t.a.v. zeeroof die tevens op vliegtuigroof van toepassing zijn verklaard (artt. 14—23), maar de enge interpretatie die in art. 15 aan dit begrip wordt gegeven maakt deze bepalingen van weinig waarde voor het hijacking-probleem; als zeeroof worden nl. beschouwd gewelddaden, aanhouding, plundering, gepleegd door de bemanning of passagiers van een particulier schip of - vliegtuig voor persoonlijke doeleinden en gericht tegen een *ander* schip of vliegtuig in volle zee of een plaats die buiten de

---

30) Zie: Gerald F. Fitzgerald „The Tokio Convention of 1963”, *Canad. Yearb. of Int. Law*, Vol. II (1964), p. 198.

31) Zie p. 396.

32) Verdrag tot het brengen van eenheid in enige bepalingen inzake het internationale luchtvervoer, Warschau 12 okt. 1929, K.B. van 12 juli 1933, Stb. 365. *Wijz. protocol Den Haag*, 28 sept. 1955 (Trbl. 1956, 26; 1960, 175).

rechtsmacht van enige staat valt. Het geval van de Santa Maria in 1961, waarbij Portugese opvarenden het schip overmeesterden en naar Brazilië dirigeerden, kon niet onder deze formulering gebracht worden. Hijacking, dat altijd aan boord van één en hetzelfde vliegtuig plaatsvindt, is evenmin binnen het begrip „piracy” van het Verdrag van Genève te brengen.³³⁾ Een voorziening in het Verdrag van Tokio was dus bepaald geen overbodige luxe.

Het probleem wordt met één artikel „opgelost”: art. 11. Hierin worden de verdragsstaten verplicht „alle passende maatregelen” te nemen om ervoor te zorgen dat het gezag van de commandant wordt hersteld of gehandhaafd, in geval het vliegtuig tijdens de vlucht wordt of dreigt te worden gekaapt. Landt het vliegtuig daarna op het gebied van een verdragsstaat, dan is deze verplicht het toestel en de lading aan de rechthebbende terug te geven en passagiers en bemanningsleden hun reis zo spoedig mogelijk te laten voortzetten.

Deze summiere regeling, aangevuld met de verplichting om een voorlopig onderzoek in te stellen en de bevoegdheid om conform de nationale wet over te gaan tot inhechtenisneming (zie volgende hfdst.), kan juristen noch luchtpiraten imponeren.³⁴⁾ Immers, zo het al als „passende maatregel” kan worden beschouwd om een gekaapt vliegtuig met de sterke arm tot landen te dwingen — dit in verband met de veiligheid van de passagiers en het toestel —³⁵⁾ dan nog is het zeer de vraag of de luchtpiraat gestraft zal worden: een verplichting daartoe is niet in het verdrag opgenomen; over een eventuele sanctie wordt zelfs met geen woord gesproken! Dientengevolge zal het afhangen van de nationale strafwet van de (toevallige) landingsstaat of de persoon in kwestie als misdadiger beschouwd en behandeld zal worden, of — het andere uiterste — vrijuit zal gaan.

Slechts in enkele landen is hijacking als apart delict in de wet opgenomen. Voorbeeld daarvan zijn de V.S., die bij amendementen van sept. 1961 en okt. 1962 in de „Federal Aviation Act” op het delict „aircraft piracy”³⁶⁾ de doodstraf of minimaal 20 jaar gevangenisstraf

---

33) Wanneer in het hierna volgende het woord „piraat” wordt gebruikt is dat ter vermijding van de omschrijving „onwettige overmeesteraar”. Zie t.a.v. de spraakverwarring op dit gebied het artikel van Poulantzas „Hijacking or air piracy?”, **NJB 16 mei 1970**.

34) Het aantal gevallen van hijacking is sinds de inwerkingtreding van het verdrag niet verminderd: van 4 dec. 1969 tot eind april 1970 deden zich — voorzover in de pers vermeld — ± 25 gevallen van kaping voor. Ter vergelijking: in 1968 totaal 30 gevallen; over een periode van 8 maanden in 1969 46 gevallen; zie J. J. Th. Benink „Vliegtuigkaping en Internationaal Recht” (niet uitgeg.).

35) O.g.v. art. 17 dienen de staten bij het uitoefenen van hun rechtsmacht de veiligheid en andere belangen van de luchtvaart in acht te nemen en onnodig oponthoud te vermijden.

36) I.v.m. het Verdrag van Genève een onjuiste benaming: hijacking wordt bedoeld.

stelden. In Mexico kan de piraat voor hetzelfde delict **25** jaar gevangenisstraf krijgen.³⁷⁾ Krachtens een recente wijziging in de Code Pénal kan de hijacker in Frankrijk straffen krijgen van maximaal **10** jaar, **20** jaar (wanneer er gewonden vallen) of levenslang (wanneer iemand gedood wordt).³⁸⁾ Bij gebreke van een aparte delictsomschrijving zal de staat in kwestie de overheersing van het vliegtuig naar algemene strafrechtsregelen moeten beoordelen; het feit zal veelal uiteenvallen in factoren die ieder voor zich strafbaar zijn gesteld, zoals vrijheidsberoving, zaakbeschadiging enz.

De bepalingen over zeeroof in het Nederlandse Wetboek van Strafrecht (artt. **381** e.v.) zijn in **1967** (gedeeltelijk) mede van toepassing verklaard op luchtvaartuigen. Mier geldt echter hetzelfde als bij het Verdrag inzake de Volle Zee: de bepalingen zien alleen op daden van geweld van het ene vaartuig (vliegtuig) tegen het andere, zodat hijacking buiten de werking van deze artikelen valt. Het t.b.v. de bestrijding van hijacking voor wijziging het meest in aanmerking komende artikel, nl., art. **386** („De opvarende van een Nederlands schip die zich wederrechtelijk van het schip meester maakt, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste zes jaar”) werd merkwaardig genoeg niet aangepast. Ook art. **395** Sr, betreffende insubordinatie aan boord van een schip, had men door een aanvulling kunnen betrekken op vliegtuigen.

Het kapen zal nu in de meeste gevallen vallen onder art. **284** of **285** Sr. (iemand met geweld of met bedreiging van geweld dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden; bedreiging met een misdrijf). In het enige geval van kaping dat zich tot dusver in Nederland heeft voorgedaan — een passagier, gewapend met een alarmpistool, wilde in **1962** het KLM-toestel naar Zurich dwingen naar O-Berlijn te vliegen; hij werd echter overheerst en naar Nederland teruggevoerd — werd art. **285** toegepast: de man kreeg een gevangenisstraf van **2** jaar en **3** maanden wegens bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht, drie maal gepleegd.³⁹⁾

Het is duidelijk dat een dergelijke straf in geen enkele verhouding staat tot de ernst van het misdrijf; de rechter is echter gebonden aan de op genoemde delicten gestelde strafmaxima. Daarnaast is bovendien de mogelijkheid tot inverzekeringstelling of inhechtenisneming van de verdachte beperkt op grond van art. **64** lid 2 j^o **58** lid 1 Sv. De huidige Nederlandse wettelijke voorzieningen ten aanzien van hijacking moet men daarom als ontoereikend beschouwen. Om deze bezwaren te on-

---

37) Dr. Alex Meyer, „Un nouveau problème juridique: la piraterie aérienne”, *Revue Fr. de Droit Aérien* 1969, no 3.

38) Art. 462 C.P.; *Le Figaro*, donderdag 21 mei 1970; *De Telegraaf*, idem.

39) zie noot 40, M.v.T.

dervangen en de kapers krachtiger aan te kunnen pakken is in maart 1970 bij de Tweede Kamer een ontwerp van wet ingediend tot strafbaarstelling van het kapen van luchtvaartuigen en van andere gedragingen die het luchtverkeer in gevaar brengen.⁴⁰⁾

Hierin zijn een aantal aanvullingen van het Wetboek van Strafrecht voorgesteld; de belangrijkste daarvan, het nieuw in te voeren artikel 385 bis, stelt op kaping straffen van 9 tot maximaal 15 jaar (dit laatste indien de kaping iemands dood ten gevolge heeft). Onder kaper wordt in deze bepaling verstaan „Hij die een luchtvaartuig door ge-, „weld, bedreiging met geweld of vreesaanjaging in zijn macht brengt of „houdt dan wel van zijn route doet afwijken“. Daarnaast worden door deze wet strafbaar gesteld sabotagedaden, zoals het vernielen, beschadigen, onbruikbaar maken, doen verongelukken van vliegtuigen e.d.; bomaanslagen vallen hier uiteraard ook onder.

Op grond van de artt. 2, 3 en 5 lid 1 onder 2e, Sr. zijn de strafbepalingen toepasselijk op het kapen e.d. van Nederlandse vliegtuigen, van buitenlandse vliegtuigen in het Nederlandse territoir (waartoe ook behoort de kaping door een buitenlander in het buitenland die tot in het Nederlandse luchtruim wordt voortgezet), en op het kapen van een buitenlands vliegtuig door een Nederlander in het buitenland mits het feit ook daar strafbaar is.

Met bovengenoemde bepalingen, waarmee Nederland de meeste landen voor is, is een vrijwel complete regeling voor de vliegtuigkaping gegeven. Daarmee wordt wel gedeeltelijk voldaan aan een eind 1969 aangenomen resolutie van de Algemene Vergadering der V.N., die o.m. door Nederland werd voorgesteld, maar de luchtpiraterij is met dergelijke nationale acties nog niet afdoende bestreden: „La vraie et „juste solution pour les cas de capture illicite d'aeronefs est la création „d'un nouveau délit international“.⁴¹⁾ Ook door de ICAO werd dit ingezien: in april 1969 is een speciale sub-commissie uit het Juridisch Comité ingesteld, de „sub committee on unlawful interference“, ten einde een overeenkomst gericht tegen het kapen op te stellen. Dit heeft geresulteerd in een ontwerp dat inmiddels door het Juridisch Comité aan de ICAO Council is aangeboden, en door dit orgaan onder de 119 lidstaten is verspreid.⁴²⁾

Het ontwerp verklaart vliegtuigkaping tot een internationaal delict

---

40) Kamerstukken 10594, nr. 1 t/m 5, Zitting 1969-1970: „Strafbaarstelling van het gewelddadig in zijn macht brengen of houden van luchtvaartuigen en van enkele andere gedragingen die de veiligheid en de ongestoorde voortgang van het luchtverkeer in gevaar kunnen brengen“, 18 mrt. 1970; Stcrt. 20 mrt. 1970, nr. 56.

41) Haroldo Valladão, l.c., p. 232, idem: Dr. I. H. Ph. Diederiks-Verschoor, „Het onrechtmatig gebruik van luchtvaartuigen“. Rechtskundig weekblad nov. '69, no. 12.

42) ICAO News Release, Montreal 26 march 1970.

en vervult daarmee een belangrijke wens van de juristen; ook zal elke staat, waar het toestel na een daad van kaping landt, met de kaper nog aan boord, gerechtigd zijn tot bestraffing (in de Nederlandse regeling was voor een dergelijk geval met opzet nog geen voorziening getroffen). Een *verplichting* om te straffen was voor de meeste landen niet aanvaardbaar en werd dan ook niet in het ontwerp opgenomen. Het verdrag verplicht verder tot het scheppen van adaequate straffen en tot het vergroten van de uitleveringsmogelijkheden (met name door aanvulling van bestaande uitleveringsverdragen).

Op een Diplomatieke Conferentie, die van 1 tot 16 december in Den Haag zal plaatsvinden, zal de definitieve versie van het verdrag worden opgesteld en ter ondertekening aan de vertegenwoordigers van de ICAO-landen worden voorgelegd.⁴²⁾

Het net is met dit voorstel nauwer om de kaper aangehaald: bij voldoende ondertekeningen zal hij zijn verdiende straf niet ontgaan. Men zij echter niet te optimistisch t.a.v. een spoedige effectuering van de bepalingen; het Verdrag van Tokio kon pas na zes jaar voor de eerste twaalf landen die het geratificeerd hadden in werking treden; op het ogenblik zijn niet meer dan ruim twintig staten aan haar bepalingen gebonden. Nederland besloot mede daarom zelfstandig al vast de nodige maatregelen te nemen, en wijzigde de strafwet.

De V.S. — eveneens een land met grote luchtvaartbelangen — bewandelt daarnaast nog een andere weg: via wijziging van de verschillende bilaterale uitleveringsverdragen wordt reeds nu uitlevering van hijackers, zoals voorgesteld in het nieuwe verdrag, mogelijk gemaakt. Hiertoe zijn onderhandelingen gaande met Spanje,⁴³⁾ Engeland⁴⁴⁾ en Nieuw-Zeeland⁴⁵⁾, terwijl het uitleveringsverdrag met Frankrijk⁴⁴⁾ intussen is herzien.

Bevoegdheden en verplichtingen van staten

Aansluitend op de maatregelen die de gezagvoerder kan nemen zijn in de artt. 12 tot 16 enige voorzieningen geschapen die de positie van de landingsstaat regelen, en daarnaast bepaalde waarborgen scheppen voor de verdachte.

Tegenover de bevoegdheid van de gezagvoerder om een gevaarlijke passagier van boord te zetten staat de verplichting van de verdragsstaat waar het vliegtuig is geland om de debarkering toe te laten; en wanneer de captain een persoon die een ernstig misdrijf aan boord heeft gepleegd ex art. 9 wil overdragen, is de landingsstaat verplicht

---

43) Dep. of State Bulletin, 15 dec. 1969, no 1590.

44) idem, no 1591.

45) New Zealand External Affairs Review, sept. 1969.

om de betrokkene over te nemen; in het laatste geval, en ook wanneer zich een geval van onwettige overheersing heeft voorgedaan stelt de landingsstaat onmiddellijk een voorlopig onderzoek in: blijkt daaruit dat aan de betrokkene redelijkerwijs niets verweten kan worden dan zal deze zijn reis zonder meer voort kunnen zetten. Indien daarentegen blijkt het onderzoek de bevindingen van de gezagvoerder gegrond waren, zal de landingsstaat zo ze dit nodig acht, de verdachte in hechtenis nemen, of een andere — volgens de nationale wet in zo'n geval geoorloofde — maatregel nemen om te voorkomen dat hij zich aan de vervolging onttrekt. Binnen redelijke termijn moet dan, indien hiervoor termen aanwezig zijn, een strafvervolg of een uitleveringsprocedure worden ingesteld. In art. 15 lid 1 wordt deze waarborg nog eens versterkt: alleen wanneer dat voor het instellen van een strafvervolg of uitleveringsprocedure volgens de wet van de landingsstaat is vereist, mag de betrokken persoon worden verhinderd om door te reizen naar de bestemming van zijn keuze. Wanneer hij dit echter niet kan of wil is de landingsstaat bevoegd hem terug te zenden naar de vertrekstaat of naar de staat waarvan hij onderdaan of ingezetene is (wie dat moet betalen als de passagier daartoe niet in staat is, wordt niet vermeld!).

Een Nederlands voorstel, om in het verdrag de bepaling op te nemen dat de staat waarheen de betrokkene wordt teruggezonden verplicht is deze ook op zijn grondgebied toe te laten, werd ter conferentie niet aangenomen op grond van de overweging dat op dit punt reeds een volkenrechtelijke verplichting bestaat. Bij de behandeling in de tweede kamer werd de juistheid van deze stelling betwijfeld; in zijn algemeenheid is zij inderdaad onjuist: staten zijn geheel vrij te bepalen of zij een vreemdeling al of niet op hun gebied zullen toelaten;⁴⁶⁾ wel zijn zij verplicht hun eigen onderdanen op te nemen. Statenlozen (zigeuners bijv.) kunnen in zo'n geval het slachtoffer worden van eindelijk heen en weer sturen omdat geen enkele staat zich groepen voelt hen toe te laten. Een bepaling als vervat in het Nederlandse voorstel had dit soort situaties kunnen voorkomen.

Waarborgen voor de betrokkene liggen afgezien van het in art. 15 lid 1 gestelde verder in zijn recht op contact met de dichtstbijzijnde vertegenwoordiger van zijn land zodra hij in hechtenis is genomen, en in de verplichting van de landingsstaat om van dit feit met opgaaf van redenen mededeling te doen aan de registratiestaat en aan de staat waarvan de verdachte onderdaan is; dit geldt evenzo wanneer er een voorlopig onderzoek is ingesteld: de resultaten daarvan worden aan de genoemde staten meegedeeld, en tevens wordt daarbij vermeld of de landingsstaat zelf tot berechting zal overgaan. Een en ander heeft tot gevolg dat de betrokken staat te weten komt dat een der onderdanen in

---

46) Zie François, *grondlijnen v/h Volkenrecht*, p. 240.

moelijkheden zit, zodat bijstand verleend kan worden. Bovendien zal de registratiestaat, of een andere staat die daar belang bij heeft, op grond van de verstrekte gegevens kunnen overwegen of een verzoek tot uitlevering zal worden gedaan.

De behandeling die de verdachte krijgt mag, wat zijn bescherming en beveiliging betreft, niet minder gunstig zijn dan die welke de onderdanen van de landingsstaat in soortgelijke omstandigheden krijgen, stelt art. 15 lid 2. In de Nederlandse wetgeving is deze door de V.S. bepleite waarborg reeds belichaamd in art. 4 van de Grondwet. De persoon in kwestie blijft echter vreemdeling; de nationale vreemdelingenwetgeving is dus normaal op hem van toepassing, en wordt in geen enkel opzicht door de verschillende verdragsbepalingen omtrent toelating, overneming, terugzending en hechtenis beïnvloed.

De op de landingsstaat rustende verplichting om in bepaalde gevallen een voorlopig onderzoek in te stellen werd in het verdrag opgenomen, ondanks het feit dat als bezwaar op de conferentie naar voren kwam dat de betekenis van de term „voorlopig onderzoek” in de verschillende rechtssystemen varieert en de juridische reikwijdte derhalve niet vaststaat.

T.a.v. de Nederlandse wetgeving betekende deze bepaling in ieder geval dat er een onderscheid moest worden gemaakt tussen gedragingen die onder de Nederlandse strafwet vallen en gedragingen waarbij dat niet het geval is. Op de eerste categorie zijn de gewone regelen van het Wetb. van Sv. van toepassing, zodat een opsporingsonderzoek kan worden ingesteld. Voor de gedragingen van de tweede categorie diende echter een speciale regeling te komen teneinde een onderzoek mogelijk te maken: de Xe titel van boek IV („Internationale Rechtshulp”) werd daartoe uitgebreid met een tweede afdeling, „Feiten begaan aan boord van luchtvaartuigen”, artt. 552r. en s. Het eerste artikel verklaart toepasselijk de bepalingen die gelden voor een opsporingsonderzoek m.b.t. een strafbaar feit waarvoor geen voorlopige hechtenis is toegelaten. Dit betekent dat de betrokkene wel kan worden aangehouden teneinde een verhoor te ondergaan, maar na afloop van het verhoor dient hij op vrije voeten te worden gesteld; in verzekeringstelling is niet mogelijk, en ook voorlopige hechtenis kan niet op hem worden toegepast.

De enige mogelijkheid van verdere vrijheidsbeperking is gelegen in een voorlopige aanhouding op grond van de Uitleveringswet. Art. 13 van genoemde wet werd daartoe uitgebreid met een bepaling die het mogelijk maakt de voorlopige aanhouding van een vreemdeling te bevelen wanneer deze ex art. 9 van het verdrag aan de Nederlandse autoriteiten is overgedragen of van hijacking wordt verdacht en verwacht mag worden dat een belanghebbende staat op korte termijn een voor inwilliging vatbaar verzoek tot voorlopige aanhouding zal doen.

De rechtshulp-regeling van het verdrag is niet zodanig dat men verzekerd kan zijn van de berechting en eventuele bestraffing van de misdadiger; de op het verdrag geënte Nederlandse bepalingen tonen dit aan: de inhechtenisneming dient in overeenstemming te zijn met de wet van de betrokken staat, stelt het verdrag in art. 13 lid 2. Valt een strafbaar feit gepleegd in een buitenlands toestel niet onder de Nederlandse strafwet, dan kan de verdachte, daar er geen dwingende verdragsbepaling op dit punt bestaat, niet in hechtenis worden genomen, en is vervolging niet mogelijk. Is er geen uitleveringsverdrag met de vlaggestaat,⁴⁷⁾ of valt het misdrijf onder een categorie strafbare feiten ten aanzien waarvan niet uitgeleverd kan worden,⁴⁸⁾ dan is uitlevering — en dus ook voorlopige aanhouding ex art. 13 Uitl. Wet — uitgesloten.

Vele landingsstaten zullen soortgelijke bepalingen hebben, welke alle door het verdrag internationale erkenning hebben gekregen. Zolang deze echter niet met de noodzakelijke verdragsverplichtingen (om te straffen, uit te leveren) zijn aangevuld, zal bestraffing afhankelijk blijven van de toevallige plaats van landing.

Verdere bepalingen⁴⁹⁾ en slotbepalingen

Het verdrag grijpt niet in in de bestaande uitleveringsregelingen, in die zin dat men uit één der artikelen een zelfstandige verplichting tot uitleveren zou kunnen distilleren⁵⁰⁾. Wel legt art. 16 lid 1 ten behoeve van de uitlevering uitdrukkelijk de plaats van het misdrijf vast: waar het feit ook gepleegd is, het wordt tevens geacht plaats te hebben gevonden op het grondgebied van de registratiestaat.

Door deze fictie wordt voorkomen dat een verzoek om uitlevering niet gehonoreerd zou worden omdat aan de — in sommige uitleveringsverdragen voorkomende — voorwaarde dat het betreffende delict in de verzoekende staat is begaan niet zou zijn voldaan. Gevolg van deze bepaling is dat, wanneer in een Engels vliegtuig boven Nederland een misdrijf wordt gepleegd, de landingsstaat Duitsland zowel van Engelse als van Nederlandse zijde een verzoek tot uitlevering kan krijgen; het probleem van deze concursus is niet in het verdrag opgelost: een aanpassing van de verschillende uitleveringsverdragen zal hier wellicht in kunnen voorzien⁵¹⁾.

---

47) Art. 2 Uitl.wet: Uitlevering geschiedt niet dan krachtens een verdrag. Zie ook volgende Hfdst.

48) Zie art. 5 Uitl.wet

49) De artt. 17 en 18 van dit hoofdstuk zijn reeds eerder ter sprake gekomen (resp. nt 35 en 16).

50) Art. 16 lid 2; een andere interpretatie zou onverenigbaar zijn met de wens van partijen om van het creëren van prioriteiten af te zien (hetgeen men overigens ook reeds uit art. 3 kan concluderen).

Het verdrag bevat in het laatste hoofdstuk, naast een aantal verdragstechnische bepalingen, een regeling voor het beslechten van geschillen inzake de uitleg of toepassing van het verdrag (art. 24). In geval van een dergelijk geschil tussen twee of meer verdragsstaten zijn er drie mogelijkheden: 1. onderhandelingen, 2. arbitrage, en 3. rechtspraak.

Indien de onderhandelingen tot niets leiden, wordt het geschil op verzoek van één der partijen onderworpen aan arbitrage. Zijn de partijen binnen zes maanden na het verzoek niet tot overeenstemming gekomen over de vorm van de arbitrage, dan kan ieder der partijen het geschil voorleggen aan het Internationaal Gerechtshof.

Door ondertekening van het verdrag aanvaardt men aldus de rechtsmacht van het Hof over verdragskwesties; wanneer nu de ene partij krachtens artikel 40 van het Statuut het Hof om een uitspraak in het geschil heeft verzocht, is de wederpartij — mede-ondertekenaar van het verdrag — eveneens aan de jurisdictie van dit college onderworpen en daardoor verplicht zich te schikken in de uitspraak van het Hof.⁵²⁾

De huidige statenmaatschappij staat zeer gereserveerd tegenover een dergelijke verplichte rechtspraak waardoor de mogelijkheid van een politieke oplossing van het geschil uit handen wordt gegeven. Vooral door de jongere staten pleegt dit als een inbreuk op de — moeizaam verworven — soevereiniteit te worden beschouwd. De zgn. „*facultatieve clausule*” waarmee een staat voor *alle* geschillen de verplichte rechtsmacht van het Hof kan aanvaarden (art. 36 lid 2, Statuut) is dan ook door een gering aantal staten — en dan nog vaak met ruime reserves — ondertekend.⁵³⁾

Om die reden is in art. 24 lid 2 van het verdrag de mogelijkheid geschapen om bij bekrachtiging of toetreding ten aanzien van genoemde bepaling een voorbehoud te maken. De tegenpartij kan zich in zo'n geval eveneens op dat voorbehoud beroepen. Van deze mogelijkheid om zich aan de rechtspraak van het Hof te onttrekken is tot nu toe door geen enkele verdragsstaat gebruik gemaakt⁵⁴⁾, een feit dat vooral Nederland, de initiatiefnemer van deze regeling, tot vreugde zal stemmen.

De geschillen inzake de uitleg of toepassing van het Verdrag van Tokio zullen dientengevolge uiteindelijk door een rechterlijke instantie kunnen worden beslecht.

---

51) Het is mij niet bekend of dit punt in de door de V.S. geplande wijzigingen geregeld wordt.

52) Zie art. 94, Handvest V.N.

53) In 1966 hadden 36 staten de verplichte rechtsmacht van het Hof aanvaard; zie ten aanzien hiervan, François, o.c. p. 618 e.v.

54) inf. RLD/ICAO.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 25 maart 1970

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Lt.-Kolonel W. N. C. Swaving en Majoor T. Vrijdag;
Raadsman: Mr. P. C. de Graauw.

Opzettelijke ongehoorzaamheid (nalaten om, bij het inrukken, de militaire groet te brengen) en opzettelijke volharding in die ongehoorzaamheid (nadat zijn compagniescommandant hem terzake bij zich geroepen had en deze hem erop gewezen had dat hij zich aan een ernstig strafbaar feit had schuldig gemaakt, na een herhaald bevel geweigerd daaraan te voldoen).

I jaar en 8 maanden gevangenisstraf en ontslag (zonder ontzetting), met aftrek van het voorlopige arrest sedert 28 januari 1970.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie de sententie achter het vonnis):
wijziging van de opgelegde hoofdstraf in 8 maanden gevangenisstraf. Brede overweging van de strafmaat.

(W.M.Sr. art. 23, 114, 1°).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen H. J. E. H., geboren 20 september 1949, dpl. soldaat, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde na wijziging is ten laste gelegd

„dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de Staf Staf en Verzorgingscompagnie van het 41e Pantserinfanteriebataljon der Koninklijke Landmacht te Ermelo, aldaar op 28 januari 1970, toen zijn compagniescommandant de majoor A. Pruijboom, die had opmerkt dat hij, beklaagde bij het inrukken van zijn groep niet de militaire groet had gebracht, hem bij zich had geroepen en hem had bevolen alsnog de militaire groet te brengen, heeft geweigerd aan dit bevel te gehoorzamen, zeggende: „nee majoor, dat weiger ik” en „vervolgens nadat de majoor hem erop had gewezen dat hij zich door zijn weigering aan een strafbaar feit schuldig maakte en vervolgens het bevel had herhaald, opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid heeft volhard en het bevel opzettelijk niet heeft uitgevoerd”;

Overwegende, dat uit een Justitiële Verklaring d.d. 29 januari 1970, opgemaakt door de Commandant Staf Staf Verzorgingscompagnie 41 Pantserinfanteriebataljon te Ermelo, blijkt, dat beklaagde op voormeld tijdstip sedert 16 september 1969, als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard: Terwijl ik als dienstplichtig soldaat bij de Staf Staf en Verzorgingscompagnie van het 41e Pantserinfanteriebataljon van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was, heb ik aldaar op 28 januari 1970 in de Generaal Spoorkazerne, toen mijn compagniescommandant, de majoor Pruijmboorn, nadat deze mij na het middagappèl op de appèlplaats bij zich had geroepen, omdat hij naar zijn zeggen had gezien, dat ik bij het inrukken van de groep niet de militaire groet had gebracht, bevel gaf alsnog de militaire groet te brengen, geweigerd aan deze opdracht te gehoorzamen, zeggende: „Nee majoor, dat weiger ik”. Toen vervolgens de majoor mij er op had gewezen, dat ik mij door deze weigering schuldig maakte aan een strafbaar feit en hij vervolgens het bevel had herhaald, ben ik bij mijn weigering gebleven en heb ik het bevel niet uitgevoerd.

Overwegende, dat het ten processe overgelegd Proces-Verbaal van Huishoudelijk Onderzoek opgemaakt d.d. 29 januari 1970 te Ermelo door B. L. Braaksma, tweede luitenant, plaatsvervangend Compagniescommandant Staf Staf Verzorgingscompagnie 41e Pantserinfanteriebataljon en J. W. Grundlehner, SMI, CSM Staf Staf Verzorgings Compagnie 41e Pantserinfanteriebataljon, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van A. Pruijmboom, majoor, Commandant van de Staf Staf-verzorgingscompagnie 42 Pantserinfanteriebataljon:

Op 28 januari 1970 constateerde ik tijdens het middagappèl, dat toen de onderofficier, die rapport had uitgebracht van de Bataljon's Stafgroep, waartoe ook de soldaat H. behoorde, de groep liet inrukken, de soldaat H. als enige in de groep niet de groet bracht. Ik heb genoemde soldaat daarop bij mij geroepen en hem gelast de militaire groet te brengen met de woorden: „Ik gelast je nu de militaire groet „te brengen”, waarop deze antwoordde: „Nee majoor, dat weiger ik”. Ik heb hem er toen op gewezen, dat hij zich schuldig maakte aan een strafbaar feit door niet aan deze opdracht te voldoen en ik heb hem toen nogmaals met dezelfde woorden de opdracht gegeven om de groet te brengen, waarop hij wederom weigerde.

overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd Proces-Verbaal van Huishoudelijke Onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

*„Opzettelijke ongehoorzaamheid, waarbij de schuldige opzettelijk in „zijn ongehoorzaamheid volhardt nadat een meerdere hem **uitdrukkel**ijk op zijn strafbaarheid heeft gewezen”;*

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd gedaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklagde op 28 januari 1970 in voorlopig arrest is gesteld en de aard en omstandigheden der zaak vorderen, dat dit arrest gehandhaafd blijft;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklagde op grond van het gepleegde feit ongeschikt acht in de militaire stand te blijven, doch niet tevens zodanig ongeschikt, dat hij voor goed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, behoort te worden ontzet;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 1 jaar en 8 in maanden, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht; voorts ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen — Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 1 juli 1970

President: Mr. Fikkert (wnd.); Leden: Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor **Coopmans** en **Bruinier**, Lt.-Generaal (b.d.) Valk (plv.) en Mr. van Gilse (plv.).

Raadsman: Mr. P. C. de **Brauw**.

(zie het vonnis, hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage, appellant, tegen H. J. E. H., geïntimeerde en van H. J. E. H., appellant, tegen de Auditeur-Militair voornoemd, geïntimeerde.

Gezien: . . . **enz.**;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal **veroordelen** tot gevangenisstraf voor de tijd van een jaar en vier maanden met aftrek met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Overwegende, dat beklagdes raadsman in hoger beroep heeft verzocht om beklagde, omtrent wie door de zenuwarts C. J. A. Somers reeds een psychiatrisch rapport dd. 12 maart 1970 is uitgebracht, nader psychiatrisch te doen onderzoeken, doch het Hof voor inwilliging van dat verzoek geen termen aanwezig acht;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklagde opgelegde straf welke het Hof onjuist is voorgekomen;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, omtrent de aan beklagde op te leggen straf:

dat beklagde bij zijn verhoor tegenover de Officier-Commissaris heeft verklaard, zakelijk weergegeven: dat zijn weigering om te gehoorzamen aan het hem door zijn compagniescommandant gegeven bevel tot het brengen van de militaire groet, heeft plaats gevonden nadat hij in een persoonlijk onderhoud met die commandant deze ervan in kennis had gesteld, dat hij voortaan zou weigeren de van dienstwege voorgeschreven militaire groet te brengen, niet zou deelnemen aan parades en zijns inziens ander overbodig ceremonieel en zich niet zou storen aan de voorschriften omtrent haar- en baarddracht; dat hem toen door die commandant is gezegd, dat hij de zaak niet op de spits moest drijven en dat een en ander op de daarop volgende dag verder zou worden besproken tussen hem en die commandant; dat hij, aangezien zijn besluit echter vaststond, na dat **onderhoud** geen militaire groet meer heeft gebracht;

dat **beklaagde** voor het Hof heeft verklaard, dat hij ook thans nog voornemens is te handelen overeenkomstig het door hem aan zijn compagniescommandant medegedeelde; dat uit het voorgaande volgt, dat het bewezenverklaarde feit niet een incidentele ongehoorzaamheid betreft, doch oplevert een daad van uitvoering **van** het voornemen om bepaalde bevelen en voorschriften in de toekomst nimmer meer op te volgen of na te komen; dat de militair, die op grond van zijn individuele opvattingen omtrent mindere noodzakelijkheid of doelmatigheid van een bepaalde categorie dienstbevelen of -voorschriften er toe overgaat die bevelen of voorschriften systematisch niet op te volgen of

na te komen, zich schuldig maakt aan een ernstig vergrijp, daar hij aldus de voor de functie en het doel van de krijgsmacht onontbeerlijke krijgtucht ondergraaft;

dat het bewezenverklaarde, nu dit is gepleegd onder de bovenvermelde omstandigheden, dan ook een zwaardere bestraffing vergt dan wanneer het als een op zichzelf staand geval zou zijn begaan;

dat het Hof — beklagde op grond van het begane feit ongeschikt achtende in de militaire stand te blijven — op grond van het **voren-**overwogene na te melden hoofdstraf en bijkomende straf in overeenstemming oordeelt met de ernst van dat feit, de omstandigheden waaronder dit is begaan en de persoonlijke omstandigheden van de beklagde, gelijk een en ander ten processe is gebleken;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Wijst het namens beklagde gedaan verzoek tot het uitbrengen van een nader rapport omtrent beklagdes geestesvermogen van de hand;

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd, doch alleen voorzover de aan beklagde opgelegde straffen en de daarop betrekking **hebbende** overwegingen betreft;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *acht maanden*, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de tenuitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht; te weten vanaf 28 januari 1970;

Bekrachtigt het bestaande arrest;

Ontslaat beklagde uit de militaire dienst zonder ontzetting **van** de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

NASCHRIFT

Juridisch commentaar behoeft dit vonnis en deze sententie nauwelijks (of het moest zijn de vraag of het juist is dat de afwijzing van het verzoek van de raadsman om een herhaald psychiatrisch onderzoek, nadat die afwijzing reeds in de overwegingen van de sententie was vermeld, nogmaals in het dictum behoorde te worden herhaald). Feitelijk is er wellicht voor een kort commentaar grond, omdat dit vonnis nogal wat stof heeft doen opwaaien en zelfs geleid heeft tot een landelijke actie van de dienstplichtigen, gevoerd onder de auspiciën van de V.V.D.M. (Vereniging van Dienstplichtige Militairen) om een „groet-„dag“ te houden, waarbij de dienstplichtigen hun onlust over deze uit-

spraak uitten door iedereen die zij tegenkwamen: burgers, meerderen, minderen, rang- en standgenoten) te groeten.

Hoewel gewaardeerd mag worden dat de V.V.D.M. de uiting van onlust heeft weten te kanaliseren in een ludieke, „kabouterachtige” demonstratie, geeft het toch reeds te denken wanneer een bepaalde grote groep van militairen het oirbaar acht, tegen een rechterlijke uitspraak te ageren, immers te demonstreren. Normen en waardering zelfs voor de grondpeilers van een democratische samenleving zijn echter de laatste tijd zozeer gewijzigd, dat men zich over een dergelijke demonstratie niet eens meer behoeft te verwonderen.

Voor wat de schijnbaar hoge straf voor het schijnbaar onbetekende vergrijp van het weigeren de militaire groet te brengen bij het inrukken van de troep betreft, kan ik het beste verwijzen naar en de herlezing aanbevelen van de strafoverwegingen van de sententie. Het gaat in deze immers niet om de inderdaad onbetekende uiting van ongehoorzaamheid, maar om de daarachter schuilende intentie. Beklaagde had te kennen gegeven dat hij een bepaalde groep van dienstbevelen zou weigeren uit te voeren. Hij had een voorstel voor overleg en het uitpraten van de zaak van de hand gewezen en hij greep de eerste zich voordoende gelegenheid aan om te bewijzen dat het hem ernst was. Tot zelfs ter terechtzitting van het Hoog Militair Gerechtshof bevestigde hij, na de toch werkelijk niet mis te verstane straf in eerste aanleg en de eis van de Advocaat-Fiscaal, dat het hem ernst was en dat hij bleef bij zijn voornemen om zijn aangekondigde gedragsregel voort te zetten¹⁾. Daarin schuilt de ernst van het feit: beklagde stelde zijn persoonlijke opvattingen omtrent doelmatigheid van dienstbevelen en dienstvoorschriften boven de bestaande orde en daarmee ondergroef hij de krijgstucht, zonder welke de krijgsmacht niet kan bestaan.

Wanneer deze beklagde gestraft zou zijn met een lichte straf of zelfs als de zaak krijgstuchtelijk zou zijn afgedaan, dan zou niet alleen binnen de kortste tijd door hem een tweede soortgelijke ongehoorzaamheid zijn begaan, maar dan zou ook voor de afwachtende omgeving de weg geopend zijn voor het stellen van een andere serie dienstbevelen en dienstvoorschriften waarvan zij de doelmatigheid betwistten en welke zij ook zouden weigeren op te volgen. De daaruit voortvloeiende chaos kan men zich met een gering voorstellingsvermogen wel indenken.

W . H . V .

---

1) Anders dan in de zgn. „lange haren zaak” (sententie H.M.G. 30 augustus 1967, MRT LX (1967) blz. 586 e.v.) waar de beklagde, die (princiepelijk) geweigerd had zijn haren te laten knippen, na de veroordeling door de Krijgsraad ter zitting van het Hof verklaarde voornemens te zijn in de toekomst zo goed mogelijk zijn plichten als militair te zullen nakomen (en die met geknipte haren ter zitting van het Hof was verschenen).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 8 april 1970

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels E. P. W. Elstak en L. Breure;

Raadsman: Mr. M. H. A. M. Roeffen.

Als korporaal een soldaat, die fouten maakte tijdens de rijles, eerst uitgescholden en vervolgens een klap gegeven: 1 week gevangenisstraf V.V. en f 75, — geldboete O.V.

(W.M.Sr. art. 141, 142).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad, eiser, tegen B. S., geboren 24 maart 1947, res. kpl., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 16 oktober 1969, te Zandvoort, althans in „Nederland, terwijl hij als vrijwilliger, wiens dienstverband hem ver- „plicht tot doorlopende werkelijke dienst, in de rang van korporaal in „werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht, „tijdens rij-onderricht in een militair voertuig, opzettelijk zijn mindere, „de reserve-soldaat Antonius A. Kragten, uitscheldende, beschimpende „en/of in diens tegenwoordigheid bespottende, deze heeft toegevoegd „de woorden: „klootzak, lummel, idioot“, althans woorden van gelijke „strekking en betekenis, alsmede opzettelijk gemelde soldaat Kragten „tegen diens binnenhelm, welke hij — Kragten — op zijn hoofd had, „heeft geslagen of gestompt, tengevolge waarvan deze Kragten pijnlijk „werd getroffen“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 16 oktober 1969, terwijl ik als vrijwilliger met een dienstverband dat mij tot doorlopende werkelijke dienst verplicht in de rang van korporaal in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht, bevond ik mij te Zandvoort, alwaar ik te omstreeks 15.00 uur op de Boulevard Barnaart als rij-instructeur onderricht gaf in een militair motorvoertuig, merk DAF UA-328, aan mijn militaire mindere, de reserve-soldaat Antonius A. Kragten. Toen aldaar maakte ik mij kwaad, omdat genoemde Kragten bepaalde rijhandelingen niet goed verrichtte. Ik heb deze soldaat Kragten toen aldaar toegevoegd de woorden: „Klootzak, lummel, idioot“. Even later te omstreeks 15.10 uur voerde Kragten wederom een rijhandeling verkeerd uit. Ik heb genoemde Kragten toen met de buitenzijde van mijn linkerhand ge-

slagen tegen de rechterzijkant van de binnenhelm, die **Kragten** toen droeg.

Overwegende, dat Antonius Albertus **Kragten**, oud 20 jaar, reserve-soldaat en wonende te Utrecht, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 16 oktober 1969 was ik als reserve-soldaat in werkelijke militaire dienst en kreeg ik te omstreeks 15.00 uur rijonderricht van de korporaal S. op de Boulevard **Barnaart** te Zandvoort in een militair voertuig, merk DAF YA-328. Omdat ik toen niet zo goed reed, was de korporaal S. boos op mij. Hij heeft mij toen aldaar toegevoegd de woorden: „Klootzak, lummel, idioot”, waardoor ik mij beledigd voelde. Even later te omstreeks 15.10 uur maakte ik op dezelfde plaats wederom een **rijfout**, waardoor de korporaal S. ziedend werd. Hij sloeg mij met de binnenzijde van zijn rechterhand vervolgens zeer krachtig tegen de voorzijde van de **binnenhelm**, die ik toen droeg, ter hoogte van mijn voorhoofd. Omdat hij van boven naar beneden sloeg, schoot mijn helm naar voren en kwam de rand van die helm aan de voorzijde op mijn neus terecht en schoof mijn bril iets naar beneden. Toen ik de helm weer terug schoof, voelde ik een stekende pijn aan mijn neusbeen. De avond van die dag kreeg ik hoofdpijn, welke ongeveer **3** dagen heeft geduurd.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 16 oktober 1969, te Zandvoort, terwijl hij als vrijwilliger, „wiens dienstverband hem verplicht tot doorlopende werkelijke dienst, „in de rang van korporaal in werkelijke militaire dienst verbleef bij de „Koninklijke Landmacht, tijdens rij-onderricht in een militair voertuig, „opzettelijk zijn mindere, de reserve-soldaat Antonius A. **Kragten**, uitscheldende, deze heeft toegevoegd de woorden: „klootzak, lummel, „„idioot”, alsmede opzettelijk gemelde soldaat **Kragten** tegen diens „binnenhelm, welke hij — **Kragten** — op zijn hoofd had, heeft geslagen tengevolge waarvan deze **Kragten** pijnlijk werd getroffen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „Als militair opzettelijk een mindere uitschelden, in dienst gepleegd”,

2. „Als militair in dienst opzettelijk een mindere slaan”,

voorzien en strafbaar gesteld bij

1. artikel 141 van het Wetboek van Militair Strafrecht,

2. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 142 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen

beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 1 week, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren alsmede, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 75,—, bij gebreke van betaling en verhaal, te vervangen door hechtenis voor de **tijd** van 8 dagen — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonins van 6 november 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; **Leden:** Luitenant-Kolonel V. Thorn Leeson en Luitenant-Kolonel Mr. W. F. T. Roosmale Nepveu;

Raadsman: Mr. A. K. H. S. Haitsma Mulier, advocaat te Nijmegen.

Opzettelijk met verenigde krachten geweld plegen tegen personen: medoeten met het werpen van bierblikjes naar een aantal met de handhaving en herstel van de orde belaste politiebeambten.

(W.Sr. art. 141).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. L. M. S., geboren 19 juli 1948, dpl. kan., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 28 juni 1969 te of in de gemeente Assen „met een of meerdere andere personen openlijk en met verenigde „krachten geweld tegen personen en/of goederen heeft gepleegd door „toen aldaar, terwijl hij zich op de openbare weg, de Gedempte Singel, „bevond, temidden van een groep personen die bierblikjes wierpen „naar enige toen ter plaatse met handhaving en herstel van de orde „belaste politie-beambten, eveneens opzettelijk — samen of tegelijk „met voormelde personen — met kracht een leeg bierblikje of blikjes

„naar een of meerdere van voormelde in uniform geklede politie-beambten te gooien, waarbij deze op het hoofd werd(en) geraakt”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 28 juni 1969 omstreeks 02.30 uur op de openbare weg, de Gedempte Singel, te Assen was; dat hij zag dat er politieagenten waren; dat hij toen aldaar tegelijk met vele andere mensen bierblikjes heeft gegooid naar meerdere van deze politieagenten; dat hij behoorlijk hard gooide; dat hij er niet aan twijfelt dat bedoelde politieagenten ter plaatse belast waren met het handhaven en herstellen van de openbare orde;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezig Proces-verbaal van constatering en aanhouding, op afgelegde ambtseed opgemaakt en getekend door Teunis Adriaan van Schaijk, wachtmeester der Rijks-politie, ingedeeld in het District Nijmegen, groep Wamel, voor het verlenen van bijstand als bedoeld in artikel 44 van de Politiewet ter gelegenheid van de zogenaamde „T.T.-nacht”, gedetacheerd bij de gemeentepolitie te Assen, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisant:

dat hij op 28 juni 1969 omstreeks 02.30 uur, terwijl hij zijn dienst verrichtte, constateerde dat een persoon te Assen op de openbare weg, de Gedempte Singel, met andere personen openlijk en met verenigde krachten geweld pleegde tegen personen door met kracht bierblikjes te gooien naar geüniformeerde politie en deze op het hoofd te raken; dat hij deze persoon heeft aangehouden; dat de aangehoudene, na naar het bureau van politie te Assen te zijn overgebracht, de volgende opgaven ten aanzien van zijn personalia deed: Naam en voornamen: J. L. M. S., geboortedatum 19 juli 1948, thans als militair in werkelijke dienst;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten,

„dat hij op 28 juni 1969 te Assen met andere personen openlijk en „met verenigde krachten geweld tegen personen heeft gepleegd door „toen aldaar, terwijl hij zich op de openbare weg, de Gedempte Singel, „bevond, temidden van een groep personen, die bierblikjes wierpen „naar enige toen ter plaatse met handhaving en herstel van de orde „belaste politiebeambten, eveneens opzettelijk — samen of tegelijk „met voormelde personen — met kracht bierblikjes naar een of meer- „dere van voormelde in uniform geklede politie-beambten te gooien, „waarbij deze op het hoofd werd(en) geraakt”;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„openlijk met verenigde krachten geweld plegen tegen personen”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 141, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 13 november 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel A. J. Oosters en Luitenant-Kolonel N. J. de Ruiter;

Raadsman: Kapitein D. J. Vleming.

Opzettelijke ongehoorzaamheid: Niet voldoen aan het bevel om de eetzaal te verlaten (hem gegeven omdat hij met bestek op de tafel sloeg) en opzettelijk geweigerd zijn naam op te geven.

(W.M.Sr. art. 114).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen T. C. T., geboren 4 december 1948, dpl. sld. beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 31 augustus 1969 te Steenwijkerwold, althans in Nederland, toen hij van zijn meerdere, de majoor J. A. Kok, dienst doende als Officier van Kazerneweekdienst in de eetzaal van de Johannes Postkazerne aldaar het bevel kreeg om de eetzaal te verlaten, welk bevel hem werd gegeven, omdat voormelde majoor geconstateerd had, dat hij, beklagde, onnodig lawaai maakte door met enig bestek op de tafel te slaan, heeft geweigerd of opzettelijk heeft nagelaten aan voor meld dienstbevel te gehoorzamen, door die meerdere te vragen, waarom hij er uit moest en willens en wetens, ondanks dat bevel, te blijven zitten en niet de eetzaal te verlaten, en voorts, even later, toen

„voormelde meerdere hem opdracht gaf, zijn naam en registratienummer op te geven eveneens weigerde of opzettelijk naliet aan dat bevel „te gehoorzamen door willens en wetens die gegevens niet te verstrekken“⁷;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht en was ingedeeld bij de 42 Pantser Genie Compagnie, zich op 31 augustus 1969 tijdens de avondmaaltijd bevond in de eetzaal van de Johannes Post-kazerne te Steenwijkerwold; dat er toen door enige mensen onnodig lawaai werd gemaakt door met bestek op de tafel te slaan; dat de in de eetzaal aanwezige Officier van Kazerne Weekdienst, een in uniform geklede majoor, toen een van degenen die dit deed, opdracht gaf de eetzaal te verlaten aan welke opdracht de betrokkene voldeed; dat er enige ogenblikken later weer met bestek op tafel werd geslagen; dat hij toen daar zelf ook aan meedeed en dat bedoelde majoor toen naar hem toekwam en hem toen aldaar het dienstbevel gaf de eetzaal te verlaten; dat hij toen aldaar geweigerd heeft aan dit bevel te gehoorzamen en deze weigering toen kenbaar heeft gemaakt door niet de eetzaal te verlaten maar aan de majoor te vragen waarom hij eruit moest; dat toen hij even later de eetzaal wilde verlaten, bovenbedoelde majoor hem nabij de uitgang van de eetzaal het bevel gaf hem zijn naam en registratienummer op te geven; dat hij toen aldaar geweigerd heeft ook aan dit bevel te gehoorzamen en toen die majoor zijn naam en registratienummer niet heeft gezegd; dat hij wist dat de majoor zijn militaire meerdere was en hij verplicht was de bevelen van zodanige meerdere op te volgen:

overwegende, dat J. A. Kok, majoor der Artillerie, nr. 24.12.08.009, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris als getuige zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij op 31 augustus 1969 tijdens de avondmaaltijd dienst deed als Officier van Kazerne-weekdienst in de eetzaal van de Johannes Post-kazerne te Steenwijkerwold en constateerde dat er door een militair met het bestek op tafel werd geslagen; dat hij, nadat hij er zich terdege van had overtuigd, wie dat deed, naar deze militair is toegelopen en hem toen aldaar het bevel heeft gegeven de eetzaal te verlaten; dat bedoelde soldaat de eetzaal niet uitging maar gewoon bleef zitten; dat hij toen bij de uitgang van de eetzaal is gaan staan en, toen bedoelde soldaat even later de eetzaal wilde verlaten, deze heeft staande gehouden en hem opdracht heeft gegeven zijn naam en registratienummer op te geven; dat de soldaat weigerde toen aldaar aan dit bevel te gehoorzamen en zijn naam en registratienummer niet heeft verstrekt; dat deze soldaat bij controle van diens militaire paspoort bleek te zijn de dienst-

plichtig soldaat T. C. T., ingedeeld bij 42 Pantser Genie Compagnie; dat zowel T. als hij, getuige, in uniform waren gekleed;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de „Koninklijke landmacht op 31 augustus 1969 te Steenwijkerwold, toen „hij van zijn meerdere, de majoor J. A. Kok, dienst doende als Officier „van Kazerneweekdienst in de eetzaal van de Johannes Postkazerne „aldaar, het bevel kreeg om de eetzaal te verlaten, welk bevel hem „werd gegeven, omdat voormelde majoor geconstateerd had, dat hij, „beklaagde, onnodig lawaai maakte door met enig bestek op de tafel „te slaan, heeft geweigerd aan voormeld dienstbevel te gehoorzamen, „door die meerdere te vragen, waarom hij eruit moest en willens en „wetens, ondanks dat bevel, te blijven zitten en niet de eetzaal te ver- „laten, en voorts, even later, toen voormelde meerdere hem opdracht „gaf, zijn naam en registratienummer op te geven eveneens weigerde „aan dat bevel te gehoorzamen door willens en wetens die gegevens „niet te verstrekken”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongehoorzaamheid, meermalen gepleegd”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde van 31 augustus 1969 tot 1 september 1969 voorlopig arrest heeft ondergaan in de vorm van streng arrest, welk arrest naar het oordeel van de Krijgsraad bij de uitvoering van de op te leggen militaire detentie geheel in mindering behoort te worden gebracht;

(Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van 2 weken met aftrek van voorarrest van 31 augustus 1969 tot 1 september 1969 — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 5 februari 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; **Leden:** Majoor W. J. Esseveld en
Majoor F. M. Th. van der Ven;

Raadsman: Mr. F. B. Blaisse.

Als passagier meegereden op een door een ander weggenomen en opzettelijk en wederrechtelijk bestuurde bromfiets.

Geen overtreding van artikel 37 W.V.W.; wel een (eigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp, hetwelk door de Krijgsraad met 10 dagen verzuwaard arrest wordt bestraft.

(W.K. art. 2, 58; W.V.W. art. 37).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen L. G., geboren 26 november 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 7 september 1969 te Steenwijk, althans in „Nederland, tezamen en in vereniging met H. B., althans alleen, met „het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening, heeft weggenomen een „bromfiets, toebehorende aan J. van Erkelens-Hankel, althans aan een „ander dan aan hem, beklaagde, en/of zijn mededader;

„althans, indien terzake van het voorgaande geen veroordeling kan „of mocht volgen, dat hij toen, na te voren met H. B. de afspraak te „hebben gemaakt dan wel te zijn overeengekomen om een aan een „ander toebehorende bromfiets weg te nemen en daarop of daarmede „naar de Johannes Postkazerne te Steenwijkenvold te rijden, opzettelijk wederrechtelijk op verschillende voor het openbaar rijverkeer „openstaande wegen van en in Steenwijk naar en in Havelte is mede- „gereden op een door B. voornoemd weggenomen en door deze op- „zettelijk en wederrechtelijk als bestuurder gebruikte bromfiets (twee- „wielig motorrijtuig), toebehorende aan J. van Erkelens-Hankel, al- „thans aan een ander dan aan hem, beklaagde, of B. voornoemd”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde primair is ten laste gelegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 7 september 1969 samen met H. B. vanuit de Johannes Postkazerne te Steenwijkerwold naar Steenwijk is gegaan; dat zij te Steenwijk besloten om een bromfiets weg te nemen en daarop terug

naar de kazerne te rijden; dat hij even later zag dat B. een bromfiets had beetgepakt en deze wegnam en ermee naar de rijbaan liep, waarna hij, B. de bromfiets aantrapte; dat hij, beklaagde, vervolgens achterop de bagagedrager is gesprongen; dat zij vervolgens samen met bedoelde bromfiets zijn weggereden, B. als bestuurder en hij, G., als passagier, over verschillende voor het openbaar verkeer openstaande wegen in Steenwijk en vandaar naar en in Havelte; dat hij wist dat bedoelde bromfiets noch aan hem noch aan B. toebehoorde en dat hij noch B. van iemand recht of toestemming had gekregen die bromfiets weg te nemen en te gebruiken;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. P. 408169 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 2 oktober 1969 getekend door Allie Johannes Visser, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, rnr.: 39.11.10.399, 1e verbalisant en Willem ten Klei, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, rnr: 46.06.10.257, 2e verbalisant, beiden behorende tot de brigade Steenwijkenvold, zake-lijk onder meer inhoudt als verklaring van:

H. B., geboren te Den Helder, 13 april 1949, ongehuwd, bloembollenkweker, wonende te Den Helder, soldaat, dienstplichtige in werkelijke dienst en ingedeeld bij Staf Staf Verzorgingscompagnie 47e Pantserinfanteriebataljon, gelegerd in de Johannes Postkazerne te Steenwijkenvold:

dat hij als dienstplichtig soldaat is gelegerd in de Johannes Postkazerne te Steenwijkenvold; dat hij op 7 september 1969 samen met soldaat G. naar Steenwijk is gegaan; dat zij aldaar besloten een of ander vervoermiddel te bemachtigen om daarmee terug naar genoemde kazerne te gaan; dat hij in de Oosterstraat zag dat een vrouw een bromfiets tegen de muur van een ijssalon neerzette; dat zij toen besloten die bromfiets weg te nemen en daarop naar genoemde kazerne te rijden; dat hij, B., hierna de bromfiets heeft gepakt en de motor in werking heeft gesteld; dat hij zag en voelde dat G. achterop de bagagedrager ging zitten; dat hij vervolgens over verschillende voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande wegen in de richting van genoemde kazerne is gereden; dat hij van niemand recht of toestemming heeft gekregen de bromfiets weg te nemen dan wel te gebruiken op de openbare weg;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal van Gemeente-politie Steenwijk nr. M./51/69 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 7 september 1969 getekend door Elze Holtjer, hoofdagent van gemeentepolitie te Steenwijk, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van: Jolianna Hankel, echtgenote van Albert van Erkelens, geboren te Weststellingwerf, 22 november 1923, wonende te Steenwijk, Nieuwe Onnastraat 45:

dat zij op 7 september 1969 omstreeks 22.45 uur haar bromfiets

heeft neergezet en laten staan voor een cafetaria te Steenwijk; dat zij omstreeks 22.55 uur diezelfde dag bemerkte dat de bromfiets verdwenen was; dat de bromfiets haar geheel in eigendom toebehoorde; dat aan niemand het recht of de toestemming is gegeven die bromfiets weg te nemen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 7 september 1969 te Steenwijk na met H. B. te zijn „overeengekomen om een aan een ander toebehorende bromfiets weg „te nemen en daarop of daarmee naar de Johannes Postkazerne te „Steenwijkerwold te rijden, opzettelijk wederrechtelijk op verschillende „voor het openbaar rijverkeer openstaande wegen van en in Steenwijk „naar en in Havelte is medegereden op een door B. voornoemd weg- „genomen en door deze opzettelijk en wederrechtelijk als bestuurder „gebruikte bromfiets (tweewielig motorrijtuig), toebehorende aan J. „van Erkelens-Hankel“;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde niet oplevert een strafbaar feit, met name niet het feit strafbaar gesteld bij artikel 37 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde evenwel een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert volgens de daarvan in artikel 2, onder 1e, van de Wet op de Krijgstucht gegeven omschrijving en de Krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht om met toepassing van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderende officier;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf de juiste acht, in aanmerking genomen zowel de omstandigheden waaronder het vergrijp is begaan, als de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklagde primair is ten laste gelegd en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen feit.

Verklaart dit feit niet te zijn een strafbaar feit, en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Bevindt, dat het feit een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert volgens de daarvan in artikel 2, onder 1e, van de Wet op de Krijgstucht gegeven omschrijving.

Legt aan beklagde een krijgstuchtelijke straf op van tien dagen verzwaard arrest, met omschrijving van de strafreden als volgt:

„Op een zonder toestemming van de eigenaresse weggenomen niet afgesloten staande bromfiets daarmede als duopassagier van Steenwijk tot in de onmiddellijke omgeving van de Johannes Postkazerne „gereden“.

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 16 april 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel A. J. Oosters en Majoor F. M. Th. van der Ven.

(1) Een meerdere bespotten (als dpl. sld. tegen een wachtmeester zeggen: „de wachtmeester weet het toch altijd beter, hè, tukkertje“).

(2) Opzettelijke ongehoorzaamheid (weigeren te voldoen aan de opdracht om, terwijl hij in de houding stond, niet te grijnzen).

(3) Een meerdere mondeling en door een gebaar met enig kwaad bedreigen, in dienst gepleegd (zijn meerdere bedreigd hem in elkaar te zullen slaan, daarbij met een stok zwaaiend, indien de wachtmeester van het voorgaande rapport zou opmaken).

(4) Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid.

(W.M.Sr. art. 76, 97, 108, 114).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. H. J., geboren 4 maart 1949, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd, na voeging van de afzonderlijk tegen hem aangebrachte zaken:

ad W.L. 163/II/70:

„1e. dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 22 november 1969 te Ede, in elk geval in Nederland, opzettelijk zijn meerdere, de wachtmeester J. T. W. Elfrink, in diens tegenwoordigheid heeft bespot, door deze opzettelijk bespottend toe te voegen „De wachtmeester weet het toch altijd beter hè, tukkertje, tukkertje, tukkertje“ en vervolgens heeft geweigerd te gehoorzamen aan het hem door die wachtmeester gegeven dienstbevel om niet te grijnzen of lachen, terwijl hij in de houding stond;

„2e. dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke land-
„macht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 23 no-
„vember 1969 te Ede, in elk geval in Nederland, opzettelijk zijn
„meerdere, de wachtmeester J. T. W. Elfrink, heeft bedreigd in elkaar
„te slaan, daarbij met een stok zwaaiend, indien die wachtmeester rap-
„port zou opmaken van het sub 1 e tenlastegelegde”;

ad W.L. nr. 1716/I/69:

dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de Konink-
„lijke landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of om-
„streeks 24 oktober 1969 zijn te Ede, althans in Nederland, gelegen
„onderdeel heeft verlaten en daarvan sindsdien opzettelijk dan wel met
„zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven,
„totdat hij op of omstreeks 27 oktober 1969 bij zijn onderdeel is terug-
„gekeerd”;

Overwegende: . . . enz.;

ad W.L. nr. 1716/I/69:

overwegende, dat beklagde bij zijn verhoor door de **Officier-Com-**
missaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 24 oktober 1969, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in
werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, was ingedeeld bij
de 45 Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie en gelegerd was in de **Mau-**
ritskazerne te Ede, zijn voormeld onderdeel heeft verlaten en daarvan
sindsdien willens en wetens, wetende daartoe van niemand recht of
toestemming te hebben gekregen, afwezig is geweest en gebleven, tot-
dat hij op 27 oktober 1969 bij zijn onderdeel is teruggekeerd;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verkla-
ring, op 4 december 1969 opgemaakt en getekend door Commandant
C-batterij 45 Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie te Ede, onder meer
blijkt, dat de verdachte van 24 oktober 1969 23.00 uur tot 27 oktober
1969 circa 13.30 uur onafgebroken zonder recht of vergunning, der-
halve ongeoorloofd, afwezig is geweest van zijn onderdeel 45 Afdeling
Lichte Luchtdoelartillerie C-batterij, gelegerd te Ede in **Johan Willem**
Friso/Mauritskazerne;

dat hij zich persoonlijk heeft teruggemeld;

ad W.L. nr. 163/I/70:

Overwegende, dat beklagde bij zijn verhoor door de **Officier-Com-**
missaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij
de Koninklijke landmacht, was ingedeeld bij de C-Batterij 45e Afdeling
Lichte Luchtdoelartillerie en was gelegerd in de **Mauritskazerne** te Ede
op 22 november 1969, omstreeks 18.30 uur, als lid van de opkomende
wacht bezig was met aan te treden in genoemde kazerne; dat er toen
een discussie ontstond over de vraag of de reserves van de wacht
moesten aantreden; dat de wachtmeester Elferink op een gegeven

moment zei, dat je een wachtmeester nooit tegen moest spreken, want dat deze toch altijd gelijk had; dat hij toen aldaar tegen de wachtmeester heeft gezegd: „De wachtmeester weet het toch altijd beter, „tukkertje, tukkertje, tukkertje””; dat de wachtmeester hen toen allen in de houding zete; dat hij, beklaagde, toen stond te lachen; dat de wachtmeester hem toen het dienstbevel gaf niet te lachen terwijl hij in de houding stond; dat het hem echter niet lukte zijn lachen in te houden; dat de wachtmeester toen zijn bevel herhaalde en hij, beklaagde, toen aldaar heeft geweigerd te gehoorzamen en heeft gezegd: „Dat zal ik „zelf wel weten””; dat hij toen ondanks het bevel is doorgedaan met lachen; dat de wachtmeester **Elfrink**, hem, beklaagde, daarop rapport heeft aangezegd; dat hij de volgende dag, 23 november 1969, als wachthebbende bezig was met een ronde en hij tijdens deze ronde, zoals gebruikelijk, een houten stok bij zich had; dat hij tijdens deze ronde naar de **dagkamer** van zijn batterij van zijn kazerne is gegaan en hij daar de wachtmeester **Elfrink** aantrof; dat hij deze vroeg of het rapport, dat hem op 22 november 1969 werd aangezegd, nog doorging; dat de wachtmeester **Elfrink** antwoordde dat hij de vorige dag duidelijk genoeg geweest was; dat hij toen aldaar tegen de wachtmeester heeft gezegd: „Als je dat doet, sla ik je in elkaar, je zit altijd „in dezelfde trein als ik en ik waarschuw je””; dat hij, toen hij dit zei, inderdaad voornoemde stok in zijn hand had en dat het best mogelijk is dat hij er een zwaaiende beweging mee heeft gemaakt;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. P 1711970, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 25 januari 1970 getekend door Wilhelmus Petrus Antonius **Biermans**, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, rnr. 40.06.02.033, behorende tot de Brigade Ede der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt:

als relaas van verhoor van Johannes Titus Wilhelmus **Elfrink**, geboren te Almelo op 25 januari 1949, ongehuwd, zonder beroep, wonende te Almelo, wachtmeester, rnr. 49.01.25.124, dienstplichtige, in werkelijke dienst, ingedeeld bij de C-batterij van de 45e Afdeling Lichte Lucht doelartillerie, gelegerd in de Mauritskazerne te Ede:

dat hij op zaterdag 22 november 1969, omstreeks 18.30 uur, als wachtmeester van de dag van de C-batterij 45 Afdeling Lichte Lucht doelartillerie te Ede, de nieuwe wacht en de daarbij behorende twee reserves moest laten aantreden voor afmars naar het wachtlokaal; dat enkele kanonniers beweerden dat de reserves niet hoefden aan te treden; dat kanonnier J. zich ongepast begon te gedragen, door schamper op te merken: „De wachtmeester weet het toch altijd beter **hè, tukt, tukt, tukt**”; dat hij hen daarna de houding aan liet nemen; dat hij toen zag dat J. stond te grinniken en hij tegen hem zei: „Haal die grijns van je gezicht, want je staat in de houding””; dat J. antwoordde: „Dat zal ik zelf wel weten””; dat hij J. voor de laatste

maal gewaarschuwd heeft; dat J. toen tegen hem zei: „Als je mij hetzelfde lapt als kanonnier de Jong, sla ik je hersens in elkaar”; dat hij J. toen rapport heeft aangezegd; dat J. de volgende dag, 23 november 1969, omstreeks 12.00 uur, op de dagkamer van de C-batterij kwam; dat J. hem vroeg of het rapport nog doorging; dat hij, Elfrink, hem toen gezegd heeft dat hij, Elfrink, de vorige dag duidelijk genoeg was geweest; dat J. toen zei: „Als je dat doet, dan sla ik je in mekaar. Je zit altijd in dezelfde trein als ik en ik waarschuw je dus”; dat J. hierbij met een houten stok zwaaide;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan

ad W.L. nr. 1716/I/69: te weten, „dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, op 24 oktober 1969 zijn te Ede gelegen onderdeel heeft verlaten en daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 27 oktober 1969 bij zijn onderdeel is teruggekeerd”;

ad W.L. nr. 163/I/70: te weten, „1e. dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht, op 22 november 1969 te Ede opzettelijk zijn meerdere, de wachtmeester J. T. W. Elfrink, in diens tegenwoordigheid heeft bespot, door deze opzettelijk bespottend toe te voegen: „De wachtmeester weet het toch altijd beter hè, tukkertje, tukkertje, tukkertje” en vervolgens heeft geweigerd te gehoorzamen aan het hem door die wachtmeester gegeven dienstbevel om niet te lachen, terwijl hij in de houding stond; 2e. dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht op 23 november 1969 te Ede opzettelijk zijn meerdere, de wachtmeester J. T. W. Elfrink, heeft bedreigd in elkaar te slaan, daarbij met een stok zwaaiend, indien de wachtmeester rapport zou opmaken van het sub 1e ten laste gelegde”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

ad W.L. nr. 1716/I/69:

„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede tenminste een dag en niet langer dan dertig dagen durende”,

ad W.L. nr. 163/I/70:

„1. als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid bespotten”,

„2. opzettelijke ongehoorzaamheid”,

„3. als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid mondeling en door een gebaar met enig kwaad bedreigen, in dienst gepleegd”,

voorzien en strafbaar gesteld bij

ad W. L. nr. 1716/I/69: artikel 97, aanhef en onder 1e van het Wetboek van Militair Strafrecht;

ad W.L. nr. 163/I/70: ad 1 en 3; artikel 108, eerste en tweede lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, ad. 2: artikel 114, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 weken — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 23 april 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel C. L. Jongenburger en Luitenant-Kolonel G. J. Advokaat;

Raadsman: Majoor W. G. Tibben.

Gezamenlijk en in vereniging in het buitenland opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest.

Opzettelijk in vereniging met het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening te Steenwijkerwold een auto weggenomen door met behulp van een bajonet een tochtraampje te forceren en vervolgens via dat raampje het portier te openen; daarna de motorkap geopend en door het verbinden van draden de auto gestart, waarna zij met die auto naar Hamburg zijn gereden.

(W.M.Sr. art. 97, 99; W.Sr. art. 310, 311).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen D. S., geboren 4 maart 1949, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was, bij de Koninklijke landmacht, althans als militair in de zin der wet,

„1e. op of omstreeks 16 maart 1970, ca. 23.30 uur, tezamen en in „vereniging met de soldaten J. A. M., K. H. en H. W., zijn te Steen-

„wijkerwold (Havelte), althans in Nederland, gelegen onderdeel heeft „verlaten, en daarvan sindsdien tezamen en in vereniging met een of „meerdere van genoemde militairen opzettelijk ongeoorloofd afwezig „is geweest en gebleven, totdat hij op of omstreeks 18 maart 1970, „ca. 08.30 uur zich te Bremen (Dld.) bij de politie aldaar heeft gemeld, „hebbende beklagde zich gedurende voormelde periode van onge- „oorloofde afwezigheid naar het buitenland, te weten West-Duitsland, „verwijderd;

„2e. op of omstreeks 16 maart 1970 te Steenwijkenvold (Havelte), „althans in Nederland, tezamen en in vereniging met een of meerdere „van de onder ten 1e vermelde militairen met het oogmerk van weder- „rechtelijke toeëigening heeft weggenomen een personenauto, toebe- „horende aan sergeant A. Slot, althans aan een ander dan aan hem, „beklaagde, en/of zijn mededaders”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 16 maart 1970, te omstreeks 23.30 uur, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, was ingedeeld bij de Staf Staf Compagnie 43e Pantser Brigade en was gelegerd in de Johannes Postkazerne te Steenwijkenvold, tezamen en in vereniging met de drie soldaten J. A. M., K. H. en H. W. zijn voormeld onderdeel heeft verlaten en daarvan sindsdien, eerst tezamen en in vereniging met de genoemde drie soldaten, later alleen met J. A. M. willens en wetens, wetende daartoe van niemand recht of toestemming te hebben gekregen, afwezig is geweest en gebleven, totdat J. A. M. en hij zich op 18 maart 1970 te omstreeks 08.30 uur bij de politie te Bremen hebben gemeld; dat hij wist dat niet alleen hijzelf maar ook de anderen van niemand recht of toestemming hadden gekregen om hun onderdeel te verlaten en daarvan afwezig te zijn;

dat zij, direct nadat zij het onderdeel hadden verlaten, naar een bij de kazerne gelegen parkeerplaats zijn gelopen; dat zij, toen zij langs die parkeerplaats liepen en daar auto's zagen, op het idee kwamen om met zijn allen een auto te stelen en er daarmee vandoor te gaan; dat zij daar een zwarte Volkswagen zagen; dat hij, beklagde, toen met behulp van een bajonet, die K. H. hem aangaf, het tochtraampje van die auto heeft opengekregen en dat hij toen via dat raampje het portier kon openen; dat hij daarna het kofferdeksel heeft geopend en door verschillende draden met elkaar te verbinden de auto heeft gestart; dat de andere drie inmiddels al in de auto zaten; dat hij toen op de bestuurdersplaats is gaan zitten en toen met de anderen die auto van de parkeerplaats heeft weggenomen door er mee weg te rijden; dat zij dit deden met de bedoeling zich deze auto toe te **eigenen** en ten eigen bate aan te wenden; dat hij wist, dat deze auto noch aan hem noch aan

één van de drie anderen toebehoorde en dat geen van hun vieren van iemand recht of toestemming had gekregen die auto weg te nemen en zich toe te **eigenen**; dat het feit dat juist hij degene was die de auto opende en er als bestuurder in weg reed, niet volgens een vooraf gemaakte afspraak was, maar louter toeval; dat zij vervolgens naar de provincie Groningen zijn gereden en daar in de buurt van **Nieuweschans** over de grens zijn gegaan; dat zij vervolgens naar Hamburg zijn gereden;

Overwegende, dat uit eerdergenoemde Justitiële Verklaring tevens onder meer blijkt, dat de beklaagde van 16 maart 1970 te 23.30 uur tot 18 maart 1970 te omstreeks 08.30 uur onafgebroken zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd, afwezig is geweest van zijn onderdeel Staf Staf Compagnie 43e Pantser Brigade, gelegerd te **Halvete**;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. P. 184170 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 20 maart 1970 getekend door **Roelof Henk Libbe van Dijk**, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, nr. 38.04.11.070, 1e verbalisant en **Johannes van Wilpe**, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, nr. 38.07.26.444, 2e verbalisant, vergezeld van **Jakob Zuur**, marechaussee der 2e klasse, nr. 47.04.05.610, allen behorende tot de brigade **Steenwijkerwold**, zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van **J. A. M.**, geboren te Volendam, 21 september 1949, ongehuwd, matroos, wonende te Volendam, soldaat der 1e klasse, dienstplichtige in werkelijke dienst, ingedeeld bij de Staf Staf Compagnie 43e Pantser Brigade, gelegerd in de Johannes Postkazerne te Steenwijkenwold;

dat hij zich in de avond van 16 maart 1970 omstreeks 19.00 uur naar de bar van de Staf Staf Compagnie van de 43e Pantser Brigade in zijn legeringsgebouw, in de Johannes Postkazerne te **Steenwijkerwold**, begaf; dat hij in gezelschap van de soldaat **D. S.** was; dat later op de avond de soldaten **K. H.** en **H. W.** ook bij hen in de bar kwamen; dat hij, terwijl zij zich nog in de bar bevonden, op een gegeven moment iemand achter zich hoorde zeggen: „Wie gaat er mee naar Zweden“; dat hij direct antwoordde, dat hij wel mee ging; dat hij hoorde, dat **H. W.** zei: „Jongens ik ga ook mee“; dat hij zag dat benevens hem, beklaagde, en **H. W.**, de soldaten **K. H.** en **D. S.** eveneens aanstalten maakten te vertrekken; dat zij toen omstreeks 23.30 uur met hun vieren de Johannes Postkazerne verlieten en zich via de hoofdpoot naar de parkeerplaats voor particuliere voertuigen, nabij de schietbaan van de Johannes Postkazerne begaven; dat reeds dadelijk na het opvatten van het plan om naar Zweden te gaan, door hun vieren was beslist, dat zij een particuliere auto zouden wegnemen, teneinde zich hiermede te kunnen verplaatsen; dat zij, nadat zij op de parkeerplaats waren aangekomen,

zich naar een aldaar geparkeerd staande en afgesloten personenauto, merk Volkswagen, kleur zwart, begaven; dat hij zag dat S. met behulp van een bajonetmes het tochtraampje van het voertuig opende en daarna het linker portier openmaakte; dat hierna door D. S. de benodigde handelingen voor het starten van de auto werden uitgevoerd, terwijl zij — de anderen — in het voertuig plaatsnamen; dat zij toen wegreden en op 17 maart omstreeks 09.00 uur in Hamburg aankwamen; dat het hem bekend was dat hij zich opzettelijk van zijn onderdeel afwezig hield gedurende de periode van 16 maart 1970 omstreeks 23.30 uur tot 18 maart 1970; dat het hem ook bekend was dat hij zich schuldig had gemaakt aan het wegnemen van een auto en het gebruik hiervan op de weg, zonder toestemming van de eigenaar;

als verklaring van Arend Slot, geboren op 2 maart 1947 te Bergentheim, ongehuwd, onderwijzer, wonende te Bergentheim, sergeant, **nr.** 47.03.02.470, dienstplichtige in werkelijke dienst, ingedeeld bij de B-Compagnie 47e Pantser Infanterie Bataljon, gelegerd in de Johannes Postkazerne te Steenwijkerwold:

dat hij eigenaar en houder is van de vierwielige personenauto, merk Volkswagen, voorzien van het kenteken AT 54-16; dat hij op 16 maart 1970, omstreeks 01.30 uur, zijn auto op een parkeerterrein nabij de schietbaan van de Johannes Postkazerne parkeerde; dat hij, alvorens de auto te verlaten, deze goed afsloot; dat hij zich op 18 maart naar de plaats heeft begeven waar hij zijn auto op 16 maart 1970 had geparkeerd; dat hij zag dat zijn auto daar niet meer stond; dat hij aan niemand recht of toestemming had verleend zijn auto weg te nemen, zich toe te **eigenen** en op een weg te gebruiken;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was, bij de Koninklijke Landmacht,

„1e. op 16 maart 1970, ca. 23.30 uur, tezamen en in vereniging met „de soldaten J. A. M., K. H. en H. W., zijn te Steenwijkerwold (**Ha-** „velte) gelegen onderdeel heeft verlaten, en daarvan sindsdien tezamen „en in vereniging met een of meerdere van genoemde militairen opzet- „telijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 18 „maart 1970, ca. 08.30 uur, zich te Bremen (Dld.) bij de politie aldaar „heeft gemeld, **hebbende** beklagde zich gedurende voormelde periode „van ongeoorloofde afwezigheid naar het buitenland, te weten **West-** „Duitsland verwijderd;

„2e. op 16 maart 1970 te Steenwijkerwold (Havelte), tezamen en in „vereniging met meerdere van de onder ten 1 e vermelde militairen met

„het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een „personenauto, toebehorende aan sergeant A. Slot”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „*opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede, ten „minste één dag en niet langer dan dertig dagen durende, terwijl twee „of meer personen gezamenlijk het misdrijf plegen en terwijl de schul- „digen zich naar het buitenland verwijderen*”;

2. „*diefstal door twee of meer verenigde personen*”;

voorzien en strafbaar gesteld bij

1. artikel 97, aanhef en onder 1e, j^{is} artikel 99, eerste lid, aanhef en onder 2e en onder 5e en artikel 99, tweede lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2. artikel 311, eerste lid, aanhef en onder 4e, j^o artikel 310, van het Wetboek van Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-
klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is
aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of
omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden
opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstem-
ming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden
waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklagde zich sedert 19 maart 1970 in voor-
lopig arrest bevindt, welk arrest hij tot 20 maart 1970 heeft ondergaan
in de vorm van streng arrest en sedertdien ondergaat in de vorm van
verzwaard arrest in het Depot voor Discipline te Nieuwersluis;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de aard en omstandig-
heden van de zaak vorderen, dat de beklagde gedurende het proces in
arrest wordt gehouden, waarover bij afzonderlijke dispositie is beslist;

Overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad de tijd, door
de beklagde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak in arrest
doorgebracht, bij de uitvoering van de hem op te leggen militaire
detentie geheel in mindering behoort te worden gebracht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 6
weken, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging
dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten vanaf 19 maart 1970
— *Red.*).

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

26 maart 1970

(PL 1968/2)

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd.); *Leden:* Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. H. D. Vleesch Dubois.

(Pensioenwet voor de landmacht 1922, art. 2 lid 1 sub 2°)

De samenhang tussen de militaire dienst en de depressieve reactiewijze van betrokkene is i.c. evenzeer evident als de samenhang tussen de militaire dienst en de aandoeningen van het maagdarmkanaal. Van neuropsychiatisch standpunt gezien heeft er tussen de verschillende geconstateerde pathologische reactievormen ook een onderlinge relatie bestaan. De depressieve toestand leidde naar alle waarschijnlijkheid tot suïcide. Toestand en omstandigheden ten tijde van het overlijden moeten in belangrijke mate gezien worden als late gevolgen van onverwerkte oorlogstress.

Het invaliditeitspercentage op de litigieuze datum, dat op 50 was vastgesteld, wordt door de Raad, gelet op een rapport van een hoogleraar in de psychiatrie, nader bepaald op 70.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: Mw. A., weduwe van B., wonende te Best, klagster, voor wie ter openbare terechtzitting van 24 december 1968 als gemachtigde is opgetreden J. W. Offermans, wonende te Heesch, en ter openbare terechtzitting van 5 maart 1970 Mr. D. J. M. Noordijk, advocaat te 's-Hertogenbosch, tegen de Minister van Defensie, verweerder, voor wie op de openbare terechtzittingen als gemachtigde is opgetreden G. L. Koops, referendaris bij verweerders ministerie.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken, waaronder het proces-verbaal van het verhandelde ter 's Raads terechtzitting van 24 december 1968, toen de raadkamer anders was samengesteld dan ter terechtzitting van 5 maart 1970;

Gehoord bovengenoemde op laatstgenoemde terechtzitting verschenen personen;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat bij Koninklijk besluit van 17 maart 1966 het aan nu wijlen B. bij Koninklijk besluit van 31 mei 1965 met ingang van 19 september 1959 met toepassing van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 (Stb. 240) toegekende levenslang invaliditeitspensioen met ingang van 13 augustus 1964 is verhoogd tot f 1425,— per jaar, bere-

kend naar een pensioengrondslag van f 2850,— en een invaliditeitspercentage van 50; waarbij als motivering werd vermeld:

„Bij Koninklijk besluit van 31 mei 1965, nr. 24, werden de met be-
„trekking tot de pensioenaanspraken van belanghebbende genomen
„beslissingen ambtshalve herzien in dier voege, dat hem nader te reke-
„nen van 19 september 1959 een levenslang invaliditeitspensioen werd
„toegekend, onder meer berekend naar een invaliditeitspercentage van
„20. Indien het aan belanghebbende toegekende pensioen niet bij
„hogeraangehaald besluit zou zijn herzien, zou hem eerst met ingang
„van 1 oktober 1964 een levenslang invaliditeitspensioen zijn toege-
„kend, zulks naar aanleiding van zijn onder dagtekening van 13
„augustus 1964 daartoe gedaan verzoek.

„Betrokkene werd in verband met zijn verzoek aan een commisso-
„riaal geneeskundig onderzoek onderworpen door de commissie voor
„het geneeskundig onderzoek te 's-Gravenhage. Uit het terzake door
„evengenoemde commissie onder dagtekening van 22 februari 1965
„uitgebrachte rapport blijkt dat de toestand, wat betreft de aandoening
„waarvoor verband met de uitoefening van de militaire dienst werd
„aanvaard, is achteruitgegaan, zodat de invaliditeit van betrokkene te
„rekenen van 1 oktober 1964 wordt geschat op 50%.

„In verband met het vorenstaande wordt aan het onder dagtekening
„van 13 augustus 1964 door belanghebbende ingediend rekest de
„strekking toegekend van een verzoek om op grond van toegenomen
„invaliditeit in het genot te worden gesteld van een hoger pensioen.
„De te rekenen van 1 oktober 1964 geschatte invaliditeit wordt ge-
„acht in dezelfde mate aanwezig te zijn geweest op 13 augustus 1964,
„zijnde de datum waarop het desbetreffende rekest is ontvangen. Het
„aan belanghebbende met ingang van 19 september 1959 toegekend
„levenslang invaliditeitspensioen kan derhalve te rekenen van 13 au-
„gustus 1964 nader worden vastgesteld, rekening houdende met een
„invaliditeitspercentage van 50.”;

Overwegende dat bij Koninklijk besluit van 30 januari 1968 afwij-
zend is beschikt op het door wijlen B. voornoemd, ingediend verzoek
om herziening van de met betrekking tot zijn pensioenaanspraken bij
het Koninklijk besluit van 17 maart 1966 genomen beslissing; waarbij
onder meer is overwogen:

dat adressant in zijn rekest aanvoert, dat hij naar zijn mening meer
dan 50% invalide is; dat betrokkene ter staving van zijn mening een
medische verklaring bijvoegt van de artsen dr. J. L. M. Sinnige en
C. F. N. van 't Hullenaar, beiden woonachtig te Tilburg; dat adressant,
in verband met zijn rekest, op 26 oktober 1966 aan een herhaald ge-
neeskundig onderzoek werd onderworpen door de commissie voor het
geneeskundig onderzoek te Utrecht; dat ter zake onder dagtekening
van 13 september 1967 door evengenoemde commissie een rapport

werd uitgebracht, van welk rapport een uittreksel door de inspecteur van de militair geneeskundige dienst, voorzien van diens visum van 6 oktober 1967, aan de Minister van Defensie werd toegezonden; dat uit dit uittreksel onder meer blijkt, dat de commissie de invaliditeit van betrokkene, wat betreft de darmaandoening, waarvoor verband met de uitoefening van de militaire dienst werd aanvaard, op 13 augustus 1964 schat op 50%, van welk percentage verandering voor de toekomst aannemelijk wordt geacht; dat de Kroon zich met deze invaliditeitsschatting kan verenigen; dat twee commissies, samengesteld uit verschillende geneeskundigen, tot eenzelfde conclusie zijn gekomen ten aanzien van de mate der bij betrokkene op 13 augustus 1964 aanwezig geachte invaliditeit; dat derhalve niet is gebleken, dat de bestreden beslissing op onjuiste gronden werd genomen, zodat er geen termen aanwezig zijn het Koninklijk besluit van 17 maart 1966 te herzien;

Overwegende, dat klaagster tegen de beslissing, genomen bij het laatstweergegeven Koninklijk besluit, bij de Raad in beroep is gekomen en bij klaagschrift op de daarin aangevoerde gronden heeft verzocht de beslissing genomen bij dit Koninklijk besluit te vernietigen en te bepalen dat de invaliditeit van B. per 15 september 1965 op 75% wordt gesteld en dat klaagster per 22 maart 1967 in het genot wordt gesteld van weduwen- en wezenpensioen, of zodanige beslissing te nemen als de Raad meent dat behoort te worden genomen;

Overwegende dat het bestuur der Sociale Verzekeringsbank desgevraagd bij schrijven van 8 januari 1969 de Raad in afschrift heeft doen toekomen bescheiden betrekking hebbende op een aanvraag van nu wijlen B. om toekenning van een invaliditeitsrente en bijslag ingevolge de Invaliditeitswet c.q. Interimwet invaliditeitsrentetrekkingers;

Overwegende dat ten verzoeken van 's Raads fungerend-voorzitter, en zulks ingevolge 's Raads bevel d.d. 31 december 1968, door Prof. Dr. J. Bastiaans, hoogleraar in de psychiatrie aan de Rijksuniversiteit te Leiden, onder dagtekening van 10 januari 1970 een rapport inzake wijlen B. is uitgebracht;

Overwegende dat Prof. Bastiaans, voornoemd, bij schrijven van 2 februari 1970 een aanvulling op zijn conclusie, neergelegd in het rapport van 10 januari 1970, heeft gegeven;

Overwegende dat verweerder bij schrijven van 25 februari 1970 de Raad in fotocopy heeft ingezonden het van de Inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht ontvangen advies d.d. 16 februari 1970, gegeven naar aanleiding van het rapport van Prof. Bastiaans;

IN RECHTE:

Overwegende dat de Raad op grond van de inhoud der gedingstukken als vaststaande aanneemt:

dat nu wijlen de echtgenoot van klagster — verder te noemen B. — geboren 4 mei 1924, van 26 februari 1945 tot 8 december 1948 als oorlogsvrijwilliger in militaire dienst is geweest; dat hij van maart 1946 tot mei 1948 heeft gediend in het voormalig Nederlands-Indië; dat B. aldaar ziek is geworden met **buikverschijnselen**, waarvoor hij enige malen in een hospitaal is opgenomen; dat hij na ongeschikt te zijn verklaard voor militaire dienst in de tropen in mei 1948 naar Nederland is teruggezonden; dat hij op 8 december 1948 is ontheven van zijn verbintenis als oorlogsvrijwilliger en als buitengewoon dienstplichtig soldaat met groot verlof is gezonden; dat hem per 1 oktober 1959 wegens diensteindiging ontslag uit de dienst werd verleend; dat B. kort daarvoor een verzoek had ingediend om in verband met de bij hem bestaande darmaandoening te worden gekeurd; dat hem bij Koninklijk besluit van 31 mei 1965 ingaande 19 september 1959 een levenslang militair invaliditeitspensioen krachtens de Pensioenwet voor de landmacht 1922 werd toegekend, berekend naar een invaliditeitspercentage van 20; dat dit pensioen naar aanleiding van een daartoe strekkend rekest d.d. 13 augustus 1964 van B. per laatstgenoemde datum nader is vastgesteld met inachtneming van een invaliditeitspercentage van 50; dat de bezwaren van B. tegen dit percentage bij de thans bestreden beslissing, vervat in het onder de feiten weergegeven Koninklijk besluit van 30 januari 1968, zijn afgewezen; dat B. bij wie zich in de loop der jaren steeds duidelijker symptomen van psychische onevenwichtigheid hadden afgetekend, op 22 maart 1967 door verdrinking om het leven is gekomen;

Overwegende dat in het onderhavige geding op grondslag van de beslissing vervat in het aangevochten Koninklijk besluit uitsluitend aan de orde komt de vraag of, en zo ja, in hoeverre het percentage van de bij nu wijlen B. op 13 augustus 1964 bestaande invaliditeit, verband houdende met de uitoefening van de militaire dienst, met 50% is onderschat;

Overwegende hieromtrent: dat Prof. Dr. J. Bastiaans voornoemd in zijn voormeld rapport van 10 januari 1970 na een omvangrijk onderzoek en uitvoerige beschouwingen gewijd aan het ziektebeeld van B., onder meer als zijn mening heeft weergegeven:

„Volgens de rapporteur is de samenhang tussen militaire dienst en „de depressieve reactiewijze evenzeer evident als de samenhang tussen „de militaire dienst en de besproken aandoeningen van het **maagdarm-„kanaal**. Van **neuropsychiatrisch** standpunt gezien heeft er tussen de „verschillende geconstateerde pathologische reactievormen ook een „onderlinge relatie bestaan, hetgeen ook in de hiernavolgende **samen-„vatting** blijkt:

„1. Vóór de oorlog en vóór het gaan naar Indonesië was betrokkene „een lichamelijk gezonde, redelijk stabiele, alhoewel enigszins **gevoe-**

„lige, persoonlijkheid.

„2. In 1947 is onder invloed van de beschreven oorlogsomstandigheden een traumatisch-neurotische toestand ingetreden als gevolg van „overmatige psychische en lichamelijke belasting c.q. traumatisering.

„3. Na terugkomst uit Indonesië is de medische behandeling veel „meer gericht geweest op de bestrijding van de somatische symptomen „dan op de psychische onevenwichtigheid. Deze onevenwichtigheid „ging ook een tijdlang schuil achter een krampachtig pogen van be- „trokkene tot aanpassing aan de realiteit.

„4. De lichamelijke en psychische reactievormen waren in belang- „rijke mate uitdrukking van de blijvende traumatisch-neurotische toe- „stand. Deze reactievormen versterkten elkaar.

„5. In de latere jaren na 1948, in het bijzonder in de laatste maan- „den voorafgaande aan het overlijden, heeft het falen van de aan- „passing zich in toenemende mate gemanifesteerd in een depressieve „en hypochondrisch gekleurde reactiewijze, waarbij van medische zijde „té weinig werd ingezien dat de lichamelijke klachten en afwijkingen „niet uitsluitend psychogeen waren, doch ook somatogeen, onder meer „als gevolg van de beschreven instabiliteit van de wervelkolom.

„6. Deze depressieve toestand leidde naar alle waarschijnlijkheid tot „een suïcide. Tegen deze achtergrond mag worden gesteld dat toestand „en omstandigheden ten tijde van het overlijden van betrokkene in „belangrijke mate gezien moeten worden als late gevolgen van on- „verwerkte oorlogstress.";

dat Prof. Bastiaans voorts tot de navolgende eindconclusie is geko- men:

„Op grond van de voorafgaande analyse stelt de rapporteur dat de „omstandigheden waaronder het overlijden van betrokkene, B., gebo- „ren 4 mei 1924, plaatsvond, geacht kunnen worden in overwegende „mate verband te houden met de aandoening waarvoor verband met „de uitoefening van de militaire dienst werd aangenomen. Het ziekzijn „van betrokkene en diens invaliditeit moeten worden beschouwd als in „hoofdzaak te zijn geweest het gevolg van de door betrokkene niet „verwerkte oorlogstress.";

„Aannemelijk is gemaakt dat op grond van een complex van psy- „chische en lichamelijke afwijkingen de „militaire" invaliditeit per 13 „juni 1960 reeds 50% bedroeg en dat deze per 1 augustus 1966 op „80% moet worden gesteld.";

dat Prof. Bastiaans hieraan in zijn schrijven van 2 februari 1970 nog heeft toegevoegd:

„In antwoord op Uw gewaardeerd schrijven van 27-1-1970 inzake „ons rapport nr. 136 betreffende wijlen B. kan ondergetekende U be- „richten dat naar zijn mening het invaliditeitspercentage van betrok- „kene, voorzover in verband staande met de uitoefening van de mili-

„taire dienst, per 13 augustus 1964 in retrospectieve benadering op „70% moet worden gesteld. Deze vaststelling is gefundeerd in de op- „vatting van ondergetekende dat, zoals vermeld op bladzijde 41 en 42 „van het bovengenoemde rapport, de ter discussie staande invaliditeit „per 13 juni 1960 reeds 50% bedroeg en dat deze daarna geleidelijk „is toegenomen en wel in die zin dat op 1 augustus 1966 dit percen- „tage het niveau van 80 had bereikt.”;

dat de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke land- macht in zijn vorengenoemd schrijven van 16 februari 1970 onder meer het navolgende heeft opgemerkt:

„betreffende B., moge ik U berichten, dat ik — in overleg met het „hoofd van de sectie geestelijke gezondheidszorg — achteraf van me- „ning ben, dat een verband tussen het overlijden van betrokkene en „de uitoefening van de militaire dienst niet kan worden ontkend. Tegen „de achtergrond van de gegevens van het rapport van Prof. Bastiaans, „gezien de gegvens van het *C.G.O.* gedateerd 13 september 1967, kan „ik instemmen met de invaliditeitspercentage van 80% per 1 augustus „1966, en 50% per 13 juni 1960. Voor wat betreft de invaliditeit op „13 augustus 1964 kan ik instemmen met het door Prof. Bastiaans ge- „noemde percentage van 70.”;

Overwegende nu dat de Raad, met name gelet op de beschouwingen en conclusie uit het rapport van Prof. Bastiaans, tot de slotsom is ge- komen dat de mate van de invaliditeit, welke in dit geding in geschil is, op 13 augustus 1964 behoort te worden gesteld op 70% ;

Overwegende dat het ingestelde beroep mitsdien gegrond is, althans, voorzover daarbij gevorderd werd een invaliditeitspensioen naar een hoger invaliditeitspercentage dan 50; dat klagster evenwel niet kan worden ontvangen in haar vordering omtrent een weduwen- en wezen- pensioen, gaande immers deze vordering buiten de bestreden beslissing om;

Overwegende dat het vorenoverwogene leidt tot de navolgende be- slissing;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart klagster niet-ontvankelijk in haar vordering betreffende een weduwen- en wezenpensioen;

Vernietigt de Koninklijke besluiten van 17 maart 1966 en 30 januari 1968;

Bepaalt dat in plaats daarvan een nader besluit zal worden genomen met inachtneming van het hiervoren overwogene.

Centrale Raad van Beroep

8 april 1970

(MAW 1969/B 5)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd.); Leden: Mr. A. O. W. D. Groshede en Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.).

(Bevorderingsvoorschrift Landmacht 1953, art. 16 lid 1 sub h).

Eiser, die destijds als tijdelijk sergeant bij het K.N.Z.L. had gediend, had in 1950 als korporaal een verbintenis aangegaan met de K.L. en was volgens zijn voorkeur geplaatst in Nieuw-Guinea. In 1957 werd hij bevorderd tot sergeant en in 1963 tot sergeant der eerste klasse.

In 1961 verzocht hij om herziening van zijn ouderdom in rang door de tijd gedurende welke hij de tijdelijke rang van sergeant bekleedde, mede in aanmerking te nemen. Dit verzoek wordt afgewezen. In 1968 deed hij een soortgelijk verzoek, teneinde voor deelneming aan de eerstvolgende opleiding tof sergeant-majoor-automonteur in aanmerking te komen. Ook dit verzoek werd afgewezen.

Voorzover hier sprake is van een weigering terug te komen op een vroeger besluit, is de Raad met het A. G. van oordeel, dat niet gebleken is van enige bijzondere reden of omstandigheid op grond waarvan het bestreden besluit tegen de algemene regel in voor aantasting door de ambtenarenrechter vatbaar zou zijn. Een beroep op de billijkheid kan niet als zulk een omstandigheid gelden.

Voorzover het hier niet een dergelijke weigering betreft, acht de Raad geen strijd met enige geschreven of ongeschreven rechtsregel aanwezig. De voorlichting omtrent de nadelige gevolgen van eisers dienstverrichting in Nieuw-Guinea en het ondervangen van die gevolgen is een kwestie van beleid van gedaagde, welke in dit geding niet ter toetsing staat.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: V., wonende te Z., eiser in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door zijn raadsman G. W. Baron van Dedem, majoor van de Technische Dienst bij de Koninklijke Landmacht, wonende te Tilburg, tegen: *de Minister van Defensie*, gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden Mr. C. P. Briët, dienstplichtig vaandrig van de militair-juridische dienst der Koninklijke Landmacht, wonende te 's-Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen alsook als getuigen door eiser medegebracht: R., sergeant-majoor der Intendance der Koninklijke Landmacht, wonende te Amsterdam, en V., thans chef ener postkamer, wonende te B.

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat gedaagde bij schrijven van 4 maart 1969 aan eiser het volgende heeft bericht:

„Naar aanleiding van uw verzoek van november 1968 om uw ouderdom in rang als sergeant der 1ste klasse-automonteur zodanig te herzien, dat u voor deelneming aan de eerstvolgende opleiding voor sergeant-majoor-automonteur in **aanmerking** kan komen, deel ik u het volgende mede.

„Uw verzoek om herziening van uw ouderdom in rang als sergeant-automonteur van 9 januari 1961 heb ik bij mijn beschikking van 16 maart 1961 nr. . . . . afgewezen, omdat ingevolge het bepaalde in het 1e lid sub h van artikel 16 van het tot 1 oktober 1958 van kracht geweest zijnde Bevorderingsvoorschrift Landmacht 1953 voor het vaststellen van de ouderdom in een bepaalde rang slechts rekening wordt gehouden met de tijd, gedurende welke een militair die rang definitief (niet tijdelijk) en effectief (niet titulair) heeft bekleed.

„Op grond van uw ouderdom in rang als sergeant-automonteur heb ik u per 1 mei 1963 volgens de bepalingen van het Bevorderingsvoorschrift landmacht 1958 bevorderd tot sergeant der 1ste klasse-automonteur. Uw verzoek om herziening van uw ouderdom in rang als sergeant der 1ste klasse-automonteur van november 1968 heeft dezelfde strekking als uw verzoek van 9 januari 1961, namelijk om de tijd gedurende welke u tijdelijk de rang van sergeant bekleedde mede te doen tellen bij de vaststelling van uw ouderdom in rang. Ik kan geen termen vinden om terug te komen op mijn beslissing van 16 maart 1961, nr. . . . .

„Aangezien uw ouderdom in rang als sergeant der 1ste klasse-automonteur rekt vanaf de datum van uw bevordering in die rang, is deze op grond van de bestaande bepalingen niet voor wijziging vatbaar. Gezien het vorenstaande wijs ik uw verzoek van november 1968 — bij deze — af.

„In verband met hetgeen door u over uw tewerkstelling bij de Landmacht Nieuw Guinea naar voren is gebracht, merk ik op, dat blijkens het door u ingevulde KNIL-enquêteformulier d.d. 15 mei 1950 door u is verzocht om — bij overgang naar de Koninklijke Landmacht — bij voorkeur in Nieuw-Guinea te worden geplaatst. De omstandigheid, dat u eerst in 1954 in Nederland bent teruggekeerd, is dan ook aan u zelf te wijten.";

Overwegende dat eiser tegen het in vorenbedoeld schrijven vervatte besluit van gedaagde beroep heeft ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage en dit gerecht, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 3 november 1969 — waarnaar hierbij wordt verwezen' — dit beroep ongegrond heeft verklaard;

1) Zie hierna blz. 443.

Overwegende dat eiser tegen deze uitspraak bij de Raad in hoger beroep is gekomen en bij het beroepschrift op de daarin aangevoerde gronden heeft verzocht c.q. kennelijk heeft bedoeld te verzoeken het in vorenbedoeld schrijven van 4 maart 1969 aangehaalde besluit van gedaagde van 16 maart 1961 alsmede het in dat schrijven vervatte besluit zelf nietig te verklaren en, onder nietigverklaring van de aangevallen uitspraak, hem, eiser, met terugwerkende kracht door wijziging van de voor hem vastgestelde ouderdom in rang alsnog in aanmerking te doen komen voor het volgen van de eerstvolgende sergeant-majoorscursus, zowel de militair technische vorming als de aansluitende militaire opleiding;

Overwegende dat gedaagde bij schrijven van 24 februari 1970 nog heeft overgelegd een namens 's Raads fungerend-voorzitter opgevraagde, door R., voornoemd, op 10 september 1951 getekende verbandakte;

Overwegende dat der terechtzitting nog zijn overgelegd afschriften van een door V., voornoemd, getekende verbandakte en een door genoemde V. op 25 juli 1950 getekend „Enquête-formulier Europese en „niet-Europese Beroepsmilitairen“;

IN RECHTE:

Overwegende ten aanzien van de vordering tot nietigverklaring van gedaagdes besluit van 16 maart 1961 dat eiser daarin niet kan worden ontvangen, reeds omdat deze omgaat buiten het onderwerp van de aangevallen uitspraak en trouwens evenzeer buiten dat van het bestreden besluit; dat zo eiser bedoeld zou hebben tegen dat besluit van 16 maart 1961 beroep in te stellen bij het onderwerpelijke klaagschrift, dat beroep te laat zou zijn ingesteld;

overwegende ten aanzien van de vordering tot nietigverklaring van het in het eerdervermeld schrijven van gedaagde, d.d. 4 maart 1969, vervatte besluit dat de Raad als vaststaand aanneemt hetgeen voor de eerste rechter blijktens het gestelde in de eerste rechtsoverweging van de aangevallen uitspraak is komen vast te staan;

Overwegende dat het Ambtenarengerecht kennelijk van oordeel is geweest, dat de inhoud van het bestreden besluit uitsluitend is te duiden als een weigering om terug te komen op een vroeger, in rechte onaantastbaar geworden, besluit van gedaagde, te weten het in voren genoemde brief van 4 maart 1969 bedoelde besluit van 16 maart 1961;

Overwegende dat de Raad, mede op grond van de redactie van het bestreden besluit, zoals dat in de vorenvermelde brief van 4 maart 1969 is neergelegd, deze kwalificatie niet geheel juist acht en van oordeel is, dat het bestreden besluit tevens inhoudt een weigering tot een voor eiser gunstige wijziging van de voor hem vastgestelde ouderdom in rang, voor zover deze weigering niet reeds geacht kan worden besloten te liggen in het eerderbedoelde besluit van 16 maart 1961;

Overwegende dat voor zover het bestreden besluit inhoudt een weigering van gedaagde om terug te komen op zijn meergenoemd besluit van 16 maart 1961 de Raad, op de in de tweede en derde rechtsoverweging van de aangevallen uitspraak aangegeven gronden van mening is, dat het Ambtenarengerecht terecht heeft beslist, dat het bestreden besluit niet voor aantasting door de ambtenarenrechter vatbaar is; dat de Raad hierbij naar aanleiding van de verklaring ter terechtzitting van de zijde van eiser, dat hij destijds geen beroep tegen het besluit van gedaagde van 16 maart 1961 heeft ingesteld omdat hij geen medewerking van zijn toenmalige commandant ondervond, wil opmerken, dat aangenomen dat eiser zijn toenmalige commandant juist heeft begrepen, het wel verklaarbaar is dat hij destijds van het instellen van beroep heeft afgezien, doch zulks er niet toe kan leiden dat het besluit van 16 maart 1961 daardoor alsnog in rechte aantastbaar zou kunnen worden beschouwd;

Overwegende dat voor zover het bestreden besluit een weigering inhoudt tot een voor eiser gunstige wijziging van de vastgestelde ouderdom in rang, welke niet reeds geacht kan worden besloten te liggen in het reeds meermalen genoemde besluit van gedaagde van 16 maart 1961, het bestreden besluit slechts in rechte aantastbaar zou zijn, indien het feitelijk of rechtens zou strijden met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften (waaronder te rekenen de algemene rechtsbeginselen en de algemene beginselen van behoorlijk bestuur) of indien gedaagde bij het nemen van zijn besluit van zijn bevoegdheid kennelijk een ander gebruik zou hebben gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven;

Overwegende hieromtrent dat gedaagde op grond van de **terzake** vastgestelde wettelijke en andere voorschriften zeker niet tot wijziging van de ouderdom in rang verplicht was; dat voorts, al aangenomen dat evenbedoelde voorschriften de mogelijkheid boden in het onderhavige geval de ouderdom in rang in een voor eiser gunstige zin te wijzigen, de Raad, gegeven zijn alsdan beperkte toetsingsbevoegdheid, niet tot het oordeel is kunnen komen, dat gedaagde tot zijn weigering om daartoe over te gaan niet in redelijkheid is kunnen komen of bij het nemen van zijn besluit van zijn bevoegdheid kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven;

Overwegende dat de Raad, zulks naar aanleiding van hetgeen in het beroepschrift en door en namens eiser ter terechtzitting is gesteld, nog wil opmerken, dat eisers geval toch ook zijns inziens anders ligt dan het geval R.; dat immers de getuige R., anders dan eiser, destijds zich niet reeds ingaande 26 juli 1950 als beroepsmilitair voor onbepaalde tijd heeft verbonden, en wel omdat, naar de Raad uit diens verklaringen heeft begrepen, deze getuige aanvankelijk slechts een tijde-

lijke verbintenis met de Koninklijke Landmacht begeerde; dat hierin ook de verklaring is te vinden voor het feit, dat de door deze getuige op 10 september 1951 getekende verbandakte — voor zover hier van belang — een andere strekking had dan die welke door eiser op 25 juli 1951 werd getekend; dat als gevolg van het vorenstaande de getuige R., toen hij zich enige jaren later als beroepsmilitair verbond, anders dan eiser, kon profiteren van het bepaalde in artikel 5 A van de in de door gedaagde in eerste instantie ingediende contra-memorie vermelde Ministeriële Beschikking van 12 maart 1952;

dat de Raad hierbij nog wil opmerken in de gedingstukken evenmin als in het verhandelde te zijner terechtzitting een antwoord te hebben kunnen vinden op de vraag waarom de regeling als voorzien in bedoeld artikel 5 A niet is uitgebreid tot de groep waartoe eiser behoort, waarbij echter aanstonds zij aangetekend, dat de Raad bij het geven van zijn beslissing is gebonden aan de algemeen verbindende voorschriften en verder niet bevoegd is de innerlijke waarde of billijkheid van het hierbedoelde voorschrift te beoordelen; dat overigens eisers mening, dat op zijn verbandakte door een omissie van de zijde van gedaagde zou zijn nagelaten aan te tekenen de woorden: „verbonden op de voet „van dienstplichtig militair“, op een misverstand moet berusten, aangezien immers eiser zich bij bedoelde akte verbond als beroepsmilitair voor onbepaalde tijd, waarbij een aantekening als bedoeld niet paste; dat in dit verband ook nog wordt opgemerkt dat, anders dan door eiser gesteld, de op 10 september 1951 door de getuige R. getekende verbandakte en de door eiser zelf op 25 juli 1951 getekende verbandakte door dezelfde administrateur zijn opgemaakt en slechts de bekrachtiging van de akten door verschillende personen geschiedde;

Overwegende voorts ten aanzien van de door eiser aan de orde gestelde kwestie van de enquête-formulieren, welke destijds in gebruik zijn geweest bij de opheffing van het Koninklijk Nederlands-Indische Leger — verder te noemen: het K.N.I.L. — dat de gemachtigde van gedaagde bij zijn onderzoek wel is gebleken, dat er destijds formulieren van verschillende kleur voor de onderscheidene categorieën van militairen zijn gebruikt, maar deze niet heeft kunnen achterhalen dat, zoals door eiser gesteld, enquête-formulieren met zwarte streep in omloop zijn geweest; dat echter, wat hiervan ook zij, naar 's Raads oordeel het al dan niet in gebruik zijn geweest van enquête-formulieren als door eiser bedoeld voor de onderhavige beslissing niet van belang is;

Overwegende dat de Raad zich overigens wel kan voorstellen, dat eiser zich door het gestelde in de laatste twee alinea's van vorenge-noemd schrijven van 4 maart 1969 onaangenaam getroffen heeft gevoeld, gezien de omstandigheden waaronder eiser destijds het betreffende enquête-formulier heeft moeten invullen en in Nieuw-Guinea zijn dienst heeft moeten verrichten;

Overwegende dat, mede gehoord de verklaringen van de beide getuigen te zijner terechtzitting, de Raad in dit verband wil opmerken zich wel te kunnen voorstellen, dat destijds bij de opheffing van het K.N.I.L. en bij de overgang van militairen van het K.N.I.L. naar de Koninklijke Landmacht de voorlichting met betrekking tot de verschillende mogelijkheden en de daaraan verbonden gevolgen niet steeds optimaal is geweest, waardoor het zeker niet denkbeeldig is, dat eiser destijds niet alle gevolgen van zijn keuze op het enquête-formulier voor dienstverrichting in Nieuw-Guinea heeft kunnen overzien, evenmin trouwens als die van de aard van de destijds door hem met de Koninklijke Landmacht aangegane verbintenis; dat tot de zojuist bedoelde gevolgen welke mogelijk niet alle konden worden overzien, juist ook die met betrekking tot de bevorderingskansen kunnen hebben behoord; dat dit te meer aannemelijk wordt indien juist is hetgeen uit eisers eerdergenoemde brief van 9 januari 1961 zou volgen, dat voor bevorderingen tot rangen waarop eiser het oog heeft voor militairen dienende bij het K.N.I.L. destijds geen certificaten van vakbekwaamheid waren vereist; dat hierbij dan nog bijzondere aandacht verdient, dat in Nieuw-Guinea niet de mogelijkheid bestond deel te nemen aan opleidingen, welke bekwaamden tot de voor bevorderingen bij de Koninklijke Landmacht voor de categorie van militairen van eisers specialisme vereiste technische vakbekwaamheid;

Overwegende dat echter het vorenstaande niet inhoudt, dat het door eiser getekende enquête-formulier en de eveneens door hem getekende verbandakte niet rechtens geldend zou zijn;

Overwegende dat de Raad uit de gedingstukken of uit het verhandelde ter terechtzitting niet is gebleken, dat eiser van de zijde van gedaagde tijdens zijn tewerkstelling in Nieuw-Guinea op een tijdstip na 15 mei 1950 (datum tekening enquête-formulier) of na 25 juli 1951 (datum tekening verbandakte) op de voor hem voor wat zijn bevorderingsgang betreft nadelige gevolgen van zijn dienstverrichting aldaar is geweest of dat van de zijde van gedaagde is getracht bedoelde nadelige gevolgen te ondervangen; dat de Raad hiermee echter raakt aan een zaak van beleid van de zijde van gedaagde dat in het onderhavige geding niet ter toetsing staat.

Overwegende dat uit het vorenstaande voortvloeit, dat eisers beroep bij de aangevallen uitspraak terecht ongegrond is verklaard, zodat die uitspraak, zij het deels op andere gronden, dient te worden bevestigd;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

De rechtsoverwegingen van de aangevallen uitspraak luiden aldus:

Overwegende, dat voor het Gerecht het navolgende is komen vast te staan:

dat klager, die geboren is op 25 september 1915, zich op 2 juni 1938 heeft verbonden voor de Overzeese militaire dienst bij het voormalig Koninklijk Nederlands-Indisch Leger; dat klager ingaande 10 september 1947 tijdelijk bevorderd is tot korporaal en dat deze tijdelijke rang op 13 november 1948 is geëffectueerd, rekenende de ouderdom in rang van 10 september 1947; dat klager in verband met de opheffing van het Koninklijk Nederlands-Indonesisch leger eervol uit de militaire dienst is ontslagen met ingang van 26 juli 1950; dat klager zich met ingang van dezelfde datum verbonden heeft om voor onbepaalde tijd het Koninkrijk der Nederlanden te dienen als beroepsmilitair beneden de rang van tweede-luitenant bij de Koninklijke landmacht; dat klager, die toentertijd in Nieuw-Guinea was tewerkgesteld bij het Regiment Technische Troepen, bij het aangaan van deze verbintenis werd aangenomen in de rang van korporaal; dat klager met ingang van 1 december 1951 tijdelijk werd bevorderd tot sergeant voor de duur dat hij een functie vervulde, welke volgens de voorlopige organisatie Landmacht Nieuw-Guinea 1951 door een sergeant moest of kon worden vervuld; dat klager na zijn terugkeer in Nederland op 2 juli 1954 met ingang van 3 juli 1954 terugkeerde tot de rang van korporaal; dat klager met ingang van 1 december 1955 bevorderd werd tot korporaal der 1e klasse, met ingang van 7 augustus 1957 tijdelijk tot de rang van sergeant en dat deze laatste bevordering definitief werd met ingang van 8 augustus 1957; dat klager bij rekest van 9 januari 1961 aan verweerder heeft verzocht zijn ouderdom in rang als sergeant nader vast te stellen, waarbij in aanmerking ware te nemen de tijd gedurende welke hij tijdelijk de rang van sergeant had bekleed; dat verweerder op dit verzoek afwijzend heeft beschikt bij besluit van 16 maart 1961, hetwelk luidt als volgt:

„Ingevolge het bepaalde in het 1e lid, sub h van artikel 16 van het „tot 1 oktober 1958 van kracht geweest zijnde Bevorderingsvoorschrift „Landmacht 1953 wordt het vaststellen van de ouderdom in een bepaalde rang slechts rekening gehouden met de tijd, gedurende welke „de militair die rang *definitief* (niet tijdelijk) en *effectief* (niet titulair) „heeft bekleed.

„Aangezien de sergeant-automonteur V. eerst met ingang van 8 „augustus 1957 tot sergeant-automonteur werd bevorderd en hij tevooren nimmer definitief in de effectieve rang van sergeant heeft gediend, „is het, op grond van het vorenstaande, niet mogelijk hem een **ouderdom** in rang als sergeant-automonteur toe te kennen, welke rekt „van vóór 8 augustus 1957.

„Mitsdien is zijn verzoek om nadere vaststelling van zijn ouderdom „in rang niet voor inwilliging vatbaar en wordt het — bij deze — **afgewezen**”.

dat klager tegen dit besluit geen beroep heeft ingesteld; dat klager,

die inmiddels met ingang van 1 mei 1963 was bevorderd tot sergeant der 1ste klasse, zich bij rekest van november 1968 andermaal tot verweerder heeft gewend met het verzoek zijn ouderdom in rang van sergeant der eerste klasse autoinonteur zodanig te herzien, dat hij in aanmerking kon komen voor de eerstvolgende opleiding tot sergeant-majoor-automonteur; dat klager er in dit rekest, evenals in zijn verzoekschrift van 9 januari 1961, op heeft gewezen dat hij door zijn tewerkstelling op Nieuw-Guinea niet in de gelegenheid was gesteld om de certificaten van vakbekwaamheid te behalen; dat verweerder naar aanleiding van dit laatste rekest het bestreden besluit heeft genomen;

Overwegende, dat het Gerecht onderschrijft het standpunt van verweerder dat het onderhavige besluit inhoudt een weigering om terug te komen op een vroeger, in rechte onaantastbaar geworden besluit, te weten dat van 16 maart 1961;

Overwegende, dat een zodanig besluit in het algemeen niet met vrucht in rechte kan worden aangetast op een der gronden, omschreven in artikel 58, eerste lid van de Ambtenarenwet 1929; dat het Gerecht niet is kunnen blijken van enige bijzondere reden of omstandigheid waarom het aangevallen besluit wel voor aantasting door de ambtenarenrechter vatbaar zou zijn; dat als zodanige omstandigheid niet kan gelden het beroep op de billijkheid, hetwelk de raadsman van klager ter terechtzitting heeft gedaan; dat klager zich voorts kennelijk heeft willen beroepen op het algemeen rechtsbeginsel dat gelijke gevallen gelijk behandeld dienen te worden en in dit verband heeft gewezen op de bevorderingsgang van de door hem als getuige meegebrachte sergeant-majoor-instructeur R.; dat het Gerecht, nog afgezien van de vraag of dit rechtsbeginsel verweerder thans nog zou verplichten op het besluit van 16 maart 1961 terug te komen, op de gronden weergegeven in de contra-memorie van oordeel is dat het geval van genoemde getuige niet gelijk is aan dat van klager;

Overwegende, dat voorts juist is gebleken hetgeen verweerder mede als argument voor het bestreden besluit heeft gehanteerd, te weten dat klager bij een enquête-formulier van 15 mei 1950 verzocht heeft om — bij overgang naar de Koninklijke landmacht — bij voorkeur in Nieuw-Guinea te worden geplaatst;

overwegende, dat klager nog bezwaar heeft gemaakt tegen de mondelinge weigering namens verweerder nadat het bestreden besluit was genomen, hem een fotocopie van dit formulier te doen toekomen; dat verweerder hieromtrent in zijn contra-memorie heeft betoogd, dat „al„leen al om der gevolgen wille" een dergelijk verzoek niet, dan bij zeer hoge uitzondering, wordt ingewilligd;

Overwegende, dat nu het hier een door klager zelf ingevuld, niet geclassificeerd, formulier betrof, verweerder zich op dit formulier beriep en het verzoek van klager zijn oorzaak vond in het feit dat hij zich

niet kon herinneren ooit een dergelijk formulier te hebben ingevuld, het van goed beleid zou hebben getuigd aan klagers verzoek gevolg te geven;

Overwegende, dat klager bij het inzage nemen van de stukken van bedoeld formulier heeft kunnen kennisnemen en dat het belang bij dit deel van het beroep mitsdien is komen te vervallen;

Overwegende, dat op grond van het vorenoverwogene het beroep in zijn geheel ongegrond dient te worden verklaard.

BOEKAANKONDIGING

MR. P. S. DE GRUYTER, *Nietigheden in het strafproces en techniek der appèlrechtspraak in strafzaken*, 4e druk, 's-Gravenhage 1970, Staatsuitgeverij, 191 blzn. (f 10,80).

Het feit, dat van dit boek sedert 1955 vier drukken zijn verschenen, toont aan, dat het in een sterk gevoelde behoefte voorziet. Die behoefte is zeer wel te begrijpen. Geen enkele rechter en griffier vindt het prettig, wanneer een beslissing in appel of cassatie wordt vernietigd op grond van een vormfout en toch geschiedt dit „regelmatig“ — zoals de schr. reeds in het voorwoord tot de eerste druk vermeldde ten gevolge van de „talrijkheid en onoverzichtelijkheid der vormvoorschriften. De wetgever heeft in het Wetboek van Strafvordering „als het „„ware gestrooid met formele nietigheden” en daarnaast heeft zich in „de rechtspraak de figuur der substantiële vormen ontwikkeld, waarvan het aantal onbepaald en zelfs nog voor uitbreiding vatbaar is.” Een aantal van deze nietigheden zijn ook voor het militaire strafproces van belang op grond van de in art. 179, 4e R.L. Lu. op het militaire strafproces toepasselijk verklaarde artikelen van het **Wb.v.Sv.** Ook de **R.L. Lu** zelf kent hier en daar formele nietigheden. Zie bv. art. 14, eerste lid, 114a tweede lid, 118 eerste lid, 119 tweede lid, 149 tweede lid, 167 tweede lid, 176 tweede lid. De nietigheden en vormverzuimen spelen echter in het militaire strafproces een geringere rol dan in het commune proces. Dit ligt wellicht daaraan, dat le. het **H.M.G.** in de meeste gevallen de beslissingen van de Krijgsraden vernietigt zonder opgaaf van redenen (zie bijv. **H.M.G.** 7 nov. 1968, **N.J.** 1969, 471); 2e. dat het militaire strafproces geen cassatie kent en dus ook geen middelen worden gemaakt van dergelijke nietigheden. Het merkwaardige is dan ook, dat in de laatste tien jaargangen van het **M.R.T.** het tref oord „nietigheid” zo goed als niet voorkomt. Een uitzondering vormt een vonnis van de Krijgsraad te Velde West d.d. 27 juni 1962, **M.R.T.** 1963 (Deel LVI, blz. 140 m.o. **W.H.V.**). Het zou zeker aanbevelenswaardig zijn, dat het **H.M.G.** in de toekomst wèl aangaf om welke redenen het vonnis waarvan appèl moet worden vernietigd. Verschillende rechtbanken volgen ook dit systeem van vernietiging zonder vermelding van gronden, maar naar mijn mening is dit onwenselijk en voor de rechter, die het oorspronkelijke vonnis heeft gewezen, onbevredigend. Het boek van **DE GRUYTER** moge vanwege de beide hierboven genoemde redenen voor het militaire strafproces iets minder belangrijk zijn dan voor het commune strafproces, het zou vooral voor de militaire rechtspraak van groot nut kunnen zijn. Op het ogenblik wordt wederom overwogen of de cassatie niet moet worden ingevoerd voor de militaire rechtspraak in vreedstijd. Het is een oude — veel

omstreden — vraag. Wanneer men bedenkt hoe vaak beslissingen — in appèl genomen — op grond van vormverzuimen door de **H.R.** worden vernietigd, dan ware er m.i. iets voor te zeggen, dat cassatie ook voor de militaire rechtspraak in vreedstijd mogelijk zou worden gemaakt. Niet dat ik de indruk heb, dat de militaire rechter het met de inachtneming van vormen niet nauw zou nemen — het tegendeel van dien — maar wèl op grond van het feit, dat wanneer beslissingen worden vernietigd op grond van vormverzuim de uiteindelijke beslissing na verwijzing dikwijls een andere is dan de oorspronkelijke. In het bijzonder voor de gevallen van z.g. onzuivere vrijspraken, omdat niet be- raadslaagd is op de grondslag der telastelegging, is de cassatie op grond van vormverzuim van nut voor een juiste en uniforme uitleg van de wet.

J. M. v. B.

BIJDRAGEN

Generaal Reynders en de staat van oorlog en van beleg¹⁾

door

MR. J. D. SCHEPERS

Misschien zijn er onder de lezers van het M.R.T. enkelen, die zich bij het lezen van de bladzijden 173 e.v. van PROF. DE JONG'S „Het Koninkrijk der Nederlanden in de tweede wereldoorlog", (deel 2 „Neutraal")²⁾ hebben afgevraagd, wat voor iemand generaal REYNDERS toch was, die zo vreemd met het militaire gezag omsprong. Het lijkt mij wel gewenst te trachten de wellicht ontstane minder goede indruk weg te nemen en tegelijkertijd enkele onjuistheden recht te zetten.

De eerste merkwaardigheid, waar wij bij het lezen van genoemde bladzijden op stuiten is de opvatting van het departement van justitie, zoals deze op blz. 174 is weergegeven³⁾. Dit is geen onjuistheid van de schrijver; deze opvatting heerste in augustus 1939 op genoemd departement en deze heeft in de ministerraad gezegevierd: het militair gezag zou alleen die bevoegdheden mogen uitoefenen, die voor de strijd met de wapenen absoluut onmisbaar waren. Helaas blijkt uit niets waarop de opvatting van justitie berustte. Maar wel is gebleken, dat de minister van justitie na ongeveer zeven maanden geheel van mening was veranderd; want zelf aandrang op het afkondigen van de staat van beleg voor het gehele grondgebied. Eigenlijk is deze minister al eerder van inzicht veranderd; want op 1 november is een niet onbelangrijk deel van het land in staat van beleg verklaard, zonder dat aan het militair gezag beperking werd opgelegd. Blijkbaar was het door de militairen gevoerde beleid in civiele aangelegenheden toch niet zò onverstandig geweest.

---

1) De wetsartikelen in dit stuk genoemd zijn die van de in 1939/1940 geldende „Oorlogswet" van 23 mei 1899 Stb 128. Deze zijn o.a. te vinden in de „Handleiding voor het uitoefenen van het Militair Gezag" in 1938 uitgegeven door het Ministerie van Defensie. In 1940 is hieraan toegevoegd een Boekwerk C, bestaande uit twee delen, waarin opgenomen alle regelingen, aanwijzingen en verordeningen uitgevaardigd door de toen met militair gezag belaste autoriteiten.

2) Alle verwijzingen zijn naar de niet-wetenschappelijke uitgave.

3) Met name bij het departement van justitie had zich de krachtige overtuiging gevestigd dat men van militairen onder de staat van oorlog en a fortiori onder die van beleg geen verstandig beleid in civiele aangelegenheden kon verwachten: ze zouden, meende men, op het hun vreemde terrein of in hun ijver te ver gaan of in hun schroomvalligheid niet ver genoeg.

Een onjuistheid treffen wij aan op blz. 175 in de laatste volle *alinea*.⁴⁾ De uitdrukking „hem verleende bevoegdheden” is juridisch onjuist, zoals schrijver even te voren zelf opmerkt. De opperbevelhebber droeg dan ook geen bevoegdheden over; maar gaf aan de onder zijn bevelen staande met militair gezag beklede autoriteiten aan, welke van de wettelijke bevoegdheden zij zouden mogen uitoefenen en welke niet. Dit berustte op art. 3 van de al in 1933 vastgestelde „Instructie „voor de Autoriteiten, overeenkomstig artikel 7 van de, sedert gewijzigde, wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad no. 128) aangewezen voor de „uitoefening van het militair gezag”.⁵⁾ Zonder een dergelijke aanwijzing van de zijde van de opperbevelhebber zouden *alle* autoriteiten *alle* bevoegdheden mogen uitoefenen. Generaal **REYNDERS** achtte het echter niet nodig de ondercommandanten officieel van zijn gentlemen's agreement met de regering in kennis te stellen. De „regeling militair „gezag” van 1 september 1939 was dus niet het „doorgeven van bevoegdheden” maar een verbod aan de ondercommandanten de andere wettelijke bevoegdheden toe te passen.

Bij de afspraak tussen regering en opperbevelhebber is, zoals eigenlijk wel vanzelf spreekt, geen geldelijke grens aangegeven. Men kan van het „ter verdediging inrichten of verder inrichten van **gevechts**„opstellingen en hindernissen” niet vooraf prijsopgaaf vragen. Maar de wijze, waarop de bevoegdheden van de staat van oorlog zouden worden uitgeoefend en de vergoeding van de dientengevolge geleden schade stond geheel los van het aan de opperbevelhebber verleende crediet van f 50.000,—. Voor het verkrijgen van vergoeding voor deze schade bestond de regeling van art. 17 van de wet. Dit artikel is wel genoemd in het telefoongesprek tussen de minister van defensie en de opperbevelhebber over het gentlemen's agreement; maar werd niet vermeld in de „regeling militair gezag”, omdat het geen bevoegdheid bevatte, die al of niet door de ondercommandanten zou mogen worden uitgeoefend.

---

4) Generaal Reynders kon overigens van de hem verleende bevoegdheden (bevoegdheden welke hij op zijn beurt op de eerste oorlogsdag, 1 september, aan de rechtstreeks onder hem geplaatste commandanten en territoriale bevelhebbers overdroeg) geen onbeperkt gebruik maken: voor alle uitgaven boven de f 50.000 had hij goedkeuring van de regering nodig — allicht zou men bij omvangrijke opruiming in het terrein tot schadeloosstellingen aan particuliere of andere eigenaars komen welke die **limiet** zouden overschrijden.

5) Artikel 3.

Wanneer voor de uitoefening van het militair gezag in eenig in staat van oorlog of in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des **Rijks** meer dan één autoriteit zijn aangewezen is elk dier autoriteiten gehouden, bij de uitoefening van dit gezag de eventueel te geven bevelen en aanwijzingen te volgen van de in het betrokken gebied mede voor de uitoefening van het militair gezag aangewezen autoriteiten voor **zooverre** deze hiërarchie, dan wel — voor wat betreft de uitoefening van het militair **gezag** — bij beschikking van onzen Minister van Defensie, boven haar zijn gesteld.

Op blz. 177 wordt aan generaal REYNDERS verweten, dat hij „ijverig „naar zich toeschoffelde, wat hij maar krijgen kon“. Dit geeft naar mijn mening een onjuiste indruk van het karakter van genoemde generaal. Deze heeft zich bij het nemen van maatregelen steeds laten leiden door wat hij als landsbelang beschouwde. Uit de voorbeelden, die PROF. DE JONG geeft, blijkt duidelijk, dat er geen sprake is van „naar „zich toe schoffelen“.

Het eerste voorbeeld betreft poststukken, die op „bevel“ van generaal REYNDERS naar Zeist werden gestuurd, omdat ze daar door het militair gezag konden worden geopend. Het ging daarbij om poststukken, die men niet vertrouwde. Wie zijn die „men“? Toch zeker niet generaal REYNDERS, die de poststukken niet zag. De ambtenaar van de post, onder wie deze stukken bemsste, vertrouwde ze blijkbaar niet en waarschuwde waarschijnlijk dan de politie of de inlichtingendienst. Teneinde zekerheid te krijgen omtrent de inhoud zal het wel eens noodzakelijk geweest zijn het stuk te openen, hetgeen wettelijk alleen in het in staat van beleg verklaarde gebied geoorloofd was. Dat generaal REYNDERS deze raad gaf aan de post, die niet onder zijn bevelen stond, is bepaald geen bewijs dat generaal REYNDERS zich niet aan de afspraak hield; het was de post, die het stuk langs een ongewone weg naar zijn bestemming bracht.

De vervolgens door PROF. DE JONG op dezelfde bladzijde aangegeven voorbeelden kunnen evenmin als bewijs voor zijn stelling worden aanvaard.

Hij maakt bezwaar tegen het feit, dat de ondercommandanten op 4 november de bevoegdheid kregen openbare vergaderingen toe te staan. Dit was geen „bevoegdheid“ maar een plicht. Art. 25 was één van de zeer weinige artikelen van de wet, die niet een bevoegdheid aan het militair gezag toekende, welke dit zo nodig zou mogen toepassen; maar aan dit gezag een „recht“ gaf of een „plicht“ oplegde, die uitgeoefend *moest* worden. Zonder schriftelijke toestemming van het militair gezag mochten in het in staat van beleg verklaarde gebied geen openbare vergaderingen worden gehouden. Aangezien de regering noch generaal REYNDERS er over dacht het recht van vergaderen aan te tasten, moest het militair gezag een regeling maken, dat de helaas wettelijk noodzakelijke vergunningen met de minste last zouden worden verstrekt. Dit was het wettig onvermijdelijke gevolg van het in staat van beleg verklaren van een deel van het grondgebied.

Het bewaken van telefooncentrales, d.w.z. die van de P.T.T., niet de met eigen middelen ingerichte militaire centrales, werd zeer noodzakelijk geoordeeld, omdat deze knooppunten van verbindingen een van de eerste doelen zijn van opstandelingen, revolutiemakers of leden van een vijfde colonne. Vandaar de wens om op de dag, dat voor de eerste keer groot alarm was gelast, deze inrichtingen te doen bewaken.

Alle troepen hadden die dag hun gevechtsofstellingen ingenomen en waren daarom niet beschikbaar voor deze extra-bewakingsdienst. De regering heeft geen bezwaar tegen deze maatregel geuit.

Het daarop volgende voorbeeld is evenmin een bewijs voor het „naar zich toeschouwen" door generaal **REYNDERS**. Het was een gevolg van het feit, dat de afspraak tussen regering en opperbevelhebber geen kracht van wet had en ook niet openbaar was gemaakt. De burgemeester van Eindhoven was van oordeel dat art. 14 van de wet hem de bevoegdheid om in bijzondere gevallen bijzondere bevelen te geven ter handhaving van de orde ontnam en deze overdroeg aan het militaire gezag. Hij wilde dus in voorkomend geval geen bevelen geven. Maar door de afspraak tussen de regering en de opperbevelhebber en de daaruit voortgevloeide regeling militair gezag was het aan de commandant van het IIIe legerkorps niet toegestaan deze wettelijke bevoegdheid uit te oefenen. Het gevolg zou zijn dat bij ordeverstoring bij de in de machtiging en door **PROF. DE JONG** genoemde vergadering niemand bevelen tot herstel van de orde zou geven. Over het juridische probleem of de burgemeester gelijk had of niet, wenste de opperbevelhebber geen mening te geven; maar het feitelijke probleem van de ordehandhaving kon het snelst en eenvoudigst worden opgelost door de legerkorpscommandant de bevoegdheid te verlenen. Hij kon dan de burgemeester opdragen te doen wat nodig was. Ook dit kan daarom niet dienen als een bewijs voor te grote machtsbegeerte van generaal **REYNDERS**.

Ook het daarna door **PROF. DE JONG** gegeven voorbeeld heeft een andere oorzaak dan de wens van generaal **REYNDERS** om „naar zich toe te schouwen". In het gezagsgebied van alle ondercommandanten waren vernielingen van bruggen en andere kunstwerken voorbereid, d.w.z. er waren springladingen met de daarbij behorende leidingen aangebracht. Het was nodig om daar toezicht op te houden en maatregelen te nemen om gevaar voor beschadiging te voorkomen. De ondercommandanten drongen met klem op de daartoe nodige bevoegdheden aan. Op deze verzoeken is generaal **REYNDERS** ingegaan.

Tenslotte het laatste voorbeeld; de generaal zou op 19 december zijn ondercommandanten gemachtigd hebben de burgerbevolking bij **militaire** werkzaamheden in te schakelen. Dit is in strijd met de feiten. Generaal **REYNDERS** heeft nooit zijn ondercommandanten of één van hen gemachtigd art. 12 toe te passen. Hij heeft al in september **schriftelijk** aan de minister van defensie gevraagd (zie blz. 176) deze hulpverlening door de burgerbevolking te mogen voorbereiden, omdat hij wel begreep, dat onvoorbereid oproepen van burgers voor militaire werkzaamheden alleen maar een chaos zou veroorzaken, die de militaire autoriteiten meer last dan nut zou bezorgen. Deze voorbereiding bracht mee het wettelijk vereiste overleg met de bevoegde **burgerauto-**

riteiten, zijnde ongeveer 1100 gemeentebesturen. Daartoe werd aan deze besturen een ontwerp van een verordening met toelichting toegezonden met het verzoek hun opmerkingen te willen insturen. Een gedeelte heeft dit gedaan; anderen lieten het overleg over aan het bureau van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Uit het overleg tussen heren van dit bureau en vertegenwoordigers van de opperbevelhebber is niet alleen de tekst van de op 19 december afgekondigde verordening te voorschijn gekomen, maar ook instructies, zowel voor de officier, die belast zou worden met de werkzaamheden als voor de burgemeester, die belast zou zijn met de oproep. De publikatie van dit alles betekende nog geen toepassing; het was slechts één van de vele oorlogsvoorbereidingen, waarvan generaal REYNDERS hoopte, dat ze nooit zouden worden toegepast. Van strijd met de afspraak, die hij trouwens enkele dagen tevoren had opgezegd, was geen sprake.

Ik wil eindigen met een antwoord op een vraag, die PROF. DE JONG op blz. 178 stelt. Hij acht het een bewijs van onduidelijk beleid, dat generaal REYNDERS de ondercommandanten had opgedragen steeds, dus ook onder de staat van beleg, overleg te plegen met burgerlijke overheden of overheidspersonen alvorens bevoegdheden toe te passen, die in gewone tijden aan deze overheden of personen toekomen. PROF. DE JONG vraagt dan of het misschien als een bewijs van goed gedrag was bedoeld. Dat was zeker niet de bedoeling van generaal REYNDERS, die er toen al niet de minste behoefte aan voelde iets te doen of na te laten teneinde een goede indruk bij de regering te maken. De ervaring opgedaan sinds begin september gevoegd bij de resultaten van voorafgaande studie hadden al duidelijk gemaakt, dat overleg altijd noodzakelijk zou zijn om tot een goed resultaat te komen. Een militaire autoriteit, die om zijn militaire taak naar behoren te kunnen vervullen behoefte had aan een ge- of verbod of een regeling op civiel terrein, deed verstandig zijn wens kenbaar te maken aan de bevoegde burgerautoriteit en met deze te overleggen op welke wijze aan zijn wens zou kunnen worden voldaan. Hij had dan vrijwel nooit over gebrek aan medewerking te klagen. Het was bovendien in de geest van art. 7 van de hierboven genoemde Instructie voor autoriteiten belast met militair gezag.⁶⁾ Dit verstandige beleid schreef generaal REYNDERS daarom voor. Dat dientengevolge de mogelijkheid om snel in te grijpen was prijsgegeven was een hele lage prijs voor het grote voordeel van goede verhouding met de burgerautoriteiten. PROF. DE JONG vindt dit beleid niet duidelijk (blz. 178), maar voor de ondercommandanten was het dat wel. Dat dit beleid van generaal REYNDERS als juist werd beoor-

---

⁶⁾ Artikel 7.

3. Zoo mogelijk worden geen bevelen gegeven dan na overleg met het hoofd van het betrokken burgerlijk bestuur of met den daaronder ressorteerenden betrokken chef van dienst.

deeld blijkt wel uit het feit, dat voor zijn ontslag niet als argument is gebruikt het verwijt, dat hij bij het uitoefenen van de bevoegdheden van de staat van oorlog of van beleg geen verstandig beleid had gevoerd. Als dat wel het geval was geweest had de regering dit ongetwijfeld naar voren gebracht.

Voor zover mij bekend is slechts éénmaal in de ministerraad een poging gedaan om op een punt van uitoefening van het militair gezag ernstig bezwaar te maken. Dit betrof de verordening betreffende de scheepvaart op het Julianakanaal enz. Tegen de technische kant van de regeling kon geen bezwaar worden gemaakt; want die was tot stand gekomen in overleg met de erbij betrokken burgerautoriteiten, terwijl één van deze met de uitvoering was belast. Het bezwaar was gericht tegen de juridische kant, daar het Ministerie van Waterstaat ook een verordening met hetzelfde doel had vastgesteld berustende op de Wet op de evenredige vrachtverdeling. Toen bleek, dat de afdeling van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, die voor de juridische grondslag verantwoordelijk was daar het een internationaal vaarwater betrof, volledig achter de opperbevelhebber stond en dit te voren al had laten weten, is de poging zelfs niet tot een begin van uitvoering gekomen.

Het militair tuchtrecht en de rechten van de mens

door

MR. E. A. ALKEMA

§ 1. In het vorige nummer van dit tijdschrift is de **beschikking** van het Hoog Militair Gerechtshof van 13 mei 1970 opgenomen in zake het beklag van een dienstplichtige soldaat tegen een hem opgelegd licht arrest van acht dagen.) De tuchtrechtelijke aspecten zijn aldaar van deskundig commentaar voorzien door MR. A. F. STEFFEN, zodat ik mij thans kan beperken tot een ander interessant aspect van deze zaak, de beweerde schending van het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (verder kortheidshalve: het Verdrag).

De verenigbaarheid van het Nederlandse militaire tuchtrechtelijke proces en het Verdrag is in dit tijdschrift al eerder uitvoerig bediscussieerd.*) Behalve de uitspraak van het H.M.G. is er echter nog een **aan-**

---

1) M.R.T., LXIII 1970, pp. 350-354.

2) Discussie tussen VAN DER PLOEG M.R.T. LXI, 1968, pp. 265-271; 527-533; M.R.T. LXII, 1969, pp. 70-71; DONKER M.R.T. LXI, 1968, pp. 404-409; en KALSHOVEN M.R.T. LXI, 1968, pp. 409-415; M.R.T. LXII, 1969, pp. 65-71. Zie ook BERKHOUT M.R.T. LXI, 1968, pp. 513 e.v. i.h.b. pp. 521-523.

leiding het onderwerp opnieuw aan te snijden. Dankzij het secretariaat van de Europese Commissie voor de rechten van de mens ben ik namelijk in het bezit gekomen van een — niet officieel gepubliceerde — uitspraak van de Commissie die samen met enige recente, wel openbaar gemaakte, beslissingen een nieuw licht kan werpen op de kwestie. Of deze kwestie thans al kan worden opgelost is, vooruitlopende op de conclusie van dit betoog, te betwijfelen. Het blijft nodig dat de Commissie zelf er zich over uitspreekt.

§ 2. Artikel 6. 'Burgerlijke rechten en verplichtingen' of 'strafvervolg- ging'?

In de beslissing van het **H.M.G.** komt allereerst art. 6 aan de orde. Klager ontleende aan dit artikel de stelling, dat vrijheidsberovingslechts opgelegd kan worden door de rechter en dat tijdens de gerechtelijke procedure aan de eisen van art. 6 van een 'fair trial' moet zijn voldaan. Het **H.M.G.** verwierp dit beklag met twee argumenten. Het meende: „in de eerste plaats „dat . . . niet de rede is van het vaststellen van burgerlijke rechten en ver- „**plichtingen** in de zin van voormelde verdragsbepaling”. Daarop voortbordurend verstond het **H.M.G.** het beroep op art. 6 aldus, dat klager de tuchtprocedure wilde beschouwen als een strafvervolgung. Dit leidde tot het tweede argument namelijk dat „any criminal charge against him/ „**toute** accusation en matière pénale dirigée contre lui . . .” kennelijk bedoelt de daarin vervatte voorzieningen geen toepassing te doen vinden in gevallen, waarin iemand tuchtrechtelijk ter verantwoording wordt geroepen ter zake van een niet in enige strafwet „omschreven feit of **terzake** „van een strafbaar feit, dat van zo lichte aard is dat het buiten **strafrechtelijke** „**behandeling** wordt gelaten;”. Om met dit laatste argument te beginnen, het is de vraag of art. 6 zò ‘**kennelijk**’ als het **H.M.G.** meent niet van toepassing is op een militair-tuchtrechtelijke procedure. Zoals **KALSHOVEN** heeft aangegeven heeft de Commissie vroeger beslist dat een disciplinaire vervolging van een ambtenaar niet onder het begrip 'criminal charge' viel³⁾. Daarmee is echter de zaak voor het militaire tuchtrecht, zoals **KALSHOVEN** terecht heeft opgemerkt nog niet definitief afgedaan: het ambtelijk en militair tuchtrecht mag men niet zonder meer over één kam scheren.

Ingewikkelder is de vraag of het in de zaak van onze dienstplichtige soldaat ging om vaststelling van 'burgerlijke rechten en verplichtingen'. Op dit punt is het **H.M.G.** wel apodictisch, maar daarom nog niet overtuigend.

---

³⁾ Beslissing van 29 mei 1961, zaak 734/60, Collection of Decisions of the European Commission of Human Rights (verder te citeren als *Decisions*); **KALSHOVEN** t.a.p. p. 410.

Twee stromingen kan men onderkennen in de jurisprudentie van de Commissie over dit begrip. Bij vele gelegenheden heeft de Commissie uitgesproken dat zij onafhankelijk van de betekenis die de term 'civil' in nationale wetgevingen heeft zelf de inhoud hiervan vaststelt⁴⁾. De burgerlijke rechten en verplichtingen zijn wel vergelijkbaar maar niet identiek met enig nationaal begrip 'burgerlijk recht'. De Commissie behandelt het als een autonoom begrip⁵⁾. Daarnaast omvat het echter wellicht nog een andere categorie van rechten namelijk 'civil rights' in de zin van burgerrechten, zoals m.n. de in het Verdrag neergelegde grondrechten. Getuige een aantal beslissingen wordt deze ruime uitleg ook gehuldigd door de Commissie, zij het niet in stellige bewoordingen bijvoorbeeld: „whereas the question arises whether „the right to vote is a „civil right” within the meaning of this (sc. art. 6 (1) „E.A.A.) provision;”⁶⁾.

Een dergelijke uitleg van het begrip 'civil rights' kan een welkome aanvulling op het systeem van het Verdrag bieden. In de artt. 13 en 26 wordt immers een rechtsweg voorzien resp. verondersteld waarlangs men op kan komen tegen eventuele schendingen van de door het Verdrag gegarandeerde grondrechten. Door art. 6 in beginsel van toepassing te verklaren op deze grondrechten zou de 'remedy' met procedurele waarborgen worden omkleed.

Deze weliswaar voorzichtig geformuleerde ruime opvatting kan ook belangwekkende perspectieven openen in de onderhavige zaak, waarin immers werd geklaagd over vrijheidsberoving. De waarborg daartegen is in art. 5 van het Verdrag gegeven; een procedure waarbij de persoonlijke vrijheid in het geding is zou zelf volgens de consequentie uit de redenering van de Commissie weer aan de waarborgen van art. 6 moeten voldoen. De Commissie heeft evenwel nog maar weinig gelegenheid gekregen die

---

⁴⁾ Beslissing van 8 maart 1962, zaak 808/60, *Yearbook of the European Convention on Human Rights* 5 (1962) p. 122. Zie ook J. E. S. FAWCETT — *The Application of the European Convention on Human Rights*. Oxford 1969. p. 125 en K. J. PARTSCH — *Die Rechte und Freiheiten der europäischen Menschenrechtskonvention*. Berlin 1966, p. 142.

PARTSCH t.a.p. p. 144; FAWCETT t.a.p. p. 125.

⁶⁾ Beslissing van 6 oktober 1966, zaak 2728/66, Decisions 25, p. 40. Beslissingen van 15 juli 1967, zaken 2991/66 en 2992/66, Decisions 24, p. 132 en van 15 december 1967, zaak 3325/67, Decisions, 25 pp. 122/3 (ook i.v.m. mogelijke schending van art. 8). Beslissingen van 16 januari 1963, zaak 1599/62, Decisions 10 p. 8 en van 6 juli 1964, zaak 1936/63, Decisions 14, p. 52 (i.v.m. met mogelijke schending van art. 5). In deze laatste zaak, Neumeister c. Oostenrijk is door het Europese Hof voor de rechten van de mens op 27 juni 1968 uitspraak gedaan, waarbij het beroep op art. 6 (1) werd verworpen. De bijzondere procedure waarbij de gegrondheid van de voorlopige hechtenis wordt vastgesteld raakt naar 's Hofs mening niet de burgerlijke rechten, maar heeft een strafrechtelijk karakter. Ook o.g.v. dit strafrechtelijk karakter is art. 6 (1) echter niet van toepassing daar het niet gaat om de „gegrondheid” van de strafvervolgning („bien-fondé de l'accusation”). Affaire „Neumeister” (gestencilde uitgave van de Conseil de l'Europe no. D 25.226) p. 48.

consequentie te trekken'). Voor de klager en het H.M.G. had deze eerste stroming in de jurisprudentie van de Commissie echter wel een reden kunnen zijn iets langer stil te staan bij de burgerlijke rechten van art. 6 (1) en de daarvoor in hetzelfde artikellid gewaarborgde procedure.

Een tweede stroming in de jurisprudentie van de Commissie grijpt terug op de ontstaansgeschiedenissen in de Verenigde Naties van enerzijds de Universele Verklaring van de rechten van de mens, een voorloper van het Verdrag, en van anderzijds het **International Covenant on Civil and Political Rights**, dat weliswaar pas in 1966 definitief door de Algemene Vergadering werd aangenomen, maar waarvan sommige bepalingen al vaststonden op het moment dat in de Raad van Europa het Verdrag werd opgesteld. Deze voorgeschiedenissen zijn door VELU uitvoerig beschreven; wij kunnen er daarom kort over zijn⁸⁾.

De drie teksten kennen alle een recht op een behoorlijk proces. Zij omschrijven echter op uiteenlopende wijze in welke gevallen men daarop aanspraak kan maken⁹⁾.

Het belangrijkste element uit de travaux préparatoires is de toevoeging van de woorden 'de caractère civil' (in de Franse tekst) en de woorden 'in a suit at law' (in de Engelse tekst) aan art. 10 van de Universele Verklaring, waar zonder enige nadere kwalificatie gesproken wordt van rechten en verplichtingen (ses droits et obligations/his rights and obligations). Op deze wijze ontstond art. 14 van het Covenant en wordt tevens de basis gelegd voor de aanhef van art. 6 van het Verdrag. In het laatste geval overigens met een wijziging in de Engelse versie tot 'his civil rights and obligations', zodat geen volledig identieke teksten van Covenant en Ver-

---

⁷⁾ Verg. de hiervoor (noot 6) geciteerde zaak 2991/66 (Alam and Khan vs. **United Kingdom**), die eindigde in een minnelijke schikking. Report of the Sub-commission of 17th December 1968, p. 5.

⁸⁾ J. VELU — „Le problème de l'application aux juridictions administratives, des règles de la Convention européenne des droits de l'homme relatives à la publicité des audiences et des jugements". *Revue de Droit international et de Droit comparé* 1961 pp. 129-171. Zie ook FAWCETT l.a.p. p. 121.

⁹⁾ De verschillende internationale teksten omschrijven als volgt wanneer — naast het geval van een strafvervolgning — een behoorlijke procesvoering moet zijn gewaarborgd:

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (10 dec. 1948), art. 10: „... in the determination of his rights and obligations..."/„... un tribunal... qui décidera soit des droits et obligations...”.

Europees Verdrag (4 nov. 1950), art. 6 (1): „In the determination of his civil rights and obligations..."/„... un tribunal... qui décidera, soit des contestations sur ses droits et obligations de caractère civil, ...”.

International Covenant on Civil and Political Rights (16 dec. 1966), art. 14 (1): „... In the determination... of his rights and obligations in a suit at law, ..."/„... un tribunal... qui décidera, soit des contestations sur ses droits et obligations de caractère civil...”.

drag op dit punt zijn ontstaan en het hanteren van deze travaux préparatoires enigszins hachelijk wordt.

De redenen voor deze toevoeging zijn niet overduidelijk, te meer daar sommige delegaties er zich aanvankelijk krachtig tegen hadden uitgesproken. VELU beschrijft hoe tenslotte op instigatie van de Deense afgevaardigde SØRENSEN, thans voorzitter van de Europese Commissie voor de rechten van de mens, de tegenstanders zijn gezwicht. Hij waarschuwde ervoor de gewone rechter toetsingsrecht te geven t.a.v. alle handelingen uitgaande van overheidsorganen en stelde voor de bepaling te beperken zodat niet de geschillen tussen staat en burger maar alleen die tussen burgers onderling daaronder zouden vallen¹⁰⁾. Doordat dit voorstel in hoofdzaak werd overgenomen was de inhoud zeker niet voorgoed gefixeerd. De Franse afgevaardigde, CASSIN, erkende dat het moeilijk was, in dit artikel alle problemen betreffende de uitoefening van de rechtsmacht in de verhouding tussen burger en overheid te regelen. Maar hij voegde daaraan toe: „La question n'est pas mûre et devra être étudiée plus à fond”¹¹⁾.

Deze voorgeschiedenis ligt mede ten grondslag aan de engere interpretatie van het begrip burgerlijke rechten en verplichtingen. In een reeks van uitspraken heeft de Commissie zich beziggehouden met de vraag of de bepaling meebracht dat ook administratieve en fiscale procedures moesten voldoen aan de procedurele eisen van art. 6 (1). Het Europese Hof voor de rechten van de mens heeft zich slechts zijdelings met deze vraag beziggehouden¹²⁾. De zienswijze van de Commissie kan men als volgt samenvatten. In beginsel zijn de administratieve procedures¹³⁾ niet, doch de fiscale procedures¹⁴⁾ wel onttrokken aan de toepassing van art. 6. De uitsluiting van de fiscale procedures vindt intussen mede steun in art. 1 (2) van het Eerste Protocol bij het Verdrag. Dat bepaalt dat de bescherming van de eigendom het recht, onverlet laat dat een staat heeft om die wetten toe te passen welke hij nodig oordeelt om de betaling van belastingen te

¹⁰⁾ VELU t.a.p. pp. 154/5.

¹¹⁾ ibidem.

¹²⁾ Affaire „Lawless” (Exceptions préliminaires et questions de procédure), Arrêt du 14 novembre 1960. C. E. D. H. Série A. Strasbourg 1961. p. 13. Verg. VELU t.a.p. pp. 169-170.

¹³⁾ PARTSCH t.a.p. p. 145 en W. P. PAHR — „Die Staatenimmunität und Art. 6. Abs. 1 der Europäischen Menschenrechtskonvention” in: *Mélanges Modinos*. Paris 1968 p. 227; anders: C. RASENACK — „„Civil Rights and Obligations” or „Droits et Obligations de caractère civil” — Two crucial legal determinations in art. 6 (1) of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms”. *Human Rights Journal* 1970 No. 1, p. 74. De door hem genoemde jurisprudentie betreft m.i. echter niet in het Verdrag gegarandeerde grondrechten.

¹⁴⁾ Zie de jurisprudentie geciteerd door FAWCETT t.a.p. pp. 128-9. Opmerking verdient, dat in de daar genoemde beslissing 1904/63, 2029/63, 2094/63 en 2217164 de uitsluiting van de fiscale procedures niet absoluut is: „... that Article 6, paragraph (1), was not applicable to certain proceedings regarding taxation;” (mijn cursivering), *Decisions* 19, p. 115.

verzekeren. Tenslotte heeft de Commissie in een recente uitspraak ook een, hopelijk voortlopende, afbakening gegeven m.b.t. procedures die verband houden met militaire dienst.

In deze zaak nrs. 3435-3438/67 van 19 juli 1968¹⁵⁾ ging het om Britse militaire vrijwilligers, die als minderjarigen voor een aantal jaren dienst hadden genomen en zich er (tevergeefs) bij de Commissie over beklagden dat zij niet voor een gewone rechter, maar slechts bij een administratieve instantie, een actie tot beëindiging van hun contract konden aanspannen. Uit deze uitspraak, die nauw verband houdt met ons onderwerp, zijn de volgende bepalingen van bijzonder belang:

„Whereas the wording of Article 6, paragraph (1), of the Convention „is taken over from the early drafts for Article 14, paragraph (1), of the „United Nations Covenant on Civil and Political Rights; whereas the „word „civil” was not contained in the first drafts but inserted subse- „quently in the drafting process and whereas the considerations leading „to this amendment are to be found in the discussions of the United „Nations Commission for Human Rights . . . ; whereas it is true that in „these discussions different views were expressed as to the meaning and „purpose of this amendment; whereas it appears, however, that the „delegates, whether favouring or opposing the amendment, agreed gener- „ally that a right to determination by a court of a question concerning „military service and taxes would be excluded from the field of applica- „tion of this provision; . . .”

.....
„whereas in the light of the meaning thus to be given to this provision „and determination of *any questions related to military service* cannot „be reasonably considered as falling within its scope;”

„Whereas furthermore the same conclusion also follows from the „principle already established in the Commission's jurisprudence that „disputes between civil servants and the State do not involve the „deter- „mination of civil rights and obligations”; whereas in this respect the „Commission refers to its decisions on the admissibility of Applications „Nos. 423/58 (Collection of Decisions vol. 1) and 734/60 (Collection of „Decisions, vol. 6, p. 32);

„whereas the status of an *enlisted serviceman* is in this regard similar to „that of a civil servant; whereas therefore the Commission finds that the „applicants' claim to be discharged from the armed forces before the end „of their term cannot be considered as a „civil right” within the meaning „of Article 6 paragraph (1):”¹⁶⁾

Dit is helaas een zeer onzorgvuldige beslissing van de Commissie. Onzorgvuldig in het Engels: „the meaning thus to be given to this provision

---

¹⁵⁾ Decisions 28, pp. 109 e.v.

¹⁶⁾ *ibidem* p. 130 (mijn cursivering).

„and (?) determination of. . .” en onzorgvuldig qua inhoud. In de eerste plaats heeft de Commissie een wel wat weinig genuanceerde visie op de voorgeschiedenis van de bepaling. Deze strookt niet met de voorzichtige slotsom van VELU die door de Commissie wordt aangehaald. Het is intussen ongebruikelijk dat de veelal dynamisch interpreterende Commissie zich zo zeer vastlegt op een historische uitleg. In de tweede plaats is de Commissie ook onzorgvuldig in de weergave van de eigen uitspraken. In de twee geciteerde beslissingen, daterend uit 1959 en 1961, werd inderdaad het beroep op art. 6 afgewezen in zaken, waarin ambtenaren klaagden tegen de staat. Echter niet omdat het administratieve procedures waren, maar vanwege de inhoud van de klachten! In het eerste geval kwam een Duitse 'Hilfsrichter' op tegen het feit dat hij geen vaste aanstelling kreeg als rechter. Deze specifieke claim viel naar de mening der Commissie niet onder de 'civil rights' van art. 6¹⁷⁾. De tweede zaak had evenmin de beweerde strekking. Het geval is al besproken door KALSHOVEN en betrof zoals we hiervoor zagen het feit dat een ambtelijke disciplinaire procedure geen strafvervolging in de zin van art. 6 is. Ook hier was niet de omstandigheid dat het ging om een 'dispute between a civil servant and the State' aanleiding om de klacht af te wijzen. Integendeel, dan had de zaak niet eerst diepgaand onderzocht behoeven te worden. Het ging om het object van de procedure: „whereas it is clear that these proceedings „were not concerned with a determination of one of the Applicant's civil „rights . . .”¹⁸⁾. Het is niet verwonderlijk dat PARTSCH uit deze jurisprudentie een geheel tegengestelde conclusie trekt dan de Commissie nu zelf heeft gedaan¹⁹⁾.

Maar ook indien deze beslissing niet onzorgvuldig zou zijn, zijn er nog twee redenen waarom deze negatieve uitspraak over de toepasselijkheid van art. 6 niet zonder meer geldt voor het militair tuchtrecht. Ten eerste gaat het in de uitspraak van het H.M.G. niet om een 'enlisted serviceman', die evenals een ambtenaar vrijwillig zijn status heeft gekozen, maar om een dienstplichtige die slechts op grond van gewetensbezwaren aan zijn status had kunnen ontkomen. Ten tweede moet men zich afvragen of, ondanks het categorische „any questions related to military service can „not be reasonably considered as falling within its scope”, het begrip militaire dienst hier meer omvat dan de verplichting om dienst te doen. Deze verplichting die gebaseerd kan zijn op de wet (verg. art. 194 van de Nederlandse Grondwet) of op een overeenkomst, zoals in het geval van de Britse militairen, is van heel andere orde dan het stelsel van rechten en plichten, het tuchtrecht, dat binnen de krijgsmacht geldt.

---

¹⁷ Beslissing van 7 juli 1959, zaak 423/58, Decisions 1.

¹⁸⁾ Beslissing van 29 mei 1961, zaak 734/60, Decisions 6, pp. 32-3.

¹⁹⁾ t.a.p. pp. 144-5.

Tot zover deze stroming in de jurisprudentie die het begrip burgerlijke rechten tracht in te perken, maar die zoals in het voorgaande bleek geen ondoordringbare scheiding heeft gebracht tussen deze rechten enerzijds en de administratieve, fiscale en tenslotte ook 'militaire' procedures. Intussen is het slecht denkbaar dat de Commissie tezelfdertijd twee interpretaties, een ruime en een enge, huldigt. Een synthese zou men als volgt kunnen formuleren: In beginsel worden de eisen van art. 6 (1) slechts aangelegd aan strafrechtelijke processen en aan contentieuze procedures tussen burgers, doch niet aan procedures tussen de burger en de staat. Komen in deze laatste procedures evenwel grondrechten aan de orde dan gelden de eisen van art. 6 toch, afhankelijk van de ernst van de schending van die grondrechten. Art. 6 vormt in dergelijke gevallen waarschijnlijk zelfs dwingend recht²⁰). Onder 'procedure' dient hier de gehele rechts-gang te worden verstaan, waarbij tenminste in hoogste instantie aan de eisen van een behoorlijk proces moet zijn voldaan. Een beroep op art. 6 slaagt echter niet automatisch: de Commissie beoordeelt zelfstandig of in concreto een grondrecht ernstig in het gedrang komt²¹).

Een en ander toepassend op het licht arrest van onze dienstplichtige soldaat, lijkt een beroep op art. 6 niet bij voorbaat kansloos. Van groot belang is echter de kwalificatie die moet worden gegeven aan dit licht arrest.

§ 3. Artikel 5: recht op persoonlijke vrijheid.

Art. 5 garandeert de persoonlijke vrijheid. Het H.M.G. heeft de aanspraak hierop met twee argumenten afgewezen. Het eerste luidt dat de opgelegde krijgstuuchtelijke straf niet is aan te merken als een vrijheidsberoving, arrestatie of gevangenhouding. Het H.M.G. voert als redenen aan dat de straf ondergaan is in de kazerne, zonder insluiting en zonder dat de beklagde van het verrichten van dienst was uitgesloten. Mag men hieruit afleiden dat het oordeel van het H.M.G. anders zou zijn uitgevallen bij streng of verzwaard arrest? Een andere vraag is of de redenering van het H.M.G. inderdaad overeenstemt met het Verdrag. De jurisprudentie van de Commissie is op dit punt nog niet zo rijk dat daarin een on-dubbelzinnig antwoord is te vinden²²). Het is daarom zinvol FAWCETT te citeren. Hij omschrijft 'detention' het woord dat in art. 5 ter aanduiding van vrijheidsberoving wordt gebruikt, als „enforced confinement in a „limited space, such as a house, a police-station or prison, a ship or an „aircraft.” Hij haalt op zijn beurt vervolgens weer een studie van de Verenigde Naties aan, waarin zelfs een persoon „soumise à des contraintes

---

²⁰) FAWCETT t.a.p. p. 131; anders: PARTSCH t.a.p. p. 149, noten 473 en 474.

²¹) b.v. beslissing van 19 juli 1968, zaak 3435-3438/67, Decisions 28, p. 131.

²²) Zie PARTSCH t.a.p. pp. 123-4.

„qui l'empêchent de vivre avec sa famille ou d'exercer normalement „son activité professionnelle" als gedetineerd wordt aangemerkt²³⁾). Er is hier dus nog ruimte voor twijfel aan de juistheid van de kwalificatie die het H.M.G. aan het licht arrest geeft.

Ten overvloede doet het H.M.G.⁴ vervolgens nog een beroep op art. 5 (1b). Deze bepaling houdt in, dat de regel dat niemand van zijn vrijheid mag worden beroofd, uitzondering lijdt, indien hij „op rechtmatige wijze „is gearresteerd of gevangen wordt gehouden. . . teneinde de nakoming „van een door de wet voorgeschreven verplichting te verzekeren;" Het H.M.G. betoogt verder dat iedere militair verplicht is aan de handhaving van de krijgstucht mee te werken; dat deze verplichting kan worden afgedwongen en dat bijgevolg de opgelegde straf heeft plaats gehad teneinde de nakoming van een door de wet voorgeschreven verplichting te verzekeren.

Dit is een opmerkelijke constructie. Opmerkelijk omdat eenzelfde constructie kan worden teruggevonden in de aan het begin reeds genoemde ongepubliceerde beslissing van de Commissie en dat terwijl deze nu niet bepaald voor de hand lijkt te liggen.

De ongepubliceerde zaak no. 2977/66 van 22 mei 1969 betreft een Belgische wachtmeester van de gendarmerie, die enige malen tuchtrechtelijk werd gestraft o.a. wegens herhaalde propaganda voor een aan gendarmes verboden vakvereniging²⁴⁾. De straffen, opgelegd door zijn meerderen, bestonden uit opsluiting voor een korte periode (steeds 6 dagen), te ondergaan in een militaire gevangenis, ontneming van zijn rang en tenslotte beëindiging van zijn dienstverband. Langs verschillende wegen kwam de klager op tegen deze beslissingen. Hij daagde zijn meerderen persoonlijk voor een militair tribunaal. Dit verklaarde hem evenwel niet ontvankelijk; hetgeen in hoger beroep werd bevestigd. Tezeldertijd beklagde de gendarme zich bij de Raad van State over de beslissingen van zijn commandanten, maar ook deze acties hadden geen succes.

In de procedure kwamen behalve het aspect van de niet door de gewone rechter bevolen opsluiting nog interessante vragen aan de orde over vrijheid van vakvereniging en over de uitputting van nationale rechtsmiddelen, welke hier echter terzijde gelaten moeten worden. Ook art. 6 werd ter sprake gebracht. De klager deed daarop voor de Commissie een beroep om de niet-ontvankelijkverklaring van de dagvaardingen tegen zijn meerderen te wraken. De Commissie wees dit echter af, omdat het militair tribunaal niet te beslissen had over de gegrondheid van een strafvordering tegen de klager maar van de klager tegen zijn meerderen. De grief gebaseerd op art. 5 richtte zich uitsluitend tegen de disciplinaire insluitingen. Deze verwierp de Commissie als volgt: „Qu'il n'est pas contesté

²³⁾ t.a.p. p. 66.

²⁴⁾ Beslissing van 22 mei 1969, X c. België, zaak 2977/66, document no. D. 29.835(2).

„que les punitions disciplinaires furent infligées conformément au règlement belge de discipline militaire, c'est-à-dire au règlement-loi du 15 mars 1815, tel qu'il a été modifié par les arrêtés royaux des 30 mai 1916 et 30 décembre 1959; que la Commission estime que la détention litigieuse se justifie par les dispositions de l'article 5 § 1b de la Convention en vertu duquel une personne peut être privée de sa liberté si elle „a fait „l'objet d'une arrestation ou d'une détention régulière . . . en vue de „garantir l'exécution d'une obligation prescrite par la loi“; que l'examen „du dossier ne révèle aucune apparence de violation de cette disposition, „de sorte que la requête doit être rejetée . . .”.

Ik zou bij dit deel van de uitspraak enige kritische kanttekeningen willen plaatsen. Een eerste betreft het feit dat deze beslissing niet werd gepubliceerd. Het is een ietwat eigenaardig gebruik — waarover straks nog een opmerking — van de Commissie om niet al haar beslissingen in de Collections of Decisions openbaar te maken²⁵). Dit gebruik laat zich niet alleen verklaren uit de omstandigheid dat vele beslissingen waarbij klachten niet-ontvankelijk worden verklaard gelijksoortig en daarom weinig interessant zijn, doch waarschijnlijk ook uit andere overwegingen. Zo'n overweging kan zijn dat de Commissie achteraf niet erg gelukkig met haar beslissing is, althans de beslissing liever niet als mogelijk precedent bekend wil laten worden. Uit datgene wat hierboven werd gereleveerd blijkt al dat de zaak interessant genoeg is. Het niet publiceren kan daarom m.i. als een zwakte van de beslissing worden aangemerkt.

Vervolgens een opmerking in verband met de uitleg van het bewuste lid 1b van art. 5. De Commissie heeft in haar rapport in de zaak *Lawless vs. Ierland* de betekenis ervan nader omljnd. Zij deed dit in een scherpe reactie op de stelling van de Ierse regering, dat art. 5 (1b) detentie ter voorkoming van strafbare feiten zou kunnen legitimeren. Volgens de Commissie daarentegen was de bepaling niet geschreven ter voorkoming van strafbare feiten, maar voor „securing the execution of specific „obligations imposed by law”²⁶). Zij liet het echter niet bij deze precisering tot 'specific obligations', maar nam het argument van de klager over en waarschuwde dat een uitleg op de wijze van de Ierse regering, de

---

²⁵) De secretaris van de Commissie, A. B. McNULTY, heeft terzake o.m. het volgende verklaard:

„. . . the Commission does not feel able to make available to Governments, or to the public, the „yellow” collection of decisions. On the other hand, the Commission has instructed me to make available, after expurgation, any particular unpublished decision or decisions which may be requested. It has also left it in my discretion to allow a party's representative or, indeed, any bona fide research worker to carry out research here in any particular line of the Commission's jurisprudence provided, again, that no decisions shall be published unless previously expurgated.” (uit een mededeling van het secretariaat d.d. 7 juli 1970).

²⁶) *Affaire „Lawless” (Mémoires, Plaidoiries et Documents) C.E.D.H. Série B, 1960-1961, p. 64.*

waarborg die art. 5 beoogt te geven aan de persoonlijke vrijheid zou onder *mijnen*²⁷⁾.

Het is evident dat een bepaling die een dergelijke letterlijke interpretatie door de Ierse regering toeliet — het ging i.c. om de instelling van een soort van concentratiekamp door dezelfde regering — behoedzaam moet worden gehanteerd. Ook na de precisering van de Commissie blijft het onbevredigende resultaat — in de woorden van PARTSCH — „*dasz es dem „Gesetzgeber freisteht, einzelne genau bestimmte Rechtspflichten zu „begründen und die Verwaltungsbehörden zu zeitlich unbeschränkten „Freiheitsentziehungen zu ermächtigen, wenn diese nicht erfüllt werden*”²⁸⁾. Onder deze omstandigheden is de enkele verwijzing naar de Belgische koninklijke besluiten een onvoldoende en uiterst hachelijke motivering. Er zou de Commissie alles aan gelegen behoren te zijn om niet de eigen jurisdictie ten aanzien van tuchtrechtelijke procedures radicaal af te grenzen, maar althans de mogelijkheid voor een marginale toetsing open te houden. Kan bovendien een tuchtrechtelijke straf, zoals de Commissie doet, wel worden beschouwd als een middel ter verzekering van de *nakoming* van plichten of vormt deze louter een reactie op niet-nakoming? Concluderend mag gesteld worden dat een slecht geredigeerde en daardoor gevaarlijke bepaling als art. 5 (Ib) eist dat verwijzing er naar zorgvuldig geschiedt. Algemene overwegingen van justitieel beleid pleiten hiervoor wellicht nog sterker dan de casuspositie van de zaak 2977/66.

In het licht van het voorgaande is het gewenst nog wat dieper in te gaan op de motivering. De Commissie pleegt grote waarde te hechten aan de *motivering*²⁹⁾. Daarom lag het voor de hand te verwachten dat in navolging van het rapport in zake Lawless uitdrukkelijk vastgesteld zou zijn dat de wettelijke tuchtrengels 'specific obligations' vormen. Echter ook een algemenere motivering zou op haar plaats geweest zijn. De teneur van deze beslissing en die over de Britse vrijwilligers is klaarblijkelijk de militaire dienst en wat daarmee verband houdt een zekere immuniteit ten aanzien van het Verdrag te verlenen. Daar kan de Commissie haar redenen voor hebben, doch zij dient die dan aan de justiciabelen te openbaren.

De militaire dienst wordt immers slechts een enkele keer uitdrukkelijk in het Verdrag genoemd; het tuchtrecht in het geheel *niet*³⁰⁾. Uit die sporadische vermeldingen, die uitzonderingen maken voor de militaire

²⁷⁾ Zie voor de opvatting van de klager: *ibidem* p. 60.

²⁸⁾ t.a.p. p. 128.

²⁹⁾ Verg. art. 46(3) van het Huishoudelijk Reglement van de Commissie, dat motivering van de ontvankelijkheidsbeslissing voorschrijft. Zie ook F. MONCONDUIT — *La Commission Européenne des Droits de l'Homme*. Leiden 1965. pp. 270-272.

³⁰⁾ In art. 4 (3b): militaire dienst wordt niet beschouwd als „dwangarbeid of verplichte arbeid”; in art. 11(2): toelaatbaarheid van wettelijke beperkingen op de uitoefening van het recht van (vak-)vereniging door leden van de gewapende macht. In het geval van art. 4 (3b) is volgens FAWCETT, t.a.p. p. 52, uitsluitend sprake van vrijwillige militaire dienst.

dienst, zou a contrario afgeleid kunnen worden dat andere bepalingen geen uitzonderingen voor de militaire dienst toelaten. Dergelijke niet vanzelfsprekende uitzonderingen op de waarborgen van het Verdrag dienen zorgvuldig geconstrueerd te worden: dat brengt art. 17 (in fine) uitdrukkelijk mee³¹⁾.

Een enkele maal heeft de Commissie toch dergelijke uitzonderingen willen maken. Een eerste redenering, m.i. de gevaarlijkste, die werd signaleerd door KALSHOVEN, is die van de 'réserve tacite'³²⁾. Deze redenering berust op de veronderstelling dat alle verdragspartijen — stilzwijgend — een voorbehoud hebben gemaakt ten aanzien van een bepaald onderwerp. Deze constructie van de 'réserve tacite' werd gebruikt om de verenigbaarheid met de verdragsverplichtingen aan te tonen van geldboeten en onlangs ook van de parlementaire onschendbaarheid³³⁾. In het laatste geval werd geklaagd door iemand wiens goede naam tijdens parlementaire debatten zou zijn aangetast en die hiertegen geen rechterlijk beroep had. De Commissie moest die klacht afwijzen en construeerde daartoe een uitzondering op art. 6 (1). Zij gaf zich daarbij echter alle moeite deze uitzondering met behulp van algemene beginselen van de parlementaire rechtsstaat en van art. 40 van het Statuut van de Raad van Europa te motiveren.

Een andere wijze van redeneren is die van de 'inherent feature' (Frans: 'situation particuliere'). Deze werd gehanteerd om te rechtvaardigen dat gevangenen niet op dezelfde wijze als normale burgers aanspraak kunnen maken op o.a. art. 8 (waarborg voor een privé leven). Het voordeel van deze redenering boven die van de 'réserve tacite' is, dat de Commissie toetst of de beperking van de vrijheden en rechten in overeenstemming is met het bijzondere karakter van de toestand, waarin de klager zich bevindt. Een analoge uitzondering zou misschien kunnen worden gemaakt ten aanzien van personen onderworpen aan de krijgstucht³⁴⁾.

Bij de formulering van uitzonderingen op het Verdrag geeft de Commissie dus in het algemeen een grondige motivering of behoudt zij zich de mogelijkheid van toetsing voor. Gezien het feit dat zij in casu noch het een noch het ander deed, acht ik deze uitspraak van de Commissie bijzonder ongelukkig. Misschien is deze beslissing mede een gevolg van een gebrek

---

³¹⁾ **Art. 17** verbiedt een uitleg van de bepalingen van het Verdrag die de rechten en vrijheden meer beperkt dan het Verdrag voorziet. Verg C. C. MORRISSON -, 'Restrictive Interpretation of Sovereignty - Limiting Treaties: The Practice of the European Human Rights System' *International and Comparative Law Quarterly* Vol. 19 (1970) pp. 361-375.

³²⁾ t.a.p. pp. 68-69.

³³⁾ Beslissing van 6 februari 1969, zaak 3374167, Decisions 29, p. 30.

³⁴⁾ Daarbij zou overigens nog speciale aandacht besteed dienen te worden aan de stelling van VAN DER PLOEG, t.a.p. p. 268, dat art. 14, hetwelk immers het genot van de rechten en vrijheden van het Verdrag aan ieder verzekert ongeacht zijn status, een uitzondering voor de militaire status kan verhinderen.

aan feitelijke informatie over de tuchtrechtelijke procedure tegen de gendarme. De zinsnede „l'examen du dossier ne révèle aucune apparence „de violation de cette disposition” zou er dan wellicht op kunnen duiden dat de Commissie toch nog ambtshalve de procedure heeft willen toetsen.

Terugkomend op de beslissing van het H.M.G. kan worden geconstateerd, dat het Hof in deze overweging-ten-overvloede(ongeweten?) een soortgelijk betoog heeft gevolgd als de Commissie in de zaak van de Belgische gendarme. Anders dan de Commissie heeft het H.M.G. dit betoog beter geargumenteed, maar daarmee is de overweging nog niet perfect. Een wezenlijk verschil blijft namelijk dat het H.M.G. te oordelen had over een dienstplichtige en de Commissie tot dusver slechts over vrijwilligers.

§ 4. Slotopmerkingen.

Overzien we nogmaals de uitspraak van het H.M.G. dan maakt deze als geheel toch een weinig soliede indruk daar waar de argumenten van de klager ontleend aan het Verdrag moeten worden weerlegd. Dit is in het licht van de jurisprudentie van de Commissie, die verreweg het uitgebreidst is over de bepalingen waarop in casu een beroep werd gedaan, wel verklaarbaar. De artt. 5 en 6 vormen in gevallen waar vrijheidsbeneming en rechterlijke procedures in het geding zijn een moeilijk te scheiden twee-eenheid. Toch lijkt het mogelijk een vuistregel af te leiden die kan luiden: Géén vrijheidsberoving zonder essentiële procesrechtelijke en rechterlijke garanties.

Wenst men een uitzondering voor het tuchtrecht dan moet men die motiveren met klem van argumenten ontleend bijv. aan de speciale positie van personen die onderworpen zijn aan de krijgstucht of aan de in het Verdrag bekende uitzondering i.v.m. „s lands veiligheid, de openbare veiligheid „en de bescherming van de openbare orde”³⁵). Het element van de dienstplicht verdient daarbij afzonderlijke aandacht.

Het is duidelijk dat de zaak van de Nederlandse dienstplichtige principiële kwesties over de verhouding van het Verdrag tot het tuchtrecht oproept. Het zou zeker interessant zijn daarover de inzichten van de Commissie te vernemen. Echter, ondanks de kritiek die men kan hebben op de uitspraak van het H.M.G. blijft het de vraag of, gesteld dat hier- tegen in Straatsburg een klacht zou worden ingediend, de Commissie tot de slotsom zal komen dat door deze betrekkelijke geringe tuchtstraf het Verdrag is geschonden. Misschien zou het lonender zijn een veroordeling tot een zwaardere tuchtstraf bij de Commissie aanhangig te maken. (De uitspraak van het H.M.G. laat trouwens vermoeden dat ook naar zijn mening in dergelijke gevallen betere waarborgen wenselijk kunnen zijn).

---

³⁵) Verg. artt. 10(2) en 11(2) van het Verdrag.

Dit neemt niet weg, dat, ook als de Commissie een petitie naar aanleiding van deze zaak te behandelen krijgt, zij zelfs in een niet-ontvankelijkverklaring nog alle gelegenheid zou hebben opheldering te geven over de uitleg van de omstreden verdragsbepalingen.

Tenslotte nog een opmerking over het niet-publiceren van Commissiebeslissingen. Dit is een onbevredigende zaak. Dit zou al zo zijn als de ongepubliceerde beslissingen géén precedent-werking hadden, doch die hebben deze beslissingen desondanks. Schrijvers als VELU en PARTSCH, die kennelijk dicht bij de bron zitten, citeren regelmatig ongepubliceerde uitspraken ten bewijze van ontwikkelingen in de jurisprudentie³⁶⁾.

Discussies van degenen die uitsluitend af kunnen gaan op openbare beslissingen komen onder deze omstandigheden in de lucht te hangen. Ernstiger nog is de consequentie voor de rechtspraak. De nationale rechter mist toch al de bevoegdheid (in tegenstelling tot het geval waarin hij geconfronteerd wordt met recht van de Europese Gemeenschappen) de Straatsburgse instanties om nadere uitleg van het Verdrag te verzoeken. Door willekeur in de openbaarmaking weet hij nog minder waar hij aan toe is en riskeert hij dat zijn beslissing in Straatsburg gewraakt wordt. Aan deze onbevredigende situatie komt de, onmiskenbare, hulpvaardigheid van het secretariaat van de Commissie maar ten dele tegemoet. Het is nu eenmaal ondoenlijk dit toch al overbelaste apparaat over elke denkbare onzekerheid in het Verdrag om inlichtingen te vragen. Misschien trekt de Commissie nog eens uit haar quasi-rechterlijke status de consequentie dat ook zij art. 6 (1) behoort toe te passen door haar beslissingen over ontvankelijkheid in het openbaar te wijzen en ze te doen publiceren. Leiden, 25 juli 1970.

---

³⁶⁾ VELU t.a.p. p. 164; PARTSCH t.a.p. Entscheidungsregister pp. 248-253.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 5 februari 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Majoor W. J. Esseveld en
Majoor F. M. Th. van der Ven;

Raadsman: Kapitein C. J. M. Reukers.

Oplichting door aan een lokettist van de Nederlandse Spoorwegen ingevulde en ondertekende girokaarten in te leveren, terwijl hij niet over een toereikend saldo beschikte.

(W.Sr. art. 326).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B.B., geboren 24 april 1948, korp.-I-TS, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op meerdere data in de periode juli 1969 tot en met oktober 1969 op verschillende plaatsen in Nederland, telkens met het oogmerk om zich wederrechtelijk te bevoordelen, door het aannemen van een valse hoedanigheid dan wel door een listige kunstgreep, immers door telkens een door hem als rekeninghouder bij de Postcheque- en Giro-dienst ingevulde en ondertekende girokaart in te leveren, het daarbij of daardoor doende voorkomen alsof hij telkenmale beschikte over een toereikend saldo op zijn rekening bij genoemde dienst, een of meerdere lokettisten van de N.V. Nederlandse Spoorwegen, althans de N.V. Nederlandse Spoorwegen, heeft bewogen tot afgifte van een of meerdere plaatsbewijzen, althans genoemde lokettisten of Naamloze Vennootschap heeft bewogen, de telkens door hem ingeleverde girokaart (ingevuld en ondertekend) te aanvaarden als betaling van een of meerdere door genoemde lokettisten of N.V. aan hem — beklagde — afgegeven plaatsbewijzen en/of bagagegeleidebrief”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 6 mei 1969 een tekort van f 358, — had op zijn rekening bij de Postcheque- en Girodienst; dat hij hiervan op de hoogte was; dat hij niettemin op 14 juli 1969 op het station in Groningen een girokaart heeft ingevuld, ondertekend en ingeleverd aan een loketbeambte van de NS; dat dit f 18,60 bedroeg bestemd ter betaling van twee door hem gekochte plaatsbewijzen; dat hij bovendien toen aldaar een tweede girokaart heeft ingevuld, ondertekend en ingeleverd ten be-

drage van f 6,10 ter betaling van bevrachtungskosten; dat hij op 17 juli 1969 op het station te Rotterdam weer een girokaart heeft ingevuld, ondertekend en ingeleverd ten bedrage van f 12,60 ter betaling van twee door hem gekochte plaatskaarten; dat hij begin augustus 1969 op zijn girorekening een bedrag van f 360,— stortte, waardoor het bovenomschreven tekort werd omgezet in een tegoed van f 2,—; dat dit hem bekend was; dat hij desondanks op 28 september 1969 op het station te Eindhoven een girokaart heeft ingevuld, ondertekend en ingeleverd ten bedrage van f 94,50 ter betaling van drie plaatsbewijzen; dat hij op 5 oktober 1969 op het station in 's-Gravenhage een girokaart heeft ingevuld, ondertekend en ingeleverd ten bedrage van f 6,40 ter betaling van een plaatsbewijs; dat hij telkens wanneer hij in de hiervoor omschreven gevallen een dergelijke girokaart inleverde bij een loketbeambte van de NS N.V., het daarmee deed voorkomen alsof hij als rekeninghouder bij de PCGD telkenmale beschikte over een toereikend saldo op zijn rekening bij genoemde girodienst; dat hij dit deed met de bedoeling zich te bevoordelen, zonder dat hij daartoe enig recht had; dat hij door het inleveren van bedoelde ongedekte girokaarten bedoelde loketbeamten telkenmale heeft bewogen tot afgifte van de door hem gekochte plaatsbewijzen en bagagegeleidebrief.

Overwegende, dat een ten processe aanwezig schrijven opgemaakt op 28 oktober 1969 te Utrecht en ondertekend door R. J. Dijkstra, geboren te Harlingen op 10 juli 1922, wonende te Woerden, **Hazelaarstraat 50** en werkzaam bij de Dienst van Financieel Economische zaken van de N.V. NS te Utrecht als sectorchef **Inningen** en betalingen, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van genoemde Dijkstra, dat aan zijn afdeling een aantal girokaarten van de **postrekeninghouder B. B.** wonende te Assen zijn teruggezonden door de PCGD met de mededeling dat de ten behoeve van de NS uitgeschreven bedragen voor verkochte plaatsbewijzen niet werden overgeschreven, omdat het saldo van de rekeninghouder ontoereikend was; dat de NS tot afgeven van plaatsbewijzen tegen inlevering van genoemde girokaarten is gebracht, omdat aangenomen wordt, dat **postrekeninghouders**, die voor verstrekte plaatsbewijzen ingevulde en ondertekende girokaarten afgeven, beschikken over een toereikend saldo;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. Gn Pv 258-1969, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 6 november 1969 getekend door Arie van der Waal, rechercheur bij de Spoorwegrecherche, ter standplaats Groningen, tevens onbezoldigd ambtenaar van het korps Rijkspolitie, en Rink Peereboom, wachtmeester 1 e klasse der Koninklijke Marechaussee, rnr. 33.12.09.297, behorende tot de Brigade Assen der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt:

als relaas van verbalisant **Arie van der Waal**:

dat de Spoorwegrecherche te Groningen op 30 oktober 1969 een brief ontving van de Dienst van Financieel Economische zaken, afdeling **Inningen** en Betalingen der N.V. NS, d.d. 28 oktober 1969, waarin mededeling werd gedaan dat van de PCGD giro-overschrijvingskaarten werden terugontvangen wegens ontoereikend beginsaldo; dat deze girokaarten alle het postrekeningnummer . . . . . ten name van B. B. droegen, alsmede de volgnummers 54, 55, 56 58 en 59; dat hij een onderzoek heeft ingesteld, waaruit bleek dat op girokaart no 54 op 14 juli 1969 een plaatsbewijs was verstrekt op het station Groningen ten bedrage van f 18,60; dat op 17 juli 1969 op het station Rotterdam C.S. een plaatsbewijs werd afgegeven op girokaart no 55, ten bedrage van f 12,60; dat girokaart 56 werd gebruikt voor de betaling van een bagagegeleidebrief ten bedrage van f 6,10; dat het station Eindhoven op girokaart no 58 op 28 september 1969 een plaatsbewijs verstrekte ten bedrage van f 94,50; dat girokaart no 59 op 5 oktober 1969 werd gebruikt ter betaling van een plaatsbewijs op het station Den Haag ten bedrage van f 6,40; dat hem verder bleek dat de girokaarten nos 54, 55 en 56 werden afgegeven in de periode van 6 mei 1969 tot 5 augustus 1969, terwijl er in die periode een negatief saldo bestond van f 358,—; dat B. na 5 augustus 1969 de girokaarten 58, en 59 ter betaling afgaf, terwijl er in die periode een onvoldoende saldo was;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd schrijven slechts gebezigd in verband met de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op meerdere data in de periode juli 1969 tot en met **oktober** 1969 op verschillende plaatsen in Nederland, telkens met het „oogmerk om zich wederrechtelijk te bevoordelen door een listige „kunstgreep, immers door telkens een door hem als rekeninghouder „bij de Postcheque- en Girodienst ingevulde en ondertekende **giro**„kaart in te leveren, het daardoor doende voorkomen alsof hij **telken**„male beschikte over een toereikend saldo op zijn rekening bij **ge**„noemde dienst, de N.V. Nederlandse Spoorwegen heeft bewogen tot „afgifte van meerdere plaatsbewijzen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„oplichting, meermalen **gepleegd**”,
voorzien en strafbaar besteld bij artikel 326 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of

omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren en met de bijzondere voorwaarde, dat hij zolang als hij als militair in werkelijke dienst is contact zal onderhouden met de Sociale Dienst van het Departement van Defensie en zich zal gedragen naar de hem door of vanwege die Dienst te geven aanwijzingen, zolang genoemde Dienst zulks nodig en/of gewenst acht; voorts, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 75,— bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 8 dagen — *Red.*.)

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van **28** april 1970

President: Jhr. Mr. Th. W. Van den Bosch (plv.); *Leden:* Kolonel C. G. Langelaar en Lt-Kolonel Mr. W. F. Th. Roosmale Nepveu.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede, tenminste één dag en niet langer dan dertig dagen durende (omstreeks 10 dagen onwettig afwezig na ziekte, waarna aangehouden door de Koninklijke Marechaussee). 2 maanden militaire detentie.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF, (zie sententie achter het vonnis):

Het verweer van de verdachte, dat de dagvaarding te laat was betekend, leidt volgens art. 114a RLLu niet tot nietigheid. Bovendien is de verdachte niet in zijn belangen geschaad, omdat de zitting van de Krijgsraad op zijn verzoek 12 dagen is aangehouden.

Een beroep door verdachte op art. 170 RLLu wordt door het Hof verworpen, omdat dit artikel reeds bij de Rijkswet van 4 juli 1963 is komen te vervallen.

Het ongestaafde argument van verdachte, dat hij in de periode, waarin hem ongeoorloofde afwezigheid ten laste wordt gelegd, ziek zou zijn geweest en derhalve niet in staat naar zijn onderdeel terug te keren, wordt door het Hof als volmaakt ongeloofwaardig terzijde gesteld.

De Advocaat-Fiscaal maakt het Hof op de voet van art. 167 RLLu opmerkzaam op drie feiten van „opzettelijke ongehoorzaamheid”, door de beklaagde na 23 maart 1970 gepleegd. Het Hof acht art. 167 hierop niet van toepassing, omdat dit de tenlastelegging niet onveranderd zou laten.

Wijziging van de opgelegde straf in 8 maanden gevangenisstraf en ontslag zonder ontzetting.

(W.M.Sr. art. 23, 97 1°; RLLu 114a, 167, 170).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen H. J. A. B., geboren 11 juni 1944, dpl. soldaat, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde na wijziging van het hem tenlastegelegde ter terechtzitting, is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij „de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of „omstreeks 9 althans 12 maart 1970 na een hem verleend verlof of be- „wegingsvrijheid en/of na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn onder- „deel te 't Harde, althans in Nederland, is teruggekeerd, en daarvan sinds- „dien opzettelijk dan wel met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is „geweest en gebleven, totdat hij op of omstreeks 22 maart 1970 te of nabij „Arnhem is aangehouden”;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring op 26 maart 1970 opgemaakt en getekend door de commandant C-Batterij 44e afdeling Veldartillerie te 't Harde onder meer blijkt, dat B., op die datum sedert 12 januari 1970 in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht als dienstplichtige;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, tot 9 maart 1970 was ingedeeld bij het Artillerie Opleidings Centrum te Breda en vanaf 9 maart 1970 was ingedeeld bij de C-Batterij 44e afdeling Veldartillerie en was gelegerd in de legerplaats 't Harde, zich op 9 maart 1970 voor 12.00 uur bij zijn nieuwe onderdeel moest melden; dat hij zich evenwel op genoemd tijdstip niet bij zijn onderdeel heeft gemeld, hoewel hij alleszins tot reizen in staat was; dat hij sinds dat tijdstip willens en wetens onafgebroken afwezig is geweest en gebleven totdat hij op 22 maart 1970 door de Koninklijke Marechaussee in zijn ouderlijke woning te Arnhem is aangehouden;

Overwegende, dat uit eerder genoemde Justitiële Verklaring tevens onder meer blijkt, dat beklaagde van 9 maart 1970 te 12.00 uur tot 22 maart 1970 onafgebroken zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd, afwezig is geweest van zijn onderdeel 44 Afdeling Veldartillerie, C-Batterij, gelegerd te 't Harde; dat hij is aangehouden op 22 maart 1970 en teruggebracht door de Koninklijke Marechaussee;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan

beklaagde is ten laste gelegd met **zijn** schuld daaraan, te weten:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht, op 9 maart 1970 niet naar zijn onderdeel „te 't Harde is teruggekeerd, en daarvan sindsdien opzettelijk **ongeoorloofd** afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 22 maart 1970 te „Arnhem is aangehouden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede tenminste één „dag en niet langer dan dertig dagen durende”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en sub **1e**, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklagde van 22 maart 1970 tot en met **23** maart 1970 voorlopig arrest heeft ondergaan in de vorm van streng arrest en dat de beklagde zich sedert 25 maart 1970 in voorlopig arrest bevindt, welk arrest hij tot 26 maart 1970 heeft ondergaan in de vorm van streng arrest en sedertdien ondergaat in de vorm van verzwaard arrest in het Depot voor Discipline te Nieuwersluis;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de aard en de omstandigheden van de zaak vorderen dat de beklagde gedurende het proces in arrest wordt gehouden, waarover bij afzonderlijke dispositie is beslist;

Overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad de tijd, door de beklagde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem op te leggen militaire detentie geheel in mindering behoort te worden gebracht;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar.

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 2 maanden, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde detentie geheel in mindering zal worden gebracht — Red.)

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 1 juli 1970

President: Mr. Fikkert (wnd.); **Leden:** Schout-bij-nacht Bakker, Generaals-Majoor **Coopmans** en Bruinier; Lt-Generaal (b.d.) Valk (plv.) en Mr. Van Gilse (plv.).

(zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem, appellant, tegen H. J. A. B., geïntimeerde en van H. J. A. B., appellant, tegen de Auditeur-Militair voornoemd, geïntimeerde.

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklagde — rekening houdende met de overige vaststaande en door beklagde erkende feiten — zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van een jaar zonder aftrek met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Overwegende, dat aan beklagde bij inleidende dagvaarding, zoals deze ter terechtzitting van de Krijgsraad van 28 april 1970 is gewijzigd, is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij „de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of „omstreeks 9 althans 12 maart 1970 na een hem verleend verlof of be- „wegingsvrijheid en/of na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn onder- „deel te 't Harde, althans in Nederland, is teruggekeerd, en daarvan sinds- „dien opzettelijk dan wel met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig „is geweest en gebleven, totdat hij op of omstreeks 22 maart 1970 te of „nabij Arnhem is aangehouden”;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële verklaring op 26 maart 1970 opgemaakt en getekend door de Commandant C-Batterij 44e afdeling Veldartillerie te 't Harde onder meer blijkt, dat B., op die datum sedert 12 januari 1970 in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht als dienstplichtige;

Overwegende, dat beklagde ter terechtzitting in hoger beroep heeft aangevoerd, dat deze dagvaarding niet tenminste tien dagen voor de voor de terechtzitting bepaalde dag aan hem is betekend;

Overwegende, dat deze klacht feitelijk juist is, daar uit de gedingstukken blijkt, dat de zich in arrest bevindende beklagde bij dagvaarding d.d. 13 april 1970 is gedagvaard om op 16 april 1970 te 11.30 uur te verschijnen ter terechtzitting van de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem, teneinde

aldaar terecht te staan **terzake** het als bovenvermeld tenlastegelegde, met dien verstande dat daarin toen nog niet voorkwam het gedeelte „9, al-„thans”, alsmede, dat deze dagvaarding hem op 16 april 1970 is betekend, terwijl het exploit niet bevat een door de beklaagde ondertekend verzoek tot verkorting van de termijn van dagvaarding;

Overwegende, dat dit verzuim van inachtneming van de voorgescreven dagvaardingstermijn van tien dagen evenwel niet leidt tot nietigheid van de dagvaarding; dat vooreerst het ten deze toepasselijke wettelijke voorschrift van artikel 114a van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht dit verzuim — anders dan het ontbreken in de dagvaarding van een opgave van het feit, dat ten laste wordt gelegd, met vermelding omstreeks welke tijd en waar ter plaatse het begaan zou zijn — niet met nietigheid bedreigt; dat voorts in de gegeven omstandigheden het voormelde verzuim niet een zodanige inbreuk op de beginselen van de militaire procesgang heeft gemaakt, dat — ook al is de niet-inachtneming van de voorgescreven dagvaardingstermijn niet uitdrukkelijk met nietigheid bedreigd — die niet-inachtneming tot nietigheid van de dagvaarding behoort te leiden; dat immers blijkens de dingtalen de Krijgsraad ter terechtzitting van 16 april 1970 niet tot het onderzoek van de zaak is overgegaan, doch alstoen ten verzoeken van de beklaagde de aanhouding voor onbepaalde tijd van de zaak heeft bevolen; dat de zaak daarop wederom heeft gediend ter terechtzitting van de Krijgsraad van 28 april 1970, op welke terechtzitting — alwaar beklaagde eveneens was verschenen — de behandeling der zaak heeft plaats gehad, in de loop waarvan de dagvaarding op de voet van artikel 167a van voornoemde Rechtspleging is gewijzigd in dier voege, dat achter het woord „omstreeks” in de derde regel van boven werd toegevoegd: „9, althans”; dat hieruit volgt, dat ten deze aan de ratio van het voorschrift omtrent de in acht te nemen dagvaardingstermijn van 10 dagen — te weten, dat de beklaagde kan beschikken over voldoende tijd, welke nodig is voor de voorbereiding van zijn verdediging — niet tekort is gedaan en dat beklaagde in dit opzicht niet geacht kan worden door het begane verzuim in zijn belangen te zijn geschaad;

overwegende, dat beklaagde voor het Hof voorts een beroep heeft gedaan op niet-nakoming door de Auditeur-Militair van het bepaalde in artikel 170 van voornoemde Rechtspleging, doch hieraan reeds daarom kan worden voorbijgegaan, omdat dat artikel bij de Rijkswet van 4 juli 1963 houdende wijziging van het militaire strafprocesrecht (Stb. 294) is komen te vervallen;

Overwegende, dat de behandeling in hoger beroep het Hof ten aanzien van de bewezenverklaring van het aan beklaagde tenlastegelegde, tot geen andere beschouwingen heeft geleid dan die van de eerste rechter, en het Hof zich dan ook verenigt met en overneemt de te dien aanzien in het beroepen vonnis voorkomende beslissing en gronden daarvoor;

Overwegende, dat de beklaagde weliswaar ook in hoger beroep heeft

bestreden, dat zijn afwezigheid ongeoorloofd is geweest, bewerende, dat hij van 8 tot en met 22 maart 1970 lijdende is geweest aan een psychomatische ziekte, te weten gastritis, doch deze door niets gestaafde bewering, waarvan de juistheid door het in eerste aanleg en in hoger beroep gehouden onderzoek in geen enkel opzicht aannemelijk is geworden, door het Hof als volmaakt ongeloofwaardig terzijde wordt gesteld, in verband waarmede al het door beklagde te dien aanzien nog aangevoerde geen verder onderzoek behoeft;

Overwegende, dat de Advocaat-Fiscaal, bij zijn vordering het Hof mondeling opmerkzaam heeft gemaakt op de omstandigheid, dat beklagde blijkens zich in het strafdossier bevindende processen-verbaal en rapporten zich na 23 maart 1970 zou hebben schuldig gemaakt aan een drietal feiten, telkens opleverende opzettelijke ongehoorzaamheid, zulks onder verwijzing naar het bepaalde in artikel 167 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht;

Overwegende, dat het evenwel ontoelaatbaar is in het kader van de onderhavige beslissing acht te slaan op vorenbedoelde omstandigheid — wat daarvan overigens zoude mogen zijn — omdat de in voormeld artikel 167 bedoelde omstandigheden slechts dezulke zijn, welke de aard en de inhoud van het tenlastegelegde feit onveranderd laten, maar daaraan alleen iets toevoegen, waardoor dat onder een zwaardere strafbepaling valt;

Overwegende, dat het Hof zich eveneens verenigt met en overneemt de beslissingen van de Krijgsraad en de daarvoor gebezigde gronden ten aanzien van de strafbaarverklaring van het bewezenverklaarde, de aan het bewezenverklaarde gegeven kwalificatie, de strafbaarverklaring van de beklagde en de toepassing van de als toegepast vermelde wetsartikelen, dit laatste nochtans met uitzondering van de toepassing van artikel 11 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat het Hof zich evenwel niet kan verenigen met de aan beklagde opgelegde straf en de tot oplegging daarvan gebezigde motivering;

Overwegende dienaangaande:

dat beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris heeft verklaard slechts bij de parate troepen te zijn om zoveel mogelijk last te kunnen veroorzaken en te kunnen saboteren, welk laatste woord hij bij recolement in zijn verhoor door de Krijgsraad, alsook ter terechtzitting in hoger beroep, heeft gewijzigd in „demonstreren voor een alternatief „beeld van een soldaat“, terwijl de beklagde zowel bij de Officier-Commissaris, als bij het onderzoek in eerste aanleg en in hoger beroep voorts heeft verklaard van plan te zijn in die houding te volharden;

dat het Hof het als bewezen aangenomen feit aanmerkt — ondanks de bewering van het tegendeel daarvan door beklagde — als een daad van uitvoering van zijn voormelde doelstellingen en voornemen;

dat het begane feit, aldus bezien, oplevert een zeer ernstige vorm van het in artikel 97, aanhef en onder 1e., van het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven misdrijf en dienovereenkomstig een strenge bestraffing eist;

dat het Hof een gevangenisstraf van na te melden duur, alsmede — omdat beklaagde ongeschikt wordt geacht in de militaire stand te blijven — de hieronder te vermelden bijkomende straf in overeenstemming oordeelt met de ernst van het gepleegde feit, en de ten processe gebleken omstandigheden, waaronder dit is begaan en de persoonlijke omstandigheden van de beklaagde;

Gezien alsnog artikel 23 van het Wetboek van Militair Strafrecht, artikel 10 van het Wetboek van Strafrecht, alsmede artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis waarvan hoger beroep, behalve voor wat betreft de oplegging van straf, de motivering daarvan en de toepassing van artikel 11 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Vernietigt het vonnis op vorenbedoelde punten;

En in zoverre opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *acht maanden*, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Ontslaat beklaagde uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 12 mei 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Kolonel A. H. Soomers en Kolonel A. P. de Bruijn;

Raadsman: Kapitein W. M. van de Guchte.

Door een listige kunstgreep zich tijdelijk onttrokken aan de vervulling van zijn dienstverplichtingen: als sergeant in verband met zijn verlangen om tijdens het carnaval als drummer van een muziekkapel op te treden, de kapelmeester overgehaald om telefonisch aan zijn onderdeel op te geven dat zijn moeder ernstig ziek was, waardoor hij niet aan een oefening van zijn onderdeel naar België heeft deelgenomen,

(W.M.Sr. art. 101).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W.P. geboren 2 februari 1948, dpl. sergeant, beklaagde;

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als sergeant in werkelijke dienst was bij de **Koninklijke** Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of **omstreeks** 6 februari 1970 te Schaarsbergen, althans in Nederland, zich opzettelijk door een listige kunstgreep **en/of** een samenweefsel van verdichtfels tijdelijk aan de vervulling van zijn dienstverplichtingen heeft onttrokken, **hebbende** beklaagde willens en wetens, na daartoe met de leider van een muziekkapel, waarin hij als drummer **fungeerde**, een afspraak te hebben gemaakt, op genoemde datum zijn commandant, althans de dienstdoend sergeant van de dag door genoemde leider laten opbellen met de mededeling, dat zijn **—** beklagde's **—** moeder zeer ernstig ziek was en overkomst gewenst en **hebbende** hij vervolgens dit bericht, waarvan hij wist, dat het in **strijd** met de waarheid was, willens en wetens doorgegeven aan de **compagnies-sergeant-majoor F. van der Meijden**, waarop deze, in verband met afwezigheid van de compagniescommandant, hem, beklaagde, toestemming gaf terstond naar huis te gaan, **hebbende** beklaagde dientengevolge op 6 februari 1970 zijn te Schaarsbergen gelegen **onderdeel** verlaten en zijnde hij daarvan sindsdien onafgebroken willens en wetens afwezig geweest en gebleven, totdat hij zich op 16 februari 1970 bij zijn onderdeel heeft teruggemeld”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij sedert 1 september dienstplichtig sergeant is, ingedeeld bij de Pantserondersteuningscompagnie van het 12e Pantser Infanterie Bataljon en is gelegerd in de Oranjekazerne te Schaarsbergen; dat hij in zijn woonplaats Middelaar als enige jaren drummer is in de hofkapel; dat dit tot gevolg heeft dat hij zich nogal intensief bezig houdt met het voorbereiden van en vieren van carnaval; dat carnaval dit jaar van 7 februari tot 11 februari viel; dat hij echter al geruime tijd wist dat zijn onderdeel op zaterdag 7 februari 1970 voor een achtdaagse oefening naar België zou vertrekken en dat hij om die reden weinig kans zou maken verlof te krijgen voor het vieren van carnaval; dat hij daarom in de loop van januari 1970 samen met de leider van de hofkapel, genaamd **Jan Braks**, wonend aan de **Eindweg** in Middelaar, op het idee kwam om zich via een telefonische melding in verband met ziekte van zijn moeder naar huis te laten roepen; dat hij in 't weekend van **31** januari 1970 en **1** februari 1970 **Braks** sprak en zij toen de afspraak

maakten dat **Braks** op het einde van de daaropvolgende week zijn, beklagdes, compagniescommandant in de Oranjekazerne te Schaarsbergen zou opbellen en aan deze dan in strijd met de waarheid het bericht zou doorgeven, dat zijn, beklagdes, moeder zeer ernstig ziek was en dat zijn overkomst naar huis dringend was gewenst; dat zij dit plan uiteraard maakten met de bedoeling dat hij dan op die wijze toestemming van zijn commandant zou krijgen naar huis te gaan; dat hij dan op die manier toch in staat zou zijn als drummer van de hofkapel het carnaval mee te maken; dat hij zich op **6 februari 1970** in het legeringsgebouw van zijn Compagnie in de Oranjekazerne te Schaarsbergen bevond; dat toen op een gegeven moment de korporaal Van Dooremaal, die toen dienstdoend sergeant van de dag was naar hem toe kwam met het bericht, dat hij een telefonische mededeling had ontvangen van een hem onbekend persoon, dat zijn, beklagdes, moeder ernstig ziek was en zijn overkomst dringend was gewenst; dat hij, toen hem dit bericht was gegeven, naar zijn kamer is gegaan en zich heeft omgekleed in burger en zijn weekendtas heeft gepakt; dat hem, terwijl hij hiermee bezig was, ook al een vrijvervoerbewijs werd gebracht; dat hij, toen hij gereed was voor vertrek, de gang is opgelopen op weg naar zijn compagniescommandant; dat hij toen in de gang de CSM, de sergeant-majoor Van der Meyden tegenkwam; dat hij ook hem, Van der Meyden, toen het bericht vertelde, dat de korporaal Van Dooremaal hem, beklagde, had doorgegeven en welk bericht, naar hij wist, in strijd met de waarheid was;

dat de sergeant-majoor hem toen in verband met afwezigheid van de compagniescommandant toestemming gaf terstond naar huis te gaan; dat hij na de toestemming van de CSM vervolgens op **6 februari 1970** zijn voormeld onderdeel heeft verlaten en daarvan sindsdien willens en wetens onafgebroken afwezig is geweest en gebleven, totdat hij zich op **16 februari 1970** bij zijn onderdeel heeft teruggemeld; dat hij, toen hij op **6 februari 1970** zijn onderdeel verliet, wist dat zijn moeder helemaal niet ziek was en dat zijn overkomst helemaal niet dringend was gewenst; dat hij dan ook wist, dat de inhoud van het telefonische bericht op grond waarvan hem toestemming was verleend naar huis te gaan, een valse melding was, en dat hij zich op deze manier onttrok aan de vervulling van zijn dienstverplichtingen, die onder meer inhielden, dat hij op zaterdag **7 februari 1970** moest vertrekken op een oefening naar **België**; dat die oefening inderdaad is doorgegaan, maar hij daaraan niet heeft deelgenomen, omdat hem immers toestemming was verstrekt naar huis te gaan;

overwegende, dat Johannes Wilhelmus Jacobus **Braks**, oud 32 jaren, wonende te Middelaar, gemeente Mook en Middelaar, bankwerker, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris bij de Krijgsmacht als getuige onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede **be-**

vestigd:

dat hij dirigent is van de hofkapel van de **carnavalsvereniging** in Middelaar; dat als drummer van die hofkapel optreedt de hem bekende dienstplichtig sergeant W. P.; dat een tijdje voor carnaval P. hem vertelde, dat hij, P., eigenlijk de dag voordat het carnaval begon op oefening moest en dat hij, P., dan dus met carnaval niet mee kon spelen; dat hij, P., toen hij, getuige, hem vroeg of er niets te versieren was, voorstelde dat hij, Braks, zijn commandant moest bellen en door moest geven, dat zijn, P's, moeder ziek was en dat zijn overkomst dringend gewenst was; dat hij, getuige, toen gezegd heeft dat hij dat zou doen; dat hij op 6 februari 1970 de commandant van de sergeant P. heeft opgebeld in Schaarsbergen en aan de persoon, die hij aan de telefoon kreeg, de mededeling heeft gegeven, welke in strijd was met de waarheid, dat de moeder van de sergeant P. zeer ernstig ziek was en dat zijn overltomst dringend was gewenst; dat hij zich nog kan herinneren, dat hij heeft gebeld met de sergeant van de dag van het onderdeel, en dat de commandant niet bereikbaar was;

Overwegende, dat Antonius Karp Johannes van Dooremaal, oud 22 jaren, korporaal der eerste klasse, technisch specialist, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris bij de Krijgsraad als getuige onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij op vrijdag 6 februari 1970 in de loop van de ochtend zich bevond in zijn functie van dienstdoend sergeant van de dag in de kamer van de sergeant van de dag in het legeringsgebouw van de Ondersteuningscompagnie 12e Pantser Infanterie Bataljon in de Oranjekazerne te Schaarsbergen; dat hij toen werd opgebeld door een persoon, die hem het bericht doorgaf dat de sergeant P. onmiddellijk thuis moest komen in verband met ernstige ziekte van zijn moeder; dat hij dit bericht toen direct heeft doorgegeven of heeft laten doorgeven; dat hij zich nog positief kan herinneren, dat hij het bericht heeft doorgegeven aan de CSM, de sergeant-majoor Van der Meyden;

Overwegende, dat Ferdinand van der Meyden, oud 48 jaren, beroepsmilitair, Compagnies-sergeant-majoor, wonende te Arnhem, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris bij de Krijgsraad als getuige onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hem op vrijdag 6 februari 1970 in de loop van de morgen door de dienstdoend sergeant van de dag, de korporaal Van Dooremaal, werd gemeld, dat deze telefonisch bericht had ontvangen dat de moeder van de sergeant P. ernstig ziek was en dat de sergeant P. direct thuis moest komen; dat even later de sergeant P. zich bij hem, getuige, meldde; dat hij getuige in verband met het feit dat de korporaal Van Dooremaal hem de inhoud van het bericht omtrent de sergeant P. al had doorgegeven, en hij dus wist waarom het ging, de sergeant P. toestemming heeft gegeven terstond naar huis te gaan; dat

hij hem deze toestemming gaf in zijn functie als CSM bij afwezigheid van de compagniescommandant; dat hij, wanneer hij geweten had, dat de moeder van sergeant P. helemaal niet ziek was, P. uiteraard nimmer toestemming had gegeven naar huis te gaan;

Overwegende, dat uit eerder genoemde Justitiële Verklaring tevens onder meer blijkt, dat beklagde van 6 februari 1970 plm. 10.30 uur tot 16 februari 1970 plm. 07.30 uur onafgebroken afwezig is geweest van zijn onderdeel 12e Pantser Infanterie Bataljon Garde Jagers Pantser Ondersteunings Compagnie, gelegerd in de Oranjekazerne te Schaarsbergen; dat hij zich persoonlijk heeft teruggemeld;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij, terwijl hij als sergeant in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 6 februari 1970 te Schaarsbergen, zich opzettelijk door een listige kunstgreep, tijdelijk aan de vervulling van zijn dienstverplichtingen heeft onttrokken, hebbende beklagde wilens en wetens, na de daartoe met de leider van een muziekkapel, waarin hij als drummer fungeerde, een afspraak te hebben gemaakt, op genoemde datum zijn commandant, althans de dienstdoend sergeant van de dag door genoemde leider te laten opbellen met de mededeling, dat zijn — beklagdes — moeder zeer ernstig ziek was, en overkomst gewenst en hebbende hij vervolgens dit bericht, waarvan hij wist, dat het in strijd met de waarheid was, willens en wetens doorgegeven aan de compagnies-sergeant-majoor F. van der Meyden, waarop deze, in verband met afwezigheid van de compagniescommandant, hem, beklagde, toestemming gaf terstond naar huis te gaan, hebbende beklagde dientengevolge op 6 februari 1970 zijn te Schaarsbergen gelegen onderdeel verlaten en zijnde hij daarvan sindsdien onafgebroken willens en wetens afwezig geweest en gebleven, totdat hij zich op 16 februari 1970 bij zijn onderdeel heeft teruggemeld”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als militair zich opzettelijk door een listige kunstgreep tijdelijk aan de vervulling zijner dienstverplichtingen onttrekken, terwijl de tijd gedurende welke hij op die wijze de vervulling zijner dienstverplichtingen heeft verzaakt in tijd van vrede, tenminste één dag en niet langer dan dertig dagen duurt”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 101, 1e en 2e lid, j^o artikel 97, aanhef en onder 1e, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: Veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 weken — *Red.*).

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht

Vonnis van 28 april 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Majoor L. Broeksma en Majoor H. S. Manusama;

Raadsman: 1e Luitenant J. G. Thuis.

Als korporaal toegelaten dat een mindere een misdrijf pleegt: Bij wijze van grap zich op een brancard gelegd en vervolgens in een gewonden-transportjeep een joyrit gemaakt.

Krijgstuchtelijke afdoening door de Krijgsraad.

(W.M.Sr. art. 143, 164; W.K. art. 2, 58).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUTSLAND LANDMAGHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. H. M., geboren 6 april 1949, dpl. kpl., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks 12 maart 1970 te Seedorf en/of te Zeven in de Bondsrepubliek Duitsland, opzettelijk heeft toegelaten dat zijn mindere, de soldaat der eerste klasse in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht A. J. H. van Minderhout toen aldaar opzettelijk wederrechtelijk een militaire gewonden-transportjeep, in gebruik bij de krijgsmacht, heeft gebruikt, op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Bundesstrasse 71”;

overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 12 maart 1970 als dienstplichtig korporaal in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht; dat hij toen met de soldaten der eerste klasse Van Minderhout en H. Götz een brancard heeft

opgehaald; dat hij, beklaagde, op die brancard is gaan liggen; dat de brancard vervolgens in een gewonden-transportjeep werd gezet die in gebruik was bij hun compagnie; dat de soldaat der eerste klasse Van Minderhout toen als bestuurder met die militaire gewonden-transportjeep heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Bundesstrasse 71, van Seedorf naar Zeven en terug; dat het hem, beklaagde, bekend was dat er voor die rit geen rijopdracht was uitgeschreven en dat hij dus wist dat die rit een joy-rit zou zijn; dat alhoewel hij wist dat zijn mindere iets fout deed, hij, beklaagde, dit heeft toegelaten;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 23 maart 1970 getekend door Klaas Hoekstra, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, nr. 25.07.31.119, behorende tot het detachement Seedorf der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt: als verklaring van **Antonius** Johannes Hendrikus van Minderhout, geboren te Langeweg, 25 november 1948, ongehuwd, metaalbewerker, wonende te Langeweg, soldaat der eerste klasse, nr. 48.11.25.344, dienstplichtige in werkelijke dienst, ingedeeld bij de Stafcompagnie 42 Pantser Infanterie Bataljon, gelegerd in de legerplaats Seedorf, Bondsrepubliek Duitsland:

dat hij op 12 maart 1970 met korporaal M. en soldaat Götz een brancard heeft opgehaald; dat, nadat korporaal M. op de brancard was gaan liggen, zij deze naar een gewonden-transportjeep brachten, die stond geparkeerd op de parkeerplaats van de compagnie; dat hij, Van Minderhout, achter het stuur ging zitten; dat hij de jeep naar Zeven reed; dat zij vervolgens naar de legerplaats Seedorf zijn teruggereden; dat hij de jeep wederom bestuurde; dat hij wist dat de jeep, waarin hij reed, in beheer is bij de Stafcompagnie 42 Pantser Infanterie Bataljon; dat hij heeft gereden zonder de daarvoor vereiste toestemming;

als verklaring van **Anthonius** van der **Veeken**, geboren te Roosendaal, 23 augustus 1927, gehuwd, beroepsmilitair, wonende te Zeven, sergeant der eerste klasse, nr. 27.08.23.193, in werkelijke dienst, ingedeeld bij de Stafcompagnie 42 Pantser Infanterie Bataljon, gelegerd in de legerplaats Seedorf, Bondsrepubliek Duitsland; dat hij commandant is van de compagniesonderhoudsgroep van de Stafcompagnie, 42 Pantser Infanterie Bataljon; dat hij op donderdag 12 maart 1970 sergeant van de dag van de Stafcompagnie was; dat hij in beide functies aangewezen was om rijopdrachten uit te schrijven en te tekenen; dat hij op genoemde dag zag dat een van de gewonden-transportjeeps wegreed van de parkeerplaats van de compagnie in de richting van de **Zuiderpoort** van de legerplaats Seedorf; dat hij aan niemand toestemming heeft gegeven om de gewonden-transportjeep op 12 maart 1970 te ge-

bruiken;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten, dat hij als dienstplichtig korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht, op 12 maart 1970 te Seedorf en te Zeven in de Bondsrepubliek Duitsland, opzettelijk heeft toegelaten dat zijn mindere, de soldaat eerste klasse in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht **A. J. H. van Minderhout** toen aldaar opzettelijk wederrechtelijk een militaire gewonden-transportjeep, in gebruik bij de krijgsmacht, heeft gebruikt, op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Bundesstrasse 71;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als militair opzettelijk toelaten, dat een mindere het misdrijf pleegt „van: als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon *opzettel-* „lijk wederrechtelijk enig motorrijtuig gebruiken, dat *bij* de *krijgs-* „macht in gebruik is”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel **143**, *j^{is}* artikel 66 en **164** van het Wetboek van Militair Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt dat het feit een in artikel 2, sub 2e van de Wet op de Krijgstucht omschreven feit opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan;

overwegende, dat de Krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderend officier;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf de juiste acht, in aanmerking genomen de omstandigheden waaronder het vergrijp werd begaan alsmede de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar.

Bevindt dat het feit een in artikel 2, sub 2e van de Wet op de Krijgstucht omschreven feit opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan;

Legt beklagde *terzake* een krijgstuchtelijke straf op van tien dagen verzuwaard arrest met omschrijving van de strafreden als volgt:

„als korporaal toegelaten en eraan meegewerkt dat een soldaat bij

„wijze van grap een joyrit maakte met een militaire jeep”.

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht te Arnhem

Vonnis **20** november 1959

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Kolonel J. Slinger en Luitenant-Kolonel C. L. Jongenburger;
Raadsman: Mr. J. J. M. Terheggen.

Als luitenant-arts gepoogd de Staat der Nederlanden op te lichten, immers te bewegen tot afgifte van een geldbedrag van DM 41,90 door een nota voor een bril ten behoeve van zijn echtgenote in diër voege te wijzigen dat deze nota betrekking had op hemzelf.

(W.Sr. art. 45, art. 326).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMACHT TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. A., geboren 23 augustus 1939, eerste-luitenant-arts, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging; overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als reserve eerste-luitenant-arts in werkelijke dienst bij de „Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op „of omstreeks 11 april 1969 in de legerplaats Seedorf in de Bonds-„republiek Duitsland, opzettelijk ter uitvoering van het voorgenomen „misdrijf met het oogmerk zich wederrechtelijk te bevoordelen, het „Koninkrijk der Nederlanden door nader te noemen listige kunstgreep „te bewegen tot afgifte van een geldbedrag van DM 41,90 of daarom-„trent, opzettelijk listiglijk en bedriegelijk, met voormeld oogmerk, „immers teneinde van het Rijk vergoeding te verkrijgen van de kosten „ad DM 41,90 van ten behoeve van zijn vrouw en voor haar bestemde „gekochte brilleglazen (op welke vergoeding hij naar hij wist of be-„greep geen recht had, terwijl hij naar hij wist of begreep wel recht „had op vergoeding van de kosten voor hem, beklaagde, zelf bestemde „brilleglazen) bij P., de toegevoegd administrateur ten burele van de „korpsadministrateur van . . . „, door tussenkomst van zijn, beklaagde's, „compagniesadministratie, heeft ingediend een rekening van Augen-„optikermeister A. Weckmann voor een brilmontuur (ad DM 45,—) „en brilleglazen ad DM 41,90 ten behoeve van en bestemd voor zijn, „beklaagdes echtgenote, welke rekening oorspronkelijk was gesteld op „naam van zijn, beklaagdes echtgenote, immers geadresseerd was „Frau

„,A. A." en door beklaagde opzettelijk listiglijk en bedrieglijk zodanig „was gewijzigd, dat deze voor hem bestemd scheen (en daarop voor „hem zelf bestemde glazen vermeld schenen), immers het woord „,Frau" daarop was veranderd in „Herr" — welke door hem aldus „opzettelijk vervalste rekening hij opzettelijk listiglijk en bedrieglijk bij „de indiening heeft doen vergezeld gaan van een brillenvoorschrift (op „zijn, beklaagdes verzoek getekend door de eerste-luitenant-arts X.), „waarop hij beklaagde onder de daarop gedrukte woorden „verzoeke „,te leveren een bril ten behoeve van/en op te zenden aan:" zijn eigen „naam en rang etc. had vermeld (of op zijn aanwijzing had doen ver- „melden) en waarop onder het gedrukte woord „brillenvoorschrift" „door hem beklaagde en/of ingevolge zijn aanwijzing waren vermeld „de gegevens voor de brilleglazten ten behoeve van zijn echtgenote — „zijnde de algehele uitvoering van voormeld voorgenomen misdrijf niet „voltooid uitsluitend tengevolge van de van zijn, beklaagdes wil onafhan- „kelijke omstandigheid, dat voornoemde P., die mede met de behande- „ling van gevallen van vergoeding van geneeskundige (ziekte)kosten „als het onderhavige belast is, argwaan koesterde (op grond van een „kort tevoren door beklaagde ingediend en aan hem geweigerd verzoek „om vergoeding van kosten voor brilleglazten bestemd voor zijn echt- „genote) en niet tot uitbetaling van een vergoeding van de kosten van „de betrokken brilleglazten overging, in elk geval uitsluitend tengevolge „van een omstandigheid (omstandigheden) van zijn, beklaagdes, wil „onafhankelijk”;

overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als reserve eerste-luitenant-arts in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij . . . , en gelegerd in de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek **Duitsland**, op **11 april 1969** in genoemde legerplaats had vernomen dat hij een rekening van een opticien wegens ten behoeve van zijn vrouw gekochte en voor haar bestemde brilleglazten en montuur niet kon declareren bij het Rijk voor vergoeding van de kosten daarvan, omdat hij daarop geen recht had en dat hij slechts recht had op vergoeding van de kosten van brilleglazten voor hem, beklaagde, zelf; dat hij vervolgens het plan opvatte om bedoelde rekening op zijn naam te zetten en vervolgens in te dienen via de compagniesadministrateur, om op die wijze, zonder dat hij daar eigenlijk recht op had, het Koninkrijk der Nederlanden te bewegen tot afgifte van een geldbedrag van **DM 41,90**;

dat hij toen aldaar bedoelde rekening van Augenoptikermeister A. Weckmann voor een brilmontuur ad **DM 45,—** en brilleglazten ad **DM 41,90** ten behoeve van en bestemd voor zijn echtgenote en welke was geadresseerd aan Frau **A. A.**, willens en wetens zodanig heeft **ge-**

wijzigd, dat deze voor hem bestemd scheen en de daarop vermelde glazen voor hem zelf bestemd schenen, door het woord „**Frau**” te veranderen in „**Herr**”; dat hij vervolgens een zogenaamd blanco **brillen**-voorschrift (legerformulier GD 7234) heeft genomen en toen aldaar onder de daarop gedrukte woorden: „Verzoeken te leveren een bril ten „behoefte van en op te zenden aan” zijn eigen naam, rang, registratienummer, korps en garnizoen heeft vermeld; dat hij in de loop van diezelfde dag op dit formulier onder het gedrukte woord „**brillenvoorschrift**” heeft vermeld de gegevens voor de brilleglazen ten behoeve van zijn echtgenote en daarna dit formulier op zijn verzoek heeft doen ondertekenen door de eerste-luitenant-arts X.;

dat hij bedoelde rekening heeft vervalst en bedoeld **brillenvoorschrift** valselijk heeft opgemaakt in het kader van zijn voornemen om, met het oogmerk zich wederrechtelijk te bevoordelen, het Koninkrijk der Nederlanden te bewegen tot afgifte van een geldbedrag van **DM 41,90**;

dat hij in de loop van diezelfde dag, ter uitvoering van ditzelfde plan, bedoelde rekening en bedoeld brillenvoorschrift in de legerplaats Seedorf, door tussenkomst van zijn compagniesadministrateur heeft ingediend bij het Koninkrijk der Nederlanden in de persoon van P., toegevoegd administrateur van de korpsadministrateur van . . . ., die met de behandeling van bedoelde rekeningen was belast; dat hem achteraf is gebleken dat het feit, dat hij de door hem ingediende vervalste rekening niet heeft vergoed gekregen, is veroorzaakt door de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid, dat genoemde P. argwaan koesterde en niet tot uitbetaling van een vergoeding van de kosten van de betrokken brilleglazen overging;

overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. PD 146/69 op afgelegde ambtseid opgemaakt en op 1 mei 1969 getekend door Johannes Franciscus Oele, adjudant-onderofficier, rnr. 17.11.29.003, eerste verbalisant en Klaas Hoekstra, wachtmeester eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, nr. 25.07.31.119, tweede verbalisant, beiden behorende tot het detachement Seedorf, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring aan tweede verbalisant van:

P., geboren te 's-Gravenhage, 9 december 1923, gehuwd, beroeps-militair, wonende te Zeven, ingedeeld bij . . . ., gelegerd in de legerplaats Seedorf, Bondsrepubliek Duitsland: dat hij ingedeeld is bij . . . ., gelegerd in Duitsland; dat in de loop van de week van 7 tot 12 april 1969 de hem bekende eerste-luitenant-arts **A. A.** bij hem een rekening indiende voor de vergoeding van aanschaf van brilleglazen, gesteld **ten** name van „**Frau**” **A. A.**; dat hij de rekening aan de dokter teruggaf met de mededeling dat die niet voor vergoeding in aanmerking **kwam**, omdat de rekening de vrouw van de dokter betrof; dat hij enige dagen later via de compagniesadministratie dezelfde rekening van dokter

A. A. opnieuw ontving, waarop nu het woord „Herr” met de pen was geschreven, terwijl de rest van de rekening was getypt; dat hij de rekening aan de korpsadministrateur heeft laten zien en dat deze hem mededeelde de zaak te zullen laten onderzoeken; dat de hem door de tweede verbalisant getoonde rekening van A. Weckmann, Augenoptikermeister te Zeven, Langestraat 20, dezelfde is als de rekening die dokter A. A. bij hem heeft ingediend;

Overwegende, dat als bijlage bij voormeld proces-verbaal is gevoegd een in de Duitse taal gestelde rekening, afgegeven door A. Weckmann, Augenoptikermeister te Zeven, gesteld ten name van „Herr A. A.”, ten aanzien waarvan de Krijgsraad vaststelt, dat het woord „Herr” met de pen is geschreven, terwijl de woorden „A. A.” zijn getypt; dat deze rekening betreft een „Fassung” voor DM 45,— en twee brillenglazen voor DM 41,90; dat op deze rekening onder de woorden: „2 „Gläser Royal ET” staat vermeld: R —3,0 en L —3,5”;

Overwegende, dat voorts als bijlage bij vermeld proces-verbaal is gevoegd een L.Form. GD 7234 ten name van A. A., eerste-luitenant-arts, garnizoen lpl. Seedorf, gedateerd 1-4-'69, ondertekend onleesbaar, vermeldende onder „Brillenvoorschrift” Re —3,00 en Li —3,50;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten: . . . enz.; (Red.).

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„poging tot oplichting”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 326, j^o artikel 45, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 500,— bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 1 maand — Red.).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 3 februari 1970

President Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-Kolonels F. G. J. de Waal en E. P. H. v.d. Leur;

Raadsman: Mr. D. J. M. Noordijk.

Als sergeant zich opzettelijk ongeschikt gemaakt voor de vervulling van een bepaald soort van dienstverplichtingen: door zich in de avond te bedrinken, zich buiten staat gesteld om de volgende morgen reveille te houden.

(W. M. Sr. art. 131).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAADTE 'S-HWTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G. B., geboren 9 juni 1924, sergt. I, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, zijnde militair, immers feitelijk dienende als sergeant der eerste „klasse, ingedeeld bij de Staf Staf Verzorgings Compagnie 48e Pantser „Infanterie Bataljon, zich op of omstreeks 14 augustus 1969 in de gemeen- „te 's-Hertogenbosch, althans in Nederland, opzettelijk ongeschikt heeft „gemaakt voor de vervulling van een bepaald soort van dienstverplich- „tingen, te weten het houden van reveille op 15 augustus 1969 te 01.00 „uur, waartoe hij krachtens dienstopdracht verplicht was, hebbende hij „zich in de avonduren van 14 augustus opzettelijk zo zeer bedronken aan „alcoholhoudende drank dat hij tot de vervulling van bovengemelde „dienstverplichting op 15 augustus 1969 01.00 uur ongeschikt was, im- „mers in kennelijke staat van dronkenschap was”;

Overwegende: . . . enz.:

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 14 augustus 1969, terwijl ik militair was, immers feitelijk dienende als sergeant der eerste klasse, ingedeeld bij de Staf-stafverzorgingscompagnie 48e Pantserinfanteriebataljon, vervulde ik in de Koning Willem I kazerne te Den Bosch de functie van sergeant van de dag. Als zodanig had ik de verplichting op 15 augustus 1969 te 01.00 uur reveille te houden van voormelde compagnie. Ik was hiertoe verplicht krachtens de bataljonsorders. In de avonduren van 14 augustus 1969, heb ik van omstreeks 21.00 uur tot 24.00 uur in de onderofficierskantine van die kazerne ongeveer 6 glazen cognac gedronken. Nadat ik te omstreeks 24.00 uur de kantine had verlaten, was het, toen ik buiten was gekomen, net alsof ik mijn bewustzijn verloor. Van wat er daarna is gebeurd kan ik mij niet veel meer herinneren. Ik was niet in staat op 15 augustus 1969 te 01.00 uur de reveille te houden. Deze reveille heb ik ook niet gehouden.

Overwegende, dat een ten processe aanwezige en aan beklagde ver-
toond en voorgehouden verklaring, d.d. 15 augustus 1969, opgemaakt te
's-Hertogenbosch en ondertekend door de plaatsvervangend Compagnies-
commandant van de Stafstafverzorgingscompagnie 48e Pantser Infanterie
Bataljon, de eerste luitenant G. Thuis, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van relatant:

Op 15 augustus 1969 controleerde ik als plaatsvervangend Compagnies-
commandant van de Stafstafverzorgingscompagnie de reveille, welke in
verband met de oefening „Torenvalk” (Dld.) te 01.00 uur gehouden werd.
Op bovengenoemd tijdstip trof ik de door mij aangewezen functiona-
rissen, die belast waren met de controle op de reveille, aan met uitzonde-
ring van de door mij aangewezen sergeant van de dag, de sergeant der
eerste klas B. Te ± 01.45 uur trof ik de sergeant der eerste klas B. op de
dagkamer aan. Bovengenoemde sergeant was volledig onder invloed van
alcoholhoudende drank, hetgeen mij bleek uit zijn waggelende gang, zijn
naar alcohol riekende adem en de wartaal, die hij sprak; tevens trad hij
zeer agressief op.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van boven-
staande bewijsmiddelen — **wordende** genoemde verklaring slechts ge-
bezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig
en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd
met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „of om-
streeks” en „althans in Nederland,”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„als militair zich opzettelijk voor een bepaalde soort van *dienstverplich-
tingen* ongeschikt maken.”

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 131 van het Wetboek van
Militair Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-
klagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is
aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om-
standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden op-
heffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming
acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder
het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening
van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Stiafrecht;

(Volgt: **veroordeling** tot een militaire detentie voor de duur van 1
maand, **voorwaardelijk**, met een proeftijd van 2 jaren — Red.)

NASCHRIFT

Verwezen wordt naar mijn naschrift onder het vonnis van de Mobiele

*Krijgsraad Luchtmacht van 6 februari 1968, M. R. T. LXI (1968) blz. 355:
naar mijn mening is in casu veeleer sprake van artikel 101 W. M. Sr.*
W. H. v.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 12 februari 1970

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel Mr. R. B. Lewis en Kolonel H. C. Engelen.

Vrijpraak op grond van het vervallen van het recht tot strafvervolgning wegens het overleden zijn van de beklaagde.

(R.L.Lu. artikel 193).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. A. v.d. V., geboren 5 juni 1943, res. 2e Int., beklaagde, niet verschenen overeenkomstig het bepaalde in artikel 179 R.L.Lu.;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 9 oktober 1969, te Volkel (gemeente Uden), als „bestuurder van een vierwielig motorvoertuig (personenauto), daarmede „rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Hoge „Randweg, bij het naderen van de kruising of splitsing van deze weg en de „voor het openbaar verkeer openstaande wegen, Leeuwstraat en School- „straat, de doorgang niet heeft vrijgelaten aan de bestuurder van een „tweewielig motorvoertuig, die aldaar voorrang had, aangezien laatstge- „noemde bestuurder reed op genoemde Leeuwstraat, welke weg door bord „6 van bijlage II van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens als „voorrangsweg was aangeduid“;

Overwegende: . . . enz.;

overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. P. 173/69, opgemaakt en gesloten te Uden op 21 november 1969 door Franciscus Martinus Maria ten Westenend, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Uden, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van J. A.:

Op 9 oktober 1969 reed ik als bestuurder van mijn auto over de Hoge Randweg te Volkel. Ik naderde het kruispunt gevormd door de Leeuwstraat, zijnde een voorrangsweg, en de Schoolstraat en Hoge Randweg. Op dit kruispunt had ik geen voorrang. Ik keek naar links en rechts, maar zag niets aankomen. Toen ik op het kruispunt reed, hoorde ik een klap.

Het bleek dat een tweewielig motorrijwiel tegen mijn auto was gereden. Ik heb dit motorrijwiel niet gezien;

als relaas van verbalisant:

Bij een door mij ingesteld onderzoek heb ik bevonden dat zich op 9 oktober 1969, om 07.50 uur, op het kruispunt van de voor het openbaar verkeer openstaande wegen Leeuwstraat-Schoolstraat-Hoge Randweg te Volkel (gemeente Uden) een botsing heeft voorgedaan, waarbij betrokken waren een vierwielige personenauto, merk Citroën, gekentekend 34-24 AL, bestuurd door J. A., en een tweewielig motorrijwiel, merk DKW, gekentekend SL 77-64, bestuurd door Wilhelmus A. van de Laar. De Leeuwstraat is aangeduid als voorrangsweg. Genoemde voorrangsweg is als zodanig aangeduid door borden volgens model 6 van bijlage II van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens.;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks” en „of splitsing”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „overtreding van de gedragsregel, vastgesteld bij artikel 42, aanhef en „sub **a**, van het *Reglement* verkeersregels en verkeerstekens.”

strafbaar gesteld bij artikel 139, eerste lid, van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat blijkens een ten processe aanwezig schrijven d.d. 10-2-1970 van de Commandant van de Vliegbasis Volkel, voor deze ondertekend door het Hoofd Kantoor Personeel, de reserve tweede luitenant J. A. — beklaagde — op 9 februari 1970 ten gevolge van een vliegongeval is overleden;

Overwegende, dat derhalve thans het recht tot strafvordering en tot uitvoering van straf is vervallen;

(Volgt: vervallenverklaring van het recht tot strafvordering en tot uitvoering van straf en vrijspraak — Red.).

TUCHTRECHTSPRAAK

Provinciaal Militair- tevens Garnizoenscommandant Maastricht

Beklagbeschikking van 19 juni 1970

Een reserve eerste-luitenant-arts was gestraft met 5 dagen licht arrest ter zake van:

1. het hebben toegelaten dat aan een met licht arrest gestrafte soldaat, die opgenomen was in de ziekenzaal, herhaaldelijk bezoeken werden gebracht, en zelfs buiten de daarvoor vastgestelde bezoeken. Het verweer van klager, dat zulks de toestand van de (overspannen) soldaat ten goede zou komen, werd door de strafoplegger niet aanvaard.

2. het omstreeks de aanvang van de middagdienst hebben verlaten van de kazerne en zich huiswaarts hebben begeven.

De opgelegde straf gewijzigd in 3 dagen licht arrest; de ten onrechte ondergane 2 dagen licht arrest gecompenseerd tegen 1 dag buitengewoon verlof, zo spoedig mogelijk te verlenen.

De strafreden gewijzigd in: Twee uren onwettig afwezig geweest. Bij de bepaling der straf was in aanmerking genomen dat klager herhaalde malen over onkrijgstuchtelijke gedragingen was onderhouden.

(W.K. art. 14. 66 lid 2 en 3; VS 27-1 punt 26 sub a).

DE LUITENANT-KOLONEL H. H. KESSELS, PROVINCIAAL MILITAIR-
TEVENS GARNIZOENSCOMMANDANT MAASTRICHT,

Gezien het beklagschrift van de reserve-eerste-luitenant-artsX, rnr. . . ., Commandant van de Geneeskundige Verzorgings Groep A. (Gnkvvzggp A.) en in onderhoud gesteld bij de Ststvzgcie Infanterie Rijschool — Frederik Hendrikkazerne te A., sedert 1 juni 1970 bij de Ststvzgcie TSOC-Zuid te B., houdende de op 29 mei 1970 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van 5 dagen licht arrest met de strafreden:

„1. Zonder daartoe bevoegd te zijn en zonder vooraf enig overleg terzake te hebben gepleegd, in strijd met de bestaande orders, toegestaan, dat aan een met licht arrest gestrafte soldaat, die opgenomen was in de ziekenzaal, herhaaldelijk bezoeken werden gebracht en zelfs nog buiten de daarvoor vastgestelde uren.

„Zijn motivering, dat zulks de toestand van de patiënt (overspannen) ten goede zou komen, is door zijn diensthoofd niet aanvaard.

„2. Zonder toestemming van de Kazernecommandant of van zijn diensthoofd, omstreeks de aanvang van de middagdienst de kazerne verlaten en zich huiswaarts begeven. Daardoor minder dan 24 uur ongeoorloofd afwezig geweest.

„Bij de bepaling der straf is in overweging genomen dat een zelfde feit zich reeds eerder had voorgedaan en dat betrokkene herhaalde malen over zijn onjuiste gedragingen in het algemeen, is onderhouden." ;

hem opgelegd door de Luitenant-kolonel Y., Kazernecommandant van de Frederik Hendrikkazerne te A. en hem op **27** mei 1970 ter kennis gebracht;

Redenen van zijn verzoek tot beklag zijn:

1. Het niet eens zijn met de gevoerde strafprocedure;
2. Het niet eens zijn met de strafredenen en de strafmaat.

Gehoord de klager, de strafoplegger en als getuigen de Majoor P. G. A. **Willems**, Commandant Ststsvzgcie Infanterie Rijschool en de Smi P. J. **Rinkes**, Hoofd Inwendige Dienst van de Gnkvzggp te A.

Gezien de op de zaak betrekking **hebbende** bescheiden:

Overwegende dat de klager heeft verklaard:

1. Ik ben het niet eens met de strafprocedure en vraag mij af of de Kazernecommandant wel de bevoegdheid heeft om mij te straffen. Bij het opleggen van de straf ben ik niet gehoord. Toen ik op woensdag **27** mei 1970 te ± 08.30 uur op rapport kwam bij de Overste, somde deze enige van mijn tekortkomingen op. Hij zei dat de maat nu vol was waarna mij de straf en strafreden werd bekend gemaakt. Alles stond reeds op papier. Toen ik zei dat het tijdstip waarop ik de kazerne verliet niet klopte, maar dat dit 15.15 uur was, veranderde de Overste dit op papier. In totaal heb ik naar ik meen driemaal geïnterumpeerd. Mij is geen enkele vraag gesteld omtrent het bezoek aan de ziekenzaal. Het rapport duurde ongeveer tien minuten.

2. Voorts ben ik het niet eens met de strafmaat en de strafredenen;

a. Op vrijdag **22** mei omstreeks 17.00 uur kwam bij mij Mevrouw D. die haar met licht arrest gestrafte zoon, soldaat D., wilde opzoeken. De laatste was „overspannen” opgenomen in de ziekenzaal. Ze wilde hem een verklaring van de huisarts geven die D. dacht nodig te hebben voor een eventueel beklag over zijn straf.

Ik heb wat met Mevrouw D. gepraat en haar toen meegenomen naar haar zoon. Zij begon te huilen en omdat dit niet goed was voor haar overspannen zoon heb ik gezorgd dat ze niet te lang bleef.

Het tijdstip van bezoek was buiten de voorgeschreven bezoeken. Op zaterdag 23 en zondag 24 mei had ik dienst in de kazerne omdat het een zg. „geconsigneerd weekend” was. Ik ben toen op het **garnizoensziekenverblijf** (gzv) geweest, maar heb niet gelet op eventueel bezoek, noch toestemming voor bezoek gegeven.

Op maandag **25** mei kwam **SMI P. Rinkes** bij me die me vertelde, dat hij van de Overste Y. opdracht had gekregen uit te zoeken hoe 't kwam dat soldaat D. als gestrafte bezoek had ontvangen, zelfs buiten de voorgeschreven bezoeken. Ik zei **Rinkes** dat ik van dit bezoek niets afwist, maar dat ik er achteraf geen bezwaar tegen had en het op medische gronden zelfs goedkeurde.

b. Op dinsdag 26 mei ben ik 's middags omstreeks 15.15 uur naar mijn huis in C vertrokken. De dag ervoor was mijn opvolger aangekomen die

ik nog een week zou inwerken alvorens naar B. te worden overgeplaatst. Toen ik net thuis was werd ik opgebeld dat ik bij de Overste Y. moest komen. Ik heb toen de Overste gebeld die me mededeelde dat ik binnen vijf minuten bij hem moest **zijn**. Ik heb toen gezegd dat dit niet kon omdat ik in C. was. De Overste stelde mij de vraag of ik toestemming had van dokter Hick, de Commandant van het Gnkvezgdet Limburg, hetgeen door mij ontkennend werd beantwoord. Hierna zei de Overste dat ik de volgende morgen om 08.00 uur bij hem op rapport moest komen. Ik ben toen 's avonds met de trein van 20.50 uur uit C. vertrokken naar A.

Overwegende dat de strafoplegger heeft verklaard:

1. Uit de bezoekersspasjes bij de Wachtcommandant bleek mij dat de met licht arrest gestrafte dpl. sld. D., die op de ziekenzaal was opgenomen, gedurende het weekeinde verschillende malen bezoek had ontvangen. Dit bezoek had plaats gevonden buiten de gestelde bezoeken.

Het bezoeken van met licht arrest gestrafte militairen is ingevolge art. 14 W.K. verboden.

Naar aanleiding van deze onjuiste **gang** van zaken — welke geen medische, maar een inwendige dienstaangelegenheid was — heb ik de SMI Rinkes, Hoofd Inwendige Dienst van de gnkvezgpp-A. bij me laten **komen** en hem opgedragen deze kwestie te onderzoeken en mij schriftelijk te rapporteren. Het van SMI Rinkes ontvangen rapport luidde als volgt:

„Ingevolge Uw opdracht d.d. 25-5-1970 rapporteer ik UEG het volgende: toestemming tot het bezoek van de ouders van de dpl. sld. D., nr. 49.12.30.089, tewerkgesteld bij 645 Werktrcie en opgenomen in **garni-
zoensziekenverblijf** (gzv) A., werd gegeven op medisch advies door C-
gnkvezgpp-A., res-elt-arts X., die zelf tijdens de bezoeken, van 14.00 tot 16.00 uur, aanwezig was op het gzv. Tevens zijn de bezoeken op advies van bovengenoemde commandant wat verlengd zelfs buiten de dienst-
bezoeken en wel's avonds na 19.00 uur, dit i.v.m. de toestand van **bo-
venbedoelde** patiënt, die wegens overspannenheid was opgenomen **het-
geen** patiënt ten goede zou komen.

A., 25 mei 1970

De S.M.I. w.g. P. Rinkes”.

Hieruit concludeerde ik dat dokter X. toestemming voor deze bezoeken had gegeven.

2. Op 26 mei 1970, des namiddags, trachtte ik dokter X. telefonisch op het gzv te bereiken, teneinde hem over het hiervoorgestelde te horen. Na enige tijd belde dokter X. mij op vanuit zijn woonplaats C. en het bleek mij, dat betrokkene zich zonder enige toestemming huiswaarts had begeven. Ik heb hem gewezen op het feit, dat hij zich schuldig maakte aan ongeoorloofde afwezigheid, dat hij moest terugkeren en de volgende morgen te 08.00 uur bij mij op rapport komen.

3. Op 27 mei is dokter X. op rapport verschenen en gehoord in tegenwoordigheid van de majoor **Willems**. Ik had van te voren allerlei

notities over het voorgevallene gemaakt op een papier dat voor mij lag. Ik had hierop ook al een ontwerp van een strafreden gemaakt. Aan de hand van deze notities heb ik dokter X. onderhouden over de gepleegde feiten. Dokter X. interrompeerde mij verschillende malen omdat hij het niet eens was met wat ik zei. Als gevolg hiervan wijzigde ik mijn ontwerp-strafreden. Daarna heb ik hem gezegd dat hij gestraft werd met vijf dagen licht arrest en hem de strafreden voorgelezen. Op mijn vraag of hij nog iets te zeggen had, antwoordde hij „neen”.

4. In de strafreden staat: „dat eenzelfde feit zich reeds eerder had voor-„gedaan.” Enige tijd geleden meldde Luitenant Knap mij dat hij had gezien dat dokter X. in burger tijdens de diensturen de kazerne verliet. Ik weet echter niet waar hij toen naar toe ging.

5. Dokter X. is reeds eerder onderhouden over onkrijgstuchtelijkheden, zoals o.a. het feit dat:

a. hij zich bij aankomst in de kazerne meldde met veel te lange haren. Ik heb hem toen opdracht gegeven zijn haren te laten knippen. Na enige dagen was hij nog niet naar de kapper geweest. Weer een opmerking erover gemaakt, waarbij bleek dat zijn vader kapper was en hij zich tijdens het weekeinde thuis wilde laten knippen;

b. hij met soldaten op gzv bier heeft zitten drinken;

c. hij, na toestemming te hebben verkregen om in het gzv te slapen, na aanvang van de dienst te ± 09.15 uur te bed werd aangetroffen;

d. hij tijdens de diensturen in burger gekleed werd aangetroffen op liet gzv;

e. hij zich niet altijd afmeldde wanneer hij de wekelijkse stafbespreking niet kon bijwonen.

Overwegende dat getuige SMI P. Rinkes, Hoofd Inwendige Dienst — gnkqvzggp-A. heeft verklaard:

„Ik werd op maandag 25 mei bij de Overste Y. geroepen en kreeg opdracht uit te zoeken en schriftelijkte rapporteren hoe 't kwam dat tijdens „het weekend de op de ziekenzaal liggende met licht arrest gestrafte sol-„daat D. bezoek had ontvangen. Ik had op zaterdag 23 en zondag 24 mei „geen dienst gehad en ben voor informatie naar mijn commandant dokter „X. gegaan. Deze wist alleen maar van het bezoek op vrijdag-avond 22 „mei, doch niet van zaterdag en zondag. Hij zei dat hij (achteraf) dat be-„zoek goedkeurde. Ik heb toen het rapport gemaakt, dit aan dokter X. „laten lezen en toen ingeleverd bij Overste Y. Er waren geregeld moeilijk-„heden tussen de Overste en Majoor Willems enerzijds en dokter X.”

Overwegende dat getuige Majoor P. G. A. Willems heeft verklaard:

„Ik was erbij aanwezig toen dokter X. op rapport kwam bij Overste Y. „Dokter X. is terdege gehoord door de Overste en hem is gelegenheid „gegeven zijn mening naar voren te brengen waarvan hij verschillende „malen gebruik maakte. Net rapport heeft ongeveer tien minuten ge-„duurd. Met dokter X. waren vaker moeilikheden op krijgstuchtelijk

„gebied.”

Overwegende dat:

1. a. De Kazernecommandant, de Luitenant-kolonel Y., voor wat betreft kazerne-aangelegenheden onder zijn bevel heeft de gnkvvzggp-A., die is ondergebracht in de kazerne. V.w.b. de geneeskundige aspecten is de meerdere de Majoor-arts G. J. P. Hick, Commandant van het gnkvvzgdet Maastricht (= Limburg). Ingevolge W.K. art. 41-1e heeft de Kazernecommandant strafbevoegdheid. Bovendien zijn alle miln van de gnkvvzggp-A. in onderhoud bij de Ststvvzgcie I.R.S.-A. De C-Ststvvzgcie is de tot stiaffen bevoegde meerdere van de Elnt-arts X. De Luitenant-kolonel Y. is de boven de C-Ststvvzgcie gestelde meerdere en aldus tot straffen bevoegd ingevolge de W.K. art. 41, 3e.

Conclusie: De Kazernecommandant had wel strafbevoegdheid over res-elt-arts X.

b. klager gehoord is door strafoplegger en wël tijdens het telefoongesprek van hem met klager te C. en tijdens het „rapport” op zijn bureau te A.

Klager en getuige Majoor Willems verklaren beiden dat het rapport ± 10 minuten heeft geduurd. Het langzaam voorlezen van de strafreden duurt één minuut. De overige f 9 minuten zijn besteed aan woord en wederwoord. Aan klager is tenslotte nog gevraagd of hij nog iets te zeggen had, waarop hij neen antwoordde.

Conclusie: Aan de voorgeschreven procedure v.w.b. het onderzoek, het op rapport komen en straf opleggen is voldaan.

c. Zodat het gestelde sub 1 van het beklagschrift dient te worden verworpen.

2. a. Ingevolge W.K. art. 14 is bezoek aan met arrest gestrafte militairen toegestaan na daartoe bekomen verlof, doch: ingevolge VS 27-1, pt 26a is bezoek aan met licht arrest gestrafte militairen „niet aan bij-, zondere beperkingen onderworpen”. De W.K. prevaleert boven het voorschrift VS 27-1 zijnde een ministeriële beschikking. Ik ben derhalve van oordeel dat een reserve eerste-luitenant-arts die zich houdt aan het voorschrift VS 27-1 ten deze geen verwijt valt te maken.

b. de soldaat op de ziekenzaal heeft bezoek gehad buiten de in de Vaste Orders (V.O.) Frederik Hendrikkazerne gestelde uren. Op vrijdagmiddag toen de moeder van deze soldaat een doktersverklaring kwam brengen, stelde klager haar in de gelegenheid haar zoon te zien. Begrijpelijk. Strikt genomen had klager deze afwijking van de V.O. aan zijn commandant moeten melden. Voor de bezoeken buiten de bezoeken op zaterdag 23 en zondag 24 mei gaf klager achteraf zijn fiat, nadat zijn onderhebbende SMI Rinkes hem hierover informeerde.

Conclusie: Klager is zeer weinig te verwijten v.w.b. het bezoek aan de met licht arrest op de ziekenzaal liggende overspannen soldaat D.

3. Klager heeft te 15.15 uur de Frederik Hendrikkazerne verlaten zon-

der toestemming te vragen en zich naar zijn woonplaats C. begeven. De diensturen lopen tot 17.15 uur.

Conclusie: Klager is twee uren onwettig afwezig geweest.

4. „Bij de bepaling der straf is in overweging genomen dat eenzelfde „feit zich reeds eerder had voorgedaan“. Dit „eenzelfde feit“ slaat op het verlaten van de kazerne door dokter X. in burger.

Conclusie: dit wil niet zeggen dat hij onwettig afwezig was en is dus niet „eenzelfde feit“.

5. Betrokkene herhaalde malen over zijn onjuiste gedragingen in het algemeen, is onderhouden.

Conclusie: Klager heeft inderdaad waarschuwingen gehad voor verschillende **onkrijgstuchtelijke** vergrijpen.

Beschikkende op het beklag:

Verwerpt het gestelde in punt 1 van het beklag.

Voor wat betreft punt 2 van het beklag:

Wijzigt de opgelegde straf in drie dagen licht arrest, welke straf moet worden geacht geheel te zijn ondergaan door het ondergaan van de straf waarvan beklag;

Wijzigt de omschrijving der strafreden, zodat deze komt te luiden:

„Twee uren onwettig afwezig geweest. Bij de bepaling der straf is in „overweging genomen dat betrokkene herhaalde malen over **onkrijgs- „tuchtelijke** gedragingen is onderhouden.“

Bepaalt dat de door klager ten onrechte ondergane twee dagen licht arrest zo spoedig mogelijk, zulks in overleg met de commandant **stst- vzcje** — TSOC-Zuid B., dienen te worden gecompenseerd door het verlenen van een dag buitengewoon verlof;

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafop- legger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

NASCHRIFT

Art. 14 W.K. bepaalt o.m., dat het met arrest gestrafte militairen ver- boden is — zonder daartoe bekomen verlof — bezoeken te ontvangen. De Minister van Defensie, de hoogste chef in de krijgsmacht, heeft op grond van die wetsbepaling in art. 26 sub a VS 27-1, algemeen bepaald, dat het toe- laten van bezoek tot met licht arrest gestrafte militairen niét aan „bijkzondere „bepalingen“ is onderworpen. Er is dus géén strijdigheid tussen wet en voorschrift gelijk punt 2a van de overwegingen (blz. 497) van de beklagbe- schikking zou kunnen doen vermoeden. Een „algemene“ beperking, in het belang van de regelmatige gang van de dagelijkse dienst, is de regeling van de bezoeken door de kazernecommandant, welke in acht moet worden ge- nomen. Deze regeling geldt ook voor de met licht arrest gestrafte mili- tairén, die als patiënt in de ziekenzaal zijn opgenomen. Klager was, zoals de beklagmeerdere terecht heeft overwogen, strikt genomen op grond van de

door de kazernecommandant **getroffen** bezoeksregeling, niet bevoegd daarvan eigenmachtig af te wijken door op *andere* uren verlof te verlenen tot het bezoeken van de zieke soldaat, hoezeer dit in **casu** begrijpelijk was. Daar deze bevoegdheid bij de kazernecommandant berustte, zou klager correct gehandeld hebben, indien hij b.v. telefonisch of mondeling vooraf overleg had gepleegd met de kazernecommandant, als hij meende dat bezoek buiten de bezoeken op medische of andere gronden gewenst was. In het licht van de verhoudingen had zulks van tactvol beleid **getuigd**¹⁾.

A. F. S.

---

¹⁾ Zie o.m. ook beklagbeschikking van Commandant 4e Divisie van 17 juli 1968, M.R.T. LXI, 1968 blz. 606-610.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van **Beroep**

26 maart 1970

(A.M.P. 1968/36).

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd.); Leden: Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. H. D. Vleesch Dubois.

(Algemene militaire pensioenwet, art. E 11 lid 1 onder c).

Reeds enkele maanden na zijn opkomst als dienstplichtige in militaire dienst moest eiser in de psychiatrische afdeling van het militair hospitaal worden opgenomen. De diagnose werd gesteld op schizofrenie. Voor eiser met zijn persoonlijkheidsstructuur, voorgeschiedenis en gezinssituatie was het opgeroepen worden en verkeren in militaire dienst het trauma c.q. de stressor die de desintegratie geactualiseerd heeft.

De Raad aanvaardt i.c. dienstverband, als bedoeld in art. E 11 lid 1 onder c der A. M. P.w. Onder de bijzondere, zeer nadelige invloeden in deze bepaling bedoeld, moet, gelet op ook haar strekking, mede worden begrepen de invloed, welke het verblijven in de militaire dienst op zichzelf op de militair heeft uitgeoefend en welke voor hem blijkens de medische bevindingen bijzonder en zeer nadelig is geweest.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

heeft de volgende uitspraak gegeven inzake: B., verblijf houdende te C., eiser in hoger beroep, ter openbare terechtzitting van 16 oktober 1969 niet verschenen en voor wie ter openbare terechtzitting van 5 maart 1970 als gemachtigde is opgetreden zijn moeder B.B., wonende te Z., tegen: de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, gedaagde in hoger beroep, voor wie op voormelde openbare terechtzittingen als gemachtigde is opgetreden G. L. Koops, referendaris bij het ministerie van defensie.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat bij Koninklijk Besluit van 28 juni 1968 afwijzend is beslist op een rekest d.d. 25 januari 1968 van mevrouw B.-B. voornoemd, welk rekest is aangemerkt als een verzoek om toekenning van een militair invaliditeitspensioen aan eiser, gewezen dienstplichtig soldaat der Koninklijke landmacht; welk besluit berust op de overwegingen:

dat een dienstplichtig militair, aan wie als zodanig ontslag is verleend, krachtens artikel E 4 van de Algemene militaire pensioenwet recht op in-

validiteitspensioen heeft, indien bij hem tengevolge van als dienstplichtige opgelopen ziekten of gebreken op het tijdstip van ingang van het ontslag uit de militaire dienst een invaliditeit met dienstverband, als omschreven in artikel E 11, aanwezig is; dat invaliditeit met dienstverband in artikel E 11 wordt omschreven als een invaliditeit tengevolge van verwonding, ziekten of gebreken welke *zijn* veroorzaakt door de uitoefening van de militaire dienst, dan wel tot uiting zijn gekomen of verergerd mede door bijzondere omstandigheden of toestanden, welke zich bij de uitoefening van deze dienst hebben voorgedaan en welke naar medisch inzicht van nadelige invloed zijn geweest op de gezondheidstoestand van de belanghebbende en mits de uit die verwonding, ziekten of gebreken voortvloeiende invaliditeit tenminste 10% bedraagt; dat belanghebbende door de commissie voor het geneeskundig onderzoek te Utrecht op 2 januari 1967 aan een geneeskundig onderzoek is onderworpen; dat **terzake** onder dagtekening van **2** maart 1967 door deze commissie een rapport is uitgebracht, van welk rapport een uittreksel door de waarnemend inspecteur van de militair geneeskundige dienst, voorzien van diens visum d.d. 12 juli 1967, aan de minister van defensie is toegezonden; dat uit dit uittreksel blijkt, dat betrokkene geacht wordt voor de waarneming van de militaire dienst ongeschikt te zijn uit hoofde van gebreken; dat betrokkene in verband hiermee met ingang van 5 oktober 1967 uit de militaire dienst is ontslagen; dat belanghebbende bij het te zijnen aanzien ingesteld geneeskundig onderzoek er geen prijs op stelde omtrent het ontstaan, openbaring of verergering van zijn aandoening een verklaring af te leggen; dat uit hogeraangehaald uittreksel blijkt, dat de commissie ten aanzien van de bij betrokkene geconstateerde aandoening heeft overwogen: dat betrokkene, lijdende is aan een psychische aandoening van endogeen constitutionele aard: dat bij het onderzoek niet is gebleken dat omstandigheden die zouden kunnen worden aanvaard als bijzonder en zeer nadelig in de zin der pensioenwet mede van invloed *zijn* geweest op het tot uiting komen c.q. verergeren van de aandoening van betrokkene; dat derhalve generlei dienstverband aannemelijk is; dat adressante in haar rekest onder meer tot uitdrukking brengt, er van overtuigd te zijn, dat de ziekte van haar zoon in de militaire dienst is verergerd; dat haar zoon bij de keuring voor de militaire dienst gezegd heeft dat hij aan hoofdpijnen leed en onder behandeling was van een dokter; dat hij toen is doorgestuurd naar een specialist; dat deze hem mededeelde: „in dienst gaat „dat wel over“; dat het in plaats daarvan zo erg is geworden dat opname in een psychiatrisch ziekenhuis noodzakelijk werd geacht; dat de minister van defensie op grond van hetgeen door adressante naar voren wordt gebracht aanleiding heeft gevonden de inspecteur van de militair geneeskundige dienst nadere inlichtingen te verzoeken; dat ter zake door genoemde inspecteur bij schrijven van 17 april 1968 het volgende werd bericht:

„Betrokkene werd bij de keuring voor de dienstplicht op 22 februari 1965 wegens hoofdpijnklachten naar de zenuwarts verwezen. Deze vond bij betrokkene geen neurologische afwijkingen, zijn geestelijke stabiliteit werd S2B geclassificeerd. Betrokkene werd terecht goedgekeurd voor de uitoefening van de militaire dienst. Zijn opname op de psychiatrische afdeling van het militair hospitaal te Utrecht was niet van te voren te voorzien. Het hoofd van de sectie Geestelijke Gezondheidszorg kan zich geheel verenigen met het niet aanvaarden van een verband tussen de psychische aandoening van betrokkene en de uitoefening van de militaire dienst.” ;

dat de Kroon zich met het oordeel van de inspecteur van de militaire geneeskundige dienst, alsmede met de conclusie van de commissie voor het geneeskundig onderzoek kan verenigen; dat bij belanghebbende op het tijdstip van zijn ontslag uit de militaire dienst geen invaliditeit met dienstverband, bedoeld in artikel E 11 van genoemde pensioenwet, aanwezig is; dat hij derhalve aan artikel E 4 van de Algemene militaire pensioenwet geen recht op invaliditeitspensioen kan ontleen;

Overwegende dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij mondelinge uitspraak van 11 november 1968 — naar welke aantekening hierbij wordt verwezen — het tegen voormeld besluit ingestelde beroep ongegrond heeft verklaard;

Overwegende dat eisers moeder, vorengenoemd, namens hem tegen deze uitspraak bij de Raad in hoger beroep is gekomen en in het beroepschrift in hoofdzaak heeft aangevoerd, dat de militaire dienst de aandoening waaraan eiser lijdende is heeft verergerd;

Overwegende dat de commissie voor het militair geneeskundig onderzoek te Utrecht in een rapport d.d. 2 maart 1967 als eisers voorgeschiedenis onder meer heeft vermeld:

„Betrokkene, een 20-jarige dienstplichtig soldaat, werd op 22-2-1965 gekeurd. Er waren klachten over zeer veel hoofdpijn. Hij werd verwezen naar de zenuwarts O. te Amsterdam. De specialist berichtte d.d. 23-2-1965: „M. hoofdpijnpat. loopt ermee door. P. ontz. driftig, gauw over zijn touren. Voor maagzweer geopereerd. Dpl. maakt zich gauw nerveus voor examen als hij niet helemaal zeker is, ongedurig als iets niet lukt. Eerzuchtig, perfectionistisch, l j. geleden voor begin van de hoofdpijn zenuwen op het re. oog”, knippen v. de oogleden had toen moeilijkheden met zijn werk, die hij zich erg aangetrokken had. Het knippen heeft l j. geduurd en was niet in de ziektewet. Daarna kwam de hoofdpijn, niet misselijk, afh. v. opwindingen, in vacantie geen last. Hoofdpijn is nu aan het afzakken. Bleke jongen, gespannen en onzeker. Neuroloog g.b. Advies: A1, S2B.” De Keuringsraad classificeerde conform.

„Bij opkomst in militaire dienst op 28-3-1966 waren er blijkens L Form Gd 7388 geen bijzonderheden en bij de Tilanuskeuring op 20-5-1966

„luidden de bevindingen: „ontevreden, onzeker noncoöperatief, gebrekkig aanpassingsvermogen." Na de basisopleiding te O. werd hij op 27-5-1966 ingedeeld bij de Verbindingsdienst wat hij prettig vond, kwam in zijn eigen vak terecht. Ineens werd betrokkene negativistischen af en toe „agressief, maakte een angstige indruk. De onderdeelarts, die tevoren „geen contact met hem had gehad, verzocht de psychiater in het MHAM „om opname, waarop op 14-7-1966 opname in genoemd hospitaal plaats „vond."; dat genoemde commissie de diagnose stelde op schizofrenie, eiser ongeschikt oordeelde voor de verdere waarneming van de militaire dienst, en voorts overwoog:

„dat betrokkene lijdende is aan een psychische aandoening van endo- „geen constitutionele aard; dat bij het onderzoek niet is gebleken dat om- „standigheden die zouden kunnen worden aanvaard als bijzonder en zeer „nadelig in de zin der P. W. mede van invloed zijn geweest op het tot „uiting komen, c.q. verergeren van betrokkene's aandoening; dat der- „halve generlei dienstverband aannemelijk is.";

Overwegende dat de eerdergenoemde zenuwarts J. Waage zijn voormeld rapport d.d. 24 juni 1969 heeft beëindigd met de volgende overwegingen en beschouwingen:

1 „Op grond van het psychotisch ziektebeeld en het beloop daarvan „is er overeenstemmingtussen de verschillende medici, inclusief onderge- „tekende, dat de diagnose is te stellen op schizofrenie.

2 „Deze diagnose impliceert echter niet, dat derhalve de ziekte-oor- „zaak van louter endogeen-constitutionele aard is. Vele en uitgebreide „studies van schizofrene ziektebeelden in de laatste 20 jaar hebben een „steeds overtuigender hoeveelheid argumenten opgeleverd, dat de oor- „zaak multiconditioneel is en dat ook het uitbreken van de psychose „mede bepaald kan worden door situatieve factoren. Van geval tot geval „is het aandeel van de verschillende condities (aanleg, milieufactoren, „ontwikkeling, exogene invloeden, endocrine factoren, sociogene fac- „toren) verschillend, terwijl in sommige gevallen de situatieve factoren „met betrekking tot het manifest geworden c.q. het (acute) uitbreken van „de psychose duidelijk zijn aan te wijzen, in andere gevallen niet.";

Overwegende dat 's Raads fungerend-voorzitter heeft bevorderd dat de zenuwarts J. Waage, waarnemend hoofd van de afdeling psychiatrie van het academisch ziekenhuis Dijkzigt te Rotterdam, een onderzoek heeft ingesteld naar eisers toestand en hierover een rapport heeft uitgebracht, welk rapport is gedagtekend 24 juni 1969 en desgevraagd nog is aangevuld bij een brief d.d. 20 augustus 1969;

Overwegende dat vervolgens vanwege gedaagde een advies is ingezonden d.d. 8 oktober 1969 van de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht;

Overwegende dat ter uitvoering van een door de Raad op 23 oktober 1969 gegeven bevel nog het oordeel is gevraagd van Prof. Dr. W. K. van

Dijk, hoogleraar in de psychiatrie te Groningen, welk oordeel te kennen is gegeven bij een uitvoerig schrijven d.d. 8 januari 1970;

Overwegende dat gedaagde daarna zijn standpunt nader uiteen heeft gezet bij een brief d.d. 24 februari 1970;

IN RECHTE :

Overwegende dat eiser, die is geboren op 6 april 1946 en die het beroep van electricien heeft uitgeoefend, na op 22 februari 1965 te zijn gekeurd op 28 maart 1966 als dienstplichtige in militaire dienst is opgekomen, op 14 juli 1966 is opgenomen in een hospitaal en vervolgens, na uit hoofde van gebreken ongeschikt te zijn verklaard voor de militaire dienst, om deze reden met ingang van 5 oktober 1967 uit de militaire dienst is ontslagen;

Overwegende dat nu in het onderhavige geding in hoofdzaak moet worden beslist, of bij eiser een invaliditeit met dienstverband aanwezig was als bedoeld in artikel E 4 en artikel E 11 der Algemene militaire pensioenwet;

Overwegende dat evengenoemd artikel E 11 luidt als volgt:

1 „Voor de toepassing van dit hoofdstuk wordt onder invaliditeit „met dienstverband verstaan een invaliditeit ten gevolge van:

a. „verwonding, ziekten of gebreken, welke zijn veroorzaakt door de „uitoefening van de militaire dienst,

b. „ziekten of gebreken, welke het gevolg zijn van verrichtingen of „vermoeienissen aan de uitoefening van de militaire dienst verbonden, of „van bijzondere omstandigheden, welke zich bij de uitoefening van die „dienst hebben voorgedaan, dan wel welke tot uiting zijn gekomen onder „overwegende invloed van die verrichtingen, vermoeienissen of bijzondere „omstandigheden,

c. „ziekten of gebreken, welke zijn ontstaan, tot uiting gekomen of „verergerd mede door inwerking van bijzondere, zeer nadelige invloeden, „waaraan de militair in verband met de uitoefening van de militaire „dienst is blootgesteld geweest, mits die invaliditeit ten minste 10 percent „bedraagt.

2 „De militair wordt geacht de ziekten en gebreken, bedoeld in het „vorige lid, te hebben opgelopen gedurende het tijdvak van de werkelijke „dienst, waarin de feiten of omstandigheden zich hebben voorgedaan, „welke aanleiding hebben gegeven tot het aannemen van verband tussen „de bij hem bestaande ziekten of gebreken en de uitoefening van de mili- „taire dienst.”;

3 „Op grond hiervan komt de onmiddellijke associatie tussen de „diagnose schizofrenie met de oorzaak endogeen en derhalve geen ver- „band houdend met de situatie c.q. de militaire dienst, niet meer overeen „met de tegenwoordige inzichten aangaande dit ziektebeeld. Voor zover „bekend, komt in de familie van eiser geen schizofrenie voor: in deze zin „is een erfelijke belasting dan ook niet aantoonbaar, echter wel familie-

„pathologie.

4 „Daarom werd in dit **rapoort** met name aandacht geschonken aan „gegevens omtrent de constellatie van het ouderlijk milieu, resp. de **bio-**„grafische anamnese van eiser.

5 Daaruit blijkt, dat betrokkene opgroeide in een typisch schizo-„frenogeen milieu: een passieve vader en een dominerende possessieve „moeder, die met eiser een symbiotische relatie onderhield en separatie en „indivduatie zijnerzijds onvoldoende toestond. Mede hierdoor **gedeter-**„mineerd en bij een afwezig zijn van gezonde identificatiepatronen, ont-„stonden stoornissen in de processen van rol- en identiteitsformatie.

6 „Ook al is bij de huidige stand van zaken de praedictie, dat de „militaire dienst voor bepaalde personen een risico voor psychotische „desintegratie inhoudt, niet altijd mogelijk, toch kan in gevallen als het „onderhavige worden gesteld, dat wanneer iemand gesepareerd wordt van „zijn — weliswaar pathogene — ouderlijk milieu en geplaatst wordt in „een ander sociaal subsysteem, in een aantal gevallen spoedig een psy-„chotische desintegratie manifest wordt.

7 „Op grond van het bovenstaande is het in verband met de beschik-„bare gegevens zeker niet mogelijk om een direct causaal verband aan te „wijzen tussen de ziekte met de daaruit resulterende invaliditeit en om-„standigheden of toestanden, die zich voor betrokkene in militaire dienst „hebben voorgedaan.

8 „Wel kan worden gesteld, dat wanneer bij betrokkene, bij de dienst-„plichtkeuring op 22 februari **1965**, waarbij geadviseerd werd tot een S2B „classificatie, meer aandacht besteed had kunnen worden aan met name de „psychiatrische aspecten van het gezin, waaruit hij afkomstig was, hieruit „de conclusie te trekken was geweest, dat opkomst in werkelijke dienst „voor eiser een verhoogd risico op een psychotische desintegratie inhield.

9 „Dan rijst ook de vraag of bij de Tilanus-keuring, zoals deze d.d. „20 mei **1966** plaats vond en waarbij betrokkene beschreven wordt als: „„ontevreden, onzeker, non-coöperatief, gebrekkig aanpassingsvermo-„„gen“, de bij hem bestaande stoornissen juist zijn geëvalueerd en toen „niet reeds bij meer uitgebreid onderzoek tekenen gevonden zouden „hebben kunnen worden, die wezen op een psychotische desintegratie. „Ook aan het gegeven, vermeld in dossierstuk no. 3: „„ondanks een be-„„hoorlijke electrotechnische vooropleiding, haalde hij voor de test „„electrotechniek **23** punten“, lijkt, voor zover althans uit de stukken is „op te maken, niet die aandacht besteed, die mogelijk wenselijk was ge-„weest.

10 „Somminge inhouden van de psychotische belevingen van eiser „hadden en hebben tot op heden duidelijk betrekking op problemen rond „de militaire dienst. De overwogen differentiële diagnose: psychogene „psychose weerspiegelt dit ook. De grens tussen psychogene psychose en „schizofrenie wordt tegenwoordig veel minder scherp gesteld dan vroeger.

11 „Op grond van het bovenstaande acht ondergetekende het zeker „mogelijk, tegen de achtergrond van onze hedendaagse kennis van de „pathogenese van de schizofrenieën gezien de structuur van deze persoon, „diens milieu, ontwikkelingsgang en de voor hem geldende omstandig- „heden en eventueel bijzondere gebeurtenissen in de militaire dienst, „dat zijn ziekte tot uiting is gekomen mede door inwerking van bijzondere, „zeer nadelige invloeden waaraan betrokkene in verband met de uitofefe- „ning van die dienst is blootgesteld geweest. Ten aanzien van de principi- „ële aard van de onderhavige materie, moge er hier op worden gewezen, „dat reeds vele jaren geleden het principiële aspect, namelijk omtrent het „gewicht van situatieve en psychogene factoren met **betrekking** tot het „ontstaan van c.q. uitbreken van een schizofrenie, zich deed gelden bij een „aantal kandidaten voor het toekennen van een buitengewoon pensioen „(conform de regels van de wet in het kader van de buitengewone pen- „sioenraad) **terzake** van causaal verergerend verband met spanningen „en ontberingen in het verzet tijdens de bezettingstijd.

„Naar aanleiding van, naar ik meen circa een tiental gevallen, is toen „een **dergelijk** verband met alle consequenties daarvan aannemelijk gemaakt „en aanvaard. Dit speelde zich nog af in een tijd (tussen circa 1950 en 1955), „dat er veel minder dan thans bekend was over de multifacteriële eeteologie „en pathogenese van de schizofrenie in het algemeen.

12 „De uit de ziekte resulterende algemene invaliditeit bedraagt thans „100 %. Dat deze invaliditeit in de toekomst minder dan 100 % zal **kun- „nen** worden, is niet geheel uitgesloten, al is wel te verwachten dat er een „blijvende invaliditeit van aanzienlijk meer dan 10% zal blijven bestaan.”;

dat de zenuwarts Waage in zijn eerder genoemde brief d.d. 20 augustus 1969 het volgende heeft vermeld:

„In een zo gecompliceerde materie als de onderhavige, waarmee Uw „Raad zich bezig houdt, zal een antwoord op Uw vraag — ten aanzien „van welke vraagstelling ik nog uitgebreid overleg mocht plegen met „prof. dr. G. A. Ladee — althans in de meeste gevallen niet goed mogelijk „zijn. Is een schatting veelal reeds een in vele opzichten aanvechtbare „zaak, temeer klemt dit probleem, waar, indien ondergetekende Uw vraag- „stelling tenminste juist interpreteert, een antwoord dat al dan niet voor „tenminste 50% waarschijnlijk geacht kan worden dat de **ziekte, waaraan** „een persoon lijdt, tot uiting is gekomen of verergerd mede door **inwer- „king** van bijzondere, zeer nadelige invloeden waaraan betrokkene in „verband met de uitoefening van de militaire dienst is blootgesteld ge- „weest, een alles of niets beslissing impliceert. Slechts in die gevallen, „waarin sprake is van een in medische zin apert onzorgvuldige **behande- „ling**, meen ik Uw vraagstelling op goede gronden in positieve zin te „kunnen beantwoorden; in het geval B. nu is van een dergelijke apert „onzorgvuldige behandeling althans niet duidelijk sprake, al rijst de „vraag — zoals ik ook in mijn rapport uiteenzette — of alle gegevens om-

„trent betrokkene en diens achtergronden bekend waren, c.q. wel bekende
„gegevens juist werden geëvalueerd. Was dit wel het geval geweest, dan was
„hieruit de conclusie te trekken geweest, dat opkomst in werkelijke dienst
„voor betrokkene een verhoogd risico op een psychotische desintegratie
„inhield, resp. mogelijk bij meer uitgebreid onderzoek bij de gerealiseerde
„Tilanus-keuring, indices gevonden waren, die toen reeds wezen op een
„schizofrene desintegratie.

„Met alle voorbehoud tegen iedere schatting in deze materie meent
„ondergetekende te kunnen stellen, dat de kans dat betrokkene — ook
„wanneer niet opgeroepen in werkelijke dienst — ook in schizofreen-
„psychotische zin zou zijn gedesintegreerd — op meer dan 50% te stellen
„is, met name gezien de bestaande familiepathologie. Blijft echter het feit,
„dat opkomst in werkelijke dienst genoemd risico op een dergelijke des-
„integratie bij betrokkene zeker vergrootte. Dit risico heeft men mijns
„inziens (niet? — *Red.*) onderkend, waar ik uit de ter beschikking staande
„gegevens geenszins meen te mogen concluderen, dat men dit risico be-
„wust genomen heeft. Tegen de achtergrond van onze hedendaagse kennis
„van de pathogenese van de schizofrenie is een dienstverband als genoemd
„in artikel E 11 van de algemene militaire pensioenwet sub 1c, zeker aan-
„nemelijk. Uiteraard zonder in Uw competentie te willen treden, dient
„mijns inziens een dergelijk verband te worden gehonoreerd en is de
„stelling: schizofrenie, derhalve van endogeen-constitutionele aard en
„dus geen verband houdend met de situatie, c.q. de militaire dienst achter-
„haald resp. niet meer houdbaar.";

Overwegende dat de inspecteur van de geneeskundige dienst van de
Koninklijke landmacht in zijn voormeld advies d.d. 8 oktober 1969 het
volgende heeft opgemerkt:

„De opvatting dat naast endogene factoren, ook oorzaken van buiten
„af tot het uitbreken van een schizofrenie kunnen bijdragen, wordt ook
„dezerzijds aanvaard. Dit impliceert uiteraard geenszins dat er beslist
„exogene factoren nodig zijn om de ziekte tot uiting te doen komen. In
„het onderhavige geval werd betrokkene eerst goedgekeurd voor de
„militaire dienst na een ingesteld onderzoek door een burgerzenuwarts.
„Hij werd toen zodanig geclassificeerd (*S2B*) dat bij de zgn. Tilanuskeu-
„ring, die zes weken na opkomst plaats vindt, een globale hercontrole
„zou plaats vinden. Deze gedragslijn is naar mijn mening volkomen aan-
„vaardbaar. Van een in medische zin onzorgvuldige behandeling was
„geenszins sprake, hetgeen overigens door coll. Waage wordt beaamd.
„Ook bij de Tilanuskeuring waren er nog onvoldoende aanknopings-
„punten om van een decompensatie in psychische zin te spreken. Zelfs
„indien de schizofrene desintegratie toen reeds in beginstadium aan-
„wezig geweest zou zijn, had een andere gedragslijn in de zin van b.v. een
„uitvoerig psychiatrisch onderzoek, een afkeuring voor de militaire dienst
„dan wel een opname en behandeling in een ziekenhuis, deze desintegra-

„tie overigens zeker niet tot staan kunnen brengen. Door dr. Waage „wordt de kans dat betrokkene ook in schizophreen-psychotische zin „zou zijn gedesintegreerd indien hij niet in militaire dienst was geweest op „meer dan 50% geschat.

„Mijns inziens is het met een aan zekerheid grenzende **waarschijnlijkheid** aannemelijk, dat de schizophrene desintegratie is opgetreden **onafhankelijk** van omstandigheden in de militaire dienst gelegen. Aan **bijzondere** zeer nadelige invloeden in de zin van artikel E 11 sub 1c van de „Algemene militaire pensioenwet is betrokkene in de militaire dienst „geenszins blootgesteld geweest. Indien men **coûte que coûte** naar stress-„situaties wil zoeken zijn die gemakkelijker buiten dan in de militaire „dienst te vinden (Zie de gezinssituatie o.m. uitvoerig beschreven in het „rapport van dr. Waage d.d. 24 juni 1969). Billijker lijkt het echter om het „accent te leggen op de endogene constitutionele factor of m.a.w. de „endogene praedispositie tot het verkrijgen van de ziekte.”;

Overwegende dat Prof. Dr. W. K. van Dijk voornoemd in zijn **vorenvermelde** brief d.d. 8 januari 1970 op de hem gestelde vragen heeft geantwoord als volgt:

a. „De **conclusies** van de zenuwarts J. Waage, gebaseerd op het door „hem meegedeelde feitenmateriaal kan ik geheel onderschrijven. De **voorzichtige** conclusie van drs. Waage, sub 11 van zijn rapport (Bijlage 2 „d.d. 24 juni 1969): „acht ondergetekende het zeker mogelijk. . ., dat „„zijn ziekte tot uiting is gekomen mede door inwerking van bijzondere, „„zeer nadelige invloeden waaraan betrokkene in verband met de uit- „„oefening van die dienst is blootgesteld geweest”, sluit aan op de tekst „van Artikel E 11, sub c, van de Algemene Militaire Pensioenwet. Hier „wordt een probleem duidelijk waarvoor de keurend psychiater zich „telkens weer gesteld ziet. Mijns inziens is het vrijwel zeker, c.q. zeer „aannemelijk, dat vanuit psychiatrisch oogpunt gezien de psychotische „desintegratie van B. tevoorschijn is geroepen door de Militaire dienst „met de daaraan inherente situatie en verrichtingen. Voor deze jongeman „met deze persoonlijkheidsstructuur, deze voorgeschiedenis en deze ge- „zinssituatie was het in Militaire Dienst opgeroepen worden en verkeren „het trauma, c.q. de stressor die de desintegratie geactualiseerd (**ausge- „löst**) heeft. De psychiater nu dient, als keurend psychiater, bovenstaande „**gedachtengang** onder te brengen in (c.q. te vertalen in) juridische **cate- „gorieën** van een Pensioenwet. De moeilijkheid bij dit „onderbrengen” „ligt bij gevallen als dit m.i. bij de formulering van Artikel E 11, sub 1, „c. i. c.: „bijzondere, zeer nadelige invloeden”. Nieuwer onderzoek heeft „nader bevestigd, verfijnd en uitgebreider uitgewerkt wat tevoren reeds „bekend was, nl. dat het vanuit psychopathologisch en psychiatrisch oog- „punt zeer moeilijk, c.q. veelal onmogelijk is om in **abstractio** te spreken „van „zeer belastende”, „zeer nadelige”, „ernstige” psychotraumata en „psyche-stressors. De zwaarte en ernst van een trauma of stressor is

„slechts af te meten aan de reacties van de persoonlijkheid (met zijn structuur en situatie). Wat een ernstige stress voor de één is, is dit niet voor een ander. Trauma en persoonlijkheidsstructuur (in situatie) passen wat de resulterende reacties betreft bij elkaar als slot en sleutel. (Om een voorbeeld van een ander medisch terrein te noemen: Sommige personen hebben een zodanige „allergische make-up" dat zij door bijen-steken in een levensbedreigende shocktoestand kunnen geraken. Moet men nu bijen-steken in het algemeen „bijzondere, zeer nadelige invloeden" noemen? Voor bedoelde personen zijn zij in ieder geval voldoende om de ongewenste reactie te doen ontstaan). Mijns inziens heeft de zenuwarts J. Waage aangetoond, dat het in de Militaire Dienst verkeren voor B. voldoende is geweest om de desintegratie te doen ontstaan. Vanuit psychiatrisch oogpunt kan men stellen: Voor B. is het in Militaire Dienst zijn als zodanig een „bijzondere, zeer belastende invloed" geweest, ook al zouden er in Dienst geen omstandigheden zijn geweest of gebeurtenissen hebben plaatsgevonden die vallen buiten de „gewone gang van zaken", de „routine", o.d. Of de keurende burger- respectievelijk Militaire Artsen dit redelijkerwijs hadden behoren te voorzien, respectievelijk in de onmogelijkheid verkeerden dit te kunnen voorzien, doet aan bovenstaande niets af. Ik vraag mij af, of de „Tekst Artikel E 11, A. M. P." voldoende mogelijkheden biedt om de bovengeschetste, psychiatrische gedachtengang in „onder te brengen", c.q. of Artikel E 11, sub 1, c, zodanig geïnterpreteerd kan worden, dat recht gedaan kan worden aan bedoelde gedachtengang. In de burgerlijke pensioenfonds- en verzekerings-gedingen is die mogelijkheid wel aanwezig.

b. „Over het oordeel van de Inspecteur M. G. D. K. L. vervat in bijlage 6, 8 oct. 1969, veroorloof ik mij de volgende opmerkingen.

aa. „Bij de opvatting dat „naast endogene factoren, ook oorzaken van, buitenaf tot het uitbreken van een schizofrenie kunnen bijdragen" sluit ik mij aan.

bb. „Wat betreft de zinsnede: „Dit impliceert uiteraard geenszins dat, er beslist exogene factoren nodig zijn om de ziekte tot uiting te doen komen", zou ik wetenschappelijk voorzichtiger willen formuleren: „Er zijn gevallen van schizofrenie waar exogene factoren met de thans ter beschikking staande psychiatrische ondertoeksmethodieken niet overtuigend aangetoond kunnen worden".

cc. „Wat betreft de keuringsprocedure heb ik geen commentaar.

dd. „Wat betreft de zinsnede: „Zelfs indien de schizofrene desintegratie toen reeds in beginstadium aanwezig geweest zou zijn, had een andere gedragslijn in de zin van b.v. een uitvoerig psychiatrisch onderzoek, een afkeuring voor de Militaire Dienst dan wel een opname en behandeling in een ziekenhuis, deze desintegratie overigens zeker niet tot staan kunnen brengen", merk ik op, dat ik de mogelijkheid wil openlaten, dat een snel ontslag en terugplaatsing in het gezin (al of niet

„met sociaal-psychiatrische opvang en begeleiding) een verder voort-
„schrijden van de desintegratie ev. had kunnen voorkomen, c.q. een her-
„integratie had kunnen bevorderen.

ee. „De stelling: „Mijns inziens is het met een aan zekerheid grenzende
„„waarschijnlijkheid aannemelijk, dat de schizofrene desintegratie is
„„opgetreden onafhankelijk van omstandigheden in de Militaire Dienst
„„gelegen“., is m.i. onjuist. Ik meen, dat drs. J. Waage aannemelijk heeft
„gemaakt, dat deze desintegratie juist wel is opgetreden mede onder in-
„vloed van de stress in de Militaire Dienst. Het feit is, dat personen als B.,
„kunnen desintegreren (c.q. de (ev. chronische) psychose waar zij aan
„lijden kan „ausgelöst“ worden) door allerlei soorten van stress-situaties,
„ook in de „burgermaatschappij“. Dit laatste neemt niet weg, dat in dit
„geval, bij deze desintegratie de Militaire Dienst in feite de „auslösende“
„factor is geweest. (Wanneer ik nog eens teruggrijp naar het voorbeeld
„(sub I, a.) dat ik noemde: de „allergische patiënt“ die door bijen gestoken
„wordt en in een shock-toestand geraakt: ook steken van andere bijen
„hadden hem in deze schok-toestand kunnen brengen; dit neemt niet weg,
„dat de betrokken bijen in dit geval de actuele shock-toestand hebben
„doen ontstaan).

ff. „Voor het in de volgende regels in de brief van de Inspecteur ge-
„stelde (kort gezegd: betrokkene is geenszins blootgesteld geweest aan
„bijzondere zeer nadelige invloeden in de zin van Artikel E 11, sub 1, c.;
„stress-situaties zijn gemakkelijker buiten dan in de Militaire Dienst te
„vinden) moge ik verwijzen naar het hierboven door mij gestelde (met
„name I, a, en I, b, ee.).

gg. „Wat betreft de opmerking: „Billijker lijkt het echter om het ac-
„„cent te leggen op de endogeen constitutionele factor of m.a.w. de endo-
„„gene praedispositie tot het verkrijgen van de ziekte“, meen ik dat in deze
„stelling geen rekening gehouden wordt met de door mij hierboven uit-
„eengezette psychiatrische gedachtengang betreffende „persoonlijkheds-
„„structuur-stressor-desintegratie“, evenmin als met het hierboven sub I,
„b, ee. gestelde (actuele desintegratie door deze stress).

c. „Uit het voorhanden feitenmateriaal heb ik geen feiten of om-
„standigheden kunnen putten die beschouwd kunnen worden als „bij-
„„zondere, zeer nadelige“ in de zin van „buiten de gewone gang van
„„zaken (de routine in Militaire Dienst) vallend.“ Wat betreft de Tekst
„Artikel E 11, A. M. P. en met name Artikel E 11, 1, sub c. gaf ik U hier-
„boven (sub 1, a.) mijn vragen.

d. „Ik moge voor beantwoording van deze vraag verwijzen naar het
„hierboven door mij gestelde. Kort samengevat komt mijn oordeel
„hierop neer: „Militaire Dienst als zodanig is voor betrokkene B. als een
„„voldoende zware stress te beschouwen om de desintegratie tot stand
„„te brengen.“.” ;

Overwegende dat gedaagdes standpunt in zijn vorengenoemde brief

van 24 februari 1970 als volgt uiteen is gezet:

„Ten aanzien van het in dit geval toepasselijk zijn van artikel E 11 van de Algemene militaire pensioenwet moge ik het volgende opmerken.

„Prof. Dr. Van Dijk merkt in de laatste alinea op blz. 2 van zijn rapport op, dat z.i. de zenuwarts J. Waage aangetoond heeft, dat het in militaire dienst verkeren voor B. voldoende is geweest om de desintegratie te doen ontstaan. Vanuit psychiatrische oogpunt kan men, aldus Prof. Dr. Van Dijk stellen: Voor B. is het in militaire dienst zijn als zodanig een „bijzondere, zeer belastende invloed" geweest, ook al zouden er in dienst geen omstandigheden zijn geweest of gebeurtenissen hebben plaatsgevonden, die vallen buiten „de gewone gang van zaken", de „routine" o.i.d. Blijkens punt c. op blz. 4 van zijn rapport vermeldt Prof. Dr. Van Dijk dat hij uit het voorhanden feitenmateriaal geen feiten of omstandigheden heeft kunnen putten, die beschouwd kunnen worden „als bijzondere, zeer nadelige "in de zin van „buiten de gewone gang van zaken (de routine in militaire dienst) vallend". Prof. Dr. Van Dijk vraagt zich af (vide 2e alinea blz. 3) of de „tekst van artikel E 11, A. M. P." voldoende mogelijkheden biedt om er de geschetste psychiatrische gedachtengang in „onder te brengen" c.q. of artikel E 11, sub 1, c, zodanig geïnterpreteerd kan worden, dat recht kan worden gedaan aan bedoelde gedachtengang. Dit laatste in aanmerking nemend mag worden aangenomen, dat Prof. Dr. Van Dijk er van uitgaat, dat het gestelde in sub a en b van het eerste lid van artikel E 11 hier niet toepasselijk is. Blijft over de vraag of het gestelde in sub c van het eerste lid hier toepassing dient te vinden.

„De pensioenwet vermeldt hier: „ziekten of gebreken, welke zijn ontstaan, tot uiting gekomen of verergerd mede door inwerking van bijzondere, zeer nadelige invloeden, waaraan de militair in verband met de uitoefening van de dienst is blootgesteld geweest, etc.;" Aangezien echter, zoals hiervoren reeds aangeduid, Prof. Dr. Van Dijk (vide punt c., blz. 4) van bijzondere zeer nadelige dienstomstandigheden niet is gebleken, kan het gestelde in sub c, eerste lid van artikel E 11 evenmin toepasselijk geacht worden. Het enkele feit van het in militaire dienst zijn kan m.i. derhalve nimmer leiden tot het aanvaarden van enig dienstverband. Ik meen in deze conclusie mede steun te mogen vinden in de opvattingen van het Ambtenarengerechtdienaangaande door Uw Raad te mogen wijzen op de door bedoeld gerecht ter openbare terechtzitting van 30 december 1968 gegeven uitspraak inzake V. Ook daar was de vraag of het gestelde in sub c, eerste lid, van artikel E 11 toepassing kon vinden.

„In tegenstelling tot het onderwerpelijke geval, waar zoals Prof. Dr. Van Dijk zelf stelt, geen bijzondere zeer nadelige dienstinvloeden aanwijsbaar zijn, was blijkens het in de zaak V. door Prof. Ladee opge- maakt rapport wel melding gemaakt van bijzondere gebeurtenissen,

„welke klager in zijn diensttijd had meegemaakt, doch aan die gebeurte-
„nissen heeft Prof. Ladee voor het tot uiting komen van klagers ziekte
„slechts zeer secundaire betekenis toegeschreven in vergelijking tot de
„dienst in zijn geheel, zoals dit op klager heeft ingewerkt. Desondanks
„overwoog het A. G. dat „het Gerecht hieruit niet vermag te concluderen
„„„dat klagers ziekte tot uiting is gekomen mede door inwerking van bij-
„„„zondere, zeer nadelige invloeden; dat toch het gebruik van het woord
„„„„mede^v in dit verband niet meebrengt, dat iedere, ook de geringste
„„„inwerking van bijzondere, zeer nadelige invloeden geacht moet worden
„„„een inwerking als hier bedoeld te hebben teweeggebracht”, m.a.w.
„het woord „mede” moet iets substantieels betekenen. Aangezien in het
„onderwerpelijke geval zelfs in het geheel geen sprake is van bijzondere,
„zeer nadelige omstandigheden in de zin van punt c van het eerste lid van
„artikel E 11 ben ik van mening, dat bij de heer B. geen invaliditeit niet
„dienstverband bestaat als bedoeld in evengoemd artikel E 11.”;

Overwegende dat de Raad, gelet op al liet vorenweergegevene, van
oordeel is dat de aandoening *terzake* waarvan eiser uit de militaire dienst
is ontslagen, gezegd moet worden tot uiting te zijn gekomen, althans te
zijn verergerd mede door inwerking van bijzondere, zeer nadelige in-
vloeden, waaraan eiser in verband met de uitoefening van de militaire
dienst blootgesteld is geweest, zoals bedoeld in vorengeciteerd artikel
E 11 lid 1 onder c der Algemene militaire pensioenwet; dat namelijk naar
's Raads oordeel onder de bijzondere, zeer nadelige invloeden in dit ar-
tikel bedoeld, gelet ook op de strekking van deze bepaling, mede moet
worden begrepen de invloed, welke het verblijven in de militaire dienst
op zichzelf op de militair heeft uitgeoefend en welke voor hem blijkens de
medische bevindingen bijzonder en zeer nadelig is geweest;

Overwegende dat dit, daar onbetwist vaststaat dat de door hogerbe-
doelde aandoening bij eiser veroorzaakte invaliditeit ten minste 10 % be-
draagt, moet leiden tot de navolgende beslissing;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de uitspraak, waarvan beroep;

Verklaart het bestreden besluit van gedaagde nietig;

Bepaalt dat gedaagde op het namens eiser gedaan verzoek om toe-
kenning van pensioen een nader besluit zal nemen met inachtneming van
het hiervorenóverwogene.

BIJDRAGEN

De krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten

door

Mr. G. L. COOLEN, LTZA 1

„Maar het stelsel is geen ander dan dat, waarom-trent in de stukken te recht werd gezegd, dat verlies van dat stelsel zou zijn een ramp voor het leger (---). Denkt u eens, dat alle militairen die aan dronkenschap zich schuldig maken, voor een krijgsraad terecht zouden moeten staan.”

Prof. VAN DER HOEVEN tijdens de mondelinge beraadslaging over art. 2 W.K. in de Tweede Kamer op 22 mei 1902.

I. INLEIDING

1. Het onderwerp

Dit artikel handelt over het instituut van de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten. Kan in het algemeen krachtens het opportuniteitsbeginsel van strafvervolging worden afgezien op gronden aan het algemeen belang ontleend, in het militaire strafrecht kan daarnaast van vervolging worden afgezien op grond van het feit, dat reeds krijgstuchtelijke bestraffing heeft plaatsgevonden, of op voorwaarde dat alsnog krijgstuchtelijke bestraffing zal plaatsvinden.

De wet stelt drie voorwaarden. Ten eerste moet het strafbare feit tevens een krijgstuchtelijk vergrijp zijn; het moet — anders gezegd — tevens de overtreding betekenen van een voor de militair geldende tuchtrechtelijke norm. Ten tweede moet het feit van betrekkelijk lichte aard zijn. En ten derde moet het gaan om een strafbaar feit waarvan de militaire rechter kennis kan nemen.

De bedoeling van dit artikel is enerzijds de lezer in staat te stellen zich een oordeel te vormen over het essentiële van het instituut van de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten en over de plaats die dit instituut in het recht inneemt; anderzijds de mening van de schrijver met betrekking tot deze materie kenbaar te maken.

2. De wijze van behandeling

Eerst zal — in het volgende hoofdstuk — aandacht worden besteed aan de wettelijke regels betreffende de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten en aan de overwegingen die destijds hebben geleid tot invoering van dit instituut.

Daarna zal — in hoofdstuk III — worden ingegaan op de vraag of het disciplinair afdoen van door militairen gepleegde strafbare feiten in strijd is met het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden.

In hoofdstuk IV zal een vergelijking worden getrokken tussen de krijgstuuchtelijke afdoening van strafbare feiten enerzijds en de transactie en de toepassing van de fiscale boete anderzijds. Deze instituten hebben gemeen dat zij alle drie inhouden dat strafbare feiten buiten de rechter om worden afgedaan.

In hoofdstuk V tenslotte zal een afweging plaatsvinden van de voordelen, die het disciplinair afdoen van lichte strafbare feiten de (militaire) verdachte en de overheid biedt, en de bezwaren, die tegen dit instituut zijn aan te voeren.

II. HET INSTITUUT VAN DE KRIJGSTUCHELIJKE AFDOENING VAN STRAFBARE FEITEN

1. *De wettelijke regels*

De bevoegdheid om krijgstuuchtelijke vergrijpen, d.z. door militairen gepleegde overtredingen van krijgstuuchtelijke normen, disciplinair te bestraffen, ontleent de militaire tuchtrechter aan de Wet op de Krijgstucht.

Er valt een onderscheid te maken tussen eigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen, d.z. gedragingen die (wel) in strijd zijn met de krijgstuucht, doch geen strafbaar feit opleveren, en oneigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen, d.z. gedragingen die niet alleen een krijgstuuchtelijk vergrijp, maar ook een strafbaar feit betekenen.

De eigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen kunnen door de militaire tuchtrechter steeds disciplinair worden bestraft; de oneigenlijke slechts, indien aan twee voorwaarden is voldaan: het met het krijgstuuchtelijke vergrijp samenvallende strafbare feit moet van betrekkelijk lichte aard zijn, en het moet tevens tot de kennisneming van de militaire rechter behoren.

Bezien vanuit strafrechtelijk (en niet tuchtrechtelijk) standpunt kunnen door militairen gepleegde strafbare feiten dus disciplinair worden bestraft, indien aan drie voorwaarden is voldaan:

- a) het moet gaan om een strafbaar feit waarvan de militaire rechter kennis kan nemen; de militaire rechter kan, op enkele uitzonderingen na, kennis nemen van alle door militairen gepleegde strafbare feiten;
- b) het feit moet tevens de overtreding betekenen van een voor de militair geldende tuchtrechtelijke norm;
- c) het feit moet „van zo lichte aard (zijn) dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan”, d.w.z. het feit moet

onder voor de dader verlichtende omstandigheden zijn begaan en de zaak moet tevens van zo eenvoudige aard zijn, dat zonder omstandig onderzoek een beslissing over de zaak door de disciplinaire strafoplegger mogelijk is.¹⁾

Heeft de disciplinaire strafoplegger van de hem in de Wet op de Krijgstucht verleende bevoegdheid gebruik gemaakt en een door een militair gepleegd strafbaar feit krijgstuchtelijk bestraft, dan is hij verplicht van het feit en van de bestraffing kennis te geven aan de door de Kroon aangewezen (militaire) autoriteit, die binnen de krijgsmacht de verantwoordelijkheid draagt voor het vervolgingsbeleid.

Ook indien — zoals de wet het uitdrukt — bij hem twijfel bestaat of de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan, ofwel indien hij van oordeel is, dat de zaak voor de militaire rechter moet worden gebracht, zal hij van zijn beslissing en bevinding kennis moeten geven aan deze „verwijzingsautoriteit”.

De verwijzingsautoriteit onderzoekt de zaak, hoort zo mogelijk de verdachte en neemt — na bekomen advies van de fiscaal c.q. de auditeur-militair, de functionaris die in het militaire strafproces de rol vervult van openbaar aanklager, — zijn beslissing.

Deze beslissing kan luiden, hetzij dat van vervolging zal worden afgezien op grond van het feit dat reeds krijgstuchtelijke bestraffing heeft plaatsgevonden of op voorwaarde dat alsnog krijgstuchtelijke bestraffing zal geschieden, hetzij dat de verdachte naar de militaire rechter zal worden verwezen.

Wordt de verdachte niet naar de krijgsraad verwezen en is de openbare aanklager het met dit besluit niet eens, dan is hij bevoegd de beslissing in te roepen van het Hoog Militair Gerechtshof, dat de **verwijzingsautoriteit** kan opdragen de zaak alsnog te vervolgen. Ook de Minister van Defensie kan, indien hij het met het gevoerde vervolgingsbeleid niet eens is, opdracht geven een zaak (toch) naar de krijgsraad te verwijzen.

Wat de verdachte betreft: wordt deze niet naar de militaire rechter verwezen, doch acht hij zich over de hem (voor of na deze beslissing) opgelegde krijgstuchtelijke straf of over de strafreden bezwaard, dan heeft hij het recht zijn beklag te doen, in eerste instantie bij de tot **straffen** bevoegde meerdere onder wiens bevel de strafoplegger is gesteld, in tweede instantie bij het Hoog Militair Gerechtshof.

Wordt de verdachte wèl verwezen, doch bevindt de militaire rechter bij het onderzoek van de zaak dat het feit geen strafrechtelijke behandeling behoeft, dan kan hij òf de zaak terugverwijzen naar de commandant van de beklaagde, òf de zaak zelf („als ware hij de commanderende officier”) disciplinair afdoen.

---

¹⁾ Aldus vaste jurisprudentie van het H.M.G. Zie o.a. de sententie van het H.M.G. van 18 sept. 1923, M.R.T. XIX, blz. 328 e.v.

Is de rechter van oordeel dat het feit niet buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan, dan is hij, indien reeds een krijgstuchtelijke straf is toegepast, verplicht — ingeval van schuldigverklaring — bij het bepalen van de straf met die toepassing rekening te houden.

Wordt de beklaagde schuldig bevonden en veroordeeld, dan kan hij van het vonnis in hoger beroep gaan bij het Hoog Militair Gerechtshof.

Is een militair *terzake* van een door hem gepleegd strafbaar feit dat tevens een krijgstuchtelijk vergrijp is, naar de krijgsraad verwezen of reeds door de krijgsraad veroordeeld, dan kan hij voor dat vergrijp niet meer disciplinair worden gestraft.

2. *De parlementaire geschiedenis van artikel 2,2° W.K.*

De thans geldende Wet op de Krijgstucht is vastgesteld bij de Wet van 27 april 1903, in werking getreden op 1 januari 1923 en laatstelijk gewijzigd en aangevuld bij de Rijkswet van 4 juli 1963.

Blijkens de Memorie van Toelichting, gevoegd bij het in 1898 aan de Tweede Kamer aangeboden ontwerp voor deze wet, hebben de volgende overwegingen geleid tot invoering (of beter: tot handhaving) van het instituut van de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten:

a) de overweging dat het in het algemeen de voorkeur verdient een zelfde gedraging slechts eenmaal te bestraffen, of krijgstuchtelijk of strafrechtelijk. Treedt het krijgstuchtelijk karakter van het vergrijp op de voorgrond, dan dient het feit in beginsel uitsluitend disciplinair te worden bestraft; is het feit te ernstig om krijgstuchtelijk te worden afgedaan, dan dient het uitsluitend strafrechtelijk te worden behandeld.²⁾

b) de overweging dat disciplinaire bestraffing als voordeel heeft, dat het tijdsverloop tussen de daad en de straf betrekkelijk gering is. „Is het „in het algemeen wenselijk, dat de straf zo spoedig mogelijk op de strafbare daad (of het strafbare verzuim) volge, vooral bij vergrijpen tegen „de tucht, door militairen onder zeer verlichtende omstandigheden ge-

---

²⁾ Mr. H. van der Hoeven, „Militair straf- en tuchtrecht“, deel III blz. 34 en 351. Vgl. ook de Memorie van Antwoord (Van der Hoeven, blz. 37): „Houdt men in het „oog, dat in elk militair misdrijf tevens een vergrijp tegen de militaire tucht is gelegen „en dat zich van vele in het Militaire Strafwetboek omschreven handelingen gevallen „kunnen voordoen van bovenvermeld twijfelachtig allooi, feiten dus die de algemene „rechtsorde niet of althans slechts in zo geringe mate aanranden, dat een strafrechtelijke „vervolging, overeenkomstig het eeuwenoude adagium: minima non curat praetor, „wellicht onnodig is te achten, maar die toch zeker, in hun karakter van krijgstuchtelijk „vergreep, dienen te worden bestraft, dan zal men moeten **erkennen**, dat het stelsel van „het wetsontwerp volkomen juist en logisch is“.

N.B.: Alle aanhalingen uit Van der Hoeven zijn *terwille* van de leesbaarheid omgezet in de nieuwe spelling.

„pleegd, wordt dadelijke bestraffing door het belang der militaire orde „en discipline gevorderd.”³⁾

c) de overweging dat het stelsel, dat ook de vóór de Wet op de Krijgstucht geldende Reglementen van Discipline, zij het in andere vorm, kennen, van groot praktisch nut is gebleken.⁴⁾

Hoewel de meerderheid van de Commissie van Voorbereiding uit de Tweede Kamer blijkens haar verslag instemde met de door de Regering voorgestelde regeling, bestonden bij een minderheid wel enige bezwaren. Sommigen achtten „het geheel in strijd met ons constitutioneel recht, „de (tot straffen bevoegde) meerdere te doen beslissen over de al dan „niet toepassing van de bepalingen der strafwet”.⁵⁾ Anderen vreesden „dat te uitsluitend krijgstuhtelijke bestraffing (zou) worden toegepast”. „Wel is tegen dit laatste enigermate een correctief gelegen in het „bepaalde bij art. 60 van het wetsontwerp op de krijgstuht (art. 57 W.K.), „waaraan de met de strafrechtelijke vervolging belaste ambtenaar de „bevoegdheid ontleent, om, ingeval hij van oordeel is dat de disciplinaire „autoriteit het karakter van een feit als misdrijf miskend en te gering „geschat heeft, alsnog de strafrechtelijke behandeling der zaak te doen „plaats hebben, doch (---) (zij) hadden ook tegen die bepaling op zich „zelve principieel bezwaar. Geenszins konden zij toegeven dat, zoals op „blz. 7 der Memorie van Toelichting (---) wordt betoogd, een beroep op „de regel non bis in idem na het ondergaan ener disciplinaire tuchtiging „niet opgaat.”⁶⁾

Naar aanleiding van het eerste bezwaar merkte de Regering op dat, „zolang in ons constitutioneel recht het legaliteitsprincipieniet is opgenomen, de voorgedragen regeling bezwaarlijk met dat recht in strijd kan „zijn”. „Wel zou zij dat zijn”, aldus de Memorie van Antwoord, „indien „— gelijk het in het Voorlopig Verslag wordt uitgedrukt — de militaire „meerdere kon beslissen over de al dan niet toepassing van de „bepalingen der strafwet. Uit art. 60 van het ontwerp van wet op de krijgstuht (art. 57 W.K.) blijkt echter, dat dit geenszins het geval is.”⁷⁾

Ook de opvatting, dat het instellen van een strafvervolgning na krijgstuhtelijke bestraffing in strijd is met de regel non bis in idem, vond weinig aanhang. Prof. VAN DER HOEVEN bestreed haar — tijdens de mondelinge beraadslaging in de Tweede Kamer — zich o.a. beroepend

³⁾ Van der Hoeven, t.a.p. blz. 32.

⁴⁾ Van der Hoeven, t.a.p. blz. 33. Vgl. ook de Memorie van Antwoord (Van der Hoeven, blz. 37): „De voorgedragen regeling bestendigt eenvoudig wat reeds thans in de „praktijk te onzent geldt en proefhoudend is gebleken, niet enkel in de militaire wereld, „maar in de gehele ambtenaarswereld, ja, bij elk ander personen-complex, bij hetwelk „een disciplinair gezag van de een over de ander bestaat”.

⁵⁾ Van der Hoeven, t.a.p. blzz. 34 en 37.

⁶⁾ Van der Hoeven, t.a.p. blzz. 35 en 37.

⁷⁾ Van der Hoeven, t.a.p. blz. 37.

op de „zeer zorgvuldig gekozen termen van artikel 68 van het Wetboek „van Strafrecht”, dat spreekt van vervolging na een gewijsde van een (Nederlandse of andere) rechter, en op „de wetenschap, op tal van Franse „en Duitse schrijvers, die eenstemmig op dit punt **zijn**”.⁸⁾

Ook het standpunt, dat het slechts voor militairen bestaan van de mogelijkheid strafbare feiten disciplinair af te doen, „onbestaanbaar (is) „met de eisen ener gelijke rechtsbedeling” werd door de regering bestreden. Slechts „bij oppervlakkige beschouwing” is hier van een „ongemoti- „veerd privilege voor de militair” sprake, aldus de Memorie van Toelichting. „Bedenkt men namelijk, dat ook in de gewone maatschappij „misdrijven van zeer weinig betekenis meestal niet worden vervolgd; „— dat een licht **misdrijf** van het gemene recht wel altoos de **maatschap- „pelijke** orde enigermate verstoort, maar dat dikwerf de daarin zich „openbarende strijd tegen de regelen der militaire tucht en orde van „groter betekenis zal zijn; — dat het juist op die grond veeltijds de voor- „keur zal verdienen, aan de militair een kxjjgstuchtelijke straf op te leggen, „daar deze vrij wat beter aan het doel zal kunnen beantwoorden en een „veel nuttiger uitwerking zal hebben dan een straf van het gemene recht „— dat de disciplinaire straffen, die de militaire meerdere te **zijner** be- „schikking heeft, en wat haar duur, èn wat haar zwaarte, èn wat haar „nawerking betreft, niet voor die van het gemene recht onderdoen; — „bedenkt men daarbij nog, dat de nu voorgestelde bepaling niet anders „is dan de bestendinging van de tegenwoordige toestand (---); — dat aan „de militaire chefs waarlijk niet kan worden verweten, dat zij de hun „(---) gegeven bevoegdheid hebben misbruikt, om de onder hen staande „minderen boven de niet-militairen te begunstigen of verschonend te „behandelen; — dat eindelijk ook weer hier het correctief, in artikel 60 „van het ontwerp (art. 57 W.K.) vervat, bij mogelijke ongerechtvaardigde „gebruikmaking van de toegekende bevoegdheid kan worden aangewend; „— bedenkt men dit alles, dan mag voorzeker een bezwaar van bloot „theoretische aard geen voldoende grond geacht worden, om af te wijken „van een regeling, die tot dusverre tot geen werkelijk bezwaar aanleiding „heeft gegeven, en daarvoor een nieuw systeem, welks werking geheel „onzeker zou zijn, in de plaats te stellen”.⁹⁾

Bij sommige leden van de Eerste Kamer bestond — blijkens het Voorlopig Verslag — bezwaar tegen „de vermenging van strafrecht en **tucht- „recht**”, die uit de in artikel 2,2° W.K. neergelegde regeling sprak. „Van „oordeel dat een scherpe onderscheiding behoort gemaakt te worden „tussen strafbare feiten en krijgstuchtelijke vergrijpen, konden **zij** zich

---

⁸⁾ Van der Hoeven, t.a.p. blzz. 50 en 51. Vgl. ook prof. Van Hamel (door prof. Van der Hoeven aangehaald): „Cumulatie van straf- en tuchtmiddelen voor hetzelfde ver- „grijp is niet uitgesloten noch in theorie noch door de wet.”

⁹⁾ Van der Hoeven, t.a.p. blzz. 85 en 86.

„moeilijk verenigen met een stelsel (---), waarbij een groot aantal strafbare feiten van het gemene recht, en daaronder ernstige als diefstal, ook als krijgstuchtelijke vergrijpen gestempeld en aan de strafvervolgung „onttrokken worden.”¹⁰⁾

De regering antwoordde dat zij het juister achtte de zaak zo te beschouwen, dat de door haar voorgestelde regeling „feiten betreft, welke **en** „een strafrechtelijk **en** een tuchtrechtelijk karakter hebben, feiten alzo „waarin die beide karakters gemengd zijn; maar tevens, dat door die „regeling van het ontwerp, al naar gelang het ene of het andere karakter „in het speciale gepleegde feit praevaleert, dit praevalerende karakter „uit die vermenging te voorschijn gehaald wordt”.¹¹⁾

Na aanvaarding door het parlement werd de Wet op de Krijgstucht bij de Wet van 27 april 1903 vastgesteld.

In 1963 werd artikel 2 W.K. in die zin gewijzigd, dat de (oude) limitatieve opsomming van de voor krijgstuchtelijke afdoening in aanmerking komende strafbare feiten, omdat deze in de praktijk te beperkt was gebleken¹²⁾, kwam te vervallen. De mogelijkheid werd geschapen Alle door militairen gepleegde strafbare feiten, mits van lichte aard en mits strijdig met de militaire tucht of orde, disciplinair af te doen.

Blijkens de parlementaire stukken werden van de zijde van het parlement tegen deze uitbreiding geen bezwaren geuit.

3. *Het stelsel*

Met weglating van alle details komt het stelsel van de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten erop neer, dat de autoriteit, die binnen de krijgsmacht de verantwoordelijkheid draagt voor het vervolgingsbeleid (de vlootvoogd c.q. de commanderend generaal), van vervolging kan afzien niet alleen — krachtens het opportuniteitsbeginsel — op gronden aan het algemeen belang ontleend, maar ook op grond van het feit dat de (militaire) verdachte reeds krijgstuchtelijk is gestraft of op voorwaarde dat hij alsnog krijgstuchtelijk zal worden gestraft, niet voor het strafbare feit, maar voor het met het strafbare feit samenvallende krijgstuchtelijke vergrijp.

Het kenmerkende van de regeling is niet dat de tot straffen bevoegde meerdere strafbare feiten van lichte aard, mits zij tevens de overtreding van een krijgstuchtelijke norm betekenen, disciplinair mag bestraffen, maar dat hij krijgstuchtelijke vergrijpen indien zij tevens een ernstig strafbaar feit opleveren, niet disciplinair mag bestraffen.

Toezicht op het door de verwijzingsautoriteit gevoerde vervolgingsbeleid wordt uitgeoefend door de functionaris die in het militaire straf-

---

¹⁰⁾ Van der Hoeven, t.a.p. blz. 59.

¹¹⁾ Van der Hoeven, t.a.p. blz. 61.

¹²⁾ Memorie van Toelichting, blz. 24.

proces de rol vervult van openbaar aanklager, de fiscaal c.q. de auditeur-militair. Deze kan, indien een van een strafbaar feit verdacht militair zijns inziens ten onrechte niet naar de krijgsraad wordt verwezen, omtrent al of niet vervolging doen beslissen door het Hoog Militair Gerechtshof. Bovendien kan de Minister van Defensie, al of niet ter (politieke) verantwoording geroepen door het parlement, de vlootvoogd c.q. de commanderend generaal opdragen een zaak (alsnog) naar de militaire rechter te verwijzen.

Is een strafbaar feit krijgstuchtelijk afgedaan, dan kan de disciplinair gestrafte militair, indien hij zich over de hem opgelegde straf of over de omschrijving van de strafreden bezwaard acht, zijn beklag doen, in eerste instantie bij de tot straffen bevoegde meerdere onder wiens bevel de strafoplegger is gesteld, in tweede instantie bij het Hoog Militair Gerechtshof.

Zoals uit de wettelijke regels en uit de parlementaire stukken blijkt, heeft de regeling ten doel te voorkomen dat de militair voor een zelfde gedraging tweemaal wordt gestraft, èn langs krijgstuchtelijke èn langs strafrechtelijke weg.

Voor een in beginsel uitsluitend krijgstuchtelijke (en niet uitsluitend strafrechtelijke) behandeling van lichte strafbare feiten is gekozen vanwege het grote praktische nut van deze wijze van afdoening van strafbare feiten en omdat disciplinaire bestraffing als voordeel heeft, dat het tijdsverloop tussen de daad en de straf betrekkelijk gering is. Voor een uitsluitend strafrechtelijke (en niet uitsluitend krijgstuchtelijke) behandeling van ernstige strafbare feiten is gekozen vanwege de beperktheid van het krijgstuchtelijke sanctiestelsel en vanwege de onmogelijkheid voor de militaire tuchtrechter een omstandig onderzoek in te stellen.

III. IS DE KRIJGSTUCHELIJKE AFDOENING VAN STRAFBARE FEITEN IN STRIJD MET HET VERDRAG VAN ROME?

I. *Inleiding*

Op 4 november 1950 werd te Rome door het Comité van Ministers van de Raad van Europa het binnen de Raad opgestelde Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden ondertekend, — in 1952 gevolgd door de ondertekening van een Additioneel Protocol. Het verdrag trad op 3 september 1953, nadat het door tien staten was geratificeerd, in werking. In Nederland werd het, met het bijbehorende protocol, bij de wet van 28 juli 1954 (staatsblad 335) goedgekeurd.

De partijen bij het verdrag verplichten zich niet slechts elkaars onderdanen bepaalde rechten en vrijheden toe te kennen, maar ook de eigen onderdanen.

In Nederland kunnen de in het verdrag neergelegde rechten en vrijheden voor de (nationale) rechter worden ingeroepen. Bovendien kunnen

schendingen aan de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens worden voorgelegd.

2. Enkele recente meningen

2.1. De mening van mr. **S. VAN DER PLOEG**, luitenant-kolonel **M.J.D.**

In zijn artikel „Het verdrag ter bescherming van de rechten van de mens „en de fundamentele vrijheden en het Nederlandse militair tuchtrecht”¹³⁾ komt mr. **S. VAN DER PLOEG** tot de slotsom dat de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten in strijd is met het bepaalde in artikel 6 van het Verdrag van Rome.

Hij schrijft: „Artikel 6 van de Conventie, voorzover hier van belang, „schrijft voor, dat bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem „ingestelde strafvervolging, een ieder het recht heeft op een eerlijke en „openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, „door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie, welke „bij de wet is ingesteld. Verder schrijft dit artikel voor, dat ieder, die „wegens een strafbaar feit wordt vervolgd, (---) het recht heeft zichzelf „te verdedigen of de bijstand te hebben van een raadsman naar zijn „keuze (---), indien het belang van de rechtspraak dit eist. Het is duidelijk, „dat in de wet op de krijgstucht bij de krijgstuchtelijke afdoening van „strafbare feiten geen ruimte bestaat voor een onafhankelijke en onpar- „tijdige rechter, immers de tot straffen bevoegde meerdere behandelt de „zaak; evenmin geschiedt deze afdoening in een openbare behandeling, „immers de afdoening vindt plaats op het bureau van de Commandant. „Ook heeft de verdachte geen recht op een raadsman.”

Onlangs naarstig zoeken, aldus **VAN DER PLOEG**, heeft **hij** in het verdrag geen bepaling kunnen vinden, die uitzonderingen op het gestelde in artikel 6 toelaat. „Integendeel”, zo schrijft hij, „verschillende artikelen van de „Conventie maken het duidelijk, dat de in de Conventie opgenomen „rechten en vrijheden behoren te gelden voor ieder, die ressorteert onder „de rechtsmacht van een van de Hoge Verdragsluitende Partijen”.

Naar **zijn** mening houdt ook de stelling, dat er geen sprake is van strijd met artikel 6, omdat de **verwijzingsautoriteit** door tot krijgstuchtelijke afdoening te beslissen eigenlijk het strafbare feit seponeert, zodat de krijgstuchtelijke afdoening geen enkel strafrechtelijk aspect (meer) bezit, geen stand. De commanderend officier die het feit, zij het krijgstuchtelijk, bestraft, zo stelt **VAN DER PLOEG**, is immers geen **onafhankelijke** rechter, terwijl de bedoeling van artikel 6 van het Verdrag van Rome is „de indi- „vidu de waarborg te geven, dat een onafhankelijke rechter de gewraakte „gedraging zal onderzoeken”.

¹³⁾ **M.R.T. 1968, blz. 265** e.v.; zie ook **M.R.T. 1968, blz. 558** e.v. „Het militaire tucht- „recht van de toekomst” door mr. S. van der Ploeg (een voordracht).

2.2. Een kanttekening van mr. H. DONKER, kapitein-luitenant ter zee.

In een kanttekening bij het artikel van VAN DER PLOEG wijst mr. H. DONKER¹⁴⁾ erop, dat tijdens de behandeling in het parlement van de goedkeuringswet van het Verdrag van Rome de regering de vraag werd gesteld of goedkeuring van het verdrag wijzigingen in „onze nationale wetgeving” noodzakelijk zou maken, welke vraag de regering beantwoordde met de mededeling, dat naar haar oordeel de inhoud van het Verdrag niet afweek van de Grondwet of van enige andere Nederlandse wet. Ook de vragenstellers „meenden geen strijd te kunnen ontdekken”.

„Hier wordt klare taal gesproken”, aldus DONKER, „Noch parlement, „noch Regering zagen strijdigheid tussen de Wet op de Krijgstucht (---) „en het Verdrag, tenzij men aanneemt, dat zowel de „vele leden” (de „stellers van de vraag) als de Regering onzorgvuldig te werk zijn gegaan, „doch dit gaat mij te ver.”¹⁵⁾

Ook DONKER acht de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten niet in strijd met het Verdrag van Rome en wel op grond van de volgende overwegingen:

a) de tot straffen bevoegde meerdere, die zijn bevoegdheden aan de wet ontleent, is te beschouwen als „rechterlijke instantie” in de zin van artikel 6 van het verdrag;

b) uit artikel 37 W.K., dat de disciplinaire strafoplegger o.a. voorschrijft rechtvaardigheid (naast gestrengheid) te betrachten en naar eigen inzicht en geweten te beslissen, blijkt „dat de wet zelve aan de strafoplegger opdraagt onpartijdig en onafhankelijk te handelen, m.a.w. uit de „wet valt geen strijdigheid met het Verdrag te concluderen op dit punt”;

c) krachtens het Voorschrift Justitiële Zaken, een (voor de marine geldende) ministeriële **beschikking**,¹⁶⁾ zijn bij de behandeling door de commandant van een naar aanleiding van een krijgstuchtelijk vergrijp opgemaakt rapport aanwezig: de eerste officier, de officier van de wacht, de betrokken divisiechef, de chef der equipage en de onderofficier van politie, zodat allerminst van een „geheime procedure” sprake is; „van „een weerloosheid van gerapporteerde evenmin, daar de divisiechef tot „taak heeft de rapporten te onderzoeken, o.m. op de juistheid ervan”.

---

14) M.R.T. 1968, blz. 404 e.v.

15) Vgl. echter mr. D. H. M. Meuwissen, die in zijn studie over „De Europese Conventie en het Nederlandse Recht” (Sijthoff, 1968) op blz. 364 stelt: „De parlementaire „behandeling van de goedkeuringswet en van de wet tot aanvaarding van het individueel klachtrecht is niet zeer diepgaand geweest. Te snel werd de verzekering gegeven „dat het verdrag in het Nederlandse recht geen verandering zou brengen”.

16) „Voorschrift betreffende de toepassing van het militaire straf- en tuchtrecht en „betreffende andere justitiële aangelegenheden”, vastgesteld bij de beschikking van de minister van defensie van 28 oktober 1964, nr. 687381/22447.

2.3. De mening van mr. F. KALSHOVEN.

Ook mr. F. KALSHOVEN reageert in een tweetal artikelen in het Militair Rechtelijk Tijdschrift op de stelling van VAN DER PLOEG dat de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten in strijd is met artikel 6 van het Verdrag van Rome.¹⁷⁾

KALSHOVEN wijst erop dat de werkingsfeer van artikel 6, voorzover hier van belang, wordt begrensd door de woorden: „bij het bepalen van „de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolging”. De vraag is dus: is er in geval van krijgstuchtelijke afdoening van een strafbaar feit, of, nauwkeuriger gezegd, van „krijgstuchtelijke bestraffing *terzake* van „een gedrag dat een schending van de krijgstucht oplevert en dat tevens „valt onder de strafwet, welke echter in concreto noch naar vorm noch „naar sanctie wordt toegepast”, sprake van een strafvervolging in de zin van artikel 6?

KALSHOVEN haalt een uitspraak aan van de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens inzake een klacht van een Duits **burgerambte**naar, die met toepassing van de Reichsdienststrafordnung disciplinair was gestraft en zich o.m. beriep op schending van artikel 6 van het Verdrag van Rome. De commissie verklaarde de klacht niet ontvankelijk, o.m. overwegende dat „the Applicant was not a person „charged with a „„criminal offence” within the meaning of paragraphs (2) and (3) of „Article 6, the provisions of these paragraphs only applying to persons „charged with offences under the ordinary penal code and not to civil „servants charged with disciplinary offences”.

KALSHOVEN acht de uitspraak van de Europese Commissie „een niet te „onderschatten argument voor de stelling dat art. 6 ten deze geheel niet „toepasselijk is”.

Neemt men aan — hetgeen KALSHOVEN niet doet — dat het Verdrag van Rome zich wèl inlaat met de tuchtrechtspraak, dan kan, aldus KALSHOVEN, tegen het standpunt van VAN DER PLOEG nog een ander argument worden aangevoerd en wel het argument dat de dader weliswaar niet in eerste instantie, maar toch wel in laatste instantie de zaak kan laten onderzoeken door een onafhankelijke en onpartijdige rechter, die in het openbaar zijn beslissing uitspreekt, — een argument, dat niet geldt voor de rechtspraak in het algemeen, maar wel voor de tuchtrechtspraak „omdat „deze vorm van rechtspraak een zo veel lichter karakter heeft dan de „strafrechtspraak, dat het onredelijk zou zijn de eisen van art. 6 ten volle „te laten gelden voor elke fase van het tuchtrecht”.

---

17) „Het Verdrag van Rome en het Nederlandse militaire tuchtrecht”, M.R.T. 1968, blz. 409 e.v.; en „Nogmaals het Verdrag van Rome en het Nederlandse Militaire Tucht-recht”, M.R.T. 1969, blz. 65 e.v.

Zie ook de antwoorden van Van der Ploeg op de artikelen van Kalshoven in M.R.T. 1968 (blz. 537 e.v.) en M.R.T. 1969 (blz. 70 e.v.).

Tenslotte kan als argument tegen de stelling van VAN DER PLOEG nog worden aangevoerd, dat de verdragsluitende partijen bij de vaststelling van de tekst van artikel 6 in het geheel niet de bedoeling hebben gehad, dat dit artikel op het militaire tuchtrecht zou worden toegepast. „Ik „constateer', aldus KALSHOVEN, „dat vele van de verdragsluitende partij- „en krijgstuchtelijke straffenstelsels en wijzen van krijgstuchtelijke af- „doening van strafbare feiten, soortgelijk aan de Nederlandse, kenden „en hanteerden voordat zij het verdrag sloten; dat zij noch bij de sluiting „noch bij de latere ratificatie een voorbehoud op dit punt meenden te „behoeven maken dan wel hun wetgeving *terzake* te wijzigen; en dat zij „ook nadat het verdrag voor hen in werking was getreden, geen aanstalten „hebben gemaakt wijzigingen in hun wetgeving aan te brengen en *daaren-* „tegen de bestaande praktijk al die jaren onveranderd hebben voort- „gezet”.

2.4. „Tuchtrecht met ere", door mr. A. BERKHOUT.

Ook mr. A. BERKHOUT¹⁸⁾ verwerpt de opvatting van VAN DER PLOEG dat de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten in strijd is met artikel 6 van het Verdrag van Rome. Het is niet zo, aldus BERKHOUT, dat er feiten zijn, die alleen maar bestraffing door de strafrechter, en met name niet door de tuchtrechter, gedogen. Een dergelijke afbakening van feiten naar hun aard is niet mogelijk. Immers naast gedragingen die of uitsluitend het belang van een bepaalde groep of uitsluitend het algemeen belang raken en die duidelijk tot of het tuchtrecht of het strafrecht behoren, zijn er gedragingen „waarbij dat niet naar de aard van die gedraging „op zichzelf of naar de persoon van de dader valt vast te stellen”. „Ver- „stoort de daad de orde in de groep dan reageert de groep, verstoort de „daad (ook) de orde in de staatsgemeenschap dan reageert (ook) de ge- „meenschap”.

BERKHOUT verwerpt dan ook de voorstelling van twee aan elkaar grenzende gebieden, de een behorend tot het tuchtrecht, de ander tot het strafrecht. „Beter kan men", zo stelt hij, „die gebieden als twee snijdende „cirkels beschouwen, met een gemeenschappelijk terrein derhalve”.

Trouwens ook de term „strafvervolging” in artikel 6 heeft een zeer duidelijke en beperkende betekenis, aldus BERKHOUT. „Van vervolging „namelijk is eerst dan sprake, wanneer de in het formele strafrecht met „vervolging belaste ambtenaar een daad stelt, waardoor een onderzoek „of beslissing van de rechter wordt uitgelokt. In ons recht is dat het geval, „wanneer het Openbaar Ministerie hetzij iemand dagvaardt ter terecht- „zitting, hetzij van de rechter-commissaris een bevel tot *inbewaring-* „stelling *en/of* een gerechtelijk vooronderzoek vordert (---). Men ziet,

---

¹⁸⁾ In „Tuchtrecht met ere", M.R.T. 1968, blz. 513 ev.

„dat de krijgstuchtelijke afdoening hier werkelijk buiten het geding blijft.”

Ter ondersteuning van zijn standpunt doet **Berkhout** ook een beroep op de eveneens door **KALSHOVEN** aangehaalde uitspraak van de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens inzake de Duitse ambtenaar.

3. Eigen standpunt

Ook naar mijn mening is de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten niet in strijd met het bepaalde in artikel 6 van het Verdrag van Rome, noch naar de letter, noch naar de geest.

Niet naar de letter, omdat artikel 6 spreekt van het bepalen van de gegrondheid van een ingestelde strafvervolgning, terwijl ingeval van krijgstuchtelijke afdoening van een strafbaar feit (juist) geen strafvervolgning wordt ingesteld; de zaak wordt geseponeerd, omdat de handhaving van de aan het strafbare feit ten grondslag liggende norm door een uitsluitend disciplinaire bestraffing van het met het strafbare feit samenvallende krijgstuchtelijke vergrijp in voldoende mate wordt gewaarborgd.

Niet naar de geest, omdat de bedoeling van art. 6 m.i. niet is, zoals **VAN DER PLOEG** stelt, „de individu de waarborg te geven, dat een on-„afhankelijke rechter de gewraakte gedraging zal onderzoeken”, maar te voorkomen dat bepaalde ingrijpende sancties (de strafrechtelijke sancties¹⁹⁾) door een niet-onafhankelijke en niet-onpartijdige (rechterlijke) instantie worden toegepast. Anders gezegd: de reden dat artikel 6 de eis stelt, dat het bepalen van de gegrondheid van een ingestelde strafvervolgning door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie geschiedt, is niet gelegen in de aard van de te onderzoeken gedraging, maar in de aard van de toe te passen sancties.

Trouwens disciplinaire bestraffing van tuchtvergrijpen die tevens een strafbaar feit zijn, vindt niet slechts binnen de krijgsmacht plaats, maar ook elders. Zo kan — om één voorbeeld te noemen — het college van rector en assessoren een student wegens b.v. diefstal van een boek uit de universiteitsbibliotheek krachtens artikel 53 van de Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs disciplinair straffen met ontzegging van de toegang tot de universiteit voor ten hoogste vijf jaar. „Soms is het een overweging „om het tuchtrecht toe te passen”, aldus **J. G. DE VRIES ROBBÉ** in een aan het academisch tuchtrecht gewijd artikel in *Ars Aequi*, „als men hoopt „of verwacht dat een latere veroordeling door de gewone rechter dan

---

¹⁹⁾ **Strafrechtelijke sancties hier genomen in ruime zin: de strafrechtelijke dwangmiddelen, de straffen en de maatregelen.**

„milder zal uitvallen en zelfs sepôt bewerkstelligd kan worden”.²⁰⁾

Wat de in de vorige paragraaf aangehaalde meningen van **KALSHOVEN**, **BERKHOUT** en **DONKER** betreft: de standpunten en ook de argumenten van **KALSHOVEN** en **BERKHOUT** deel ik; het standpunt van **DONKER** echter niet; **zijn** uitgangspunt is immers dat artikel 6 van het Verdrag van Rome ook geldt met betrekking tot de militaire tuchtrechtspraak.

Gewezen zij tenslotte nog op de studie van D. H. M. MEUWISSEN over „De Europese Conventie en het Nederlandse Recht”, waarin bij artikel 6 — in de paragraaf „De rechtsgevolgen van de grondrechten uit de Conventie in het Nederlandse Recht” — wel de opmerking voorkomt dat op het terrein van het militaire strafprocesrecht „aan bepaalde elementaire eisen „nog niet is voldaan”, maar met geen woord gerept wordt over het bestaan van strijd tussen artikel 6 en het krijgstuchtelijk afdoen van strafbare feiten.

IV. DE KRIJGSTUCHELIJKE AFDOENING VAN STRAFBARE FEITEN VERGELEKEN MET DE TRANSACTIE EN DE **FISCALE** BOETE

1. *De transactie*

Op grond van artikel 74 Sr. vervalt het recht tot strafvordering wegens overtredingen waarop naar de wettelijke omschrijving geldboete als (al of niet enige) hoofdstraf is gesteld, door vrijwillige voldoening aan de voorwaarde, welke het Openbaar Ministerie op verzoek van de verdachte ter voorkoming van strafvervolging mocht hebben gesteld. Als voorwaarde kan het O.M. stellen het betalen van een bepaalde geldsom (van tenminste vijftig cent en ten hoogste het maximum van de op het feit gestelde boete) met of zonder uitlevering of afstand van de aan verbeurdverklaring onderworpen voorwerpen of voldoening van de geschatte waarde.

Is op het feit uitsluitend geldboete gesteld en biedt de verdachte aan het maximum van de boete te betalen en tevens de aan verbeurdverklaring onderworpen voorwerpen uit te leveren of af te staan of hun geschatte waarde te voldoen, dan mag het Openbaar Ministerie het stellen van een daartoe strekkende voorwaarde niet weigeren.

Naast deze vrijwillige transactie met het O.M. is in 1959 — vanwege het groeiend aantal verkeersovertredingen — op beperkte schaal de mo-

---

²⁰⁾ J. G. de Vries Robbé, „Het academisch tuchtrecht”, *Ars Aequi* 1966, blz. 125 e.v.; Vgl. ook zijn opmerking (op blz. 130), „dat de tuchtprocedure zich onafhankelijk van „het gewone strafrecht afspeelt, zodat bestraffing door de tuchtrechter en door de „strafrechter mogelijk is. De waarborgen, welke volgens de Grondwet en het Wetboek „van Strafrecht en Strafvordering voor de (straf)rechtspleging gelden, zijn niet van „toepassing op het tuchtproces”.

Zie ook de artt. 80-84 in hoofdstuk VIII („Disciplinaire straffen”) van het Algemeen Rijksambtenarenreglement.

gelijkheid geschapen tot vrijwillige transactie met bepaalde opsporingsambtenaren.

Heeft transactie plaatsgevonden, dan kan de verdachte **terzake** van hetzelfde feit niet meer worden vervolgd.²¹⁾

Blijkens haar in 1969 verschenen interim-rapport stelt de bij besluit van de Minister van Justitie van 9 mei 1966 ingestelde Commissie Vermogensstraffen voor de wettelijke regels betreffende de transactie in die zin te wijzigen, dat het O.M. bevoegd wordt de verdachte niet alleen **terzake** van (alle) overtredingen, maar ook **terzake** van ieder misdrijf de gelegenheid te bieden tot transactie. Naar het oordeel van de commissie pleit uit logisch oogpunt voor deze verruiming, dat „indien het verder gaande is „toegestaan het minder ver gaande gewoonlijk eveneens toegelaten kan „worden^m. „Het O.M. mag immers op grond van het in Nederland **gellende** opportuniteitsbeginsel onder bepaalde voorwaarden van **vervolg**ing afzien, terwijl in geval van transactie de vervolging tot een resultaat „leidt dat met een veroordeling op één lijn staat²²⁾

Tevens stelt de commissie voor het door artikel 74 Sr. gestelde vereiste van een uitdrukkelijk verzoek van de verdachte, als onnodig, te laten vervallen. „Het blijft immers toch aan de verdachte vrijstaan de hem „aangeboden transactie niet te **accepteren**“.²³⁾

Als voordelen van het instituut van de transactie ziet de commissie: „voor de verdachte, dat hem bespaard wordt het in de regel als zeer „pijnlijk ervaren terechtstaan in het openbaar; voor de getuigen, de des- „kundigen, de raadsman, de rechter en het O.M. een belangrijke tijds- „besparing, waardoor m.n. de rechterlijke macht meer ruimte krijgt voor „de behandeling van problemen die van wezenlijk belang **zijn**“.²⁴⁾

2. De fiscale boete

De Algemene Wet inzake Rijksbelastingen bevat een aantal bepalingen, die — indien overtreden — kunnen leiden tot het opleggen van een administratieve boete. Sommige van deze bepalingen leveren bij overtreding tevens een strafbaar feit op. Zo kan de navorderingsaanslag, welke wordt opgelegd aan de belastingplichtige die opzettelijk een onjuiste of onvolledige aangifte heeft gedaan, door de inspecteur worden verhoogd met ten hoogste 100%, — een verhoging welke te zien is als een boete, die door de belastingadministratie wordt vastgesteld en die de wet in beginsel fixeert

²¹⁾ Zie het arrest van de HR van 17 dec. 1963, NJ 1964/385 (Joyriding-arrest).

²²⁾ „Vermogensstraffen“, interim-rapport van de Commissie Vermogensstraffen, staatsuitg. 1969, blz. 79.

²³⁾ Commissie Vermogensstraffen, t.a.p., blz. 81.

²⁴⁾ Commissie Vermogensstraffen, t.a.p., blz. 80.

op 100% van de navorderingsaanslag.²⁵⁾ De belastingplichtige begaat echter tevens een misdrijf en kan door de rechter worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaar en/of geldboete van ten hoogste twintig duizend gulden (of, indien dit hoger is, eenmaal het bedrag van de te weinig geheven belasting).

Is een administratieve boete opgelegd en wordt de belastingplichtige later wegens hetzelfde feit bij onherroepelijke rechterlijke uitspraak vrijgesproken, ontslagen van rechtsvervolging of veroordeeld, dan vervalt de boete.

De bevoegdheid om te beslissen of — ingeval terzake van een fiscaal delict tevens een administratieve boete kan worden opgelegd — met het opleggen van die boete zal worden volstaan dan wel verdachte strafrechtelijk zal worden vervolgd, berust — tenzij het gaat om zaken, waarin bij de opsporing bijzondere dwangmiddelen zijn toegepast — bij het bestuur van 's-Rijksbelastingen. Deze beslissing wordt blijkens de Leidraad Administratieve boetes inz. Rijksbelastingen genomen aan de hand van de volgende regel: zaken van ernstige of omvangrijke aard worden niet uitsluitend afgedaan met het toepassen van een administratieve boete.

Tegen het besluit, waarbij een fiscale boete is opgelegd, kan beroep worden ingesteld bij de rechter tot wiens rechtsgebied de standplaats van de inspecteur behoort.

3. De transactie met het O.M. en de fiscale boete, vergeleken met het instituut van de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten

Men kan stellen dat indien transactie heeft plaatsgevonden, het strafbare feit in materiële zin is bestraft door het O.M., dat immers de voorwaarde heeft gesteld, — in die zin, dat het de hoogte heeft bepaald van het te betalen bedrag.

Men kan eveneens stellen, zoals o.a. VAN DER PLOEG doet, dat indien een strafbaar feit krijgstuchtelijk is afgedaan, het feit in materiële zin is bestraft door de commanderend officier die de krijgstuchtelijke straf heeft opgelegd.

---

²⁵⁾ Mr. H. D. van Wijk, „Hoofdstukken van Administratief Recht“, blz. 191. Door sommigen is getracht de administratieve boete principieel te scheiden van de straf door als het primaire doel van de administratieveboete — in tegenstelling tot de straf — te zien het herstel van de rechtmatige toestand, hetgeen neerkomt op de opvatting dat de administratieve boete moet worden beschouwd als een gefixeerdeschadeloosstelling. In zijn dissertatie „Administratieve sancties“ (RU Utrecht 1967) bestrijdt mr. J. J. Oostenbrink deze opvatting en beroept zich o.m. op par. 2 van de Leidraad Administratieve boetes inz. Rijksbelastingen. Ook Van Wijk ziet de administratieve boete niet als een gefixeerde schadevergoeding.

Vergelijking van beide wijzen van afdoening van een strafbaar feit leidt tot de volgende essentiële verschillen:

a) Ingeval van transactie met het O.M. vindt bestraffing plaats zonder dat de verdachte door de strafoplegger is gehoord, zonder enig onderzoek naar zijn persoonlijkheid of zijn doorgaand gedrag en zonder dat hij door wie ook wordt verdedigd, — kort gezegd: zonder enige vorm van proces. Ingeval van krijgstuchtelijke afdoening van een strafbaar feit daarentegen vindt bestraffing plaats na een proces, dat zijn regeling vindt in de artikelen 37 en 46 W.K. en in de punten 3121-3132 van het (voor de marine geldende) Voorschrift Justitiële Zaken. De Wet op de Krijgstucht schrijft de militaire tuchtrechter o.a. voor de verdachte te horen en bij het bepalen van de straf mede de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader in aanmerking te nemen; het Voorschrift Justitiële Zaken draagt de divisiechef van de verdachte o.a. op „tijdens het onderzoek niet na te laten de aandacht te vragen voor al hetgeen ten voordele „van de gerapporteerde kan worden aangevoerd“.

b) Ingeval van transactie staat het de verdachte vrij de door het O.M. gestelde voorwaarde al of niet te aanvaarden; hij kan het, indien hij dat wenst, laten aankomen op vervolging en berechting door een onafhankelijke rechter. Op de beslissing of een strafbaar feit al of niet krijgstuchtelijk zal worden afgedaan, heeft de verdachte echter geen invloed, althans niet in die zin, dat hij zich tegen krijgstuchtelijke bestraffing kan verzetten en kan kiezen voor een strafrechtelijke behandeling.

Ook indien — ingeval van een fiscaal delict — door het bestuur van 's-Rijksbelastingen is beslist dat met de oplegging van een administratieve boete zal worden volstaan, kan men stellen dat het feit in materiële zin is bestraft door de belastingadministratie.

Een wezenlijk verschil tussen het instituut van de fiscale boete en de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten is, dat ingeval van oplegging van een fiscale boete — in tegenstelling tot de gevallen waarin een strafbaar feit krijgstuchtelijk wordt afgedaan — bestraffing plaats vindt zonder enige vorm van proces. Het is zelfs zo, dat de fiscale boete in feite verschuldigd wordt door het enkele feit van de overtreding; voor het ontstaán van de sanctie is (zelfs) geen beschikking van de zijde van de belastingadministratie nodig.²⁶⁾

Opvallend zijn de overeenkomsten tussen beide instituten:

---

²⁶⁾ Wel is een dergelijke beschikking nodig om tot invordering van de boete te kunnen geraken en om de hoogte van het bedrag, door de wet in beginsel gefixeerd op 100% van de als een gevolg van de overtreding te weinig geheven belasting, vast te stellen. Vgl. mr. J. J. Oostenbnk, „Administratieve sancties“, diss. RU Utrecht (1967). Oostenbnk rekent de fiscale boete tot de „automatische sancties“ en wel tot die variatie, „ten aanzien waarvan de administratie nog wel een beschikking neemt, maar slechts „een beschikking van in hoofdzaak declaratoire aard“.

a) Evenmin als de (militaire) verdachte van een licht strafbaar feit zich kan verzetten tegen de beslissing dat **zijn** zaak krijgstuuchtelijk zal worden afgedaan, kan de verdachte van een fiscaal delict zich verzetten tegen het feit dat zijn zaak langs administratieve weg wordt afgedaan. Wel kan hij — zoals de disciplinair gestrafte (in laatste instantie) zijn beklag kan doen bij het Hoog Militair Gerechtshof — tegen het besluit, waarbij de administratieve boete is opgelegd, beroep instellen bij de rechtbank.

b) Het criterium, waarnaar wordt beslist of ingeval van een fiscaal delict zal worden volstaan met het opleggen van een administratieve boete, is — evenals het criterium, waarnaar de beslissing wordt genomen omtrent al of niet krijgstuuchtelijke afdoening, — gelegen in de ernst van het feit en in de omvangrijkheid van het onderzoek.

Het zal — na het voorgaande — duidelijk zijn, dat van de drie in dit hoofdstuk behandelde wijzen van afdoening van strafbare feiten buiten de rechter om, de afdoening langs administratieve weg de verdachte de minste rechten geeft.

Wat de twee andere instituten betreft: de krijgstuuchtelijke afdoening waarborgt de verdachte — in tegenstelling tot de transactie — een proces, tijdens hetwelk hij in persoon wordt gehoord en wordt bijgestaan door een verdediger, zijn divisiechef.²⁷⁾ Daar staat tegenover dat het de verdachte ingeval van transactie vrijstaat de door het O.M. gestelde voorwaarde al of niet te aanvaarden.

In zijn reeds eerder geciteerd artikel stelt VAN DER PLOEG voor de militaire verdachte het recht te geven, „indien de Commandierend Generaal „van mening is, dat de zaak van dien aard is, dat krijgstuuchtelijke afdoening de voorkeur verdient, een verwijzing naar de militaire rechter „te bewerkstelligen". „Ik meen", zo stelt hij, „dat een dergelijk in de wet „verankerd recht tegemoet komt aan het in artikel 6, lid 1 van de **Conventie** aan een ieder gewaarborgde recht op een eerlijke en openbare be„handeling door een onafhankelijke en onpartijdige rechter met **betreking** tot het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde „strafvervolgning".²⁸⁾

KALSHOVEN antwoordt VAN DER PLOEG, dat zijn voorstel er op neer komt, „dat voor de rechtsweg commandant-tot straffen bevoegde meer„dere van de commandant-H.M.G. in de plaats komt de weg: **commandant-krijgsraad-H.M.G.**”, daar immers de Commandierend Generaal

---

²⁷⁾ Vgl. in dit verband de uitspraak m.b.t. art. 6 lid 3 van het Verdrag van Rome van de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens, gedaan op 14 dec. 1959 in zaak no. 509/59, Yearbook III, blz. 183: „Le mot 'avocat' ne doit pas être pris dans „le sens technique du terme mais au sens de 'défenseur'". (Ontleend aan mr. H. G. Schermers, „Het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de „fundamentelevrijheden", Tjeenk Willink, 1964).

²⁸⁾ M.R.T. 1968, blz. 269.

gewoonlijk „eerst aan de zaak te pas komt nadat de verdachte door zijn „commandant is gestraft, resp. ongestraft is gelaten". „Principieel meer „in overeenstemming met de gedachten van mr. VAN DER PLOEG ZOU een „systeem zijn", aldus **KALSHOVEN**, „waarbij de verdachte al in eerste „aanleg zijn voorkeur zou kunnen kenbaar maken voor behandeling van „zijn zaak door de militaire rechter".²⁹⁾

Aanvaarding van het voorstel van VAN DER PLOEG, zoals vertaald door **KALSHOVEN**, betekent dat het stelsel in die zin wordt gewijzigd, dat de commanderend officier niet slechts de bevoegdheid zal missen **dié** gedragingen tegen de krijgstucht disciplinair te bestraffen, die tevens een **ernstig** strafbaar feit opleveren, maar ook — tenzij hij toestemming heeft van de betrokken militair — **dié** gedragingen, die tevens een **licht** strafbaar feit zijn.

De vraag of het voorstel van VAN DER PLOEG een **zinnvolle** verbetering inhoudt, is niet zonder meer met ja of nee te beantwoorden. Zij zal, in dit artikel althans, geen behandeling vinden.

V. DE **VOOR-** EN NADELEN VAN HET INSTITUUT VAN DE KRIJGSTUCHTELIJKE AFDOENING VAN STRAFBARE FEITEN

1. *Inleidende opmerkingen*

Is door een militair een strafbaar feit gepleegd, dat tevens een krijgstuchtelijk vergrijp is, dan is het mogelijk de zaak op drie verschillende wijzen te behandelen: of uitsluitend disciplinair, of zowel disciplinair als strafrechtelijk, of uitsluitend strafrechtelijk.

Een uitsluitend disciplinaire of uitsluitend strafrechtelijke behandeling is in ieder geval te verkiezen boven een eerst disciplinaire en daarna strafrechtelijke (of omgekeerd), omdat — wat ook de voordelen zijn en welke bezwaren ook kunnen worden aangevoerd tegen elk van beide wijzen van behandeling — het eerst disciplinair en daarna strafrechtelijk behandelen van een zaak als extra bezwaar heeft, dat de militair voor een zelfde gedraging tweemaal wordt vervolgd en, ingeval van schuldigverklaring, tweemaal wordt gestraft. „Dat zodanige dubbele bestraffing de soldaat „allicht wrevelig zou kunnen maken, en al zo een niet gewenste bron voor „nieuwe vergrijpen zou zijn, behoeft geen betoog", aldus de Memorie van Toelichting **bij** artikel 2 W.K.³⁰⁾

Het antwoord op de vraag aan welke van de twee andere stelsels de voorkeur is te geven, kan worden gevonden door na te gaan, welke voor- en nadelen het ene stelsel heeft ten opzichte van het andere.

In dit hoofdstuk zal worden onderzocht, welke **voor-** en nadelen het

²⁹⁾ M.R.T. 1968, blz. 413.

³⁰⁾ Van der Hoeven, t.a.p. blz. 350.

krijgstuchtelijk afdoen van (lichte) strafbare feiten heeft ten opzichte van een uitsluitend strafrechtelijke behandeling, zowel voor de verdachte als voor de overheid.

2. De voor- en nadelen van het instituut van de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten

2.1. De voor- en nadelen voor de verdachte.

Het krijgstuchtelijk afdoen van een strafbaar feit heeft voor de verdachte, in vergelijking met een uitsluitend strafrechtelijke behandeling, een aantal duidelijke voordelen:

a) In de eerste plaats wordt hem bespaard het — zoals de (eerder genoemde) Commissie Vermogensstraffen het uitdrukt — „in de regel als „zeer pijnlijk ervaren terechtstaan in het **openbaar**”³¹⁾. Hij wordt gestraft door zijn commandant, in het bijzijn van slechts enkele militairen, onder wie zijn divisiechef.

b) Een tweede voordeel is dat niet alleen de vervolging en berechting, maar ook de tenuitvoerlegging van de straf plaats vindt in het eigen, vertrouwde milieu. Slechts de straf van plaatsing in een tuchtclassé wordt niet ondergaan aan boord van het eigen schip of bij de eigen inrichting, maar in het Depot voor Discipline te Nieuwersluis.

c) Ook heeft het feit dat men krijgstuchtelijk is gestraft, niet dié stigmatiserende werking, die uitgaat van het feit dat men heeft terechtgestaan en door de rechter is **veroordeeld**³²⁾; bovendien blijft het strafblad van de betrokken militair schoon.

d) Tenslotte heeft het krijgstuchtelijk afdoen van een (licht) strafbaar feit voor de verdachte het voordeel, dat het tijdsverloop tussen de daad en de straf gering is. Zeker als het feit in het buitenland of aan boord van een oorlogsschip buitengaats is begaan, kan, indien een strafvervolging wordt ingesteld, dit tijdsverloop onaanvaardbaar lang zijn.

Als bezwaren tegen de tuchtrechtspraak, zoals zij thans is opgezet, voert prof. **HULSMAN** in een door hem in het maandblad *Dux* geschreven artikel **aan**³³⁾:

— In de eerste plaats, dat de sancties die de tuchtrechter ter beschikking

---

³¹⁾ Commissie Vermogensstraffen, t.a.p. **blz. 80**.

³²⁾ Vgl. prof. dr. P. J. Hoefnagels, „Beginselen **van** criminologie”, blz. 92 en 93. Hoefnagels verstaat onder stigmatiseren: „Het aan iemand die een strafbaar feit beging „ook buiten de daad-dader-situatie blijven toeschrijven van een misdaad”. Hij stelt: „Waarschijnlijk gaat de stigmatisering veeleer uit van de aanraking met de justitie en „van de gevangenisstraf dan **van** de misdaad zelf”.

³³⁾ Prof. mr. L. H. C. **Hulsman**, „Militair straf- en tuchtrecht”, *DUX*, juni/juli 1968, **blzz. 328 en 329**.

staan, te zwaar zijn. „Vrijheidsstraffen behoren slechts door een justitiële „en niet door een tuchtrechter te worden opgelegd“.

— In de tweede plaats „dat de tuchtrechter in zekere zin rechter is in „eigen zaak“. „Het tuchtvergrijp zal immers niet zelden bestaan in een „conflict tussen de verdachte en de militaire hiërarchie“.

— En tenslotte „dat door de overwegend militaire samenstelling van „het Hoog Militair Gerechtshof — de huidige beroepsinstantie — de „geheel binnen de militaire samenleving gevormde beroepsmilitair een „beslissende invloed behoudt op de gedragsregels die in de militaire „samenleving gelden“.

Het eerste bezwaar is geen zelfstandig bezwaar. De tuchtrechtelijke sancties (die lichter zijn dan de strafrechtelijke) zijn immers, zo ze te zwaar zijn, slechts daarom te zwaar, omdat de tuchtrechter in zekere zin (anders dan de strafrechter) rechter is in eigen zaak.

Wat het tweede bezwaar betreft (dat ik onderschrijf): het feit dat de tuchtrechter in zekere zin rechter is in eigen zaak betekent op zichzelf geen nadeel voor de verdachte; het betekent slechts dat de verdachte de kans loopt benadeeld te worden, doordat hij te zwaar wordt gestraft, althans zwaarder dan ingeval van bestraffing door een krijgsraad. Blijkens een in het Marineblad verschenen artikel van mr. H. A. VAN EE, fiscaal bij de zeekrijgsraad in Den Haag, heeft men echter „in de praktijk meer te „doen met commandanten die te licht straffen dan met hen, die te zware, „straffen opleggen“.³⁴⁾ Trouwens, de gestrafte die zich benadeeld voelt kan in beroep gaan bij het Hoog Militair Gerechtshof.

Wat het derde bezwaar betreft: van een nadeel voor de verdachte in vergelijking met een uitsluitend strafrechtelijke behandeling van zijn zaak is geen sprake, omdat ook na de veroordeling door de strafrechter het Hoog Militair Gerechtshof de beroepsinstantie is.

Al met al kan men — zoals VAN EE het uitdrukt — „zonder enige terug- „houdendheid stellen, dat de mogelijkheid strafbare feiten krijgstuchtelijk „af te doen voor een zeer groot deel ten faveure van de militaire **justicia- „bele strekt“**.³⁵⁾

2.2. De voor- en nadelen voor de overheid.

Voor de overheid betekent het niet strafrechtelijk, doch krijgstuchtelijk afdoen van door militairen gepleegde (lichte) strafbare feiten een aanzienlijke besparing van kosten. Ingeval van disciplinaire afdoening is immers niet alleen het proces dat nodig is om tot toepassing van een sanctie te kunnen komen (een proces dat begint te lopen bij de ontdekking van het feit) minder kostbaar dan ingeval van strafrechtelijke afdoening, — ook

³⁴⁾ Mr. H. A. van Ee, „Enige opmerkingen betreffende voorgestelde herziening van „de militaire justitie“, Marineblad 1967. blz. 1120.

³⁵⁾ Van Ee, t.a.p., blz. 1119.

de kosten verbonden aan de tenuitvoerlegging van de sanctie zijn gemiddeld lager. Een kostenbesparing heeft echter alleen zin (en dat geldt voor iedere kostenbesparing), indien het gestelde doel ook met de lagere uitgaven is te bereiken.

Wat het instituut van de krijgstuchtelijke afdoening betreft: dit stelsel houdt in dat door militairen gepleegde strafbare feiten slechts dán disciplinair mogen worden afgedaan, indien het instellen van een strafvervolgung uit een oogpunt van rechtshandhaving niet nodig is, m.a.w. indien het gestelde doel (de handhaving van het recht) ook bereikbaar is met een uitsluitend krijgstuchtelijke bestraffing. Wordt van de mogelijkheden die het stelsel biedt dus een juist gebruik gemaakt, dan betekent iedere krijgstuchtelijke afdoening een zinvolle besparing van kosten.

Wordt echter van de geboden mogelijkheden misbruik gemaakt, met als gevolg dat het gestelde doel niet of althans niet op aanvaardbare wijze wordt bereikt, dan staat voor de overheid tegenover het voordeel van de kostenbesparing het nadeel van een niet-optimale rechtshandhaving.

Om aan misbruik in welke vorm ook een einde te maken staan de overheid echter voldoende middelen ter beschikking.

3. *Conclusie*

Voor mij wegen de voordelen van het instituut van de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten zwaarder, veel zwaarder zelfs dan de schaarse nadelen. Wellicht zijn er tegen het stelsel meer bezwaren aan te voeren dan de in de vorige paragraaf genoemde, maar ook de opsomming van de voordelen is zeker niet volledig; het totale beeld zal — ook bij een uitputtende opsomming — in grote lijnen gelijk blijven.

De vraag of het voorstel van VAN DER PLOEG om de krijgstuchtelijke afdoening afhankelijk te maken van de toestemming van de verdachte — indien verwezenlijkt — een zinvolle verbetering betekent, is in dit artikel onbeantwoord gebleven. Noodzakelijk is een dergelijke wijziging niet; het stelsel is op geen enkele punt in strijd met het geldende recht of met de erkende rechtsbeginselen.

Evenmin neemt het instituut in ons recht een uitzonderingspositie in. Jaarlijks worden meer strafzaken buiten de rechter om afgedaan **dan** door de rechter.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 26 maart 1969

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Luitenant-Kolonel W. H. Verbeek en Kapitein C. Beljaars;

Raadsman: Mr. P. C. M. van de Ven.

(Principiële) opzettelijke ongehoorzaamheid door, als dienstplichtig huzaar opkomende voor eerste oefening, te weigeren een militair uniform aan te trekken.

Ontslag (zonder ontzetting) en 16 maanden gevangenisstraf.

(W.M.Sr. art. 23, 114, 1°).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W.S.,
geboren 19 mei 1946, dpl. huzaar, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig huzaar bij het B-Eskadron School „Regiment Verkenning van het Opleidingscentrum Cavalerie der Koninklijke Landmacht te Amersfoort, aldaar op 14 januari 1969 toen zijn „eskadronscommandant, de ritmeester C. ter Poorten hem na zijn inlijving had bevolen een militair uniform aan te trekken heeft geweigerd „aan dit bevel te gehoorzamen zeggende: „Dat weiger ik, ik ben Jehovah's „„Getuige^v en vervolgens, nadat de ritmeester hem erop had gewezen „dat hij zich aldus aan een strafbaar feit schuldig maakte en deswege „met de Krijgsraad in aanraking zou kunnen komen en daarop het bevel „had herhaald, opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid heeft volhard met „de woorden „Dat weiger ik” en het bevel niet heeft uitgevoerd”;

Overwegende, dat uit een justitiële verklaring d.d. 15 januari 1969, opgemaakt door de Commandant B-Eskadron Opleidingscentrum Cavalerie te Amersfoort, de Ritmeester C. ter Poorten, blijkt, dat beklaagde op voornoemd tijdstip sedert 14 januari 1969 als dienstplichtig militair van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst is;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig huzaar bij het B-eskadron van het schoolregiment verkenning van het Opleidingscentrum Cavalerie der Koninklijke Landmacht te Amersfoort voor eerste oefening was aangekomen en daarbij ingelijfd, heb ik aldaar op 14 januari 1969 in de Prins Willem III-kazerne, toen mijn eskadronscommandant de ritmeester Ter Poorten mij opdroeg een militair uniform aan te trekken, geweigerd aan dit bevel te

gehoorzamen zeggende: „Dat weiger ik. Ik ben Jehova's Getuige“. Nadat vervolgens die ritmeester mij erop had gewezen dat ik mij door mijn weigering aan een ernstig strafbaar feit schuldig maakte en daarvoor met de Krijgsraad in aanraking zou komen, ben ik bij mijn weigering gebleven en heb ik toen het bevel was herhaald, dit wederom niet uitgevoerd, zeggende: „Dat weiger ik“;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig en aan beklagde voorgehouden rapport, opgemaakt en ondertekend d.d. 15 januari 1969 door C. ter Poorten ritmeester der huzaren, Commandant B-Eskadron School Regiment Verkenning Opleidingscentrum Cavalerie, zakelijk inhoudt als relaas van rapporteur:

Op 14 januari 1969 verscheen te Amersfoort in de Prins Willem III-kazerne voor mij de dienstplichtig huzaar W. S., die zich voor opkomst in werkelijke dienst heeft gemeld. Genoemde huzaar heb ik op 14 januari 1969 omstreeks 11.00 uur onder de krijgstucht gesteld. Vervolgens heb ik hem gelast: „Trek je uniform aan“, waarop hij zei: „Dat weiger ik“. Wederom heb ik hem gelast: „Trek je uniform aan“. Wederom zei hij: „Dat weiger ik“. Ik heb genoemde huzaar verteld dat indien hij niet wilde gehoorzamen, hij een strafbaar feit pleegde waarvoor hij zich bij de Krijgsraad zou moeten verantwoorden. Daarop heb ik hem dezelfde opdracht gegeven, doch hij volhardde in **zijn** weigering met de woorden: „Dat weiger ik“.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd rapport slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met **zijn** schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„Opzettelijke ongehoorzaamheid, terwijl de schuldige opzettelijk in zijn „ongehoorzaamheid volhardt nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op „**zijn** strafbaarheid heeft gewezen;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklagde op 14 januari 1969 in voorlopig arrest is gesteld en de aard en omstandigheden der zaak vorderen, dat dit arrest gehandhaafd blijft;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklagde op grond van het gepleegde feit ongeschikt acht in de militaire stand te blijven, doch niet tevens **zo-**

danig ongeschikt, dat hij voorgoed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

Overwegende, dat de Krijgsraad bij het bepalen van na te melden straf rekening houdt met het feit, dat beklaagde 3½ jaar bij een Nederlandse onderneming gevaren heeft, zodat gedurende die tijd de zogenaamde Koopvaardijregeling op hem van toepassing was;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 16 maanden, met aftrek van de tijd, door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht; ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 29 april 1969

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Luitenant-Kolonel W. N. C. Swaving en 1e Luitenant N. A. Vos.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid van 20 augustus tot 18 november; opzettelijk wederrechtelijk een aantal ruiten en spanningen van een café vernield.

Twee maanden gevangenisstraf, waarvan één maand voorwaardelijk met een proeftijd van 3 jaar en met de bijzondere voorwaarde dat beklaagde binnen één jaar de schade ad f 800 heeft vergoed.

(W.M.Sr. art. 13-15, 98; W.Sr. art. 350).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. H., geboren 3 januari 1947, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde na voeging van de afzonderlijk aangebrachte zaken I 905/68 B en I 951/68 B is ten laste gelegd:

„I. dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat en **recruut** „van de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij de **Stafverzorgingscom-** „**pagnie** van het Garnizoenscommando Breda en gelegerd in de **Klooster-** „kazerne te Breda, nadat hem was aangezegd, dat hij was geplaatst bij „de Intendanceschool te Bussum, eigendunkelijk op of omstreeks 20 „augustus 1968 uit de Kloosterkazerne te Breda is vertrokken naar elders, „waarna hij sindsdien opzettelijk ongeoorloofd langer dan 30 dagen van „**opgemeld** onderdeel te Breda en van de Intendanceschool te Bussum „afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op of omstreeks 18 november „1968 te Utrecht werd aangehouden door de Koninklijke Marechaussee „en in arrest gesteld;

„II. dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 23 augustus 1968 te Utrecht opzettelijk en wederrechtelijk een aantal ruiten en sponningen van café „de Pauw" heeft vernield (welke goederen toebehoorden aan de Erven „Joh. Koster — in elk geval aan anderen of een ander dan aan beklagde), „door alstoen aldaar opzettelijk en wederrechtelijk een vuilnisbak tegen „die ruiten te gooien en met een stuk ijzer die ruiten en sponningen stuk „te slaan";

overwegende, dat uit een Justitiële Verklaring d.d. 3 december 1968, opgemaakt door de Commandant B-Instructie Compagnie Intendance School te Bussum blijkt, dat beklagde op voornoemd tijdstip sedert 15 augustus 1968 als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was;

overwegende, dat beklagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

ad I. Terwijl ik als dienstplichtig soldaat en **recruut** van de Koninklijke Landmacht was ingedeeld bij de Stafverzorgingscompagnie van het Garnizoenscommando Breda en gelegerd in de Kloosterkazerne aldaar, heb ik op 19 augustus 1968 des avonds eigendunkelijk voornoemde kazerne verlaten, nadat ik had gehoord, dat ik geplaatst werd bij de Intendanceschool te Bussum. Ik ben sindsdien willens en wetens, zonder recht of toestemming, zowel van mijn onderdeel te Breda als van de Intendanceschool te Bussum, afwezig gebleven, totdat ik op 18 november 1968 te Utrecht, ten huize van mijn moeder, door de Koninklijke Marechaussee ben aangehouden en in arrest gesteld.

ad II. Tijdens mijn ongeoorloofde afwezigheid, heb ik op 23 augustus 1968 in de namiddag, te Utrecht, opzettelijk een aantal ruiten en sponningen van het café „De Pauw" vernield door een vuilnisbak tegen die ruiten te gooien en met een stuk ijzer, dat daar op straat lag, ruiten en sponningen stuk te slaan. Ik had van niemand recht of toestemming de bedoelde ruiten en sponningen, die mij niet toebehoorden, te vernielen.

ad I. Overwegende, dat blijkens genoemde Justitiële Verklaring de beklagde van 20 augustus 1968 tot 18 november 1968 onafgebroken, zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd, afwezig is geweest van zijn onderdeel, de Intendanceschool te Bussum. Hij is aangehouden op 18 november 1968 te Utrecht en teruggebracht door de Koninklijke Marechaussee;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal no. P190/68, van de Koninklijke Marechaussee Brigade Breda, opgemaakt d.d. 28 december 1968 door **Machiel** van den Berg, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee en behorend tot bovengenoemde brigade, zakelijk inhoudt als verklaring van:

Nicolaas Leendert Krakeel, Kapitein, Commandant **Stafverzorgingscompagnie**, Garnizoenscommando Breda, gelegerd in de Kloosterkazerne te Breda:

Soldaat J.H. heeft zich op **15** augustus **1968** in de Kloosterkazerne te Breda gemeld. Hij werd op vermelde datum voorlopig ingedeeld bij de onder mijn commando staande compagnie. Op 19 augustus **1968** ontving ik van de Indelingsraad het bericht, dat H. werd ingedeeld bij de Intendance te Bussum. Dit laatste is hem op **19** augustus **1968** te omstreeks **16.00** uur aangezegd. Na het ochtendappel van **20** augustus **1968** te **06.30** uur, heeft **H.** zonder mijn voorkennis en toestemming het terrein van deze kazerne verlaten.

ad II. Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal no. **1399/68** van de gemeentepolitie te Utrecht, d.d. **19** november **1968** opgemaakt door Cornelis Verkuyl, hoofdagent van politie-rechercheur te Utrecht, zakelijk inhoudt als verklaring van *Herman Koster*:

Ik ben als administrateur in dienst van de Erven Joh. Koster. Op **23** augustus **1968** te omstreeks **16.00** uur, deelde men mij telefonisch mee, dat een onbekende man alle ruiten van het café „De Taveerne de Pauw”, hetwelk de Erven Joh. Koster in eigendom toebehoort, had vernield met behulp van een vuilnisemmer. Ogenblikkelijk ben ik naar onze zaak aan Oudegracht 64 te Utrecht gegaan. Ik zag dat alle ruiten met sponning en al stukgeslagen waren, in totaal **6** ruiten met sponningen. Namens de directie van de zaak kan ik verklaren, dat zij aan niemand het recht of de vergunning gegeven heeft, de ruiten van het café opzettelijk te vernielen.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemde justitiële verklaring slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen en ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „Desertie, in tijd van vrede gepleegd”,
2. „Opzettelijk en wederrechtelijk eenig goed, dat geheel aan een ander „toebehoort, vernielen”.

voorzien en strafbaar gesteld bij

1. artikel **98** van het Wetboek van Militair Strafrecht,
2. artikel **350** van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van **2** maan-

den, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht en met bevel dat van deze gevangenisstraf een gedeelte, groot 1 maand, niet zal worden ten uitvoergelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op 3 jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen, of niet naleeft de door de Krijgsraad gestelde bijzondere voorwaarde, dat veroordeelde binnen 1 jaar na betekening van het vonnis voor de aangerichte schade een bedrag van *achthonderd gulden* (f 800) heeft vergoed. — *Red.*).

NASCHRIFT

De door de Krijgsraad gevonden oplossing om de beklagde de gevolgen van de door hem aangerichte vernielingen te laten vergoeden door middel van een bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling is bevredigend: de benadeelde is hierdoor niet gedwongen een civiele procedure aan te spannen, die toch altijd nog inspanning en kosten met zich brengt. Tenminste, als de beklagde bereid is in de bijzondere voorwaarde meer te lezen dan erin staat en het bedrag van f 800 betaalt aan de erven van Joh. Koster. Want aan wie beklagde moet betalen staat niet met zoveel woorden in het vonnis.

W. H. V.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 23 december 1969

President: Mr. dr. J. P. van Erk; *leden:* Kolonel J. C. C. Crena Uiterwijk en Majoor T. Vrijdag.

Beklaagde: niet verschenen overeenkomstig art. 179 R.L.Lu.

Een dpl. soldaat in uniform, liep op 30 juli 1969 te Vught buiten de bebouwde kom zonder noodzaak aan de voor hem rechter zijde van de openbare weg, langs welke weg ter plaatse geen voetpad en geen rijwielpad lag.

KRIJGSRAAD: verklaart beklagde schuldig en strafbaar, en verwijst de zaak naar de **C.O.** van beklagde onder overweging dat het feit zeer licht is en het enige maanden geleden gebeurd is.

H.M.G. : overweegt dat de **verwijzing** van deze zaak naar de **C.O.** van beklagde en de daarop betrekking **hebbende** overwegingen **onjuist** zijn, vernietigt het vonnis voor zover het betreft de **verwijzing** naar de **C.O.** en de daarop betrekking **hebbende** overwegingen en veroordeelt beklagde tot een geldboete van f 5, — *subs. I dag hechtenis.*

(W.K. art. 2, 2°, 58; R.V.V. art. 28, derde lid, 139; R.L.Lu. art. 179).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B.
geboren 5 februari 1949, dpl. soldaat, beklagde;

Gezien: . . . enz.;

Gezien de vordering van de Auditeur-Militair tot veroordeling van
beklaagde tot betaling van een geldboete van 10 gulden subs. 2 dagen
hechtenis enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de **Konink-
lijke** Landmacht, op of omstreeks 30 juli 1969 te ongeveer 08.10 uur te
„Vught buiten de bebouwde kom dier gemeente als voetganger zonder
„noodzaak heeft gelopen aan de voor hem rechterzijde van de voor het
„openbaar rijverkeer openstaande weg Lunettenlaan, langs welke weg
„ter plaatse geen voetpad en geen fietspad aanwezig was”.

Overwegende, dat uit een verklaring van werkelijke dienst d.d. 25
augustus 1969, opgemaakt door de Commandant A-Compagnie Koks-
school te Leiden, blijkt, dat beklagde op genoemd tijdstip sedert 15 juli
1969 als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat het ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke
Marechaussee, Brigade 's-Hertogenbosch, nr. 184/'69, opgemaakt d.d.
6 augustus 1969 te 's-Hertogenbosch door Franciscus Johannes Petronella
van der **Veer**, marechaussee der 1e klasse, tevens opsporingsambtenaar
en medeondertekend door Gerardus Antonius Nicolaas van Moorsel,
marechaussee der 1e klasse, beiden behorende tot bovengenoemde briga-
de, onder meer zakelijk inhoudt als relaas van verbalisant:

Op 30 juli 1969 omstreeks 08.10 uur zag ik, terwijl ik was vergezeld
van de marechaussee van Moorsel, dat een voor mij onbekend persoon,
gekleed in het uniform van de Koninklijke Landmacht, liep aan de voor
hem rechterzijde van de rijbaan van de voor het openbaar rij- en ander
verkeer openstaande weg, de Lunettenlaan, ter plaatse gelegen buiten de
bebouwde kom van de gemeente Vught, alwaar noch een voetpad of een
trottoir noch een fietspad aanwezig was. Er waren geen ernstige redenen
aanwezig om niet aan de linkerzijde van deze weg te lopen. Bedoelde
persoon, ter plaatse staande gehouden en naar zijn naam gevraagd, gaf
mij op te zijn: B. v. M., geboren te **Cuijk** op 5 februari 1949, thans als
dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van boven-
staande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan
beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„Overtreding van een gedragsregel vastgesteld *bij* artikel 28 derde lid
„van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens”,

strafbaar gesteld bij artikel 139 van het Reglement Verkeersregels en
Verkeerstekens;

Overwegende, dat het hier om een licht commuun vergrijp gaat;

Overwegende, dat de uitbreiding, die de wetgever bij de laatste wijziging van de Wet op de Krijgstucht heeft gegeven aan het begrip oneigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp het gevolg is geweest van de opvatting, dat de militaire rechter slechts kennis dient te nemen van die lichte misdragingen, die zoals de Memorie van Antwoord het zegt, geheel in de privé-sfeer liggen;

Overwegende, dat met dit standpunt in strijd is militairen, die in uniform gekleed zich op weg naar of komende van kazerne of legerplaats schuldig maken aan een lichte overtreding als de onderhavige, waarvoor burgers niet plegen te worden geverbaliseerd, een schikking toe te zenden, bij nietbetaling naar de Krijgsraad te verwijzen en een verzoekschrift ex artikel 179 van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht te doen ondertekenen;

Overwegende, dat de Militaire Rechter weliswaar voormeld verzoek kan afwijzen en bij verschijning van beklagde artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht kan toepassen of hem onder het opleggen van een geringe boete kan wijzen op het **onkrijgstuchtelijke** van zijn gedrag, doch dat het feit daarvoor alsdan te lang geleden is;

Overwegende, dat het dan ook verre de voorkeur verdient dit soort lichte gevallen bij constatering door de Koninklijke Marechaussee te laten behandelen als ware de Marechaussee ter plaatse geen politie, maar militaire meerdere;

Overwegende, dat in dat geval, al naar bevind van zaken, hetzij met een waarschuwing of terechtwijzing kan worden volstaan, hetzij met een rapport aan de Commanderende Officier, waarna deze autoriteit de aangelegenheid ter verdere afdoening kan doen toekomen aan des daders Compagniescommandant, die alsdan — rekening houdend met het doorgaans voorkomend gedrag, waartoe de Militaire Rechter de gegevens ontbreken — de misdraging aan de krijgstucht kan toetsen;

Overwegende, dat zodoende de behandeling niet alleen geschiedt in de geest van de Wetgever, met de nadruk op het militaire aspect van de zaak, maar bovendien binnen enige dagen nadat het feit gepleegd is en niet — zoals in casu — drie à vier maanden later;

(Volgt: schuldigverklaring en verwijzing onder mededeling van alle stukken naar de C.O. van de beklagde — Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 1 april 1970

(Zie het vonnis hiervoor).

President: Mr. Lamers; Leden: Schout bij Nacht Bakker, **Generaals-Majoor Coopmans** en Bruinier, Luitenant-Generaal b.d. Valk (plv.) en Mr. Nijgh (plv.).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage, appellant van een vonnis op 23 december 1969 door die Krijgsraad gewezen, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht tegen B, geïntimeerde;

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis, met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende, de beklagde zal veroordelen tot een geldboete van vijf gulden, subsidiair twee dagen hechtenis;

overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de door de Krijgsraad uitgesproken verwijzing van de zaak, onder mededeling van alle stukken ter verdere behandeling naar de commanderende officier van beklagde, zijnde deze verwijzing en de daarop betrekking hebbende overwegingen het Hof onjuist voorgekomen;

Overwegende dat het Hof de hierna te vermelden straf in overeenstemming acht met de geringe ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het werd begaan mede gelet op de persoon van de beklagde;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen — met uitzondering van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht — mede gelet op artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zover betreft de door de Krijgsraad uitgesproken verwijzing der zaak onder mededeling van alle stukken naar de commanderende officier van de beklagde en de daarop betrekking hebbende overwegingen, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklagde tot een geldboete van f 5,— (vijf gulden) met bepaling dat deze geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van één dag.

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

NASCHRIFT

Op de grens van het strafrecht en het militair tuchtrecht.

De aan beklagde tenlastegelegde commune overtreding behoort in het algemeen in de strafrechtelijke sfeer te worden afgehandeld. Ingevolge art. 2, 2° W.K. kan zij krijgstuchtelijk worden afgedaan, indien zij ónbestaanbaar is met de militaire tucht of orde én tevens van lichte aard is. De wijziging van art. 2 W.K. bij de wet van 4 juli 1963, Stb. 495, heeft daarin géén verandering gebracht.

Het H.M.G. deelde de mening van de Krijgsraad over de geringe ernst van het feit, doch achtte, gezien de omstandigheden waaronder het werd gepleegd en de persoon van de beklaagde, het kennelijk niet onbestaanbaar met de militaire tucht of orde. De trage afdoening van deze overtreding, welke op 30 juli werd begaan, op 27 november naar de Krijgsraad werd verwezen en op 23 december door deze werd berecht, moge niet bevredigend zijn, doch déze omstandigheden konden daarom de verwijzing naar de C.O., anders gezegd „krijgstuchtelijke" afdoening door deze, niet rechtvaardigen. Men vergelijkte de vermeende schending van de militaire tucht of orde van deze overtreding met die in het vonnis en de sententie *hiervóór* afgedrukt op blz. 11 en 15.

A. F. S.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 18 februari 1970

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; Leden: Majoor A. J. van Dongen en Kapitein H. G. A. Geerlings;
Raadsman: Mr. C. J. Roos.

Als dienstplichtig soldaat, gezamenlijk met drie andere dienstplichtige soldaten, geweigerden opzettelijk nagelaten te gehoorzamen aan het bevel van een sergeant om een aanhangwagen te verplaatsen en met de lossing daarvan te beginnen.

KRIJGSRAAD: 6 weken militaire detentie, waarvan 3 weken voorwaardelijk, met bepaling dat het vonnis zal worden uitgelezen te Ermelo, onder overweging enerzijds omtrent de ernst van het feit en anderzijds omtrent de spanningen waaronder deze categorie dienstplichtigen tijdens verblijf in werkelijke dienst verkeerden.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: bevestiging van het vonnis met uitzondering van de straf en strafoverwegingen en veroordeling tot militaire detentie van één maand (geen uitlezing van het vonnis).

(W.M.Sr. art. 114; R.L.Lu art. 205).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen X. X., geboren 24 oktober 1946, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 15 december 1969 te Austerlitz in de „gemeente Zeist gezamenlijk met de soldaten A. A., B. B. en C. C., „althans met een of meer hunner, althans alleen, heeft geweigerd en opzettelijk nagelaten te gehoorzamen aan het hem door zijn en hun meer-

„dere, de sergeant M. Schalij, gegeven dienstbevel een aanhangwagen te verplaatsen en te beginnen met het lossen daarvan (zijnde beklaagde en de drie genoemde soldaten **alsto**en aldaar als personeel van een militaire **uitgifteploeg** belast met loswerkzaamheden), door **alsto**en aldaar, **even**„, als de drie genoemde soldaten, te kennen te geven dat zij dit niet willen „doen en opzettelijk geen gevolg te geven aan dat bevel“;

Overwegende, dat uit een justitiële verklaring d.d. 24 december 1969, opgemaakt door de Commandant 111 Gemengde Intendance Aanvullingsplaatscompagnie te Ermelo, blijkt, dat beklaagde op voormeld tijdstip sedert 15 januari 1969 als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was, heb ik op 15 december 1969 op de zogenaamde klasse **III** installatie te Austerlitz, gemeente Zeist, deel uitgemaakt van een uit ± 10 man bestaande werkgroep. Nadat er **alsto**en aldaar tijdens een onderbreking van de werkzaamheden stemmen waren opgegaan om met het lossen op te houden waar ik ook wel voor voelde en de sergeant **Schalij** had gelast dat er door moest worden gegaan met lossen, waarop de gehele ploeg weer naar het lospunt was gegaan, heb ik aan deze opdracht geen gevolg gegeven, ook niet nadat die sergeant die opdracht een paar keer herhaald had. Wij hebben daarbij te kennen gegeven, dat wij ons eigen tempo wilden bepalen bij het lossen van deze trailer;

Overwegende, dat Maarten **Schalij**, dienstplichtig sergeant-titulair, als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard:

Als sergeant van de Intendance was ik op 15 december 1969 als commandant belast met de leiding van een zogenaamde uitgifteploeg op de Klasse **III** aanvullingsplaats te Austerlitz in de gemeente Zeist. Deze ploeg bestond uit 10 soldaten en werkte in de middag van die dag aan het lossen van ledige jerrycans uit een aantal drietonners. Omstreeks 16.00 uur op de losplaats komend zag ik dat de ploeg niet meer aan het werk wasen zich in een loods bevond hoewel er nog auto's voor lossing beschikbaar waren. Bij mijn komst in de loods klonken er kreten als: „We gaan „staken het is te laat om nog te werken“. Ik heb toen de ploeg in zijn geheel opdracht gegeven weer aan het werk te gaan. Nadat de groep de loods verlaten had bleven de soldaten A. A., X. X., C. C. en B. B. op het **lospunt** werkeloos toezien, terwijl de anderen de lossingswerkzaamheden waren begonnen. Ik heb genoemde soldaten toen de opdracht gegeven een aanhangwagen, die nog niet gelost was, te verplaatsen. Aan deze opdracht gaven zij geen gevolg. Er werden diverse ontevreden opmerkingen gemaakt in de geest van: „Dat het al te laat was“ en „Dat het geen „werk was“. Ik heb met enige tussenpozen van circa 10 seconden de opdracht herhaald doch geen der vier soldaten maakte aanstalten daaraan te beginnen. Zij bleven onderling **opmerkingen** maken en overleggen,

waarbij zij **mij** min of meer negeerden. Nadat ik de opdracht ten vierde male had herhaald en **zij** nog geen aanstalten maakten aan de verplaatsing te beginnen heb ik hen naar het kleedlokaal gestuurd.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten, dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht op 15 december 1969 te Austerlitz in de gemeente Zeist gezamenlijk met de soldaten A. A., B. B. en C. C. heeft geweigerd te gehoorzamen aan het hem door zijn en hun meerdere, de sergeant **Schalij**, gegeven dienstbevel een aanhangwagen te verplaatsen (**zijnde** beklaagde en de drie genoemde soldaten **alstoen** aldaar als personeel van een militaire uitgifteploeg belast met loswerkzaamheden), door **alstoen** aldaar evenals de drie genoemde soldaten te kennen te geven dat hij dit niet wilde doen.

Overwegende, dat uit de verklaring van getuige **Schalij** blijkt, dat be-Maagden het bevel de ontkoppelde aanhangwagen te verplaatsen, waarmee het doorgaan met de lossingswerkzaamheden diende te worden aangevangen, gehoord en begrepen hebben;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„opzettelijke ongehoorzaamheid terwijl meer personen *gezamenlijk* het „misdrijf plegen;”

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

overwegende, dat beklaagde strafbaar is, **Wjnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde tezamen met zijn medebeklaagden een militair vergrijp heeft gepleegd, dat slechts zelden in deze ernstige vorm ter kennisneming aan de militaire rechter wordt voorgelegd;

Overwegende toch, dat het is gepleegd noch onder invloed van alcohol noch tengevolge van provocatie of gebrekkige uitoefening van gezag;

Overwegende, dat beklaagde en zijn medebeklaagden typische exponenten zijn van dat steeds groter **wordende** deel van onze jeugd, dat krachtens intellect en opleiding voorbestemd is in de maatschappij met enig gezag te worden bekleed, doch daartoe de geestelijke geschiktheid mist;

Overwegende, dat de Krijgsraad zich niet zal begeven op het terrein van de beoordeling van de wenselijkheid dienstplichtigen, die uit voormelde hoofde als kader niet te gebruiken zijn, tot buitengewoon dienstplichtigen te bestemmen **inplaats** van hen, zoals in casu, werk te laten verrichten, waarvoor ook minder begaafden in te zetten zijn, doch wel

nadrukkelijk als **zijn** mening te kennen geeft, dat er bij de straftoemeting rekening gehouden moet worden met de **bijzondere** spanningen, waaronder deze categorie dienstplichtigen tijdens het verblijf in werkelijke dienst komt te verkeren;

Overwegende, dat de Krijgsraad het wenselijk oordeelt, dat het in deze zaak te vellen vonnis voorts door de Secretaris van de Krijgsraad openlijk zal worden uitgelezen te Ermelo, binnen een maand na de datum waarop dit vonnis in kracht van gewijsde **zal** zijn gegaan;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 6 weken, voorwaardelijk, proeftijd **6** maanden; voorts bepaling, dat dit vonnis door de Secretaris van de Krijgsraad openlijk zal worden uitgelezen te Ermelo, binnen een maand na de datum, waarop dit vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan — *Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof,

Sententie van 13 mei 1970

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Bruinier en Lt.-Generaal b.d. van der Veen (plv.);

Raadsmans: Mr. L. F. Pels Rijcken, advocaat te 's-Gravenhage.

(*Zie het vonnis hiervóór.*)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie; dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklagde zal veroordelen tot militaire detentie voor de tijd van een maand;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, ook na het aldaar gehouden verhoor van de getuige, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de door de Krijgsraad opgelegde straf en de daarop betrekking hebben overwegingen, welke het Hof onjuist zijn voorgekomen, achtende het Hof wijders geen termen aanwezig te bepalen dat de door het Hof te wijzen sententie openlijk zal worden uitgelezen;

Overwegende, dat beklagde — nu het hem tenlastegelegde niet geheel bewezen werd geacht — alsnog dient te worden vrijgesproken van het hem meer of anders tenlastegelegde;

Overwegende, dat het Hof de hierna te vermelden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen — met uitzondering van de artikelen 13, 14 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a en 14b van het Wetboek van Strafrecht — alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zover betreft:

1. de aan beklagde opgelegde straf en de daarop betrekking hebbende overwegingen en

2. de door de Krijgsraad bepaalde openlijke uitlezing van het vonnis en de daarop betrekking hebbende overweging;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklagde tot een militaire detentie voor de tijd van *een maand*;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen de beklagde meer of anders werd ten laste gelegd dan als bewezen werd aangenomen;

Spreekt hem daarvan vrij;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden en met uitzondering als hoger aangegeven.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 11 maart 1970

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Kolonel T. H. Wessels en Kolonel J. C. C. Crena Uiterwijk.

Als bestuurder van een tweewielig motorrijtuig gereden zonder dat hem een rijbewijs was afgegeven, gepleegd op 22 september 1969 en op 26 september 1969. Voor het eerste feit ontving beklagde een stortingsbiljet ter betaling van f 50,—, afkomstig van het Kantongerecht te Amsterdam.

De Krijgsraad acht de Officier van Justitie te Amsterdam niet bevoegd beklagde te machtigen een strafvervolging te voorkomen.

Beklaagde voor elk der feiten veroordeeld tot een geldboete van f 50,—.

(W.Sr. art. 74; W.V.W. art. 35).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R. C. H.,
geboren 5 maart 1948 dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat der eerste klasse „van de Koninklijke Landmacht, telkens te Amsterdam:

„I. op of omstreeks 22 september 1969 als bestuurder van een twee- „**wielig** motorrijtuig, gekentekend VE 39-13, daarmee heeft gereden over „de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Nassaukade zonder dat „aan hem voor het besturen van een zodanig motorrijtuig een rijbewijs, „als bedoeld in artikel 9 van de Wegenverkeerswet, was afgegeven, dat „toen geldig was;

„II. op of omstreeks 26 september 1969 als bestuurder van een twee- „**wielig** motorrijtuig, gekentekend VE 39-13, daarmee heeft gereden „over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Overtoom, zonder „dat aan hem voor het besturen van een zodanig motorrijtuig een rijbe- „wijs, als bedoeld in artikel 9 van de Wegenverkeerswet, was afgegeven, „dat toen geldig was”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

I. Terwijl ik als dienstplichtig soldaat der eerste klasse van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was, heb ik op 22 september 1969 te omstreeks 11.45 uur als bestuurder van een tweewielig motorrijtuig, gekentekend VE 39-13, daarmee gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Nassaukade te Amsterdam zonder dat ik in het bezit was van een geldig rijbewijs voor het besturen van dit tweewielig motorrijtuig. Ik was in het bezit van een oefenvergunning, maar deze was op 22 september 1969 verlopen. Ik ben toen geverbaliseerd, maar had mijn militaire paspoort niet bij mij. Later kreeg ik een stortingsbiljet thuis, met als te storten bedrag f 50,— daarop vermeld, afltomstig van het Kantongerecht te Amsterdam. Ik heb deze f 50,— op 27 oktober 1969 te Amsterdam betaald via voornoemd stortingsbiljet, waarvan ik het bewijs van storting hierbij overleg **terzake** van voornoemde overtreding.

II. Dienende als voormeld heb ik op 26 september 1969 te omstreeks 17.00 uur als bestuurder van een tweewielig motorrijtuig, gekentekend VE 39-13, daarmee gereden op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Overtoom te Amsterdam, terwijl ik niet in het bezit was van een geldig rijbewijs voor het besturen van dit tweewielig motorrijtuig.

ad I: Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Gemeentepolitie te Amsterdam nr. 8-3653/69 van 22 september 1969, opgemaakt door Emile Louis Martin van den Steene en Jan Griemink, beiden agent van gemeentepolitie te Amsterdam, zakelijk inhoudt als relaas van veralisanten :

Op 22 september 1969 te omstreeks 11.15 uur zagen wij dat een man als bestuurder was gezeten op een tweewielig motorrijtuig, gekentekend VE 39-13 en daarmee reed over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Nassaukade te Amsterdam. Wij gaven de bestuurder een stop-

teken, waaraan hij voldeed. Ik, verbalisant Van den Steene, vorderde van deze bestuurder mij behoorlijk ter inzage af te geven een geldig op zijn naam staand rijbewijs A. Aan deze vordering kon deze bestuurder niet voldoen. Wij hielden deze bestuurder vervolgens staande en vroegen hem naar zijn naam. Hij gaf ons op te zijn: R. C. H., geboren te Paramaribo op 5 maart 1948, wonende te Amsterdam. Bij telefonische navraag op 22 september 1969 bij de Provinciale Griffie te Haarlem, deelde de dienstdoende ambtenaar ons mede, dat aan H. voornoemd in het geheel geen rijbewijs was afgegeven.

ad II: Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Gemeentepolitie te Amsterdam nr. **8-3851/69** van 1 oktober 1969, opgemaakt door Emile Louis **Martin** van der Steene en Gerardus Theodorus **Alfhusus** Ruhe, beiden agent van gemeentepolitie te Amsterdam, zakelijk inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 26 september 1969 te omstreeks 17.00 uur zagen wij, dat een man als bestuurder was gezeten op een tweewielig motorrijtuig, gekentekend VE 39-13 en daarmee reed op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Overtoom te Amsterdam. Wij gaven de bestuurder van dit motorrijtuig een stopteken, waaraan hij voldeed. Ik, verbalisant van der Steene, vorderde van deze bestuurder mij behoorlijk ter inzage af te geven een geldig op zijn naam staand rijbewijs A. Aan deze vordering kon deze bestuurder niet voldoen. Wij hielden deze bestuurder vervolgens staande en vroegen hem naar zijn naam. Hij gaf ons op te zijn: R. C. H., geboren te Paramaribo op 5 maart 1948, wonende te Amsterdam. Bij telefonische navraag deelde de dienstdoende ambtenaar bij de Provinciale Griffie te Haarlem ons mede, dat aan H. voornoemd in het geheel geen rijbewijs was afgegeven.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde onder aanhef I en II is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat blijkens een door beklagde ter terechtzitting overgelegd bewijs van storting, groot f 50,—, op de postrekening van de Griffie van het Kantongerecht te Amsterdam, welke storting plaats vond op 27 oktober 1969, hij in de gelegenheid is gesteld en van die gelegenheid binnen de gestelde termijn gebruik heeft gemaakt, het recht tot strafvervolgning ten aanzien van het hem sub I ten laste gelegde feit te voorkomen.

Overwegende, dat de Officier van Justitie te Amsterdam niet bevoegd was beklagde te machtigen voormelde strafvervolgning te voorkomen.

Overwegende, dat de Auditeur-Militair ten aanzien van beklagde uitsluitend het recht tot strafvervolgning had en heeft voor de overtreding sub I in de tenlastelegging genoemd.

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„*Overtreiding van artikel 9 1e lid ten derde van de Wegenverkeerswet,*
„tweemaal gepleegd”,”

strafbaar gesteld bij artikel 35 5e lid van de Wegenverkeerswet juncto artikel 62 van het Wetboek van Strafrecht.

overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon van de dader;

(Volgt: veroordeling tot betaling van 2 geldboeten van elk *f* 50, —, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van elk 10 dagen — *Red.*).

NASCHRIFT

Het is juist dat de Officier van Justitie niet bevoegd was om beklaagde te machtigen, een strafvervolgning terzake van het eerste feit te voorkomen. Door onbekendheid van de Officier van Justitie met de militaire status van de verdachte en door medewerking van de verdachte aan de transactie is echter de strafvervolgning voorkomen en is artikel 74 W.Sr. in werking getreden. Daaraan kon de Krijgsraad niets meer veranderen.

Als nu eens — wat vaker voorgekomen is — een Officier van Justitie een strafvervolgning instelt en een burger-strafrechter een veroordeling uitspreekt, enerzijds omdat Officier van Justitie en rechter niet op de hoogte waren van de militaire status van de verdachte en anderzijds omdat de verdachte aan de vervolging en veroordeling medewerkte door niet op zijn militaire status een beroep te doen, en als zodanige veroordeling — wat ook vaker voorgekomen is — in kracht van gewijsde zou zijn gegaan, dan zou de Krijgsraad, bij een vervolging voor de militaire rechter, óók kunnen overwegen dat de Officier van Justitie en Kantonrechter (of Rechtbank) niet bevoegd waren, maar de Krijgsraad zou, artikel 68 op zijn weg vindende, het daar hoogstwaarschijnlijk bij hebben gelaten.

Princiepelijk is er, naar mijn mening, echter geen verschil tussen de afwendende kracht van artikel 68 en van artikel 74 W.Sr.

W. H. V.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 18 maart 1970

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Kolonel H. J. Boersma en Kapitein M. Wensveen;

Raadsman: Mr. L. F. Pels Rijcken.

Mishandeling van zijn echtgenote door haar (in dronkenschap) in het gezicht te slaan en de keel dicht te knijpen.

3 Weken gevangenisstraf voorwaardelijk met als bijzondere voorwaarde zich gedurende de proeftijd van 3 jaren gedragen naar de aanwijzingen namens het Hoofd van de Sectie Geestelijke Gezondheidszorg.

(W.M.Sr. art. 13-15; W.Sr. art. 304),

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen
P. H. V., geboren 28 oktober 1932, korp. I, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als korporaal der eerste klasse bij de Koninklijke Landmacht op of omstreeks 29 oktober 1969 te Oosterhout opzettelijk „gewelddadig zijn echtgenote Maria Jozina X. in het gezicht heeft gesla- „gen en in de keel heeft geknepen waardoor zij veel pijn heeft geleden”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als korporaal der eerste klasse bij de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was, heb ik in de nacht van 28 op 29 oktober 1969 te Oosterhout in mijn woning mijn echtgenote Maria Jozina X. in het gezicht geslagen en in de keel geknepen, tengevolge waarvan zij pijn heeft moeten ondervinden.

Overwegende, dat het ten processe overgelegd ambtsedig proces-verbaal nr. P 197/69 van de Koninklijke Marechaussee Brigade Gilze-Rijen, opgemaakt d.d. 12 november 1969 te **Gilze** en Rijen door Anton Jan Oele, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee en medeondertekend door Hendrikus Lambertus Johannes Maria Peeters, marechaussee der 2e klasse, beiden behorende tot bovengenoemde brigade, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Maria Jozina X., echtgenote van P. H. V., wonende te Oosterhout:

In de nacht van 28 op 29 oktober 1969, omstreeks 00.45 uur, kwam mijn echtgenoot P. V. dronken thuis. Hij zei, dat ik bij hem in bed moest **komen** liggen. Ik wilde dat niet en zodra hij dat merkte begon hij mij te slaan. Hij sloeg mij links en rechts in het gezicht. Even later greep hij mij met zijn beide handen bij mijn keel, waarna hij zijn handen hard dicht kneep. Ik kreeg het gevoel dat ik ging stikken en het deed heel veel pijn.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„mishandeling, waarbij de schuldige het misdrijf begaat tegen zijn echt- „genoot ,

voorzien en strafbaar gesteld bij: artikel 304 onder ten eerste juncto artikel 300 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 3 weken, met bevel dat deze gevangenisstraf niet zal worden ten uitvoer gelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op 3 jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen, of niet naleeft de door de Krijgsraad gestelde bijzondere voorwaarde, dat hij zich gedurende de proeftijd zal gedragen naar de aanwijzingen hem te geven door of namens het Hoofd Sectie Geestelijke Gezondheidszorg van de Inspectie Militair Geneeskundige Dienst in overleg met de onderdeelarts van beklagde, teneinde de aangevangen Refusalkuur te blijven volgen en deze niet te onderbreken anders dan met toestemming van voormelde arts; en met opdracht aan voormelde instelling, om gedurende die tijd terzake hulp en steun te verlenen — Red.).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 1 april 1970

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; Leden: Luitenant-Kolonel J. A. M. Limonard en Majoor L. C. Dellelijn;
Raadsman: Majoor A. Kammer.

Als dpl. sld. opzettelijk een sergeant met enig kwaad bedreigen („Ik zal „je wel leren als ik je ooit in de burgermaatschappij tegenkom“) en een eerste luitenantfeitelijk met geweld bedreigen (met een *UZI* in de hand een dreigende houding tegenover de meerdere aannemen, *zeggende* „Pas op „voor een derde keer“).

2 Weken militaire detentie (onvoorwaardelijk) en 3 maanden strafklasse (voorwaardelijk).

(W.M.Sr. art. 26, 76, 108, 116).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen
T. W. S., geboren 24 juli 1949, dpl. sld., beklaagde.

„Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Konink-
lijke Landmacht, op of omstreeks 25 februari 1970 te Breda:

„1. opzettelijk zijn meerdere, de sergeant W. J. H. H. **Jansen**, met enig
„kwaad heeft bedreigd, door **alstoen** aldaar naar aanleiding van een hem
„door die sergeant gegeven dienstbevel, dat hem niet zinde, opzettelijk
„dreigend tegen die sergeant te zeggen: „ik zal je wel leren als ik je ooit
„„in de burgermaatschappij tegenkom”, althans opzettelijk woorden van
„dergelijke aard en strekking tegenover die sergeant te bezigen;

„2. opzettelijk zijn meerdere, de eerste luitenant M. J. H. van Lamoen,
„feitelijk heeft bedreigd met geweld, door **alstoen** aldaar naar aanleiding
„van een hem door die luitenant toegediende terechtwijzing en een hem
„door die luitenant gegeven dienstbevel, opzettelijk tegenover die luite-
„nant een dreigende houding aan te nemen met zijn UZI in de rechter
„hand, zeggende: „pas op voor een derde keer!”, althans opzettelijk
„woorden van dergelijke aard en strekking bezigende”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht in
werkelijke dienst was en ingedeeld bij het Opleidingscentrum Aan- en
Afvoertroepen Breda, heb ik aldaar op 25 februari 1970 tijdens een veld-
dienstoefening van mijn peloton op de Galderse Heide de sergeant **Jansen**
uit kwaadheid, omdat hij mij terugstuurde om opnieuw een afstand door
het terrein in de loopas af te gaan leggen, de woorden: „Ik kom je nog
„wel eens tegen in de burgermaatschappij” toegevoegd. Ik werd daarna
door de sergeant teruggeroepen en moest met hem naar de luitenant Van
Lamoen. Toen deze mij een terechtwijzing gaf en onder meer zei, dat ik
al 7 weken liep te ouwehoeren, werd ik nog kwader en liep ik bij de luite-
nant weg. Ik werd daarop door hem teruggeroepen, hetgeen ik heb ge-
daan en ik gooide toen — bij hem gekomen — mijn UZI op de grond.
Op bevel van de luitenant heb ik vervolgens het wapen weer opgeraapt
en ik heb, terwijl ik dit wapen in mijn rechterhand hield, voor de luitenant
staande, nog een woordenwisseling met hem gehad. Ik was erg geprikkeld
over de opmerking, die de luitenant tegen mij had gemaakt.

Overwegende, dat **Marinus Josephus Henricus** van Lamoen, eerste
luitenant, commandat zware rijopleiding bij de D-Rijninstructiecompagnie
van het Opleidingscentrum Aan- en Afvoertroepen, als getuige ten pro-
cesse zakelijk heeft verklaard:

Op 25 februari 1970 bevond ik mij, in verband met een velddienstoefe-
ning van het peloton, waar ik commandant van was, op de Galderse Heide

nabij Breda. Te 17.00 uur die dag meldde zich de **sergeant-groepsinstructeur Jansen** bij mij met beklagde en rapporteerde, dat beklagde tot tweemaal toe geweigerd had op te sluiten in de looppas in de groep en de sergeant onder meer toegevoegd had: „Als ik jou ooit tegenkom in de „burgermaatschappij, zal ik je wel leren”, althans woorden van deze strekking. Naar aanleiding van deze melding heb ik beklagde onderhouden en hem daarbij onder meer gezegd, dat hij nu al 7 weken bezig was om het iedereen lastig te maken en dat hij zichzelf grote moeilijkheden op de hals haalde. Terwijl ik nog tegen hem sprak, liep beklagde nijdig weg. Ik riep hem daarop terug, waarop hij inderdaad terugkwam, zijn UZI voor mij op de grond smet en opnieuw wegliep. Wederom riep ik hem terug en gelastte hem het wapen op te rapen. Beklagde, die een van woede vertrokken gezicht had, deed dit na enig aarzelen. Direct daarop zei hij, terwijl hij het wapen in de rechterhand hield, zodanig alsof hij elk ogenblik zou slaan, en met zijn hoofd naar het wapen knikkende: „Pas op voor de derde keer” of „Er komt geen derde keer”. Ik gevoelde mij op dat ogenblik door beklagde's houding en uitlatingen ernstig bedreigd en verwachtte ieder moment een klap met het wapen te krijgen.

Overwegende, dat het proces-verbaal van Huishoudelijk Onderzoek, opgemaakt d.d. 26 februari 1970 te Breda door Dirk Modderman, tijdelijk reserve tweede luitenant en Johannes Petrus Pörtzgen, sergeant-majoor-instructeur, beiden ingedeeld bij de D-Rijninstructiecompagnie Zware Voertuigen te Breda, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Willem Jozef Hendrikus **Herman Jansen**, sergeant:

Op 25 februari 1970 omstreeks 17.00 uur was ik bezig met velddienst met een groep van het derde peloton op de Galderse Heide. Ik verplaatste de groep in de looppas over een open terreingedeelte. De soldaat S. naderde in de gewone pas, nadat hij was achtergebleven. Op mijn bevel over te gaan tot de looppas, reageerde hij tweemaal niet. Toen hij mij genaderd was, gaf ik hem de opdracht terug te gaan in de looppas. Ook deze opdracht moest ik drie keer herhalen voordat hij hier gehoor aan gaf. In het voorbijgaan zei hij tegen mij: „Ik zal je wel leren als ik je ooit in „de burgermaatschappij tegenkom”. Ik heb hem daarop teruggeroepen en meegenomen naar de pelotonscommandant, de eerste luitenant Van Lamoen, aan wie ik het gebeurde heb gemeld. Toen de luitenant tegen de soldaat S. zei dat hij te ver was gegaan en dat hij hier nog meer van zou horen, liep deze zonder meer weg. Hij werd teruggeroepen en de luitenant vertelde hem dat hij niet zo maar kon weglopen. Hierop liep de soldaat S. weer weg. Toen de luitenant hem weer terugriep, kwam de soldaat S. demonstratief voor hem staan en smet zijn wapen op de grond. Toen hij, na de opdracht hiertoe, zijn wapen weer had opgeraapt, pakte hij dit zo beet alsof hij er mee wilde gaan slaan. Hij zei tegen de luitenant: „Er „komt geen derde keer, hé”.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd proces-verbaal van Huishoudelijk Onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „Als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid *mondeling* met enig kwaad bedreigen, in dienst gepleegd”;

2. „Als militair opzettelijk een meerdere feitelijk bedreigen met geweld, in dienst gepleegd”,

voorzien en strafbaar gesteld bij

1. Artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2. Artikel 116 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de gepleegde feiten **beklaagdes** onderwerping aan een gestrengere krijgstucht noodzakelijk zou achten, indien hij na te melden voorwaarde niet naleeft;

overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 2 weken (onvoorwaardelijk) en plaatsing in een **strafklasse** voor de tijd van 3 maanden, voorwaardelijk, met een proeftijd van 6 maanden — Red.).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van **28** augustus 1969

President: Mr. J. D. van den Berg (plv.); Leden: Kolonel A. P. de **Bruijn**
en Luitenant-Kolonel V. Thorn Leeson;

Raadsman: Mr. J. P. M. van der Horst.

Als korporaal, bestuurder van een militaire vrachtauto, een andere *militaire* vrachtauto, bestuurd door een andere korporaal, gesleept. Nadat de gesleepte auto met een geparkeerde auto in botsing was gekomen, na overleg met de bestuurder van de gesleepte auto, doorgereden. Vervolgens behulpzaam geweest bij het ontkomen aan nasporing, door de bestuurder van de gesleepte auto een blikje verf aan te wijzen waarmee de beschadiging aan die gesleepte auto kon worden *overgeschilderd*.

Vrijpraak van het primair tenlastegelegde nalaten aan de bevoegde overheid een mededeling te doen en veroordeling tot medeplichtigheid aan overtreding van art. 30 W.V.W.

(W.M.Sr. art. 132; W.Sr. art. 49; W.V.W. art. 30).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. G. H.,
geboren 6 november 1948, kpl., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 24 april 1969 te Woudenberg, in elk geval in „Nederland, als korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, terwijl hij **alstoen** de functie „van **M.T.O.O.** bij zijn onderdeel vervulde, nadat de militaire vrachtauto „die door de door hem bestuurde vrachtauto werd gesleept op de voor „het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Stationsweg, in aanrijding „was gekomen met een aldaar geparkeerd staande auto waardoor die „geparkeerd staande auto en die door hem gesleepte auto werden be- „**schadigd**, opzettelijk heeft nagelaten aan de bevoegde overheid daarvan „mededeling te doen, welke mededeling hij van ambtswege doen moest, „dan wel waarvan de verzwijging het belang van de dienst of van de Staat „kon schaden,

„althans zo op het voorgaande veroordeling kan of mocht volgen, dat „hij **alstoen** te Woudenberg, althans in Nederland, toen D., als bestuur- „der van een militaire vrachtauto, die door zijn, beklaagde's andere „militaire voertuig werd gesleept op de voor het openbaar verkeer open- „staande rijweg, de Stationsweg, met die vrachtauto in botsing was ge- „komen met een rechts van hem op die Stationsweg geparkeerd staande „auto, welke geparkeerd staande auto noch toebehoorde aan die D. noch „aan hem, beklaagde of enig inzittende van die door D. bestuurde auto „en waardoor die geparkeerd staande auto werd beschadigd, na overleg „met voormelde D. diens motorvoertuig verder heeft gesleept, zodoende „D. opzettelijk behulpzaam is geweest bij het door- of weggrijden vóórdat „de identiteit van die D. en de identiteit van die door D. bestuurde auto „behoorlijk is kunnen worden vastgesteld en voorts opzettelijk die D. be- „**hulpzaam** is geweest in het ontkomen aan de nasporing van of aanhou- „ding door de ambtenaren der Justitie of politie door **alstoen** aldaar D. „op diens verzoek een blikje verf aan te wijzen, staande in het **dashboard-** „kastje van de auto bij hem, beklaagde, in gebruik waarmede de be- „**schadiging** door de aanrijding kon worden overgeschilderd”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde primair is ten laste gelegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard :

dat hij op 24 april 1969 omstreeks 17.45 uur, terwijl hij in werkelijke dienst was als korporaal bij de Koninklijke Landmacht, als bestuurder van een militaire vrachtauto reed over de voor het openbaar verkeer openstaande **rijweg**, de Stationsstraat te Woudenberg; dat de door hem bestuurd vrachtauto een andere militaire DAF YA 328 sleepte, welke werd bestuurd door de korporaal D. en gekentekend was KL 90-53; dat hij toen en aldaar hoorde dat de gesleepte auto claxonneerde, waarna hij is gestopt en uitgestapt; dat D. zei dat hij vermoedelijkeen aan de kant van de weg geparkeerd staande personenauto had aangereden; dat zij vervolgens de door D. bestuurd DAF hebben gecontroleerd, waarbij zij een kleine deuk in het rechterspatbord vonden; dat hij toen en daar niet heeft gekeken naar de eventuele schade aan de personenauto, die door D., naar diens zeggen was aangereden; dat de aangereden personenauto die rechts op de Stationsweg geparkeerd had gestaan noch aan D. noch aan hem of enig inzittende van de door D. bestuurd auto toebehoorde; dat hij toen aan D. heeft gevraagd of zij door zouden rijden en dat deze daar bevestigend op antwoordde; dat zij vervolgens zijn doorgereden naar Schaarsbergen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal No. P. 212/69 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 18 juni 1969 getekend door Theodorus Johannes Nicolaas **Verkerk**, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, nr.: 41.04.05.405, behorende tot de Brigade **Deelen** der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Franciscus Antonius D., ongehuwd, militair, wonende te Arnhem, korporaal Technisch Specialist bij de Staf-Stafbatterij 101e Veldartillerie te Schaarsbergen:

dat hij op 24 april 1969, omstreeks 17.30 uur, reed als bestuurder van een militair motorvoertuig, DAF YA 328, voorzien van het kenteken KL 90-53, over de Stationsweg te Woudenberg; dat genoemde DAF werd gesleept door een ander militair motorvoertuig, merk DAF YA 328, welke werd bestuurd door de korporaal H.; dat hij op een gegeven moment rechts van de weg een personenauto zag staan, een Fiat 1500; dat hij, toen de DAF die hij bestuurd naast deze geparkeerde personenauto reed, rechts van de DAF **gekraak** meende te horen; dat hij vermoedde dat hij tegen de geparkeerde auto was gereden en claxonneerde en de handrem aantrok om de korporaal H. te kennen te geven dat hij moest stoppen; dat zij stopten en uitstapten; dat hij tegen H. zei dat hij vermoedelijk de Fiat 1500 had geraakt, die ongeveer honderd meter terug stond; dat zij aan de rechterzijde van de door hem bestuurd DAF gingen kijken en zagen dat er een deuk zat in het rechterspatbord; dat zij toen zijn ingestapt en weggereden zonder dat hun identiteit is kunnen worden vastgesteld;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. P. 154/69 op ambtsead opgemaakt en op 8 mei 1969 getekend door Albert René Kuiper, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, rnr. : 48.05.20.255, behorende tot de Brigade Amersfoort der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van **Roelof Troost**, geboren te Staphorst, 9 april 1940, wonende te Woudenberg, Van der Duin van Maasdamlaan 7, organisatie-assistent:

dat hij op 24 april 1969 omstreeks 17.45 uur reed in een personenauto over de Stationsweg te Woudenberg; dat voor hem twee militaire voertuigen reden, waarvan het achterste werd getrokken door het voorste; dat hij zag dat de achterste wagen met de rechterzijde in aanraking kwam met een rechts aan de kant van de Stationsweg geparkeerd staande personenauto, merk Fiat 1500, gekentekend 11-16 AX; dat hij het kenteken van de achterste wagen heeft opgenomen, hetwelk KL 90-53 was; dat hij is doorgereden, maar toen hij enkele minuten later terugreed, zag hij dat de Fiat nog steeds alleen stond en dat van de militairen geen spoor te bekennen was;

als verklaring aan Gerritje van Elst, geboren te Scherpenzeel, 23 december 1933, gehuwd met Antonie de Greef, zonder beroep, wonende te Woudenberg, Stationsweg 120, :

dat zij op 24 april 1969, omstreeks 17.00 uur een motorvoertuig, Fiat 1500, gekentekend 11-16 AX heeft geparkeerd op de Stationsweg te Woudenberg; dat zij omstreeks 17.45 uur werd gewaarschuwd dat haar auto door een militair motorvoertuig was aangereden; dat door de aanrijding schade is veroorzaakt;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten: „dat hij op 24 april 1969 te Woudenberg, toen D. als bestuurder van een „militaire vrachtauto, die door zijn, beklagdes, andere militaire voertuig „werd gesleept op de voor het openbaar verkeer openstaande rijweg, de „Stationsweg, met die vrachtauto in botsing was gekomen met een rechts „van hem op die Stationsweg geparkeerd staande auto, welke geparkeerd „staande auto noch toebehoorde aan die D. noch aan hem, beklagde of „enig inzittende van die door D. bestuurde auto en waardoor die gepar- „keerd staande auto werd beschadigd, na overleg met voormelde D. „diens motorvoertuig verder heeft gesleept, zodoende D. opzettelijk be- „hulpzaam is geweest bij het wegrijden vóórdat de identiteit van die D. „en de identiteit van die door D. bestuurde auto behoorlijk is kunnen „worden vastgesteld”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „medeplichtigheid aan als bestuurder van een motorrijtuig handelen in „strijd met artikel 30, eerste lid, *aanhef* en onder a van de *Wegenverkeers-*

„wet”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid van de Wegenverkeerswet j°. artikel 48, aanhef en onder 1e van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde subs. meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde aan geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid aan beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 200,—, bij gebreke van betaling en verhaal, vervangen door hechtenis voor de tijd van 20 dagen — *Red.*).

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

29 april 1970

MPW 1969/27

Voorzitter: Mr. A. Blom; Leden: Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. H. D. Vleesch Dubois.

(Algemene Militaire Pensioenwet, art. E 11 lid 1 sub b.)

Gedaagde is als gewoon dienstplichtige uitgezonden naar Suriname. Het kampement in Paramaribo was de in Suriname geleverde militairen ook gedurende het weekend als „tehuis“ aangewezen. Voor particuliere telefoongesprekken mochten zij zich slechts bedienen van bepaalde toestellen in de telefooncentrale op het kazerneterrein. Op een zaterdagavond begaf gedaagde zich na het voeren van een particulier gesprek van deze telefoon-toestellen naar de toiletten, welke aan de andere zijde van het gebouw gelegen waren. Door de slechte verlichting struikelde gedaagde over een afvoergoot en kwam te vallen, waarbij hij een luxatie van het linker ellebooggewricht opliep.

Op grond van bovenstaande feiten neemt de Raad aan, dat gedaagdes aanwezigheid ten tijde en ter plaatse van het ongeval zozeer een uitvloeisel was van zijn uitoefening van de militaire dienst en daarmee zo nauw samenhang, dat onder de gegeven omstandigheden gezegd moet worden dat de handeling, waarbij gedaagde door voormeld letsel werd getroffen, gerekend moet worden te vallen onder het in art. E 11 lid 1 sub b der A.M.P.W. genoemde begrip „uitoefening van de militaire dienst“.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake *De Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin*, eiseres in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden G. L. Koops, referendaris bij het Ministerie van Defensie, tegen *R.*, wonende te Amsterdam, gedaagde in hoger beroep, ter openbare terechtzitting verschenen in persoon met Mr. G. D. Heij, hoofd van de rechtskundige dienst van het N.V.V., als zijn raadsman.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat bij Koninklijk besluit van 16 oktober 1968 afwijzend is beslist op het namens gedaagde ingediend verzoek d.d. 13 augustus

1968 om in het genot te worden gesteld van een militair invaliditeitspensioen ingevolge de bepalingen der Algemene militaire pensioenwet; bij welk besluit is overwogen:

dat een dienstplichtig militair, aan wie als zodanig ontslag is verleend, krachtens artikel E 4 van vorengenoemde pensioenwet, recht op invaliditeitspensioen heeft, indien bij hem tengevolge van als dienstplichtige opgelopen ziekten of gebreken op het tijdstip van ingang van het ontslag een invaliditeit met dienstverband, als omschreven in artikel E 11, aanwezig is; dat invaliditeit met dienstverband in artikel E 11 wordt omschreven als een invaliditeit tengevolge van verwonding, ziekten of gebreken, welke zijn veroorzaakt door de uitoefening van de militaire dienst, dan wel tot uiting zijn gekomen of verergerd mede door bijzondere omstandigheden of toestanden, welke zich bij de uitoefening van deze dienst hebben voorgedaan en welke naar medisch inzicht van nadelige invloed zijn geweest op de gezondheidstoestand van de belanghebbende en mits de uit die verwonding, ziekten of gebreken voortvloeiende invaliditeit tenminste 10% bedraagt; dat belanghebbende door de commissie voor het geneeskundig onderzoek te Utrecht op 23 oktober 1967 aan een geneeskundig onderzoek is onderworpen; dat ter zake onder dagtekening van 27 februari 1968 door deze commissie een rapport is uitgebracht, van welk rapport een uittreksel door de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht, voorzien van diens visum d.d. 2 mei 1968, aan de Minister van Defensie is toegezonden; dat uit dit uittreksel blijkt, dat betrokkene geacht wordt voor de waarneming van de militaire dienst ongeschikt te zijn uit hoofde van gebreken; dat betrokkene in verband hiermede met ingang van 8 juli 1968 uit de militaire dienst is ontslagen; dat belanghebbende bij het te zijnen aanzien ingesteld commissoriaal geneeskundig onderzoek omtrent het ontstaan, de openbaring of verergering van zijn aandoening heeft verklaard, dat tengevolge van een val op zijn linker elleboog op 3 december 1966 deze uit de kom schoot; dat hij nu nog klachten heeft over deze elleboog; dat uit hogeraangehaald uittreksel blijkt, dat de commissie ten aanzien van de bij betrokkene geconstateerde aandoening heeft overwogen:

dat betrokkene lijdende is aan de gevolgen van een letsel van het linker ellebooggewricht tengevolge van een hem d.d. 3 december 1966 overkomen ongeval; dat het in deze blijktens het onderzoek geen dienstongeval betrof; dat een oorzakelijk dienstverband derhalve niet aannemelijk is; dat er geen termen zijn een verergerend dienstverband aan te nemen; dat de Kroon zich met de conclusie van genoemde commissie kan verenigen; dat bij belanghebbende op het tijdstip van zijn ontslag uit de militaire dienst geen invaliditeit met dienstverband, bedoeld in artikel E 11 van genoemde pensioenwet, aanwezig is; dat hij derhalve aan artikel E 4 van de Algemene militaire pensioenwet geen recht op invaliditeitspensioen kan ontleen;

Overwegende dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij mondelinge uitspraak van 5 mei 1969 — naar welke aantekening hierbij wordt verwezen — met **gegrond**-verklaring van het daartegen ingestelde beroep het evenweergegeven besluit heeft vernietigd en heeft bepaald dat op gedaagdes aanvraag om pensioen een nader besluit dient te worden genomen met inachtneming van hetgeen in die uitspraak is overwogen;

Overwegende dat de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van eiseres tegen die uitspraak hoger beroep heeft ingesteld en bij beroepschrift onder meer heeft gesteld:

dat hij de opvatting van het Ambtenarengerecht, dat in de onderhavige aangelegenheid sprake zou zijn van een dienstongeval, niet kan delen; dat de aanspraken van belanghebbende op pensioen dienen te worden beoordeeld aan de hand van de bepalingen van de Algemene militaire pensioenwet; dat ingevolge die wet onder meer aanspraak op pensioen bestaat, zo kan worden gesteld, dat bij belanghebbende een invaliditeit met dienstverband aanwezig is; dat ingevolge artikel E 11 van die wet onder invaliditeit met dienstverband wordt verstaan een invaliditeit tengevolge van verwonding, ziekten of gebreken, welke zijn veroorzaakt door de uitoefening van de militaire dienst, dan wel tot uiting zijn gekomen of verergerd mede door bijzondere omstandigheden of toestanden, welke zich bij de uitoefening van deze dienst hebben voorgedaan en welke naar medisch inzicht van nadelige invloed zijn geweest op de gezondheidstoestand van de belanghebbende en mits die invaliditeit ten minste 10% bedraagt; dat hij van mening is, dat onder uitoefening van militaire dienst in het algemeen dient te worden verstaan de uitvoering van gericht gegeven opdrachten en handelingen, welke tijdens de geldende diensturen worden verricht in het kader van algemene of bijzondere dienstvoorschriften; dat het zich begeben naar een telefooncentrale voor het voeren van een particulier gesprek tijdens een weekend, weliswaar in een militair kampement, toch niet kan worden aangemerkt als een handeling, welke ook maar in enig opzicht in verband is te brengen met de uitoefening van de militaire dienst; dat daarom geen aansprakelijkheid in de vorm van toekenning van pensioen kan worden aanvaard voor de gevolgen van de val, welke betrokkene heeft gemaakt; dat hij in tegenstelling tot het oordeel van het Ambtenarengerecht van mening is, dat in deze geen sprake is van een dienstongeval, aangezien het ongeval belanghebbende noch is overkomen door de uitoefening van de militaire dienst, noch tijdens de uitoefening van de militaire dienst, noch als gevolg van bijzondere omstandigheden, welke zich bij de uitoefening van de militaire dienst hebben voorgedaan;

op grond waarvan de Minister heeft verzocht de uitspraak van het Ambtenarengerecht geheel te vernietigen en het beroep van klager in eerste aanleg alsnog ongegrond te verklaren;

IN RECHTE:

Overwegende dat voor de Raad op grond van de inhoud der gedingstukken is komen vast te staan:

dat gedaagde, die sinds 31 januari 1966 als gewoon dienstplichtige onder de wapenen was, op 3 juni 1966 werd uitgezonden naar Suriname; dat hij aldaar gelegerd was in het Prins Bernhardkampement te Paramaribo; dat aan de in Suriname geplaatste militairen ook gedurende het weekend dit kampement als „tehuis^M was aangewezen; dat het de in genoemd kampement gelegerde militairen verboden was particuliere telefoongesprekken te voeren via andere toestellen dan dat waarvan gedaagde zich bediende; dat gedaagde zich in de avond van zaterdag 3 december 1966 tussen zeven en half acht heeft begeven naar de telefooncentrale op het kazerneterrein om een gesprek met een kennis te voeren; dat hij zich na afloop van dit gesprek naar de toiletten wilde begeven, welke aan de andere zijde van het gebouw waren gelegen; dat de omgeving ter plaatse op het kazerneterrein slecht verlicht was en gedaagde bij het lopen naar de toiletten over een afvoergoot is gestruikeld en kwam te vallen; dat hij bij deze val een luxatie van het linker ellebooggewricht opliep; dat gedaagde te rekenen van 8 juli 1968 wegens gebreken veroorzaakt, door evenbedoeld letsel, uit de militaire dienst is ontslagen; dat hij nog steeds hinder ondervindt van het opgelopen letsel;

Overwegende nu dat partijen in dit geding verdeeld houdt het antwoord op de vraag, of ten aanzien van de gevolgen van bedoeld letsel kan worden gesproken van invaliditeit met dienstverband als bedoeld in artikel E 11 der Algemene militaire pensioenwet;

Overwegende dat vanwege eiseres deze vraag ontkennend wordt beantwoord, en wel op de gronden als hierboven in het beroepschrift weergegeven, en welke in hoofdzaak hierop neerkomen, dat de handeling waarbij gedaagde door voormeld letsel werd getroffen niet kan worden gerekend te vallen onder het begrip uitoefening van de militaire dienst als bedoeld in artikel E 11, 1e lid, sub b, aan welk artikellid namelijk de aanspraken van gedaagde dienen te worden getoetst;

Overwegende hieromtrent, dat in de evenweergegeven opvatting naar 's Raads oordeel van een te beperkte uitleg van het begrip „uitoefening „van de militaire dienst“ wordt uitgegaan; dat de Raad op grond van de als vaststaande aangenomen feiten aanneemt, dat gedaagdes aanwezigheid ten tijde en ter plaatse van het ongeval zozeer een uitvloeisel was van zijn uitoefening van de militaire dienst en daarmee zo nauw samenhang, dat onder de gegeven omstandigheden gezegd moet worden dat de handeling, waarbij gedaagde door voormeld letsel werd getroffen, gerekend moet worden te vallen onder het in artikel E 11, lid 1, sub b, der Algemeen militaire pensioenwet genoemde begrip uitoefening van de militaire dienst;

Overwegende dat uit het vorenoverwogene volgt, dat de uitspraak **waar-**

van beroep dient te worden bevestigd;
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de uitspraak waarvan beroep. —

Centrale Raad van Beroep

6 mei 1970

(M.A.W. 1968/K 12)

Voorzitter: Mr. A. Blom; Leden: Mr. W. H. Schipper en Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.).

(Besluit beoordeling officieren landmacht).

Terzake van een over hem opgemaakte beoordeling had een kapitein een kennisgeving ontvangen, vnl. betrekking hebbend op de punten „taakop-, „vatting” en „houding en gedragingen als officier”. Tijdens het beoordelingstijdvak had klager in overspannen toestand enkele kleine winkeldiefstallen gepleegd, terzake waarvan hij van de Auditeur-Militair een kennisgeving van voorwaardelijke niet-vervolgung had ontvangen.

De Raad verklaart het bestreden besluit, de kennisgeving en de beoordeling gedeeltelijk nietig en geeft aan, welke passages dienen te worden gewijzigd c.q. te vervallen.

Een door de inspecteur in zijn opmerkingen weergegeven oordeel berustte op een indruk, verkregen tijdens een gesprek dat hij vóór de onderhavige beoordelingsperiode met klager gevoerd had. Het opschrift van punt 42 en het systeem van het beoordelingsbesluit verzetten zich niet tegen het maken van opmerkingen van meer of minder algemeen karakter of algemene strekking, ook al berusten deze op indrukken, buiten het beoordelingstijdvak verkregen. Dit laatste behoort echter wel bij de desbetreffende opmerking vermeld te worden.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
inzake A., wonende te B., klager, in persoon op de openbare terechtzittingen van 16 april 1969 en 15 april 1970 verschenen, tegen de Minister van Defensie, verweerder, voor wie op genoemde openbare terechtzittingen als gemachtigde is opgetreden N. van Duuren, referendaris bij verweerders ministerie, wonende te Berkel (Z.H.).

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken, waaronder een uittreksel uit het procesverbaal van 's Raads terechtzitting van 16 april 1969, toen zijn samenstelling anders was dan ter terechtzitting van 15 april 1970 en toen als getuige, door klager voorgebracht, is gehoord W., destijds majoor der . . ., wonende te Z;

Gehoord bovengenoemde op laatstvermelde terechtzitting verschenen

personen, alsmede als getuige, door klager voorgebracht, D., . . . eerste luitenant der . . ., wonende te Z;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat over klager als kapitein voor speciale diensten der . . . op 1 september 1967 een beoordeling ingevolge het „Besluit **beoorde-**
ling officieren landmacht” (hierna te noemen: het Beoordelingsbesluit) is opgemaakt, het tijdvak 1 september 1966 tot 1 september 1967 betreffende;

Overwegende dat verweerder naar aanleiding van deze beoordeling aan klager een kennisgeving, als bedoeld in het Beoordelingsbesluit, heeft gezonden, gedagtekend 3 januari 1968 en luidende als volgt:

„Ik deel u mee, dat ik kennis heb genomen van de omtrent u onder **dag-**
tekening van 1 september 1967 uitgebrachte beoordeling in de functie „van commandant . . .compagnie van een . . .bataljon. Daarbij is mij „gebleken, dat u in de aanvullende opmerkingen van de beoordelingslijst „**onder** meer wordt gekenschetst met de woorden „Voorkomend, goed-
willend, soms wat aarzelend en zwaartillend. Heeft bij tegenslag **weinig** incasseringsvermogen”. Vervolgens heb ik geconstateerd, dat „de chef van de beoordelaar u in diens aanvullende opmerkingen heeft „getypeerd met de woorden „Beoordeelde is enigermate labiel, waardoor **hij** niet geheel is opgewassen tegen moeilijke situaties. Spant zich **uiter-**
mate in doch geeft de indruk boven zijn krachten te werken”. Tenslotte „heeft de beoordeling uitgewezen, dat de inspecteur der . . . van oordeel „is dat de punten taakopvatting en houding en gedragingen als officier „**te** hoog zijn gewaardeerd. Genoemde inspecteur heeft in dit verband op „de beoordelingslijst onder meer nog het volgende aangetekend „Mij is **persoonlijk** bij een bepaalde gelegenheid gebleken, dat zijn **incasse-**
ringsvermogen onvoldoende is. Punt taakopvatting zou naar mijn **mening** juist zijn beoordeeld met de omschrijving: Verricht zijn dienst **zeer** zeker met animo en plichtsbefef, maar heeft ingeval van **teleur-**
stelling blijk gegeven tot ontoelaatbare daden in staat te zijn. Voor **punt** houding en gedragingen als officier ware te lezen: In algemene zin **goed**, doch onder bepaalde omstandigheden onvoldoende.”.”;

Overwegendedat klager **terzake** een bezwaarschrift tot verweerder heeft gericht en verweerder daarop onder dagtekening 15 augustus 1968 als volgt heeft beslist:

„De Minister van Defensie

„Beslissende op het door de kapitein van het dienstvak van de officieren „voor speciale diensten der . . . A. onder dagtekening van 5 februari 1968 „**ingediende** bezwaarschrift tegen de hem bij brief van 3 januari 1968, „nr. . . . ter kennis gebrachte waarderingen uit zijn beoordeling van „1 september 1967;

„Gelet op het besluit beoordeling officieren landmacht (Stb. 1960, „nr. 523);

„Gezien het advies, dat aangaande dit bezwaarschrift is uitgebracht
„door een commissie als bedoeld in artikel 15 van vorengenoemd besluit;

„Overwegende,

„1. wat betreft de punten 31 (aanvullende opmerkingen) en 40 (aan-
„vullende opmerkingen van de chef van de beoordelaar)

„dat bij het onderzoek een aantal feiten naar voren is gekomen, welke
„het in deze punten gestelde aannemelijk doen zijn, terwijl mede is ge-
„bleken, dat de vermelde eigenschappen een goede typering van recla-
„mant geven;

„2. wat betreft punt 42 (opmerkingen van de inspecteur der . . .)

„dat de **terzake** afgelegde verklaringen voldoende grond bieden de door
„de inspecteur der . . . in dit punt gestelde en reclamant ter kennis ge-
„brachte aantekeningen als juist aan te merken;

„Bepaalt, dat aan reclamant door de hem ter kennis gebrachte punten
„van waardering uit zijn beoordeling van 1 september 1967 geen onrecht
„is aangedaan.”;

Overwegende dat klager tegen dit besluit beroep heeft ingesteld bij de
Raad en bij aanvullend klaagschrift (met een bijlage ingekomen op 10
maart 1969) op de daarin vermelde gronden heeft geconcludeerd dat de
Raad „het aangevallen besluit zal nietig verklaren en de daaraan ten
„grondslag liggende beoordelingslijst zal nietig verklaren voor zover
„betreft de punten 31, 40 en 42 en die punten zal wijzigen in dier voege;
„dat

„punt 31 zal luiden: Voorkomend, bereidwillig, bescheiden, loyaal,
„geeft veel van zijn vrije **tijd** aan de uitoefening van zijn functie,

„punt 40 zal luiden: Spant zich uitermate in;

„Punt 42 zal luiden: Voor punt houding en gedragingen **als** officier
„ware te lezen: „In algemene zin goed, doch heeft bij een bepaalde **gele-**
„„genheid een ontoelaatbare daad begaan.”

„(met toevoeging van de woorden: „Onder verzachtende **omstandig-**
„„heden” indien het advies van de geraadpleegde medisch deskundige
„daartoe aanleiding geeft)”;

Overwegende dat verweerder bij contra-memorïe, op de daarin aange-
voerde gronden, heeft verzocht het beroep ongegrond te verklaren;

Overwegende dat ingevolge een verzoek van 's Raads fungerend-voor-
zitter door de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te Y.
een over klager uitgebracht psychiatrisch rapport is ingezonden, en wel
bij brief van 28 maart 1969;

Overwegende dat verweerder desverzocht bij brief van 20 maart 1969
afschriften heeft ingezonden van de over klager op 16 juli 1968 uitge-
brachte beoordeling en van de naar aanleiding daarvan aan klager ge-
zonden kennisgeving;

Overwegende dat het geding is behandeld ter 's Raads terechtzitting
van 16 april 1969, doch de Raad ingevolge een verzoek van klager bij

bevel van 23 april 1969 heeft gelast dat het onderzoek op een nader te bepalen terechtzitting zou worden hervat;

Overwegende dat klager de Raad (onder andere bij brieven van 22 januari 1970, 23 januari 1970, 5 maart 1970, 6 maart 1970 en 10 maart 1970) nog verschillende stukken heeft toegezonden;

Overwegende dat de datum van hervatting van het geding, als **voren**-bedoeld, aanvankelijk was bepaald op 4 februari 1970, doch is uitgesteld op verzoek van de zijde van verweerder;

IN RECHTE:

Overwegende dat bij het bestreden besluit zijn gehandhaafd de passages, voorkomende in de punten **31, 40** en 42 der onderhavige **beoordelings**-lijst, waartegen klager, althans ten dele, bezwaar maakt;

Overwegende dat klager heeft gesteld — hetgeen door de **gedingstuk**-ken wordt bevestigd — dat bij de totstandkoming van die passages een belangrijke rol is gespeeld door een voorval, dat zich op 20 oktober 1966 heeft voorgedaan; dat klager op die dag, na van de zijde van de inspecteur der genie vernomen te hebben dat hij toen niet voor bevordering in aanmerking werd gebracht, in overspannen toestand enkele — kleine — winkeldiefstal heeft gepleegd, ter zake waarvan hem door de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te Y. — nadat het hiervoor genoemde psychiatrische rapport was uitgebracht — een kennisgeving van voorwaardelijke niet-vervolging is gezonden (vermeld zij dat aan de voorwaarde — dat klager zich gedurende een proeftijd van één jaar niet zou schuldig maken aan enig strafbaar feit of zich op andere wijze zou misdragen — inmiddels is voldaan);

Overwegende dat dit gebeuren met name zijn weerslag heeft gevonden in de vóórlaatste en laatste zin, door de inspecteur der . . . onder punt 42 der onderhavige beoordelingslijst geschreven;

Overwegende hieromtrent, dat de Raad — evenals de voornoemde commissie van advies — door deze beide volzinnen niet op de meest juiste wijze acht weergegeven hetgeen moet zijn bedoeld tot uitdrukking te brengen; dat de Raad bovendien het standpunt, dat het onderhavige gebeuren — eenmaligen op zich zelf buiten verband met de dienst staande als het is — bij de waardering van punt 18 („taakopvatting”) een rol zou moeten spelen, niet kan delen; dat de Raad wél van oordeel is, dat dit gebeuren bij de beschouwing van punt 29 („houding en gedragingen als „officier”) dient te worden betrokken; dat echter door de tekst van voornoemde laatste zin van punt 42 een geheel verkeerde indruk zou kunnen worden gewekt; dat deze tekst naar 's **Raads** oordeel dan ook beter kan luiden zoals hierna zal worden aangegeven;

Overwegende met betrekking tot de eerste in de onderhavige kennisgeving aangehaalde zin van punt 42, dat de inhoud daarvan — blijkens hetgeen door de inspecteur der . . . voor de commissie van advies is verklaard — berust op een indruk, verkregen tijdens een gesprek dat deze

inspecteur der . . . met klager heeft gehad vóór de onderhavige beoordelingsperiode; dat deze laatste omstandigheid naar 's Raads oordeel op zich zelf niet behoef te leiden tot het standpunt, dat de onderhavige opmerking hier niet had mogen worden gemaakt; dat toch naar 's Raads oordeel het opschrift van punt 42 en het systeem van het **Beoordelings-**besluit er zich niet tegen te verzetten, dat de hierbedoelde „overige functi-„**onarissen**” onder dit punt opmerkingen van meer of minder algemeen karakter of algemene strekking maken, ook al berusten deze op indrukken, buiten het beoordelingstijdvak verkregen; dat dit anders kan zijn, indien daar opmerkingen worden gemaakt welke de strekking hebben verschil van mening met bepaalde concrete door de beoordelaar gegeven waarderingen tot uiting te brengen, doch zodanig geval zich hier niet voordoet; dat de Raad het wél gewenst acht dat in een geval als het onderhavige het feit dat de bedoelde indruk van buiten het **beoordelings-**tijdvak stamt, bij de desbetreffende opmerking vermeld wordt; dat dus de onderhavige zin aanvulling behoef, als hierna zal worden aangegeven;

Overwegende nu met betrekking tot de punten 31 en 40 der onderhavige beoordelingslijst, voorzover de inhoud daarvan in kennisgeving is weergegeven:

dat de Raad uit de gedingstukken is gebleken dat, ook al heeft, gelijk hiervoor vermeld, het gebeuren van 20 oktober 1966 bij de invulling daarvan een belangrijke rol gespeeld, die rol toch niet alles beheersend kan worden genoemd; dat zulks met name geldt voor punt 40, bevattende aanvullende opmerkingen van de chef van de beoordelaar, van de inhoud waarvan de Raad, ook na al hetgeen van de zijde van klager is aangevoerd, niet de overtuiging heeft kunnen verkrijgen dat deze op onvoldoende gronden zou berusten; dat hetzelfde moet worden gezegd van de eerste in de onderhavige kennisgeving aangehaalde zinsnede uit rubriek 31; dat, voor wat betreft de tweede in de kennisgeving aangehaalde zin uit deze rubriek, wel kan worden gezegd dat de inhoud van het gebeuren van 20 oktober 1966 dusdanig is geweest, dat zulks tot uitdrukking ware te brengen; dat dus deze zin naar 's Raads oordeel dient te worden gewijzigd als hierna is aangegeven;

Overwegende dat de Raad voorts niet wil verzuimen op te merken dat hem van onwelwillendheid ten aanzien van klager bij het tot stand brengen der onderhavige beoordeling, als door klager gesteld, geenszins is gebleken;

Overwegende dat op grond van het voorgaande moet worden beslist:

a. dat het bestreden besluit, de onderhavige kennisgeving en de onderhavige beoordeling niet, **c.q.** niet geheel, in stand kunnen worden gelaten voorzover betreft de tweede in de kennisgeving vermelde zin onder punt 31 en de eerste in de kennisgeving vermelde zin onder punt 42, alsmede de laatste twee zinnen onder dit punt;

b. dat vorenbedoelde zin van punt 31 behoort te luiden: „Heeft, met

„name bij één gelegenheid, bij tegenslag weinig incasseringsvermogen „getoond“; dat vorenbedoelde eerste medegedeelde zin van punt 42 moet luiden: „Mij is persoonlijk — vóór het beoordelingstijdvak — bij een „bepaalde gelegenheid gebleken dat zijn incasseringsvermogen onvol- „doende is“; dat de voornoemde vóórlaatste zin van punt 42 dient te vervallen; dat de voornoemde laatste zin van punt 42 moet komen te luiden: „Voor punt 29 ware te lezen: In algemene zin goed, doch heeft „éénmaal in overspannen toestand een ontoelaatbare daad gepleegd“;

c. dat het beroep voor het overige ongegrond is;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het bestreden besluit, de onderhavige kennisgeving en de onderhavige beoordeling gedeeltelijk nietig, in voege als in de laatste rechtsoverweging der uitspraak aangegeven;

Bepaalt dat de onderhavige beoordeling voor wat betreft de in even- genoemde rechtsoverweging genoemde passages zal komen te luiden als in die overweging aangegeven;

Verklaart het beroep voor het overige ongegrond. —

VRAGENBUS

Van de **Adj.O.O.** der Kon. Marechaussee J. Beemsterboer, instructeur militaire wetten aan de Wapenschool van het **OCKMar** te Apeldoorn, ontvingen wij de volgende vraag, naar aanleiding van het naschrift in jaargang 1969 blz. 309:

Ik veroorloof mij het volgende op te merken, gezien de eerste zin in het 2e lid van voormeld naschrift, luidende:

„Nu is het K.B. van 10 april 1939, houdende de bekendmaking, dat „oorlogsgevaar aanwezig is, nimmer ingetrokken, zodat formeel, volgens „artikel 87 voormeld, de uitlokking nog steeds geacht kan worden in „tijd van oorlog te zijn gepleegd”.

Naar mijn mening veroorzaakt het inderdaad nog steeds van kracht zijnde K.B. van 10-4-1939, oorlogsgevaar vaststellende, geen „tijd van „oorlog” in de zin van artikel 87 Wetboek van Strafrecht op grond van bestaande oorlogsdreiging.

Het K.B. van 10-4-1939, voortvloeiende uit het laatste lid van artikel 201 van de grondwet beoogt slechts aan te geven of er momenteel sprake is van „oorlogsgevaar” in de zin waarin dat woord („oorlogsgevaar” derhalve) in 's lands wetten voorkomt. In artikel 87 wetboek van strafrecht komt het woord „oorlogsgevaar” niet voor, zodat dit K.B. daarop geen betrekking heeft.

Het woord „oorlogsgevaar” komt in de regel (uitgez. art. 98 **W.v.M.Sr.**) in 's lands wetten voor om de regering bepaalde bevoegdheden te verlenen: bijv. art. 45 **W.V.W.**, Oorlogswet, Dienstplichtwet enz. Het woord „oorlogsdreiging” bedoeld in artikel 87 **W.v.Sr.** duidt op een feitelijke derhalve voor ieder waarneembare dreiging van oorlog en veroorzaakt strafrechtelijke consequenties.

Het merkwaardig aandoende woord „oorlogsgevaar” in artikel 98 **W.v.M.Sr.**, deel uitmakende van 's mans oogmerk, heeft echter wel strafrechtelijke consequenties. Ik meen, dat de woorden „aan de oorlog „verbonden gevaren” beter op hun plaats zouden zijn.

Hopende Uw mening **terzake** van **e.e.a.** te mogen vernemen.

Antwoord:

In algemene zin ben ik het eens met Uw betoog, dat de in artikel 87 **W.Sr.** bedoelde „tijd van oorlog” gebaseerd op de „oorlogsdreiging”, een feitelijke vraag is. Ik laat dan daar, of het een door iedereen waarneembare dreiging is of moet zijn. Oorlogsdreiging is een subjectieve waarneming en verschil van waardering is zeer wel mogelijk. Ik wijs U daartoe op het vonnis van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage van 18 juni 1953 en op de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 8 september d.a.v., resp. in **M.R.T.** XLVI, blz. 636 en 642.

Hoewel de Rechter, ook naar mijn mening, vrij is in de interpretatie van de toestand, teneinde zelfstandig uit te maken of een oorlog dreigende

is of niet, ligt het voor de hand dat die Rechter in die overwegingen betreft een eventuele proclamatie van de Kroon dat er „oorlogsgevaar” bestaat. Het verschil tussen „oorlogsdreiging” en „oorlogsgevaar” is subtiel en de Rechter, als één van de organen van het Staatsgezag, zal aandacht schenken aan de proclamatie van de Kroon, als ander orgaan van het Staatsgezag; al is de Rechter aan de opvatting van de Kroon niet gebonden.

Juist omdat voor de meeste militaire delicten thans een van artikel 87 W.Sr. afwijkende regeling is gegeven, zou een kwalificatie „in tijd van „oorlog opzettelijk desertie (in tijd van vrede gepleegd) van een krijgsman „in dienst van het Rijk bevorderen” mogelijk zijn. En aangezien de Kroon nog steeds van oordeel is dat „oorlogsgevaar” aanwezig is, zou ik een overweging waarom de Rechter „oorlogsdreiging” niet aanwezig achtte, niet overbodig vinden.

Dat was de strekking van het naschrift.

W. H. V.

BOEKAANKONDIGING

De balie: een leemte in de rechtshulp?, aflevering 6 van jaargang XIX van „Ars Aequi”: juridisch studentenblad, 90 blz. f 5,25 (Ars Aequi, Peetersdreef 220, Utrecht).

Drie Nijmeegse en twee Leidse studenten analyseerden in deze aflevering het probleem van de rechtshulp; zij oefenden kritiek uit op de bestaande toestand en doen suggesties voor oplossing van de door hen gevoelde bezwaren. De aflevering bestaat uit een voorwoord, 7 hoofdstukken en een conclusie.

Het eerste hoofdstuk, getiteld „De balie, een leemte in de rechtshulp?” heeft aan het boekje zijn naam gegeven. De schrijver van dit hoofdstuk constateert drie problemengebieden, welke naar zijn oordeel tot de gestelde leemte leiden, t.w. de verouderde image van de balie, de dubbele functie (ten behoeve van de rechtsgenoten en ten behoeve van de rechtsorde) en het te uitgebreide werkterrein van de advocatuur.

In het tweede hoofdstuk („Blauwdruk van de advocatuur”) wordt de lezer een aantal informaties over de werkwijze van de advocatuur gegeven.

Vervolgens wordt in een hoofdstuk, getiteld: „De advocaat en het be-„drijfsleven” voorgedragen dat slechts grote kantoren, waar specialisatie mogelijk is, eventueel in samenwerking met belastingadviseurs en accountants, zullen kunnen voldoen aan de specifieke eisen van grote bedrijven.

Het vierde hoofdstuk, handelende over „De kostenverdeling”, waarin uitvoerig ook de kosteloze rechtsbijstand wordt behandeld, zou een onderdeel kunnen zijn van het hoofdstuk „Blauwdruk”.

Het vijfde hoofdstuk: „Rechtshulp aan de financieel minder draag-„krachtige” werkt de kosteloze rechtsbijstand uit vanuit het oogpunt der desiderata voor een bereikbaar-ideale oplossing; de schrijver komt tot de conclusie dat er thans een leemte bestaat in de rechtshulp aan de financieel zwakkere.

Hierop aansluitend volgt het zesde hoofdstuk, waarin „De advocaat „in het strafrecht” wordt belicht. De schrijver is van oordeel dat de rechtsbijstand in het strafrecht onvoldoende functioneert en hij gaat de oorzaken daarvan na. Eén daarvan is de onvoldoende honorering. Volledige betaling door de overheid en specialisatie zouden in deze leemte kunnen voorzien, maar dat zou dan weer kunnen leiden tot verambtelijking van het beroep en mogelijks zelfs uitlopen op een „openbare „verdediging” (tegenover de „openbare aanklager”): een weinig aantrekkelijk aspect, zowel omdat de indruk zou kunnen worden gewekt van samenspel tussen verdediging, openbaar ministerie en rechter, alsook omdat de mogelijkheid van eigen inbreng daardoor zou worden verzwakt.

In deze hoofdstukken is een duidelijk opbouwende strekking terug te

vinden. Daarbij valt het zevende hoofdstuk wel sterk uit de toon, zelfs als men de cursiefgedrukte waarschuwendende inleiding tot dit hoofdstuk nog eens herleest. Dit hoofdstuk, dat de lezer onder de titel „**Revolutionaire** beroepspraktijk voor advocaten”? wordt voorgezet, heeft een smalle basis: het stoelt op strafzaken met betrekking tot de **studentenrevolte** („**maagdenhuisprocessen**”). Suggestieve stellingen omtrent die strafzaken en omtrent de (vermeende) publieke opinie **terzake** van de revolte en het justitiële optreden daartegen worden aan elkaar gepraat met vertaalde en moeilijk te lezen demagogische citaten uit de in Berlijn verschijnende „**Rote Presse Korrespondenz**” waarbij men herhaaldelijk op *petitiones principii* stoot.

In de „*Conclusie*” komen dan de suggesties welke moeten leiden tot opheffing van de door de schrijvers gevoelde bezwaren. Daarbij valt reeds onmiddellijk de stelling op, dat de poging om de door de schrijvers aanwezig geachte problemen enigszins op te lossen, welke poging weinig ontzag zal tonen voor de gevestigde tradities van de balie, een handicap is die groter zal zijn naarmate de advocaat meer vervreemd is van zijn eigenlijke doelstelling: de rechtshulp.

De schrijvers denken de oplossing te vinden in een opdeling van de balie in twee soorten advocaten: de „*commerciële*” advocaat, die zich geheel kan instellen op de belangen van het bedrijfsleven, en de „*sociale*” advocaat, die zijn aandacht geheel zou moeten richten op de rechtshulp aan de individuele burger. De taak van laatstbedoelde advocaat zou in ieder geval omvatten de gehele huidige *pro-deo* praktijk, de strafzaken en de familiezaken; in het algemeen: de rechtshulp aan de minvermogenen en minder draagkrachtigen. De samenstellers onderkennen wel het nadeel van de voor deze advocaat noodzakelijke bezoldiging door de overheid en de daaruit voortvloeiende kans op verambtelijking van deze sector van de balie; zij schijnen dit nadeel echter wel te willen aanvaarden. Te verwachten is echter dat nu juist dit aspect: de verambtelijking van het beroep, met alle daaraan voor dit beroep klevende bezwaren (niet alleen kans op afhankelijkheid van de overheid) op gerechtvaardigde tegenstand van de balie zal stuiten.

W. H. V.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Mevrouw professor mr. D. Hazewinkel-Suringa †

Op 2 augustus 1970 is op 81-jarige leeftijd overleden mevrouw professor mr. D. HAZEWINKEL-SURINGA, welke van 1932 tot 1959 de leerstoel voor strafrecht en strafvordering bezette aan de Universiteit van Amsterdam. Ligt het meer in de lijn van periodieken op strafrechtelijk gebied van nog algemener dan militaire strekking aandacht te schenken aan haar hoogleraarschap, het heeft zin om ook in het M.R.T. stil te staan bij dit overlijden. We kunnen dan voorbijgaan aan het wetenschappelijk werk van de overledene van meer algemene strekking, waarbij vooral de ontwikkeling van het Kinderrecht haar aandacht had en ons vooral richten naar de persoonlijkheid van mevrouw Hazewinkel en de militaire kant van haar werken.

Zo herinner ik mij dat zij omstreeks 1938, '39, bestuurslid van de Militair Rechtelijke Vereniging, in Den Haag voor een vergadering van deze Vereniging een voordracht hield over de wetgeving inzake gewetensbezwaren tegen de militaire dienst. Van het debat na de voordracht staat mij bij de vaak felle wijze waarop mevrouw HAZEWINKEL dikwijls in de aanval ging tegen opperofficieren welke het op enkele punten met de inleidster niet eens waren.

Dat mevrouw HAZEWINKEL ook in het militaire recht thuis raakte is in de eerste plaats te danken aan het feit dat zij sedert 1933 in haar colleges enkele officieren van land- en zeemacht zag, waaronder steeds enkele afkomstig van of studierend voor de Marechaussee. Deze officieren hadden zich te bekwamen voor het getuigschrift „Meer uitgebreide rechtskennis voor officieren' — later omgedoopt tot „Hogere juridische vorming". Voor het verkrijgen van dat diploma was een examencommissie ingesteld (voorz. vice-admiraal b.d. DE WIJS), waarin ook de docenten in staats- en strafrecht, volkenrecht en militair recht aan de Universiteit van Amsterdam zitting hadden. Dit bracht mee dat hoogleraar mr. HAZEWINKEL om op verantwoorde wijze te kunnen examineren, zich ook in het militaire recht inwerkte. Maar er groeide nog een andere kant aan deze zaak. Prof. HAZEWINKEL voelde aan dat de officieren onder haar gehoor — haar colleges waren druk bezet — het moeilijk moesten hebben bij hun studie. Tijdens hun opleiding voor officier en tijdens de praktijkjaren daarna was er natuurlijk ook vorming geweest op juridisch terrein, maar het volgen van de diverse doctorale colleges vergde veel van officieren welke na zo ongeveer vijftien dienstjaren in Amsterdam kwamen; mevrouw Hazewinkel bemerkte dit ook op de examens. Dit aanvoelen leidde tot persoonlijk contact opnemen met de militaire studenten, op avondjes bij mevrouw Hazewinkel en haar man, dr. HAZEWINKEL, thuis.

En dan waren de officieren — althans voor 1940 — in uniform (na die tijd is mij niet bekend).

Hieruit groeiden twee dingen. Mevrouw HAZEWINKEL raakte door haar grote belangstelling thuis in enkele militaire problemen, en speciaal ook die rond de Marechaussee, en als tweede dat mevrouw HAZEWINKEL responsie **colleges** instelde voor haar militaire studenten. Dit betekende een zeer grote hulp bij de studie.

Prof. HAZEWINKEL deed dit alles spontaan, met een hartelijke toewijding en grote bekwaamheid, waardoor alle officieren die in Amsterdam voor het getuigschrift studeerden, zich allereerst haar bijzondere persoonlijkheid herinneren als zij denken en praten over de twee tot drie jaren die zij daar hebben gestudeerd. Het was ook vooral mede aan haar te danken dat vanaf 1955 te Amsterdam weer de studie voor het juridisch getuigschrift voor marechausseeofficieren werd ingesteld, naast de opleiding aan de Rijksuniversiteit te Leiden voor andere officieren.

Mevrouw HAZEWINKEL heeft de leiding van de Marechaussee terzijde gestaan met adviezen op juridisch terrein — zij schreef een artikel over Oss in het Tijdschrift voor Strafrecht en in hetzelfde orgaan, na de tweede wereldoorlog, over De Koninklijke Marechaussee en de **verkeersonveiligheid**.

Mogen deze wat persoonlijk getinte uitingen getuigen van het verlies dat gevoeld wordt door het heengaan van deze grote persoonlijkheid, wier trots het was houdster te zijn (als tweede) van de Erkentelijkheidsplaquette van het Wapen der Koninklijke Marechaussee, haar in 1955 bij haar afscheidscollegeaangeboden.

Amsterdam, 2 september 1970

J. van Waning

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 13 januari 1970

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel H. W. C. Ligtvoet en Kolonel A. M. Herbrink;

Raadman: 1e Luitenant C. R. de Rooy.

Op 20 februari 1969, toen hij van een ziekte hersteld was, opzettelijk niet naar zijn onderdeel teruggekeerd en op 10 april 1969 aangehouden: desertie in tijd van vrede.

(W. M. Sr. art. 98).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAADTE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G. M., geboren 11 juni 1949, res. kpl., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij te Oirschot, althans in Nederland, terwijl hij als vrijwilliger „wiens dienstverband hem verplicht tot doorlopende werkelijke militaire „dienst, in werkelijke militaire dienst was, ingedeeld bij het 17e Pantser „Infanterie Bataljon, na afloop van een periode gedurende welke hij door „ziekte niet in staat was naar zijn genoemd onderdeel terug te reizen, op „of omstreeks 20 februari 1969, toen hij daartoe wèl in staat was, niet naar „zijn genoemd onderdeel is teruggekeerd, doch sedertdien daarvan op „zettelijk, althans hoogst nalatig, ongeoorloofd afwezig is geweest en ge- „bleven totdat hij op 10 april 1969 door personeel van de Brigade Keizers- „veer is aangehouden”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Vanaf 6 november 1967 ben ik onafgebroken in werkelijke militaire dienst bij de Koninklijke Landmacht als Technisch Specialist; sinds medio juli 1968 ben ik ingedeeld bij de B-Compagnie van het 17e Pantser Infanterie Bataljon, gelegerd in de Generaal-Majoor de Ruyter van Steveninck-kazerne te Oirschot. Tijdens een periode waarin ik niet in staat was te reizen wegens ziekte heb ik op 27 januari 1969 mijn onderdeel gebeld en kreeg van de sergeant van de dag van mijn compagnie te horen: „Vier het „maar lekker uit, hier is toch niets te doen”. Op een dag in februari 1969, in ieder geval voor de 20e, ben ik nog een keer bij de huisarts geweest, die mij zei het „uit te vieren” en mij slaaptabletten gaf. Omstreeks 20 februari 1969 was ik in staat naar mijn onderdeel terug te keren. Ik heb dat niet gedaan daar ik het niet erg naar mijn zin had bij mijn onderdeel. Tot 10 april 1969, te omstreeks 18.00 uur, het tijdstip waarop ik door de Mare-

chaussee Brigade Keizersveer werd aangehouden, ben ik thuis geweest. Ik wist dat ik van niemand toestemming had om van omstreeks 20 februari 1969, het tijdstip waarop ik hersteld was van mijn ziekte en tot reizen in staat, tot 10 april 1969, te omstreeks 18.00 uur, van mijn onderdeel afwezig te zijn en te blijven.

Overwegende, dat bovengenoemde justitiële verklaring onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van relatant:

De reserve korporaal Technisch Specialist G. M., is van omstreeks 20 februari 1969 tot 10 april 1969 onafgebroken zonder recht of vergunning afwezig geweest van zijn onderdeel, de B-Compagnie van het 17e Pantser Infanterie Bataljon te Oirschot. Hij is aangehouden op 10 april 1969 te Keizersveer en vervolgens teruggebracht naar zijn onderdeel.

Overwegende, dat het ten processe overgelegde voor eensluidend afschrift getekend afschrift van het ambtsedig Proces-Verbaal, No. P. 37/'69, opgemaakt en gesloten te Raamsdonksveer op 10 april 1969 door Antonius Waltherus Maria van der Mast en Robertus Gerardus Elisabeth Maria van der Horst, respectievelijk wachtmeester der Koninklijke Marechaussee en Marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, beiden behorende tot de brigade Keizersveer, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisanten:

Naar aanleiding van een op 10 april 1969 ontvangen telefonisch verzoek van de 2e Luitenant Akeman, om namens de commandant **B-Compagnie** van het 17e Bataljon Infanterie Chassé te Oirschot op te sporen en aan te houden de korporaal technisch-specialist G. M., wonende te Waalwijk, hebben wij ons naar Waalwijk begeven en hebben aldaar te 18.00 uur bedoelde militair aangehouden en overgebracht naar de brigade Koninklijke Marechaussee te Keizersveer;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende genoemde justitiële verklaring en het afschrift van het proces-verbaal slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „althans in Nederland”, „op of” en „althans hoogst nalatig”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „desertie, gepleegd *in* tijd *van* vrede”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden op-

heffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 8 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 3 februari 1970

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-Kolonels F. G. J. de Waal en E. P. H. v.d. Leur;

Raadsliden: Mr. F. I. M. de Haes (voor eerste beklagde) en Mr. N. W. A. A. van Bakel (voor tweede beklagde).

Gezamenlijk een bromfiets weggenomen met het oogmerk daarmede naar hun onderdeel te rijden en de bromfiets daar achter te laten: oogmerk van wederrechtelijke toeëigening.

(W. Sr. art. 310, 311).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAADTE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. M. A., geboren 25 mei 1947, dpl. sld. en M. H., geboren 14 januari 1948. dpl. sld., beklagden.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagden is ten laste gelegd:

„dat zij tezamen en in vereniging op of omstreeks 2 september 1969 te „Oost-, West- en Middelbeers met het oogmerk van wederrechtelijke toe-„eigening hebben weggenomen een bromfiets, merk Kreidler Floret, toe-„behorende aan Johannes Antonius Adrianus van Korven, althans aan „een of meer anderen dan aan hen, beklagden“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde A. ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 2 september 1969 bevond ik mij te omstreeks 23.30 uur in gezelschap van de soldaat H. te Middelbeers (gemeente Oost-, West- en Middelbeers). H. en ik hadden afgesproken te zoeken naar een niet afgesloten bromfiets om daarmede samen naar Oirschot te rijden. H. vond als eerste een bromfiets, merk Kreidler Floret, rood van kleur, welke stond tegen de zijmuur van een café aldaar. We hebben toen die bromfiets weggenomen en zijn daarmee vandaar weggereden in de richting Oirschot, waarbij H. de brom-

fiets bestuurde en ik als duo-passagier achterop zat. Wet was onze bedoeling met die bromfiets naar Oirschot te rijden en hem daar achter te laten. Wij hadden geen van beiden recht of toestemming deze bromfiets, welke naar mij later bleek toegehoorde aan Van Korven, weg te nemen en ons toe te eigenen;

Overwegende, dat beklaagde H. ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 2 september 1969 bevond ik mij te omstreeks 23.30 uur in gezelschap van de soldaat A. te Middelbeers (gemeente Oost-, West- en Middelbeers). A. en ik hadden afgesproken te zoeken naar een niet afgesloten bromfiets om daarmee samen naar Oirschot te rijden. Toen aldaar vond één van ons een bromfiets, merk Kreidler Floret, rood van kleur, welke stond tegen de zijmuur van een café. Wij hebben toen die bromfiets weggenomen en zijn daarmee weggereden in de richting Oirschot, waarbij ik de bromfiets bestuurde en A. als duo-passagier achterop zat. Het was onze bedoeling met die bromfiets naar Oirschot te rijden en hem daar ergens achter te laten. Wij hadden geen van beiden recht of toestemming deze bromfiets, welke naar mij later bleek toebehoorde aan Van Korven, weg te nemen en ons toe te eigenen;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. 277/69 van de Rijkspolitie Post Middelbeers, opgemaakt en gesloten te Middelbeers op 8 september 1969 door Jacob Branderhorst en Hobbe Streekstra, respectievelijk opperwachtmeester en wachtmeester der Rijkspolitie 1e klas, beiden behorende tot voormelde Post, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisanten:

Op dinsdag 2 september 1969 werd ons medegedeeld dat twee jongens een Kreidler Floret bromfiets hadden gestolen en daarmee waren weggereden in de richting Oirschot. Na een achtervolging gaf ik, 2e verbalisant, de bestuurder van de bromfiets een stopteken en na staandehouding naar zijn naam gevraagd, gaf hij op te zijn M. H. en hij bekende de bromfiets te Middelbeers te hebben weggenomen met het oogmerk om er even mee naar Oirschot te rijden. Zijn duopassagier gaf mij op te zijn J. M. A. en hij bekende met H. te hebben samengewerkt;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. P. 173/69, opgemaakt en gesloten te Eindhoven op 20 september 1969 door Johannes Adrianus Janssen en Pieter van 't Zelfde, beiden marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, behorende tot de brigade Welschap, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Johannes Antonius Adrianus van Korven:

Op 2 september 1969 heb ik mijn bromfiets, merk Kreidler Floret, frame-nr. 1077813, voorzien van het verzekeringsplaatje NZL 018, welke bromfiets mijn eigendom is, naast het café Versteeg in de Doornboomstraat neergezet. Ik heb niemand het recht of toestemming gegeven mijn brom-

fiets weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende de verklaring van ieder der beklaagden slechts gebezigd als bewijs tegen hem, die haar aflegde — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagden is ten laste gelegd met hun schuld daaraan, te weten:

„dat zij tezamen en in vereniging op 2 september 1969 te Oost-, West-, en Middelbeers met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening „hebben weggenomen een bromfiets, merk Kreidler Floret, toebehorende „aan Johaines Antonius Adrianus van Korven”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „diefstal door twee *of* meer verenigde personen”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 311, eerste lid, aanhef en sub 4e, juncto artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagden meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat zij daarvan behoren te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagden strafbaar zijn, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagden zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon der daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling van de beklaagden ieder tot een gevangenisstraf voor de duur van 6 weken, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 250,—, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de duur van 25 dagen — Red.).

MILITAIR JUSTITIËLE STATISTIEK

Overzicht over de eerste halfjaren **1969-1970**

De Directeur-Generaal van de Statistiek deed de Redactie bij brief van het C.B.S., no. S.O. 81-70-3 doss. J, d.d. 18-9-'70 ter opneming in het M.R.T., toekomen het hierna volgende zevental overzichten betreffende de militaire rechtspraak over het eerste halfjaar 1970 met daarnaast, ter vergelijking, de overeenkomstige gegevens over het eerste halfjaar 1969 met betrekking tot:

- a. de omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof naar de aard der delicten: aantallen militaire delicten en commune delicten (staat 1);
  - b. de personen wier beroepen in de loop van het eerste halfjaar door het Hoog Militair Gerechtshof zijn afgedaan naar de aard der vonnissen (staat 2);
  - c. de omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden voor de Zeemacht, de Krijgsraden voor de Landmacht en de Krijgsraad voor de Luchtmacht naar de aard der delicten: aantallen militaire delicten en commune delicten (staat 3);
  - d. de personen, officieren, onderofficieren en manschappen, naar de aard der vonnissen in verband met de instantie en de aard der delicten (staat 4);
  - e. de personen: officieren, onderofficieren en manschappen, op wie de vonnissen der Krijgsraden voor de Zeemacht, de Krijgsraden voor de Landmacht en de Krijgsraad voor de Luchtmacht betrekking hebben (staat 5);
  - f. de misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar de aard der delicten (staat 6); en
  - g. de als oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen afgedane militaire misdrijven en militaire overtredingen en commune misdrijven en commune overtredingen en de te dier zake opgelegde hoofdstraffen en bijkomende straffen, bij de Koninklijke Marine, de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht (staat 7).
-

Staat 1. Omvang van de werkzaamheden van het Hoog **Militair** Gerechtshof; 1e halfjaar 1969—1970

	Aard der delicten							
	Militaire delicten				Commune delicten			
	Misdrifven		Overtredingen		Misdrifven		Overtredingen	
	1969	1970	1969	1970	1969	1970	1969	1970
A. Onafgedane beroepen op 1 januari	2	11	1	1	20	22	13	25
B. Beroepen in de loop van het 1e halfjaar:								
aangebracht	15	28	1	1	34	22	22	35
ingetrokken	—	1	—	—	4	3	3	4
C. Beroepen in de loop van het 1e halfjaar:								
afgedaan door het H.M.G.	14	24	2	1	36	28	23	34
D. Beroepen op 30 juni nog onafgedaan	3	14	—	1	14	13	9	22

Staat 2. Personen **vermeld** in **staat 1** rubriek C naar aard der vonnissen; 1e halfjaar 1969-1970

		Bevestiging	Veroordeling				Totaal	
			Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onvoorw.	Vrij-spraak		
			Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onvoorw. ged. voorw.	Vrij-spraak 1		
Militaire delicten	Misdrifven	1969	2				Totaal 14 3) 24	
		1970	7					
	Overtredingen	1969	1	1	—	—		
		1970	1	—	—	—		
Commune delicten	Misdrifven	1969	7	20	1	7	36	
		1970	8	9	—	10	1	28
	Overtredingen	1969	6	10	—	2	4	2) 23
		1970	10	11	—	9	4	

1) Hieronder 3 opleggingen van een krijgstuclielijke straf.

2) Hieronder 1 niet-ontvankeijkverklaring van het beroep.

3) Hieronder 1 als noot 1, 1 als noot 2.

Staat 3. Omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden; 1e halfjaar 1969-1970

a. Krijgsraden voor de Zeemacht b. Krijgsraden voor de Landmacht c. Krijgsraad voor de Luchtmacht	Aard der delicten								
	Militaire delicten				Commune delicten				
	Misdrijven		Overtredingen		Misdrijven		Overtredingen		
	1969	1970	1969	1970	1969	1970	1969	1970	
A. Onafgedane zaken op 1 januari	a. 29	31	4	3	80	76	311	308	
	b. 396	191	28	124	386	353	594	570	
	c. 11	21	68	57	62	49	230	201	
	Totaal	436	243	100	184	528	478	1 135	1 079
B. Zaken in de loop van het 1e halfjaar ingeschreven	a. 471	627	102	16	268	226	1 628	1 440	
	b. 811	907	503	510	595	673	5 402	5 068	
	c. 159	107	334	308	157	133	1 415	1 096	
	Totaal	1 441	1 641	939	834	1 020	1 032	8 445	7 604
Zaken in de loop van het 1e halfjaar afgedaan									
1. door de rechter	a. 16	11	—	2	91	83	15	19	
	b. 233	232	63	47	345	324	506	397	
	c. 22	30	12	30	81	90	95	123	
	Totaal	271	273	75	79	517	497	616	539
2. door de auditeur-militair	a. 446	600	104	16	196	133	1 592	1 390	
	b. 658	691	370	490	285	351	4 752	4 656	
	c. 115	81	285	272	86	50	1 244	965	
	Totaal	1 219	1 372	759	778	567	534	7 588	7 011
waarvan									
a. sepot	a. 4	94	13	6	98	63	139	98	
	b. 144	168	120	125	117	155	453	498	
	c. 8	11	60	57	62	44	75	73	
	Totaal	156	273	193	188	277	262	667	669
b. instemming met krijgstu- delijke afdoening	a. 441	506	—	—	80	61	11	12	
	b. 343	309	94	45	86	100	52	50	
	c. 86	52	10	5	12	2	8	—	
	Totaal	870	867	104	50	178	163	71	62
c. terugverwijzing naar com- manderende officier.	a. —	—	—	—	—	—	—	—	
	b. 154	188	27	21	66	71	4	41	
	c. 21	17	1	1	7	2	12	2	
	Totaal	175	205	28	22	73	73	16	43
d. betaalde transacties	a. —	—	91	10	—	—	1 434	1 272	
	b. —	—	122	292	—	—	4 181	4 029	
	c. —	—	211	208	—	—	1 139	886	
	Totaal	—	424	510	—	—	6 754	6 187	
D. Zaken op 30 juni nog onaf- gedaan	a. 38	47	2	1	61	86	332	339	
	b. 316	175	98	97	351	351	738	585	
	c. 33	17	105	63	52	42	306	209	
	Totaal	387	239	205	161	464	479	1 376	1 133

Staat 4. Personen op wie de in staat 1 en 3 achter rubriek C sub 1 vermelde eindvonnissen betrekking hebben; 1^e halfjaar 1969-1970

	1969		1970	
	Officieren	Onder-officieren en manschappen	Officieren	Onder-officieren en manschappen
A. Hoog Militair Gerechtshof				
Militaire delicten	1	{ Misdrijven 13	—	24
		{ Overtredingen 2		
C o m m e delicten	2	{ Misdrijven 34	1	27
		{ Overtredingen 23		
B. Krijgsraden voor de Zeemacht				
Militaire delicten	—	{ Misdrijven 16	2	9
		{ Overtredingen —		
Commune delicten	2	{ Misdrijven 89	2	81
		{ Overtredingen 1		
C. Krijgsraden voor de Landmacht				
Militaire delicten	—	{ Misdrijven 233	—	232
		{ Overtredingen 63		
Commune delicten	6	{ Misdrijven 339	10	314
		{ Overtredingen 5		
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht				
Militaire delicten	—	{ Misdrijven 22	—	30
		{ Overtredingen 12		
Commune delicten	3	{ Misdrijven 78	1	89
		{ Overtredingen 9		

Staat 5. Personen vermeld in staat 4 rubrieken B, C en D, naar de aard der vonnissen; 1e halfjaar 1969-1970

Instantie en aard der delicten		Veroordeling			Vrijspraak	Onbevoegdverklaring van de rechter	Nietigverklaring van de dagvaarding	Terugverwijzing naar Comm. officier	Oplegging van een krijgst. straf
		Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onv. ged. voorw					
A. Krijgsraden voor de Zeemacht									
Militaire delicten	Misdrijven	1969	11	—	5	—	—	—	—
		1970	7	—	3	1	—	—	—
Militaire delicten	Overtredingen	1969	—	—	—	—	—	—	—
		1970	2	—	—	—	—	—	—
Commune delicten	Misdrijven	1969	53	—	35	3	—	—	—
		1970	39	2	41	1	—	—	—
Commune delicten	Overtredingen	1969	14	—	—	1	—	—	—
		1970	13	—	5	1	—	—	—
B. Krijgsraden voor de Landmacht									
Militaire delicten	Misdrijven	1969	166	8	39	9	—	4	7
		1970	145	20	38	13	—	—	16
Militaire delicten	Overtredingen	1969	55	2	6	—	—	—	—
		1970	39	—	4	3	—	—	1
Commune delicten	Misdrijven	1969	217	16	96	11	—	4	1
		1970	174	21	106	12	—	3	8
Commune delicten	Overtredingen	1969	431	2	34	31	1	4	3
		1970	341	—	32	22	1	1	—
C. Krijgsraad voor de Luchtmacht									
Militaire delicten	Misdrijven	1969	9	8	5	—	—	—	—
		1970	13	4	10	1	—	—	2
Militaire delicten	Overtredingen	1969	12	—	—	—	—	—	—
		1970	30	—	—	—	—	—	—
Commune delicten	Misdrijven	1969	43	3	31	3	—	—	1
		1970	46	5	31	8	—	—	—
Commune delicten	Overtredingen	1969	88	—	2	5	—	—	—
		1970	115	1	—	7	—	—	—

Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten; 1 e halfjaar 1969-1970¹⁾

Aard der delicten	1969				1970			
	Totaal	waarvan			Totaal	waarvan		
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
A. Wetboek van Strafrecht (Tweede Boek)								
Titel								
V Misdrijven tegen de openbare orde (art. 131 t/m 151)	10	8	—	2	2	—	1	1
VII Misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht (art. 157 t/m 176)	1	—	—	1	3	1	—	2
VIII Misdrijven tegen het openbaar gezag (art. 177 t/m 206)	13	10	—	3	13	10	—	3
XII Valsheid in geschrifte (art. 225 t/m 235)	3	2	—	1	16	7	1	8
XIV Misdrijven tegen de zeden (art. 239 t/m 254)	39	18	6	15	31	8	5	18
XVI Belediging (art. 261 t/m 271)	6	4	—	2	4	3	—	1
XVIII Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid (art. 274 t/m 286)	1	—	—	1	4	1	1	2
XIX Misdrijven tegen het leven gericht (art. 287 t/m 299)	1	1	—	—	—	—	—	—
XX Mishandeling (art. 300 t/m 306)	46	30	2	14	34	24	2	8
XXI Veroorzaken van de dood of van lichamelijk letsel door schuld (art. 307 t/m 309)	9	5	—	4	8	5	3	—
XXII Diefstal en stroperij (art. 310 t/m 316)	174	80	21	73	182	82	13	87
XXIII Afpersing en afdreiging (art. 317 t/m 320)	1	—	—	1	—	—	—	—
XXIV Verduistering (art. 321 t/m 325)	22	10	4	8	26	9	3	14
XXV Bedrog (art. 326 t/m 339)	4	1	1	2	16	1	—	15
XXVII Vernieling of beschadiging van goederen (art. 350 t/m 354)	35	23	—	12	29	21	1	7
XXVIII Ambtsmisdrijven (art. 355 t/m 380)	4	—	—	4	2	—	—	2
XXX Begunstiging (art. 416 t/m 420)	11	8	1	2	12	10	—	2
Misdrijven Wetboek van Strafrecht	380	200	35	145	382	182	30	170

Vervolg Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten; 1e halfjaar 1969-1970

Aard der delicten	1969				1970			
	Totaal	waarvan			Totaal	waarvan		
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.
I	2	3	4	5	6	7	8	9
B. Bijzondere Wetten	234	174	8	52	167	115	8	44
Wegenverkeerswet	1	1	—	—	1	—	1	—
Telegraaf- en Telefoonwet	—	—	—	—	2	—	—	2
Vuurwapenwet	3	1	1	1	9	7	—	2
Optumwet								
Misdrijven Bijzondere Wetten	238	176	9	53	179	122	9	48
C. Wetboek van Militair Strafrecht (Tweede Boek)								
Titel								
III Misdrijven waardoor de militair zich aan zijn dienst- verplichting onttrekt (art. 96 t/m 107)	122	94	10	18	124	82	17	25
IV Misdrijven tegen de ondgeschiktheid (art. 108 t/m 128)	115	76	10	29	125	103	3	19
V Schending van verschillende dienstplichten (art. 129 t/m 150)	32	21	4	7	19	11	2	6
VI Diefstal, verduistering en heling (art. 151 t/m 158) ..	2	2	—	—	1	—	—	1
VIII Verkeersmisdrijven (art. 162 t/m 164)	33	25	1	7	32	24	—	8
Misdrijven Wetboek van Militair Strafrecht	304	218	25	61	301	220	22	59
Totaal rubrieken A, B en C	922	594	69	259	862	524	61	277
Aantal dubbellingen ²⁾	222	115	20	87	224	111	11	102
Aantal veroordelingen	700	479	49	172	638	413	50	175

1) Uitsluitend de onherroepelijk geworden uitspraken.

2) Personen, ter zake van meer dan één strafbaar feit veroordeeld (begrepen in A, B en C).

staat 1. Drijfstuucneuke awoening van oneigemeuke krijgsstucneuke verguppen; te natjaar 1969-1970

	Koninklijke Marine				Koninklijke Landmacht				Koninklijke Luchtmacht				Totaal					
	Militaire		Commune		Militaire		Commune		Militaire		Commune		Militaire		Commune			
	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven		
	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen		
Hoofdstrafen																		
Berisping	4	—	1	—	4	1	6	1	—	—	—	—	—	4	8	1	7	5
	1969	—	—	—	7	1	7	1	—	—	—	—	—	1	17	1	7	2
	1970	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—
Strafdienst	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	—	—
	1969	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1970	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verplichting, om 2 uur vóór het avondappel in de kazerne of het kwartier te zijn en te blijven																		
	1969	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1970	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Licht arrest	1)190	—	25 ¹⁾	10	68	30	37	36	21	9	3	—	—	—	279	39	65	46
	1969	—	13 ²⁾	9	104	21	42	48	14	2	—	—	—	—	336	23	55	58
	1970	—	—	—	33	7	288	29	92	33	97	4	1	4	515	33	126	44
Verzwaard arrest	130	—	30	3	345	30	65	21	61	2	—	—	—	—	580	32	95	25
	1969	—	16	1	87	—	15	—	1	—	—	—	—	—	131	—	31	1
	1970	—	17	—	39	—	9	—	1	—	—	—	—	—	126	—	26	—
Streng arrest	43	—	2	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	6	—	—	3	—
	1969	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—
	1970	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—
Verlaging	3	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1969	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1970	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Plaatsing in de tuchtclassse	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1969	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1970	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal	374	—	77	18	454	60	151	70	120	13	4	—	—	8	948	73	232	96
	1969	—	60	12	499	52	124	70	82	4	—	—	—	3	1089	56	184	85
	1970	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bijkomende straffen																		
Inhouding van geldelijke militaire inkomsten	28	—	2	1	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—	2	1
	1969	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	—	—	—
	1970	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

¹⁾ Hieronder respectievelijk 125, 15 en 8 tevens strafdienst.

²⁾ Hieronder respectievelijk 125, 5 en 5 tevens strafdienst.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Over het rapport van de werkgroep betreffende herziening militair tuchtrecht, samengesteld op last van de ministers van defensie en van justitie, (76 blz. folio, gestencild)

On ne peut contenter tout le monde et son père. (J. de la Fontaine in de fabel: Le meunier, son fils et l'âne).

In juli 1970 is verschenen het rapport van de werkgroep herziening van het militair tuchtrecht (de commissie Lagerwerff), samengesteld uit 9 leden, onder wie de voorzitter, tevens lid, en een secretaris aangewezen door de voorzitter, ingesteld bij nota van het comité verenigde chefs van staven van 18 januari 1967.

De openbaarmaking van het rapport, dat op zéér belangrijke punten meerderheids- en minderheidsstandpunten bevat, is geschied ter *bevordering van de meningsvorming* over de daarin behandelde onderwerpen.

Het rapport bevat 4 hoofdstukken. Uitgangspunt van de werkgroep, verder te noemen „de commissie”, is blijkens hoofdstuk I (*Inleiding*) geweest: een kritische beschouwing van de huidige regeling van de krijgstucht. Naar de mening van de commissie is de inhoud van die regeling niet meer afgestemd op de huidige opvattingen omtrent de binnen de krijgsmacht wenselijke intermenselijke verhoudingen, de noodzakelijke omvang van de werking van de krijgstucht en de gewenste wijze van tuchthandhaving. De taal waarin de regeling (met name die van het Reglement betreffende de Krijgstucht) is verrat, is niet meer aangepast aan het moderne taalgebruik. De ontwikkeling der techniek maakt het noodzakelijk, dat de militair bij zijn taakvervulling méér dan voorheen zelf moet meedenken, eigen initiatieven moet ontplooiën, verantwoordelijkheid moet durven dragen binnen de hem opgedragen taakvervulling en moet beseffen dat binnen de krijgsmacht reële noodzaak bestaat tot samenwerking en bereidheid daartoe en wederzijds vertrouwen ter verwezenlijking van de *grondwettelijke doelstelling van de krijgsmacht: gewapende bescherming* van de belangen van de staat en het zelfstandig voortbestaan van de Nederlandse natie (art. 195 Grondwet).

In de *Znleiding* stelt de commissie dat „*het voortdurend besef van „ondergeschiktheid”* (art. 1 Regl. Kr.) zal moeten plaats maken voor „het voortdurend besef van reële noodzaak tot samenwerking *binnen „het hiërarchisch verband”*”.

Naar mijn mening sluit het ene het andere niet uit. Het voortdurend besef van ondergeschiktheid wil m.i. niet anders zeggen dan dat de

militair zich steeds ervan bewust moet zijn, dat hij in beginsel de bevelen van de meerdere (en de voorschriften) *moét opvolgen; de uitvoering daarvan* moet noodzakelijk in samenwerking en bereidheid daartoe plaatsvinden, wil het gestelde grondwettelijk doel bereikt kunnen worden.

Binnen het hiërarchisch verband wil m.i. niet anders zeggen dan dat *de meerdere beveelt en dat de mindere diens bevelen in beginsel moet opvolgen* in het besef dat dit niet anders kan. De commissie heeft dit helaas niet voor een ieder duidelijk doen uitkomen. De voorgestelde wijziging verandert derhalve in wezen niets aan de bestaande regeling, behoudens de in moderner taal omschreven termen, die thans minder krachtig zijn dan de oude tekst.

In een uitvoerig betoog zijn de grondgedachten beschreven van waaruit de commissie zich de herziening van het militair tuchtrecht gedacht heeft met inachtneming van de omstandigheid dat de krijgsmacht voor het grootste deel bestaat uit dienstplichtigen.

Op grond van het vorenstaande is in hoofdstuk II: „*Inhoud en omvang van de krijgstucht*” de volgende *omschrijving van het begrip krijgstucht* gegeven, t.w.:

„Het gedragspatroon voortvloeiende uit die normen en regels, welke in de krijgsmacht gelden, opdat in het bijzonder samenwerking, gehoorzaamheid en-initiatief, ook onder moeilijke omstandigheden, verzekerd zijn, teneinde de krijgsmacht in staat te stellen, haar taak binnen het kader van haar doelstelling te vervullen.”

De omvang van de werkingssfeer van de krijgstucht wordt in de definitie beperkt door de eisen, welke de doelstelling van de krijgsmacht meebrengt. Een uitvoerige redengevende toelichting, inhoudende de grondbeginselen van de krijgstucht, haar functie en eigen karakter, verduidelijkt die omschrijving.

Ik zou er de voorkeur aan geven, indien in de definitie „*gehoorzaamheid*” *vóórop was gesteld*. Immers samenwerking en initiatief komen voornamelijk aan de orde bij de uitvoering van een bevel of voorschrift, d.w.z. bij het gehoorzamen daaraan!

In het rapport wordt meermalen de uitdrukking bedrijfsdiscipline d.i. de discipline in het militaire bedrijf gebezigd, evenzo de uitdrukking *bedrijfsstoring* en het verstoren van de bedrijfsorde. (Geliefde woorden evenals vermaatschappelijking, democratisering en inspraak). Is de krijgsmacht een bedrijf? Wat voor een bedrijf?!) Niet onlogisch zou het m.i. zijn geweest, indien de commissie de tucht in dit bedrijf met „militaire” bedrijfstucht of „militaire” bedrijfsdiscipline zou hebben aangeduid.

---

1) Van Dale. Groot woordenboek der Nederlandse taal.

De commissie had ook een vergelijking kunnen treffen met politieorganisaties en brandweerorganisaties in grote steden.

Vergelijkingen met andere organen van de Nederlandse samenleving gaan volkomen mank; zijn derhalve onjuist en dienen ter voorkoming van inherente misverstanden achterwege te blijven. De krijgsmacht is in verband met *haar bijzondere taak en samenstelling* (bestaande uit vrijwilligers en dienstplichtigen) een *instituut sui generis*, dat zich alleen laat vergelijken met *andere* krijgsmachten waarmee zij geroepen kan worden samen te strijden of waartegen zij mogelijk de strijd zal moeten aanbinden. Maar aan een vergelijking met de tuchthandhaving in andere krijgsmachten heeft de commissie zich helaas niet gewaagd, en voor zover **mij** bekend, tot heden niemand. In andere landen heersen andere opvattingen dan in Nederland, waar de krijgsmacht bij velen niet in aanzien staat, waar in sommige kringen militairen met de nek worden aangezien, waar zelfs een lid van de Staten-Generaal in 3 instanties werd veroordeeld wegens het bevorderen van desertie²⁾, waar een omroepvereniging in een radioreportage niet alleen van sabotagefeiten in een legerplaats melding maakte, maar mogelijkheden daartoe aangaf, waar kranten en tijdschriften op de verantwoordelijke leiding, officieren en kader in de krijgsmacht hakken, zoals ook meermalen geschiedt ten aanzien van politieoptreden; zie b.v. het Algemeen Dagblad van 8 oktober 1970, waarin prof. mr. J. M. VAN BEMMELEN daarover het zijne opmerkt.

De militaire uniform komt men minder en minder tegen, hetgeen mede de krijgsmacht doet vervreemden van het Nederlandse volk.

In onze tijd komt mij het gebruik van het woord „*krijgstucht*” verouderd voor, en ik heb mij afgevraagd of er aanleiding bestaat in plaats daarvan te spreken van „*militaire tucht*”. De krijgsmacht heeft immers naast een repressieve taak een preventieve taak; men denke ook aan de rampenbrigade en de afzonderlijke door Nederland uitgezonden detachementen naar India en Tunesië.

Vergelijkt men de door de commissie voorgestelde definitie van krijgstucht met die neergelegd in artikel 1 van het Reglement betreffende de Krijgstucht, dan blijkt dat de door de commissie voorgestelde omschrijving heel wat vager is gesteld dan die welke artikel 1 R.K. inhoudt en dus met het oog op de (eenvoudige) mindere militair minder geslaagd is; alleen al het woord „gedragspatroon” daarin is bijzonder duister.

De omschrijving van krijgstucht in art. 1 R.K. daarentegen geeft duidelijk aan en voor de (eenvoudige) militair begrijpelijk wat de militaire tucht inhoudt en wat er van hem geëist wordt: *dat hij als militair onafgebroken zijn plicht moet betrachten*. Ieder weet wel wat dat in-

---

²⁾ M.R.T. LXIII, 1969, blz. 293, 298, 303.

houdt en weet wanneer hij daarin tekortschiet. Ik meen dan ook dat de huidige omschrijving van krijgstucht, behoudens enige daarin aan te brengen wijzigingen en aanvullingen, nog steeds bijzonder goed de militaire tucht omschrijft.

De omvang van de werking van de krijgstuchtregeling dient te worden beperkt, zoals de commissie voorstelt: voor zover de doelstelling van de lrijgsmacht zulks meebrengt. Naar mijn mening zou de omschrijving b.v. kunnen luiden:

„De tucht in de krijgsmacht, te noemen *militaire tucht* omvat alles „wat nodig is om de krijgsmacht in staat te stellen haar grondwettelijke „taak: bescherming van de belangen van de staat zo goed mogelijk „te volbrengen: de handhaving van regelmaat en orde in alle zaken, „de militaire dienst betreffende; stipte nakoming van alle voorschrif- „ten en nauwgezette voldoening aan de terzake van de dienst gegeven „bevelen, ook waar deze slechts kleinigheden betreffen. Zij eist een „voortdurend besef van gehoorzaamheid aan de bevelen van iedere „meerdere en naleving van de voorschriften de militaire dienst „betreffende; onder alle omstandigheden besef van noodzakelijke sa- „menwerking, het tonen van initiatief, verantwoordelijkheid voor mens „en materieel, en het nalaten van elk met het vorenstaande strijdig ge- „drag, in het algemeen onafgebroken plichtsbetrachting.”

Deze omschrijving van militaire tucht is m.i. voor iedere militair duidelijk. Het komt er op aan hoe de verantwoordelijke leiders de **nakoming** daarvan handhaven. De gedragingen in strijd met militaire tucht moeten zij op haar juiste waarde weten te beoordelen en kleinigheden niet te hoog **aanslaan**.³⁾

De bestaande regeling van de gezagsverhouding tussen militairen: meerdere — mindere (d.i. militaire meerdere en militaire mindere) is gehandhaafd. Noodzakelijk is, aldus de commissie, dat de verhouding van een buitenlandse militaire chef tot de Nederlandse militair wordt vastgelegd.

Het begrip „commanderende officier”⁷⁾ is nauwkeurig omlijnd.

Wat betreft de *omvang van de werking van het tuchtrecht* meent de commissie, dat de huidige bepalingen betreffende de militair in krijgsgevangenschap niet in een nieuwe tuchtregeling dient te worden opgenomen; sommige bepalingen dragen het karakter van een aansporing, andere dienen in het W.M.Sr. te worden opgenomen. Gaat men er van uit dat het huidige reglement betreffende de krijgstucht door de samenstellers gedacht is, en door de regering ook bedoeld is, als een handleiding voor de militaire tucht, als een soort raadgever, in het bijzonder

---

³⁾ Zie „Wet op de Krijgstucht” enz. en het „Reglement betreffende de Krijgstucht” enz. door Mr. A.F. Steffen, 4e druk 1950, blz. 141 e.a.

voor de jeugdige militair, die hem op zijn rechten en plichten wijst en op de grondslagen van de militaire tucht door raadgevingen en wenen, alsmede door gebods- en verbodsbepalingen, dan is mogelijk toch wel iets te zeggen voor het behoud van deze bepalingen in het reglement, waarin de omschrijving van de militaire tucht nader zou kunnen worden toegelicht. De commissie heeft zich er slechts in het algemeen over uitgelaten hoe zij zich de herziening van het militaire tuchtrecht denkt.

Voor de beantwoording van de vraag in hoeverre *de militair in zijn vrije tijd* gebonden kan worden aan de krijgstucht (betreft de werkings sfeer van de krijgstuchtregeling) is bepalend de omschrijving van het begrip krijgstucht. De commissie is niet tot eenstemmigheid kunnen komen over *het dragen van burgerkleding door de militair ná de dienst, d.i. in zijn vrije tijd.*

De meerderheid is van mening dat de militair **ná** de dienst ook binnen het onderdeel burgerkleding mag dragen, behoudens **beperkingen** in het belang van de veiligheid of de orde.

Een kleine minderheid daarentegen wil het dragen van burgerkleding slechts toestaan voor alle categorieën van militairen, bij het verlaten van of het terugkeren op het onderdeel, voor welke zienswijze zij zéér ernstige redenen naar voren brengt.

Beschouwt men de kazerne enz. als de woning van de militair, als zijn tehuis, waarin hij zich in zijn vrije tijd ongedwongen moet kunnen bewegen, dan is er voor het meerderheidsstandpunt wel het een en ander te zeggen, d.w.z. zodra de man geacht kan worden voldoende „militair” gevormd te zijn, al wordt de controle op de veiligheid in verband met sabotage daardoor moeilijker. *Wat echter het zwaarste is moet het zwaarste wegen; dat is het algemeen belang!*

Over *de omvang van de bevoegdheid van de tuchtrechter in verband met de gedragingen die als krijgstuchtelijke vergrijpen zijn aan te merken*, is de commissie niet tot een gezamenlijk standpunt kunnen geraken. Het rapport bevat in deze een zeer uitvoerig systeem van de kleinst mogelijke meerderheid en een systeem van de grootst mogelijke minderheid.

De *kleinst mogelijke meerderheid* stelt dat een *krijgstuchtelijk vergrijp* als volgt kan worden omschreven:

„Een krijgstuchtelijk vergrijp is een feit strijdig met enige ter **uitwerking** van de grondbeginselen van de krijgstucht gestelde regel, of op „die grondbeginselen gebaseerde norm.” Dat wil zeggen dat slechts die gedraging welke in strijd is met enige ter uitwerking van die grondbeginselen gebaseerde norm, met enige krijgstuchtelijke sanctie wordt bedreigd. Deze meerderheid volgt in zijn uitkomsten het bestaande wettelijke systeem: Het krijgstuchtelijk vergrijp begaan in eendaadse of

meedaadse samenloop met één of meer strafbare feiten wordt, indien tot strafvervolgung *terzake* van die strafbare feiten wordt besloten, tegelijk daarmede aan de kennisneming van de strafrechter **onderworpen**. Indien evenwel het vervolgingsorgaan besluit dat de zaak buiten strafrechtelijke vervolgung wordt gelaten, wordt de zaak ter afdoening in handen gesteld van de tuchtrechter. Het oordeel van het met beslissing over de al of niet strafvervolgung belaste orgaan is bepalend voor de vraag of een met een strafbaar feit samenhangend krijgstuhtelijk vergriep tegelijk met dat feit aan de kennisneming van de strafrechter wordt onderworpen, dan wel, in geval van seponering van het strafbare feit, in de tuchtrechtelijke sfeer zal worden afgedaan. Deze meerderheid van de commissie wenst *vooruitlopend* op de beslissing van het vervolgingsorgaan tot seponering van het strafbare feit van geringe importantie, een daarmede samenhangend ernstig krijgstuhtelijk vergriep spoedshalve in de krijgstuhtelijke sfeer af te doen.

De *grootst mogelijke minderheid* voert als bezwaar aan, dat in geval van krijgstuhtelijke afdoening van een strafbaar feit door een commandant over dit feit niet een strafrechtelijk deskundig officier oordeelt, dat eventuele ruimere transactiemogelijkheden worden uitgesloten en mogelijk strijdigheid met het verdrag van Rome aanwezig is.

De bezwaren van de grootst mogelijke minderheid vinden oorzaak in de bestaande definitie van het krijgstuhtelijk vergriep (art. 2, 1° en 2° W.Kr.) weshalve zij voorstelt deze als volgt te wijzigen:

„Een krijgstuhtelijk vergriep is een feit, *niét* in enige strafwet omschreven, strijdig met een ter uitwerking van de grondbeginselen van „de krijgstuht gestelde regel, of op die grondbeginselen gebaseerde „norm.“

Uitgangspunt daarbij is dat de niét strafrechtelijk deskundige tot straffen bevoegde meerdere zich dient te onthouden van de krijgstuhtelijke afdoening van strafbare feiten. Daar zij de krijgstuht als een vorm van bedrijfstuht ziet, wijst zij er tevens op dat het gewenst is enige misdrijven uit het W.v.M.Sr. te decriminaliseren: afwezigheidsdelicten, ongehoorzaamheidsdelicten en wachtdelicten, die meermalen krijgstuhtelijk worden afgedaan. Zij meent dat de bevoegdheid van tot straffen bevoegde meerderen zich moet beperken tot krijgstuhtelijke afdoening van *zúiver* krijgstuhtelijke vergriepen. Door decriminalisering van deze in wezen hoogst ernstige militaire delicten, d.w.z. door bagatellisering zou m.i. de deugdelijke bescherming van de staat door de krijgsmacht door gehoorzame plichtsvervulling, aanwezigheid voor dienstvervulling, en waakzaamheid in haar grondslagen worden aangetast.

De moeilijkheid is: waar begint het strafbare feit en waar eindigt het krijgstuhtelijk vergriep. Dit hangt af van de *omstandigheden van het geval*. Het gevolg van de zienswijze van de grootst mogelijke *minder-*

heid is, dat b.v. een militair die in de kazerne, op het schip enz. eigenmachtig een sigaret van een medemilitair wegneemt en die oprookt (formeel diefstal) of die in de eetzaal in een overmoedige bui een stenen etensbord naar een makker werpt, roepende: grijp, doch die kameraad springt op zij en het bord valt in scherven (formeel zaakbeschadiging) enz., enz. waarbij de schending der krijgstucht die van liet algemeen belang verre overtreft, deswege naar de Krijgsraad zou moeten worden verwezen met alle rompslomp (en kosten) daaraan verbonden.

Het bezwaar van strijd met het verdrag van Rome is hoogst twijfelachtig, nu het H.M.G. in zijn beklagbeschikking van 13 mei 1970, uitvoerig heeft overwogen en beslist dat er geen strijd bestaat tussen dat Verdrag en de Wet op de Krijgstucht⁴⁾, ook al wijst Mr. E. A. ALKEMA in zijn artikel „Het militair tuchtrecht en de rechten van de mens”⁵⁾ erop, dat het nodig blijft dat de Europese commissie voor de rechten van de mens zich hierover alsnog uitspreekt. Nu reeds rekening houden met ruimere eventuele transactiemogelijkheden gaat m.i. wat ver, terwijl een strafrechtelijk niet deskundig officier een zeer vaag begrip is. Waarom zou een officier, meestal oudere beroepsofficier, die na met goed gevolg afgelegd eindexamen H.B.S. of overeenkomstige opleiding, gevolgd door een 4-jarige wetenschappelijke vakopleiding aan de K.M.A. of het K.I.M., waar militair tucht-, straf- en procesrecht, alsmede administratief recht gedoceerd worden, met zijn ervaring en verdere scholing niet voldoende deskundig zijn om de ernst van het strafrechtelijk element te waarden, te méér daar zijn bevoegdheid tot krijgstuchtelijke afdoening zich niet verder uitstrekt dan tot *zээр* lichte feiten, waarbij de schending van de militaire tucht op de voorgrond treedt, terwijl voldoende waarborgen bestaan tegen willekeur. Treedt een eenvoudig politieman ook niet waarschuwend en vergevend, seponerend op tegen geringe wetsovertredingen? De zienswijze van de grootst mogelijke minderheid komt mij onpraktisch, ondoelmatig, en overdreven theoretisch voor, waardoor de belangen van de krijgstucht, maar ook die van de man, in wezen op de achtergrond raken.

Eventueel ware mogelijk om in deze een middenweg te kiezen, door de huidige goed en snel werkende regeling te handhaven, doch de omvang daarvan te beperken tot strafbare feiten *gepleegd binnen de militaire sfeer* van de troep, de kazerne, de vliegbasis, het kampement of aan boord en als storingen van de bedrijfsdiscipline af te doen. De omschrijving van de krijgstuchtelijke vergrijpen zou dan b.v. kunnen luiden:

Krijgstuchtelijke vergrijpen zijn:

---

⁴⁾ Besch. H.M.G. van 13 mei 1970, M.R.T. LXIII, 1970, blz. 50 e.v.

⁵⁾ Mr. E.A. Alkema. Het militair tuchtrecht en de rechten van de mens, M.R.T. LXIII, 1970. blz. 454 e.v.

1°. alle niet in enige wet omschreven feiten, strijdig met enig dienstbevel of militair voorschrift of onbestaanbaar met de militaire tucht;

2°. a. alle militaire strafbare feiten,

b. alle commune strafbare feiten, waarvan de militaire rechter kan kennisnemen, gepleegd aan boord van een oorlogsvaartuig, in de troep, in de kazerne, op een vliegbasis of in een onder enige andere benaming tot huisvesting, tewerkstelling of verblijf voor militairen aangewezen inrichting van de krijgsmacht, indien zij van zo lichte aard zijn dat zij buiten strafrechtelijke behandeling kunnen worden afgedaan.

Onder het hoofd „*De gedragsregels*” zijn in hoofdstuk II een aantal gedragsregels omschreven, teneinde in bepaalde gevallen eenheid van opvatting te verzekeren. Niet zijn gehandhaafd gedragsregels, zoals in het huidige reglement betreffende de krijgstucht voorkomen, die hetzij een herhaling vormen van wat elders is of behoort te worden vastgelegd, hetzij rechtstreeks voortvloeien uit de grondbeginselen van de krijgstucht, hetzij het karakter dragen van aansporing of vermaning of vingerwijzing o.d., die daarom niet beschouwd kunnen worden als concrete gedragsregels, hetzij niet meer in de hedendaagse tuchtregeling op haar plaats zijn.

Als *concrete gedragsregels*, naar omstandigheden meer of minder uitvoerig toegelicht, *waarover eenstemmigheid bestaat*, vermeldt het rapport:

— Het is de militair verboden politieke activiteiten te bedrijven:

(1) wanneer hij in uniform gekleed is, met uitzondering van het stemrecht;

(2) binnen militaire inrichtingen en aan boord van oorlogsschepen.

— Het is verboden aan boord van een oorlogsvaartuig, in een kazerne, op een vliegbasis of in een onder enige andere benaming tot huisvesting, tewerkstelling of verblijf van militairen aangewezen inrichting van de krijgsmacht, zonder toestemming van de commanderende officier of andere militaire chef vergaderingen te houden, intekenlijsten te laten rondgaan, bijdragen te vragen, biljetten aan te slaan, inzamelingen te doen, reclame of propaganda te maken van welke aard of voor welk doel ook (vgl. art. 17 Regl. Kr.).

— De militair is gehouden tot geheimhouding van die zaken, direct of indirect de dienst betreffende, uit welke aard volgt dat mededelingen daarover aan onbevoegden ongewenst zijn, of waaromtrent geheimhouding uitdrukkelijk is opgedragen. Deze verplichting is niet beperkt tot zaken waarvan de militair kennis draagt uit hoofde van zijn functie (vgl. art. 18, 19 sub a en sub b Regl. Kr.).

— De militair is verplicht goede zorg te besteden aan zijn kleding en aan de goederen die hem ter beschikking zijn gesteld of waarmee hij werkt. Hij zal, voor zover in zijn vermogen ligt, ook de noodzakelijke

zorgvuldigheid betrachten ten aanzien van militaire goederen, die niet onder zijn beheer zijn gesteld (vgl. art. 25 Regl. Kr.).

— De militair is verplicht om voor zover zulks in zijn vermogen ligt, te zorgen dat hij lichamelijk en geestelijk in staat is om de militaire diensten die van hem gevorderd worden of gevorderd kunnen worden, naar behoren te volbrengen en er tegen te waken dat door zijn gebrek aan zorg dienaangaande zijn gezondheid en die van anderen wordt geschaad of in gevaar gebracht.

— Met betrekking tot zijn kleding en uiterlijk voorkomen dient de militair in uniform, en binnen het onderdeel ook in burgerkleding, te voldoen aan de normen van betamelijkheid.

Het ware wenselijk dat duidelijke éénduidige normen vermeld worden t.a.v. uiterlijk voorkomen (o.a. baard-, snor- en haardracht) en betamelijkheid (hippe kleding o.i.d.).

— Onverminderd de in het Wetboek van Militair Strafrecht vervatte gehoorzaamheidsplicht is de militair gehouden de schildwacht of de troepenafdeling, belast met wacht- of patrouilledienst ook zonder verzoek hulp te verlenen (vgl. art. 26, lid 3 Regl. Kr.).

— Het is de militaire meerdere niet toegestaan van een mindere geld of poederen ter leen of ten geschenke aan te nemen, diensten in de particuliere sfeer te verzoeken of te accepteren of anderszins gunsten van hem te aanvaarden (vgl. art. 7, lid 3 Regl. Kr.).

— Tedere militair is verplicht op te treden tegen te zijner kennis gekomen krijgstuchtelijke vergrijpen (vgl. art. 143 W.M.Sr.).

Over enige concrete gedragsregels bestaat geen overeenstemming, t.w.:

— Het is de militair verboden deel te nemen aan **bijeenkomsten**, betogingen, demonstraties en optochten, indien de minister van defensie om redenen ontleend aan de doelstelling van de krijgsmacht, zulks heeft bepaald.

Een grootst mogelijke minderheid is van mening dat deze gedragsregel niet voldoende mogelijkheden biedt om noodzakelijke **bepalingen** op te leggen aan die meningsuitingen, welke een krijgstuchtelijk ondermijnend karakter dragen. Zij meent, onder uitvoerige toelichting, dat de volgende gedragsregel de voorkeur verdient:

— De militair dient zich te onthouden van elke vorm van meningsuiting en van het op enigerlei wijze medewerking verlenen aan elke vorm van meningsuiting, welke een **krijgstuchtelijk** ondermijnend karakter draagt.

Aan deze gedragsregel moet nog worden toegevoegd met het oog op bijeenkomsten en vergaderingen, welke om redenen ontleend aan de doelstelling van de krijgsmacht, niet door militairen mogen worden bijgewoond:

— Het is de militair verboden deel te nemen aan bijeenkomsten, indien

de minister van defensie om redenen, ontleend aan de krijgstucht, zulks heeft bepaald.

— Onverminderd het verbod aan boord van een oorlogsvaartuig, in een kazerne, op een vliegbasis of in een onder enige andere benaming tot huisvesting, tewerkstelling of verblijf van militairen aangewezen inrichting van de krijgsmacht, zonder toestemming van de commanderende officier of andere militaire chef vergaderingen te houden, intekelijsten te laten rondgaan enz. is het niet toegestaan binnen de genoemde militaire objecten bepaalde geschriften te verspreiden wanneer zulks door de minister van defensie om redenen aan het belang van de krijgstucht ontleend, is verboden.

In spoedeisende gevallen kan de commanderende officier op gelijke gronden voorlopige maatregelen treffen.

Een minderheid acht in plaats hiervan de volgende regel gewenst:

— Het is de militair verboden aan boord van een oorlogsvaartuig, in een kazerne, op een vliegbasis of in een onder enige andere benaming tot huisvesting, tewerkstelling of verblijf van militairen aangewezen inrichting van de krijgsmacht, geschriften of afbeeldingen in bezit te hebben of te verspreiden, welke op last van de minister van defensie in het belang van de krijgsmacht worden geweerd. In spoedeisende gevallen kan een commanderende officier op gelijke gronden voorlopige maatregelen *terzake* treffen (vgl. art. 19 sub c Regl. Kr.).

Een minderheid wenst opname van de volgende gedragsregel:

— Het is de militair verboden door lijdelijk verzet of andere onwilligheid, dan wel door het uiten van ontevredenheid zich tegen de militaire dienst of bepaalde diensten te verzetten dan wel anderen daartoe aan te sporen (vgl. art. 20 Regl. Kr.).

De commissie heeft zich er niet over uitgelaten of de gedragsregels in de wet of in een reglement moeten worden opgenomen, hetgeen te betreuren valt.

Onder het hoofd „*Het dienstbevel*” bevat hoofdstuk **II** een uitgebreide beschouwing over het dienstbevel: de elementen daarvan, de rechtmatigheid, de aansprakelijkheid van de bevelgever en de grenzen van de gehoorzaamheidsplicht.

In hoofdstuk **III** „*De handhaving van de krijgstucht*” worden *het sanctiestelsel, de strafbevoegdheid en de waarborgen voor een juiste toepassing van de sanctiemiddelen* behandeld.

Al heeft de commissie bij de herziening van de strafsoorten de opvoedkundige werking daarvan primair gesteld, dan mag dat nog niet met zich brengen, *dat de straffen bijna niet meer voelbaar behoeven te zijn*. Men vergete niet dat dienstplichtigen „vogels van zéér diverse „pluimage^D zijn, van wie het grote gros géén aanleiding geeft tot bij-

zondere correcties, vandaar dat dat deel na afloop van zijn militaire dienst met een blanco straflijst huiswaarts keert; doch er zijn onder hen ook lieden voor wie een gevoelige correctie op haar plaats kan zijn, mede in hun eigen belang. Zij moeten leren dat het met de verplichting tot het nakomen van bevelen en voorschriften in het belang van de doelstelling van de krijgsmacht hoge ernst is, anders zullen zij die ook niet nauwgezet nakomen in ernstige tijden, en in oorlogstijd snel wegvloeien uit de frontlijn.

Ik merk hierbij ten overvloede op dat binnen de krijgsmacht *volgende wordt gewaarschuwd* tegen onkrijgstuchtelijk gedrag, zowel door kaderleden als door commandanten. Wie echter niet horen wil moet voelen. Daartoe blijven krijgstuchtelijke straffen onmisbaar, óók de zwaardere. Critici op het militaire tuchtrecht, veelal anti-militairen, willen dat echter niet inzien.

De commissie heeft de formele rangschikking van straffen naar zwaarte niet gehandhaafd. Toch stelt zij voor, dat de straffen arrest, licht arrest en de verplichting om op een vastgesteld tijdstip bij zijn onderdeel terug te zijn, in deze volgorde worden tenuitvoergelegd. Praktisch zou het zijn indien de huidige regeling van rangschikking naar zwaarte (evenals in het strafrecht) gehandhaafd bleef.

De straffen berisping, geldboete en strafdienst kunnen gelijktijdig worden tenuitvoergelegd.

Over de algemene bepalingen betreffende de handhaving van de krijgstucht is de commissie eenstemmig.

Over *meerdere sanctiemiddelen* bestaat in de commissie *geen eenstemmigheid*.

Een grootst mogelijk minderheid acht het bestaan van *strafdienst* als straf niet gewenst. Mogelijk zou de straf van *corveedienst*, nader te omschrijven, een passende straf b.v. zijn voor lieden die in dronkenschap de kazerne bevuilen of die op andere wijze geen zorg hebben voor rijkseigendommen.

Een minderheid acht het bestaan van *geldboete* als straf niet juist. Deze straf is enige jaren geleden bij de wijzigingswet van 4 juli 1963, Stb. 295, ingevoerd. Heeft men voldoende ervaring opgedaan om daar nu reeds een gevestigd oordeel over te hebben?

Het rapport onderscheidt niet meer de straffen van *licht arrest en verzwaard arrest*. Waarom de huidige benamingen niet gehandhaafd worden, is niet duidelijk. De in het rapport gekozen benamingen licht arrest en arrest werken m.i. verwarrend.

Daar licht arrest, zoals in het rapport wordt opgemerkt, in wezen een uitgaansverbod is, had deze straf op grond daarvan m.i. beter benoemd kunnen worden: Uitgaansverbod van tenminste 1 dag en ten hoogste 14 dagen. Deze benaming zou dan duidelijk aansluiten bij de lichtere straf: de verplichting om op een vastgesteld tijdstip op het on-

derdeel terug te zijn gedurende ten hoogste 14 dagen. Deze benaming komt mij psychologisch ook juister voor.

Verschil van mening bestaat over de plaats waar licht arrest moet worden ondergaan in verband met de positie van de militair, die buiten de inrichting is gehuisvest. Werkte de bestaande regeling niet goed? M.i. wel.

De straf van streng arrest wijst de commissie zonder meer af. Dit wordt door troepencommandanten uitermate betreurd! Deze straf is bij de belangrijke herziening van de wet op de krijgstucht bij de wet van 4 juli 1963 Stb. 295 gehandhaafd. De memorie van toelichting van de Rijksbegroting voor het dienstjaar 1971 vermeldt thans dat een wetsontwerp tot afschaffing van de krijgstuchtelijke straf van streng arrest in voorbereiding is. Toch kan deze straf nog zeer nuttig werken, vooral ook als afschrikking b.v. bij mobilisatie, herhalingsoefeningen e.d., wanneer een groot aantal militairen onder de wapenen verblijft. Al wordt deze straf nog slechts in weinig gevallen toegepast — het zou m.i. niet goed zijn, indien het anders zou zijn — behoeft dit géén reden te zijn om deze nu maar helemaal te doen vervallen. Zij kán worden opgelegd en zij heeft afschrikwekkende werking. Blijkens staat 7 van de Militair Justitiële Statistiek (blz. 589 hiervóór) werd over de eerste halfjaren van 1969 en 1970 in resp. 43 en 87 gevallen streng arrest opgelegd terzake van oneigenlijke krijgstuchtelijke vergripen. Daaruit kan blijken, dat het aantal gevallen waarin deze straf werd toegepast toch níét zó gering was, en dat én troepencommandanten, én het vervolgingsorgaan van de militaire justitie én de militaire rechter het nut van deze straf nog steeds inzien. Een sprekend voorbeeld vóór handhaving van deze straf is het geval waarbij de arondissementskrijgsraad te Arnhem, met toepassing van art. 58 W.K., bij vonnis van 20 mei 1969, bevestigt bij sententie van het H.M.G. van 17 juli 1969, een dpl. korporaal strafte met 14 dagen streng arrest, die op 26 januari 1969 (in burger kleding) te midden van andere soldaten, in een trein op het traject Amersfoort—Assen de balkondeuren had geopend, terwijl de trein in beweging was en door die deuren een krat met lege bierflesjes naar buiten had geworpen, en die terwijl de trein stilstond, door de geopende deuren op de sporen had gewaterd, en die tenslotte te Assen het station via de sporen had verlaten.⁶⁾ Wanneer sommige *militairen in groepen bijeen* zijn, komt het meermalen voor dat zij „de beest uithangen”. Militairen zoals hier bedoeld verdienen m.i. dan niet anders dan een poosje in afzondering in een militaire cel door te brengen om eens rustig te kunnen nadenken over hun laakbaar gedrag. Daartoe dienen de cellen m.i. op wat humanere wijze te worden ingericht. Met streng arrest gestrafte militairen zijn geen „boeven” om duidelijk te zijn, doch lieden die mede in hun éigen belang

---

⁶⁾ M.R.T. LXIII, 1970, blz 11 - 16

streng doch humaan gecorrigeerd moeten kunnen worden zónder dat het element „straf“ en de daarvan uitgaande „preventieve en repres-„sieve werking“ verloren gaan.

Humanisering der cellen kan op eenvoudige en praktische wijze geschieden door b.v. bij de wacht telkens twee cellen tot één cel om te bouwen en daarin ramen aan te brengen op passende hoogte e.d., hetgeen echter géld kost. Maar ook dit mag m.i. geen reden zijn om de streng-arrest-straf dan maar helemaal af te schaffen. (Zie M.R.T. LX, 1967, blz. 65, 73).

De straf van *verlaging* wordt ook afgewezen. Deze is bij de herziening van het militair tuchtrecht bij de wet van 4 juli 1963, Stb. 295 gehandhaafd.

De grootst mogelijke minderheid is van mening dat de straf van *plaatsing in de tuchtklasse*, mits in gewijzigde vorm (meer vrijheid) ondergaan, niet kan worden gemist. Ook deze straf kan in tijden waarin veel militairen gedurende langere tijd onder de wapenen verblijven, haar nut hebben. (Zie echter voormelde Mem. v. Toel., blz. 16).

Het valt op, dat de strafmiddelen, hoewel het overal roeiger is, *milder zijn gesteld*. De opvoedende en afschrikwekkende werking daarvan zal hierdoor geringer zijn, hetgeen de tuchthandhaving niet ten goede zal komen, vooral als grote aantallen militairen langere tijd onder de wapenen moeten verblijven. De conclusie is dan ook gewettigd, dat zelfs bij de invoering der voorstellen, de tuchthandhaving een **proble-**matische zaak zal worden.

Bij *de regeling van de strafbevoegdheid* is de commissie uitgegaan van het beginsel van integrale verantwoordelijkheid van de commandant voor gewapende bescherming van de belangen van de staat. Inbreuk op dit beginsel wordt gemaakt wanneer tuchtondermijnende „bedrijfsstoringen“ strafrechtelijke vormen aannemen: bedreiging van de algemene rechtsorde, waarvoor een ánder orgaan verantwoordelijk is dan de commandant: de justitie.

De mogelijkheid dat in bepaalde gevallen de *militaire strafrechter* als tuchtrechter kan optreden is gehandhaafd.

Instelling van *afzonderlijke buiten de militaire hiërarchie staande en optredende, al dan niet militaire, tuchtrechters, die belast zouden worden met de afdoening van krijgstuchtelijke vergrijpen*, zou de integrale verantwoordelijkheid van de commandanten schaden, die dan niet meer voor de tuchthandhaving verantwoordelijk zouden kunnen zijn. Het zou ook inconsequent zijn, indien de commandant wel zou mogen aanmoedigen, belonen en terechtwijzen, maar hem de toepassing van sanctiemiddelen zou worden onthouden.

In een elf-tal redenen vermeldt het rapport de bezwaren tegen een afzónderlijke tuchtrechter. Deze bezwaren hadden nog kunnen worden uitgebreid met het *grote práktische bezwaar dat in geval van berech-*

ting van allerlei geringe vergrijpen door een afzonderlijke tuchtrechter behalve de verdachte, veelal óók als getuigen zouden moeten worden gehoord de commandant en kaderleden, die daardoor telkens korter of langer tijd aan hun eigenlijke dienst zouden worden onttrokken, hetgeen bijzónder stórend zou kunnen werken op de regelmatige gang van de dienst. Bij de bestaande regeling is dat niet het geval, daar krijgstuchtelijk verdachten en getuigen gewoonlijk aan het einde van de dagelijkse dienst op het rapport van hun commandant worden ontboden, waarna onderzoek en beslissing volgen.

Voor de regeling van de strafbevoegdheid heeft de commissie een systeem gekozen waarbij de strafbevoegden zoveel mogelijk kennis en ervaring bezitten, zodat het niet kan voorkomen, dat een zéér jeugdig officier als strafoplegger optreedt.

De bevoegdheid tot wijzigen, tenietdoen en schorsen van opgelegde straf is nauwkeurig geregeld.

Het rapport vermeldt een elf-tal *waarborgen* voor een juiste toepassing van de strafmiddelen. Op straffe van nietigheid is voorgesteld:

1. dat een krijgstuchtelijke straf slechts mag worden opgelegd ná onderzoek en verhoor van de verdachte door de strafoplegger persoonlijk;
2. dat de verdachte het laatste woord heeft;
3. dat strafoplegging slechts plaatsvindt, indien de strafoplegger aan de hand van limitatief gestelde gronden tot de overtuiging is gekomen, dat de verdachte het hem verweten vergrijp heeft gepleegd.

Het rapport vermeldt dat bij de *strafovername* door de hogere chef een geheel nieuw onderzoek plaats heeft.

Het gebruik van het woord „strafovername” is m.i. niet juist. Be-doeld wordt dat een strafoplegging door de hogere chef herzien wordt. De straf wordt immers juist niét overgenomen; meestal wordt ambts-halve een andere straf opgelegd en/of de omschrijving van een strafre-den gewijzigd of wordt volstaan met de tenietdoening van de gehele strafoplegging. Daarom is ten onrechte het woord „strafovername” ge-bezigd. Men behoort te spreken van „ambtshalve herziening van een „strafoplegging”.

Compensatie van ten onrechte geleden nadeel, ook in de vorm van geld, wordt mogelijk na herziening van de zaak door de hogere chef (ingeval van zgn. strafovername) en ingeval van beroep.

De gronden, bewijsmiddelen, waarop de strafoplegger zijn overtui-ging kan vestigen, zijn in het rapport opgesomd.

Hoofdregeel van de procesvoering is dat de tuchtrechtelijk verdachte, evenals de strafrechtelijk verdachte niet verplicht is mede te **werken** aan de bewijsvoering. Onwaarheid spreken levert niét meer een krijgs-tuchtelijk vergrijp op.

De commissie is eenstemmig van oordeel dat een krijgstuchtelijk verdachte zich door een zelf gekozen militair of burger, behorende tot

zijn onderdeel als *vertrouwensman* dient te kunnen doen bijstaan bij de behandeling en afdoening van zijn zaak door de commandant, mits hierdoor de behandeling niet wordt opgehouden.

In hoofdstuk IV: „*De rechtsmiddelen*” is bijzonder aandacht besteed aan de rechtsbescherming. Daarin worden twee beroepsinstanties onderscheiden:

1. *het recht van beroep tegen krijgstuçhtelijke bestráffing bij búiten de militaire hiërarchie staande instanties*: in eerste aanleg bij de bevoegde krijgsraad en in tweede tevens laatste instantie bij het H.M.G.

Appellant kan zich doen bijstaan door een *raadsman*, advocaat of officier, zoals in militaire strafzaken.

Anders dan de commissie voorstelt liet het H.M.G. in een *beklag*-zaak over een opgelegde krijgstuçhtelijke straf van 8 dagen licht arrest bijstand aan klager toe door een soldaat-meester in de rechten, waarbij het Hof kennelijk de regeling van de bijstand koos neergelegd in art. 29 A.W. 1929: bijstand door in het Rijk gevestigde personen.)

Het instellen van beroep geschiedt bij beroepschrift. Het beroep schort de tenuitvoerlegging van de straf níet op en heeft evenmin schorsende werking.

De behandeling van het beroep is in beginsel openbaar; ook de uitspraak heeft in het openbaar plaats.

Na beroep is *strafverzwáring* slechts mogelijk bij *éénstemmigheid* van oordeel van de beroepsinstantie.

2. *het recht van beklág over een onbillijke behandeling* (w.o. over een uitspraak waarin de militair als strafoplegger is betrokken geweest; vgl. art. 71 W.K.) *of over een ontvangen bevel* (art. 9, lid 4 R.K.).

Naar eenstemmig oordeel van de commissie kan dit beklag *in eerste instantie behandeld worden binnen de hiërarchie en in tweede tevens hoogste instantie door het búiten de militaire hiërarchie staande H.M.G.*, dit mede ter bevordering van de eenheid van opvatting.

Bij de behandeling van het beklag door het H.M.G. kan klager zich doen bijstaan door een advocaat of officier. De behandeling heeft in het openbaar plaats; de uitspraak geschiedt eveneens in het openbaar.

De procedure is zowel ingeval van beroep als ingeval van beklag uitvoerig geregeld.

Een kleine minderheid heeft bezwaren tegen een procedure volgens welke het *beroep*, overeenkomende met de huidige regeling van het *beklag*, in eerste instantie wordt behandeld door de krijgsraad. Deze minderheid wil dat beroep behandeld zien door de hógere chef, de huidige beklagmeerdere. Zij wenst de geldende beklagregeling bestendigd te zien, waarvoor zij gewichtige redenen aanvoert. De hogere chef blijft m.i. aldus de tuchthandhaving in zijn onderdeel en de even-

---

⁷⁾ Besch. H.M.G. van 13 mei 1970, M.R.T. LXIII, 1970, blz. 350 - 358.

redigheid bij de strafoplegging betrokken, terwijl een vlotte afdoening is gewaarborgd.

Het rapport is een belangrijk werkstuk geworden. De voorstellen zijn duidelijk geformuleerd en uitvoerig gemotiveerd met vermelding van meerderheids- en minderheidsstandpunten. Het biedt, aldus de commissie in de *Inleiding*, de basis voor het opstellen van een nieuwe krijgstuchtregeling.

Het door de commissie voorgestelde *formele gedeelte van het militaire tuchtrecht* komt in grote trekken, doch verfijnd, overeen met het geldende militaire tuchtrecht, zoals dat zich in de praktijk en door de jurisprudentie heeft gevormd, m.a.w. de procedureregeling, waarbij de belangen van de krijgstuchtelijk verdachte militair zorgvuldig zijn veilig gesteld.

De omschrijving van het begrip „*krijgstucht*” is, zoals reeds is opgemerkt, bijzonder duister, terwijl de commissie niet tot overeenstemming kon komen over de omschrijving van het begrip „*krijgstuchtelijk vergrijp*”.

De commissie heeft zich er niet over uitgelaten of de door haar noodzakelijk geachte herziening van het militaire tuchtrecht meebrengt, dat de Wet op de Krijgstucht dient te worden ingetrokken alsmede het daarbij behorende Reglement en behoort te worden vervangen door een nieuwe Wet met een bijbehorend Reglement b.v. te noemen resp. Wet op het Militaire Tuchtrecht en Reglement betreffende het Militaire Tuchtrecht dan wel of de huidige Wet op de Krijgstucht en het daarbij behorende Reglement slechts dienen te worden herzien.

In elk geval dienen m.i. *in* de wet te worden opgenomen en *in* het reglement te worden overgenomen, de omschrijving van het begrip *militaire tucht*, alsmede de omschrijving van het begrip *militair tuchtrechtelijk vergrijp*.

Zoals uit het rapport blijkt, maken de *gedragsregels voor de militair* deel uit van het militair tuchtrecht. Dit brengt mede, dat die gedragsregels, waarover in de praktijk van het militaire leven — vooral in verband met politieke opvattingen over de krijgsmacht — wèl verschil van mening bestaat, *in de wet* in een afzonderlijk hoofdstuk „*Gedragsregels*” dienen te worden opgenomen.⁸⁾

Het is jammer dat de commissie — al bestond over meerdere zéér belangrijke punten geen eenstemmigheid — haar met veel zorg samengestelde studie niet heeft afgesloten met een bij met democratische meerderheid van stemmen opgesteld ontwerp-wet op het militaire tuchtrecht en een ontwerp reglement betreffende het militaire tuchtrecht, dan wel met een ontwerp-wet houdende wijzigingsvoorstellen van de Wet op de

---

⁸⁾ „Toekomstig disciplinair recht voor de krijgsmacht” door Mr. H.A. van Ee en Mr. C.M.P. Nijmeijer. M.R.T. LXII, 1969, blz. 259 - 279.

Krijgstucht en een ontwerp Reglement houdende wijzigingen van het Reglement betreffende de Krijgstucht, hetgeen een praktische conclusie van haar studie zou zijn geweest.

Uit het rapport is niet gebleken of de commissie sociologen en/of psychologen heeft geraadpleegd.

Tenslotte. Het dagelijks leven leert, dat het moeilijk is om het een ieder naar de zin te maken, ook en vooral in militaire tuchtzaken waarover vrijwel een ieder zich bevoegd acht te oordelen; men leze slechts mededelingen in kranten en tijdschriften over het onderhavige rapport. Voor een niet onbelangrijk deel zal de oorzaak daarvan wel liggen in de gedwongen dienstplicht, waardoor dienstplichtigen gedurende langer of kortere tijd aan hun normale leven en werken worden onttrokken, de afschuw van de oorlog, en de hoge kosten verbonden aan het onderhouden van een krijgsmacht, die in tijd van vrede bij velen zeer geringe waardering ondervindt. Dit heeft tot gevolg dat de ernst en het grote belang van een strenge militaire tucht niet wordt ingezien of niet wil worden ingezien, alsmede dat de bereidheid ontbreekt zich ten volle in te zetten voor: gewapende bescherming van de belangen van de Nederlandse samenleving en het zelfstandig voortbestaan van de Nederlandse natie!

Het komt mij niet onwaarschijnlijk voor, dat militairen in het bijzonder dienstplichtigen, die in het licht van het vorenstaande menen, dat zij het in vredetijd niet zo nauw behoeven te nemen met de vervulling van hun militaire verplichtingen, gezien ook de lichte krijgstuhtelijke straffen, het in oorlogstijd, wanneer hun leven meer direct gevaar kan lopen, menen dat zij het ook dan niet zo nauw behoeven te nemen, en gedachtig aan „beter blo Jan dan do Jan" nóg minder hun plichten als militair zullen nakomen!

Maar het algemeen belang: de bescherming van de Nederlandse staat waarvan wij allen deel uitmaken, brengt mede dat uiteindelijk met de krijgsmacht moet kunnen worden gevochten d.w.z. in hiërarchisch verband (dat eist gehoorzaamheid) of anders doet men beter geen krijgsmacht te onderhouden. Half werk in deze kost geld doch is als zodanig waardeloos. Zo beziet men dit ook in andere landen, democratische en communistische; weshalve de regeling van het militaire tuchtrecht zodanig dient te zijn, dat de militair in vredetijd, desnoods gestreng, kan worden bijgebracht, dat het met de verplichte naleving van bevelen en voorschriften hoge ernst is, dat het algemeen belang nauwgezette plichtsvervulling eist en verre gaat boven het persoonlijk belang van de militair, hetgeen dikwijls over het hoofd wordt gezien.⁹⁾

---

⁹⁾ Men leze: Dr. L. De Jong. Het Koninkrijk der Nederlanden in de tweede wereldoorlog, in het bijzonder deel 3. mei 1940; J.F.A. Boer, De zaak sergeant Meijer.

Vooral sommige kranten en tijdschriften zien dat niet in of willen dat niet inzien, daar dit niet met hun politiekezienswijzestrookt; zij eisen (te-recht) tactvol optreden, beleid van kader en commandanten. Maar tact en beleid mogen niet alleen verwacht worden van één kant; ook de (zgn. intelligente) mindere zal daarvan behoren blijk te geven; hij moet de meerdere in dienstzaken als zodanig **erkennen**, bevelen en voorschriften opvolgen enz., omdat dat nu eenmaal in een (militaire) samenleving niet anders kan. Daaraan ontbreekt het veelal bij **sommigen**; het zou goed zijn indien ook eens op deze zijde werd gewezen, tenminste als men prijsstelt op een krijgsmacht, waarop men vertrouwen kan. (Men denke hierbij ook eens aan Damslapers, lange **harendragers**, rellen veroorzakers tijdens de T.T.-races te Assen enz., welke lieden men in de krijgsmacht onveranderd terugvindt).

Op grond van de door de commissie gedane voorstellen, waarvan stellig niet ontkend kan worden dat zij de belangen van de militair niet zorgvuldig heeft veilig gesteld (voor zover zulks nog behoefde) en welke door haar zoveel mogelijk zijn aangepast aan zekere zachte opvattingen van deze tijd, waaraan ook de (militaire) rechter en de militaire commandant niet ontkwamen, moet het mogelijk geacht worden, om ondanks meerderheids- en minderheidsstandpunten spoedig tot de noodzakelijk geachte herziening van het militaire tuchtrecht — hetwelk nog slechts luttele jaren geleden bij de wet van 4 juli 1963, Stb. 295, is herzien — te kunnen komen, waarbij nog zij opgemerkt, dat regelingen, welke in de praktijk van het militaire leven goed werken en welke geen aanleiding geven tot concrete klachten, niet **terwille** van het een of ander (betwistbaar) theoretisch of politiek argument overboord behoren te worden gezet!

A. F. S.

Errata

Blz. 207, regel 8 van boven: **W.M.Sr.** moet zijn: **W.Sr.**

Blz. 393, regel **8** van boven: „niet”, doorhalen en vervangen door: wel;

Blz. 401, regel **1** van onder: Tussen de woorden: „vliegtuigkaping” en „tot” inlassen het woord: niet, en deze regel afsluiten met een kommapunt;

Blz. 402, regel **1** van boven: De zinsnede: „en vervalt daarmee een „belangrijke wens van de juristen; ook” doorhalen en vervangen door het woord: wel.

Blz. 409, regels 19 - 21 van boven: doorhalen.

Blz. 502, 19 regels van onder aanvangende met: Overwegende dat de commissie en blz. 503 tot **11** regels van onder, eindigende met: „de „psychose duidelijk zijn aan te wijzen, in andere gevallen niet”. overbrengen naar blz. 504 en inlassen tussen regel **6** en **7** van onder.

MILITAIR RECHTELIJKE VERENIGING

Juridische en militaire aspecten van het ruimteverdrag van 1967

Voordracht, gehouden op 5 juni 1970, door
mevrouw Dr. I. H. PH. DIEDERIKS-VERSCHOOR,
privaat docente in het luchtrecht aan de rijksuniversiteit te Utrecht.

Inleiding.

In de laatste decennia vragen allerlei nieuwe ontwikkelingen in de rechtswetenschap, zoals die met betrekking tot het luchtrecht, *Antartica*, het ruimterecht, het diepzee-onderzoek, onze aandacht. Deze ontwikkelingen vinden grotendeels hun oorsprong in de vooruitgang van de techniek.

Het luchtrecht, dat voornamelijk geschreven recht is en waarvan de rechtbron vooral bestaat uit een aantal multilaterale en bilaterale verdragen heeft langzamerhand al een eigen plaats veroverd; het ruimterecht heeft een sterke impuls ontvangen door de lancering van de Russische *Spoetnik* in 1957, en telt thans twee verdragen, n.l. het Verdrag inzake de beginselen waaraan de activiteiten van staten zijn *onderworpen* bij het onderzoek en gebruik van de kosmische ruimte, met inbegrip van de maan en andere hemellichamen en de Overeenkomst inzake de redding van ruimtevaarders, de terugkeer van ruimtevaarders en de teruggave van in de kosmische ruimte gebrachte voorwerpen¹⁾, die artikel V van het eerstgenoemde verdrag uitwerkt.

Bij dergelijke nieuwe rechtsvormen beziet men eerst welke mogelijkheid er bestaat om aansluiting aan een bestaand recht te vinden. Zo heeft men in Luchtrechtverdragen bepalingen overgenomen uit het zeerecht en het spoorwegvervoer. In de loop der jaren is het luchtrecht echter hoe langer hoe meer autonoom geworden en oefent het thans invloed uit op andere rechtsvormen, b.v. op het zeerecht.

Wat het recht betreffende de ruimtevaart betreft, dit kon worden gerealiseerd op drie manieren:

- a. door directe toepassing van het bestaande recht (luchtrecht, internationaal recht),
- b. door toepassing van analogische rechtsregels,
- c. door geheel nieuwe regels op te stellen.

Deze laatste oplossing werd het meest aanvaardbaar geacht.

Het Verdrag voor het vreedzaam gebruik van de kosmische ruimte dat op 19 december 1966 met algemene stemmen door de Algemene

---

¹⁾ Tractatenblad 1967 no. 31 en 1969 no. 203; Tractatenblad 1968 no. 134.

Vergadering van de Verenigde Naties is aanvaard, is dan ook op deze laatste zienswijze gebaseerd.

Op 27 januari 1967 is het Verdrag ondertekend door de delegaties van Groot-Brittannië, de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten, tegelijkertijd in Londen, Moskou en Washington. Ook Nederland heeft zich bij dit Verdrag aangesloten. Het Verdrag is op 10 oktober 1967 in werking getreden, na te zijn bekrachtigd door o.a. de Sovjet-Unie, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Het was op 1 juni 1970 door 55 staten (waaronder Nederland) geratificeerd.

Er bestaan enkele vroege publikaties betreffende het **ruimterecht**²⁾.

De eerste stoot tot een regeling van het vreedzaam gebruik van de ruimte is echter gegeven door middel van het Internationale Geofysisch Jaar dat zich uitstrekte van 1 juli 1957 tot 31 december 1958. De Ver. Naties namen enige resoluties aan waaraan de voornaamste zijn de Resolutie 1962 (XVIII) van 13 december 1963 betreffende het vreedzaam gebruik van de ruimte en Resolutie 1885 (XVIII) van 17 oktober 1963 betreffende het verbod aan de staten om kernwapens of andere vernietigingswapens in de kosmische ruimte of op de hemellichamen te stationeren. Deze resoluties vormen de grondslag van het ruimteverdrag. Daar Resoluties van de V.N., hoewel min of meer bindend, geen rechtskracht hebben, was het nodig de inhoud van deze resoluties nader uit te werken in een verdrag. Het Verdrag bevat 17 artikelen.

Internationalisering van de kosmische ruimte.

In de eerste artikelen van het Verdrag wordt de nadruk gelegd op het ontbreken van de mogelijkheid om zich de soevereiniteit over de kosmische ruimte, de maan en andere hemellichamen inbegrepen, toe te eigenen (art. II). Dit in tegenstelling tot het luchtrecht waar het principe geldt dat iedere staat de soevereiniteit heeft over de lucht boven zijn grondgebied.

Door de ruimterechtdeskundige Jenks is het tekenend voorbeeld gegeven dat een soevereiniteitsaanspraak van een grondstaat op een sector van de ruimte even dwaas is als dat het eiland St. Helena de rechtsmacht over de Atlantische Oceaan zou opeisen.

De kosmische ruimte, de maan en andere hemellichamen, kunnen door elke staat zonder onderscheid op voet van gelijkheid onderzocht worden in overeenstemming met het internationale recht (art. I). Dit

---

²⁾ De Belg Emile Laude schreef in 1910 in de Revue Juridique Internationale de la Locomotion Aérienne: „Un droit nouveau régira les relations juridiques nouvelles. Ce ne sera plus du Droit Aérien. Mais à coup sûr il s'agit du Droit de l'Espace"; in 1932 verscheen een dissertatie van de Duitser v. Mandl, „Das Weltraumrecht, Ein Problem der Raumfahrt". (Mannheim)

laatste wordt nog eens onderstreept door art. III, waarbij wordt gepreciseerd dat de activiteiten in de kosmische ruimte, de maan en hemellichamen inbegrepen, in overeenstemming dienen te zijn met het internationaal recht, het Handvest van de Ver. Naties inbegrepen.

Het begrip „hemellichaam” is niet verduidelijkt noch genoemd in het Verdrag. Van juridisch standpunt uit is wellicht een van de meest aanvaardbare definities: een hemellichaam is ieder natuurlijk object in de ruimte dat zich eigent om door de mensheid in bezit te worden genomen en waarvan het gebruik gecontroleerd kan worden met wetenschappelijke middelen³⁾.

Het is merkwaardig dat het Verdrag in sommige artikelen spreekt van de maan en andere hemellichamen; immers de maan is toch ook altijd als een hemellichaam beschouwd. Naar mijn gevoel is deze onderscheiding in het Verdrag niet logisch. Men heeft echter blijkbaar deze onderscheiding gemaakt omdat de maan zo nauw met de aarde is verbonden en ook als eerst bereikbare doel in de kosmische ruimte werd beschouwd.

Vreedzaam gebruik van de kosmische ruimte.

In artikel IV staat, dat de maan en andere hemellichamen door alle Staten uitsluitend voor vreedzame doeleinden dienen te worden gebruikt en dat niemand in de ruimte of op de hemellichamen kern- of andere vernietigingswapens mag opslaan.

Hoe dient men nu de term vreedzaam op te vatten? De Verenigde Naties hebben geen nadere omschrijving gegeven van de term vreedzaam, die voor het eerst gebruikt is in de Resolutie van 14 november 1957, kort na het lanceren van de Spoetnik.

Men onderscheidt twee theorieën. De aanhangers van de ene theorie menen, dat bij vreedzaam gebruik van de ruimte alle militaire activiteiten verboden zijn, de aanhangers van de andere theorie meenden dat bij vreedzaam gebruik niet-agressieve militaire activiteiten zijn toegelaten. Als tussenoplossing is wel voorgesteld om vreedzaam gebruik met niet-gewapend gebruik te interpreteren. Voor dit laatste voorstel wordt art. IV, par. 2 als basis genomen, omdat dit vermeldt dat het is toegestaan militair personeel voor wetenschappelijk onderzoek of een ander vreedzaam doel te gebruiken⁴⁾.

Als argumenten vóór de opvatting dat vreedzaam gebruik elk militair gebruik uitsluit worden aangevoerd:

1. In de Verenigde Naties heeft het grootste deel van de gedelegeer-

---

3) M. Marcoff—Problèmes juridiques de l'exploration planétaire, R.G.A.E. 1966/213 e.v.

4) N. M. Poulantzas; Revue Hellénique de Droit International 1968, p. 69.

den de term „vreedzaam^y’ met niet-militair gelijkgesteld willen zien⁵⁾).

2. In het Antartica-verdrag van 1 dec. 1959 wordt de term „vreed-
„zame doeleinden” geïnterpreteerd als „niet-militaire doeleinden”⁶⁾).

3. In het Charter van de Verenigde Naties worden in art. 4 daden van agressie verboden maar geen militaire activiteiten. LACHS is van mening dat wanneer men alleen het agressief gebruik had willen verbieden, het voldoende was geweest naar het Charter van de Verenigde Naties te verwijzen⁷⁾).

4. Militaire activiteiten kunnen niet worden gezien als van gemeenschappelijk belang voor de gehele mensheid⁸⁾).

Als argumenten dat vreedzaam gebruik als niet-agressief moet worden geïnterpreteerd komen naar voren:

a. Daar militaire niet-agressieve activiteiten zijn toegelaten in het internationale zee- en luchtrecht zou dit naar analogie ook voor het ruimterecht gelden⁹⁾).

b. Vanaf het begin van de ruimtevaart is erkend dat men van militaire zijde zich bezig hield met communicatie, het volgen van vluchten van gelanceerde ruimtevaartuigen en meteorologie, alle vreedzame en niet-agressieve activiteiten¹⁰⁾).

c. Het Verdrag maakt een onderscheiding in art. IV waarbij de vestiging van militaire bases, installaties en versterkingen, het beproeven van wapens van welke aard dan ook, en het houden van militaire manoeuvres op hemellichamen verboden is. Het gebruik maken van militair personeel voor wetenschappelijk onderzoek of enig ander vreedzaam doel is niet verboden.

d. Wanneer „vreedzaam gebruik” niet-militair gebruik zou betekenen zou men in strijd komen met art. 51 van het Handvest van de Ver-

---

s) P. M. Sontag — Der Weltraum in der Raumordnung der Völkerrechts 1966, p. 143, anders: P. L. Hessellund-Jensen: Some problems concerning the creation and implementation of the treaty on principles governing the activities of states in the exploration and use of outer space, including the moon and other celestial bodies, Nordisk tidskrift for International Ret, 1968, p. 109/110.

6) M. W. Mouton, The International Regime of the Polar Regions, Recueil des Cours, The Hague, Academy of International Law, 1962.

7) M. Lachs — Recueil des Cours, The Hague Academy of International Law, 1964, p. 7.

8) M. Markov — The juridical meaning of the term „peaceful” in the 1967 Space Treaty. Il Diritto Aereo 1969, p. 28.

9) C. Q. Christol, The International Law of Outer Space (Int. Law Studies 1962). Naval War College, Newport, Rhode Island, Washington, 1966, p. 165.

10) E. Galloway, Interpreting the Treaty on Outer Space. Proc. 10th Colloquium on the Law of Outer Space. Int. Astronaut. Fed., Belgrado 1967, p. 145.

enigde Naties, waarin het recht van zelfverdediging wordt behandeld¹¹).

e. Een strikt onderscheid te maken tussen militaire en niet-militaire activiteiten is niet eenvoudig.

Het is vermeldenswaard dat art. IV van vreedzame doeleinden spreekt, terwijl in art. IX en XI van het verdrag gesproken wordt over het vreedzame onderzoek of gebruik van de ruimte.

Een bron van misverstanden bij de interpretatie wordt gevormd door de omstandigheid dat sommige deskundigen voor alles aan de gebruikte middelen denken, terwijl anderen de doeleinden voorop stellen.

In de ontwapeningscommissie die 17 maart 1970 te Genève bijeenkwam in verband met een overeenkomst die men hoopt te sluiten met betrekking tot een verbod t.a.v. het gebruik van chemische en biologische strijdmiddelen, is het begrip vreedzaam naar aanleiding van het Britse ontwerp ook ter sprake gekomen. De Nederlandse gedelegeerde Mr. ESCHAUIER stelt voor om in dit verband de term vreedzaam gebruik te interpreteren met „passive defense”, en de tekst in deze overeenkomst als volgt te redigeren: „Each of the Parties to the Convention undertakes not to produce or otherwise acquire, or assist in „or permit the production or acquisition of biological agents of types „and in quantities that are not exclusively required for prophylactic or „protective purposes”.

Dit is een interpretatie die ik nog nergens anders ben tegengekomen, maar die in dit speciale verband wellicht aan het doel kan beantwoorden.

Het verdrag bevat geen bepaling betreffende de verificatie van het verbod op het stationeren van kernwapens in de ruimte. Het is voor een effectieve werking van een maatregel van wapenbeheersing of ontwapening echter niet noodzakelijk, dat er in een volledig sluitende verificatie is voorzien. In het geval van het genoemde verbod in het Ruimteverdrag zou zulke verificatie vereisen, dat ruimtevoorwerpen zouden worden geïnspecteerd op de lanceerinrichting of in de ruimte. Ook zonder zulke ingrijpende maatregelen kan de naleving van het bedoelde verbod tot op zekere hoogte worden geverifieerd met behulp van nationale detectiemiddelen. Hierbij valt te bedenken, dat weliswaar moeilijk kan worden geconstateerd of deze of gene individuele satelliet een wapen voor masale vernietiging vervoert, maar dat het gebruik van

---

¹¹) Verboden zijn volgens deze opvatting agressie, dreiging met oorlog, en vredebreuk; cfr. A. Bueckling, *Friedliche Benutzung des Weltraums*, Zeitschrift für Luftrecht 1966 p. 237 e.v., zie ook S. M. Beresford, *Surveillance aircraft and satellites*, Journal of Air Law and Commerce 1960, p. 109. Zie ook G. P. Zukov, *Weltraumrecht*, 1968 p. 65 e.v.

ruimtewapens in een militair belangrijke mate nauwelijks onopgemerkt zal kunnen blijven¹²⁾).

Artikel IV is geïnspireerd op het Antartica-verdrag van **1959**. Dit laatste verdrag laat dit gebruik van militair personeel en materieel toe voor vreedzame of wetenschappelijke doeleinden. Hierbij dient men in het oog te houden dat zoals Mr. ESCHAUZIER opmerkt het Zuidpoolgebied afgezien van gevechtshandelingen tijdens de tweede wereldoorlog nooit gemilitariseerd is geweest¹³⁾). Het voor Antartica vastgestelde regime bevestigt slechts de status quo, dat wil zeggen het maakt de reeds bestaande afwezigheid van militaire installaties en activiteiten tot een verdragsverplichting.

Het komt mij voor dat het Verdrag betreffende de kosmische ruimte op zichzelf dient te worden beschouwd en dat men uit het Antartica-verdrag geen argument mag putten om de term vreedzaam met niet-militaire doeleinden te interpreteren.

De mogelijkheid van inspectie, die is neergelegd in het Antartica-verdrag kan niet worden gerealiseerd in de kosmische ruimte.

Antartica is n.l. een afgegrensd gebied, terwijl de kosmische ruimte zich tot in het oneindige uitstrekt.

Mr. ESCHAUZIER merkt op dat in de ruimte de situatie ongunstiger is omdat daar reeds militaire activiteiten plaatsvinden.

In de Memorie van Toelichting die op 17 januari **1968** aan de Tweede Kamer is aangeboden^{1*)} teneinde goedkeuring op het Ruimteverdrag te verkrijgen, wordt o.a. het volgende commentaar gegeven: „Volstreekte demilitarisatie van de ruimte lijkt dan ook niet eerder te „verwachten dan wanneer dit kan geschieden in het kader van algemene en volledige ontwapening”.

Men kan in het verdrag onderscheiden demilitarisatie van de kosmische ruimte en van de hemellichamen. Er is echter een verschil in de omvang van de beperking met betrekking tot de militaire oorlogvoering.

Allereerst moet worden geconstateerd dat in het Verdrag geen definitie is opgenomen wat als kernwapens of andere wapens van massavernietiging beschouwd moeten worden. Waar ligt hier de grens? Daar komt bij dat al wordt het gebruik van kernwapens of andere wapens van massavernietiging zowel voor de kosmische ruimte als voor de hemellichamen verboden, over het gebruik van andere militaire wapens

---

¹²⁾ Cfr. Ontwapening, veiligheid, vrede, 1966/1968. Voorstellen, besprekingen en besluiten. Uitgave van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, no. 94, p. 87.

¹³⁾ H. F. Eschauzier, Het Verdrag betreffende kosmische ruimte, Internationale Spectator 1968, p. 171 e.v.

¹⁴⁾ Zitting 1967/68 — 9464 (R 628).

in de kosmische ruimte niet wordt gesproken. Deze blijven dus voor een groot deel wel geoorloofd¹⁵⁾.

Verder strekken de bepalingen in art. IV wat betreft de hemellichamen zich verder uit. Zo wordt b.v. het beproeven van wapens van welke aard dan ook voor de hemellichamen verboden. Dit vinden wij niet terug voor de kosmische ruimte.

Het is wellicht interessant enkele gedachten over het onderwerp oorlog in de kosmische ruimte en neutraliteit te vermelden. De Italiaanse hoogleraar DE NOVA meent dat wanneer de kosmische ruimte geheel geneutraliseerd wordt er geen oorlog en daarmee ook geen neutraliteit in de kosmische ruimte aanwezig is. Neutrale staten zullen zich bovendien niet tegen schending van hun rechten in de kosmische ruimte kunnen beschermen. Prof. MEIJER is het met hem eens, dat het feit dat een neutrale staat niet in staat is om zichzelf te verdedigen tegen oorlogsdaden in de kosmische ruimte op geen enkele wijze de verplichtingen van een neutrale staat in het algemeen zal veranderen¹⁶⁾.

De aansprakelijkheid voor schade, welke door ruimtevaartuigen kan worden veroorzaakt.

Sinds in 1957 de Spoetnik I werd gelanceerd, heeft het nog meer zin gekregen om zich in de gevolgen van de schade, welke eventueel door ruimtevaartuigen kan worden veroorzaakt, te verdiepen. Dit is allerm minst een theoretische zaak.

Blijkens een overzicht van het Goddard Space Flight Center, een onderafdeling van de Amerikaanse Rijksdienst voor Luchtvaart en Ruimtevaart verdwenen van 1 december 1957 tot 15 november 1966, 837 Russische, 501 Amerikaanse stukken van ruimtevaartuigen, alsmede brokstukken van 1 Italiaans ruimtevaartuig. In die totalen zijn niet begrepen de bemande en onbemande kunstmanen welke terugkeer naar de aarde men vrij goed in de hand had en de ruimtesondes die op de maan en andere hemellichamen zijn geland of te pletter geslagen^{17a)}.

Op 5 september 1962 is een stuk ijzer van 9.49 kilogram, afkomstig van Spoetnik 4, in een straat van Manitowoc, Wisc. U.S.A. terechtgekomen. Het veroorzaakte een groot gat in de straat, maar gelukkig deden zich geen persoonlijke ongevallen voor.

---

¹⁵⁾ D. Goedhuis — An evaluation of the leading principles of the Treaty on Outer Space of 27th January 1967. Ned. Tijdschr. Int. Recht 15, 1968, p. 35 t/m 38.

¹⁶⁾ A. Meijer: Exploration of Outer Space and Neutrality, p. 244, Proceedings of the fourth colloquium on the law of outer space, Washington, October 3-4, 1961, D.C.; zie ook A. Verplaetse, The Law of war and neutrality in outer space, Nordisk Tidsskrift for international Ret, 1959, Vol. 59, p. 55 e.v.

Noot ^{17a)} zie volgende pagina.

In november 1960 zijn brokstukken van een ruimtevaartuig van de Verenigde Staten, dat naar de aarde terugkeerde in Cuba terecht gekomen, waarbij enige personen gewond werden en een koe gedood^{17b)}.

In de artikelen VI en VII van het Verdrag wordt geregeld de aansprakelijkheid voor schade, veroorzaakt door ruimtevaartuigen. Hierbij gaat men uit van de gedachte dat iedere staat, die bij het Verdrag is aangesloten en die een ruimtevaartuig lanceert of doet lanceren, alsmede de staat van welks grondgebied of installatie het object wordt gelanceerd, internationaal aansprakelijk is voor de schade die wordt toegebracht aan een andere staat, welke bij het Verdrag is aangesloten.

Verder is hij ook aansprakelijk de schade te vergoeden aan de natuurlijke of rechtspersonen van die staat. De verdragspartijen blijven ook verantwoordelijk voor die activiteiten welke worden ontplooid door niet-gouvernementale lichamen. In dat geval zijn de staten, welke deelnemen aan een dergelijke organisatie, verplicht er op toe te zien dat bij de activiteiten van deze lichamen de bepalingen van het Verdrag worden gevolgd. De wetenschap, dat men aansprakelijk kan worden gesteld voor de veroorzaakte schade, zal bij degenen die met het lanceren belast zijn, als een stimulans werken om alle noodzakelijke voorzorgen te nemen om ongevallen te vermijden.

De aansprakelijkheid voor schade is niet uitputtend in het Verdrag geregeld. Uit de tekst van het Verdrag blijkt dat men is uitgegaan van het absolute aansprakelijkheidsbeginsel. Die absolute aansprakelijkheid

---

^{17a)} Het Goddard Space Flight Centrum heeft op 30 april 1970 (Volume X nr. 6) de volgende gegevens verstrekt:

onderscheiden worden:

a. objects in orbit

b. decayed objects

	a	D
Australia	1	1
Canada	3	0
E.S.R.O.	3	1
France	28	12
Germany	6	0
Italy	0	2
Japan	1	0
N.A.V.O.	1	0
Chinese Volksrepubliek	2	0
United Kingdom	3	1
U.S.S.R.	1407	937
U.S.A.	404	1583
	<hr/>	<hr/>
	1859	2537

Dit zijn niet allemaal kunstmanen, maar ook brokstukken zoals b.v. afgestoten delen als neuskegels e.d.

^{17b)} zie voor nog andere voorbeelden: N. Mateesco Matte, *Aerospace Law*, 1969, p. 339 e.v.

sluit beroep op overmacht uit. De kwestie schuld of geen schuld blijft hierbij geheel buiten beschouwing. Dit is in overeenstemming met het internationaal erkende beginsel, dat een ieder die in het verkeer gebruik maakt van voorwerpen die gevaar kunnen opleveren, aansprakelijk is voor de schade die zij kunnen veroorzaken. Wij vinden dat beginsel ook in art. 31 van onze Wegenverkeerswet.

Aan de ene kant zijn de bepalingen betreffende de aansprakelijkheid van het Verdrag zeer ruim. Door de artikelen wordt zowel de schade op aarde, in de lucht als in de kosmische ruimte beheerst. Bovendien wordt er in schadevergoeding voorzien zowel ten behoeve van natuurlijke als van rechtspersonen.

Ook zullen de aansprakelijkheidsbepalingen van toepassing kunnen zijn op gevallen van botsing tussen lucht- en ruimtevaartuigen.

Anderzijds is niet geregeld op welk tijdstip bij het lanceren de aansprakelijkheid een aanvang neemt en wat precies onder het begrip „staat die een ruimtevaartuig lanceert" moet worden verstaan.

Het is de bedoeling dat een nadere overeenkomst betreffende de aansprakelijkheid voor schade door ruimtevaartuigen veroorzaakt, de punten die nog niet voldoende in het Verdrag tot hun recht zijn gekomen, zal uitwerken. Van belang is ook of de omvang van de schadevergoeding aan een limiet moet zijn gebonden.

In dit verband verdient een vergelijking met het Verdrag van Parijs van 29 juli 1960 betreffende het kernenergierecht onze aandacht. Ook hierin zijn bepaalde grenzen aan de aansprakelijkheid van de exploitant van de kernreactor gesteld en wel tot een bedrag van 15.000.000 dollars.

Deze som is gekozen in overleg met de Europese verzekeraars, ten einde een betaalbare premie te kunnen vaststellen.

Verder is van belang dat bij het Verdrag van de kernenergie de staat een aanvullende verzekering kan geven. Ook voor de schade door ruimtevaartuigen veroorzaakt streven de verzekeraars naar een gelimiteerde aansprakelijkheid benevens een subsidiaire verzekering door de staat, terwijl men ook aan deze subsidiaire verzekering een limiet wil stellen.

In het kernenergie-verdrag is de rechtspraak voorbehouden aan de rechter van de plaats van de kernreactor, die de schade heeft veroorzaakt. In dit systeem heeft de rechter overzicht over de gehele schade en kan dus maatregelen nemen voor een billijke verdeling van de beschikbare som.

Registratie van ruimtevaartuigen.

De registratie van ruimtevaartuigen houdt direct verband met de aansprakelijkheid voor schade, omdat het anders niet mogelijk is om

de identiteit van een bepaald ruimtevaartuig na te gaan.

In artikel VIII wordt melding gemaakt dat de staten in de kosmische ruimte en op de hemellichamen de jurisdictie behouden over hun personeel en over de ruimtevaartuigen die in hun register staan ingeschreven.

De Resoluties van de V.N. maken verscheidene malen melding van de registratie. Bij de Resolutie van 20 december 1961¹⁸⁾ verzoeken de V.N. de staten om informatie over de gelanceerde objecten op te geven aan de secretaris generaal, die deze in een openbaar register zal aantekenen. Hiervan is in de praktijk niet veel terecht gekomen. De Resolutie maakt geen onderscheid tussen militaire en niet-militaire ruimtevaartuigen. Bovendien wordt niet gepreciseerd welke informatie de staten moeten verschaffen.

Een andere Resolutie van 14 december 1962¹⁹⁾ behandelt eveneens geen problemen van identificatie van ruimtevaartuigen. De meest voor de hand liggende verklaring i.v.m. de voorzichtigheid met betrekking tot dit onderwerp is dat informatie op dit gebied belangrijke militaire gevolgen zou kunnen hebben. Nu is de vraag: is met de term register van artikel VIII een nationaal of een internationaal register bedoeld en kan men uit deze tekst een verplichting tot registratie lezen? De meeste deskundigen zijn van mening dat in het verdrag van 1967 geen verplichting voor registratie is neergelegd en dat men aan een nationaal register heeft gedacht. Er bestaat unanimitie betreffende de wenselijkheid om nationale registers in te stellen. Verder bestaat er verschil van mening over de wenselijkheid tot het instellen van een goed werkend internationaal register.

In het geval van een internationaal register zou uniformiteit betreffende details die vereist zijn voor de informatie nodig zijn. Als gegevens welke vermeld zouden dienen te worden mogen b.v. worden genoemd de categorie van het ruimtevaartuig, de datum van lanceren en het doel. Bovendien moet er overeenstemming bestaan over de definitie van ruimtevaartuig²⁰⁾. Ook verschillen de meningen over het feit bij wie de registratie moet berusten. Dient de staat die lanceert hiervoor te zorgen of zal de staat aan wie het ruimtevaartuig behoort voor het register verantwoordelijk zijn? De registratie houdt ook verband met de inspectie en controle zoals die is beschreven in art. 11 van het Verdrag.

---

¹⁸⁾ United Nations Resolution 1721 XVI, 20 december 1961.

¹⁹⁾ Resolution 1802 XVII.

²⁰⁾ Zie I. H. Ph. Diederiks-Verschoor, *Registration of Spacecraft, New frontiers in space law*, Montreal 1969; P. L. Hesselund-Jensen: *Some problems concerning the creation and implementation of the treaty on principles governing the activities of states in the exploration and use of outer space, including the moon and other celestial bodies*, *Nordisk Tidsskrift for International Ret*, 1968, p. 100 e.v.

In verband met de terughoudendheid van de Staten om aan de secretaris generaal van de V.N. gegevens betreffende ruimte-objecten door te geven zou het wellicht wenselijk zijn om althans een verplichting te scheppen, om de secretaris generaal te informeren betreffende de niet-militaire objecten die gelanceerd worden. Dit zou wellicht de eerste stap kunnen betekenen naar een meer volledige internationale registratie betreffende alle ruimteobjecten.

Overleg en samenwerking van de staten.

In het opstellen van plannen t.a.v. het onderzoek van de kosmische ruimte zullen staten genoodzaakt zijn rekening te houden met de belangen van andere staten.

Besmetting zal moeten worden vermeden evenals een mogelijke schade, die door de plannen aan andere staten zou kunnen worden toegebracht (art. IX). In dat geval zullen de individuele staten „inter-„national consultations" moeten houden, ook in het geval dat zij menen dat het onderzoek van een andere staat gevaren kan opleveren. Ook deze bepaling is zeer vaag. Men kan zich afvragen wanneer dit overleg zou moeten plaats vinden en wanneer een staat een verzoek tot overleg zal dienen te doen.

De artikelen X en XI geven enige principes van samenwerking en wederkerige hulpverlening. In deze artikelen is een opmerkelijke oplossing gegeven in verband met een controverse tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten. Hoewel deze landen het over de algemene principes eens waren, waren er enkele punten die men moest oplossen voordat het Verdrag kon worden gesloten. Eén van de meningsverschillen was dat de Russen wensten dat, wanneer staten aan sommige landen toestonden om bepaalde vluchten van gelanceerde ruimtevaartuigen te volgen, zij dan ook aan andere landen moesten worden toegestaan. De eerder vermelde Memorie van Toelichting noemt dit punt uitvoerig met de volgende bewoordingen: „De Sovjet-Unie stelde een „verdragsbepaling voor, volgens welke de staten aan die partijen welke „ruimte-onderzoek beoefenen, gelijke mogelijkheden zouden moeten „bieden om de vlucht van door hen gelanceerde ruimte-objecten te „observeren". Hiertegen werd het bezwaar aangevoerd, dat een dergelijke bepaling juist tot ongelijke verhoudingen tussen partijen zou kunnen leiden. In het verdrag is als compromis in art. X de volgende bepaling opgenomen: Ten einde overeenkomstig de doelstellingen van dit Verdrag de internationale samenwerking te bevorderen bij het onderzoek en gebruik van de kosmische ruimte, met inbegrip van de maan en andere hemellichamen, nemen de Staten die partij zijn bij dit Verdrag ieder verzoek van andere Staten die partij zijn bij dit Verdrag, om in de gelegenheid te worden gesteld de vlucht waar te nemen van ruimtevoorwerpen die door die Staten worden gelanceerd, op basis

van gelijkheid in overweging. De aard van een zodanige gelegenheid tot waarneming en de voorwaarden waaronder deze kan worden gegeven, worden bij overeenkomst tussen de betrokken Staten vastgesteld.

Bepaling betreffende de maan en andere hemellichamen.

In verband met de laatste Apollo-vluchten is het wellicht interessant de bepalingen in het verdrag te vermelden die de maan en andere hemellichamen betreffen.

Het is niet mogelijk om aanspraken op souvereiniteit van de maan te doen gelden, dus eigendomsrecht op de maan is niet mogelijk. De maan is toegankelijk voor alle staten en ieder is vrij om de maan te gebruiken met de beperking dat dit alleen kan geschieden voor vreedzame doeleinden. De staten hebben dus recht om stations op de maan te plaatsen en de maan te exploiteren.

De staten dienen te handelen in overeenstemming met het genoemde Verdrag en met het internationaal recht (het Handvest van de Verenigde Naties inbegrepen).

Alle stations, installaties, materieel en ruimtevaartuigen op de maan en andere hemellichamen staan op basis van wederkerigheid open voor vertegenwoordigers van andere staten die partij zijn bij het Verdrag.

De staten houden rechtsbevoegdheid en zeggenschap over de voorwerpen en de bemanning daarvan, welke zich in de kosmische ruimte of op een hemellichaam bevinden.

Wat de exploitatie betreft zou men een vergelijking kunnen treffen met de exploitatie in verband met het Continentale Plat. Men heeft reeds gedacht over een internationale organisatie b.v. onder auspiciën van de Verenigde Naties, die de distributie van licenties zou kunnen regelen en een internationalisering van de hemellichamen zou kunnen bewerkstelligen.

In het Verdrag wordt bepaald dat bij het onderzoek en het gebruik van de kosmische ruimte, met inbegrip van de maan en andere hemellichamen, de staten zich moeten laten leiden door het beginsel van samenwerking en onderlinge bijstand. Er dient op passende wijze overleg te worden gepleegd wanneer de activiteiten van een bepaalde staat eventueel schadelijke gevolgen zouden kunnen hebben voor activiteiten van andere staten.

Wanneer men nu deze bepalingen beziet, dan is men in het Verdrag duidelijk uitgegaan van het grondprincipe dat alle staten gelijk recht hebben op de benutting van hemellichamen.

Enerzijds moeten de belangen van de ontginnende staat beschermd worden, anderzijds moeten de andere staten steeds toegang hebben tot de hemellichamen.

Wanneer zich moeilijkheden voordoen betreffende de landing op de hemellichamen of betreffende het vestigen van nederzettingen of aan-

gaande de exploitatie van de bodem zal een en ander in overleg en volgens de grondbeginselen van het Verdrag dienen te worden opgelost.

Algemene bepalingen.

Het Ruimtevaartverdrag kan ondertekend worden door alle staten. Daardoor is de mogelijkheid geschapen dat ook niet algemeen erkende staten, zoals Rood-China en Oost-Duitsland partij bij het Verdrag worden. Het Verdrag is dus niet alleen bedoeld voor de staten van de Ver. Naties en hun gespecialiseerde organisaties. De Chinese, Engelse, Franse, Russische en Spaanse tekst zullen authentiek zijn, dus gelijke waarde hebben. Het Ruimteverdrag kent een eenvoudige opzeggingstermijn van één jaar.

Wat het Koninkrijk der Nederlanden betreft heeft de Tweede Kamer op 21 maart 1969 het Verdrag goedgekeurd. De bepalingen van het Verdrag zijn op 10 oktober 1969 voor Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen in werking getreden.

Lacunes in het Verdrag.

Het Verdrag geeft geen volledige regeling van het ruimterecht. Het Verdrag bevat o.a. geen definitie van de kosmische ruimte, met name niet van de binnengrens daarvan, waarover trouwens nog geen **communis opinio** bestaat.

De afwezigheid van een zodanige definitie behoeft echter niet aan de werking van het Verdrag in de weg te staan; ook het Verdrag van Genève inzake de volle zee houdt geen bepaling van de grens van de volle zee in, hetgeen een effectieve werking van dit Verdrag niet belemmert. Overigens heeft de V.N. Assemblee in dezelfde resolutie waarin zij het Ruimteverdrag aanbeval de V.N. Commissie inzake het Vreedzaam Gebruik van de Kosmische Ruimte opgedragen, zich alsnog over een definitie van de kosmische ruimte te beraden.

Doordat van de kosmische ruimte geen binnengrens is vastgesteld, heeft het Ruimteverdrag ook niet duidelijk gemaakt, waar de soevereiniteit van staten over het luchtruim boven deze staten **eindigt**²¹⁾.

Het probleem van de grens tussen lucht- en ruimtevaart is niet alleen een probleem van **juridische** aard, daar belangen van politieke en militaire aard hierbij een grote rol spelen.

Voorstellen om de soevereiniteit van de staten over de lucht boven hun grondgebied op een bepaalde hoogte te stellen variëren van 300 tot 10.000 mijl (0,621 mijl is 1 kilometer).

Vele deskundigen voelen voor een hoogte van **83 km** omdat deze begrenzing rekening houdt met alle problemen van natuurkundige,

---

²¹⁾ Ontwapening, veiligheid, vrede, 1966/1968, voorstellen, besprekingen en besluiten uitgave van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, no. 94.

thermo-dynamische, aero-dynamische, physiologische, exobiologische en werktuigkundige aard in lucht- en ruimtevaart. Dit is de z.g. von **Karman Line**²²⁾.

In het Ruimtevaartverdrag is niet in een geschillenregeling voorzien. De Verenigde Staten waren voorstanders van een verplichte erkenning van de jurisdictie van het Internationale Gerechtshof. Er kon echter op dit punt geen overeenstemming met de Sovjet-Unie worden bereikt.

Hoewel het Internationale Gerechtshof het meest in aanmerking zou komen om geschillen betreffende het ruimterecht te beslechten, zijn de moeilijkheden om dit orgaan in te schakelen, tweeledig. Ten eerste, wordt de competentie van het Hof niet door alle staten erkend, zo b.v. niet door Rusland en de satellietstaten; ten tweede, is het voor individuen niet mogelijk om zich tot het Hof te wenden. Het zijn altijd staten die om advies dienen te vragen. Daarom zou het gewenst zijn geweest in het Verdrag een arbitrageregeling op te nemen, hetgeen ook aanvaardbaar zou zijn voor de landen achter het IJzeren Gordijn.

Het is ook te betreuren dat er geen bepaald lichaam is gecreëerd dat in staat is om controle uit te oefenen op de activiteiten van staten in de ruimte, zoals de Internationale Burger Luchtvaart Organisatie (ICAO) dat doet voor de luchtvaart. De ICAO is een gespecialiseerd orgaan van de Verenigde Naties. Een internationale organisatie voor de ruimtevaart zou op dezelfde manier aan de Verenigde Naties gebonden kunnen worden en vermijden dat er een chaos ontstaat bij de toenemende activiteiten van de staten ten aanzien van de ruimtevaart.

Het is dus wenselijk dat het Verdrag nog op verschillende punten wordt aangevuld.

Niettemin is het zeer verheugend dat dit Verdrag tot stand is gekomen, waardoor bepaalde regels voor de kosmische ruimte zijn vastgesteld, hetgeen de mogelijkheid tot conflicten vermindert en tevens is het verheugend dat het mogelijk is geweest om het beginsel van de vrijheid van de kosmische ruimte in een Verdrag neer te leggen.

---

²²⁾ A. G. Haley: Space Age Presents **Immediate Legal Problems**, First Colloquium on **The Law of Outer Space**, The Hague 1958, p. 8 e.v., was de eerste die de uitdrukking „von Karman Line" gebruikte: „To establish sound bases for demarcation of air and space jurisdiction it is necessary to consider that the conditions for accomplishing aerial flight, that is to circle a constant altitude, are weight equals aerodynamic lift plus centrifugal force. The aerodynamic lift decreases with altitude because of the decreasing density of the air and in order to maintain continued flight beyond zero air lift, centrifugal force must take over. Consider the flight of Captain Ivan C. Kincheloe, in which he took the X-2 rocket plane to 126.000 feet altitude. His flight was strictly an aeronautical adventure and did not partake of space flight. At the altitude indicated aerodynamic lift carries 98% of the weight and only 2% is centrifugal or „Kepler force". It will be noted that in the corridor of continuous flight when an object reaches approximately 275.000 feet and is travelling at 25.000 feet per second, the Kepler force takes over and aerodynamic lift is gone. This is a critical jurisdictional boundary."

REGISTER

van deel LXIII, 1970

- Aangifte. — doen van een strafbaar feit wetende dat het niet gepleegd is: in strijd met de waarheid medegedeeld dat er een diefstal was gepleegd. 72
- Aannemen van een gift. Als ambtenaar —, wetende dat zij hem gedaan wordt naar aanleiding van hetgeen door hem in strijd met zijn plicht, in zijn bediening is gedaan, meermalengepleegd 103
- Administratieve rechtspraak.
- Een majoor had een ministeriële kennisgeving als bedoeld in art. 13 B.B.O. La. ontvangen over een over hem opgemaakte beoordeling. Na gemaakt bezwaar werd deze beoordeling in belangrijke mate te zijnen gunste gewijzigd. Toch is hiermede volgens de C.R.v.B. aan klager nog niet voldoende recht weideren. Nu de oorspronkelijke beoordeling — voor zover aangevochten — echter te zeer heeft berust op gronden welke niet houdbaar waren, moet gezegd worden dat de **gehéle** beoordeling te weinig gefundeerd was. Nietigverklaring van de **beoordelingslijst** enz. 51
  - Klager was met ingang van 1 juni 1967 gedetacheerd (overgeplaatst) op de vliegbasis Leeuwarden. Toen hem bleek dat hij vóór 26 juli 1967, de datum waarop hij zijn huis in Duitsland moest hebben ontruimd, geen passende huurwoning kon betrekken, kocht hij een huis in de omgeving van Leeuwarden. De M.v.D. weigerde een tegemoetkoming in de kosten van aankoop, gezien klager binnen afzienbare tijd voor een passende huurwoning in aanmerking had kunnen komen. Klager verkeerde niet in een dwangpositie. 111
  - Een sergeant I had van 2 mei 1958-1 dec. 1966 een Rijkswoning bewoond. De M.v.D. was van mening dat klager nog huur verschuldigd was over de maand oktober 1959, welke de sergeant bij vooruitbetaling schuldig was en nog niet had voldaan, en liet deswege van april 1968 f 1,— per maand op zijn bezoldiging inhouden. Het A.G. verklaarde het beroep van klager ongegrond met beroep op art. 1435 (2) B.W. De toerekening der betalingen diende telkens te geschieden op de oudste schuld, zodat de 5-jarige verjaringstermijn van art. 2012 B.W. eerst in november 1966 tenietging 118
  - Uit de omstandigheid, dat appellant de plaats van de tien geboden in de Bijbel niet kon aangeven en hij slechts enkele daarvan wist te noemen, behoeft nog niet te volgen dat de bezwaren van appellant oppervlakkig zouden moeten zijn en geen gewetensbezwaren in de zin der Wet kunnen zijn. Beslissing M.v.D. onvoldoendegen~otiveerd 122
  - Over klager, plv. B.C., was door de B.C. een tweetal beoordelingen opgemaakt, welke aanleiding hebben gegeven tot ministeriële kennisgevingen van verweerder. De verhouding tussen beoordelaar en beoordeelde was slecht; tussen beiden bestond een diepgaande stoornis. Onder deze omstandigheden is het opmaken van een beoordeling een onmogelijke opgave. De mededelingen van de beoordelaar zijn gekleurd ten ongunste van klager. De gestoorde verhouding is niet **alleén** aan klager te wijten. De beoordelingen ontberen op vele onderdelen voldoende feitelijke grondslag en doen in hun totaliteit klager onrecht. Het bezwaar van klager en diens raadsman tegen de door de adviescommissie gevolgde methode van onderzoek: het **ónbekend** zijn met een aantal feiten en de omschrijving daarvan, welke de beoordelaar aan zijn beoordeling ten grondslag heeft **gelegd**, lijkt de C.R.v.B. in zijn algemeenheid gerechtvaardigd en zo ook in dit **geval** 169
  - De bezwaren van klager waren primair niet gericht tegen de passages van de onderhavige **beoordelingslijst**, welke in de ministeriële kennisgeving waren aangehaald, maar tegen het feit op zichzelf dat een kennisgeving is uitgereikt. De C.R.v.B. verstaat klagers beroep aldus

- dat, nu blijkbaar verschil van inzicht mogelijk is m.b.t. de waarderungen uit de **beoordelingslijst** die in de kennisgeving zijn vermeld, klager - voor het geval verweerder de kennisgeving niet kan of wil intrekken - tegen die waarderungen beroep heeft ingesteld. De beoordeling zou volgens beoordelaar anders hebben geluid, indien hij niet rekening had gehouden met de beide voorafgaande, minder gunstige, beoordelingen. Nu deze laatste niet houdbaar zijn gebleken - waarmee de beoordelaar destijds uiteraard geen rekening heeft kunnen houden - heeft voldoende feitelijke grondslag aan de onderhavige beoordeling ontbroken 181
- Over een officier der mariniers was een conduiterapport opgemaakt, bevattende met rood en zwart onderstreepte passages. Toen verweerder van mening was dat een gedeelte van rubriek VIII ongunstig was voor klagers **bevorderingskansen** en derhalve i.pl.v. met zwart met rood onderstreept had moeten zijn, liet de beoordelaar het rapport vervallen en verving het door een nieuw, voor klager ongunstiger, conduiterapport. De **C.R.v.B.** verenigt zich met het oordeel van een deskundige, die tot een aantal voor klager gunstiger waarderungen komt. De Raad is van oordeel dat rekening dient te worden gehouden met de fysieke gesteldheid van een beoordeelde, wanneer deze van bijzondere invloed is geweest op de wijze van zijn **dienstvervulling**, door een aantekening in rubriek XII (bijzonderheden) 241
- Aan een officier was 3½ jaar na het opmaken van een beoordeling over hem een daarop betrekking **hebbende** kennisgeving uitgereikt, ten einde hem in de gelegenheid te stellen zich tegen enkele minder gunstige aspecten van deze beoordeling te verweren. Het tegen deze kennisgeving gemaakte bezwaar leidde tot een nieuwe kennisgeving, welke door de **C.R.v.B.** werd gehandhaafd. Voorts vorderde klager bij het **A.G.** nietigverklaring van de oorspronkelijke kennisgeving. Dit beroep werd niet ontvankelijk verklaard, omdat het **A.G.** van oordeel was, dat de **C.R.v.B.** in eerste en enige aanleg bevoegd was te oordelen over de vraag of verweerder zijn recht kan verwerken een kennisgeving uit te reiken 250
- **M.v.D.** schreef d.d. 6 juli 1950 aan de Bond van Nederl. oorlogsslachtoffers, dat Z. Exc. het voornemen had om die militairen, die ondanks hun invaliditeit in hun militaire betrekking waren gehandhaafd, naar analogie van art. 7 Pens. wet landm. 1922 zgn. smartegeld toe te kennen. Op een in 1965 ontvangen verzoek om smartegeld met terugwerkende kracht kende de **M.v.D.** smartegeld toe met ingang van de datum van ontvangst van het verzoekschrift. Ten onrechte; de brief van 6 juli 1950 was **geen officiële** bekendmaking, terwijl ingevolge art. 28 Pens. wet landm. 1522 alleen degene, die meer dan 2 jaren laat verlopen na de officiële bekendmaking op de hoogte had kunnen zijn van een aanspraak, eerst met ingang van de datum van het verzoek daarop recht kan doen gelden. Nietigverklaring van het aangevallen besluit, berustende dat op een onjuiste motivering. 295
- Aan een kapitein was een kennisgeving uitgereikt betreffende een over hem uitgebrachte beoordeling over een tijdvak van 6 maanden. Gedurende de eerste 2½ maand daarvan vervulde klager in feite de functie van **C.C.** van een parate cie. De beoordelaar moest zijn oordeel over klager geven over de gehele beoordelingsperiode dus ook over het feitelijk fungeren als **C.C.** Het **B.B. O.-La.** bevat geen bepaling ingevolge welke aan de adviescommissie verstrekte inlichtingen omtrent klager slechts te zijnen nadele mogen strekken, indien zij hem zijn voorgehouden. 299
- Een adj. der rijkspolitie was m.i.v. 1 april 1957 wegens ongeschiktheid eervol ontslagen, na veroordeling bij vonnis wegens valsheid in geschrifte met betrekking tot ingediende reisdeclaraties. De **C.R.v.B.** handhaafde bij uitspraak van 13 mei 1958 het ontslagbesluit. Nadat de **H.R.** de aanvraag om herziening van het vonnis gegrond had verklaard, en het Hof te 's-Bosch betrokkene alsnog had vrijgesproken, vroeg hij om herziening van de uitspraak van de **C.R.v.**

- B. van 13 mei 1958. Gelet op de nader gebleken onbetrouwbaarheid van een aantal door een getuige afgelegde verklaringen en op voormeld arrest van het Hof te 's-Bosch, acht de C.R.v.B. twijfel aanwezig aan de juistheid van haar uitspraak van 13 mei 1958. Nietigverklaring van de uitspraak en van het ontslagbesluit. 304
- Over een sergeant der mariniers was een conduiterapport opgemaakt, daarin was een passage in rubriek III (karakteromschrijving) met rode inkt onderstreept t.w.: een **egocentriscli** rechtvaardigheidsgevoel. De C.R.v.B. acht niet gebleken, dat de aangevochten waardeningen als onvoldoende gefundeerd moeten worden aangemerkt. Klager was in de beoordelingsperiode gestraft met 3 dagen licht arrest wegens het driffig uitvallen tegen een officier. Blijkens medisch oordeel kon klager voor deze uitval niet geheel verantwoordelijk worden gesteld, omdat hij destijds onder grote nerveuze spanning leefde. Deze straf was in niet onbelangrijke mate van invloed geweest op genoemde waardeningen. Op deze grond acht de C.R.v.B. het aangewezen dat b.v. in rubriek XII (toelichtingen) melding wordt gemaakt van dit bijzondere medische aspect. Niet voldoende is dat bij de straf reeds rekening is gehouden met dit aspect 359
- De samenhang tussen de militaire dienst en de depressieveractiewijze van betrokkene is i.c. evenzeer evident als de samenhang tussen de militaire dienst en de aandoeningen van het maag-darmkanaal. Van neuro-psychiatrisch standpunt gezien heeft er tussen de verschillende geconstateerde pathologische reactievormen ook een onderlinge relatie bestaan. De depressivetoestand leidde naar alle waarschijnlijkheid tot suicide. Toestand en omstandigheden ten tijde van het overlijden moeten in belangrijke mate gezien worden als late gevolgen van onverwerkte oorlogsstress. Het invaliditeitspercentage dat op 50 was vastgesteld, wordt, gelet op het rapport van een hoogleraar in de psychiatrie, nader bepaald op 70 432
- Eiser, die destijds als tijdelijk sergeant bij het K.N.I.L. had gediend, had in 1950 als korporaal een verbintenis aangegaan met de K.L. en was volgens zijn voorkeur geplaatst in Nw. Guinea. In 1957 werd hij bevorderd tot sergeant en in 1963 tot sergeant der 1e klasse. Zijn verzoek, in 1961 gedaan, om herziening van zijn ouderdom in rang door de tijd, gedurende welke hij de tijdelijke rang van sergeant **bekleedde**, mede in aanmerking te nemen, werd afgewezen. In 1968 deed hij een soortgelijk verzoek, teneinde voor deelneming aan de e.v. opleiding tot sergeant-majoor-automonteur in aanmerking te komen, dat ook werd afgewezen. Geen reden om terug te komen op het vroeger genomen besluit. Een beroep op de billijkheid kan evenmin als een omstandigheid gelden op grond waarvan het bestreden besluit tegen de algemene regel weigeren terug te komen op een vroeger besluit voor aantasting door de ambtenarenrechter vatbaar zou zijn 438
- Reeds enkele maanden na opkomst van eiser als dpl. in mil. dienst moest deze in de psychiatrische afdeling van het mil. hospitaal worden opgenomen. De diagnose werd gesteld op schizofrenie. Voor eiser met zijn persoonlijkheidsstructuur, voorgeschiedenis en gezinssituatie, was het opgeroepen worden en verkeren in mil. dienst het trauma c.q. de stressor die de desintegratie geactualiseerd heeft. Dienstverband als bedoeld in art. E 11, lid 1 onder c der Alg Pens. wet aanvaard. Onder de bijzondere zeer nadelige invloeden in deze bepaling bedoeld, moet, gelet ook op haar strekking, mede worden begrepen de invloed, welke het verblijven in de militaire dienst op zichzelf op de dpl. heeft uitgeoefend en welke voor hem blijkens de medische bevindingen bijzonder en zeer nadelig is geweest 500
- Gedaagde (in hoger beroep) was als dpl. naar Suriname uitgezonden. Het kampement in Paramaribo was de in Suriname gelegerde militairen ook gedurende het weekend als „tehuis“ aangewezen. Voor particuliere telefoongesprekken mochten zij slechts gebruik maken van bepaalde toestellen in de telefooncentrale op het kazerneterrein. Op een zaterdagavond begaf gedaagde zich

- na het voeren van een particulier telefoongesprek van deze telefooncentrale naar de toiletten aan de andere zijde van dat gebouw. Door de slechte verlichting struikelde gedaagde overeen afvoergoot, waarbij hij een luxatie aan het linkerellebooggewricht opliep. Op grond van vorenstaande feiten nam de **C.R.v. B.** aan, dat gedaagde's aanwezigheid ten tijde en ter plaatse van het ongeval zo zeer een uitvloeisel was van zijn uitoefening van de militaire dienst en daaromde zo nauw samenhang, dat de handeling waarbij gedaagde door voormeld letsel werd getroffen, gerekend moet worden te vallen onder het begrip „uitoefening van de militaire dienst" in art. E 11 lid 1 sub b van de Alg. Mil. Pensionswet **561**
- Een kapitein had over een over hem uitgebrachte beoordeling een min. kennisgeving ontvangen, betrekking hebbende op de punten „Taakopvatting" en „Houding en Gedragingen als officier". Tijdens het beoordelingstijdvak had klager in overspannen toestand enkele winkeldiefstallen gepleegd, **terzake** waarvan hij van de **Auditeur-Militair** een kennisgeving van voorw. niet-vervolgving had ontvangen. Bestreden besluit, min. kennisgeving en beoordeling gedeeltelijk nietig verklaard en aangeving van de passages welke dienen te worden gewijzigd, c.q. te vervallen **565**
- Afpersing. Onder bedreiging met een pistoolmitrailleur de eigenaar van een Chinees restaurant opgedragen het geld, dat deze bezig was te tellen, aan beklaagde af te geven **216**
- Afstand van appel. Een niet-ontvankelijk hoger beroep, nu het is ingesteld nádat beklaagde op de dag van de uitspraak van het vonnis — hadgedaan **75**
- Afwezigheid. Zie bij **Ongeoorloofde afwezigheid**. **75**
- Akte als bedoeld in art. 212R.Z. **75**
- Algemeen Reglement Vervoer. Diverse overtredingen van het — door een korporaal in burger: balkondeuren geopend, terwijl de trein in beweging was en door de opening een krat met lege bierflesjes naar buiten geworpen; tijdens het stilstaan van de trein op een station door de opening op de sporen gewaterd; te Assen via de sporen het station verlaten. De kriegsraad legt met toepassing van art. **58 W.K.** 14 dagen streng arrest op; bevestigd door het **H.M.G.** **11**
- Ambtenaar. Giften aannemen door een — instrijd met zijn plicht . . . **103**
- Als onderofficier van de wacht een aantal levensmiddelen gestolen . . **163**
- Amphetaminen. Gebruik en misbruik van — **321**
- Artikel 50 W.K. Wijziging van de opgelegde straf door de strafoplegger **zèlf is alléén dan** toegelaten, wanneer hem nieuwe feiten of omstandigheden bekend worden, die tot wijziging nopen en die hem in redelijkheid niet bekend konden zijn . . **107**
- Artikel 129 **W.M.Sr.**
— Van „wacht" of „patrouille" in de zin van — kan slechts sprake zijn als het commando over die wacht of die patrouille gevoerd wordt door een Nederlandse militaire meerdere. **25**
- Artikel 167 **W.M.Sr.** Delicten in den vreemde en het vreemde delict van — **193**
- Artikel E 11 lid 1 sub b Alg. Mil. Pensionswet.** Uitoefening van de militaire dienst **561**
- Artikel 36a **W.Sr.**
— Onttrekking aan het verkeer bij afzonderlijke beschikking is slechts mogelijk ingevolge —; wanneer er in het geheel geen uitspraak is gedaan b.v. wanneer de dader onbekend is gebleven of overleden of om andere reden niet was te berechten **89**
- De arr. **rechtb.** achtte zich niet bevoegd om van een vordering ex — kennis te nemen nu de zaak geëindigd is met toepassing van art. **74 W.Sr.** **93**
- Artikel 30 **W.V.W.** Wegrijden in een ánder voertuig met achterlating van het voertuig waarmede het ongeval heeft plaats gehad, is niet wegrijden inde zin van — **231**
- Bedreiging. — met zware mishandeling: op korte afstand een luchtbuks dreigend gericht gehouden op zijn vader en daarbij dreigend uitgeroepen: „Blijf staan anders schiet ik je voor jedonder" **347**
- Een meerdere mondeling en door een gebaar met enig kwaad bedreigen, in dienst gepleegd: een wachtmeester bedreigd hem in elkaar te zullen slaan, daarbij met een stok zwaaiend, indien de wachtmeester

van een bespoting en van een ongehoorzaamheid, rapport zou maken. 423
 — met enig kwaad, in dienst gepleegd. Als dpl. soldaat opz. een sergeant bedreigd: „Ik zal je wel leren; als ik je ooit in de burger maatschappij tegenkom” en een eerste-luitenant feitelijk met geweld bedreigd door met zijn UZI in de hand een dreigende houding tegenover die meerdere aan te nemen, zeggende: „Pas op voor een derde keer.” 553

Beklagzaken.

— Een majoor was gestraft met 3 dagen licht arrest wegens het uit onachtzaamheid niet hebben uitgevoerd van een bevolen demonstratie. Het H.M.G. had uit het onderzoek niet de overtuiging geput, dat het aan klagers onachtzaamheid te wijten was geweest dat de demonstratie niet kon worden uitgevoerd. Beklag gegrond. 41

— Drie verschillende **beklagbeschikkingen** over resp. aan ieder van 3 soldaten opgelegde straffen van 7 dagen licht arrest **terzake** van: „Ondanks door zijn sectiehoofd hiervoor te zijn gewaarschuid, toch een kwartier vóór het einde van de morgendienst naar de compagnie, resp. het legeringsgebouw vertrokken”. met verschillende **strafoverwegingen** en verschillende compensaties van ten onrechte geleden nadeel. 42, 45, 47

— Een esk.c. strafte tijdens een oefening te velde „een huzaar met 8 dagen” verzuwaard arrest wegens **onkrijgst.** gedrag, erop vertrouwend, dat de hem door de huzaar verstrekte inlichtingen over vroegere bestraffingen oprecht waren. Bij terugkeer in de kazerne bleek hem, dat de huzaar hem niet naar waarheid had ingelicht, daar de huzaar reeds eerder **terzake** van soortgelijk gedrag krijgstuuchtelijk gestraft was, en wijzigde de opgelegde straf in 14 dagen verzuwaard arrest. De beklagmeerdere handhaafde de opgelegde zwaardere straf, zich daartoe (ten onrechte) beroepende op art. 50 W.K. De hogere toezichthoudende chef overwoog, dat wijziging van de straf door de strafoplegger alléén dan was toegelaten, wanneer nieuwe feiten of omstandigheden bekend worden, die de strafoplegger redelijkerwijs niet bekend konden zijn,

en wijzigde op grond van art. 50 W.K. de straf en strafreden met compensatie van het ten onrechte geleden nadeel 107

— Klager, dpl. soldaat, was gestraft met 2 dagen licht arrest **terzake** van: Als kamenvacht niet in de **voorgescreven** tenue zijn dienst aangevangen hoewel hij tijdig gewekt was. Beroep op het Verdrag van Rome verworpen 165

— Een soldaat-chauffeur was gestraft met 6 dagen licht arrest, waarover hij zich had beklaagd. Tijdens de tenuitvoerlegging daarvan werd hij wegens een ander feit gestraft met 5 dagen verzuwaard arrest. De beklagmeerdere verklaarde het beklag gegrond, enz. en compenseerde het ten onrechte aan klager toegebrachte leed als gevolg van de gedeeltelijke tenuitvoerlegging van de **lichtarreststraf** door 2 dagen verzuwaard arrest in mindering te brengen op de 5 dagen verzuwaard arrest. 238

— Een dpl. soldaat was gestraft met 8 dagen licht arrest. Bij de behandeling van het beklag in tweede instantie laat het Hof toe, dat klager ter terechtzitting wordt bijgestaan door een dpl. soldaat, die de graad van meester in de rechten bezit. Het H.M.G. verwerpt het beroep van klager op het Verdrag van Rome, met name dat er strijd bestaat tussen dat Verdrag en de Wet op de Krijgstucht 350

— Een res. luitenant-arts was gestraft met 5 dagen licht arrest. Na beklag werd de strafreden gewijzigd in: Twee uren onwettig afwezig geweest. Bij de bepaling der straf was in aanmerking **genomen**, dat klager herhaalde malen over **onkrijgstuuchtelijke** gedragingen was onderhouden. De ten onrechte ondergane 2 dagen licht arrest werden gecompenseerd tegen 1 dag buitengewoon verlof, zo spoedig mogelijk te verlenen 493

Belemmering van een in het belang van de dienst bevolen maatregel. Beklaagde, matroos der 1e klasse, had — teneinde het uitvaren van het schip, waarop hij diende, te vertragen — samen met een kameraad de stuurmachine onklaar gemaakt en een **verbindingsbout** weggeworpen. 155

Beletten van een maatregel in het belang van de krijgsmacht ondernomen. Als

- sergeant, belast met het innemen van militaire kleding en uitrusting, bij vertrek met groot verlof van militairen aan deze toegestaan bepaalde stukken te houden en van sommige militairen giften aangenomen in strijd met zijn plicht 103
- Berechting van minderjarigen. Op beklagde, die zich had schuldig gemaakt aan opz. ongeoorl. afwezigheid en die bij de aanvang daarvan nog geen 18 jaar was, wel echter 16 jaar, werden met toepassing van art. 77c W.Sr. de straffen voor volwassenentoegepast 160
- Beschikking tot verwijzing. Zie bij: Intrekking van de beschikking tot verwijzing.
- Bespotten van een meerdere. Als dpl. soldaat tegen een wachmeester zeggen: „de wachmeester weet het toch altijd beter, hè, tukkertje.” 423
- Besturen van een auto met een niet-inwerking-zijndemotor. 4
- Boekaankondiging.
- Dr. P. Valkenburgh, Anatomie van het conflict 125
- Prof. Mr. G. Duisterwinkel en Prof. Mr. A. E. Melai, Het Wetboek van Strafvordering 126
- Dr. M. van Gils, Het officierskorps: een crisis in een professie 126
- Prof. Dr. G. P. Hoefnagels, Beginselen van criminologie 191
- Mr. P. S. de Gruyter, Nietigheden in het strafprocesen techniek der appelrechtspraak in strafzaken, 4e druk 447
- Ars Aequi. De balie: een leemte in de rechtshulp 573
- Broederdienst. Jehova-getuige en vrijstelling wegens broederdienst 265
- Bijstand ter terechtzitting van een Wager in een beklagzaak door een dpl. soldaat 350
- Bijzondere voorwaarde bij een strafoplegging. — van 2 maanden gev. straf, waarvan 1 maand voorw. met een proeftijd van 3 jaar tot vergoeding van toegebrachte schade van f 800,— binnen 1 jaar te voldoen 537
- wegens mishandeling van zijn echtgenote: zich gedragen naar de aanwijzingen namens het Hoofd van de Sectie Geestelijke Gezondheidszorg 552
- Bijzondere voorwaarde in een verzekeringsovereenkomst. De — om met een auto te rijden zonder geldig rijbewijs in een bepaalde periode, mits onder toezicht, kan door de verzekeraar niet aan de benadeelde derde worden tegen geworpen, uit hoofde van de art. 11 en 16 W.A.M., nu de verzekering ten tijde van het ongevalvankrachtwas 146
- Compensatie van ten onrechte geleden nadeel. 42, 45, 47
- Delicten in den vreemde. — en het vreemde delict van art. 167 W.M.Sr. 193, 577
- Desertie, i.t.v. vrede. — Opz. ongeoorl. afwezigheid van 20 augustus tot 18 november d.a.v. 537
- Op 20 februari 1969 van ziekte hersteld, opz. niet naar zijn onderdeel teruggekeerd en op 10 april d.a.v. aangehouden. 577
- Diefstal. — Als ond. off. van de wacht een aantal levensmiddelen gestolen 163
- van een portemonnaie, inhoudende f 300,— door een dpl. soldaat 207
- van een Volkswagen-Combi door 2 personen in vereniging gepleegd 287
- (met verbreking) door een korporaal in vereniging met een sergeant en — (meermalen) gepleegd door een korporaal in vereniging met een mindere 336
- van een personenauto door 2 of meer verenigedpl. soldaten 427
- door 2 verenigde soldaten: gezamenlijk een bromfiets weggenomen met het oogmerk daarmede naar hun onderdeel te rijden en de bromfiets daar achter te laten 579
- Drugs. Jonge mensen en — 366
- Duwen van een auto met een niet-inwerking-zijnde motor 4
- Einde van opz. ongeoorl. afwezigheid 160
- Errata 256, 611
- Feitelijke insubordinatie.
- enig lichamelijk letsel tengevolge hebbende: Een zeemilicien-matroos gaf een kwartiermeester een schop enz., waardoor deze een trauma scrotum bekam. 1
- Beklaagde, dpl. soldaat, op de openbare weg bezig zijnde aan zijn auto, gaf aldaar een korporaal der K.M. een vuistslag tegen de hals 17
- door een „plate”, die zijn meerdere beklagde wilde afnemen, niet terstond uit handen te geven 96
- Als machinist der 1e klasse in het Kath. Mil. Tehuis een korporaal in burger, die zich als zodanig bekend had gemaakt, in het gezicht gestompt 151
- Na weigering aan het bevel om stapelbedden af te breken, die beklagde 5-hoog had opgestapeld, demon-

stratief zijn bril afgezet en zijn meerdere, sergeant, een duw gegeven om hem tot vechten uit te dagen . . . 211

— Als dpl. soldaat, tezamen met een andere soldaat, zijn meerdere, een sergeant, vastgegrepen, opgetild en naar een raam gedragen met de bedoeling die sergeant uit het raam te werpen (muitertij); voorts die sergeant meermalen geslagen. 343

— Als dpl. soldaat een sergeant een klap gegeven 345

Gebaar. Een meerdere mondeling en door een — met enig kwaad bedreigen, in dienst gepleegd: zijn meerdere bedreigd hem in elkaar te zullen slaan, daarbij met een stok zwaaiend, indien de wachtmeester van een bespotting en van een ongehoorzaamheid rapport zou maken 423

Gebruik en misbruik van amfetaminen 321

Geweld plegen tegen personen. Met verenigde krachten —. Meedoen met het werpen van bierblikjes naar met de handhaving en het herstel van de orde belaste politiebeambten . . . 415

Giften aannemen door een ambtenaar in strijd met zijn plicht 103

Grens van strafrecht en militair tuchtrecht. Op de — 543

Hars (getrokken uit hennep). Het in het bezit hebben van een gebruikelijke bereiding van — uit hennep . 94

Hazewinkel-Suringa. In memoriam Mevrouw Prof. Mr. D. — 575

Heling. — meermalen gepleegd, door meermalen van de hoofddader een deel van de buit ten geschenke aan te nemen 78

Hennep (waaruit hars wordt getrokken). Het in het bezit hebben van een gebruikelijke bereiding van hars uit — 94

— Het in het bezit hebben van — . . . 282

Herziening. — van een uitspraak van de C.R.v.B. op grond van nader gebleken onbetrouwbaarheid van door een getuige afgelegde verklaringen 304

Hoger beroep. — Niet-ontvankelijk nu het is ingesteld nadat beklagde op de dag van de uitspraak van het vonnis afstand had gedaan van het recht van appel 75

Hoog Militair Gerechtshof. — optredende als ware het Hof de C.O. van beklagde. 25

Intrekking van de beschikking tot ver-

wijzing. Naar analogie van art. 255 W.v.Sv. in verband met het beginsel van art. 68 W.Sr. moet worden aangenomen, dat art. 14 d R.L.Lu. beoogt te voorkomen, dat iemand, — tenzij nieuwe bezwaren bekend zijn geworden —, andermaal vervolgd wordt voor een feit **terzake** waarvan de verwijzing is ingetrokken. Het feit in de nieuwe verwijzing en in de ingetrokken verwijzing is het zelfde. Geen recht tot strafverdering is aanwezig. Vrijspraak . . . 284

Jehova-getuige en vrijstelling wegens broederdienst 264

Jonge mensen en drugs 366

Justitiële statistiek van het C.B.S.

— Militair — over de jaren 1968 en 1969 (7 overzichten) 313

— Militair — over de eerste halfjaren 1969—1970 (7 overzichten) 586 582

Kalshoven, Mr. F. —, Benoeming van — (vaste medewerker van het M.R.T.) tot lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de **Rijks-** universiteit te Leiden 192

Krijgstuchtelijkeafdoening van strafbare feiten. De — 513

Krijgstuchtelijke bestraffing door het Hoog Militair Gerechtshof als ware het Hof de C.O. van beklagde.

— Overtredingen van het Alg. Regl. Vervoer: Als korporaal in burgerkleding in een trein de balkondeuren geopend, terwijl de trein in beweging was, en door die deuren een krat met lege bierflesjes naar buiten geworpen; terwijl de trein op een station stilstond, door de geopende deuren op de sporen gewaterd en te Assen het station via de sporenverlaten 15

— Als korporaal, in opdracht van een Duitse onderofficier als schildwacht op post gesteld ter bewaking van een Engels onderdeel in West-Duitsland als zodanig in slaap gevallen. Twee dagen later, opdracht gekregen **hebbende** om rondes te lopen, zijn post verlaten. Géén overtreding van art. 129 W.M.Sr. De **wachte**, of patrouillec. was een Duitse onderofficier en niet een Nederlandse militaire meerdere 25

Krijgstuchtelijke bestraffing door de Krijgsraad als ware de Raad de C.O. van beklagde.

— Overtredingen van het Alg. Regl. Vervoer: Als korporaal in burgerkleding in een trein de **balkondeu-**

- ren geopend, terwijl de trein in beweging was, en door die deuren een krat met lege **biërflesjes** naar buiten geworpen; terwijl de trein op een station stilstond, door de geopende deuren op de sporen gewaterd en te Assen het station via de sporen verlaten (bevestigd door het **H.M.G.**) . . . 11
- Tenlaste gelegde diefstal niet bewezen. Een met het ten laste gelegde samenhangend krijgstuuchtelijk vergrijp door de krijgsraad bestraft . . . 215
- Na goedkeuring van het plan om **wederr.** een militaire jeep te gebruiken, daarin als passagier plaats genomen. Vrijspraak van art. 164 **W.M.Sr.**; in die situatie is er geen sprake van (mede-)gebruiken. De krijgsraad doet het bewezene met toepassing van art. 58 **W.K. krijgst.** af 281
- Als passagier meegereden op een door een ander weggenomen **opz. wederr.** bestuurde bromfiets. Geen overtreding van art. 37 **W.v.W.**, wel eigenlijk **krijgst.** vergrijp 420
- Als korporaal toegelaten dat een mindere een misdrijf pleegt: Bij wijze van grap zich op een brancard gelegd en vervolgens in een gewonden-transport-jeep een joyrit maakt. 482
- Kunstgreep. Zie bij Listige —
- Lagerwerff. De commissie — Over het rapport van de werkgroep betreffende herziening militair tuchtrecht, samengesteld op last van de ministers van defensie en van justitie . . . 594
- Listige kunstgreep 477
- Medeplegen. — van poging tot diefstal. Beklaagde begaf zich 's nachts met 2 vrienden naar een geparkeerde auto om de mistlampen daarvan af te halen. Beklaagde en één der vrienden stonden op de uitkijk, terwijl de andere vriend de mistlampen onderzocht en daarbij op heterdaad betrap werd 65
- Medepligtigheid.
- aan diefstal door inklimming meermalen gepleegd. Beklaagde, kok der 1e klasse, had meermalen aan de hoofddader gelegenheid tot het plegen van inbraken verschaft . . . 78
- Passieve — aan mishandeling door als vader tegen zijn 13-jarige zoon, die een vrouw mishandelde door slaan en schoppen te zeggen: „Sla er maar op,” 153
- aan als bestuurder van een motorrijtuig handelen in strijd met art. 30, eerste lid aanhef en onder a van de **W.V.W.**: Behulpzaam geweest bij het ontkomen aan nasporing door de bestuurder van de door beklaagde gesleepte auto, welke met een geparkeerde auto in botsing was gekomen, een blikje verf aan te wijzen waarmede de beschadiging aan de gesleepte auto kon worden overgeschilderd. 556
- Memorievanappel 72, 203
- Militaire colonne. Een burgerauto, die is ingevoegd in een militaire colonne, voldoet **niët** aan de in art. 4 sub f **R.V.V.** neergelegde voorschriften voor militaire voertuigen en is mitsdien **niët** gaan behoren tot deze militaire colonne. De bestuurder van de burgerauto moet zich mitsdien gedragen naar de algemeen geldende voorschriften. De schadevordering van de burgerbestuurder, wiens auto van achteren door een tot de — behorende militaire auto was aangereden, toegewezen . . . 291
- Militaire rechtspraak. De organisatie van de rechtspraak in Nederland over de tot de Koninklijke Landmacht behorende militairen gedurende de mobilisatie, de oorlog ende bezetting 129
- Militaire verkeersdelicten. Zie ook bij Verkeersdelicten.
- **Opz.** en **wederr.** gebruik maken van een militaire vrachtauto; voorts als bestuurder van een militaire vrachtauto gereden, terwijl hij onder invloed van alcoholhoudende drank verkeerde, over een openbare weg in Duitsland 2 0
- Als korporaal, bestuurder van een auto daarmede over enige voor het militaire verkeer openstaande weg gereden onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht het rijtuig naar behoren te besturen. 31
- **Opz. wederr.** met een militaire jeep gereden over de heide en daarmede onachtzaam of te snel gereden in een bocht van de weg omgeslagen. Beide feiten gekwalificeerd volgens de art. 164, 165 **W.M.Sr.** 277
- Na goedkeuring van het plan om **wederr.** een militaire jeep te gebruiken, daarin als passagier plaats genomen. Vrijspraak van art. 164 **W.M.Sr.**; in die situatie is er geen

- sprake van (mede)gebruiken. De krijgsraad doet het bewezene met toepassing van art. 58 W.K. krijgst. af 281
- Als korporaal toegelaten dat een mindere een misdrijf pleegt: Bij wijze van grap zich op een brancard gelegd en vervolgens in een gewonden-transport-jeep een joyrit gemaakt 482
- Militair Justitiële Statistiek. Zie bij Justitiële Statistiek van het C.B.S.
- Militair tuchtrecht. Het — en de rechten van de mens 454
- Mishandeling. — Als marinier der 1e klasse een andere marinier een stomp tegen de mond gegeven, waardoor een bloedneus ontstond en een voortandafbrak 84
- Bedreiging met zware —: op korte afstand een luchtbuiks dreigend gericht gehouden op zijn vader en daarbij dreigend uitgeroepen: „Blijf staan anders schiet ik je voor, je donder.“ 347
- van zijn echtgenote door haar in dronkenschap in het gezicht te slaan en de keel dicht te knijpen. Bijzondere voorwaarde zich gedragen naar aanwijzingen namens het Hoofd van de Sectie Geestelijke Gezondheidszorg 552
- Muiterij. Als dpl. soldaat, tezamen met een andere soldaat, zijn meerdere, een sergeant, vastgegrepen, opgetild en naar een raam gedragen met de bedoeling die sergeant uit het raam te werpen; voorts die sergeant meermalen geslagen (feitelijke subordination) 343
- Nietigheden in het strafproces en techniek der appelrechtspraak in strafzaken 447
- Nietigverklaring van een conduiterapport 241
- iet-ontvankelijk hoger beroep. Nu het is ingesteld nadat beklagde op de dag van de uitspraak van het vonnis afstand had gedaan van het recht van appel 75
- Ongehoorzaamheid.** Opzettelijke —.
- Op de tot beklagde gerichte order om zich naar de bottelarij te begeven, geantwoord: „dat doe ik niet; ik ben dienstweigeraar.“ Beklaagde was lijdende aan gebrekkige ontwikkeling der geestvermogens 76
- aan het bevel om, in verband met onordelijk gedrag, de eetzaal te verlaten 96
- het bevel om bedden, die beklagde 5-hoog had opgestapeld, af te breken; vervolgens demonstratief zijn bril afgezet en zijn meerdere een duw gegeven om hem tot vechten uit te dagen 211
- Als soldaat niet voldaan aan de schriftelijke opdracht van een marech. der 2e klasse om onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te keren, doch *in*stede daarvan 7½ uur later teruggekeerd 213
- Nalaten door een dpl. soldaat om, bij het inrukken, de militaire groet te brengen en opz. volharding in die —, nadat zijn C.C. hem *terzake* bij zich geroepen had en hem erop gewezen had, dat hij zich aan een ernstig strafbaar feit schuldig maakte, na een herhaald bevel geweigerd daaraan te voldoen 407
- Niet voldoen aan het bevel om de eetzaal te verlaten (hem gegeven omdat hij met bestek op de tafel sloeg) en geweigerd zijn naam op te geven 417
- Weigeren te voldoen aan de opdracht om, terwijl hij in de houding stond, niet te grijnzen 423
- Principiële — door, als dpl. huzaar voor eerste oefening opkomende, te weigeren een militair uniform aan te trekken 535
- Als dpl. soldaat, gezamenlijk met 3 andere dienstplichtige soldaten geweigerd en opz. nagelaten te gehoorzamen aan het bevel van een sergeant om een aanhangwagen te verplaatsen en met de lossing daarvan te beginnen 544
- Ongeldigvonnis 128, 256
- Ongoorloofdeafwezigheid (bijdrage) 257
- Ongoorloofdeafwezigheid. Zie ook bij Desertie.
- Opz.** — in *tijd* van vrede.
- Beklaagde, beroepskorporaal, was op 23 juni 1969 niet van weekendverlof teruggekeerd, doch had een telefonische ziekmelding gedaan en een ziekenkaart ingezonden. Bij controle door de controle-arts op 4 juli trof deze niemand thuis aan. Beklaagde verbleef op een ander adres, hetgeen niet door de administratie aan de controle-arts was opgegeven 86
- terwijl de schuldige zich in het buitenland verwijdert. Na een hem verleend verlof niet teruggekeerd naar zijn onderdeel te Seedorf (Dld), meermalengepleegd 100

- welke geacht wordt niet te zijn beëindigd bij aanhouding van beklagde door de politie in België, maar circa 3 weken later bij aanhouding aan de Ned.-Belg. grens. Bij de aanvang van deze ongeoorl. afwezigheid was beklagde nog geen 18 jaar; wel echter 16 jaar. Met toepassing van art. 77c W.Sr. de straffen voor volwassenentoegepast 160
- waarbij beklagde, dienende te Seedorf (Dld), zich naar Spanje begaf, en zich aldaar ophield 341
- van 24 oktober - 27 oktober d.a.v. 423
- door 4 soldaten gezamenlijk en in vereniging naar het buitenland van 16 tot 18 maart, waarna melding bij de politie te **Bremen** 427
- na ziekte, van 9 maart 1970 - 22 maart d.a.v., waarna aangehouden door de Kon. marech. De adv.-fisc. voor de krijgsmacht maakt het **H.M.G.** op de voet van art. 167R.L. Lu. opmerkzaam op 3 feiten van opz. ongehoorzaamheid door de beklagde nà 23 maart gepleegd. Het Hof acht art. 167 **R.L.Lu.** hierop niet van toepassing, omdat dit de tenlastelegging niet onveranderd zou laten 471
- van 20 augustus - 18 november d.a.v. (desertie) 537
- Ongeschikt maken voor de vervulling van een bepaald soort van **dienstverplichtingen**: door zich als sergeant in de avond te bedrinken, zich buiten staat gesteld om de volgende morgen reveille te houden 489
- Onttrekking aan het verkeer.
  - Beschikking op een vordering van de A.-M., strekkende tot — van 2 messen met scheid, welke in een kort tevoren gediend **hebbende** strafzaak in beslaggenomen waren en ter secretarie van de **krijgsraad** waren gedeponereerd, **waarover** bij vonnis verzuimd was een beslissing te nemen, is ingevolge art. 36a **W.Sr.** bij afzonderlijke beschikking niet mogelijk. Ingevolge art. 36a **W.Sr.** is — bij afzonderlijke beschikking slechts mogelijk, wanneer er in het geheel geen uitspraak is gedaan b.v. wanneer de dader onbekend was gebleven of overleden was of om andere reden niet was te be-rechten 89
  - Darr. rechtbank achtte zich niet bevoegd om van een vordering ex art. 36 a **W.Sr.** kennis te nemen nu de zaak geëindigd is met toepassing van art. 74 **W.Sr.** 93
- Onttrokken-verklaring aan het verkeer ex art. 36 c **W.Sr.** is bij vrij-spraak niet mogelijk 227
- Onttrekking **aan de vervulling van dienstverplichtingen**.
  - door een listige kunstgreep: Als sergeant, om tijdens carnaval als drummer van een muziekkapel te kunnen optreden, de kapelmeester overgehaald om telefonisch aan zijn onderdeel op te geven, dat zijn moeder ernstig ziek was, waardoor hij niet aan een oefening in België heeft deelgenomen 477
- Oplichting. Zie ook bij Poging tot —
  - door aan een loketist van de N.S. ingevulde en ondertekende girokaarten in te leveren, terwijl beklagde niet over een toereikend saldobeschikte 468
- Organisatie van militaire rechtspraak. De organisatie van de rechtspraak in Nederland over de tot de Koninklijke Landmacht behorende militairen gedurende de mobilisatie, de oorlogen de bezetting 129
- Overtuiging. Het **H.M.G.** had uit het onderzoek niet de — geput, dat het aan klagers onachtzaamheid te wijten was geweest, dat een bevolen demonstratie niet kon worden uitgevoerd 41
- Passieve medeplichtigheid. — aan mishandeling door als vader tegen zijn 13-jarige zoon, die een vrouw mishandelde door slaan en schoppen, te zeggen: „Sla er maar op.” 153
- Patrouille**. Van een wacht of — in de zin van art. 129 **W.M.Sr.** kan slechts sprake zijn als het commando over de wacht of — gevoerd wordt door een Nederlandse militaire meerdere 25
- Poging tot oplichting. Als luitenant-arts **gepoogd** de Staat der Nederlanden op te lichten, immers te bewegen tot afgifte van DM 41,90 door een nota voor een bril ten behoeve van zijn echtgenote in diër voege te wijzigen, dat deze nota betrekking had op hemzelf 485
- Rapport van de werkgroep betreffende herziening militair tuchtrecht, samengesteld op last van de ministers van defensie en van justitie. Over het — 594
- Rechten van de mens. Het militair tucht-recht en de — 454
- Rechten van de mens in perspectief 55, 57

- Reynders. Generaal — en de staat van oorlog en van beleg **449**
- Ruimteverdrag** van 1967. Juridische en militaire aspecten van het — **612**
- Samenloop. Eendaadse — van het besturen van een motorrijtuig terwijl de bestuurder onder zodanige invloed van alcoholhoudende drank verkeerde, dat hij niet in staat moest worden geacht dat motorrijtuig naar behoren te besturen en een verkeersovertreding, waarbij mitsdien het zwaarste (het eerste) feit in aanmerking komt **31**
- Schikking. Het aanbod van — door de A.-M. was niet door de commandant van beklaagde aan deze overgelegd. **146**
- Schildwacht. Zie bij **Wachtdelicten**.
- Slaan van een mindere, in dienst gepleegd. Als korporaal-rij-instructeur een soldaat die fouten maakte, uitgescholden en vervolgens een klap gegeven **413**
- Slaan van soldaten. Geval van uitschelden en — door generaal George S. Patton tijdens de veldtocht op Sicilië in de tweede wereldoorlog **60**
- Smartegeld **295**
- Straatschenderij**. Gezamenlijk en in vereniging een geparkeerde auto, toebehorende aan een vaandrig, omvergeworpen. Verwezen naar de C.O. **270**
- Strafbare feiten. De krijgstuchtelijke afdoening van — **513**
- Tenlastelegging. De adv. fiscaal voor de krijgsmacht maakt het H.M.G. op de voet van art. 167 R.L.Lu. opmerkzaam op 3 feiten van opz. ongehoorzaamheid door de beklaagde ná 23 maart 1970 gepleegd (de tenlastelegging betrof een opz. ongeoorl. afwezigheid van 10 dagen van 9 - 22 maart d.a.v.) Het Hof acht art. 167 R.L.Lu. hierop niet van toepassing, omdat dit de tenlastelegging niet onveranderd zou laten **471**
- Toelaten dat een mindere een misdrijf pleegt. Als sergeant, getuige van een diefstal van een portemonnaie door een dpl. soldaat, dit opz. toegelaten, en vervolgens f 125, — uit die portemonnaie afkomstig, van die soldaat ten geschenke aangenomen. **209**
- Als korporaal toegelaten dat een dpl. soldaat bij wijze van grap zich op een brancard had gelegd en vervolgens in een gewondentransportjeep een joyrit maakte. Krijgst. afdoening door de krijgsraad **482**
- Toepassing van straffen voor volwassenen. — Bij de aanvang van de opz. ongeoorl. afwezigheid was beklaagde nog geen 18 jaar; wèl 16 jaar. Art. 77c W.Sr. toegepast **160**
- Tokio. Het verdrag van — **385**
- Transactie. Zie bij Schikking.
- Tuchtrecht. Zie bij Militair **tuchtrecht**.
- Uitlezing van een vonnis **544**
- Uitoefening van de militaire dienst. — in art. E 11 lid 1 sub b Alg. Mil. Pensioenwet **561**
- Uitschelden en slaan van soldaten. Geval van — door generaal George S. Patton tijdens de veldtocht op Sicilië in de tweede wereldoorlog **60**
- Uitschelden van een mindere, in dienst gepleegd. Als korporaal-rij-instructeur een soldaat, die fouten maakte, uitgescholden en vervolgens een klap gegeven **413**
- Verdediging (bijstand) in beklagzaken voor het H.M.G. door een raadsman **350, 354**
- Verdragen.
- Het verdrag van Tokio **385**
- Juridische en militaire aspecten van het ruimteverdrag van 1967 . . . . . **612**
- Het verdrag van Rome. Zie bij: Verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.
- Verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (Verdrag van Rome).
- Klager, dpl. soldaat, was gestraft met 2 dagen licht arrest **terzake** van: Als kamerwacht niet in de voorgescreven tenue zijn dienst aangevangen, hoewel hij tijdig gewekt was. Beroep op het — verworpen **165**
- Een dpl. soldaat was gestraft met 8 dagen licht arrest. Bij de behandeling van het beklag in tweede instantie laat het Hof toe, dat klager ter terechtzitting wordt bijgestaan door een dpl. soldaat, die de graad van meester in de rechten bezit. Het H.M.G. venvèrpt het beroep van klager op het —, met name dat er strijd bestaat tussen dat Verdrag en de Wet op de Krijgstucht. **350**
- Verkeersdelicten. Zie ook bij Militaire verkeersdelicten.
- Wegrijden als bestuurder van een auto na een aanrijding. Beklaagde was als bestuurder van een auto, naar rechts een bocht omrijdende, tegen een op de hoek op het trottoir

- staande lantaarnpaal opgereden, waardoor schade aan de lantaarnpaal werd toegebracht, en had vervolgens de auto met hulp van mededuwende inzittenden van de straat van het ongeval in een **andere** straat geparkeerd 4
- Als korporaal, bestuurder van een vierwielig motorrijtuig daarmede gereden over de openbare weg, terwijl hij onder drankinvloed verkeerde, en daarmede niet zoveel mogelijk rechts van de weg gereden. Eendaadse samenloop, waarbij het zwaarste feit in aanmerking komt 31
- Als bestuurder van een bromfiets daarmede gereden onder **drankinvloed**; zich voorts met geweld door rukken, slaan en trappen verzet tegen de politie-agent, die hem op heterdaad betrapt had en wilde voorgeleiden, lichamelijk letsel van dezetengevolge **hebbende** 36
- Als bestuurder van een auto op onbeholpen wijze van de weg af in de berm gereden, daarbij gereden zonder rijbewijs en verzekerd onder de bijzondere voorwaarde met de auto te rijden zonder geldig rijbewijs in een bepaalde periode, mits onder toezicht. **De** bijzondere voorwaarde kon door de verzekeraar niet aan de benadeelde derde worden tegengeworpen uit hoofde van art. 11 en 16 **W.A.M.**, nu de verzekering ten tijde van het ongeval van kracht was 146
- Als bestuurder van een auto gereden over een 4-baansweg, **terwijl** hij onder drankinvloed verkeerde en daarbij onbewust de linkerbaan bereden juist op het ogenblik dat hij door een andere auto zou worden ingehaald. 2 wekengev. straf 199
- Op het kazerneterrein met een **bromfiets** gereden zonder **W.A.M.**-verzekering. Ook op het kazerneterrein moeten motorrijtuigen verzekerd zijn 203
- Als sergeant in dienstbetrekking in Dld. als bestuurder van een auto, niet voorzien van een kentekenplaat (art. 167 **W.M.Sr.**), daarmede gereden met (valse) (Nederl.) kentekenplaten (art. 168 **W.M.Sr.**) en zonder dat een **Pflichtverzekering** gesloten was 222
- Wegrijden in een ánder voertuig met achterlating van het voertuig, waarmede het ongeval heeft plaatsgehad, is niet **wegrijden** in de zin van art. 30 **W.V.W.** 231
- Besturen van een auto onder invloed van alcoholhoudende drank, gepleegd door een luit.-kolonel. 2 weken gev. straf. 272
- Als passagier meegereden op een door een ander weggenomen en **opz. wederr.** bestuurde bromfiets. Geen overtreding van art. 37 **W.V.W.**, wel eigenlijk **krijgst.** vergrijp 420
- Als bestuurder van een tweewielig motorrijtuig gereden zonder dat hem een rijbewijs was afgegeven, gepleegd op 22 september 1969 en op 26 september d.a.v. Voor het eerste feit ontving beklagde een stortingsbiljet ter betaling van f 50,— afkomstig van het kanton-gerecht te Amsterdam. De Krijgsraad acht de **Off. v. Just.** te Amsterdam niet bevoegd om beklagde te machtigen een strafvervolgting te voorkomen 548
- Verwijzing van de zaak naar de tot str. bev. C.O. terzake van vergrijpen als bedoeld in art. 2 W.K.**
- Een dpl. soldaat had op 29 januari 1969 te Harderwijk tezamen en in vereniging een geparkeerde auto, toebehorende aan een **vaandrig.** omvergeworpen. De **krijgsraad** kwalificeert dit feit als „**straatschenderij**” en verwijst **deze** zaak naar de t. str. bev. **C.O.** 270
- Een dpl. soldaat, in uniform, liep op 30 juli 1969 te Vught buiten de bebouwde kom zonder noodzaak aan de voor hem rechter zijde van de openbare weg, waarlangs geen voetpad en geen rijwielpad lag. De krijgsraad verwijst de zaak naar de **C.O.** Het **H.M.G.** acht's krijgsraads overwegingen onjuist, vernietigt het vonnis voor zover betreft de verwijzing naar de **C.O.** en veroordeelt beklagde tot een geldboete van f 5,— subs. 1 dag hechtenis 540
- Verzekering volgens de W.A.M.**
- Ook op het kazerneterrein moeten motorrijtuigen verzekerd zijn volgens de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen, aangezien een kazerneterrein toegankelijk is voor een zeker aantal personen die gerechtigd zijn daar te komen 203
- Voorwaarde.** Zie bij **Bijzondere voorwaarde.**
- Vragenbus.** Is de in art. 87 **W.Sr.** bedoelde tijd van oorlog „gebaseerd” op de oorlogsdreiging? 571

Vrijspraak. — Bij onderzoek van opz. ongeoorl. afwezigheid was gebleken, dat beklaagde een foutief adres bij zijn onderdeel had opgegeven; aan zijn werkelijk adres had geen controle plaats gehad	87	letsel tengevolge hebben.	36
— Onttrekking aan het verkeer is bij — niet mogelijk	227	Wegrijden als bestuurder van een auto in de zin van art. 30 W.V.W.	
— op grond van het vervallen van het recht tot strafvervolging wegens het overleden zijn van beklaagde	491	— Debestuurder van een auto had na een aanrijding tegen een lantaarnpaal waaraan daardoor schade was toegebracht, de auto met hulp van mededuwende inzittenden van de straat van het ongeval in een andere straat geparkeerd	4
— van nalaten aan de bevoegde overheid een mededeling te doen	557	— Wegrijden in een ander voertuig met achterlating van het voertuig waarmede het ongeval heeft plaats gehad, is niët wegrijden in de zin van art. 30 W.V.W.	231
Vrijstelling wegens broederdienst. Jehova-getuigen —	265	Zaakbeschadiging. — Beklaagde, matroos der 1e klasse, had een lange koperen buis van de stuurinrichting van Hr. Ms. Tjerk Hiddes losgedraaid en verwijderd en aldus de stuurinrichting onbruikbaar gemaakt.	155
Wacht. Van — of patrouille in de zin van art. 129 W.M.Sr. kan slechts sprake zijn als het commando over de — of patrouille gevoerd wordt door een Nederlandse militaire meerdere	25	— gezamenlijk en in vereniging een geparkeerde auto, toebehorende aan een vaandrig omvergeworpen (niet bewezen)	270
Wachtdeliden.		— Opz. wederr. een aantal ruiten en sponningen van een café vernield; bijzonderevoorwaarde	537
— Als schildwacht, op post geplaatst zijnde bij het onderofficiershotel in de legerplaats Seedorf (Dld.), in het wachthuisje gaan zitten en in slaap gevallen	39	Zegers. In memoriam Luitenant-Generaal b.d. J. L. —	365
— Als ond. off. van de wacht een aantal levensmiddelen gestolen	163		
Wederspanningheid. — terwijl het misdrijf of de daarmede gepaard gaande feitelijkheden enig lichamelijk			

WETSBEPALINGEN

toegepast in deel LXIII, 1970

Art.	Blz.	Art.	Blz.
		STAATSRECHT	
		75a	—
		76	17, 423, 553
		97	87, 100, 160, 341, 423, 427
		97, 1 ^o	472
65	350	98	100, 537, 577
66	350	99	160, 341, 427
		101	477
		106	341
		108	423, 553
		110	96
		114	76, 96, 211, 213, 417, 423, 544
		114, 1 ^o	407, 535
		116	553
		117	1, 17, 96, 151, 211, 343, 345
		119	343
		121	17, 343, 345
		124	211
		129	25, 39
		131	489
		132	557
		134, 1.	103, 155
		141	412
		142	413
		143	109, 482
		152	163
		162	20, 31
		164	20, 277, 281, 482
		165	31, 277
		167	193, 222
		168	222
		MILITAIR TUCHTRECHT	
		Wet op de krijgstucht	
		2	12, 420, 482
		2, 2 ^o	493
		14	493
		37	43, 45, 48, 107
		46	107
		50	108
		58	12, 25, 215, 270, 277, 281, 420, 482, 540
		60	96, 277
		62, lid 1.	165
		66, lid 1.	238
		66, lid 2.	43, 45, 48, 107, 493
		66, lid 3.	43, 45, 48, 107, 238, 493
		70	107
		Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof	
		58, lid 1.	41
		Wetboek van Strafrecht	
14a	17, 207		
21	216		
24	17		
36a	90, 93		
36c	227		
37	216		
37a	76, 216		
44	163		
45	65, 287, 485		
47	65		
48	78, 153		
49	557		
55	1, 31		
68	284		
74	146, 548		
77c	160		
82	84		
141	415		
180	36		
181	36		
188	72		
285	347		
300	1, 84, 153		
302	84		
304	552		
310	65, 78, 163, 207, 209, 287, 336, 427, 579		
311	65, 78, 215, 287, 336, 427, 579		
326	468, 485		
350	155, 270, 537		
363, 2.	103		
416	78, 209		
424	270		
		Wetboek van Militair Strafrecht	
4	20, 222		
5a	222		
11	272		
13-15	209, 537, 552		
23	407, 472, 535		
26	553		
48	216, 287, 336		
69	25, 39		

Art.	Blz.	Art.	Blz.
Voorschrift nr. 27-1 , 3e druk.		Reglement verkeersregels en verkeerstekens (R.V.V.)	
Toepassing militair straf- en tuchtrecht			
10c, lid 1 en 2	165	4 (f)	291
26 sub a	493	22	31
		28, derde lid'	540
STRAFPROCESRECHT		49	291
Wetboek van Strafvordering		139	540
255	284	Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen (W.A.M.)	
446	90	11	146
Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht (R.L.Lu.)		16	146
14a-d	284	30	203
114a	472	Opiumwet	
167	472	10 (1)	94. 282
170	472	DIVERSE WETTEN EN UITVOERINGSVOORSCHRIFTEN	
179	222, 540	Spoomegwet	
193	491	64	14
205	544	Algemeen Reglement Vervoer	
211	75	4	12
Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof (P.I.H.M.G.)		5	12
75	75	6	12
Rechtspleging bij de Zeemacht (R.Z.)		ADMINISTRATIEFRECHT	
4	72	Ambtenarenwet 1929	
6	72	112	304
14a-d	284	Algemene militaire pensioenwet	
212	72	E 11 lid 1 sub b	561
Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (Verdrag van Rome)		E 11 lid 1 sub c	500
5	350	Pensioenwet voor de landmacht 1922	
6	350	2. lid 1 sub 2°	432
VERKEERSRECHT		28	295
Wegenverkeerswet (W.V.W.)		Wet gewetensbezwaren militaire dienst	
9	146	7	122
25	4, 146	Burgerlijk Wetboek	
26	31, 36, 199, 272	1435. lid 2	118
29	222	2012	118
30	4, 231, 557		
35	548		

Art.	Blz.	Art.	Blz.
Bevorderingsvoorschrift Landmacht 1953		pt.	
16 lid 1 sub h	438	431	241
		432	241
Besluit beoordeling officieren landmacht			
—	51, 169, 565		
7	299		
13	250		
13-15	181		
15	299		
Voorschriften conducerapporten			
pt.			
—	359		
324	241		
411	241		
414	241		
422	241		
		DIVERSE UITVOERINGSVOORSCHRIFTEN	
		ADMINISTRATIEF RECHT	
		Reglement militaire administratie KL/KLu	
		101, lid 5.	299
		Ministeriële beschikking van	
		27 november 1964	
		(Luchtmachtoorder 64544, codenr. 55.17162)	
		—	111

STRAFRECHTELIJKE. DISCIPLINAIRE EN ADMINISTRATIEFRECHTELIJKE BESLISSINGEN

opgenomen in deel LXIII, 1970

	blz.		blz.
STRAFRECHTSPRAAK		7 augustus 1969	17
Sententie van:		28 augustus 1969	556
		11 september 1969	203
		18 september 1969	272
		28 oktober 1969	277, 280, 282
<i>Hoog Militair Gerechtshof</i>		6 november 1969	415
23 april 1968	146	13 november 1969	417
22 april 1969	8	5 februari 1970	420, 468
3 juli 1969	158	12 februari 1970	284
17 juli 1969	15	16 april 1970	423
10 september 1969	65, 71, 72	23 april 1970	427
24 september 1969	28	28 april 1970	471
19 november 1969	75	12 mei 1970	477
3 december 1969	88, 201, 206, 276		
1 april 1970	542	<i>Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht</i>	
13 mei 1970	547	26 maart 1968	100
1 juli 1970	409, 474	21 augustus 1968	39
Vonnis van:		6 februari 1969	20
		18 september 1969	336
		22 oktober 1969	341
		20 november 1969	485
		28 april 1970	482
<i>Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage</i>		<i>Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch</i>	
9 mei 1968	1	29 januari 1969	25
27 juni 1968	76	27 februari 1969	287
11 juli 1968	78	27 maart 1969	347
22 augustus 1968	151	17 april 1969	343, 345
26 september 1968	84	8 mei 1969	207, 209
13 februari 1969	153	14 mei 1969	31
27 februari 1969	155, 160	5 juni 1969	211
3 september 1969	163	5 juli 1969	213
<i>Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage</i>		2 december 1969	215
26 maart 1969	535	4 december 1969	216
29 april 1969	537	13 januari 1970	577
3 september 1969	86	3 februari 1970	489, 579
17 september 1969	199	12 februari 1970	491
23 december 1969	540	8 april 1970	413
18 februari 1970	544	<i>Mobiele Krijgsraad Duitsland Luchtmacht</i>	
11 maart 1970	548	1 april 1969	36
18 maart 1970	551	3 september 1969	103, 222
25 maart 1970	407		
1 april 1970	553	<i>Hoge Raad der Nederlanden (Strafkamer)</i>	
<i>Arrondissementskrijgsraad te Arnhem</i>		Arrest van:	
19 juni 1967 (beschikking)	89	12 november 1968	227
8 januari 1968	96	11 november 1969	231
3 december 1968	94		
23 januari 1969	4		
8 mei 1969	270		
20 mei 1969	11		

	blz.
Arrondissementsrechtbank Alkmaar (Strafkamer)	
Beschikking van:	
21 januari 1969	93

CMELE RECHTSPRAAK

Vonnis van:	
Kantongerecht te Groningen	
19 maart 1970	291

TUCHTRECHTSPRAAK

Beklagbeschikking van:	
Hoog Militair Gerechtshof	
10 september 1969	41
13 mei 1970	350
Commandant 103 Geneeskundig Bataljon	
14 augustus 1969	42, 45, 47
8 oktober 1969	238

Commandant 43 Pantserbrigade

1 oktober 1969	107
--------------------------	-----

Commandant I Divisie „7 december“

17 december 1969 (beschikking ex art. 50 W.K.)	108
---	-----

	blz.
Commandant 16 Pantserinfanteriebataljon	
15 januari 1970	165

Provinciaal Militair- tevens Garnizoenscommandant Maastricht	
19 juni 1970	493

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Uitspraak van:	
Centrale Raad van Beroep	
29 januari 1969	304
29 oktober 1969	51
17 december 1969	169, 181
7 januari 1970	241
14 januari 1970	359
26 februari 1970	295
4 maart 1970	299
26 maart 1970	432, 500
8 april 1970	438
29 april 1970	561
6 mei 1970	565

**Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage,
rechtsprekende in
militaire ambtenarenzaken**

21 oktober 1968	111
25 november 1968	118
9 december 1968	250

Koninklijk Besluit van:

23 april 1969, no. 64.	122
--------------------------------	-----

BIJDRAGEN, MEDEDELINGEN EN OPMERKINGEN

opgenomen in deel LXIII, 1970

	blz.		blz.
Alkema, Mr. E. A. , Het militair tucht-recht en de rechten van de mens	454	Lande, J.L.van de, res.-eerste-luitenant , jeugdpsychiater te Santpoort, Gebruik en misbruik van amphetaminen	321
Berkhout, Mr. P. , reserve tweede-luitenant der K.Lu. , Delicten in den vreemde en het vreemde delict van art. 167 W.M.Sr.	193, 577	Roelse, Mr. P. M. , De organisatie van de rechtspraak in Nederland over de tot de Koninklijke Landmacht behorende militairen gedurende de mobilisatie, de oorlog en de bezetting	129
Coolen, Mr. G. L. , LTZi , De krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten	513	Schepers, Mr. J. D. , Rechten van de mens in perspectief	55
Diederiks " Verschoor, Dr. I. H. Ph., Juridische en militaire aspecten van het ruimteverdrag van 1967	612	— In memoriam Luitenant-Generaal b.d. J. L. Zegers	365
Eisenhower, Dwight D. , Geval van uitschelden en slaan van soldaten door een generaal tijdens de veldtocht op Sicilië in de tweede wereldoorlog	60	— Generaal Reynders en de staat van oorlog en van beleg	449
Fenema, Mr. H. P. , Vaandrig K.Lu. , Het verdrag van Tokio	385	Somers, C. J. A. , luitenant-kolonel, zenuwarts. Jonge mensen en drugs	366
Gelder, Mr. Th. C. van , luitenant ter zee (A) der 1e klasse. Ongeoorloofdeafwezigheid	257	Steffen, Mr. A. F. , Over het rapport van de werkgroep betreffende herziening militair tuchtrecht, samengesteld op last van de ministers van defensie en van justitie	594
Graatsma, Mr. D. A. , majoor der Mil. Jur. Dienst (M.J.B.). Jehova-getuige en vrijstelling wegens broederdienst	265	Waning, J. van, In memoriam Mevrouw Prof. Mr. D. Hazewinkel • Suringa	575
Kalshoven, Mr. F. , Rechten van de mens in perspectief	57		

